അമരകോശം

'ബാലബോധിനി' എന്ന ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടും

അകാരാദിപദാനുക്രമണികയോടും കൂടിയതു്.

പ്രസാധകന്മാർ:

മംഗളോദയം (പ്രൈവറ്റ്) ലിമിറ്റഡ്,

തൃശ്ശിവപേരൂർ.

അമരകോശം

AMARAKOSA

WITH
BALABODHINI COMMENTARY

By
KAIKULANGARA RAMA WARRIER

Revised Edition with an Index: Copies 1000.

January, 1958.

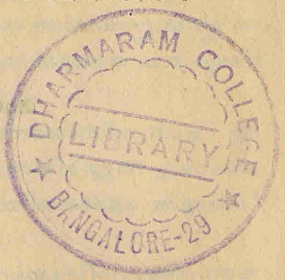
Publishers:
THE MANGALODAYAM (Private) LTD.,
TRICHUR.

അമരകോശം

['ബാലബോധിനി' എന്ന ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടും
അകാരാദിപദാനുക്രമണികയോടും കൂടിയതു്]

വ്യാഖ്യാതാവു്:

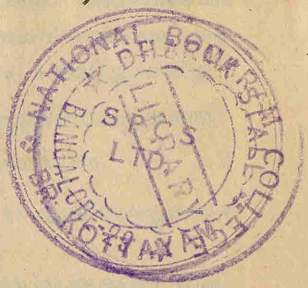
കൈക്കുളങ്ങര രാമവാരിയരവർകൾ

പ്രസാധകന്മാർ:

മംഗളോദയം (പ്രൈവറ്റ്) ലിമിറ്റഡ്,

തൃശ്ശിവപേരൂർ.

1133/1958] [വില: 5ക.

പരിഷ്കരിച്ച പുതിയ പതിപ്പു്: കോപ്പി 1000
1958 ജനുവരി

DHARMARAM COLLEGE LIBRARY
Ac. No. 60435
Call No. T 36/ W 34

തൃശ്ശിവപേരൂർ
മംഗളോദയം അച്ചുകൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചതു്.

(പകർപ്പവകാശം പ്രസാധകന്മാർക്കു്)

'ബാലബോധിനീ'വ്യാഖ്യാനത്തോട്കൂടിയ

അമരകോശം

പീഠികാ

യസ്യ ജ്ഞാനദയാസിന്ധോരഗാധസ്യാനഘാ ഗുണാഃ
സേവ്യതാമക്ഷയോ ധീരാസ്സ ശ്രിയൈ ചാമൃതായ ച 1

വ്യാഖ്യാനപീഠികാശ്ലോകം:

രവിമണ്ഡലമധ്യസംസ്ഥിതാം ചതുരാമ്നായപയോധരോജ്ജ്വലാം
കപിലാം സുരഭിം ഹൃദി സ്മരൻ കലയേ ബാലകബോധിനീമിമാം.

വ്യാഖ്യാനം:

അന്വയം—ഹേ ധീരാഃ ജ്ഞാനദയാസിന്ധോഃ അഗാധസ്യ യസ്യ അനഘാഃ ഗുണാഃ ഭവന്തി. അക്ഷയഃ സഃ ശ്രിയൈ ച അമൃതായ ച യുഷ്മാഭിഃ സേവ്യതാം.

അന്വയാർത്ഥം—അല്ലയോ ധീരന്മാരേ, ജ്ഞാനദയാസിന്ധുവായി അഗാധനായിരിയ്ക്കുന്ന യാവനൊരുത്തനു് അനഘങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾ ഭവിയ്ക്കുന്നു. അക്ഷയനായിരിയ്ക്കുന്ന അവൻ ശ്രീയ്ക്കായിക്കൊണ്ടും അമൃതത്തിന്നായിക്കൊണ്ടും നിങ്ങളാൽ സേവിയ്ക്കപ്പെട്ടാലും.

പരിഭാഷ—ധീരന്മാർ=വിദ്വാന്മാർ. ജ്ഞാനദയാസിന്ധു=ജ്ഞാനദയകൊണ്ടുള്ള സിന്ധു. ജ്ഞാനദയകൾ=ജ്ഞാനവും ദയയും. സിന്ധു=സമുദ്രം. അഗാധൻ=ഗംഭീരൻ. യാവനൊരുത്തൻ=യാതൊരു ഈശ്വരൻ. അനഘങ്ങൾ=നിർദ്ദോഷങ്ങൾ. ഗുണങ്ങൾ=തിതിക്ഷാദികൾ. അക്ഷയൻ=നാശരഹിതൻ. അവൻ=ഈശ്വരൻ. ശ്രീ=സമ്പത്തു്. അമൃതം=മോക്ഷം. സേവിയ്ക്കുക=ഭജിയ്ക്കുക.

സമാഹൃത്യാന്യതന്ത്രാണി സംക്ഷിപ്തൈഃ പ്രതിസംസ്കൃതൈഃ
സംപൂർണ്ണമുച്യതേ വജ്രൈർന്നാമലിംഗാനുശാസനം. 2

അന്വയം—അന്യതന്ത്രാണി സമാഹൃത്യ സംക്ഷിപ്തൈഃ പ്രതിസംസ്കൃതൈഃ വജ്രൈഃ സംപൂർണ്ണം നാമലിംഗാനുശാസനം ഉച്യതേ.

അന്വയാർത്ഥം—അന്യതന്ത്രങ്ങളെ സമാഹരിച്ചിട്ടു സംക്ഷിപ്തങ്ങളായി പ്രതിസംസ്കൃതങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന വജ്രങ്ങൾകൊണ്ടു സമ്പൂർണ്ണമായിരിയ്ക്കുന്ന നാമലിംഗാനുശാസനം എന്നാൽ വചിയ്ക്കപ്പെടുന്നു.

പരി—അന്യതന്ത്രങ്ങൾ=അന്യങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന തന്ത്രങ്ങൾ. അന്യങ്ങൾ=ഇതരങ്ങൾ. തന്ത്രങ്ങൾ=ശാസ്ത്രങ്ങൾ. സമാഹരിയ്ക്ക=ഒരു ദിക്കിലാക്കുക. സംക്ഷിപ്യങ്ങൾ = സംക്ഷേപിയ്ക്കപ്പെട്ടവ. സംക്ഷേപിയ്ക്ക = ചുരുക്കുക. പ്രതിസംസ്കൃതങ്ങൾ=ശബ്ദത്തിങ്കൽ ശബ്ദത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരിയ്ക്കുന്ന സംസ്കാരത്തോടുകൂടിയവ. സംസ്കാരം=പരിഷ്കാരം. (എല്ലാ ശബ്ദങ്ങളിലും വ്യാകരണശാസ്ത്രാനുരോധേന ഉണ്ടാക്കിയിരിയ്ക്കുന്ന പരിഷ്കാരത്തോടുകൂടിയവ എന്നു സാരം.) വർഗ്ഗങ്ങൾ=സജാതീയങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളുടെ സമൂഹങ്ങൾ. സന്നിർണ്ണയം=നിശ്ചയത്തു്. നാമലിംഗാനുശാസനം=നാമലിംഗങ്ങളുടെ അനുശാസനം. നാമലിംഗങ്ങൾ=നാമങ്ങളും ലിംഗങ്ങളും. അനുശാസനം=നിയാമകം (നാമലിംഗബോധകമായ ശാസ്ത്രമെന്നു സാരം). വചിയ്ക്ക=പഠിയ്ക്കുക.

പ്രായശോ രൂപഭേദേന സാഹചര്യാച്ച ക്വചിൽ
സ്ത്രീപുന്നപുംസകം ജ്ഞേയം തദ്വിശേഷവിധേഃ ക്വചിൽ.3

അ—സ്ത്രീപുന്നപുംസകം പ്രായശഃ രൂപഭേദേന ക്വചിൽ സാഹചര്യാൽ ച ജ്ഞേയം. തൽ ക്വചിൽ വിശേഷവിധേഃ ജ്ഞേയം.

അന്വ—സ്ത്രീപുന്നപുംസകം പ്രായേണ രൂപഭേദംഹേതുവായിട്ടും ചിലേടത്തു സാഹചര്യംഹേതുവായിട്ടും ജ്ഞേയമാകുന്നു. അതു ചിലേടത്തു വിശേഷവിധിഹേതുവായിട്ടു ജ്ഞേയമാകുന്നു.

പരി—സ്ത്രീപുന്നപുംസകം=സ്ത്രീലിംഗവും പുല്ലിംഗവും നപുംസകലിംഗവും. രൂപഭേദം=രൂപത്തിന്റെ ഭേദം. രൂപം=ആകൃതി. ഭേദം=വിശേഷം. സാഹചര്യം=മറെറാരു ശബ്ദത്തോടുള്ള അടുപ്പം. ജ്ഞേയം=അറിയപ്പെടുവാൻ യോഗ്യം. അതു്=സ്ത്രീപുന്നപുംസകം. വിശേഷവിധി=വിശേഷത്തിന്റെ വിധി. വിധി=ഉക്തി.

സാ—സ്ത്രീപുന്നപുംസകം പ്രായേണ രൂപഭേദംഹേതുവായിട്ടു ജ്ഞേയമാകുന്നു എന്നതിനു് 'ഇന്ദിരാ ലോകമാതാ, പാഞ്ചജന്യശ്ചക്രം' ഇത്യാദികൾ വിഷയങ്ങളാകുന്നു. ഇന്ദിരാ ലോകമാതാ ഇവ രണ്ടും സ്ത്രീലിംഗമെന്നും പാഞ്ചജന്യഃ എന്നതു പുല്ലിംഗമെന്നും ചക്രമെന്നതു നപുംസകലിംഗമെന്നും അതാതു ശബ്ദങ്ങളുടെ ആകൃതിവിശേഷംഹേതുവായിട്ടു് അറിയാവുന്നതാകുന്നു. അന്യസ്ഥലങ്ങളിലും ഈവിധം ഊഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം. 'പ്രഭാതു ശുചി, അബ്ജംയോനിർദ്രഹിണോ, നഭോന്തരിക്ഷം' ഇത്യാദികൾ സാഹചര്യംഹേതുവായിട്ടുള്ള സ്ത്രീപുന്നപുംസകജ്ഞാനത്തിനു വിഷയങ്ങളാകുന്നു. പ്രഭാ എന്നതു ആകാരവിശേഷംഹേതുവായിട്ടു ജ്ഞാതിലിംഗമാകയാൽ തത്സാഹചര്യംഹേതുവായിട്ടു ശുക്ല എന്നതും സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു എന്നറിയാവുന്നതാകുന്നു. സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലും ഇപ്രകാരംതന്നെ. 'മരീചി സ്ത്രീപുംസയോർദ്വീധിതിസ്ത്രിയാ'മെന്നുള്ളേടത്തു മരീചിശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗവും പുല്ലിംഗവുമാകുമെ

ന്നും ദീധിതിശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമാകുമെന്നും 'സ്ത്രീപുംസയോ സ്ത്രിയാ'മെന്നുള്ള വിശേഷവിധിഹേതുവായിട്ടു അറിയാവുന്നതാകുന്നു. സ്ഥലാന്തരങ്ങളിലുമി പ്രകാരംതന്നെ.

ഭേദാഖ്യാനായ ന ദ്വന്ദ്വോ നൈകശേഷോ ന സങ്കരഃ
കൃതോത്ര ഭിന്നലിംഗാനാമനുക്തനാം ക്രമാദൃതേ. 4

അ—അത്ര അനുക്തനാം ഭിന്നലിംഗാനാം ഭേദാഖ്യാനായ ദ്വന്ദ്വഃ ന കൃതഃ. ഏകശേഷഃ ന കൃതഃ. ക്രമാൽ ഋതേ സങ്കരഃ ന കൃതഃ.

അന്വ—ഇതിങ്കൽ അനുക്തങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന ഭിന്നലിംഗങ്ങളുടെ ഭേദാഖ്യാനത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ദ്വന്ദ്വം കൃതമായി ഭവിയ്ക്കുന്നില്ല. ഏകശേഷവും കൃതമായി ഭവിക്കുന്നില്ല. ക്രമത്തോടുകൂടാതെ സങ്കരവും കൃതമായി ഭവിയ്ക്കുന്നില്ല.

പരി—അനുക്തങ്ങൾ=ഉക്തങ്ങളല്ലാത്തവ. ഉക്തങ്ങൾ = വചിയ്ക്കപ്പെട്ടവ. വചിയ്ക്കുക=പറയുക. ഭിന്നലിംഗങ്ങൾ=ഭിന്നമായിരിയ്ക്കുന്ന ലിംഗഃത്തോടുകൂടിയവ. ഭിന്നം=ഭേദത്തെ പ്രാപിച്ചതു്. ഭേദം=വിശേഷം. (അതായതു ലിംഗത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ എന്നു സാരം). ഭേദാഖ്യാനം=ഭേദത്തിന്റെ ആഖ്യാനം. ഭേദം=ലിംഗവിശേഷം. ആഖ്യാനം=കഥനം (ജ്ഞാപനമെന്നു സാരം). ദ്വന്ദ്വം=ദ്വന്ദ്വസമാസം. കൃതം=ചെയ്യപ്പെട്ടതു്. ഏകശേഷം=ഒന്നു ശേഷിയ്ക്കുമെന്നുള്ള വിധി. സംകരം=ഭിന്നലിംഗങ്ങളായിരിയ്ക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളുടെ മിശ്രത്വേന പ്രയോഗം.

സാ—മറ്റൊരേടത്തു പറയപ്പെട്ടിരിയ്ക്കുന്ന ലിംഗത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾക്കു് ഈ ഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽ ദ്വന്ദ്വസമാസം ചെയ്യിട്ടുണ്ടു്. 'വിദ്യാധരാപ്സരോയക്ഷരക്ഷോഗന്ധർവ്വകിന്നരാഃ' എന്നു ദൃഷ്ടാന്തം. ഇവിടെ വിദ്യാധരയക്ഷഗന്ധർവ്വകിന്നരശബ്ദങ്ങൾ പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. അപ്സരശ്ശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. രക്ഷശ്ശബ്ദം നപുംസകലിംഗമാകുന്നു. എങ്കിലും ഇവിടെ ദ്വന്ദ്വസമാസംകൊണ്ടു ദോഷം ഭവിയ്ക്കുകയുമില്ല. ഭിന്നലിംഗങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾക്കു ദ്വന്ദ്വസമാസംകൊണ്ടുള്ള ദോഷം സമാസത്തിന്റെ അന്ത്യമായ ശബ്ദത്തിനുമാത്രം ലിംഗപ്രതീതി ഭവിക്കുകയാൽ അതിന്റെ ലിംഗംതന്നെ ഇതരങ്ങൾക്കും എന്ന ഒരു ഭ്രമം വരുമെന്നാകുന്നുവല്ലോ. ആ ഭ്രമം വരുവാൻ അവകാശമില്ല. 'സ്ത്രിയാം ബഹുഷ്വപ്സരസഃ' എന്നതുകൊണ്ടു് അപ്സരശ്ശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമെന്നും 'നൈർഋതോ യാതുരക്ഷസീ'എന്നതുകൊണ്ടു രക്ഷശ്ശബ്ദം നപുംസകമെന്നും സിദ്ധമായിരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ എവിടെയെങ്കിലും പറയപ്പെടാതെയിരിക്കുന്ന ലിംഗത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾക്കു ദ്വന്ദ്വസമാസം ഈ ഗ്രന്ഥത്തിൽ ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടില്ല. 'കൂലിശം ഭിദുരം പവിഃ' എന്നു വ്യത്യസ്തമായിട്ടതന്നെ പ്രയോഗം. പറയപ്പെടാത്ത ലിംഗ

ത്തോട്ടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾക്കു് ഏകശേഷവിധിയേയും ഇതിങ്കൽ ആശ്രയിച്ചിട്ടില്ല. 'നഭഃ ഖം ശ്രാവണോ നഭഃ' എന്നതന്നെ പ്രയോഗം. 'ഖശ്രാവണൌ തു നഭസീ' എന്നു പ്രയോഗിപ്പാൻ തോന്നായ്കയല്ല. അങ്ങിനെ പ്രയോഗിച്ചാൽ ആകാശവാചകനഭശ്ശബ്ദവും ശ്രാവണവാചകനഭശ്ശബ്ദവും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്ന ഭ്രമം വരും. അങ്ങിനെ ഭ്രമം വരരുതെന്നും ഇന്ന ശബ്ദത്തിന്നു് ഇന്ന ലിംഗമെന്നു ബോധിക്കണമെന്നുമുള്ള ഇച്ഛനിമിത്തം ഏകശേഷവിധിയെ ആശ്രയിച്ചിട്ടില്ല. പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ലിംഗത്തോട്ടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾക്കു് ഏകശേഷവിധിയെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുണ്ടു്. 'മാതാ പിതരൌ പിതരൌ' എന്നാകുന്നു 'ജനയിത്രീ പ്രസൂർമ്മാതാ ജനനീ' എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു മാതൃശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമെന്നും 'താതസ്തു ജനകഃ പിതാ' എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു പിതൃശബ്ദം പുല്ലിംഗമെന്നും അറികയാൽ മാതൃപിതൃശബ്ദങ്ങൾക്കു് ഏകലിംഗത്വമുണ്ടെന്ന ഭ്രമം വരികയുമില്ല. ഭിന്നലിംഗങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ഏകാർത്ഥവാചകങ്ങളാണു് എങ്കിലും മുമ്പെ സ്ത്രീലിംഗം പിന്നെ പുല്ലിംഗം പിന്നെ നപുംസകലിംഗം ഇപ്രകാരമോ, അല്ലെങ്കിൽ മുമ്പെ നപുംസകലിംഗം പിന്നെ സ്ത്രീലിംഗം പിന്നെ പുല്ലിംഗം ഇപ്രകാരമോ, അല്ലെങ്കിൽ പുല്ലിംഗം സ്ത്രീലിംഗം നപുംസകലിംഗം ഇപ്രകാരമോ, ഇത്യാദി ക്രമങ്ങളിൽ ഒരു ക്രമത്തെ അനുസരിച്ചു് അതാതു ശബ്ദങ്ങളെ പറയുന്നതു യുക്തമാകുന്നു. (ലിംഗസാമ്യമുള്ള ശബ്ദങ്ങളെ നൈരന്തര്യേണ പറയുന്നതും യുക്തംതന്നെ എന്നു താൽപര്യം.) മേല്പറഞ്ഞ ക്രമത്തെ അനുസരിച്ചു പറയാഞ്ഞാൽ 'സൂതിസ്തോത്രം സ്തുവോ നതിഃ' എന്നിപ്രകാരം പാദാവൃത്തിയാൽ സ്തുവശബ്ദസാഹചര്യംഹേതുവായിട്ടു നതിശബ്ദം പുല്ലിംഗമെന്നു ഭ്രമമുണ്ടാവും. അതുഹേതുവായിട്ടു ക്രമത്തെ അനുസരിച്ചതന്നെ പറയുമെന്നു താൽപര്യം. 'സ്തവസ്തോത്രം സ്തുതിർന്നതിഃ' ഇത്യാദികളിൽ ക്രമത്തെ അറിഞ്ഞുകൊൾക.

ത്രിലിംഗ്യാന്ത്രിഷ്വിതി പദമ്മിഥുനേ ച ദ്വയോരിതി
നിഷിദ്ധലിംഗം ശേഷാർത്ഥം തദന്താഥാദി ന പൂർവ്വഭാക്. 5

അ—ത്രിഷു ഇതി പദം ത്രിലിംഗ്യാം. ദ്വയോഃ ഇതി പദം മിഥുനേ ച. നിഷിദ്ധലിംഗം ശേഷാർത്ഥം. തദന്താഥാദി പൂർവ്വഭാക് ന ഭവതി.

അനു—ത്രിഷു എന്ന പദം ത്രിലിംഗിയിങ്കലും ദ്വയോഃ എന്ന പദം മിഥുനത്തിങ്കലും ഭവിക്കുന്നു. നിഷിദ്ധലിംഗം ശേഷാർത്ഥമായി ഭവിക്കുന്നു. തദന്താഥാദി പൂർവ്വഭാക്കായി ഭവിക്കുന്നില്ല.

പരി—ത്രിലിംഗി=മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുടെ സമാഹാരം (സ്ത്രീലിംഗപുല്ലിംഗനപുംസകലിംഗങ്ങൾ എന്നു സാരം). മിഥുനം=സ്ത്രീപുമാന്മാരുടെ ദ്വന്ദ്വം (സ്ത്രീലിംഗവും പുല്ലിംഗവുമെന്നു സാരം). നിഷിദ്ധലിംഗം=നിഷിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ലിംഗം. നിഷിദ്ധം=നിഷേധിക്കപ്പെട്ടതു്. ശേഷാർത്ഥം=ശേഷ

മാകുന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതു്. അർത്ഥം=പ്രയോജനം. തദന്താഥാദി=തദന്തവും അഥാദിയും. തദന്തം=തു ആകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതു്. തു=തു എന്ന ശബ്ദം. അന്തം=ചരമാവയവം. അഥാദി=അഥ എന്നാകുന്ന ആദിയോടുകൂടിയതു്. പൂർവ്വഭാക്=പൂർവ്വത്തെ ഭജിക്കുന്നതു്. പൂർവ്വം=പൂർവ്വോക്തം. ഭജിക്ക=ആശ്രയിക്കുക (സംബന്ധിക്കുക എന്നു സാരം).

സ__യാതൊരു ശബ്ദത്തിനു ത്രിഷു എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകുന്നു, ആ ശബ്ദം മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും പ്രയോഗിക്കാമെന്നു് അറിയേണം. യാതൊരു ശബ്ദത്തിനു ടയോഃ എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകുന്നു, ആ ശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗപുല്ലിംഗങ്ങളിൽ പ്രയോഗിക്കാമെന്നു് അറിയേണം. ഒരു ശബ്ദത്തിനു് ഒരു ലിംഗം വരികയില്ലെന്നു പറഞ്ഞാൽ ശേഷങ്ങളായ രണ്ടു ലിംഗങ്ങൾ ആ ശബ്ദത്തിനു വരുമെന്നും രണ്ടു ലിംഗങ്ങൾ നിഷേധിച്ചാൽ ഒരു ലിംഗമേ ഉള്ളു എന്നും അറിയേണം. യു എന്നു് അന്തമായവുള്ള ശബ്ദവും അഥ എന്നു് ആദിയായിട്ടുള്ള ശബ്ദവും മുമ്പെ പറയപ്പെട്ടതിനോടു സംബന്ധിക്കയില്ല എന്നു് അറിയേണം. സ്ഥടപ്രതിപത്തിയാക്കിക്കൊണ്ടു ക്രമേണ വിഷയങ്ങളെ കാണിക്കുന്നു. 'ത്രിഷു സ്ത്രീലിംഗോഗ്നികണഃ' എന്നേടത്തു സ്ത്രീലിംഗശബ്ദത്തിനു ത്രിഷു എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകയാൽ സ്ത്രീലിംഗശബ്ദം മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും വരുമെന്നു താൽപര്യം. മറ്റൊല്ലാടത്തും ഇതുപോലെത്തന്നെ. 'വഹ്നേർദ്വയോർജ്ജ്വാലകീലൌ' എന്നുള്ളേടത്തു ജ്വാലകീലശബ്ദങ്ങൾക്കു ദ്വയോഃ എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യമുണ്ടാകയാൽ സ്ത്രീലിംഗപുല്ലിംഗങ്ങൾ വരുമെന്നു താൽപര്യം. മറ്റെല്ലാടിക്കിലുമീവണ്ണംതന്നെ. 'കഞ്ചുകോ വാരവാണോസ്ത്രീ' എന്നേടത്തു വാരവാണശബ്ദം സ്ത്രീ അല്ലെന്നു പറകയാൽ പുല്ലിംഗവും നപുംസകലിംഗവും അതിനുണ്ടെന്നു താൽപര്യം. മറ്റെല്ലാടിക്കിലുമിപ്രകാരംതന്നെ. 'ചക്രവാളന്തു മണ്ഡലം' എന്നേടത്തു തദന്തമായ ചക്രവാളശബ്ദം തൽപൂർവ്വോക്തമായ അന്തരാളശബ്ദത്തോടു സംബന്ധിക്കയില്ല എന്നു താൽപര്യം. മറ്റുള്ള സ്ഥലങ്ങളിലുമിപ്രകാരംതന്നെ. 'നിത്യാനവരതാജസ്രമപ്യഥാതിശയോ ഭരഃ' എന്നേടത്തു് അഥാദിയായ അതിശയശബ്ദം തൽപൂർവ്വോക്തമായ അജസ്രശബ്ദത്തോടു സംബന്ധിക്കയില്ലെന്നു താൽപര്യം. മറ്റെല്ലാടിക്കിലുമിപ്രകാരംതന്നെ. പൂർവ്വത്തോടു സംബന്ധമില്ല എന്നുള്ള കഥനം ഉത്തരത്തോടു സംബന്ധമുണ്ടു് എന്നു ബോധിപ്പിക്കയാൽ തദന്തമായും അഥാദിയായുമുള്ള ശബ്ദം ഉത്തരത്തു അനവയിക്കുന്നതാകുന്നു എന്നു് അറിയേണമെന്നു് ഇതിന്റെ നിഷ്കൃഷ്ടം.

പ്രഥമകാണ്ഡം

സ്വർഗ്ഗവർഗ്ഗം

സ്വരവ്യയം സ്വർഗ്ഗനാകത്രിദിവത്രിദിശാലയാഃ
സുരലോകോദ്യൗ ദിവൌ ദേവ സ്ത്രിയാംക്ലീബേത്രിവിഷ്ടപം.

സ്വഃ (അ) സ്വർഗ്ഗഃ നാകഃ ത്രിദിവഃ ത്രിദശാലയഃ സുരലോകഃ (ത്രി-ം നാ) ദ്യൌഃ (ഓ-സ്ത്രീ) ദ്യൌഃ (വ-സ്ത്രീ) ത്രിവിഷ്ടപം (ക്ലീ) ൻ-ം സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെ പേർ. ത്രിദശാലയം എന്ന പദത്തിന്നു ദേവഭവനമെന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ സുരഗൃഹം സുരസദ്മ ഇത്യാദികളായിരിക്കുന്ന പര്യായശബ്ദങ്ങളെക്കൂടി ഗ്രഹിക്കണം. ഇപ്രകാരംതന്നെ അതാതു സ്ഥലങ്ങളിൽ പറയപ്പെട്ട ശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടും മുൻകാണിച്ചതുപോലെ തൽപര്യായങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കുകയും വേണം. ചിലർ 'സ്ത്രിയൌ ക്ലീബേ ത്രിവിഷ്ടപം' എന്നും പഠിക്കുന്നുണ്ടു്.

അമരാ നിർജ്ജരാ ദേവാ സ്ത്രിദശാ വിബുധാസ്സുരാഃ
സുപർവ്വാണസ്സുമനസസ്ത്രിദിവേശാ ദിവൌകസഃ 2

ആദിതേയാ ദിവിഷദോ ലേഖാ അദിതിനന്ദനാഃ
ആദിത്യാ ജ്ഭവോസപ്നാ അമർത്ത്യാ അമൃതാന്ധസഃ 3

ബർഹിർമ്മുഖാഃ ക്രതുഭുജോ ഗീർവ്വാണാ ദാനവാരയഃ
വൃന്ദാരകാ ദൈവതാനി പുംസി വാ ദേവതാ സ്ത്രിയാം. 4

അമരാഃ നിർജ്ജരാഃ ദേവാഃ ത്രിദശാഃ വിബുധാഃ സുരാഃ സുപർവ്വാണഃ സുമനസഃ ത്രിദിവേശാഃ ദിവൌകസഃ ആദിതേയാഃ ദിവിഷദഃ ലേഖാഃ അദിതിനന്ദനഃ ആദിത്യാഃ ജ്ഭവഃ അസപ്നാഃ അമർത്ത്യാഃ അമൃതാന്ധസഃ ബർഹിർമ്മുഖാഃ ക്രതുഭുജഃ ഗീർവ്വാണാഃ ദാനവാരയഃ വൃന്ദാരകാഃ (ശ-ം നാ) ദൈവതാനി (ക്ലീ-ഇതിന്നു പുല്ലിംഗതപ്രയോഗമുണ്ടു്.) ദേവതാഃ (സ്ത്രീ) ഒന്ന-ം ദേവന്മാരുടെ പേർ.

ആദിത്യവിശ്വവസവ സ്തുഷിതാഭാസ്വരാനിലാഃ
മഹാരാജികസാദ്ധ്യാശ്ച രുദ്രാശ്ച ഗണദേവതാഃ 5

ആദിത്യാഃ വിശ്വേ വസവഃ തുഷിതാഃ ആഭാസ്വരാഃ അനിലാഃ മഹാരാജികാഃ സാധ്യാഃ രുദ്രാഃ (ൻ-ം നാ) ഗണദേവതമാരുടെ പേർ എന്നിപ്രകാരം ചിലർ വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതു ഗണദേവതാഃ (സ്ത്രീ) ആദിത്യാദികളുടെ പേർ എന്നാകുന്നു. അതു് എന്തെന്നാൽ ആദിത്യപദംകൊണ്ടു് ആദിത്യന്മാരെ പറയുന്നതുകൂടാതെ വിശ്വാദികളെ പറഞ്ഞുകൂടാ. അതുപോലെ വിശ്വാദിപദങ്ങളെക്കൊണ്ടും ആദിത്യാദികളെ

പറഞ്ഞുകൂടാ. ഗണദേവതാശബ്ദംകൊണ്ടു ആദിത്യാദികളെ ഒക്കെയും പറയാം. ഗണദേവതാശബ്ദത്തിൽ ഘടിതമായ ഗണശബ്ദം സമൂഹാർത്ഥവാചകമാകയാൽ സംഘത്തിൽ യോജിച്ചിരിക്കുന്ന ദേവതകൾ എന്നു താൽപര്യമാകുന്നു. ആദിത്യാദികൾ എല്ലാവരും സംഘദേവതകളാകുന്നു എന്നതിനു പ്രമാണം താഴെ കാണിക്കുന്നു.

"ആദിത്യാ ദ്വാദശ പ്രോക്താ വിശ്വേദേവാ ദശ സ്മൃതാഃ
വസവശ്ചാഷ്ടസംഖ്യാതാഷ്ഷഷ്ത്യംശത്രിംശദൃഷിതാ മതാഃ
ആഭാസ്വരാശ്ചതുഷ്ഷഷ്ട്യാതാഃ പഞ്ചാശദ്ധനകാഃ
മഹാരാജികനാമാനോ ദ്വേ ശതേ വിംശതിസ്ഥാ
സാധ്യാ ദ്വാദശ വിഖ്യാതാ രുദ്രാ ഏകാദശ സ്മൃതാഃ"

എന്നുള്ള വചനമാകുന്നു. ഇതിന്റെ അർത്ഥം ആദിത്യന്മാർ ൧൨, വിശ്വദേവന്മാർ ൧൦, വസുക്കൾ ൮, തുഷിതന്മാർ ൬൪, ആഭാസ്വരന്മാർ ൬൪, അനിലന്മാർ ൪൯, മഹാരാജികന്മാർ ൨൦൦, സാധ്യന്മാർ ൧൨, രുദ്രന്മാർ ൧൧, ഇങ്ങിനെയാകുന്നു. മേലെഴുതിയ വചനം മഹേശ്വരടീകയിൽ ഉള്ളതാകുന്നു. ആദിത്യാദിസംഘദേവതകൾക്കു പ്രത്യേകമുള്ള പേരുകൾ പുരാണാദികളിൽ നിന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഗ്രന്ഥവിസ്താരം വരുമെന്നുള്ള ഭയം നിമിത്തം ഇവിടെ പറയുന്നില്ല.

വിദ്യാധരാപ്സരോയക്ഷരക്ഷോഗന്ധർവ്വകിന്നരാഃ
പിശാചോ ഗുഹ്യകസ്സിദ്ധോ ഭൂതോമീ ദേവയോനയഃ. 6

വിദ്യാധരഃ അപ്സരസഃ (സ്ത്രീ) യക്ഷഃ രക്ഷഃ (ക്ലീ) ഗന്ധർവ്വഃ കിന്നരഃ പിശാചഃ ഗുഹ്യകഃ സിദ്ധഃ ഭൂതഃ (പു-ം നാ) ൧൦-ം ദേവയോനികളുടെ പേർ എന്നു ചിലർ വ്യാഖ്യാനിച്ചതു യുക്തമല്ല; വ്യാഖ്യാനിക്കേണ്ടതു ദേവയോനയഃ (നാ) വിദ്യാധരാദികളുടെ പേർ എന്നാകുന്നു. അതു് എന്തുഹേതുവായിട്ടെന്നാൽ മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരംതന്നെ ഇവിടേയുമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

അസുരാ ദൈത്യദൈതേയദനുജേന്ദ്രാരിദാനവാഃ
ശുക്രശിഷ്യാ ദിതിസുതാഃ പൂർവ്വദേവാസ്സുരദ്വിഷഃ. 7

അസുരാഃ ദൈത്യാഃ ദൈതേയാഃ ദനുജാഃ ഇന്ദ്രാരയഃ ദാനവാഃ ശുക്രശിഷ്യാഃ ദിതിസുതാഃ പൂർവ്വദേവാഃ സുരദ്വിഷഃ (൧൦-ം നാ) അസുരന്മാരുടെ പേർ.

ആർഹതഃ ക്ഷപണോ നഗ്നഃ ശ്രമണോ ജീവകോ മലീ
സർവ്വജ്ഞസ്സുഗതോ ബുദ്ധോ ധർമ്മരാജസ്തഥാഗതഃ 8

സമന്തഭദ്രോ ഭഗവാന്മാരജില്ലോകജിജ്ജിനഃ
ഷഡഭിജ്ഞോ ദശബലോദ്ഭവയാദീ വിനായകഃ 9

മുനീന്ദ്രഃ ശ്രീഘനശ്ശാസ്താ മുനിശ്ശാക്യമുനിശ്ച യഃ
സ ശാക്യസിംഹസ്സർവ്വാർത്ഥസിദ്ധശ്ശൗദ്ധോദനിശ്ച സഃ 10
ഗൌതമശ്ചാക്ഷബന്ധുശ്ച മായാദേവീസുതശ്ച സഃ
ബ്രഹ്മാത്മഭൂസ്സുരജ്യേഷ്ഠഃ പരമേഷ്ഠീ പിതാമഹഃ 11
ഹിരണ്യഗർഭോ ലോകേശസ്സ്വയംഭൂശ്ചതുരാനനഃ
ധാതാബ്ജയോനിർദ്രുഹിണോ വിരിഞ്ചഃ കമലാസനഃ 12
സ്രഷ്ടാ പ്രജാപതിർവ്വേധാ വിധാതാ വിശ്വസൃഡ്വിധിഃ
നാഭിജന്മാണ്ഡജഃ പൂർവ്വാ നിധനഃ കമലോത്ഭവഃ 13
സദാനന്ദോ രജോമൂർത്തിസ്സത്യകോ ഹംസവാഹനഃ
വിഷ്ണുർനാരായണഃ കൃഷ്ണോ വൈകുണ്ഠോ വിഷ്ടരശ്രവാഃ 14
ദാമോദരോ ഹൃഷീകേശഃ കേശവോ മാധവസ്സാത്വതഃ
ദൈത്യാരിഃ പുണ്ഡരീകാക്ഷോ ഗോവിന്ദോ ഗരുഡധ്വജഃ 15
പീതാംബരോച്യുതശ്ശാർങ്ഗീ വിഷ്വക്സേനോ ജനാർദ്ദനഃ
ഉപേന്ദ്ര ഇന്ദ്രാവരജശ്ചക്രപാണിശ്ചതുർഭുജഃ 16
പദ്മനാഭോ മധുരിപുർവ്വാസുദേവസ്ത്രിവിക്രമഃ
ദേവകീനന്ദനശ്ശൌരിഃ ശ്രീപതിഃ പുരുഷോത്തമഃ 17
വനമാലീ ബലിധ്വംസീ കംസാരാതിരധോക്ഷജഃ
വിശ്വംഭരഃ കൈടഭജിച്ഛ്രീധുഃ ശ്രീവത്സലാഞ്ഛനഃ 18
പുരാണപുരുഷോ യജ്ഞപുരുഷോ നരകാന്തകഃ
ജലശായീ വിശ്വരൂപോ മുകുന്ദോ മുരമർദ്ദനഃ. 19

ആർഹതഃ ക്ഷപണഃ നഗ്നഃ ശ്രമണഃ ജീവകഃ മലീ (ന്യ-ംനാ) ആർഹത നെന്നാളുടെ പേർ. മഹേശ്വരടീകയിൽ ആർഹതഃ ക്ഷപണഃ ഇത്യാദി രണ്ടു പാദം കാണ്മാനില്ല. എങ്കിലും ഇട്ടിക്കുകളിലെ പാഠം അതോടുകൂടീട്ടാകയാൽ അതിനെ ഇവിടെ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. സർവ്വജ്ഞഃ സുഗതഃ ബുദ്ധഃ ധർമ്മരാജഃ തഥാഗതഃ സമന്തഭദ്രഃ ഭഗവാൻ മാരജിൽ ലോകജിൽ ജിനഃ ഷഡഭിജ്ഞഃ ദശബലഃ അദ്വയവാദീ വിനായകഃ മുനീന്ദ്രഃ ശ്രീഘനഃ ശാസ്താ മുനിഃ (ഥവ-ംനാ) ബുദ്ധമുനിയുടെ പേർ. ശാക്യമുനിഃ ശാക്യസിംഹഃ സർവ്വാർത്ഥസിദ്ധഃ ശൌദ്ധോദനിഃ ഗൌതമഃ അക്ഷബന്ധുഃ മായാദേവീസുതഃ (ശ-ംനാ) ശാക്യമുനിയുടെ പേർ. (ശൌദ്ധോദനി എന്ന പദത്തിനു ശുദ്ധോദ

നന്റെ പുത്രനെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ശുദ്ധോദനൻ എന്ന പദത്തിനു ശുദ്ധമായിരിക്കുന്ന മാദനത്തോട്ടുകൂടിയവൻ എന്നു് അർത്ഥം. ശുദ്ധോദന എന്നു് എങ്ങിനെ രൂപം സിദ്ധിക്കുമെന്നാണെങ്കിൽ ശകന്ധ്വാദി ആകൃതിഗണമാകയാൽ പരരൂപം വരുമ്പോൾ ശുദ്ധോദന എന്നതന്നെ രൂപം സിദ്ധിക്കുമെന്നു ഗ്രഹിക്കുകയും വേണം.) ബ്രഹ്മാ ആത്മഭൂഃ സുരജ്യേഷ്ഠഃ പരമേഷ്ഠീ പിതാമഹഃ ഹിരണ്യഗർഭഃ ലോകേശഃ സ്വയംഭൂഃ ചതുരാനനഃ ധാതാ അബ്ജയോനിഃ ദ്രുഹിണഃ വിരിഞ്ചഃ കമലാസനഃ സ്രഷ്ടാ പ്രജാപതിഃ വേധാഃ വിധാതാ വിശ്വസൃട് വിധിഃ നാഭിജന്മാ അണ്ഡജഃ പൂർവ്വഃ നിധനഃ കമലോത്ഭവഃ സദാനന്ദഃ രജോമൂർത്തിഃ സത്യകഃ ഹംസവാഹനഃ (ഉൻ-ം നാ) ബ്രഹ്മാവിന്റെ പേർ. (വിരിഞ്ചിഃ കമലാസനഃ എന്നും പാഠം കാണുന്നുണ്ടു്. 'ദേവാസുര വിരിഞ്ചാദ്യാഃ' എന്നും 'വിരിഞ്ചിസ്സഞ്ചിനാൻ' എന്നും പ്രയോഗം കാണുന്നുണ്ടു്. നാഭിജന്മാണ്ഡജ ഇത്യാദി ശ്ലോകം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുകയാൽ മൂലത്തിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു. വിധാതാ വിശ്വസൃഡ്വിധിഃ എന്നുള്ള പാഠം വ്യാകരണാനുസരണത്തോട്ടുകൂടാത്തതാകയാൽ പ്രാമാദികമെന്നുതന്നെ നിശ്ചയിക്കാവുന്നതാകുന്നു.) വിഷ്ണുഃ നാരായണഃ കൃഷ്ണഃ വൈകുണ്ഠഃ വിഷ്ണുരുശ്രവാഃ ദാമോദരഃ ഹൃഷീകേശഃ കേശവഃ മാധവഃ സ്വഭൂഃ ദൈത്യാരിഃ പുണ്ഡരീകാക്ഷഃ ഗോവിന്ദഃ ഗരുഡധ്വജഃ പീതാംബരഃ അച്യുതഃ ശാർങ്ഗീ വിഷ്വക്സേനഃ ജനാർദ്ദനഃ ഉപേന്ദ്രഃ ഇന്ദ്രാവരജഃ ചക്രപാണിഃ ചതുർഭുജഃ പദ്മനാഭഃ മധുരിപുഃ വാസുദേവഃ ത്രിവിക്രമഃ ദേവകീനന്ദനഃ ശൗരിഃ ശ്രീപതിഃ പുരുഷോത്തമഃ വനമാലീ ബലിധ്വംസീ കംസാരാതിഃ അധോക്ഷജഃ വിശ്വംഭരഃ കൈടഭജിൽ വിധുഃ ശ്രീവത്സലാഞ്ഛനഃ പുരാണപുരുഷഃ യജ്ഞപുരുഷഃ നരകാന്തകഃ ജലശായീ വിശ്വതൃപഃ മുകുന്ദഃ മുരമർദ്ദനഃ (ർന്ന-ം നാ) വിഷ്ണുവിന്റെ പേർ. പുരാണപുരുഷഃ ഇത്യാദി ശ്ലോകം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുകകാൽ സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു.

വസുദേവോസ്യ ജനകസ്സ ഏവാനകദുന്ദുഭിഃ
ബലഭദ്രഃ പ്രലംബഘ്നോ ബലദേവോച്യുതാഗ്രജഃ 20
രേവതീരമണോ രാമഃ കാമപാലോ ഹലായുധഃ
നീലാംബരോ രൌഹിണേയസ്താലാംകോ മുസലീ ഹലീ 21
സംകർഷണസ്സീരപാണിഃ കാളിന്ദീഭേദനോ ബലഃ
മദനോ മന്മഥോ മാരഃ പ്രദ്യുമ്നോ മീനകേതനഃ 22
കന്ദർപ്പോ ദർപ്പകോനംഗഃ കാമഃ പഞ്ചശരഃ സ്മരഃ
ശംബരാരിർമ്മനസിജഃ കുസുമേഷുരനന്യജഃ 23
പുഷ്പധനാ രതിപതിർമ്മകരധ്വജ ആത്മഭൂഃ
ശൃംഗാരയോനിഃ ശ്രീപുത്രഃ ശുദ്ധകാരാതിരിത്യപി. 24

വസുദേവഃ ആനകദുന്ദുഭിഃ (൨-ം നാ) വാസുദേവന്റെ പേർ. ബല ഭദ്രഃ പ്രലംബഘ്നഃ ബലദേവഃ അച്യുതാഗ്രജഃ രേവതീരമണഃ രാമഃ കാമപാ ലഃ ഫലായുധഃ നീലാംബരഃ രൌഹിണേയഃ താലാംകഃ മുസലീ ഫലീ സംക ഷ്ണഃ സീരപാണിഃ കാളിന്ദീഭേദനഃ ബലഃ (ത്രി-ം നാ) ബലഭദ്രന്റെ പേർ. മദനഃ മന്മഥഃ മാരഃ പ്രദ്യുമ്നഃ മീനകേതനഃ കന്ദർപ്പഃ ദർപ്പകഃ അനം ഗഃ കാമഃ പഞ്ചശരഃ സ്മരഃ ശംബരാരിഃ മനസിജഃ കുസുമേഷുഃ അനന്യജഃ പുഷ്പധനാ രതിപതിഃ മകരധ്വജഃ ആത്മഭൂഃ ശൃംഗാരയോനിഃ ശ്രീപുത്രഃ ശുപ്പ്കാരാതിഃ (൨൨-ം നാ) കാമദേവന്റെ പേർ. ശൃംഗാരയോനി എന്ന തുടങ്ങി രണ്ട പാദം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുന്നില്ല. എങ്കിലും ചില പുസ്ത കങ്ങളിൽ കാണുകയാലും ഈ ദിക്കുകളിൽ അതു പഠിച്ചുവരികയാലും സ്വീക രിച്ചിരിക്കുന്നു.

ബ്രഹ്മസൂര്യശ്യകേതുഃ സ്യാദനിരുദ്ധ ഉഷാപതിഃ
അരവിന്ദമശോകഞ്ച ചൂതഞ്ച നവമാലികാ 25

നീലോൽപലഞ്ച പഞ്ചൈതേ പഞ്ചബാണസ്യ സായകാഃ
ലക്ഷ്മീഃ പദ്മാലയാ പദ്മാ കമലാ ശ്രീർഹരിപ്രിയാ 26

ഇന്ദിരാ ലോകമാതാ മാ രമാ മംഗലദേവതാ
ഭാർഗ്ഗവീ ലോകജനനീ ക്ഷീരസാഗരകന്യകാ. 27

ബ്രഹ്മസൂഃ ശ്യശ്യകേതുഃ അനിരുദ്ധഃ ഉഷാപതിഃ (ര-ം നാ) അനിരുദ്ധ ന്റെ പേർ. അരവിന്ദം അശോകം ചൂതം (ന-ം ക്ലീ) നവമാലികാ (സ്ത്രീ) നീലോൽപലം (ക്ലീ) ഈ അഞ്ചു പുഷ്പങ്ങൾ കാമദേവന്റെ അസ്ത്രങ്ങൾ എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഇതു മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുന്നില്ല. അതുതന്നെ യല്ല, കാമദേവപര്യായങ്ങളിൽ പഠയപ്പെട്ട പഞ്ചശരഃ എന്ന പദത്തിന്റെ അർത്ഥനിരസനത്തിനു് ഉപയോഗമായിട്ടു് അന്യഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽനിന്നു രണ്ടു വചനങ്ങൾ എടുത്തു കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിലൊന്നാകുന്നു ഇതു് എന്നതും സ്പഷ്ടമാകുന്നു. അതിൽ നവമല്ലികാ എന്നാകുന്നു. ശേഷം ഒരുപോലെതന്നെ. വേറെയുള്ള വചനം 'ഉന്മാദനസ്താപനശ്ച ശോഷണസ്തംഭനസ്ഥാ. സമ്മോ ഹനശ്ച കാമസ്യ പഞ്ചബാണാഃ പ്രകീർത്തിതാഃ' എന്നാകുന്നു. മേല്പറയ പ്പെട്ട രണ്ടു വചനങ്ങളും കാമദേവനു് അഞ്ചുപ്രകാരം അസ്ത്രമുണ്ടെന്നതിനു മതിയായ പ്രമാണമാക്കി കാണിച്ചിരിക്കയോ അതിൽ ഒന്നു മൂലത്തിൽ ചേർക്കുന്നതിനു സംഗതിയില്ല. മൂലകർത്താവിനു ബാണങ്ങളഞ്ചുള്ളതു് ഇന്നി ന്നതാണെന്നു പഠവാൻ അവകാശമില്ല. അതുഹേതുവായിട്ടു് അരവിന്ദമി ത്യാദി നാലു പാദങ്ങൾ മൂലത്തിലുള്ളതാണെന്നു് ആരും ഗ്രഹിക്കുകയും വേ ണ്ട. ചിലർ ഈ നാലു പാദങ്ങളെ ശുപ്പ്കാരാതിരിത്യപി എന്നതിന്റെ ശേഷമായിട്ടു പഠിക്കുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു് ഇവിടെ പാഠം ഒരു പ്രകാര

മല്ലെന്നും ഗ്രഹിക്കേണം. ലക്ഷ്മീഃ പദ്മാലയാ പദ്മാ കമലാ ശ്രീഃ ഹരിപ്രിയാ ഇന്ദിരാലോകമാതാ മാ രമാ മംഗലദേവതാ ഭാർഗ്ഗവീ ലോകജനനീ ക്ഷീരസാഗരകന്യകാ (ഫർ-ം സ്ത്രീ) ശ്രീഭഗവതിയുടെ പേർ. മഹേശ്വരടീകയിൽ 'ഇന്ദിരാലോകമാതാ മാ ക്ഷീരോദതനയാ രമാ' എന്ന പാഠം കാണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ആ പാഠവും സമീചീനംതന്നെ.

ശംഖോ ലക്ഷ്മീപതേഃ പാഞ്ചജന്യശ്ചക്രം സുദർശനം
കൌമോദകീ ഗദാ ഖഡ്ഗോ നന്ദകഃ കൌസ്തുഭോ മണിഃ. 28

പാഞ്ചജന്യഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെ ശംഖത്തിന്റെ പേർ. സുദർശനം (ക്ലീ) വിഷ്ണുവിന്റെ ചക്രത്തിന്റെ പേർ. കൌമോദകീ (സ്ത്രീ) വിഷ്ണുവിന്റെ ഗദയുടെ പേർ. നന്ദകഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെ വാളിന്റെ പേർ. (നാന്ദകം എന്നും പഠിക്കുന്നുണ്ട്.) കൌസ്തുഭഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെ കണ്ഠാഭരണമായ രത്നത്തിന്റെ പേർ.

ചാപശ്ശാർങ്ഗമുരസ്യസ്യ ശ്രീവത്സോ ലാഞ്ഛനം മതം
അശ്വാശ്ച ശൈബ്യസുഗ്രീവമേഘപുഷ്പബലാഹകാഃ 29

സാരഥിർദ്ദാരുകോ മന്ത്രീ ഹ്യുദ്ധവശ്ചാനുജോ ഗദഃ
ഗരുത്മാൻ ഗരുഡസ്താർക്ഷ്യോ വൈനതേയഃ ഖഗേശ്വരഃ 30

നാഗാന്തകോ വിഷ്ണുരഥസ്സുപർണ്ണഃ പന്നഗാശനഃ
ശംഭുരീശഃ പശുപതിശ്ശിവശ്ശൂലീ മഹേശ്വരഃ 31

ഈശ്വരശ്ശർവ്വ ഈശാനശ്ശംകരശ്ചന്ദ്രശേഖരഃ
ഭൂതേശഃ ഖണ്ഡപരശുർഗ്ഗിരീശോ ഗിരിശോ മൃഡഃ 32

മൃത്യുഞ്ജയഃ കൃത്തിവാസാഃ പിനാകീ പ്രമഥാധിപഃ
ഉഗ്രഃ കപർദ്ദീ ശ്രീകണ്ഠശ്ശിതികണ്ഠഃ കപാലഭൃൽ 33

വാമദേവോ മഹാദേവോ വിരൂപാക്ഷസ്ത്രിലോചനഃ
കൃശാനുരേതാസ്സർവ്വജ്ഞോ ധൂർജ്ജടിർന്നീലലോഹിതഃ 34

ഹരഃ സ്മരഹരോ ഭർഗ്ഗസ്ത്ര്യംബകസ്ത്രിപുരാന്തകഃ
ഗംഗാധരോന്ധകരിപുഃ ക്രതുധ്വംസീ വൃഷധ്വജഃ 35

വ്യോമകേശോ ഭവോ ഭീമസ്ഥാണു രുദ്ര ഉമാപതിഃ
അഹിർബുധ്ന്യോഷ്ടമൂർത്തിശ്ച ഗജാരിശ്ച മഹാനടഃ 36

ശാർങ്ഗം (ക്ലീ) വിഷ്ണുവിന്റെ വില്ലിന്റെ പേർ. ശ്രീവത്സഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെ മാറിടത്തിലുള്ള അടയാളത്തിന്റെ പേർ. അതു രോമാവർത്താ തമ

കമാകുന്നു. അതിനു പ്രമാണം താഴെ കാണിക്കുന്നു: 'ശ്രീവത്സോരസി ശ്രീമാൻ രോമാവത്തേന രാജതാ ശ്രുശ്രുഭേ ഭഗവാൻ കൃഷ്ണൻ' ഇത്യാദി ഹരിവംശമാകുന്നു. ഉരസ്യസ്യ എന്നതിനു പകരം 'മുരാരേസ്തു' എന്നും ഒരു പാഠമുണ്ട്. അതും സമീചീനംതന്നെ. ശൈബ്യഃ സുഗ്രീവഃ മേഘപുഷ്പഃ വലാഹകഃ (ര-ം നാ) ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അശ്വങ്ങളുടെ പേർ. ദാരുകഃ (നാ) ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ തേർ തെളിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ഉദ്ധവഃ (നാ) ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ മന്ത്രിയുടെ പേർ. ഗദഃ (നാ) ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ അനുജന്റെ പേർ. അശ്വാശ്ചേത്യാദി ശ്ലോകം മഹേശ്വരടീകയിൽനിന്നു് എടുത്തു് ഇവിടെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു. ഗരുത്മാൻ ഗരുഡഃ താർക്ഷ്യഃ വൈനതേയഃ ഖഗേശ്വരഃ നാഗാന്തകഃ വിഷ്ണുരഥഃ സുപർണ്ണഃ പന്നഗാശനഃ (ൻ-ം നാ) ഗരുഡന്റെ പേർ. ശംഭുഃ ഈശഃ പശുപതിഃ ശിവഃ ശൂലീ മഹേശ്വരഃ ഈശ്വരഃ ശർവ്വഃ ഈശാനഃ ശങ്കരഃ ചന്ദ്രശേഖരഃ ഭൂതേശഃ ഖണ്ഡപരശുഃ ഗിരീശഃ ഗിരിശഃ മൃഡഃ മൃത്യുഞ്ജയഃ കൃത്തിവാസാഃ പിനാകീ പ്രമഥാധിപഃ ഉഗ്രഃ കപർദ്ദീ ശ്രീകണ്ഠഃ ശിതികണ്ഠഃ കപാലഭൃൽ വാമദേവഃ മഹാദേവഃ വിരൂപാക്ഷഃ ത്രിലോചനഃ കൃശാനുരേതാഃ സർവ്വജ്ഞഃ ധൂർജ്ജടിഃ നീലലോഹിതഃ ഹരഃ സ്മരഹരഃ ഭർഗ്ഗഃ ത്ര്യംബകഃ ത്രിപുരാന്തകഃ ഗംഗാധരഃ അന്ധകരിപുഃ ക്രതുധ്വംസീ വൃഷധ്വജഃ വ്യോമകേശഃ ഭവഃ ഭീമഃ സ്ഥാണുഃ രുദ്രഃ ഉമാപതിഃ അഹിർബുധ്ന്യഃ അഷ്ടമൂർത്തിഃ ഗജാരിഃ മഹാനടഃ (ഇ-ം നാ) ശിവന്റെ പേർ. അഹിർബുധ്ന്യഃ ഇത്യാദി രണ്ടു പാദവും മഹേശ്വരടീകയിൽനിന്നു് എടുത്തു ചേർത്തിരിക്കുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം.

കപർദ്ദോസ്യ ജടാജൂടഃ പിനാകോജഗവം ധനുഃ
പ്രമഥാഃ സ്യുഃ പാരിഷദാ ബ്രാഹ്മീത്യാദ്യാസ്തു മാതരഃ. 37

കപർദ്ദഃ (നാ) ശിവന്റെ ജടയുടെ പേർ. പിനാകഃ (നാ) അജഗവം (ക്ലീ) ര-ം ശിവന്റെ വില്ലിന്റെ പേർ. പ്രമഥാഃ (നാ) ശിവന്റെ പാരിഷദന്മാരുടെ പേർ. പാരിഷദന്മാർ=പരിഷത്തിങ്കൽ വസിക്കുന്നവർ, പരിഷത്തു്=സഭാ, സഭാവാസികൾ എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ പാരിഷദശബ്ദത്തിനും പ്രമഥശബ്ദത്തിനും സമാനാർത്ഥതാമില്ലായ്കഹേതുവായിട്ടു മേൽപ്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ രണ്ടും ശിവപാരിഷദവാചികളെന്നു ചിലരുടെ വ്യാഖ്യാനം യുക്തമല്ല. മാതരഃ (സ്ത്രീ) ബ്രാഹ്മി മുതലായ ദേവിമാരുടെ പേർ. 'ബ്രാഹ്മീമാഹേശ്വരീ' ഇത്യാദി ശ്ലോകം മൂലത്തിങ്കലുള്ളതല്ല. അന്യഗ്രന്ഥത്തിങ്കൽനിന്നു ചേർത്തിരിക്കുന്നതാകുന്നു. ബ്രാഹ്മീ മാഹേശ്വരീ കൌമാരീ വൈഷ്ണവീ വാരാഹീ ഇന്ദ്രാണീ ചാമുണ്ഡാ ഇങ്ങിനെ ഏഴപേർ മാതാക്കന്മാരാകുന്നു എന്നു് അർത്ഥം.

വിഭ്രതിർഭ്രതിരൈശ്വര്യമണിമാദികമഷ്ടധാ
അണിമാ മഹിമാ ചൈവ ലഘിമാ ഗരിമാ തഥാ 38

ഈശിതാഞ്ച വശിതാഞ്ച പ്രാപ്തിഃ പ്രാകാശ്യമേവ ച
ഉമാ കാത്യായനീ ഗൌരീ കാളീ ഹൈമവതീശ്വരീ 39

ശിവാ ഭവാനീ രുദ്രാണീ ശർവ്വാണീ സർവ്വമംഗലാ
അപർണ്ണാ പാർവ്വതീ ദുർഗ്ഗാ മൂഡാനീ ചണ്ഡികാംബികാ 40

ആര്യ്യാ ദാക്ഷായണീ ചൈവ ഗിരിജാ മേനകാത്മജാ
ചാമുണ്ഡാ കണ്ണമൌടീ ച ചർച്ചികാ ഭൈരവീ തഥാ. 41

വിഭൂതിഃ ഭൂതിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) ഐശ്വര്യം (ക്ലീ) നു-ം ഐശ്വര്യത്തിന്റെ പേർ. അണിമാ മഹിമാ ലഘിമാ ഗരിമാ (പ്ര-ം നാ) ഈശിതാഞ്ച വശിതാഞ്ച (പു-ം ക്ലീ) പ്രാപ്തിഃ (സ്ത്രീ) പ്രാകാശ്യം (ക്ലീ) ഇങ്ങിനെ എട്ടുപ്രകാരമാകുന്നു ഐശ്വര്യം. അണിമാദ്യഷ്ടൈശ്വര്യമെന്നു പല ശാസ്ത്രങ്ങളിലും പ്രസിദ്ധിയുണ്ടു്. മേല്പറഞ്ഞ അണിമാദികളുടെ സപ്തരൂപത്തെ പറയാം. അണിമാവു്=അണുത്വം; ചെറുതാവാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ശക്തിയെന്നു സാരം. മഹിമാവു്=മഹത്വം; ഇതും മേൽപ്രകാരംതന്നെ. ലഘിമാവു്=ലഘുത്വം, (കനംകുറച്ചൽ എന്നു സാരം); ഇതും മേൽപ്രകാരംതന്നെ. ഗരിമാവു്=ഗുരുത്വം (കനം ഏറുക എന്നു സാരം); ഇതും മേൽപ്രകാരംതന്നെ. ഈശിതാഞ്ച=ഈശിയാവു എന്നുള്ളതു്. ഈശി=സ്വാമി. (യാവനൊരുത്തനു് ഈശിതാസിദ്ധി ഭവിയ്ക്കുന്നുവോ, അവന്റെ ആജ്ഞയ്ക്കു് ഒരെടത്തും തടവില്ല എന്നറിക). വശിതാമെന്നതിനു വശീകരണശക്തി എന്നർത്ഥം. പ്രാപ്തി=ദുർല്ലഭമായ വസ്തുവിന്റെ അനായാസേന ലാഭത്തിങ്കലുള്ള സാമർത്ഥ്യം. പ്രാകാശ്യം=പ്രകാശത്വം(ഇച്ഛാനുരൂപപ്രകാശനശക്തി എന്നു സാരം). അണിമാദികമെന്നുള്ള പദത്തിൽ ചേർന്നിരിക്കുന്ന ആദിപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതു് ഇന്നിന്നതാണെന്നു വ്യക്തമാക്കുവാൻവേണ്ടി അണിമാമഹിമേത്യാദിശ്ലോകം ഗ്രന്ഥാന്തരത്തിൽനിന്നു് എടുത്തുചേർത്തിരിക്കുന്നു. ഉമാ കാത്യായനീ ഗൌരീ കാളീ ഹൈമവതീ ഈശ്വരീ ശിവാ ഭവാനീ രുദ്രാണീ ശർവ്വാണീ സർവ്വമംഗലാ അപർണ്ണാ പാർവ്വതീ ദുർഗ്ഗാ മൂഡാനീ ചണ്ഡികാ അംബികാ ആര്യ്യാ ദാക്ഷായണീ ഗിരിജാ മേനകാത്മജാ ചാമുണ്ഡാ കണ്ണമൌടീ ചർച്ചികാ ഭൈരവീ (പ്ര-ം സ്ത്രീ) പാർവ്വതിയുടെ പേർ. ചാമുണ്ഡ്യാദിപാഠഭേദം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുന്നില്ല. ഇവിടങ്ങളിലുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നുണ്ടു്; ഈ പ്രദേശങ്ങളിലുള്ളവർ പഠിച്ചുവരുന്നതുമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടുവായിട്ടു് അതിനെ ഉപേക്ഷിച്ചില്ല.

വിനായകോ വിഘ്നരാജദ്വൈമാതുരഗണാധിപാഃ
ഏകദന്തഹേരംബലംബോദരഗജാനനാഃ. 42

വിനായകഃ വിഘ്നരാജഃ ദ്വൈമാതുരഃ ഗണാധിപഃ ഏകദന്തഃ ഹേരംബഃ ലംബോദരഃ ഗജാനനഃ (പു-ം നാ) ഗണപതിയുടെ പേർ.

കാർത്തികേയോ മഹാസേനശ്ശരജന്മാ ഷഡാനനഃ
പാർവ്വതീനന്ദനഃ സ്കന്ദസ്സേനാനീരഗ്നിഭൂർഗ്ഗുഹഃ 43
ബാഹുലേയസ്താരകജിദ്വിശാഖഃ ശിഖിവാഹനഃ
ഷാണ്മാതുരശ്ശക്തിധരഃ കുമാരഃ ക്രൌഞ്ചദാരണഃ. 44

കാർത്തികേയഃ മഹാസേനഃ ശരജന്മാ ഷഡാനനഃ പാർവ്വതീനന്ദനഃ സ്കന്ദഃ സേനാനീഃ അഗ്നിഭൂഃ ഗുഹഃ ബാഹുലേയഃ താരകജിൽ വിശാഖഃ ശിഖിവാഹനഃ ഷാണ്മാതുരഃ ശക്തിധരഃ കുമാരഃ ക്രൌഞ്ചദാരണഃ (ഏ-ം നാ) സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ പേർ.

ശൃംഗീ ഭൃംഗിരിടിസ്തുണ്ഡീ നന്ദികോ നന്ദികേശ്വരഃ
കമ്മമോടീ തു ചാമുണ്ഡാ ചമ്മമുണ്ഡാ തു ചർച്ചികാ. 45

ശൃംഗീ ഭൃംഗിരിടിഃ തുണ്ഡീ (ന-ം നാ) ഭൃംഗിരിടിയുടെ പേർ. നന്ദികഃ നന്ദികേശ്വരഃ (ഛ-ം നാ) നന്ദികേശ്വരന്റെ പേർ. (ഇവർ രണ്ടാളും ശിവപരിചാരകന്മാരാകുന്നു) കമ്മമോടീ ചാമുണ്ഡാ ചമ്മമുണ്ഡാ ചർച്ചികാ (ർ-ം സ്ത്രീ) ചാമുണ്ഡാ എന്ന ദേവിയുടെ പേർ. ശൃംഗീത്യാദിശ്ലോകം ഇവിടങ്ങളിലുള്ള പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നില്ല. എങ്കിലും മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുകയാൽ ഇവിടെ ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

ഇന്ദ്രോ മരുത്വാന്മഘവാ വിഡൌജാഃ പാകശാസനഃ
വൃദ്ധശ്രവാശ്ചുനാസീരഃ പുരുഹൂതഃ പുരന്ദരഃ 46
ജിഷ്ണുർല്ലേഖർഷഭശ്ശക്രശ്ശതമന്യുർദ്ദിവസ്പതിഃ
സുത്രാമാ ഗോത്രഭിദ്വജ്രീ വാസവോ വൃത്രഹാ വൃഷാ 47
വാസ്തോഷ്പതിസ്സുരപതിർബ്ബലാരാതിശ്ശചീപതിഃ
ജംഭഭേദീ ഹരിഹയസ്സ്വാരാണ്നമുചിസൂദനഃ 48
സംക്രന്ദനോ ദുശ്ച്യവനസ്തുരാഷാണ്മേഘവാഹനഃ
ആഖണ്ഡലസ്സഹസ്രാക്ഷ ഋഭുക്ഷാസ്തസ്യ തു പ്രിയാ 49
പുലോമജാ ശചീന്ദ്രാണീ നഗരീ തത്രമരാവതീ
തയ ഉച്ചൈശ്രവാസ്സ്തോ മാതലിർന്നന്ദനം വനം. 50

ഇന്ദ്രഃ മരുത്വാൻ മഘവാ വിഡൌജാഃ പാകശാസനഃ വൃദ്ധശ്രവാഃ ചുനാസീരഃ പുരുഹൂതഃ പുരന്ദരഃ ജിഷ്ണുഃ ലേഖർഷഭഃ ശക്രഃ ശതമന്യുഃ ദിവസ്പതിഃ സുത്രാമാ ഗോത്രഭിൽ വജ്രീ വാസവഃ വൃത്രഹാ വൃഷാ വാസ്തോഷ്പതിഃ സുരപതിഃ വലാരാതിഃ ശചീപതിഃ ജംഭഭേദീ ഹരിഹയഃ സ്വാരാട് നമുചിസൂദനഃ സംക്രന്ദനഃ ദുശ്ച്യവനഃ തുരാഷാട് മേഘവാഹനഃ ആഖണ്ഡലഃ

സഹസ്രാക്ഷഃ ശതക്രതുഃ (പു.ബ.-ം നാ) ഇന്ദ്രന്റെ പേർ. സപ്താരാർച്ചിസൂദനഃ എന്നും ചിലർ പഠിക്കുന്നു. അതിന്നു വ്യാകരണാനുസരണമില്ലായ്കയാൽ സാധുത്വമില്ല. പുലോമജാ ശചീ ഇന്ദ്രാണീ (ന.-ം സ്ത്രീ) ഇന്ദ്രന്റെ ഭാര്യയുടെ പേർ. അമരാവതീ (സ്ത്രീ) ഇന്ദ്രന്റെ പുരത്തിന്റെ പേർ. ഉച്ചൈശ്രവാഃ (നാ) ഇന്ദ്രന്റെ കുതിരയുടെ പേർ. മാതലിഃ (നാ) ഇന്ദ്രന്റെ തേർ തെളിക്കുന്നവന്റെ പേർ. നന്ദനം (ക്ലീ) ഇന്ദ്രന്റെ ഉദ്യാനത്തിന്റെ പേർ.

പ്രാസാദോ വൈജയന്തസ്ത്യാജ്ജയന്തഃ പാകശാസനിഃ
ഐരാവതോഭ്രമാതംഗൈരാവണാഭ്രമുവല്ലഭാഃ. 51

വൈജയന്തഃ (നാ) ഇന്ദ്രന്റെ മാളികയുടെ പേർ. ജയന്തഃ പാകശാസനിഃ (പു.-ം നാ) ഇന്ദ്രന്റെ പുത്രന്റെ പേർ. ഐരാവതഃ അഭ്രമാതംഗഃ ഐരാവണഃ അഭ്രമുവല്ലഭഃ (ര.-ം നാ) ഇന്ദ്രന്റെ ആനയുടെ പേർ.

ഹ്രാദിനീ വജ്രമസ്ത്രീ സ്യാൽ കുലിശം ഭിദുരം പവിഃ
ശതകോടിസ്ത്വരുശ്ശംബോ ദംഭോളിരശനിർദ്വയോഃ. 52

ഹ്രാദിനീ (സ്ത്രീ) വജ്രം കുലിശം ഭിദുരം (ന.-ം ക്ലീ) പവിഃ ശതകോടിഃ സ്ത്വരുഃ ശംബഃ ദംഭോളിഃ അശനിഃ (ന്യ.-ം നാ) ഫ0.-ം വജ്രത്തിന്റെ പേർ. വജ്രശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടും അശനിശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം.

വ്യോമയാനം വിമാനോസ്ത്രീ നാരദാദ്യാസ്സുരർഷയഃ
സ്യാൽ സുധർമ്മാ ദേവസഭാ പീയൂഷമമൃതം സുധാ. 53

വ്യോമയാനം (ക്ലീ) വിമാനഃ (നാ) പു.-ം വിമാനത്തിന്റെ പേർ. വിമാനശബ്ദം നപുംസകലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. സുരർഷയഃ (നാ) നാരദാദിമഹർഷിമാരുടെ പേർ. സുധർമ്മാ ദേവസഭാ (പു.-ം സ്ത്രീ) ദേവസഭയുടെ പേർ. പീയൂഷം അമൃതം (പു.-ം ക്ലീ) സുധാ (സ്ത്രീ) ന.-ം അമൃതത്തിന്റെ പേർ. പേയൂഷമമൃതം സുധാ എന്നും പഠിക്കാം.

വൃഷണ്വസു ധനാധ്യൈന്ദ്രം താദ്ഗുണ്യാ യസ്യ തത്ത്രിഷു
മന്ദാകിനീ വിയൽഗംഗാ സ്വർന്നദീ സുരദീർഘികാ. 54

വൃഷണ്വസു (ക്ലീ) ഇന്ദ്രന്റെ ധനം മുതലായതിന്റെ പേർ. യാവനൊരുത്തൻ ഇന്ദ്രന്റെ ധനംപോലെയിരിക്കുന്ന ധനത്തോടുകൂടിയവനാകുന്നുവോ അവനും, യാവളൊരുത്തി അപ്രകാരമാകുന്നുവോ അവൾക്കും, യാതൊന്ന് അപ്രകാരമാകുന്നുവോ അതിനും, ക്രമത്തിൽ പുല്ലിംഗസ്ത്രീലിംഗനപുംസകലിംഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു വൃഷണ്വസു എന്നു പാഠകയുമാം. മന്ദാകിനീ വിയൽഗംഗാ സ്വർന്നദീ സുരദീർഘികാ (ര.-ം സ്ത്രീ) ആകാശഗംഗയുടെ പേർ.

മേരുസ്സുമേരുർഹേമാദ്രീ രത്നസാനുസ്സുരാലയഃ.
പഞ്ചൈതേ ദേവതരവോ മന്ദാരഃ പാരിജാതകഃ 55

സന്താനഃ കല്പവൃക്ഷശ്ച പുംസി വാ ഹരിചന്ദനം
സനൽകുമാരോ വൈധാത്രഃ സപ്തൈവർഷിവിശേഷിണഃ

നാസത്യാവശ്വിനൌ ദസ്രാവാശ്വിനേയൌ ച താവുഭൌ
സ്ത്രിയാം ബഹുഷ്വപ്സരസസ്തുവേശ്യാ ഉർവ്വശീമുഖാഃ 57

മേരുഃ സുമേരുഃ ഹേമാദ്രിഃ രത്നസാനുഃ സുരാലയഃ (ത്രി-ം നാ) മഹാമേരു എന്ന പർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. മന്ദാരഃ പാരിജാതകഃ സന്താനഃ കല്പവൃക്ഷഃ (പും-ം നാ) ഹരിചന്ദനം (ക്ലീ) ത്രി-ം കല്പവൃക്ഷങ്ങളുടെ പേർ. ഹരിചന്ദനഃ എന്നും ആവാം. സനൽകുമാരഃ വൈധാത്രഃ (പു-ം നാ) സനൽകുമാര മഹർഷിയുടെ പേർ. സപ്തൈവർഷിവിശേഷിണഃ നാസത്യൌ അശ്വിനൌ ദസ്രൌ ആശ്വിനേയൌ (ന്യ-ം നാ) അശ്വിനീദേവന്മാരുടെ പേർ. അപ്സരസഃ സപ്തവിംശ്യാഃ (പ്ര-ം സ്ത്രീ) ഉർവ്വശി തുടങ്ങിയുള്ളവരുടെ പേർ. അപ്സരശ്ശബ്ദം ഒരുത്തിയെപ്പറയുന്നതായാലും ബഹുവചനാന്തമായി ഭവിക്കും. സ്ത്രിയാം ബഹുഷു എന്നതുകൊണ്ട് ഇവിടെ ഈ നിയമത്തെ കാണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഏകവചനാന്തമായിട്ടും പ്രയോഗം ചിലേടത്തു കാണുകയാൽ ഈ നിയമം പ്രായികമാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

ഹാഹാ ഹൂഹൂപ്രഭൃതയോ ഗന്ധർവ്വാസ്സ്യുർദിവൌകസഃ
അഗ്നിർവൈശ്വാനരോ വഹ്നിർവ്വീതിഹോത്രോ ധനഞ്ജയഃ 58

കൂപീടയോനിർജ്ജ്വലനോ ജാതവേദാസ്തനൂനപാൽ
ബർഹിർശുഷ്മാ കൃഷ്ണവർത്മാ ശോചിഷ്കേശ ഉഷർബുധഃ 59

ആശ്രയാശോ ബൃഹദ്ഭാനുഃ കൃശാനുഃ പാവകോനലഃ
രോഹിതാശ്വോ വായുസഖശ്ശിഖാവാനാശുശുക്ഷണിഃ 61

ഹിരണ്യരേതാ ഹുതഭുഗ്ദഹനോ ഹവ്യവാഹനഃ
സപ്താർച്ചിർദ്ദമുനാശ്ശുക്രശ്ചിത്രഭാനുർവിഭാവസുഃ 61

ശുചിരപ്പിത്തമൌർവ്വസ്യ ബാഡവോ ബഡവാനലഃ
വഹ്നേർദ്വയോർജ്ജ്വാലകീലാവർച്ചിർഹേതിശ്ശിഖാസ്ത്രിയാം. 62

ഗന്ധർവ്വാഃ ത്രിദിവൌകസഃ (പു-ംനാ) ഹാഹാ ഹൂഹൂ ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങിയുള്ളവരുടെ പേർ. അഗ്നിഃ വൈശ്വാനരഃ വഹ്നിഃ വീതിഹോത്രഃ ധനഞ്ജയഃ കൂപീടയോനിഃ ജ്വലനഃ ജാതവേദാഃ തനൂനപാൽ ബർഹിഃ ശുഷ്മാ കൃഷ്ണവർത്മാ ശോചിഷ്കേശഃ ഉഷർബുധഃ ആശ്രയാശഃ ബൃഹദ്ഭാനുഃ കൃശാനുഃ

പാവകഃ അനലഃ രോഹിതാശ്വഃ വായുസഖഃ ശിഖാവാൻ ആശുശുക്ഷണിഃ ഹിരണ്യരേതാഃ ഹുതഭുക് ദഹനഃ കവ്യവാഹനഃ സപ്തർച്ചിഃ ദമുനാഃ ശുക്രഃ ചിത്രഭാനുഃ വിഭാവസുഃ ശുചിഃ (നപും-ം നാ) അപ്പിത്തം (ക്ലീ) നപും-ം അഗ്നിയുടെ പേർ. ചിലർ കൂപീഡയോനിഃ എന്നും പഠിച്ചുവരുന്നു. ആ പാഠം പ്രാമാദികംതന്നെ എന്നു് അറികയും വേണം. ശബ്ദരത്നാകരത്തിൽ 'കൂപീഡമരണൌ ജലേ' എന്നു കാണുകയാലും അതു ടാന്തമദ്ധ്യത്തിലാകയാലും കൂപീടമെന്നതു വ്യക്തംതന്നെ. കൂപീടയോനി എന്ന ശബ്ദത്തിനു കൂപീടമാകുന്ന യോനിയോടുകൂടിയതു്. കൂപീടം=അരണി. യോനി=ജന്മസ്ഥാനം. ഇപ്രകാരം അർത്ഥമാകയാൽ അരണിവാചകമായിരിക്കുന്ന കൂപീടപദത്തെത്തന്നെ ഇവിടേയും സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നു. 'വൈതാനേഷു കൂപീടയോനിഷു പുരോഡാശം വഷൾ കുർവ്വതേ' എന്നു പ്രയോഗവുമുണ്ടു്. ഒഴുവ്വഃ ബാഡവഃ ബഡവാനലഃ (നപും-ം നാ) ബഡവാമുഖാഗ്നിയുടെ പേർ. ജ്വാലഃ കീലഃ (പും-ം നാ) അച്ചിഃ ഹേതിഃ ശിഖാ (നപും-ം സ്ത്രീ) ഇം-ം അഗ്നിജ്വാലയുടെ പേർ. ജ്വാലകീലശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായിട്ടുമാം. അച്ചിഃ എന്ന ശബ്ദം ഇകാരാന്തമായിട്ടും കാണപ്പെട്ടുന്നു. സകാരാന്തമെന്നുള്ള പക്ഷത്തിങ്കൽ നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. 'ജ്വാലാഭാസോന്ന പുംസ്യച്ചിഃ' എന്നു വചനാന്തരമുണ്ടു്.

ത്രിഷു സ്ഥലിംഗോഗ്നികണസ്സന്താപസ്സജ്വരസ്സമൌ
ഉല്ക്കാ സ്യാന്നിർഗ്ഗതജ്വാലാ ഭ്രതിർഭ്സിതഭസ്മനീ 63

ക്ഷാരോ രക്ഷാ ച ഭാവസ്തു ദേവോ വനഹുതാശനഃ
ധർമ്മരാജഃ പിതൃപതിസ്സമവർത്തീ പരേതരാൾ 64

കൃതാന്തോ യമുനാഭ്രാതാ ശമനോ യമരാഡ്യമഃ
കാലോ ദണ്ഡധരഃ ശ്രാദ്ധദേവോ വൈവസ്വതോന്തകഃ. 65

സ്ഥലിംഗഃ അഗ്നികണഃ (പും-ം നാ) തീപ്പൊരിയുടെ പേർ. സ്ഥലിംഗശബ്ദം മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും പ്രയോഗിക്കാം. സന്താപഃ സജ്വരഃ (പും-ം നാ) ചൂടിന്റെ പേർ. ഉൽകാ (സ്ത്രീ) തീക്കൊള്ളിയുടെ പേർ. ഭ്രതിഃ (സ്ത്രീ) ഭസിതം ഭസ്മ (നപും-ം ക്ലീ) ക്ഷാരഃ (നാ) രക്ഷാ (സ്ത്രീ) ഇം-ം ഭസ്മത്തിന്റെ പേർ. ഭാവഃ ഭവഃ വനഹുതാശനഃ (നപും-ം നാ) കാട്ടുതീയുടെ പേർ. ഉൽകാസ്യാദിത്യാദിശ്ലോകം ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ കാണപ്പെട്ടുന്നില്ല. ധർമ്മരാജഃ പിതൃപതിഃ സമവർത്തീ പരേതരാൾ കൃതാന്തഃ യമുനാഭ്രാതാ ശമനഃ യമരാൾ യമഃ കാലഃ ദണ്ഡധരഃ ശ്രാദ്ധദേവഃ വൈവസ്വതഃ അന്തകഃ (പുർ-ം നാ) യമന്റെ പേർ.

രാക്ഷസഃ കൌണപഃ ക്രവ്യാൽ ക്രവ്യാദോസ്രക്പ ആശരഃ
രാത്രിഞ്ചരോ രാത്രിചരഃ കർബുരഃ കീകസാത്മജഃ 66

യാതുധാനഃ പുണ്യജനോ നൈർഋതോ യാതുരക്ഷസീ
പ്രചേതാ വരുണഃ പാശീ യാദസാമ്പതിരപ്പതിഃ. 67

രാക്ഷസഃ കൌണപഃ ക്രവ്യാൽ ക്രവ്യാദഃ അസൃക്പഃ ആശരഃ രാത്രിഞ്ചരഃ രാത്രിചരഃ കങ്കുരഃ കീകസാശമജഃ യാതുധാനഃ പുണ്യജനഃ നൈർഋതഃ (ക്ഷ-ം നാ) യാതുരക്ഷഃ (ഛ-ം ക്ലീ) ക്ഷി-ം രാക്ഷസന്റെ പേർ. 'കർബുരോ നികഷാത്മജഃ' എന്നാകുന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പാഠം. പ്രചേതാഃ വരുണഃ പാശീ യാദസാംപതിഃ അപ്പതിഃ (ശി-ം നാ) വരുണന്റെ പേർ. യാദസാം എന്നു വേറൊരെന്നെ ഒരു പദമെന്നും യാദസാംപതിഃ എന്നു ഒരു പദമെന്നും ഇങ്ങിനെ രണ്ടു പക്ഷമുണ്ടു്. ഇതിൽ മുമ്പിലത്തെ പക്ഷംതന്നെ നല്ലതു്. രണ്ടാമത്തെ ആശ്രയിക്കുന്നവക്കു ഷഷ്ഠിക്കു് അലുക് കൂടി സാധ്യമാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം.

ശ്വസനഃ സ്പർശനോ വായുർമ്മാതരിശ്വാ സദാഗതിഃ
പൃഷദശ്വോ ഗന്ധവഹോ ഗന്ധവാഹാനിലാശുഗാഃ 68
സമീരമാരുതമരുജ്ജഗൽപ്രാണസമീരണാഃ
നഭസ്വദ്വാതപവനപവമാനപ്രഭഞ്ജനാഃ. 69

ശ്വസനഃ സ്പർശനഃ വായുഃ മാതരിശ്വാ സദാഗതിഃ പൃഷദശ്വഃ ഗന്ധവഹഃ ഗന്ധവാഹഃ അനിലഃ ആശുഗഃ സമീരഃ മാരുതഃ മരുൽ ജഗൽപ്രാണഃ നഭസ്വാൻ വാതഃ പവനഃ പവമാനഃ പ്രഭഞ്ജനഃ (ഛ-ം നാ) വായുവിന്റെ പേർ.

പ്രകമ്പനോ മഹാവാതോ ധ്വങ്ക്ഷോ ധ്വാതസ്സുവൃഷ്ടികഃ
പ്രാണോപാനസ്സമാനശ്ചോദാനവ്യാനൌ ച വായവഃ 70
ശരീരസ്ഥാ ഇമേ രംഹസ്തരസീ ത്വ രയഃ സ്യുഃ
ജവോഥ ശീഘ്രന്തരിതം ലഘു ക്ഷിപ്രമരം ദ്രുതം 71
സതരഞ്ചപലം തൂർണ്ണമവിളംബിതമാശു ച
സതതാനാരതാശ്രാന്തസന്തതാവിരതാനിശം 72
നിത്യാനവരതാജസ്രമപ്യഥാതിശയോ ഭരഃ
അതിവേലഭൃശാത്യുത്ഥാതിമാത്രോൽഗാഢനിർഭരം 73
തീവ്രൈകാന്തനിതാന്താനി ഗാഢബാഢദൃഢാനി ച
ക്ലീബേ ശീഘ്രാദ്യ സതേ ച സ്യുസ്ത്രിഷ്വേഷാം

പ്രകമ്പനഃ മഹാവാതഃ (പു-ം നാ) കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ പേർ. ധഞ്ഝാവാതഃ (നാ) മഴയോടുകൂടിയ കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ പേർ. പ്രാണഃ അപാനഃ സമാനഃ ഉദാനഃ വ്യാനഃ (പു-ം നാ) ശരീരത്തിലുള്ള വായുക്കളുടെ പേർ. രംഹഃ തരഃ (പു-ക്ലീ) രയഃ സ്വദഃ ജവഃ (പു-ം നാ) പു-ം വേഗത്തിന്റെ പേർ. ശീഘ്രം ത്വരിതം ലാഘവം ക്ഷിപ്രം അരം ദ്രുതം സത്വരം ചപലം തൂർണ്ണം അവിളംബിതം ആശു (അ-ം ക്ലീ) കാലതാമസംകൂടാതെ എന്നതിന്റെ പേർ. സതതം അനാരതം അശ്രാന്തം സന്തതം അവിരതം അനിശം നിത്യം അനവരതം അജസ്രം (അ-ം ക്ലീ) എല്ലായ്പോഴുമെന്നതിന്റെ പേർ. അതിശയഃ ഭരഃ (പു-ം നാ) അതിവേലം ഭൃശം അത്യർത്ഥം അതിമാത്രം ഉൽഗാഢം നിർഭരം തീവ്രം ഏകാന്തം നിതാന്തം ഗാഢം ബാഢം (അ-ം ക്ലീ) അതിശയത്തിന്റെ പേർ. ശീഘ്രത്വരിതാദികളായി ടുഢാന്തങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളിൽ അതിശയഭരങ്ങളെ കൂടാതെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ ദ്രവ്യവിശേഷണങ്ങളല്ലെങ്കിൽ നപുംസകലിംഗങ്ങൾതന്നെ. അതിന്റെ ഉദാഹരണം: ശീഘ്രം ഗതവാൻ, ഭൃശം പണ്ഡിതഃ. ദ്രവ്യവിശേഷണങ്ങളായാൽ വിശേഷ്യത്തിന്റെ ലിംഗംതന്നെ. അതിന്റെ ഉദാഹരണം: ശീഘ്രസ്സരഗഃ ശീഘ്രാ കരിണീ, ശീഘ്രം യാനം. ഇതുപോലെ ത്വരിതാദിശബ്ദങ്ങളുടെ രൂപഭേദങ്ങളേയും അറിഞ്ഞുകൊൾക.

കുബേരസ്ത്र्യംബകസഖോ യക്ഷരാൾ ഗുഹ്യകേശ്വരഃ
മനുഷ്യധർമ്മാ ധനദോ രാജരാജോ ധനാധിപഃ 75

കിന്നരേശോ വൈശ്രവണഃ പൌലസ്ത്യോ നരവാഹനഃ
യക്ഷേശകപിംഗൈളബിളിശ്രീദപുണ്യജനേശ്വരാഃ 76

കുബേരഃ ത്र्യംബകസഖഃ യക്ഷരാൾ ഗുഹ്യകേശ്വരഃ മനുഷ്യധർമ്മാ ധനദഃ രാജരാജഃ ധനാധിപഃ കിന്നരേശഃ വൈശ്രവണഃ പൌലസ്ത്യഃ നരവാഹനഃ യക്ഷഃ ഏകപിംഗഃ ഐളിബിളിഃ ശ്രീദഃ പുണ്യജനേശ്വരഃ (പു-ം നാ) വൈശ്രവണന്റെ പേർ.

അസ്യോദ്യാനം ചൈത്രരഥം പുത്രസ്യ നളകൂബരഃ
കൈലാസസ്ഥാനമളകാ പൂർവ്വിമാനം തു പുഷ്പകം. 77

ചൈത്രരഥം (ക്ലീ) വൈശ്രവണന്റെ ഉദ്യാനത്തിന്റെ പേർ. നളകൂബരഃ (നാ) വൈശ്രവണന്റെ പുത്രന്റെ പേർ. കൈലാസഃ (നാ) വൈശ്രവണന്റെ ഇരിപ്പിടമായ പർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. അളകാ (സ്ത്രീ) വൈശ്രവണന്റെ രാജധാനിയുടെ പേർ. പുഷ്പകം (ക്ലീ) വൈശ്രവണന്റെ വിമാനത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാൽ കിന്നരഃ കിംപുരുഷസ്തുരംഗവദനോ മയുഃ
നിധിസ്സാ ശേവധിർഭേദാശ്ശംഖപദ്മാദയോ നിധേഃ 78

മഹാപദ്മശ്ച പദ്മശ്ച ശംഖോ മകരകച്ഛപൌ
മുകുന്ദകുന്ദനീലാശ്ച ചർച്ചശ്ച നിധയോ നവ. 79

കിന്നരഃ കിംപുരുഷഃ തുരംഗവദനഃ മയുഃ (ര്-ം നാ) കിന്നരന്മാരുടെ പേർ. നിധിഃ ശേവധിഃ (ര-ം നാ) നിധിയുടെ പേർ. ശംഖപദ്മാദയഃ (നാ) നിധിവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. മഹാപദ്മഃ പദ്മഃ ശംഖഃ മകരഃ കച്ഛപഃ മുകുന്ദഃ കുന്ദഃ നീലഃ ചർച്ചഃ (ൻ-ം നാ) നിധിവിശേഷങ്ങളാകുന്നു. ഈ ശ്ലോകം മൂലത്തിലുള്ളതല്ലെന്നു ശംഖപദ്മാദയോ നിധേഃ എന്നുള്ളതുകൊണ്ടും മഹേശ്വരടീകകൊണ്ടും വ്യക്തമാകുന്നു. ശംഖപദ്മാദയഃ എന്ന പദത്തിങ്കലെ ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു വിവക്ഷിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന നിധിവിശേഷങ്ങളെ വ്യക്തങ്ങളാക്കുവാൻവേണ്ടി തന്ത്രാന്തരത്തിങ്കൽനിന്നു് എടുത്തു മൂലത്തിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു എന്നു് അറികയും വേണം. മൂലത്തിങ്കലുള്ളതാണെങ്കിൽ 'ഭേദാഃ ശംഖപദ്മാദയോ നിധേഃ' എന്നതിനു സംഗതിയില്ല. 'വരശ്ച നിധയോ നവ' എന്നും പാഠമുണ്ടു്.

വ്യോമവർഗ്ഗം

ദ്യൌ ർദിവൌ ദ്വേ സ്ത്രിയാവഭ്രം വ്യോമപുഷ്കരമംബരം
നഭോന്തരിക്ഷം ഗഗനമനന്തം സുരവർത്മ ഖം 1

വിയദ്വിഷ്ണുപദം വാ തു പുംസ്യാകാശവിഹായസീ
വിഹായസോപി നാകോപി ദ്യുരപി സ്യാത്തദവ്യയം. 2

ദ്യൌഃ (ഔ-സ്ത്രീ) ദിവൌ (വ-സ്ത്രീ) അഭ്രം വ്യോമ പുഷ്കരം അംബരം നഭഃ അന്തരിക്ഷം ഗഗനം അനന്തം സുരവർത്മ ഖം വിയൽ വിഷ്ണുപദം ആകാശം വിഹായഃ (ഗ്ര-ം ക്ലീ) വിഹായസഃ നാകഃ (ക-ം നാ) ദ്യുഃ (അ) ഇൻ-ം ആകാശത്തിന്റെ പേർ. ആകാശവിഹായശ്ശബ്ദങ്ങൾക്കു പുല്ലിംഗത്വവുമുണ്ടു്. വിഹായസോപീത്യാദി രണ്ടു പാദം ചില പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നില്ല.

ദിഗ്വർഗ്ഗം

ദിശസ്തു കകുഭഃ കാഷ്ഠാ ആശാശ്ച ഹരിതശ്ച താഃ
പ്രാച്യുദീച്യൌ പ്രതീച്യസ്താഃ പൂർവ്വദക്ഷിണപശ്ചിമാഃ. 1

ദിശഃ കകുഭഃ കാഷ്ഠാഃ ആശാഃ ഹരിതഃ (ശ-ം സ്ത്രീ) ദിക്കുകളുടെ പേർ.

പ്രാചീ (സ്ത്രീ) കിഴക്കേ ദിക്കിന്റെ പേർ. അവാചീ (സ്ത്രീ) തെക്കെ ദിക്കിന്റെ പേർ. പ്രതീചീ (സ്ത്രീ) പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കിന്റെ പേർ.

ഉത്തരാ ദിഗുദീചീ സ്യാദ്ദിശ്യം തു ത്രിഷു ദിശ്വപി
ഇന്ദ്രോ വഹ്നിഃ പിതൃപതിർന്നിർഋതിർവ്വരുണോ മരുൽ 2

കുബേര ഈശഃ പതയഃ പൂർവ്വാദീനാം ദിശാം ക്രമാൽ
ഐരാവതഃ പുണ്ഡരീകോ വാമനഃ കുമുദോഞ്ജനഃ 3

പുഷ്പദന്തസ്സാർവ്വഭൌമസുപ്രതീകശ്ച ദിഗ്ഗജാഃ
കരിണ്യോഭ്രമുകപിലാ പിംഗലാനുപമാ ക്രമാൽ 4

താമ്രകർണ്ണീ ശുഭ്രദന്തീ ചാംഗനാ ചാഞ്ജനാവതീ
ക്ലീബാവ്യയന്തപ്രദിശം ദിശോമ്മധ്യേ വിദിക് സ്ത്രീയാം.

ഉദീചീ (സ്ത്രീ) വടക്കേ ദിക്കിന്റെ പേർ. ദിശ്യം (ക്ലീ) ദിക്കിങ്കൽ ഭവിച്ച വസ്തുവിന്റെ പേർ. ദിശ്യഃ എന്നും ദിശ്യാ എന്നും പുല്ലിംഗത്തിലും സ്ത്രീലിംഗത്തിലും പ്രയോഗിക്കാം. ഇന്ദ്രഃ വഹ്നിഃ പിതൃപതിഃ നിർഋതിഃ വരുണഃ മരുൽ കുബേരഃ ഈശഃ (വ്യ-ം നാ) ക്രമത്തിൽ കിഴക്കുതുടങ്ങിയുള്ള ദിക്കുകളുടെ അധിപന്മാർ. ഇവിടെ അധിപന്മാരെ എട്ടാളെ പറഞ്ഞിരിക്കകൊണ്ട് എട്ട ദിക്കുകളേയും ഗ്രഹിക്കണം. ഐരാവതഃ പുണ്ഡരീകഃ വാമനഃ കുമുദഃ അഞ്ജനഃ പുഷ്പദന്തഃ സാർവ്വഭൌമഃ സുപ്രതീകഃ (വ്യ-ം നാ) ദിഗ്ഗജങ്ങളുടെ പേർ. അഭ്രമുഃ കപിലാ പിംഗലാ അനുപമാ താമ്രകർണ്ണീ ശുഭ്രദന്തീ അംഗനാ അഞ്ജനാവതീ (വ്യ-ം സ്ത്രീ) ദിക്കരിണികളുടെ പേർ. അംഗനാ എന്നതിനു പകരം അഞ്ജനാ എന്നും ചിലർ പഠിക്കുന്നു. 'താമ്രപർണ്ണീ ശുഭദതീ' എന്നും ചില പുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുന്നു. അപദിശം(അ) വിദിക് (സ്ത്രീ) വ-ം ദിങ്മദ്ധ്യത്തിന്റെ പേർ. ക്ലീബവ്യയമെന്നും പഠിക്കുന്നുണ്ട്.

അഭ്യന്തരം തദന്തരാളം ചക്രവാളം തു മണ്ഡലം
അഭ്രം മേഘോ വാരിവാഹസ്തനയിത്നുർവ്വലാഹകഃ 6

ധാരാധരോ ജലധരസ്തടിത്വാൻ വാരിദോംബുഭൃൽ
ഘനജീമൂതമുദിരജലമുദ്ധ്മയോനയഃ. 7

അഭ്യന്തരം അന്തരാളം (വ-ം ക്ലീ) രണ്ടു വസ്തുക്കളുടെ ഇടയിലുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ചക്രവാളം മണ്ഡലം (വ-ം ക്ലീ) മണ്ഡലത്തിന്റെ പേർ. അഭ്രം (ക്ലീ) മേഘഃ വാരിവാഹഃ സ്തനയിത്നുഃ വലാഹകഃ ധാരാധരഃ ജലധരഃ തടിത്വാൻ വാരിദഃ അംബുഭൃൽ ഘനഃ ജീമൂതഃ മുദിരഃ ജലമുൽധ്മയോനി (പ-ം നാ) ഏഴ-ം മേഘത്തിന്റെ പേർ.

കാദംബിനീ മേഘമാലാ ത്രിഷു മേഘഭവേഭ്രിയം
സ്തനിതം ഗർജ്ജിതം മേഘനിർഘ്ലാഷോ രസിതാദി ച. 8

കാദംബിനീ മേഘമാലാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) മേഘസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. അ
ഭ്രിയം (ക്ലീ) മേഘത്തിങ്കൽ ഭവിച്ച വസ്തുവിന്റെ പേർ. ഇതിന്നു പുല്ലിംഗ
വും സ്ത്രീലിംഗവും ഉണ്ടു്. സ്തനിതം ഗർജ്ജിതം (ദ്വ-ം ക്ലീ) മേഘനിർഘ്ലാഷഃ
(നാ) ന-ം മേഘശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. രസിതാദി ച എന്നതിന്നു രസിതം
എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള ശബ്ദവും മേല്പറഞ്ഞതിന്റെ പേർ എന്നർത്ഥം.

ശംപാ ശതഹ്രദാ ഹ്രാദിന്യൈരാവത്യഃ ക്ഷണപ്രഭാ
തടിൽ സൌദാമിനീ വിദ്യുച്ചഞ്ചലാ ചപലാ അപി. 9

ശംപാ ശതഹ്രദാ ഹ്രാദിനീ ഐരാവതീ ക്ഷണപ്രഭാ തടിൽ സൌദാ
മിനീ വിദ്യുൽ ചഞ്ചലാ ചപലാ (ഫ്ര-ം സ്ത്രീ) മിന്നലിന്റെ പേർ.

സ്ഫൂർജ്ജഥുർവ്വജ്രനിർഘ്ലാഷോ മേഘജ്യോതിരിരമ്മദഃ
ഇന്ദ്രായുധം ശക്രധനുസ്തദേവ ജ്ജ്വ രോഹിതം. 10

സ്ഫൂർജ്ജഥുഃ വജ്രനിർഘ്ലാഷഃ (ദ്വ-ം നാ) ഇടിയുടെ പേർ. മേഘ
ജ്യോതിഃ (ക്ലീ) ഇരമ്മദഃ (നാ) ദ്വ-ം ഇടിത്തീയിന്റെ പേർ. ഇന്ദ്രായുധം
ശക്രധനുഃ (ദ്വ-ം ക്ലീ) മേഘത്തിങ്കൽ പ്രതിഫലിച്ച വില്ലിന്റെ ആകൃതിപോ
ലെ കാണപ്പെടുന്ന സൂര്യതേജസ്സിന്റെ പേർ. രോഹിതം (ക്ലീ) വളയാതെ
കണ്ടിരിക്കുന്ന മേല്പറഞ്ഞതിന്റെ പേർ.

വൃഷ്ടിർവ്വർഷം തദവിഘാതേവഗ്രാഹാവഗ്രഹൌ സമൌ
ധാരാസംപാത ആസാരഃ ശീകരോംബുകണാ സ്മൃതാഃ. 11

വൃഷ്ടിഃ (സ്ത്രീ) വർഷം (ക്ലീ) ദ്വ-ം മഴയുടെ പേർ. അവഗ്രാഹഃ അവഗ്ര
ഹഃ (ദ്വ-ം നാ) വർഷപ്രതിബന്ധത്തിന്റെ പേർ. ധാരാസംപാതഃ ആസാരഃ
(ദ്വ-ം നാ) ധാര മുറിയാതെയുള്ള ജലപതനത്തിന്റെ പേർ. ശീകരഃ (നാ)
കാറുവഴിക്കു വരുന്ന നീർത്തുള്ളികളുടെ പേർ.

വർഷോപലാസ്തു കരകാ മേഘച്ഛന്നോഹനി ദ്ദിനം
അന്തർഘ്നാ വ്യവധാ പുംസി തപന്തർഘ്നിരവാരണം 12

അപിധാനതിരോധാനപിധാനാച്ഛാദനാനി ച.
ഹിമാംശുശ്ചന്ദ്രമാശ്ചന്ദ്ര ഇന്ദുഃ കുമുദബാന്ധവഃ 13

വിധുസ്സുധാംശുസ്സീതാംശുരോഷധീശോ നിശാപതിഃ
അബ്ജോ ജൈവാതൃകസ്സോമോ ഗ്ലൌർമൃഗാംകഃ കലാനിധിഃ

ദ്വിജരാജഗ്ലൗശധരോ നക്ഷത്രേശഃ ക്ഷപാകരഃ
കലാ തു ഷോഡശോ ഭാഗോ ബിംബോസ്ത്രീ മണ്ഡലം ത്രിഷു

വഷോപലഃ കരകഃ (പു-ം നാ) ആലിപ്പഴത്തിന്റെ പേർ സ്ത്രീലിംഗമെന്നും ഒരു പക്ഷമുണ്ട്. ദുർദ്ദിനം (ക്ലീ) മഴക്കാർകൊണ്ടു സൂര്യനെക്കാണാത്ത ദിവസത്തിന്റെ പേർ. അന്തർധാ വ്യവധാ (പു-ം സ്ത്രീ) അന്തർധിഃ (നാ) അപവാരണം അപിധാനം തിരോധാനം പിധാനം ആച്ഛാദനം (ഭി-ം ക്ലീ) വ്യ-ം മാംസ്യക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. ഹിമാംശുഃ ചന്ദ്രമാഃ ചന്ദ്രഃ ഇന്ദുഃ കുമുദബാന്ധവഃ വിധുഃ സുധാംശുഃ ശീതാംശുഃ ഓഷധീശഃ നിശാപതിഃ അബ്ജഃ ജൈവാതൃകഃ സോമഃ ശ്ലോഃ ഗോംകഃ കലാനിധിഃ ദ്വിജരാജഃ ശശധരഃ നക്ഷത്രേശഃ ക്ഷപാകരഃ (പു-ം നാ) ചന്ദ്രന്റെ പേർ. കലാ (സ്ത്രീ) ചന്ദ്രന്റെ പതിനാറിൽ ഒരു ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ബിംബഃ (നാ) മണ്ഡലം (ക്ലീ) പു-ം മണ്ഡലത്തിന്റെ പേർ. മണ്ഡലഃ എന്നും മണ്ഡലീ എന്നും ആവാം.

ഭിത്തം ശകലഖണ്ഡേ വാ പുംസ്യർദ്ധോർദ്ധം സമേംശകേ
ചന്ദ്രികാ കൌമുദീ ജ്യോത്സ്നാ പ്രസാദസ്തു പ്രസന്നതാ. 16

ഭിത്തം ശകലം ഖണ്ഡം (പു-ം ക്ലീ) അർദ്ധഃ (നാ) പു-ം ശകലത്തിന്റെ പേർ. ശകലഃ ഖണ്ഡഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. അർദ്ധം (ക്ലീ) നേർപകുതിയുടെ പേർ. ചന്ദ്രികാ കൌമുദീ ജ്യോത്സ്നാ (പു-ം സ്ത്രീ) നിലാവിന്റെ പേർ. പ്രസാദഃ (നാ) പ്രസന്നതാ (സ്ത്രീ) പു-ം തെളിവിന്റെ പേർ.

കളംകാംകൌ ലാഞ്ഛനം ച ചിഹ്നം ലക്ഷ്മ ച ലക്ഷണം
സുഷമാ പരമാ ശോഭാഭിഖ്യാ കാന്തിർദ്യുതിഃ പ്രഭാ വിഃ 17

കളംകഃ അംകഃ (പു-ം നാ) ലാഞ്ഛനം ചിഹ്നം ലക്ഷ്മ ലക്ഷണം (പ്ര-ം ക്ലീ) ന്യ-ം അടയാളത്തിന്റെ പേർ. സുഷമാ (സ്ത്രീ) ഉൽകൃഷ്ടയായിരിക്കുന്ന ശോഭയുടെ പേർ. അഭിഖ്യാ കാന്തിഃ ദ്യുതിഃ പ്രഭാ വിഃ (പ്ര-ം സ്ത്രീ) ശോഭയുടെ പേർ.

അവശ്യായസ്തു നീഹാരസ്തുഷാരസ്തുഹിനം ഹിമം
പ്രാലേയം മിഹികാ ചാഥ ഹിമാനീ ഹിമസംഹതിഃ. 18

അവശ്യായഃ നീഹാരഃ തുഷാരഃ (പു-ം നാ) തുഹിനം ഹിമം പ്രാലേയം (പു-ം ക്ലീ) മിഹികാ (സ്ത്രീ) പു-ം മഞ്ഞിന്റെ പേർ. ഹിമാനീ ഹിമസംഹതിഃ (പ്ര-ം സ്ത്രീ) മഞ്ഞിൻകൂട്ടത്തിന്റെ പേർ.

ശീതം ക്ലീനേ തദ്വതി സ്യുഷ്ണിമശ്ലിശിരോ ജഡഃ
തുഷാരശ്ലീതളശ്ലീതോ ഹിമസ്പർശാന്യലിംഗകാഃ. 19

ശീതം (ക്ലീ) കുളിരിന്റെ പേർ. സുഷിമഃ ശിശിരഃ ജഡഃ തുഷാരഃ ശീതളഃ ശീതഃ ഹിമഃ (ഉ-ം നാ) കുളിത്തിരിക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ പേർ. സുഷമഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. മേൽപ്രകാരമുള്ള വസ്തുവിന്റെ ലിംഗംപോലെ തന്നെ ഈ ഏഴ ശബ്ദങ്ങളുടേയും ലിംഗങ്ങൾ എന്നറിക.

ധ്രുവ ഔത്താനപാദിഃ സ്യാദഗസ്ത്യഃ കുംഭസംഭവഃ
മൈത്രാവരുണിരസ്യൈവ ലോപാമുദ്രാ സധർമ്മിണീ. 20

ധ്രുവഃ ഔത്താനപാദിഃ (പു-ം നാ) ധ്രുവന്റെ പേർ. അഗസ്ത്യഃ കുംഭ സംഭവഃ മൈത്രാവരുണിഃ (പു-ം നാ) അഗസ്ത്യന്റെ പേർ. ലോപാമുദ്രാ (സ്ത്രീ) അഗസ്ത്യഭാര്യയുടെ പേർ.

നക്ഷത്രമൃക്ഷം ഭം താരം താരകാപ്യുഡു വാ സ്ത്രിയാം
ദാക്ഷായണ്യോ ശചിനീത്യാദിതാരാ അശ്വയുഗശ്വിനീ 21

നക്ഷത്രം ഋക്ഷം ഭം താരം (ര-ം ക്ലീ) താരകാ (സ്ത്രീ) ഉഡു (ക്ലീ) ന-ം നക്ഷത്രത്തിന്റെ പേർ. താരകമെന്നു നപുംസകമായിട്ടും ഉഡുഃ എന്നു സ്ത്രീ ലിംഗമായിട്ടും ഉണ്ട്. ദാക്ഷായണ്യഃ (സ്ത്രീ) അശ്വതി മുതലായ ഇരുപ ത്തേഴ നാളുകളുടെ പേർ. അശ്വയുക് അശ്വിനീ (പു-ം സ്ത്രീ) അശ്വതിയു ടെ പേർ.

രാധാ വിശാഖാ പുഷ്യേ തു സിദ്ധ്യതിഷ്യൌ ശ്രവിഷ്ഠയാ
സമാ ധനിഷ്ഠാഃ സ്യുഃ പ്രോഷ്ഠപദാ ഭാദ്രപദാ സ്ത്രിയാം 22

രാധാ വിശാഖാ (പു-ം സ്ത്രീ) വിശാഖത്തിന്റെ പേർ. പുഷ്യഃ സിദ്ധ്യഃ തിഷ്യഃ (ന-ം നാ) പൂയത്തിന്റെ പേർ. ശ്രവിഷ്ഠാഃ ധനിഷ്ഠാഃ (പു-ം സ്ത്രീ) അവിട്ടത്തിന്റെ പേർ. പ്രോഷ്ഠപദാഃ ഭാദ്രപദാഃ (പു-ം സ്ത്രീ) പൂരോരുട്ടാതി യുടേയും ഉത്രട്ടാതിയുടേയും പേർ.

മൃഗശീർഷം മൃഗശിരസ്തസ്മിന്നേവാഗ്രഹായണീ
ഇലലാസ്ത്വാർദ്രാരോദേശേ താരകാ നിവസന്തി യാഃ 23

മൃഗശീർഷം മൃഗശിരഃ (പു-ം ക്ലീ) ആഗ്രഹായണീ (സ്ത്രീ) ന-ം മകയിര ത്തിന്റെ പേർ. ഇലലാഃ (സ്ത്രീ) മകയിരത്തിന്റെ മീതെ വട്ടത്തിൽ നി ല്ക്കുന്ന നക്ഷത്രങ്ങളുടെ പേർ.

ബൃഹസ്പതിസ്സുരാചാര്യോ ഗീഷ്പതിർദ്ധിഷണോ ഗുരുഃ
ജീവ ആംഗിരസോ വാചസ്പതിശ്ചിത്രശിഖണ്ഡിജഃ 24

ബൃഹസ്പതിഃ സുരാചാര്യഃ ഗീഷ്പതിഃ ധിഷണഃ ഗുരുഃ ജീവഃ ആംഗിര സഃ വാചസ്പതിഃ ചിത്രശിഖണ്ഡിജഃ (ന-ം നാ) വ്യാഴത്തിന്റെ പേർ.

ശുക്രോ ദൈത്യഗുരുഃ കാവ്യ ഉശനാ ഭാർഗ്ഗവഃ കവിഃ
അംഗാരകഃ കുജോ ഭൌമോ ലോഹിതാംഗോ മഹീസുതഃ. 25

ശുക്രഃ ദൈത്യഗുരുഃ കാവ്യഃ ഉശനാ ഭാർഗ്ഗവഃ കവിഃ (ന്യ-ം നാ) ശുക്രന്റെ പേർ. അംഗാരകഃ കുജഃ ഭൌമഃ ലോഹിതാംഗഃ മഹീസുതഃ (ര-ം നാ) ചൊവ്വയുടെ പേർ.

രൌഹിണേയോ ബുധസ്സൌമ്യസ്സൌരിശനൈശ്ചരൌ
ശനിമന്ദൌ പംഗുകാലൌ ഛായാപുത്രോസിതശ്ച സഃ. 26

രൌഹിണേയഃ ബുധഃ സൌമ്യഃ (ന-ം നാ) ബുധന്റെ പേർ. സൌരിഃ ശനൈശ്ചരഃ ശനിഃ മന്ദഃ പംഗുഃ കാലഃ ഛായാപുത്രഃ അസിതഃ (വ-ം നാ) ശനിയുടെ പേർ. ശനിമന്ദൌ എന്നു തുടങ്ങി രണ്ടു പാദം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണുന്നില്ല.

തമസ്തു രാഹുസ്സൈംഹികേയോ വിധുന്തുദഃ
സപ്തർഷയോ മരീച്യത്രിമുഖാശ്ചിത്രശിഖണ്ഡിനഃ 27

തമഃ (ക്ലീ) രാഹുഃ സൈംഹികേയഃ വിധുന്തുദഃ (ര-ം നാ) രാഹുവിന്റെ പേർ. സപ്തർഷയഃ (ര-ം നാ) മരീചി അത്രി മുതലായ ഏഴു മഹർഷിമാരുടെ പേർ.

രാശീനാമുദയോ ലഗ്നം തേ തു മേഷവൃഷാദയഃ
സൂരസൂര്യാര്യമാദിത്യദ്വാദശാത്മദിവാകരാഃ 28

ഭാസ്കരാഹസ്കരബ്രഘ്നപ്രഭാകരവിഭാകരാഃ
ഭാസപദിവസത്സപ്താശ്വഹരിദശ്വോർണ്ണരശ്മയഃ 29

വികർത്തനാക്കമാർത്താണ്ഡമിഹിരാരുണപൂഷണഃ
ദ്യുമണിസ്തരണിർമ്മിത്രശ്ചിത്രഭാനുർവ്വിരോചനഃ 30

വിഭാവസുർഗ്രഹപതിസ്തിഷ്യാമ്പതിരഹർപ്പതിഃ
ഭാനുർഹംസസ്സഹസ്രാംശുസ്സവിതാ തപനോ രവിഃ 31

പത്മാക്ഷസ്തേജസാംരാശിഃ ഛായാനാഥസ്തമിസ്രഹാ
കർമ്മസാക്ഷീ ജഗച്ചക്ഷുർല്ലോകബന്ധുസ്ത്രയീതനുഃ 32

പ്രദ്യോതനോ ദിനമണിഃ ഖദ്യോതോ ലോകബാന്ധവഃ
ഇനോ ഭർഗ്ഗോ ധാമനിധിശ്ചാംശുമാൻ വ്യഞ്ജനീപതിഃ. 33

ലഗ്നം (ക്ലീ) രാശികളുടെ ഉദയത്തിന്റെ പേർ. തേ തു മേഷവൃഷാദയഃ എന്നതിനു രാശികൾ മേടം, ഇടവം മുതലായവയാകുന്നു എന്നർത്ഥം.

സൂരഃ സൂര്യഃ അര്യമാ ആദിത്യഃ ദ്വാദശാത്മാ ദിവാകരഃ ഭാസ്കരഃ അഹസ്കരഃ ഭ്രഘ്നഃ പ്രഭാകരഃ വിഭാകരഃ ഭാസ്വാൻ സപ്തൗശ്വഃ ഹരിദശ്വഃ ഉഷ്ണരശ്മിഃ വികർത്തനഃ അർക്കഃ മാർത്താണ്ഡഃ മിഹിരഃ അരുണഃ പൂഷാ ദ്യുമണിഃ തരണിഃ മിത്രഃ ചിത്രഭാനുഃ വിരോചനഃ വിഭാവസുഃ ഗ്രഹപതിഃ തപിഷ്മതിഃ അഹപ്പതിഃ ഭാനുഃ ഹംസഃ സഹസ്രാംശുഃ സവിതാ തപനഃ രവിഃ പദ്മാക്ഷഃ തേജസാംരാശിഃ ഛായാനാഥഃ തമസ്രാഹാ കർമ്മസാക്ഷീ ജഗച്ചക്ഷുഃ ലോകബന്ധുഃ ത്രയീതനുഃ പ്രദ്യോതനഃ ദിനമണിഃ ഖദ്യോതഃ ലോകബാന്ധവഃ ഇനഃ ഭർഗ്ഗഃ ധാമനിധിഃ അംശുമാൻ വ്യഞ്ജനീപതിഃ (൫൪-ം നാ) സൂര്യന്റെം പേർ.

മാംരഃ പിംഗലോ ദണ്ഡശ്ചണ്ഡാംശോഃ പാരിപാർശ്വകാഃ
സൂര്യസൂതോരുണോനൂരുഃ കാശ്യപിർഗ്ഗുരുഡാഗ്രജഃ 34

മാംരഃ പിംഗലഃ ദണ്ഡഃ (൩-ം നാ) ആദിത്യന്റെം പാർശ്വഭാഗങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്നവരുടെ പേർ. സൂര്യസൂതഃ അരുണഃ അനൂരുഃ കാശ്യപിഃ ഗരുഡാഗ്രജഃ (൫-ം നാ) അരുണന്റെം പേർ.

പരിവേഷസ്തു പരിധിരുപസൂര്യകമണ്ഡലേ
കിരണോസ്രമയൂഖാംശുഗഭസ്തിഘൃണിഘൃഷ്ടയഃ 35

ഭാനുഃ കരോ മരീചിസ്ത്രീപുംസയോർദ്ദീധിതിസ്ത്രിയാം
സ്യുഃ പ്രഭാരുഗ്രുചിതവിഡ്ഭാഭാച്ഛവിദ്യുതിദീപ്തയഃ 36

രോചിർശ്ശോചിരുഭേ ക്ലീബേ പ്രകാശോ ദ്യോത ആതപഃ
കോഷ്ണം കവോഷ്ണം മന്ദോഷ്ണം കദുഷ്ണം ത്രിഷു തദ്വതി 37

തിഗ്മം തീവ്രം ഖരം തദ്വന്നൃഗതൃഷ്ണാ മരീചികാ 38

പരിവേഷഃ പരിധിഃ (൨-ം നാ) ഉപസൂര്യകം മണ്ഡലം (൨-ം ക്ലീ) ൪-ം പരിവേഷത്തിന്റെം പേർ. കിരണഃ ഉസ്രഃ മയൂഖഃ അംശുഃ ഗഭസ്തിഃ ഘൃണിഃ ഘൃഷ്ടിഃ ഭാനുഃ കരഃ മരീചിഃ (൧൦-ം നാ) ദീധിതിഃ (സ്ത്രീ) ൧൮-ം രശ്മിയുടെ പേർ. മരീചിശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. മഹേശ്വരടീകയിൽ 'ഗഭസ്തിഘൃണിരശ്മയഃ' എന്നാകുന്നു പാഠം. പ്രഭാ രുക് രുചിഃ തഡിൽ ഭാ ഭഃ ഛവിഃ ദ്യുതിഃ ദീപ്തിഃ (൯-ം സ്ത്രീ) രോചിഃ ശോചിഃ (൨-ം ക്ലീ) ൧൮-ം പ്രഭയുടെ പേർ. പ്രകാശഃ ദ്യോതഃ ആതപഃ (൩-ം നാ) വെയിലിന്റെം പേർ. കോഷ്ണം കവോഷ്ണം മന്ദോഷ്ണം കദുഷ്ണം (൪-ം ക്ലീ) അല്പമായ ചൂടിന്റെം പേർ. അല്പമായ ചൂടിനോടുകൂടിയതിനെ പഠയുമ്പോൾ ഈ ശബ്ദങ്ങൾക്കു വിശേഷ്യത്തിന്റെ ലിംഗംപോലെതന്നെ ലിംഗവും വരും. തിഗ്മം തീവ്രം ഖരം (൩-ം ക്ലീ) അധികമായ ചൂടിന്റെം പേർ. അധികമായ ചൂടിനോടുകൂടിയതു് എന്നു് അർത്ഥമാകുമ്പോൾ മേൽപ്രകാരംതന്നെ.

മൃഗതൃഷ്ണാ മരീചികാ (പ-ം സ്ത്രീ) മൃഗതൃഷ്ണയുടെ പേർ. മൃഗതൃഷ്ണ എന്തെന്നാൽ, മണൽത്തിട്ടിൽ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന സൂര്യകിരണങ്ങളിൽ മദ്ധ്യാഹ്നത്തിങ്കലുണ്ടാവുന്ന ജലഭ്രാന്തിയാകുന്നു.

കാലവർഗ്ഗം

കാലോ ദിഷ്ടോപ്യനേഹാപി സമയോപ്യഥ പക്ഷതിഃ
പ്രതിപദേ ഇമേ സ്ത്രീ തേതദാദ്യാസ്തിഥയോർദ്വയോഃ 1

കാലഃ ദിഷ്ടഃ അനേഹാ സമയഃ (ര-ം നാ) കാലത്തിന്റെ പേർ. പക്ഷതിഃ പ്രതിപൽ (പ-ം സ്ത്രീ) പ്രതിപദത്തിന്റെ പേർ. തിഥയഃ (നാ) പ്രതിപദം മുതലായുള്ള തിഥികളുടെ പേർ. ഇതു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം.

ഘസ്രോ ദിനാഹ്നീ വാ തു ക്ലീബേ ദിവസവാസരൌ
പ്രത്യൂഷോഹർമ്മുഖം കാല്യമുഷഃപ്രത്യൂഷസീ അപി 2

വ്യൂഷ്ടം വിഭാതം ദ്വേ ക്ലീബേ പുംസി ഗോസർഗ്ഗ ഇഷ്യതേ
പ്രഭാതം ച ദിനാന്തേ തു സായം സന്ധ്യാ പിതൃപ്രസൂഃ 3

ഘസ്രഃ (നാ) ദിനം അഹഃ (പ-ം ക്ലീ) ദിവസഃ വാസരഃ (പ-ം നാ) ൪-ം പകലിന്റെ പേർ. ദിവസവാസരശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകലിംഗങ്ങളായിട്ടും ആവാം. പ്രത്യൂഷഃ (നാ) അഹർമ്മുഖം കാല്യം ഉഷഃ പ്രത്യൂഷഃ വ്യൂഷ്ടം വിഭാതം (ന്യ-ം ക്ലീ) ഗോസർഗ്ഗഃ (നാ) പ്രഭാതം (ക്ലീ) ൯-ം പ്രഭാതകാലത്തിന്റെ പേർ. വ്യൂഷ്ടം വിഭാതം ഇത്യാദി രണ്ടു പാദം മഹേശ്വരടീകയിൽനിന്നു ചേർത്തതാകുന്നു. ദിനാന്തഃ (നാ) നപുംസകലിംഗമായിട്ടും ആവാം. സായം (ക്ലീ) സന്ധ്യാ പിതൃപ്രസൂഃ (പ-ം സ്ത്രീ) ര-ം ദിനാവസാനസമയത്തിന്റെ പേർ. 'സായസ്സന്ധ്യാ പിതൃപ്രസൂഃ' എന്നുകൂടി പാഠമുണ്ട്.

പ്രാഹ്ണാപരാഹ്ണമദ്ധ്യാഹ്നാസ്ത്രിസന്ധ്യമഥ ശർവ്വരീ
നിശാ നിശീഥിനീ രാത്രിസ്ത്രിയാമാ ക്ഷണദാ ക്ഷപാ. 4

വിഭാവരീതമസ്വിന്യൌ രജനീ യാമിനീ തമീ
തമിസ്രാ താമസീ രാത്രിർജ്ജ്യൗൽസ്നീ ചന്ദ്രികയാന്വിതാ. 5

ത്രിസന്ധ്യം (ക്ലീ) പ്രാഹ്ണാപരാഹ്ണമദ്ധ്യാഹ്നങ്ങളുടെ പേർ. പ്രഭാതസന്ധ്യയും അസ്തമയസന്ധ്യയും മദ്ധ്യാഹ്നസന്ധ്യയുമെന്നു താൽപര്യം. ശർവ്വരീ നിശാ നിശീഥിനീ രാത്രിഃ ത്രിയാമാ ക്ഷണദാ ക്ഷപാ വിഭാവരീ തമസ്വിനീ രജനീ യാമിനീ തമീ (ഛ-ം സ്ത്രീ) രാത്രിയുടെ പേർ. തമിസ്രാ (സ്ത്രീ)

ഇരുട്ടോടുകൂടിയ രാത്രിയുടെ പേർ. ജ്യോൽസ്നീ (സ്ത്രീ) നിലാവോടുകൂടിയ രാത്രിയുടെ പേർ.

ആഗാമിവത്തമാനാഹ്യുക്തായാം നിശി പക്ഷിണീ
ഗണരാത്രം നിശാ ഖമഹ്യഃ പ്രദോഷോ രജനീമുഖം. 6

പക്ഷിണീ (സ്ത്രീ) ഉദിച്ചാൽ പിറന്നാൾ അസ്തമയംവരെ ഉള്ള കാലത്തിന്റെ പേർ. ഗണരാത്രം (ക്ലീ) രാത്രിസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പ്രദോഷഃ (നാ) രജനീമുഖം (ക്ലീ) ഉ-ം രാത്രിപ്രാരംഭകാലത്തിന്റെ പേർ.

അർദ്ധരാത്രനിശീഥൌ ദ്വൌ ദ്വൌ യാമപ്രഹരൌ സമൌ
സ പര്യ്യസന്ധിഃ പ്രതിപൽപഞ്ചദശ്യോർയ്യദന്തരം. 7

അർദ്ധരാത്രഃ നിശീഥഃ (ഉ-ം നാ) രാത്രിയുടെ മദ്ധ്യകാലത്തിന്റെ പേർ. യാമഃ പ്രഹരഃ (ഉ-ം നാ) ഏഴര നാഴിക നേരത്തിന്റെ പേർ. പര്യ്യസന്ധിഃ (നാ) പ്രതിപദത്തിന്റെയും വാവിന്റെയും ഇടയിലുള്ള കാലത്തിന്റെ പേർ.

പക്ഷാന്തൌ പഞ്ചദശ്യൌ ദ്വേ പൌർണ്ണമാസീ തു പൂർണ്ണിമാ
കലാഹീനേ സാനുമതിഃ പൂർണ്ണേ രാകാ നിശാകരേ. 8

പക്ഷാന്തഃ (നാ) പഞ്ചദശീ (സ്ത്രീ) ഉ-ം വാവിന്റെ പേർ. പൌർണ്ണമാസീ പൂർണ്ണിമാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വെളുത്ത വാവിന്റെ പേർ. അനുമതിഃ (സ്ത്രീ) ഉദിച്ചതിൽ പിന്നെ പതിന്നാലിന്റെ സന്ധിക്കത്തോടുകൂടിയ വെളുത്ത വാവിന്റെ പേർ. രാകാ (സ്ത്രീ) മുഴുത്ത വെളുത്ത വാവിന്റെ പേർ.

അമാവാസ്യാ തമാവസ്യാ ദർശ്സൂര്യ്യേന്ദുസംഗമഃ
സാ ദൃഷ്ടേന്ദുസ്സിനീഭാലീ സാ നഷ്ടേന്ദുകലാ കുഹൂഃ. 9

അമാവാസ്യാ അമാവസ്യാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ദർശഃ സൂര്യ്യേന്ദുസംഗമഃ (ഉ-ം നാ) ർ-ം കറുത്ത വാവിന്റെ പേർ. സിനീഭാലീ (സ്ത്രീ) ഉദിച്ചതിൽപ്പിന്നെ പതിന്നാലിന്റെ സന്ധിക്കത്തോടുകൂടിയ കറുത്ത വാവിന്റെ പേർ. കുഹൂഃ (സ്ത്രീ) മുഴുത്ത കറുത്ത വാവിന്റെ പേർ.

ഉപരാഗോ ഗ്രഹോ രാഹുഗ്രസ്തേ തസ്മിന്നൌ ച പൂർണ്ണി ച
സോപപ്ലവോപരക്തൌ ദ്വാവഗ്ന്യുൽപാത ഉപാഹിതഃ. 10

ഉപരാഗഃ ഗ്രഹഃ (ഉ-ം നാ) ഗ്രഹണത്തിന്റെ പേർ. സോപപ്ലവഃ ഉപരക്തഃ (ഉ-ം നാ) രാഹുവിനാൽ ഗ്രസിക്കപ്പെട്ട ചന്ദ്രാദിത്യന്മാരുടെ പേർ. അഗ്ന്യുൽപാതഃ ഉപാഹിതഃ (ഉ-ം നാ) അഗ്ന്യുൽപാതത്തിന്റെ പേർ. അഗ്ന്യുൽപാതമെന്തെന്നാൽ, ധൂമകേതുവിന്റെ ഉദയം എന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം. അഗ്നിയാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ആപത്തെന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം.

ഏകയോകത്യാ പുഷ്യവന്തൌ ദിവാകരനിശാകരൌ
ലഘ്വക്ഷരോച്ചാരമാത്രോ നിമേഷോ മാത്രയാ സമഃ 11

അഷ്ടാദശ നിമേഷാസ്തു കാഷ്ഠാ ത്രിംശത്തു താഃ കലാ
താസ്തു ത്രിംശൽ ക്ഷണസ്തേ തു മുഹൂർത്തോ ദ്വാദശാസ്രിയാം

പുഷ്യവന്തൌ (നാ) ഒന്നിച്ചു പറയപ്പെടുന്ന സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ പേർ. പുഷ്യവാൻ എന്നു സൂര്യനേയോ ചന്ദ്രനേയോ പ്രകരണാനുരോധേന പറയുമത്രേ എന്നു താൽപര്യം. നിമേഷഃ (നാ) മാത്രാ (സ്ത്രീ) ഒ-ം മാത്രയുടെ പേർ. ലഘ്വക്ഷരോച്ചാരമാത്രഃ എന്നതിനു ലഘുക്കളായിരിക്കുന്ന അക്ഷരങ്ങളുടെ ഉച്ചാരണത്തിനെറ മാത്രപോലെയിരിക്കുന്ന മാത്രയോടുകൂടിയതു്. ലഘുക്കൾ=ഹ്രസ്വങ്ങൾ (അ ഇ ഉ ഋ ഌ ഇത്യാദികൾ എന്നു സാരം). മാത്രകാലം: അ ഇ ഋ ഌ ഇത്യാദി ഹ്രസ്വാക്ഷരങ്ങളെ ഉച്ചരിപ്പാൻ എത്ര കാലം വേണമോ, അത്ര കാലത്തിനു നിമേഷമെന്നും മാത്രയെന്നും പറയാമെന്നു് അഭിപ്രായം. കാഷ്ഠാ (സ്ത്രീ) പതിനെട്ടു മാത്രകളുടെ കാലത്തിനെറ പേർ. കലാ (സ്ത്രീ) മുപ്പതു കാഷ്ഠകളുടെ കാലത്തിനെറ പേർ. ക്ഷണഃ (നാ) മുപ്പതു കലകൾ കൂടിയാലുള്ള കാലത്തിനെറ പേർ. മുഹൂർത്തഃ (നാ) പന്ത്രണ്ടു ക്ഷണം കൂടിയതിനെറ പേർ. ഇതു നപുംസകമായിട്ടുമാം.

തേ തു ത്രിംശദഹോരാത്രഃ പക്ഷസ്തേ ദശ പഞ്ച ച
പക്ഷൌ പൂർവ്വാപരൌ ശുക്ലകൃഷ്ണൌ മാസസ്തു താവുഭൌ. 13

അഹോരാത്രഃ (നാ) 30 മുഹൂർത്തം കൂടിയതിനെറ പേർ. പക്ഷഃ (നാ) പതിനഞ്ചു് അഹോരാത്രം കൂടിയതിനെറ പേർ. പക്ഷൌ പൂർവ്വാപരൌ ശുക്ലകൃഷ്ണൌ എന്നതിനു പൂർവപക്ഷമെന്നും അപരപക്ഷമെന്നും ശുക്ലപക്ഷമെന്നും കൃഷ്ണപക്ഷമെന്നും പറയുന്നു. പൂർവ്വപക്ഷമെന്നു പറയുന്നതും ശുക്ലപക്ഷമെന്നു പറയുന്നതും ഒന്നുതന്നെ. അപരപക്ഷമെന്നു പറയുന്നതും കൃഷ്ണപക്ഷമെന്നു പറയുന്നതും ഒന്നുതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിക്കുകയും വേണം. മാസഃ (നാ) രണ്ടു പക്ഷങ്ങൾ കൂടിയതിനെറ പേർ.

ദ്വേ ദ്വേ മാഘാദിമാസൌ സ്യാദൃതുസ്തൈരയനം ത്രിഭിഃ
അയനേ ദ്വേ ഗതിർഋക്ഷിണാമ്കസ്യ വത്സരഃ 14

ഋതുഃ (നാ) മാഘാദികളായ ഈരണ്ടു മാസങ്ങൾ കൂടിയതിനെറ പേർ. അയനം (ക്ലീ) മൂന്നു് ഋതുക്കൾ കൂടിയതിനെറ പേർ. വത്സരഃ (നാ) സൂര്യനെറ ദക്ഷിണോത്തരഗമനങ്ങളോടു കൂടിയ രണ്ടു് അയനങ്ങൾ കൂടിയാലുള്ള കാലത്തിനെറ പേർ.

സമരാത്രിന്ദിവേ കാലേ വിഷുവദ്വിഷുവം ച തൽ
പുഷ്യയുക്താ പൌർണ്ണമാസീ പൌഷീ മാസേ തു യത്ര സാ

നാമ്നാ സ പൌഷോ മാഘാദ്യാശ്ചൈവമേകാദശാപരേ
മാർഗ്ഗശീഷേ സഹാ മാർഗ്ഗ ആഗ്രഹായണികശ്ച സഃ 16

വിഷുവൽ വിഷുവം (ഉ-ം ക്ലീ) രാവും പകലും തുല്യമായിരിക്കുന്ന കാലത്തിന്റെ പേർ. പൌഷീ (സ്ത്രീ) പൂയത്തോട്ടുകൂടിയ വെളുത്ത വാവിന്റെ പേർ. പൌഷഃ (നാ) മേല്പറഞ്ഞ വെളുത്ത വാവോട്ടുകൂടിയ മാസത്തിന്റെ പേർ. മാഘാദ്യാശ്ചൈവമേകാദശാപരേ എന്നതിനു മാഘാദ്യങ്ങളായ പതിനൊന്നു മാസങ്ങളും ഈവണ്ണംതന്നെ എന്നറിക എന്നർത്ഥമാകുന്നു. മകംനക്ഷത്രത്തോട്ടുകൂടിയ വെളുത്ത വാവിനു മാഘി എന്നു പേർ. മാഘിയോട്ടുകൂടിയിരിക്കുന്ന മാസത്തിനു മാഘമെന്നു പേർ. ഈ ക്രമംപോലെ ശേഷങ്ങളായ മാസങ്ങൾക്കും എന്നറിഞ്ഞുകൊൾക. മാർഗ്ഗശീഷഃ സഹാഃ മാർഗ്ഗഃ ആഗ്രഹായണികഃ (ര-ം നാ) മാർഗ്ഗശീഷ്മാസത്തിന്റെ പേർ.

പൌഷേ തൈഷസഹസ്യൌ ച തപാ മാഘേ തു ഫാൽഗുനേ
സ്യാത്തപസ്യഃ ഫാൽഗുനികഃ സ്യാച്ചൈത്രേ ചൈത്രികോ മധുഃ. 17

പൌഷഃ തൈഷഃ സഹസ്യഃ (ന-ം നാ) പൌഷമാസത്തിന്റെ പേർ. തപാഃ മാഘഃ (ഉ-ം നാ) മാഘമാസത്തിന്റെ പേർ. ഫാൽഗുനഃ തപസ്യഃ ഫാൽഗുനികഃ (ന-ം നാ) ഫാൽഗുനമാസത്തിന്റെ പേർ. ചൈത്രഃ ചൈത്രികഃ മധുഃ (ന-ം നാ) ചൈത്രമാസത്തിന്റെ പേർ.

വൈശാഖേ മാധവോ രാധോ ജ്യൈഷ്ഠേ ശുക്രഃ ശുചിസ്തപഃ
ആഷാഢേ ശ്രാവണസ്തു സ്യാന്നഭഃ ശ്രാവണികശ്ച സഃ. 18

വൈശാഖഃ മാധവഃ രാധഃ (ന-ം നാ) വൈശാഖമാസത്തിന്റെ പേർ. ജ്യൈഷ്ഠഃ ശുക്രഃ (ഉ-ം നാ) ജ്യൈഷ്ഠമാസത്തിന്റെ പേർ. ശുചിഃ ആഷാഢഃ (ഉ-ം നാ) ആഷാഢമാസത്തിന്റെ പേർ. ശ്രാവണഃ നഭഃ ശ്രാവണികഃ (ന-ം നാ) ശ്രാവണമാസത്തിന്റെ പേർ.

സ്യുർന്നഭസ്യപ്രൌഷ്ഠപദഭാദ്രഭാദ്രപദാസ്സമാഃ
സ്യാദാശ്വിന ഇഷോപ്യാശ്വയുജോപി സ്യാത്തു കാർത്തികേ
ബാഹുലോജ്ജൌ കാർത്തികികൌ ഹേമന്തസ്ത്വിശിരോസ്ത്രിയാം
വസന്തേ പുഷ്പസമയസ്സുരഭിർഗ്രീഷ്മ ഉഷ്മകഃ 20
നിദാഘ ഉഷ്ണോപഗമ ഉഷ്ണ ഉഷ്മാഗമസ്തപഃ
സ്ത്രിയാം പ്രാവൃൾ സ്ത്രിയാം ഭ്രൂർന്നി വർഷാ അഥ ശരൽ സ്ത്രിയാം

നഭസ്യഃ പ്രൌഷ്ഠപദഃ ഭാദ്രഃ ഭാദ്രപദഃ (ര്-ം നാ) പ്രൌഷ്ഠപദമാസത്തിന്റെ പേർ. ആശ്വിനഃ ഇഷഃ ആശ്വയുജഃ (ന-ം നാ) ആശ്വിനമാസത്തിന്റെ പേർ. കാർത്തികഃ ബാഹുലഃ ഊർജ്ജഃ കാർത്തികികഃ (ര്-ം നാ) കാർത്തികമാസത്തിന്റെ പേർ. ഹേമന്തഃ (നാ) ഹേമന്തഋതുവിന്റെ പേർ. ശിശിരഃ (നാ) ശിശിരഋതുവിന്റെ പേർ. ഇതു നപുംസകമായിട്ടുമാം. വസന്തഃ പുഷ്പസമയഃ സുരഭിഃ (ന-ം നാ) വസന്തത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രീഷ്മഃ ഊഷ്മകഃ നിദാഘഃ ഉഷ്ണോപഗമഃ ഉഷ്ണഃ ഊഷ്മാഗമഃ തപഃ (ഉ-ം നാ) ഗ്രീഷ്മഋതുവിന്റെ പേർ. പ്രാവൃൿ വർഷാഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വർഷഋതുവിന്റെ പേർ. ശരൽ (സ്ത്രീ) ശരദൃതുവിന്റെ പേർ.

ഷഡ്ഡമീ ഋതവഃ പുംസി മാർഗ്ഗാദീനാം യുഗൈഃ ക്രമാൽ
സംവത്സരോ വത്സരോബ്ദോ ഹായനോസ്ത്രീ ശരൽ സമാഃ22

ഋതവഃ (നാ) ഹേമന്തം മുതലായ കാലങ്ങളുടെ പേർ. മാർഗ്ഗാദീനാം യുഗൈഃ ക്രമാൽ എന്നതിനു മാർഗ്ഗശീഷാദികളായ ഈരണ്ടു മാസങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഹേമന്താദികളായ ഋതുക്കൾ എന്നർത്ഥം. മാർഗ്ഗശീഷാദികളായ മാസങ്ങൾ=മാർഗ്ഗശീഷം പൌഷം മാഘം ഫാൽഗുനം ചൈത്രം വൈശാഖം ജ്യൈഷ്ഠം ആഷാഢം ശ്രാവണം പ്രൌഷ്ഠപദം ആശ്വിനം കാർത്തികം ഇങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ടാകുന്നു. അതുകളിൽവെച്ചു മാർഗ്ഗശീഷമെന്നതു വൃശ്ചികമാസത്തിലെ കറുത്ത വാവു കഴിഞ്ഞാൽ തുടങ്ങും. ധനുമാസത്തിലെ കറുത്ത വാവു കഴിയുന്നതുവരെ ഉണ്ടു്. ഇങ്ങിനെ പൌഷാദിമാസങ്ങളുടെ സപ്തമപത്തേയും മകരം മുതലായ അതാതുമാസങ്ങളിലെ കറുത്ത വാവു് അവസാനമാകുംവിധത്തിൽ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഹേമന്താദികളായ ഋതുക്കൾ=ഹേമന്തം, ശിശിരം, വസന്തം, ഗ്രീഷ്മം, വർഷം, ശരൽ ഇങ്ങിനെ ആകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞ ഋതുക്കളിൽ ഓരോന്നും മേല്പറഞ്ഞ മാസങ്ങളിൽ മാർഗ്ഗശീഷം പൌഷം ഇത്യാദി ക്രമേണ ഈരണ്ടു മാസങ്ങൾ കൂടിയ കാലങ്ങളാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

സംവത്സരഃ വത്സരഃ അബ്ദഃ ഹായനഃ (ര്-ം നാ) ശരൽ സമാഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ന-ം സംവത്സരത്തിന്റെ പേർ. സംവത്സരാദിശബ്ദങ്ങൾക്കു നപുംസകലിംഗതാവുമുണ്ടു്. സമാ എന്നുകൂടി പ്രയോഗം കാണുകയാൽ ബഹുവചനാന്തതാപ്രായികമാകുന്നു എന്നറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

മാസേന സ്യാദഹോരാത്രഃ പൈത്രോ വർഷേണ ദൈവതഃ
ദിവ്യൈർവ്വർഷസഹസ്രൈർദ്വാദശഭിർദ്വൈവതം യുഗം 23

ഇതിന്റെ അർത്ഥം മനുഷ്യരുടെ ഒരു മാസംകൊണ്ടു പിതൃക്കൾക്കു് ഒരു അഹോരാത്രമെന്നും മനുഷ്യരുടെ ഒരു കൊല്ലം ദേവന്മാർക്കു് ഒരു അഹോരാത്രമെന്നും പന്തീരായിരം ദിവ്യസംവത്സരം ദേവന്മാരുടെ ഒരു യുഗമെന്നുമാകുന്നു.

ദൈവേ യുഗസഹസ്രേ ദ്വേ ബ്രാഹ്മമഹഃ കല്പൌ തു തൌ നൃണാം
മനവന്തരം തു ദിവ്യാനാം യുഗാനാമേകസപ്തതിഃ. 24

ഇതിന്റെ അർത്ഥം ദേവന്മാരുടെ രണ്ടായിരം യുഗത്തിനു ബ്രഹ്മാവിന്റെ ഒരു അഹോരാത്രമെന്നും ബ്രഹ്മാവിന്റെ രണ്ടു് അഹോരാത്രങ്ങളും മനുഷ്യർക്കു രണ്ടു കല്പങ്ങളാകുന്നു എന്നും ദേവന്മാരുടെ ഏഴു യുഗങ്ങളും ഒരു മനവന്തരമെന്നുമാകുന്നു.

സംവർത്തഃ പ്രളയഃ കല്പഃ ക്ഷയഃ കല്പാന്ത ഇത്യപി
അസ്ത്രീ പങ്കം പുമാൻ പാപ്മാ പാപകിൽബിഷകന്മഷം
കലുഷം വ്രജിനൈനോഘമംഹോ ദുരിതദുഷ്കൃതം
സ്യാദ്ധർമ്മമസ്രിയാം പുണ്യശ്രേയസീ സുകൃതം വൃഷഃ 26

സംവർത്തഃ പ്രളയഃ കല്പഃ ക്ഷയഃ കല്പാന്തഃ (രീ-ം നാ) പ്രളയത്തിന്റെ പേർ. പങ്കം (ക്ലീ) പാപ്മാ (നാ) പാപം കിൽബിഷം കന്മഷം കലുഷം വ്രജിനം ഏനഃ അഘം അംഹഃ ദുരിതം ദുഷ്കൃതം (ഫ0-ം ക്ലീ) ഫ-ം പാപത്തിന്റെ പേർ. പങ്കശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ധർമ്മം പുണ്യം ശ്രേയഃ സുകൃതം (ര്-ം ക്ലീ) വൃഷഃ (നാ) പുണ്യത്തിന്റെ പേർ. ധർമ്മശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടുമുണ്ടു്.

മുത് പ്രീതിഃ പ്രമദോ ഹർഷപ്രമോദാമോദസമ്മദാഃ
സ്യുരാനന്ദഥുരാനന്ദശ്ശർമ്മസാതസുഖാനി ച. 27

മുത് പ്രീതിഃ (ഫ-ം സ്ത്രീ) പ്രമദഃ ഹർഷഃ പ്രമോദഃ ആമോദഃ സമ്മദഃ ആനന്ദഥുഃ ആനന്ദഃ (ശ-ം നാ) ശർമ്മ സാതം സുഖം (ന-ം ക്ലീ) ഫ-ം സുഖത്തിന്റെ പേർ.

സപ്രശ്രേയസം ശിവം ഭദ്രം കല്യാണം മംഗലം ശുഭം
ഭാവുകം ഭവികം ഭവ്യം കുശലം ക്ഷേമമസ്രിയാം 28

ശസ്തം ചാഥ ത്രിഷു ദ്വയ്യേ പാപം പുണ്യം സുഖാദി ച
മതല്ലികാ മതച്ചികാ പ്രകാണ്ഡമുൽഘതല്ലജൌ 29

പ്രശസ്തവാചകാന്യമൂന്യയഃ ശുഭാവഹോ വിധിഃ
ദൈവം ദിഷ്ടം ഭാഗധേയം ഭാഗ്യം സ്ത്രീ നിയതിർവ്വിധിഃ 30

സപ്രശ്രേയസം ശിവം ഭദ്രം കല്യാണം മംഗലം ശുഭം ഭാവുകം ഭവികം ഭവ്യം കുശലം ക്ഷേമം ശസ്യം (ഫ-ം ക്ലീ) മംഗളത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷേമമെന്നും ശസ്യമെന്നും പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പാപപുണ്യശബ്ദങ്ങളും സുഖാദിശബ്ദങ്ങളും ദ്വയ്യവിശേഷണങ്ങളാകുമ്പോൾ വിശേഷ്യത്തിന്റെ ലിംഗംപോ

ലെതന്നെയുള്ള ലിംഗത്തോടുകൂടിയതുകളാകയും ചെയ്യും. മതല്ലികാ മതച്ചികാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) പ്രകാണ്ഡം (ക്ലീ) ഉൽഘഃ തല്ലജഃ (ഏ-ം നാ) ഭ-ം പ്രശസ്യമെന്ന അർത്ഥത്തെ പറയുന്നവയാകുന്നു. ഇതിനെ ഉദാഹരിക്കുന്നു. ചില്ലീമതല്ലികാ എന്നതിനു പ്രശസ്യയായിരിക്കുന്ന ചില്ലീ എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഈ ശബ്ദങ്ങളും കേവലങ്ങളായി പ്രയോഗിച്ചു കാണപ്പെടുന്നില്ല. അയഃ (നാ) അനുകൂലമായ ദൈവത്തിന്റെ പേർ. ദൈവം ദിഷ്ടം ഭാഗധേയം ഭാഗ്യം (ര-ം ക്ലീ) നിയതിഃ (സ്ത്രീ) വിധിഃ (നാ) ന്യ-ം പൂർവ്വജന്മകൃതമായിരിക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ പേർ.

ഹേതുന്നാ കാരണം ബീജം നിദാനം തദാദികാരണം
ക്ഷേത്രജ്ഞ ആത്മാ പുരുഷഃ പ്രധാനം പ്രകൃതിസ്ത്രിയാം 31

ഹേതുഃ (നാ) കാരണം ബീജം (ഏ-ം ക്ലീ) ന-ം കാരണത്തിന്റെ പേർ. നിദാനം ആദികാരണം (ഏ-ം ക്ലീ) ഉപാദാനകാരണത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷേത്രജ്ഞഃ ആത്മാ പുരുഷഃ (ന-ം നാ) ആത്മാവിന്റെ പേർ. പ്രധാനം (ക്ലീ) പ്രകൃതിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം സത്വാദിഗുണസാമ്യാവസ്ഥയുടെ പേർ.

വിശേഷഃ കാലികോവസ്ഥാ ഗുണാസ്സത്വം രജസ്തമഃ
ജനുർജ്ജനനജന്മാനി ജനിരുൽപത്തിരുദ്ഭവഃ 32

അവസ്ഥാ (സ്ത്രീ) കാലകൃതമായ വിശേഷത്തിന്റെ പേർ. സത്വം രജഃ തമഃ (ന-ം ക്ലീ) ഗുണങ്ങളുടെ പേരെന്നു ചിലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സത്വം, രജസ്സു്, തമസ്സു് മൂന്നും ഗുണങ്ങളെന്നു പറയേണ്ടതാകുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം. ജനുഃ ജനനം ജന്മ (ന-ം ക്ലീ) ജനിഃ ഉല്പത്തിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) ഉദ്ഭവഃ (നാ) ന്യ-ം ജനനത്തിന്റെ പേർ.

പ്രാണീ തു ചേതനോ ജന്തീ ജന്തുർജന്യുഃ ശരീരിണഃ
ജാതിർജ്ജാതം ച സാമാന്യം വ്യക്തിസ്തു പൃഥഗാത്മതാ. 33

പ്രാണീ ചേതനഃ ജന്തീ ജന്തുഃ ജന്യുഃ ശരീരീ (ന്യ-ം നാ) പ്രാണികളുടെ പേർ. ജാതിഃ (സ്ത്രീ) ജാതം സാമാന്യം (ഏ-ം ക്ലീ) ന-ം ഗോത്വാദി ജാതിയുടെ പേർ. വ്യക്തിഃ പൃഥഗാത്മതാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) ഗവാദിവ്യക്തിയുടെ പേർ.

ധീവർഗ്ഗം

ചിത്തം തു ചേതോ ഹൃദയം സ്വാന്തം ഹൃന്മാനസം മനഃ
ബുദ്ധിർമ്മനീഷാ ധിഷണാ ധീഃ പ്രജ്ഞാ ശേമുഷീ മതിഃ 1

പ്രേക്ഷോപലബ്ധിശ്ചിൽസംവിൽപ്രതിപൽജ്ഞപ്തിചേതനാഃ
ധീർധ്യാരണാവതീ മേധാ സംകല്പഃ കർമ്മ മാനസം. 2

ചിത്തം ചേതഃ ഹൃദയം സ്വാന്തം ഹൃൽ മാനസം മനഃ (൨-൦ ക്ലീ) മനസ്സിന്റെ പേർ. ബുദ്ധിഃ മനീഷാ ധിഷണാ ധീഃ പ്രജ്ഞാ ശേമുഷീ മതിഃ പ്രേക്ഷാ ഉപലബ്ധിഃ ചിൽ സംവിൽ പ്രതിപൽ ജ്ഞപ്തിഃ ചേതനാ (൮-൦ സ്ത്രീ) ബുദ്ധിയുടെ പേർ. മേധാ (സ്ത്രീ) ഗ്രഹിച്ചതിനെ മറക്കാത്ത ബുദ്ധിയുടെ പേർ. സങ്കല്പഃ (നാ) മാനസികമായിരിക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ പേർ.

അവധാനം സമാധാനം പ്രണിധാനം തഥൈവ ച
ചിത്താഭോഗോ മനസ്കാരശ്ചിന്താ സംജ്ഞാ വിചാരണാ 3

വിമർശോ ഭാവനാ ചൈവ വാസനാ ച നിഗദ്യതേ
അധ്യാഹാരസ്തർക്ക ഊഹോ വിചികിത്സാ തു സംശയഃ 4

സന്ദേഹദ്വാപരൌ ചാഥ സമൌ നിർണ്ണയനിശ്ചയൌ
മിഥ്യാദൃഷ്ടിർന്നാസ്തികതാ വ്യാപാദോ ദ്രോഹചിന്തനം. 5

അവധാനം സമാധാനം പ്രണിധാനം (൩-൦ ക്ലീ) സമാധാനത്തിന്റെ പേർ. ചിത്താഭോഗഃ മനസ്കാരഃ (൨-൦ നാ) മനസ്സിന്റെ സുഖാദിതാൽപര്യത്തിന്റെ പേർ. ചിലർ മനസ്സിലുറപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പേർ എന്നും വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു. ചിന്താ സംജ്ഞാ വിചാരണാ (൩-൦ സ്ത്രീ) പ്രമാണംകൊണ്ടുള്ള അർത്ഥപരീക്ഷയുടെ പേർ. വിമർശഃ (നാ) ഭാവനാ വാസനാ (൨-൦ സ്ത്രീ) അനുഭൂതമായിരിക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ സ്മരണം. അധ്യാഹാരഃ തർക്കഃ ഊഹഃ (൩-൦ നാ) ഊഹത്തിന്റെ പേർ. വിചികിത്സാ (സ്ത്രീ) സംശയഃ സന്ദേഹഃ ദ്വാപരഃ (൩-൦ നാ) നാലും സംശയത്തിന്റെ പേർ. നിർണ്ണയഃ നിശ്ചയഃ (൨-൦ നാ) നിശ്ചയത്തിന്റെ പേർ. മിഥ്യാദൃഷ്ടിഃ നാസ്തികതാ (൨-൦ സ്ത്രീ) പരലോകമില്ലെന്നുള്ള ബുദ്ധിയുടെ പേർ. വ്യാപാദഃ (നാ) ദ്രോഹചിന്തനം (ക്ലീ) ൨-൦ ദ്രോഹവിചാരത്തിന്റെ പേർ.

സമൌ സിദ്ധാന്തരാദ്ധാന്തൌ ഭ്രാന്തിർമ്മിഥ്യാമതിർഭ്രമഃ
സംകേതസ്തു സമയോഥാപ്രതിപത്തിർവ്വിഹസ്തതാ. 6

സിദ്ധാന്തഃ രാദ്ധാന്തഃ (൨-൦ നാ) സിദ്ധാന്തത്തിന്റെ പേർ. ഭ്രാന്തിഃ മിഥ്യാമതിഃ (൨-൦ സ്ത്രീ) ഭ്രമഃ (നാ) ൩-൦ ഭ്രമജ്ഞാനത്തിന്റെ പേർ. സംകേതഃ സമയഃ (൨-൦ നാ) സിദ്ധാന്തഭേദത്തിന്റെ പേർ. അപ്രതിപത്തിഃ വിഹസ്തതാ (൨-൦ സ്ത്രീ) ഇന്നതു ചെയ്യേണ്ടതാണു് എന്നുള്ള ജ്ഞാനമില്ലായ്മയുടെ പേർ. സംകേതസ്തിത്യാദി രണ്ടു പാദം മഹേശ്വരടീകയിൽ കാണപ്പെട്ടുന്നില്ല.

സംവിദാഖ്യഃ പ്രതിജ്ഞാനം നിയമാശ്രവസംശ്രവാഃ
അംഗീകാരോഽഭ്യുപഗമപ്രതിശ്രവസമാധയഃ 7

സംവിൽ ആഖ്യഃ (പു-ം സ്ത്രീ) പ്രതിജ്ഞാനം (ക്ലീ) നിയമഃ ആശ്രവഃ സംശ്രവഃ അംഗീകാരഃ അഭ്യുപഗമഃ പ്രതിശ്രവഃ സമാധിഃ (ഉ-ം നാ) ഏ0-ം പ്രതിജ്ഞയുടെ പേർ.

മോക്ഷേ ധീർജ്ഞാനമന്യത്ര വിജ്ഞാനം ശില്പശാസ്ത്രയോഃ
മുക്തിഃ കൈവല്യനിർവ്വാണശ്രേയാനിശ്രേയസാമൃതം 8

മോക്ഷോപവർഗ്ഗാഥാജ്ഞാനമവിദ്യാഽധർമ്മതിഃ സ്ത്രിയാം
രൂപം ശബ്ദോ ഗന്ധരസസ്പർശാശ്ച വിഷയാ അമീ 9

ഗോചരാ ഇന്ദ്രിയാർത്ഥാശ്ച ഹൃഷീകം വിഷയീന്ദ്രിയം
കർമ്മേന്ദ്രിയം തു പായ്വാദി മനോനേത്രാദി ധീന്ദ്രിയം. 10

ജ്ഞാനം (ക്ലീ) മോക്ഷത്തിങ്കലുള്ള അറിവിൻെറ പേർ എന്നു വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. അയതിനു മോക്ഷശാസ്ത്രത്തിൻേറയും മോക്ഷോപായമായി പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന യോഗാദ്യനുഷ്ഠാനത്തിൻേറയും ജ്ഞാനത്തിൻെറ പേർ എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. വിജ്ഞാനം (ക്ലീ) മോക്ഷോപയോഗികളല്ലാതെയുള്ള ശാസ്ത്രോപായങ്ങളുടെ ജ്ഞാനത്തിൻെറ പേർ. മുക്തിഃ (സ്ത്രീ) കൈവല്യം നിർവ്വാണം ശ്രേയഃ നിശ്രേയസം അമൃതം (ഇ-ം ക്ലീ) മോക്ഷഃ അപവർഗ്ഗഃ (പു-ം നാ) വ്യ-ം മോക്ഷത്തിൻെറ പേർ. അജ്ഞാനം (ക്ലീ) അവിദ്യാ അധർമ്മതിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) ന-ം അജ്ഞാനത്തിൻെറ പേർ. വിഷയാഃ ഗോചരാഃ ഇന്ദ്രിയാർത്ഥാഃ (ന-ം നാ) വിഷയങ്ങളുടെ പേർ. രൂപം (ക്ലീ) ശബ്ദഃ ഗന്ധഃ രസഃ സ്പർശഃ (ര-ം നാ) ഇതുകൾ വിഷയങ്ങളാകുന്നു. ഇതുകൾ ഗോചരശബ്ദംകൊണ്ടും ഇന്ദ്രിയാർത്ഥശബ്ദംകൊണ്ടും വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്നു എന്നു താൽപര്യം. ഹൃഷീകം വിഷയി ഇന്ദ്രിയം (ന-ം ക്ലീ) ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പേർ. കർമ്മേന്ദ്രിയം (ക്ലീ) പായു മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പേർ. ധീന്ദ്രിയം (ക്ലീ) മനസ്സു മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പേർ. ധീന്ദ്രിയമെന്നതിനു ജ്ഞാനേന്ദ്രിയമെന്നർത്ഥമാകുന്നു.

തുവരസ്തു കഷായോഽസ്ത്രീ മധുരോ ലവണഃ കടുഃ
തിക്തോഽമ്ലശ്ച രസാഃ പുംസി തദ്വതസു ഷഡ്വമീ ത്രിഷു. 11

തുവരഃ കഷായഃ മധുരഃ ലവണഃ കടുഃ തിക്തഃ അമ്ലഃ (ഉ-ം നാ) തുവരം കഷായം എന്നിവ ചവർപ്പുരസത്തിൻേറയും, പിന്നെ ക്രമത്തിൽ മധുരരസത്തിൻേറയും ഉപ്പുരസത്തിൻേറയും എരിവുരസത്തിൻേറയും കയ്പുരസത്തിൻേറയും പുളിരസത്തിൻേറയും പേരുകൾ ആകുന്നു. തദ്വൽസു ഷഡ്വമീ ത്രിഷു എന്നതിൻെറ അർത്ഥം മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അതാതു രസ

ങ്ങളോടുകൂടിയ ദ്രവ്യങ്ങളെ പഠയുമ്പോൾ കഷായാ ഹരീതകീ, കഷായം ആമലകം ഇത്യാദി മൂന്നു ലിംഗങ്ങളും വരുമെന്നാകുന്നു.

വിമർദ്ദോത്ഥേ പരിമളോ ഗന്ധേ ജനമനോഹരേ
ആമോദസ്സൌരഭിന്യാരീ വാച്യലിംഗത്രമാഹ്വണാൽ. 12

പരിമളഃ (നാ) അനേകഗന്ധസംയോഗംകൊണ്ടുണ്ടായ മനോഹരമായ ഗന്ധത്തിന്റെ പേർ. ആമോദഃ (നാ) നന്നേ ദൂരത്തിങ്കൽ പരന്നിരിക്കുന്ന മുൻപറഞ്ഞ ഗന്ധത്തിന്റെ പേർ. വാച്യലിംഗത്രമാഹ്വണാൽ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം 'ഹ്വണേ ശുക്ലാദയഃ പുംസി' എന്നതുവരെ ഇനി പറയുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളായുകയും ചെയ്യുമെന്നാകുന്നു.

സമാകർഷീ തു നിർഹാരീ സുരഭിർഘ്രാണതർപ്പണഃ
ഇഷ്ടഗന്ധസ്സുഗന്ധിസ്സ്യാദാമോദീ മുഖവാസനഃ 13

സമാകർഷീ നിർഹാരീ (പു-ം നാ) ദൂരവ്യാപിയായ ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ വസ്തുവിന്റെ പേർ. സമാകർഷീ മൃഗമദഃ, സമാകർഷിണീ കസ്തൂരികാ, സമാകർഷീ കസ്തൂരീകാരജഃ ഇങ്ങിനെ മൂന്നു ലിംഗങ്ങളും ഉണ്ട്. സുരഭിഃ ഘ്രാണതർപ്പണഃ ഇഷ്ടഗന്ധഃ സുഗന്ധിഃ (ര-ം നാ) നല്ല ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ വസ്തുവിന്റെ പേർ. ആമോദീ മുഖവാസനഃ (പു-ം നാ) മുഖസൌരഭ്യത്തെയുണ്ടാക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ പേർ.

പൂതിഗന്ധിസ്തു ദുർഗ്ഗന്ധീ വിസ്രം സ്യാദാമഗന്ധി യൽ
ശുക്ലേ ശുഭ്രശുചിശ്വേതവിശദശ്വേതപാണ്ഡരാഃ 14
അവദാതസ്സിതോ ഗൌരോ വളർക്ഷോ ധവളോജ്ജ്വനഃ
ഹരിണഃ പാണ്ഡരഃ പാണ്ഡുരിഷൽപാണ്ഡുസ്തു ധൂസരഃ 15

പൂതിഗന്ധിഃ ദുർഗ്ഗന്ധീ (പു-ം നാ) ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ വസ്തുവിന്റെ പേർ. വിസ്രം (ക്ലീ) പച്ചമാംസാദികളുടെ ഗന്ധംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ വസ്തുവിന്റെ പേർ. ശുക്ലഃ ശുഭ്രഃ ശുചിഃ ശ്വേതഃ വിശദഃ ശ്വേതഃ പാണ്ഡരഃ അവദാതഃ സിതഃ ഗൌരഃ വളർക്ഷഃ ധവളഃ അജ്ജ്വനഃ ഹരിണഃ പാണ്ഡരഃ പാണ്ഡുഃ (ത്രി-ം നാ) വെളുപ്പിന്റെ പേർ. ഇഷൽപാണ്ഡുഃ ധൂസരഃ (പു-ം നാ) മഞ്ഞൾനിറത്തോടുകൂടിയ വെളുപ്പിന്റെ പേർ.

കൃഷ്ണേ നീലാസിതശ്യാമകാളശ്യാമളമേചകാഃ
പീതോ ഗൌരോ ഹരിദ്രാഭഃ പാലാശോ ഹരിതോ ഹരിൽ.

കൃഷ്ണഃ നീലഃ അസിതഃ ശ്യാമഃ കാളഃ ശ്യാമളഃ മേചകഃ (ഭ-ം നാ) കറുപ്പിന്റെ പേർ. പീതഃ ഗൌരഃ ഹരിദ്രാഭഃ (പു-ം നാ) മഞ്ഞൾനിറത്ത

ന്റെ പേർ. പാലാശഃ ഹരിതഃ ഹരിൽ (ന-ം നാ) പച്ചനിറത്തിന്റെ പേർ.

രോഹിതോ ലോഹിതോ രക്തശ്ശോണഃ കോകനദച്ഛവിഃ
അവ്യക്തരാഗസ്ത്വരുണശ്ശോണരക്തസ്തു പാടലഃ 17

രോഹിതഃ ലോഹിതഃ രക്തഃ (ന-ം നാ) ചുവപ്പുനിറത്തിന്റെ പേർ. ശോണഃ (നാ) ചെന്താമരപ്പൂവിന്റെ ചുവപ്പുപോലെയിരിക്കുന്ന ചുവപ്പിന്റെ പേർ. അരുണഃ (നാ) വ്യക്തമല്ലാത്ത ചുവപ്പിന്റെ പേർ. പാടലഃ (നാ) വെളുപ്പും ചുവപ്പും കൂടിയ നിറത്തിന്റെ പേർ.

ശ്യാവസ്സ്യാൽ കപിശോ ധൂമ്രധൂമളൌ കൃഷ്ണലോഹിതേ
കഡാരഃ കപിലഃ പിംഗപിശംഗൌ കദ്രുപിംഗലൌ. 18

ശ്യാവഃ കപിശഃ (വ-ം നാ) പാതിരിപ്പൂനിറത്തിന്റെ പേർ. ധൂമ്രഃ ധൂമളഃ (വ-ം നാ) കറുപ്പും ചുവപ്പും കൂടിയതിന്റെ പേർ. കഡാരഃ കപിലഃ (വ-ം നാ) ഒട്ടകത്തിന്റെ കഴുത്തിലുള്ള രോമങ്ങളുടെ നിറംപോലെയിരിക്കുന്ന നിറത്തിന്റെ പേർ. പിംഗഃ പിശംഗഃ (വ-ം നാ) ഗോരോചനത്തിന്റെ നിറംപോലെയുള്ള നിറത്തിന്റെ പേർ. കദ്രുഃ പിംഗലഃ (വ-ം നാ) സ്വർണ്ണത്തിന്റെ നിറംപോലെ ഉള്ള നിറത്തിന്റെ പേർ.

ചിത്രകൃമ്മീരകന്മാഷശബലൈതാശ്ച കർബുരേ
ശുക്ലാദയഃ പുംസി ശുക്ലാ ലിംഗാസ്ത്വ തദ്വതി. 19

ചിത്രഃ കൃമ്മീരഃ കന്മാഷഃ ശബളഃ ഏതഃ കർബുരഃ (ന-ം നാ) നാനാവർണ്ണത്തിന്റെ പേർ. ശുക്ലേ ശുഭ്ര എന്നേടത്തെ ശുക്ലശബ്ദം തുടങ്ങി ശബളൈതാശ്ച കർബുരേ എന്നേടത്തെ കർബുരശബ്ദംവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ ശുക്ലാദികളായ നിറങ്ങളെ പറയുമ്പോൾ പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടും മുൻപറഞ്ഞ നിറങ്ങളോടുകൂടിയ വസ്തുക്കളെ പറയുമ്പോൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായിട്ടും വരുമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

രോഹിണീ രോഹിതാ രക്താ ലോഹിനീ ലോഹിതാ ച സാ
ലോഹിനീകാ ലോഹിതികാ രാഗാൽ കോപാദിനാപി വാ
ശോണീ ശോണാഥ ഹരിണീ പിശംഗീ പിംഗലാ തഥാ
ഹരിതൈനീ തഥാ ശ്യേനീ ശ്യേതാ സിതാ ച സാ
നീലൈവ വസ്രേ വാ നാമ്നി നീലീ പ്രാണിനി ചൌഷധൌ.

രോഹിണീ രോഹിതാ രക്താ ലോഹിനീ ലോഹിതാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ചുവന്നിട്ടുള്ളവളുടെ പേർ. ലോഹിനീകാ ലോഹിതികാ (വ-ം സ്ത്രീ) രാഗംനിമിത്തമോ കോപാദിനിമിത്തമോ ഉണ്ടായ ചുവപ്പുള്ളവളുടെ പേർ. ശോണീ

ശോണാ (പു-ം സ്ത്രീ) ശോണവർണ്ണയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. പിശംഗീ പിംഗലാ (പു-ം സ്ത്രീ) പിംഗലവർണ്ണയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. ഹരിണീ ഹരിതാ (പു-ം സ്ത്രീ) ഹരിതവർണ്ണയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. ഏനീ ഏതാ (പു-ം സ്ത്രീ) നാനാവർണ്ണയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. ശ്യേനീ ശ്യേതാ സിതാ (ന-ം സ്ത്രീ) വെളുത്തവളുടെ പേർ. നീലാ (സ്ത്രീ) കറുത്ത വസ്ത്രത്തിന്റെ പേർ. കറുത്തിയുടെ പേരിങ്കൽ നീലാ എന്നും നീലീ എന്നുമാം. പ്രാണിയേയും ഔഷധിയേയും പറയുമ്പോൾ നീലീ എന്നതന്നെ എന്നറിക. മഹേശ്വരടീകയിൽ രോഹിണീ രോഹിതാ രക്താ എന്നു തുടങ്ങി രണ്ടു ശ്ലോകം കാണപ്പെട്ടന്നില്ല.

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

ബ്രാഹ്മീ തു ഭാരതീ ഭാഷാ ഗീർവ്വാഗ്വാണീ സരസ്വതീ
വ്യാഹാര ഉക്തിർല്ലപിതം ഭാഷിതം വചനം വചഃ 1

ബ്രാഹ്മീ ഭാരതീ ഭാഷാ ഗീഃ വാക് വാണീ സരസ്വതീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വ്യാഹാരഃ (നാ) ഉക്തിഃ (സ്ത്രീ) ലപിതം ഭാഷിതം വചനം വചഃ (ര-ം ക്ലീ) ഈ ന-ം വാക്കിന്റെ പേർ.

അപഭ്രംശോപശബ്ദസ്ത്യാച്ഛാസ്ത്രേ ശബ്ദസ്തു വാചകഃ
തിങ്ങ്സുബന്തചയോ വാക്യം ക്രിയാ വാ കാരകാന്വിതാ. 2

അപഭ്രംശഃ അപശബ്ദഃ (പു-ം നാ) അപശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. വാചകഃ (നാ) അർത്ഥബോധകമായ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. വാക്യം (ക്ലീ) തിങന്തങ്ങളായും സുബന്തങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന പദങ്ങളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. യഥായോഗ്യമാകംവണ്ണം കർത്താവു മുതലായ കാരകങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ക്രിയയെ പറയുന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ എന്നും പറയാം.

ശ്രുതിഃ സ്ത്രീ വേദ ആമ്നായസ്ത്രയീ ധർമ്മസ്തു തദ്വിധിഃ
സ്ത്രിയാമൃക് സാമയജുഷീ ഇതി വേദാസ്ത്രയസ്ത്രയീ. 3

ശ്രുതിഃ (സ്ത്രീ) വേദഃ ആമ്നായഃ (പു-ം നാ) ത്രയീ (സ്ത്രീ) ര-ം വേദത്തിന്റെ പേർ. ധർമ്മഃ (നാ) വേദത്താൽ വിധിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഋക് (സ്ത്രീ) സാമ യജുഃ (പു-ം ക്ലീ) ന-ം വേദങ്ങളാകുന്നു. ത്രയീ—മേൽപറഞ്ഞ മൂന്നുവേദങ്ങളും കൂടിയതിന്റെ പേർ. ത്രയീധർമ്മഃ എന്ന് ഒരു പദമെന്നും പക്ഷമുണ്ട്.

ശിക്ഷേത്യാദിശ്രുതേരംഗമോംകാരപ്രണവൌ സമൌ
ഇതിഹാസഃ പുരാവൃത്തമുദാത്താദ്യാസ്ത്രയസ്ത്രയഃ. 4

ശിക്ഷേത്യാദിശ്രുതേരംഗം എന്നതിൻെറ അർത്ഥം ശിക്ഷാ, കല്പം, വ്യാകരണം, നിരുക്തം, ജ്യോതിഷം, ഛന്ദോവിചിതി ഇവ ന്യ-ം വേദത്തിൻെറ അംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നാകുന്നു. ഓംകാരഃ പ്രണവഃ (പു-ം നാ) പ്രണവത്തിൻെറ പേർ. ഇതിഹാസഃ (നാ) പുരാവൃത്തം (ക്ലീ) പു-ം മുൻപിൽ കഴിഞ്ഞ വൃത്താന്തത്തിൻെറ പേർ. സ്വരാഃ (നാ) ഉദാത്താനുദാത്തസ്വരിതങ്ങളുടെ പേർ.

ആന്വീക്ഷികീ ദണ്ഡനീതിസ്തർക്കവിദ്യാർത്ഥശാസ്ത്രയോഃ
ആഖ്യായികോപലബ്ധാർത്ഥാ പുരാണം പഞ്ചലക്ഷണം. 5

ആന്വീക്ഷികീ (സ്ത്രീ) തർക്കവിദ്യയുടെ പേർ. ദണ്ഡനീതിഃ (സ്ത്രീ) അർത്ഥശാസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. ആഖ്യായികാ (സ്ത്രീ) അനുഭവിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അർത്ഥത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്ന വാക്കിൻെറ പേർ. പുരാണം (ക്ലീ) അഞ്ചു ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ സ്മൃതിയാദികളുടെ പേർ. അഞ്ചു ലക്ഷണങ്ങളേതെന്നാൽ. സർഗ്ഗം, പ്രതിസർഗ്ഗം, വംശം, മന്വന്തരം, വംശാനുചരിതം ഇവകളാകുന്നു.

പ്രബന്ധകല്പനാ കഥാ പ്രഹേളികാ പ്രഹേളികാ
സ്മൃതിസ്തു ധർമ്മസംഹിതാ സമാഹൃതിസ്തു സംഗ്രഹഃ. 6

കഥാ (സ്ത്രീ) പ്രബന്ധരചനയുടെ പേർ. പ്രഹേളികാ പ്രഹേളികാ (പു-ം സ്ത്രീ) വ്യാമോഹനശ്ലോകത്തിൻെറ പേർ. സ്മൃതിഃ ധർമ്മസംഹിതാ (പു-ം സ്ത്രീ) ധർമ്മശാസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. സമാഹൃതിഃ (സ്ത്രീ) സംഗ്രഹഃ (നാ) പു-ം മുരുക്കത്തിൻെറ പേർ.

സമസ്യാ തു സമാസാർത്ഥാ കിംവദന്തീ ജനശ്രുതിഃ
വാർത്താ പ്രവൃത്തിർവൃത്താന്ത ഉദന്തസ്ത്യുദർഥാഹ്വയഃ 7

ആഖ്യാഹ്വേ അഭിധാനം ച നാമധേയം ച നാമ ച
ഹ്വൃതിരാകാരണാഹ്വാനേ സംഹ്വൃതിർബ്ബ്രുഹ്വഭിഃ കൃതാ 8

സമസ്യാ (സ്ത്രീ) പൂരിപ്പിക്കാനായിക്കൊണ്ടു ശകുതി ഉണ്ടോ എന്നു പരീക്ഷിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ ദുഷ്പടമായ പാദത്തിൻെറ പേർ. ഉദാഹരണം: 'ഭസ്മീചകാര ഗിരിശം കില ചിത്തജന്മാ' കിംവദന്തീ ജനശ്രുതിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) ലോകവാദത്തിൻെറ പേർ. വാർത്താ പ്രവൃത്തിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) വൃത്താന്തഃ ഉദന്തഃ (പു-ം നാ) ര-ം വൃത്താന്തത്തിൻെറ പേർ. ആഹ്വയഃ (നാ) ആഖ്യാ ആഹ്വാ (പു-ം സ്ത്രീ) അഭിധാനം നാമധേയം നാമ (ന-ം ക്ലീ) ന്യ-ം നാമത്തിൻെറ പേർ. ഹ്വൃതിഃ (സ്ത്രീ) ആകാരണം ആഹ്വാനം (പു-ം ക്ലീ) ന-ം വിളിക്കുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. സംഹ്വൃതിഃ (സ്ത്രീ) പലരുംകൂടിയുള്ള ആഹ്വാനത്തിൻെറ പേർ

വിവാദോ വ്യവഹാരഃ സ്യാദുപന്യാസസ്തു വാങ്മുഖം
ഉപോൽഘാത ഉദാഹാരശ്ശപനം ശപഥഃ പുമാൻ. 9

വിവാദഃ വ്യവഹാരഃ (പു-ം നാ) തമ്മിൽ വഴക്കായിട്ടു പറയുന്നതിന്റെ പേർ. ഉപന്യാസഃ (നാ) വാങ്മുഖം (ക്ലീ) പു-ം വചനാരംഭത്തിന്റെ പേർ. ഉപോൽഘാതഃ ഉദാഹാരഃ (പു-ം നാ) പ്രകൃതസിദ്ധിയിങ്കൽ പ്രയോജനമായ വിചാരത്തിന്റെ പേർ. ശപനം (ക്ലീ) ശപഥഃ (നാ) ശപഥത്തിന്റെ പേർ.

പ്രശ്നോനുയോഗഃ പൃച്ഛാ ച പ്രതിവാക്യോത്തരേ സമേ
മിത്ഥ്യാഭിയോഗോഭിഖ്യാനമഥ മിത്ഥ്യാഭിശംസനം. 10

അഭിശാപഃ പ്രണാദസ്തു ശബ്ദഃ സ്യാദനുരാഗജഃ
യശഃ കീർത്തിസ്സമജ്ഞാ ച സ്തവസ്സ്തോത്രം സ്തുതിർന്നുതിഃ 11

പ്രശ്നഃ അനുയോഗഃ (പു-ം നാ) പൃച്ഛാ (സ്ത്രീ) ന-ം ചോദ്യത്തിന്റെ പേർ. പ്രതിവാക്യം ഉത്തരം (പു-ം ക്ലീ) ഉത്തരത്തിന്റെ പേർ. മിത്ഥ്യാഭിയോഗഃ (നാ) അഭിഖ്യാനം (ക്ലീ) പു-ം അസത്യാക്ഷേപത്തിന്റെ പേർ. മിത്ഥ്യാഭിശംസനം (ക്ലീ) അഭിശാപഃ (നാ) പു-ം ഇല്ലാത്ത ദോഷത്തെ ആരോപിച്ചു പറയുന്നതിന്റെ പേർ. പ്രണാദഃ (നാ) അനുരാഗംഹേതുവായിട്ടു പുറപ്പെട്ടുന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. യശഃ (ക്ലീ) കീർത്തിഃ സമജ്ഞാ (പു-ം സ്ത്രീ) ന-ം കീർത്തിയുടെ പേർ. സ്തവഃ (നാ) സ്തോത്രം (ക്ലീ) സ്തുതിഃ നുതിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) ര-ം സ്തോത്രത്തിന്റെ പേർ.

ആമ്രേഡിതം ദ്വിരുക്തമുച്ചൈർഘുഷ്ടം തു ഘോഷണാ
കാകുഃ സ്ത്രിയാം വികാരോയശ്ശോകഭീത്യാദിഭിർധ്വനേഃ. 12

ആമ്രേഡിതം (ക്ലീ) രണ്ടുമൂന്നു പ്രാവശ്യം പറയപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഉച്ചൈർഘുഷ്ടം (ക്ലീ) ഘോഷണാ (സ്ത്രീ) പു-ം ഉറക്കെ ശബ്ദിക്ക എന്നതിന്റെ പേർ. കാകുഃ (സ്ത്രീ) ദുഃഖം ഭയം ഇത്യാദികളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന സ്വരവികാരത്തിന്റെ പേർ.

അവജ്ഞാക്ഷേപനിർവ്വാദപരിവാദാപവാദവൽ
ഉപക്രോശോ ജുഗുപ്സാ ച കുത്സാ നിന്ദാ ച ഗർഹണേ. 13

അവജ്ഞാ ആക്ഷേപഃ നിർവ്വാദഃ പരിവാദഃ അപവാദഃ ഉപക്രോശഃ (ന്യ-ം നാ) ജുഗുപ്സാ കുത്സാ നിന്ദാ (ന-ം സ്ത്രീ) ഗർഹണം (ക്ലീ) ഥ-ം നിന്ദയുടെ പേർ.

പാരുഷ്യമതിവാദസ്സ്യാൽ ഭർത്സനം തദുപകാരഗീഃ
യസ്സ്യാനിന്ദ ഉപാലംഭസ്തത്ര സ്യാൽ പരിഭാഷണം. 14

പാരുഷ്യം (ക്ലീ) അതിവാദഃ (നാ) ഉ-ം നിഷ്ഠുരയായിരിക്കുന്ന വാക്കിന്റെ പേർ. ഭർത്സനം (ക്ലീ) അപകാരഗീഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം നീ ദുഷ്ടനാകുന്നു ഇത്യാദിയായ അപകാരവാക്കിന്റെ പേർ. അപവാദഗീഃ എന്നും പാഠം കാണുന്നു. പരിഭാഷണം (ക്ലീ) നിന്ദയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ഉപാലംഭത്തിന്റെ പേർ. ഉപാലംഭമെന്തെന്നാൽ:—ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രവൃത്തിയുടെ അനുചിതത്വത്തെ പറയുക. അതു ഗുണോക്തിപൂർവ്വകമായിട്ടും ദോഷോക്തിപൂർവ്വകമായിട്ടുമുണ്ട്. 'എത്രയും വിദ്വാനായിരിക്കുന്ന നീ ഇപ്രകാരം സിദ്ധാന്തവിരോധമായി പറയുന്നതു് അനുചിതംതന്നെ.' ഇതു ഗുണോക്തിപൂർവ്വകമെന്നും, 'എത്രയും മൂഢനായിരിക്കുന്ന നീ താനെത്രയും വിദ്വാനാകുന്നു എന്നു ഭാവിക്കുന്നതു് അനുചിതംതന്നെ' ഇതു ദോഷോക്തിപൂർവ്വകമെന്നും അറിക.

തത്ര തദാക്ഷാരണാ യസ്സ്യാദാക്രോശോ മൈഥുനം പ്രതി
സ്യാദാഭാഷണമാലാപഃ പ്രലാപോനർത്ഥകം വചഃ 15

ആക്ഷാരണാ (സ്ത്രീ) മൈഥുനത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള നിന്ദയുടെ പേർ. ആഭാഷണം (ക്ലീ) ആലാപഃ (നാ) ഉ-ം സംബോധനപൂർവ്വകമായി പറയുന്നതിന്റെ പേർ. പ്രലാപഃ (നാ) നിരർത്ഥകവാക്കിന്റെ പേർ.

അനുലാപോ മുഹുർഭാഷാ വിലാപഃ പരിദേവനം
വിപ്രലാപോ വിരോധോക്തിസ്സല്ലാപോ ഭാഷണം മിഥഃ 16

അനുലാപഃ (നാ) മുഹുർഭാഷാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം കൂടക്കൂടെ പറയുന്നതിന്റെ പേർ. വിലാപഃ (നാ) പരിദേവനം (ക്ലീ) ഉ-ം കരച്ചിലോടുകൂടി പറയുന്നതിന്റെ പേർ. വിപ്രലാപഃ (നാ) വിരോധോക്തിഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം വിരുദ്ധമായി പറയുന്നതിന്റെ പേർ. സല്ലാപഃ (നാ) അന്യോന്യം പറയുന്നതിന്റെ പേർ.

സുപ്രലാപസ്സുവചനമപലാപസ്തു നിഹ്നവഃ
അസ്യൂ ചാടുശ്ചടുഃ ശ്ലാഘാ പ്രേമ്ണാ മിത്ഥ്യാവികത്ഥനം.

സുപ്രലാപഃ (നാ) സുവചനം (ക്ലീ) ഉ-ം നല്ല വാക്കിന്റെ പേർ. അപലാപഃ നിഹ്നവഃ (ഉ-ം നാ) മറച്ചു പറയുന്നതിന്റെ പേർ. ചാടുഃ ചടുഃ ഉ-ം (നാ) ശ്ലാഘാ (സ്ത്രീ) ന-ം സ്നേഹംഹേതുവായിട്ടു വെറുതെ ശ്ലാഘിച്ചു പറയുന്നതിന്റെ പേർ. ചടുഃ എന്നും ചാടുഃ എന്നും നപുംസകലിംഗങ്ങളായിട്ടുമാം.

സന്ദേശവാഗപാചികം സ്യാദപാഗ്ഭേദോസ്തു ത്രിഷ്വൃത്തരേ
രുശതീ വാഗകല്യാണീ സ്യാൽ കല്യാ തു ശുഭാത്മികാ 18

സന്ദേശവാക് (സ്ത്രീ) വാചികം (ക്ലീ) ഉ-ം ഉതൻ അന്യൻറെ അടുക്കൽ ചെന്നു സ്വാമിയാൽ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന വാക്കിനെ പറയുന്നതിൻറെ പേർ. വാക്ഭേദാസ്തു ത്രിഷ്വേതരേ എന്നതിൻറെ അർത്ഥം ഇനി പറയുന്ന വാക്ഭേദവാചകങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നു വാചകങ്ങളിലും വരുമെന്നാകുന്നു. ശ്രുതീ (സ്ത്രീ) അമംഗലവാക്കിൻറെ പേർ. ശ്രുൻ ശ്രുൽ ഇങ്ങിനെ പുല്ലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടും വരും. കല്യാ (സ്ത്രീ) മംഗലവാക്കിൻറെ പേർ.

അത്യർത്ഥമധുരേ സാന്ത്വം സംഗതേ ഹൃദയംഗമം
നിഷ്ഠുരേ പരുഷം ഗ്രാമ്യേ തച്ഛ്ലീലം സൂനൃതം പ്രിയേ 19

സത്യേഽഥ സംകുലക്ലിഷ്ടേ പരസ്പരപരാഹതേ
ലുപ്തവർണ്ണപദം ഗ്രസ്തം നിരസ്തം തച്ചിരിതോദിതം. 20

സാന്ത്വം (ക്ലീ) അതിമാധുര്യത്തോടുകൂടിയ വാക്കിൻറെ പേർ. സംഗതം ഹൃദയംഗമം (ഉ-ം ക്ലീ) ഉചിതമായ വാക്കിൻറെ പേർ. നിഷ്ഠുരം പരുഷം (ഉ-ം ക്ലീ) കഷ്ശവാക്കിൻറെ പേർ. അശ്ലീലം ഗ്രാമ്യം (ഉ-ം ക്ലീ) സഭായോഗ്യതയില്ലാത്ത വാക്കിൻറെ പേർ. സൂനൃതം (ക്ലീ) സത്യമായും പ്രിയമായുമിരിക്കുന്ന വാക്കിൻറെ പേർ. സംകുലം ക്ലിഷ്ടം (ഉ-ം ക്ലീ) പരസ്പരം വിരുദ്ധാർത്ഥവാചകങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളോടുകൂടിയ വാക്കിൻറെ പേർ. ലുപ്തവർണ്ണപദം ഗ്രസ്തം (ഉ-ം ക്ലീ) ലോപിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന അക്ഷരത്തോടും പദത്തോടുംകൂടിയ വാക്കിൻറെ പേർ. നിരസ്തം (ക്ലീ) ബദ്ധപ്പെട്ടു പറയുന്ന വാക്കിൻറെ പേർ.

അംബ്യക്തം സനിഷ്ഠീവമബദ്ധം സ്യാദനർത്ഥകം
അനക്ഷരമവാച്യം സ്യാദാഹതം തു മൃഷാർത്ഥകം 21

അംബ്യക്തം (ക്ലീ) തുപ്പൽ തെറിപ്പാൻ തക്കവണ്ണം പറയുന്ന വാക്കിൻറെ പേർ. അബദ്ധം (ക്ലീ) അർത്ഥത്തോടുകൂടാത്ത വാക്കിൻറെ പേർ. അനക്ഷരം അവാച്യം (ഉ-ം ക്ലീ) പറവാൻ യോഗ്യമല്ലാത്ത വാക്കിൻറെ പേർ. ആഹതം (ക്ലീ) ഏറ്റവുമസംഭവമായ അർത്ഥത്തെ പറയുന്ന വാക്കിൻറെ പേർ.

അഥ ക്ലിഷ്ടമവിസ്പഷ്ടം വിതഥം തച്ചനൃതം വചഃ
സത്യം തഥ്യമൃതം സമ്യഗമൂനി ത്രിഷു തദ്വതി 22

ക്ലിഷ്ടം (ക്ലീ) കൊഞ്ഞിപ്പറയുന്ന വാക്കിൻറെ പേർ. വിതഥം (ക്ലീ) അസത്യവാക്കിൻറെ പേർ. സത്യം തഥ്യം ഋതം സമ്യക് (ര്-ം ക്ലീ) സത്യവാക്കിൻറെ പേർ. അമൂനി ത്രിഷു തദ്വതി എന്നതിൻറെ അർത്ഥം സത്യം

എന്നുള്ള ശബ്ദം തുടങ്ങി സമ്യക് എന്നുള്ള ശബ്ദംവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ സത്യാദികളുള്ളവനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നാകുന്നു.

ശബ്ദേ നിനാദനിനദധ്വനിധ്വാനരവസ്വനാഃ
സ്വാനനിഗ്രോഷനിർഹ്രാദനാദനിസ്വാനനിസ്വനാഃ 23

ആരവാരാവസംരാവവിരാവാ അഥ മമ്മരഃ
സ്വനിതേ വസ്ത്രപണ്ണാനാം ഭ്രഷണാനാം തു ശിഞ്ജിതം 24

ശബ്ദഃ നിനാദഃ നിനദഃ ധ്വനിഃ ധ്വാനഃ രവഃ സ്വനഃ സ്വാനഃ നിഗ്രോഷഃ നിർഹ്രാദഃ നാദഃ നിസ്വാനഃ നിസ്വനഃ ആരവഃ ആരാവഃ സംരാവഃ വിരാവഃ (ത്രി-ം നാ) ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. മമ്മരഃ (നാ) വസ്ത്രങ്ങളുടേയും ഇലകളുടേയും ശബ്ദത്തിന്റേ പേർ. ശിഞ്ജിതം (ക്ലീ) ആഭരണങ്ങളുടെ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ.

സോല്ലുണ്ഠനം തു സോൽപ്രാശം മണിതം രതികൂജിതം
നികാണോ നികണഃ കാണഃ കണഃ കണനമിത്യപി

സോല്ലുണ്ഠനം സോൽപ്രാശം (പു-ം ക്ലീ) പരിഹാസത്തിന്റെ പേർ. മണിതം രതികൂജിതം (പു-ം ക്ലീ) രതിസമയത്തിങ്കൽ അനുരാഗാതിശയം ഹേതുവായിട്ടു കപോതശബ്ദത്തോട് സദൃശമായി പുറപ്പെടുന്ന കണ്ഠധ്വനിയുടെ പേർ. മഹേശ്വരടീകയിൽ അഥവാ തു മൂഷാത്ഥകമെന്നതിന്റെ ശേഷം സോല്ലുണ്ഠനമിത്യാദി രണ്ടു പാദവും അതിന്റെ ശേഷം 'ശ്രാവ്യം ഹൃദ്യം മനോഹാരി വിസ്പഷ്ടം പ്രകടോദിതം' എന്നും അതിന്റെ ശേഷം അഥ ശ്ലിഷ്ടമിത്യാദിയുമാകയാൽ പാഠഭേദമുണ്ടെന്നറിയുക. നികാണഃ നികണഃ കാണഃ കണഃ (ത്രി-ം നാ) കണനം. (ക്ലീ) ഇ-ം വീണാശബ്ദത്തിന്റെ പേർ.

വീണായാഃ കണനിതേ പ്രാദേഃ പ്രകാണഃ പ്രകണാദയഃ
കോലാഹലഃ കളകളസ്ത്വരശ്ചാം വാശിതം രുതം 26
സ്ത്രീ പ്രതിശ്രുൽ പ്രതിധാനേ ഗീതം ഗാനമിമേ സമേ

പ്രകാണഃ പ്രകണഃ (പു-ം നാ) വീണയുടെ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. പ്രകണാദയഃ എന്നേടത്തു് ആദിപദംകൊണ്ടു് ഉപകാണ ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നറിയുക. കോലാഹലഃ കളകളഃ (പു-ം നാ) കോലാഹലത്തിന്റെ പേർ. വാശിതം രുതം (പു-ം ക്ലീ) പക്ഷിപക്ഷ്യാദിശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. പ്രതിശ്രുൽ (സ്ത്രീ) പ്രതിധാനഃ (നാ) പു-ം പ്രതിധ്വനിയുടെ പേർ. ഗീതം ഗാനം (പു-ം ക്ലീ) പാട്ടിന്റെ പേർ.

നാട്യവർഗ്ഗം

നിഷാദഷ്ഭഗാന്ധാരഷഡ്ജമധ്യമധൈവതാഃ
പഞ്ചമശ്ചേത്യമീ സപ്ത തന്ത്രീകണ്ഠോത്ഥിതാസ്സ്വരാഃ 1

സ്വരാഃ (നാ) വീണയുടെ കമ്പികളിൽനിന്നും കണ്ഠത്തിൽനിന്നും പുറപ്പെട്ടുന്നവയായ നിഷാദാദികളുടെ പേർ. ഇതിന്റെ ശേഷം 'ഷഡ്ജം മയൂര ബ്രൂവതേ' ഇത്യാദികളായ ശ്ലോകങ്ങൾ കാണപ്പെട്ടുന്നു. അതുകൾ മൂലത്തിങ്കൽ ചേർന്തല്ലായ്കയാൽ ഇവിടെ ചേർത്തിട്ടില്ല. മൂലത്തിൽ ചേർന്തല്ലെന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുമുണ്ട്.

കാകളീ തു കളേ സൂക്ഷ്മ ധ്വനൌ തു മധുരാസ്ഫുടേ
കളോ മന്ദ്രസ്തു ഗംഭീരേ താരോത്യൈച്ചൈസ്സ്വയസ്സ്വിഷു 2

കാകളീ (സ്ത്രീ) മധുരമായും നേർത്തതായുമുള്ള ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. കളഃ (നാ) അവ്യക്തമായും മധുരമായുമുള്ള ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. മന്ദ്രഃ (നാ) മുഴക്കത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. താരഃ (നാ) ഏറ്റവും ഉന്നതമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ. ഈ മൂന്നു ശബ്ദങ്ങളും മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും ഉണ്ട്.

സമനാചിതലയസ്തേ കതാളോ വീണാ തു വല്ലകീ
വിപഞ്ചീ സാ തു തന്ത്രീഭിസ്സപ്തഭിഃ പരിവാദിനീ 3

സമനാചിതലയഃ ഏകതാളഃ (പു-ം നാ) ഒറ്റത്താളത്തിന്റെ പേർ. വീണാ വല്ലകീ വിപഞ്ചീ (സ്ത്രീ-ം സ്ത്രീ) വീണയുടെ പേർ. പരിവാദിനീ (സ്ത്രീ) ഏഴു കമ്പികളോടുകൂടിയ വീണയുടെ പേർ.

തതം വീണാദികം വാദ്യമാനദ്ധം മുരജാദികം
വംശാദികം തു സുഷിരം കാംസ്യം താളാദികം ഘനം 4

തതം (ക്ലീ) വീണാദിവാദ്യത്തിന്റെ പേർ. ആനദ്ധം (ക്ലീ) മിഴാവു മുതലായ വാദ്യത്തിന്റെ പേർ. സുഷിരം (ക്ലീ) ഓടക്കുഴൽ മുതലായ വാദ്യത്തിന്റെ പേർ. ഘനം (ക്ലീ) ഓടുകൊണ്ടുള്ള താളം മുതലായതിന്റെ പേർ.

ചതുർവ്വിധമിദം വാദ്യം വാദിത്രാതോദ്യനാമകം
മൃദംഗാ മുരജാ ഭേദാസ്തം കുംയാലിംഗ്യോർദ്ധ്വകാസ്സ്വയഃ 5

വാദ്യം വാദിത്രം ആതോദ്യം (പു-ം ക്ലീ) മേല്പറഞ്ഞ വാദ്യങ്ങൾ ഒക്കെക്കൂടിയതിന്റെ പേർ. മൃദംഗാഃ മുരജാഃ (പു ം നാ) മിഴാവിന്റെ പേർ. ഈ പേർ ശബ്ദങ്ങളുടെ ബഹുത്വത്തിനു വിവക്ഷയില്ലായ്കഹേതുവായിട്ടു ഏകവചനാന്തങ്ങളായിട്ടും ദ്വിവചനാന്തങ്ങളായിട്ടും പ്രയോഗിക്കുന്നതിനു വിരോ

ധമില്ലെന്നറിക. അംക്യൗ: ആലിംഗ്യൗ: ഊർദ്ധ്വകൗ: (ന.-ം നാ) വാദ്യവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. അംക്യങ്ങൾ=മടിയിൽവെച്ചു കൊട്ടുന്നവ. ആലിംഗ്യങ്ങൾ=തഴുകി കൊട്ടുന്നവ. ഊർദ്ധ്വകങ്ങൾ=ഉയരത്തുവെച്ചു കൊട്ടുന്നവ.

സ്യാദ്യശഃപടഹോ ഡക്കാ ഭേരീ സ്ത്രീ ദുന്ദുഭിഃ പുമാൻ
ആനകഃ പടഹോസ്ത്രീ സ്യാൽ കോണോ വീണാദിവാദനം.

യശഃപടഹഃ (നാ) ഡക്കാ (സ്ത്രീ) ന.-ം നിഷ്പന്നവാദ്യത്തിന്റെ പേർ. യശഃ പടഹഃ ഡക്കാ ഇങ്ങിനെ മൂന്നു പദമെന്നു ചിലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതു പ്രമാദമെന്നതന്നെ പറയാം. യശഃപടഹമെന്നതിനു യശസ്സിനായിക്കൊണ്ടുള്ള പടഹമെന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ യശഃപടഹം എന്നു് ഒരു പദംതന്നെ എന്നറിക. ഭേരീ (സ്ത്രീ) ദുന്ദുഭിഃ (നാ) ന.-ം പെരുമ്പറയുടെ പേർ. ആനകഃ പടഹഃ (ന.-ം നാ) പടഹവാദ്യത്തിന്റെ പേർ. പടഹശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. കോണഃ (നാ) വീണാദികളുടെ വായനക്കോലിന്റെ പേർ.

വീണാദണ്ഡഃ പ്രവാളഃ സ്യാൽ കകുഭസ്തു പ്രസേവകഃ
കോളംബകസ്തു കായഃ സ്യാദുപനാഹോ നിബന്ധനം 7

വീണാദണ്ഡഃ പ്രവാളഃ (ന.-ം നാ) വീണയുടെ തണ്ടിന്റെ പേർ. കകുഭഃ പ്രസേവകഃ (ന.-ം നാ) വീണയിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്ന ചുരക്കായയുടെ പേർ എന്നും വീണയുടെ വളവോടുകൂടിയ ഭാഗവിശേഷമെന്നും വീണയുടെ കുടത്തിന്റെ പേർ എന്നും ചിലർ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിൽ ഒടുക്കത്തെ പക്ഷംതന്നെ സമീചീനമെന്നു തോന്നുന്നു. കോളംബകഃ (നാ) കന്പിയോടുകൂടാത്ത വീണയുടെ പേർ. ഉപനാഹഃ (നാ) നിബന്ധനം (ക്ലീ) ന.-ം വീണയുടെ കന്പി കെട്ടി മുറുക്കുവാനുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ.

വാദ്യപ്രഭേദോ ഡമരുമർഡ്ഡുർഡിണ്ഡിമർഝർജ്ഝരാഃ
മർദ്ദളഃ പണവോന്യേ ച നർത്തകീലാസികേ സമേ 8

വാദ്യപ്രഭേദോഃ—ഇനി പറയപ്പെടുന്നവ ഒക്കെയും വാദ്യവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ഡമരുഃ (നാ) കുട്ടുടുതിയുടെ പേർ. മർഡ്ഡുഃ (നാ) നെട്ടുടുതിയുടെ പേർ. ഡിണ്ഡിമഃ (നാ) പറയുടെ പേർ. ഝർജ്ഝരഃ (നാ) ചല്ലരിപ്പറയുടെ പേർ. മർദ്ദളഃ (നാ) മർദ്ദളത്തിന്റെ പേർ. മർദ്ദളഃ എന്നും ചിലർ പഠിക്കുന്നു. മർദ്ദളഃ എന്നതന്നെ മഹേശ്വരടീകയിൽ പാഠമാകുന്നു. മഹേശ്വരടീകയിൽ അവയവാർത്ഥം പറഞ്ഞിട്ടില്ല. ഭാനുജഭട്ടീയത്തിൽ അവയവാർത്ഥവും പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. അവയവാർത്ഥം മർദ്ദത്തെ ലാനംചെയ്യുന്നതു്, മർദ്ദം=മർദ്ദനം, ലാനംചെയ്യൽ=സാധീകരിക്കുക. ലാ ആദാനേ എന്നു ധാതുവുമുണ്ടു്. ലളയോരഭേദഃ എന്നുമുണ്ടു്. ഇതിനെ അപേക്ഷിക്കുന്പോൾ മർദ്ദളഃ എന്നതന്നെ പാഠം ആവശ്യമാകുന്നു. മർദ്ദളഃ എന്നുള്ള പാഠപക്ഷത്തിങ്കൽ

മട്ടുശബ്ദം പുഷ്പോദരാദിഗണത്തിൽ അന്തർഭൂതമെന്നു കല്പിക്കുകയും വേണം. പുഷ്പോദരാദി ആകൃതിഗണമാകുന്നു. ആ ഗണത്തിൽ പഠിച്ചിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾക്ക് ആദ്യമായിരിക്കുന്ന ഉച്ചാരണത്തിൽ ഏതുവിധമോ രൂപം, ആ വിധംതന്നെ രൂപമാകയും ചെയ്യും. പണവഃ (നാ) നടമിഴാവിന്റെ പേർ. അന്യേ ച എന്നതിന്റെ അർത്ഥം വേറെയുള്ള ഗോമുഖാദികളും വാദ്യവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എന്നാകുന്നു. നർത്തകീ ലാസികാ (പു-ം സ്ത്രീ) ആടുന്ന സ്ത്രീയുടെ പേർ.

വിളംബിതം ദ്രുതം മധ്യം തത്പഃമോഘ്നോ ഘനം ക്രമാൽ
താളഃ കാലക്രിയാമാനം ലയസ്സാമ്യമഥാസ്ത്രിയാം 9

താണ്ഡവം നടനം നാട്യം ലാസ്യം നൃത്തം ച നർത്തനേ
തൈര്യത്രികം നൃത്തഗീതവാദ്യം നാട്യമിദം ത്രയം 10

വിളംബിതം ദ്രുതം മധ്യം തത്പം ഓഘ്നഃ ഘനം ക്രമാൽ ഇതിന്റെ അർത്ഥം—വിളംബിതവും തത്പവും ഏകപയ്യായങ്ങളെന്നും ദ്രുതവും ഓഘ്നവും ഒരു പയ്യായങ്ങളെന്നും മധ്യവും ഘനവും ഒരു പയ്യായങ്ങളെന്നും ക്രമാൽ എന്നുള്ള ശബ്ദപ്രയോഗംഹേതുവായിട്ടു ലബ്ധമാകുന്നു. വിളംബിതം തത്പം (പു-ം ക്ലീ) കരചരണാദികർമ്മംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോഗത്തിനു കാലവിളംബത്തോടുകൂടി ചെയ്യപ്പെടുന്ന നൃത്താദിയുടെ പേർ. ദ്രുതം (ക്ലീ) ഓഘ്നഃ (നാ) പു-ം കരചരണാദികർമ്മംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോഗത്തിനു കാലവിളംബം കൂടാതെ ചെയ്യപ്പെടുന്ന നൃത്താദിയുടെ പേർ. മധ്യം ഘനം (പു-ം ക്ലീ) കരചരണാദികർമ്മംകൊണ്ടുള്ള പ്രയോഗത്തിനു് അധികമായ വിളംബത്തോടും അധികമായ വേഗത്തോടുംകൂടാതെ ചെയ്യപ്പെടുന്ന നൃത്താദിയുടെ പേർ. താളഃ (നാ) നൃത്തഗീതാദികളുടെ മാത്രാനിയമത്തിന്റെ പേർ. ലയഃ (നാ) ഗീതവാദ്യാദികളുടെ കാലക്രിയകർമ്മങ്ങൾക്കുള്ള സാമ്യത്തിന്റെ പേർ. താണ്ഡവം നടനം നാട്യം ലാസ്യം നൃത്തം നർത്തനം (നൃ-ം ക്ലീ) നൃത്തത്തിന്റെ പേർ. തൈര്യത്രികം നാട്യം (പു-ം ക്ലീ) നൃത്തഗീതവാദ്യങ്ങൾ മൂന്നും കൂടിയതിന്റെ പേർ.

ഭ്രകുംസശ്ച ഭ്രകുംസശ്ച ഭ്രകുംസശ്ചേതി നർത്തകഃ
സ്ത്രീവേഷധാരീ പുരുഷോ നാട്യാക്കേതൗ ഗണികാഽജ്ജുകഃ

ഭ്രകുംസഃ ഭ്രകുംസഃ ഭ്രകുംസഃ (പു-ം നാ) സ്ത്രീവേഷം കെട്ടി ആടുന്ന പുരുഷന്റെ പേർ. അജ്ജുകാ (സ്ത്രീ) നാടകാദികളിലുള്ള വേശ്യയുടെ പേർ. നാട്യാക്കേതൗ എന്നു പാഠകൊണ്ടു് അന്യത്ര അജ്ജുകാശബ്ദംകൊണ്ടു വേശ്യയെ പഠകയുമരുതു് എന്നു താൽപര്യം.

ഭഗിനീപതിരാവുത്തോ ഭാവോ വിദ്വാനഥാവുകഃ
ജനകോ യുവരാജസ്തു കുമാരോ ഭർത്തൃദാരകഃ 12

ആവൃത്തഃ (നാ) സോദരിയുടെ ഭർത്താവിന്റെ പേർ. ഭാവഃ (നാ) വിദ്വാന്റെ പേർ. ആവുകഃ (നാ) അച്ഛന്റെ പേർ. കുമാരഃ ഭർത്തൃദാരകഃ (പു-ം നാ) യുവരാജന്റെ പേർ.

രാജാ ഭട്ടാരകോ ദേവസ്തത്സുതാ ഭർത്തൃദാരികാ
ദേവീ കൃതാഭിഷേകായാമിതരാസു തു ഭട്ടിനീ 13

ഭട്ടാരകഃ ദേവഃ (പു-ം നാ) രാജാവിന്റെ പേർ. ഭർത്തൃദാരികാ (സ്ത്രീ) രാജപുത്രിയുടെ പേർ. ദേവീ (സ്ത്രീ) രാജാവിനോട്ടക്കൂടി സിംഹാസനത്തിങ്കൽ ഇരുത്തി അഭിഷേകംചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന രാജസ്ത്രീയുടെ പേർ. ഭട്ടനീ (സ്ത്രീ) മേൽപ്രകാരമല്ലാത്ത രാജസ്ത്രീയുടെ പേർ.

ആഭ്രഹ്മണ്യമവദ്യോക്തൌ രാജ്ഞഃ സ്യാലസ്യ രാഷ്ട്രിയഃ
അംബാ മാതാഥ ബാലാ സ്യാദാര്യാസ്യാര്യസ്യ മാരിഷഃ 14

ആഭ്രഹ്മണ്യം (ക്ലീ) ദോഷോക്തിയുടെ പേർ. രാഷ്ട്രിയഃ (നാ) രാജാവിന്റെ അളിയന്റെ പേർ. അംബാ മാതാ (പു-ം സ്ത്രീ) അമ്മയുടെ പേർ. ബാലാ വാസ്യഃ (പു-ം സ്ത്രീ) കുമാരിയുടെ പേർ. ആര്യഃ മാരിഷഃ (പു-ം നാ) ആര്യന്റെ പേർ. ആര്യഃ എന്നതിന്നു കർത്തവ്യത്തിൽ പ്രവൃത്തിയേയും അകർത്തവ്യത്തിങ്കൽനിന്നു നിവൃത്തിയേയും ചെയ്യുന്നവൻ എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു.

അത്തികാ ഭഗിനീ ജ്യേഷ്ഠാ നിഷ്ഠാ നിർവ്വഹണേ സമേ
ഹണ്ഡേ ഹഞ്ജേ ഹളാഹാനേനീ ചാം ചേടീം സഖീംപ്രതി

അത്തികാ (സ്ത്രീ) ജ്യേഷ്ഠത്തിയുടെ പേർ. നിഷ്ഠാ നിർവ്വഹണാ (പു-ം സ്ത്രീ) നാടകത്തിന്റെ അംഗമായ സന്ധിവിശേഷത്തിന്റെ പേർ കഥാസമാപ്തിയുടെ പേർ എന്നും ചിലർ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. ഹണ്ഡേ ഹഞ്ജേ ഹളാ ഈ ശബ്ദങ്ങൾ (ന-ം അ) നീചയായിരിക്കുന്നവളേയും ചേടിയേയും സഖിയേയും ഉദ്ദേശിച്ചു വിളിയിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു.

അംഗഹാരേംഗവിക്ഷേപോ വ്യഞ്ജകാഭിനയൌ സമൌ
നിവൃത്തേതപംഗസതപാഭ്യാം ദ്വേ ത്രിഷപാംഗികസാതപികേ

അംഗഹാരഃ അംഗവിക്ഷേപഃ (പു-ം നാ) ആട്ടംസമയത്തിങ്കലുള്ള കരചരണാദികൾകൊണ്ടുള്ള പ്രവൃത്തിയുടെ അടക്കത്തിന്റെ പേർ. വ്യഞ്ജകഃ അഭിനയഃ (പു-ം നാ) ഹസ്യാദിസംജ്ഞയുടെ പേർ. ആംഗികം (ക്ലീ) അംഗംകൊണ്ടു നിർവൃത്തമായതിന്റെ പേർ. സാതപികം (ക്ലീ) സതപംകൊണ്ടു നിർവൃത്തമായതിന്റെ പേർ. ആംഗികസാതപികശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു.

ശൃംഗാരവീരകരുണാത്ഭുതഹാസ്യഭയാനകാഃ
ബീഭത്സരൌദ്രൌ ച രസാഃ ശൃംഗാരഃ ശുചിരുജ്ജ്വലഃ 17

ശൃംഗാരഃ വീരഃ കരുണഃ അത്ഭുതഃ (ര്-ം നാ) ഹാസ്യം (ക്ലീ) ഭയാനകഃ ബീഭത്സഃ രൌദ്രഃ (പു-ം നാ) രസാഃ മേല്പറഞ്ഞ വ്യ-ം രസവിശേഷങ്ങളാകുന്നു. രസശബ്ദംകൊണ്ട് എട്ടിനോയും പറയാം. ശൃംഗാരഃ ശുചിഃ ഉജ്ജ്വലഃ (പു-ം നാ) ശൃംഗാരത്തിന്റെ പേർ.

ഉത്സാഹവദ്ധനോ വീരഃ കാരുണ്യം കരുണാ ഘൃണാ
കൃപാ ദയാനുകംപാ സ്യാദനുക്രോശോപ്യഥോ ഹസഃ 18

ഹാസോ ഹാസ്യം ച ബീഭത്സം വികൃതം ത്രിഷ്വിദം ദ്വയം
വിസ്മയോത്ഭൂതമാശ്ചര്യ്യം ചിത്രമപ്യഥ ഭൈരവം 19

ദാരുണം ഭീഷണം ഭീഷ്മം ഘോരം ഭീമം ഭയാനകം
ഭയങ്കരം പ്രതിഭയം രൌദ്രം രുഗ്രമമീ ത്രിഷു 20

ചത്വാരിംശദരസ്യാസോ ഭീതിർഭീസ്സാധ്വസം ഭയം
വികാരോ മാനസോ ഭാവോനുഭാവോ ഭാവബോധകഃ 21

ഉത്സാഹവദ്ധനഃ വീരഃ (പു-ം നാ) വീരരസത്തിന്റെ പേർ. കാരുണ്യം (ക്ലീ) കരുണാ ഘൃണാ കൃപാ ദയാ അനുകമ്പാ (ങ-ം സ്ത്രീ) അനുക്രോശഃ (നാ) ഉ-ം കരുണരസത്തിന്റെ പേർ. ഹസഃ ഹാസഃ (പു-ം നാ) ഹാസ്യം (ക്ലീ) ന-ം ഹാസ്യരസത്തിന്റെ പേർ. ബീഭത്സം വികൃതം (പു-ം ക്ലീ) ബീഭത്സരസത്തിന്റെ പേർ. ഈ രണ്ടു ശബ്ദങ്ങൾക്കു ത്രിലിംഗത്വവുമുണ്ട്. ത്രിഷ്വിദം ദ്വയം എന്നു പറകയാൽ മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ രസവാചികളാകുമ്പോൾ പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടും രസവദ്വാചികളാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗങ്ങളായിട്ടും വരുമെന്നറിക. വിസ്മയഃ (നാ) അത്ഭുതം ആശ്ചര്യ്യം ചിത്രം (പു-ം ക്ലീ) ര്-ം അത്ഭുതരസത്തിന്റെ പേർ. ഭൈരവം ദാരുണം ഭീഷണം ഭീഷ്മം ഘോരം ഭീമം ഭയാനകം ഭയങ്കരം പ്രതിഭയം (ന-ം ക്ലീ) ഭയാനകരസത്തിന്റെ പേർ. രൌദ്രം ഉഗ്രം (പു-ം ക്ലീ) രൌദ്രരസത്തിന്റെ പേർ. അമീ ത്രിഷു ചത്വാരിംശത് എന്നതിന്റെ അർത്ഥം— അത്ഭുതാദികളായ ഫ്ര് ശബ്ദങ്ങളും ത്രിലിംഗങ്ങളാകയും ചെയ്യുമെന്നാകുന്നു. ദരഃ ത്രാസഃ (പു-ം നാ) ഭീതിഃ ഭീഃ (പു-ം സ്ത്രീ) സാധ്വസം ഭയം (പു-ം ക്ലീ) ന്യ-ം ഭയത്തിന്റെ പേർ. ഭാവഃ (നാ) മനോവികാരത്തിന്റെ പേർ. അനുഭാവഃ (നാ) ഭാവത്തെ അറിയിക്കുന്ന ചേഷ്ടയുടെ പേർ.

ഗർവ്വോഭിമാനോഹംകാരോ മാനശ്ചിത്തസമുന്നതിഃ
ദർപ്പോവലേപോവഷ്ടംഭശ്ചിത്തോദ്രേകഃ സ്മയോ മതിഃ 22

അനാദരഃ പരിഭവഃ പരീഭാവസ്തിരസ്ക്രിയാ
രീഡാവമാനനാവജ്ഞാവഹേളനമസൂർക്ഷണം 23

ഗർവ്വഃ അഭിമാനഃ അഹംകാരഃ മാനഃ (ര-ം നാ) ചിത്തസമുന്നതിഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം ഗർവ്വത്തിന്റെ പേർ. ദർപ്പഃ അവലേപഃ അവഷ്ടംഭഃ ചിത്തോദ്രേകഃ സ്മയഃ മദഃ (ന്യ-ം നാ) മദത്തിന്റെ പേർ. അനാദരഃ പരിഭവഃ പരീഭാവഃ (പു-ം നാ) തിരസ്ക്രിയാ രീഡാ അവമാനനാ അവജ്ഞാ (ര-ം സ്ത്രീ) അവഹേളനം അസൂർക്ഷണം (ഉ-ം ക്ലീ) ന-ം അനാദരത്തിന്റെ പേർ. അസൂക്ഷണമെന്നും പാഠം കാണുന്നു.

മന്ദാക്ഷം ഹ്രീസ്ത്രപാ വ്രീളാ ലജ്ജാ സാപത്രപാന്യതഃ
ക്ഷാന്തിസ്തിതിക്ഷാഭിധ്യാ തു പരസ്പവിഷയേ സ്പൃഹാ 24

മന്ദാക്ഷം (ക്ലീ) ഹ്രീഃ ത്രപാ വ്രീളാ ലജ്ജാ (ര-ം സ്ത്രീ) ഉ-ം ലജ്ജയുടെ പേർ. അപത്രപാ (സ്ത്രീ) അന്യങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ലജ്ജയുടെ പേർ. ക്ഷാന്തിഃ തിതിക്ഷാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ക്ഷമയുടെ പേർ. അഭിധ്യാ (സ്ത്രീ) അന്യദ്രവ്യേച്ഛയുടെ പേർ.

അക്ഷാന്തിരീർഷ്യാസൂയാ തു ദോഷാരോപോ ഗുണേഷ്വപി
വൈരം വിരോധോ വിദ്വേഷോ മന്യുശോകൌ തു ശുക്കു
സ്ത്രിയാം 25

അക്ഷാന്തിഃ ഈർഷ്യാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഈർഷ്യയുടെ പേർ. അസൂയാ (സ്ത്രീ) ഗുണങ്ങളിൽ ദോഷങ്ങളെ ആരോപിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. വൈരം (ക്ലീ) വിരോധഃ വിദ്വേഷഃ (ഉ-ം നാ) വൈരത്തിന്റെ പേർ. മന്യുഃ ശോകഃ (ഉ-ം നാ) ശുക് (സ്ത്രീ) പു-ം ശോകത്തിന്റെ പേർ.

പശ്ചാത്താപോനുതാപശ്ച വിപ്രതീസാര ഇത്യുപി
കോപക്രോധാമർഷരോഷപ്രതിഘാ രുൿക്രുധൌ സ്ത്രിയൈ26

പശ്ചാത്താപഃ അനുതാപഃ വിപ്രതീസാരഃ (പു-ം നാ) കഴിഞ്ഞതിനെ ഉദ്ദേശിച്ചുള്ള ദുഃഖത്തിന്റെ പേർ. കോപഃ ക്രോധഃ അമർഷഃ രോഷഃ പ്രതിഘഃ (ത്രി-ം നാ) രുക് ക്രുത് (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഉ-ം കോപത്തിന്റെ പേർ.

ശൂചൌ തു ചരിതേ ശീലമുന്മാദശ്ചിത്തവിഭ്രമഃ
പ്രേമാ നാ പ്രിയതാ ഹാർദ്ദം പ്രേമസ്നേഹോഥ ദോഹളഃ 27

ഇച്ഛാ കാംക്ഷാ സ്പൃഹാഹാ തൃഡ്വാഞ്ഛാ ലിപ്സാ മനോരഥഃ
കാമോഭിലാഷസ്തൃഷ്ണശ്ച സ മഹാൻ ലാലസാ ദ്വയോഃ 28

ശീലം (ക്ലീ) നല്ല ചരിതത്തിന്റെ പേർ. ഉന്മാദഃ ചിത്തവിഭ്രമഃ (ഉ-ം നാ) ഭ്രാന്തിന്റെ പേർ. പ്രേമാ (നാ) പ്രിയതാ (സ്ത്രീ) ഹാർദ്ദം പ്രേമ

(ഉ-ം ക്ലീ) സ്നേഹഃ (നാ) ഇ-ം സ്നേഹത്തിന്റെ പേർ. ദോഹളഃ (നാ) ഇച്ഛാ കാംക്ഷാ സ്പൃഹാ ഈഹാ തൃഷ്ണാ വാഞ്ഛാ ലിപ്സാ (ഋ-ം സ്ത്രീ) മനോരഥഃ കാമഃ അഭിലാഷഃ തൃഷ്ണാ (ര്-ം നാ) ഫ-ം ഇച്ഛയുടെ പേർ. ദോഹളം എന്നും പാഠമുണ്ട്. ലാലസാ (സ്ത്രീ) ഏറ്റവുമുള്ള ഇച്ഛയുടെ പേർ. ലാലസാ എന്നതു സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. ലാലസഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.

ഉപാധിസ്ത്വാ ധർമ്മചിന്താ പുംസ്യാധിർമ്മാനസീ വ്യഥാ
സ്യാച്ചിന്താ സ്മൃതിരാധ്യാനമുൽകണ്ഠോൽകലികേ സമേ 29

ഉപാധിഃ (നാ) ധർമ്മചിന്തയുടെ പേർ. ആധിഃ (നാ) മനസ്സിലുണ്ടാകുന്ന ദുഃഖത്തിന്റെ പേർ. ചിന്താ സ്മൃതിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ആധ്യാനം (ക്ലീ) ന-ം ചിന്തയുടെ പേർ. ഉൽകണ്ഠാ ഉൽകലികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഉൽകണ്ഠയുടെ പേർ.

ഉത്സാഹോ വ്യവസായസ്ത്യാൽ സ വീര്യ്യമതിശക്തിഭാക്
കപടോസ്ത്രീ വ്യാജദംഭോപധയഃ ക്ഷത്തമകൈതവേ 30

ഉത്സാഹഃ വ്യവസായഃ (ഉ-ം നാ) ഉത്സാഹത്തിന്റെ പേർ. വീര്യ്യം (ക്ലീ) അതിശക്തിയോടുകൂടിയ ഉത്സാഹത്തിന്റെ പേർ. കപടഃ വ്യാജഃ ദംഭഃ ഉപധിഃ (ര്-ം നാ) ക്ഷത്തം കൈതവം (ഉ-ം ക്ലീ) ന്യ-ം വ്യാജത്തിന്റെ പേർ. കപടശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം.

കൃസ്തതിസ്ത്രികൃതിശ്ശാഠ്യം പ്രമാദോനവധാനതാ
കൈതുതഫലം കൈതുകം ച കുതുകം ച കുതൂഹലം 31

കൃസ്തതിഃ നികൃതിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ശാഠ്യം (ക്ലീ) ന-ം ശാഠ്യത്തിന്റെ പേർ. കപടാദിശബ്ദങ്ങൾ ചിലതും സമാനാർത്ഥങ്ങളെന്നു ചിലർ പറയുന്നു. കപടാദിശബ്ദങ്ങളുടെ സ്ഥാനത്തു കൃസ്ത്യാദിശബ്ദങ്ങൾ ഒരേടത്തും പ്രയുക്തങ്ങളായി കാണപ്പെടുന്നില്ല; അർത്ഥസാമ്യമുണ്ടെന്നു് അനുഭവവുമില്ല. അതുഹേതുവായിട്ടു വ്യാജവും ശാഠ്യവും വേറെതന്നെ എന്നറിക. പ്രമാദഃ (നാ) അനവധാനതാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം അവധാനമില്ലായ്മയുടെ പേർ. കൈതുതഫലം കൈതുകം കുതുകം കുതൂഹലം (ര്-ം ക്ലീ) കൈതുകത്തിന്റെ പേർ.

സ്ത്രീണാം വിലാസബ്ഭിംബോകവിഭ്രമാ ലളിതം തഥാ
ഹേലാ ലീലേത്യമീ ഹാവാഃ ക്രിയാഃ ശൃംഗാരഭാവജാഃ 32

വിലാസഃ ബ്ഭിംബോകഃ വിഭ്രമഃ (ന-ം നാ) ലളിതം (ക്ലീ) ഹേലാ ലീലാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഹാവാഃ (നാ) വിലാസാദികൾ ആയം ഹാവങ്ങളാകുന്നു. ഹാവമെന്നു വിലാസാദികളുടെ പേർ. ക്രിയാഃ ശൃംഗാരഭാവജാഃ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം സ്ത്രീകളുടെ ശൃംഗാരരസസംഭൃതകളായിരിക്കുന്ന ചേഷ്ടകൾ വിലാസാദികളാകുന്നു എന്നാകുന്നു. അതുകളിൽവെച്ചു വിലാസമെന്നതു യൌ

വനത്തിങ്കൽ ശൃംഗാരരസംനിമിത്തമായിട്ട മുഖത്തിന്നും കണ്ണുകൾക്കും പുരികങ്ങൾക്കുമുണ്ടാകുന്ന വിശേഷമാകുന്നു. ബിംബോകം ഇഷ്ടപ്രാപ്തിയോടൊപ്പം ഗർവ്വംഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന അനാദരമാകുന്നു. വിഭ്രമം ചിത്തവൃത്തിയുടെ അനവസ്ഥാനമാകുന്നു. ലളിതം ഗുരുപദേശംകൂടാതെ രതികാലത്തിങ്കൽ സ്വയമായിട്ടുള്ള ചേഷ്ടാവിശേഷമാകുന്നു. ഹേല സുരതത്തിങ്കലുള്ള അത്യാഗ്രഹമാകുന്നു. ലീല വാഗ്വേഷചേഷ്ടകൾകൊണ്ട ഭർത്താവിൻെറ അനുകരണമാകുന്നു.

ദ്രവകേളിപരീഹാസാഃ ക്രീഡാ ലീലാ ച നർമ്മ ച
വ്യാജോപദേശോ ലക്ഷം ച ക്രീഡാ ഖേലാ ച കൂർദ്ദനം 33

ദ്രവഃ (നാ) കേളിഃ (സ്ത്രീ) പരീഹാസഃ (നാ) ക്രീഡാ ലീലാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നർമ്മ (ക്ലീ) ന്യ-ം ക്രീഡയുടെ പേർ. വ്യാജഃ അപദേശഃ (ഉ-ം നാ) ലക്ഷം (ക്ലീ) ന-ം സ്വരൂപാച്ഛാദനത്തിൻെറ പേർ. ക്രീഡാ ഖേലാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) കൂർദ്ദനം (ക്ലീ) ന-ം ബാലക്രീഡയുടെ പേർ.

ഘർമ്മോ നിദാഘഃ സേചഃ സ്യാൽ പ്രളയോ നഷ്ടചേഷ്ടതാ
അവഹിത്ഥാകാരഗൂഹ്യസ്സമൌ സംവേഗസംഭ്രമൌ 34

ഘർമ്മഃ നിദാഘഃ സേചഃ (ന-ം നാ) വിയർപ്പിൻെറ പേർ. പ്രളയഃ (നാ) നഷ്ടചേഷ്ടതാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം മൂർച്ഛഹേതുവായിട്ട് ഇളക്കംകൂടാതെയുള്ള കിടപ്പിൻെറ പേർ. അവഹിത്ഥാ ആകാരഗൂഹ്യഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) മനസ്സിലുള്ള വികാരത്തെ മറയ്ക്കുന്നതിൻെറ പേർ. സംവേഗഃ സംഭ്രമഃ (ഉ-ം നാ) സംഭ്രമത്തിൻെറ പേർ.

സ്യാദാപ്തൂരിതകം ഹാസഃ സോൽപ്രാസസ്സ മനാക് സ്മിതം
മധ്യമം സ്യാദവിഹസിതം രോമാഞ്ചോ രോമഹർഷണം 35

ആപ്തൂരിതകം (ക്ലീ) പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നതിൻെറ പേർ. സ്മിതം (ക്ലീ) അല്പമായുള്ള ചിരിയുടെ പേർ. വിഹസിതം (ക്ലീ) അധികമല്ലാതെയും അല്പമല്ലാതെയുമുള്ള ചിരിയുടെ പേർ. രോമാഞ്ചഃ (നാ) രോമഹർഷണം (ക്ലീ) ഉ-ം കോൾമയിർകൊള്ളുന്നതിൻെറ പേർ.

ക്രന്ദിതം രുദിതം ക്രുഷ്ടം ജൃംഭസ്തു ത്രിഷു ജൃംഭണം
വിപ്രലംഭോ വിസംവാദോ രിംഖണം സ്ഖലനം സമേ 36

ക്രന്ദിതം രുദിതം ക്രുഷ്ടം (ന-ം ക്ലീ) കരയുന്നതിൻെറ പേർ. ജൃംഭഃ (നാ) ജൃംഭണം (ക്ലീ) ഉ-ം മൂരിനിവർത്തുന്നതിൻെറ പേർ. ജൃംഭശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. വിപ്രലംഭഃ വിസംവാദഃ (ഉ-ം നാ) ചതിവാക്കിൻെറ പേർ. രിംഖണം സ്ഖലനം (ഉ-ം ക്ലീ) സ്വധർമ്മാദിയുടെ ചലനത്തിൻെറ പേർ.

സ്യാന്നിദ്രാ സ്വപനം സ്വാപഃ സ്വപ്നസ്സംവേശ ഇത്യപി
തന്ദ്രീ പ്രമീളാ ഭ്രകുടിർഭ്രുകുടിർഭ്രൂകുടിഃ സ്ത്രിയാം. 37

നിദ്രാ (സ്ത്രീ) സ്വപനം (ക്ലീ) സ്വാപഃ സ്വപ്നഃ സംവേശഃ (ന-ം നാ) ഇ-ം ഉറക്കത്തിന്റെ പേർ. തന്ദ്രീ പ്രമീളാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) മടിയുടെ പേർ. ഭ്രകുടിഃ ഭ്രുകുടിഃ ഭ്രൂകുടിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) കോട്ടാഞ്ഞരമ്പിന്റെ പേർ.

അട്ടഷ്ടിഃ സ്യാദസൌമ്യേക്ഷ്ണി സംസിദ്ധിപ്രകൃതീ തുല്യേ
സ്വരൂപം ച സ്വഭാവശ്ച നിസർഗ്ഗശ്ചാഥ വേപഥുഃ 38
കമ്പോഥ ക്ഷണ ഉത്സവോ മഹ ഉദ്ധവ ഉത്സവഃ

അട്ടഷ്ടിഃ (സ്ത്രീ) ക്രൂരമായിരിക്കുന്ന നോക്കിന്റെ പേർ. സംസിദ്ധിഃ പ്രകൃതിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) സ്വരൂപം (ക്ലീ) സ്വഭാവഃ നിസർഗ്ഗഃ (ഉ-ം നാ) ഇ-ം സ്വഭാവത്തിന്റെ പേർ. വേപഥുഃ കമ്പഃ (ഉ-ം നാ) വിറയ്ക്കുന്നതിന്റെ പേർ. ക്ഷണഃ ഉത്സവഃ മഹഃ ഉദ്ധവഃ ഉത്സവഃ (ഇ-ം നാ) ഉത്സവത്തിന്റെ പേർ.

പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം

അധോഭുവനപാതാളബലിസത്തമരസാതലം
നാഗലോകോഥ കുഹരം സുഷിരം വിവരം വിലം 1

ഛിദ്രം നിർവ്യധനം രോകം രന്ധ്രം ശുഭ്രം വപാ സുഷിഃ
ഗർത്താവടൌ ഭവേത്തുല്യേ സരന്ധ്രേ സുഷിരം ത്രിഷു 2

അധോഭുവനം പാതാളം ബലിസത്തമ രസാതലം (ര-ം ക്ലീ) നാഗലോകഃ (നാ) ഇ-ം പാതാളത്തിന്റെ പേർ. കുഹരം സുഷിരം വിവരം വിലം ഛിദ്രം നിർവ്യധനം രോകം രന്ധ്രം (ന-ം ക്ലീ) വപാ സുഷിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഉഭ-ം സാമാന്യം അളയുടെ പേർ. രോകഃ എന്നു സകാരാന്തമായിട്ടുമാം. സുഷിരം എന്നതിനു പൊത്തോടുകൂടിയതു് എന്നും അർത്ഥമുണ്ടു്. എന്നാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

അന്ധകാരോസ്ത്രിയാം ധ്വാന്തം തമിസ്രം തിമിരം തമഃ
ധ്വാന്തേ ഗാഢേന്ധതമസം ക്ഷീണേവതമസം തമഃ 3

വിഷ്വക് സന്തമസം നാഗാഃ കാദ്രവേയാസ്തടീശ്വരഃ
ശേഷോനന്തോ വാസുകിസ്തു സർപ്പരാജോഥ ഗോനസേ 4

തിലിത്സഃ സ്യാദജഗരേ ശയുവ്യാഹസ ഇത്യപ്യഥൌ
അജഗട്ടോ ജലവ്യാളസ്സമൌ രാജിലഡുണ്ഡുഭൌ 5

അന്ധകാരഃ (നാ) ധ്വാന്തം തമിസ്രം തിമിരം തമഃ (ര്-ം ക്ലീ) ഇം ഇരുട്ടിൻെറ പേർ. അന്ധകാരശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. അന്ധതമസം (ക്ലീ) കൂരിരുട്ടിൻെറ പേർ. അവതമസം (ക്ലീ) കറുത്ത ഇരുട്ടിൻെറ പേർ. സന്തമസം (ക്ലീ) എല്ലാടത്തും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്ന ഇരുട്ടിൻെറ പേർ. നാഗാഃ കാദ്രവേയാഃ (ബ-ം നാ) നാഗങ്ങളുടെ പേർ. ഇവിടെ ബഹുവചനത്തിൻെറ വിവക്ഷയില്ലായ്കയാൽ ഏകവചനദ്വിവചനാന്തങ്ങളായിട്ടും പ്രയോഗിക്കുന്നതിനു വിരോധമില്ലെന്നു ഗ്രഹിക്കുകയും വേണം. ശേഷഃ അനന്തഃ (ബ-ം നാ) അനന്തൻെറ പേർ. തദീശ്വരഃ എന്നതിനു കാദ്രവേയേശ്വരഃ നാഗേശ്വരഃ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളെക്കൊണ്ടും അനന്തനെ പറയാമെന്നർത്ഥം. വാസുകിഃ സർപ്പരാജഃ (ബ-ം നാ) വാസുകിയുടെ പേർ. ശ്വേതനസഃ തിലിത്സഃ (ബ-ം നാ) മണ്ഡലിയുടെ പേർ. അജഗരഃ ശയുഃ വ്യാഹസഃ (ന-ം നാ) പെരുമ്പാമ്പിൻെറ പേർ. അജഗട്ടഃ ജലവ്യാളഃ (ബ-ം നാ) നീർക്കോലിയുടെ പേർ. രാജിലഃ ഡുണ്ഡുഭഃ (ബ-ം നാ) ചേരയുടെ പേർ. ഡിണ്ഡുഭഃ എന്നുകൂടി ആവാം.

മാലുധാനോ മാതുലാഹിർന്നിർമ്മുക്തോ മുക്തകഞ്ചുകഃ
സർപ്പഃ പ്രദാകുർഭുജഗോ ഭുജംഗോഹിർഭുജംഗമഃ 6

ആശീവിഷോ വിഷധരശ്ചക്രീ വ്യാളസ്സരീസൃപഃ
കുണ്ഡലീ ക്രൂദ്ധപാച്ചക്ഷുഃശ്രുവാഃ കാകോദരഃ ഫണീ 7

ദർവ്വീകരോ ദീർഘപൃഷ്ഠോ ദന്ദശൂകോ വിലേശയഃ
ഉരഗഃ പന്നഗോ ഭോഗീ ജിഹ്മഗഃ പവനാശനഃ 8

മാലുധാനഃ മാതുലാഹിഃ (ബ-ം നാ) മദനമണ്ഡലിയുടെ പേർ. നിർമ്മുക്തഃ മുക്തകഞ്ചുകഃ (ബ-ം നാ) വള ഊരിയ പാമ്പിൻെറ പേർ. സർപ്പഃ പ്രദാകുഃ ഭുജഗഃ ഭുജംഗഃ അഹിഃ ഭുജംഗമഃ ആശീവിഷഃ വിഷധരഃ ചക്രീ വ്യാളഃ സരീസൃപഃ കുണ്ഡലീ ക്രുദ്ധപാൽ ചക്ഷുഃശ്രുവാഃ കാകോദരഃ ഫണീ ദർവ്വീകരഃ ദീർഘപൃഷ്ഠഃ ദന്ദശൂകഃ വിലേശയഃ ഉരഗഃ പന്നഗഃ ഭോഗീ ജിഹ്മഗഃ പവനാശനഃ (ഏ-ം നാ) പാമ്പിൻെറ പേർ.

ലേലിഹാനോ ദ്വിരസനോ ഗോകർണ്ണഃ കഞ്ചുകീ തഥാ
കുംഭീനസഃ ഫണധരോ ഹരിഭോഗധരസ്തഥാ 9

ലേലിഹാനഃ ദ്വിരസനഃ ഗോകർണ്ണഃ കഞ്ചുകീ (തഥാ എന്നു പഠകയാൽ കഞ്ചുകിശബ്ദത്തോടു തുല്യങ്ങളായ കഞ്ചുകവാൻ നിർമ്മോകീ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളേയും ഊഹിക്കേണമെന്നു താല്പര്യം.) കുംഭീനസഃ ഫണധരഃ

ഹരിഃ ഭോഗധരഃ (വ്യ-ം നാ) പാമ്പിന്റെ പേർതന്നെ. ഇവിടേയും തഥാ ശബ്ദംകൊണ്ടു മേൽപ്രകാരംതന്നെ ഭോഗഭൃൽ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളെ ഊഹിക്കുകയും വേണം. ഈ ശ്ലോകം മഹേശ്വരടീകയിൽനിന്നു ചേർത്തിരിക്കുന്നു. ഈ ടീക്കകളിൽ ഇതിനെ പഠിക്കുന്നില്ല.

അഹേഃശരീരം ഭോഗഃ സ്യാദാശീരപ്യഹിദംഷ്ട്രികാ
ത്രിഷ്വാഹേയം വിഷാസ്ഥ്യാദി സ്ഫടായാം തു ഫണാ ദ്വയോഃ

ഭോഗഃ (നാ) പാമ്പിന്റെ ശരീരത്തിന്റെ പേർ. ആശീഃ അഹിദംഷ്ട്രികാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) പാമ്പിന്റെ ദംഷ്ട്രയുടെ പേർ. ആഹേയം എന്നതിനു് അഹിയെസ്സംബന്ധിച്ചതു് എന്നർത്ഥം. ഇതു ത്രിലിംഗമാകുന്നു. പാമ്പിന്റെ വിഷം അസ്ഥി മുതലായതിന്റെ പേർ. സ്ഫടാ ഫണാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) പാമ്പിന്റെ പടത്തിന്റെ പേർ. ഫണഃ എന്നുമാം. സ്ഫടായാമെന്നുമാം.

സമൌ കഞ്ചുകനിർമ്മോകൌ ക്ഷ്വേളസ്തു ഗരളം വിഷം
പുംസി ക്ലീബേ ച കാകോളകാളകൂടഹലാഹലാഃ 11
സൌരാഷ്ട്രിയശ്ശൌക്ലികേയോ ബ്രഹ്മപുത്രഃ പ്രദീപനഃ
ദാരദോ വത്സനാഭശ്ച വിഷഭേദോ അമീ നവ 12
വിഷവൈദ്യോ ജാംഗുലികോ വ്യാളഗ്രാഹ്യാഹിതുണ്ഡികഃ

കഞ്ചുകഃ നിർമ്മോകഃ (ദ്വ-ം നാ) പാമ്പിന്റെ വളയുടെ പേർ. ക്ഷ്വേളഃ (നാ) ഗരളം വിഷം (ദ്വ-ം ക്ലീ) ന-ം വിഷത്തിന്റെ പേർ. കാകോളഃ കാളകൂടഃ ഹലാഹലഃ (ഹാലാഹലഃ എന്നുമാം) സൌരാഷ്ട്രിയഃ ശൌക്ലികേയഃ ബ്രഹ്മപുത്രഃ പ്രദീപനഃ ദാരദഃ വത്സനാഭഃ (ൻ-ം നാ) സ്ഥാവരവിഷവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. കാകോളകാളകൂടഹലാഹലശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകലിംഗങ്ങളായിട്ടുമാം. വിഷവൈദ്യഃ ജാംഗുലികഃ (ദ്വ-ം നാ) വിഷവൈദ്യന്റെ പേർ. വ്യാളഗ്രാഹീ ആഹിതുണ്ഡികഃ (ദ്വ-ം നാ) പാമ്പിനെ പിടിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

നരകവർഗ്ഗം

സ്യാന്നാരകസ്യ നരകോ നിരയോ ദുർഗ്ഗതിഃ സ്ത്രിയാം
തൽഭേദോസ്ത്രപനാവീചിമഹാരൌരവരൌരവാഃ 1
സംഹാരഃ കാലസൂത്രം ചേത്യാദ്യാഃ സതാസ്യ നാരകാഃ
പ്രേതാ വൈതരണീ സിന്ധുഃ സ്യാദലക്ഷ്മീസ്തു നൈർഋതീ 2

നാരകഃ നരകഃ നിരയഃ (ന.-ം നാ) ദുഗ്ഗതിഃ (സ്ത്രീ) ര.-ം നരകത്തിന്റെ പേർ. തപനഃ അവീചിഃ മഹാരൌരവഃ രൌരവഃ സംഹാരഃ (ങ.-ം നാ) കാലസൂത്രം (ക്ലീ) ന്യ.-ം നരകവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു താമിസ്രകുംഭീപാകാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. പ്രേതാഃ (നാ) നരകത്തിലുള്ള ജന്തുക്കളുടെ പേർ. വൈതരണീ (സ്ത്രീ) നരകത്തിലുള്ള നദിയുടെ പേർ. അലക്ഷ്മീഃ നൈർൃതീ (വ.-ം സ്ത്രീ) നരകദേവതയുടെ പേർ.

വിഷ്ടിരാജ്ഞഃ കാരണാ തു യാതനാ തീവ്രവേദനാ
പീഡാ ബാധാ വ്യഥാ ദുഃഖമാമനസ്യം പ്രസൂതിജം 3
സ്യാൽ കഷ്ടം കൃച്ഛ്രമാഭീലം ത്രിഷ്വേഷാം ഭേദ്യഗാമി യൽ.

വിഷ്ടിഃ ആജ്ഞഃ (വ.-ം സ്ത്രീ) ബലാൽകാരേണ നരകത്തിലിടുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. മേൽപ്രകാരം നരകത്തിലിടപ്പെട്ടുന്ന പ്രാണിയുടെ പേർ എന്നു ചിലർ പറയുന്നു. കാരണാ യാതനാ തീവ്രവേദനാ (ന.-ം സ്ത്രീ) നരകപീഡയുടെ പേർ. പീഡാ ബാധാ (ആബാധഃ എന്നുമാം) വ്യഥാ (ന.-ം സ്ത്രീ) ദുഃഖം ആമനസ്യം പ്രസൂതിജം കഷ്ടം കൃച്ഛ്രം ആഭീലം (ന്യ.-ം ക്ലീ) ൻ.-ം ദുഃഖത്തിന്റെ പേർ. പീഡാ ബാധാ വ്യഥാ ന.-ം (സ്ത്രീ) ദുഃഖം (ക്ലീ) ര.-ം മനഃപീഡയുടെ പേർ. ആമനസ്യം പ്രസൂതിജം വ.-ം (ക്ലീ) വൈമനസ്യത്തിന്റെ പേർ. കഷ്ടം കൃച്ഛ്രം ആഭീലം (ന.-ം ക്ലീ) ശരീരപീഡയുടെ പേർ. ഇങ്ങിനെ ഒരു ഭേദംകൂടെ അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം. കഷ്ടം കൃച്ഛ്രം ആഭീലം ഈ മൂന്നു ശബ്ദങ്ങളും ദുഃഖത്തോടുകൂടിയതു് എന്ന അർത്ഥമാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗങ്ങളുമാകയും ചെയ്യും.

വാരിവഗ്ഗം

സമുദ്രോബ്ധിരകൂപാരഃ പാരാവാരസ്സരിൽപതിഃ
ഉദനപാനുദധിസ്സിന്ധുസ്സരസ്വാൻ സാഗരോർണ്ണവഃ 1
രത്നാകരോ ജലനിധിർയ്യാദഃപതിരപാമ്പതിഃ
തസ്യ പ്രഭേദോഃ ക്ഷീരോദോ ലവണോദസ്തഥാപരേ. 2

സമുദ്രഃ അബ്ധിഃ അകൂപാരഃ പാരാവാരഃ സരിൽപതിഃ ഉദനപാൻ ഉദധിഃ സിന്ധുഃ സരസ്വാൻ സാഗരഃ അർണ്ണവഃ രത്നാകരഃ ജലനിധിഃ യാദഃപതിഃ അപാംപതിഃ (ഫ.-ം നാ) സമുദ്രത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷീരോദഃ ലവണോദഃ (വ.-ം നാ) സമുദ്രവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. തഥാപരേ എന്നതിനു ഘൃതോദഃ ഇത്യാദി സമുദ്രവിശേഷങ്ങളുമുണ്ടെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു.

ആപഃ സ്ത്രീ ഭ്ന്നി വാവ്വാരി സലിലം കമലം ജലം
പയഃ കീലാലമമൃതം ജീവനം ഭുവനം വനം 3

കബന്ധമുദകം പാഥഃ പുഷ്കരം സർവ്വതോമുഖം
അംഭോർണ്ണസ്തോയപാനീയനീരക്ഷീരാംബുശംബരം 4

മേഘപുഷ്പം ഘനരസസ്ത്രിഷു ദ്വേ ആപ്യമമ്മയം
ഭംഗസ്തരംഗോ വീചിഃ സ്ത്രീ ദ്വയോസ്തുമ്മിരഥോമ്മിഷു 5

മഹൽസ്ത്വല്പോലകല്പോലൌ സ്യാദാവത്തോംഭസാം ഭ്രമഃ
പുഷന്തി ബിന്ദുവുഷതൌ പുമാംസൌ വിപ്രുഷഃ സ്ത്രിയഃ 6

ആപഃ (സ്ത്രീ. ഭ്ന്നി എന്നുണ്ടാകയാൽ ബഹുവചനാന്തമായിട്ടുതന്നേ പ്രയോഗിക്കാവൂ എന്നു സാരം) വാഃ വാരി സലിലം കമലം ജലം പയഃ കീലാലം അമൃതം ജീവനം ഭുവനം വനം കബന്ധം ഉദകം പാഥഃ പുഷ്കരം സർവ്വതോമുഖം അംഭഃ അർണ്ണഃ തോയം പാനീയം നീരം ക്ഷീരം അംബു ശംബരം മേഘപുഷ്പം (ത്രി-ം ക്ലീ) ഘനരസഃ (നാ. ഘനരസം എന്നുമാം.) വെ-ം ജലത്തിന്റെ പേർ. ആപ്യം അമ്മയം (വ-ം ക്ലീ) ജലവികാരത്തിന്റെ പേർ. ഈ രണ്ടു ശബ്ദങ്ങളും ആപ്യഃ അമ്മയഃ ആപ്യാ അമ്മയീ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ഭംഗഃ തരംഗഃ (വ-ം നാ) വീചിഃ ഊർമ്മിഃ (വ-ം സ്ത്രീ) ര്-ം തിരയുടെ പേർ. ഭംഗഃ തരംഗഃ വ-ം ഓളത്തിന്റെ പേർ എന്നും ചിലർ പറയുന്നു. ഊർമ്മിശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. "ഭംഗസ്തരംഗ ഊർമ്മിർവ്വാ സ്ത്രിയാം വീചിരഥോമ്മിഷു" എന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പാഠം കാണുകയാൽ വീചിശബ്ദവും പുല്ലിംഗമായിട്ടു പ്രയോഗിക്കാമെന്നു സിദ്ധമാകുന്നു. ഉല്ലോലഃ കല്ലോലഃ (വ-ം നാ) വലിയ തിരയുടെ പേർ. ആവത്തഃ (നാ) വെള്ളത്തിലെ ചുഴിയുടെ പേർ. പുഷന്തി (ക്ലീ) ബിന്ദുഃ പുഷതഃ (വ-ം നാ) വിപ്രുഷഃ (സ്ത്രീ) ര്-ം നീർത്തുള്ളിയുടെ പേർ.

ചക്രാണി പുടഭേദോസ്ത്യുർഭ്രമശ്ച ജലനിർഗ്ഗമഃ
കൂലം രോധശ്ച തീരം ച പ്രതീരം ച തടം ത്രിഷു 7

ചക്രാണി (ക്ലീ) പുടഭേദഃ ഭ്രമഃ ജലനിർഗ്ഗമഃ (ന-ം നാ) ര്-ം ഒഴുക്കിന്റെ പേർ എന്നു ഒരു മതം. ചക്രാകാരേണ വെള്ളത്തിന്റെ കീഴ്പ്പോട്ടുള്ള പോക്കിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ടു്. കൂലം രോധഃ തീരം പ്രതീരം തടം (ത്രി-ം ക്ലീ) തീരത്തിന്റെ പേർ. തടഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും തടീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം.

പാരാവാരേ പരാവ്വാചീ തീരേ പാത്രം തദന്തരം
ദ്വീപോസ്ത്രിയാമന്തരീപം യദന്തർവ്വാരിണസ്ഥടം 8

പാരം (ക്ലീ) മരുകരയുടെ പേർ. അവാരം (ക്ലീ) യാതൊരു കരയിൽ നിന്നു മരുകരയെ നിശ്ചയിക്കുന്നുവോ ആ കരയുടെ പേർ. പാത്രം (ക്ലീ) മേല്പറഞ്ഞ കരകളുടെ മധ്യത്തിന്റെ പേർ. ദ്വീപഃ (നാ) അന്തരീപം (ക്ലീ) ഏ-ം ദ്വീപത്തിന്റെ പേർ. ദ്വീപം എന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം.

തോയോത്ഥിതം തൽ പുളിനം സൈകതം സികതാമയം
നിഷദ്വരസ്തു ജംബാളഃ പംകോസ്ത്രീ ശാദകർദ്ദമൌ 9

പുളിനം (ക്ലീ) വെള്ളം താഴുമ്പോൾ കാണപ്പെടുന്ന പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. സൈകതം സികതാമയം (ഏ-ം ക്ലീ) മണൽത്തിട്ടിന്റെ പേർ. നിഷദ്വരഃ ജംബാളഃ പംകഃ ശാദഃ കർദ്ദമഃ (ഭ-ം നാ) ചളിയുടെ പേർ. പംകശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം.

ജലോച്ഛ്വാസാഃ പരീവാഹാഃ കൂപകാസ്തു വിദാരകാഃ
നാവ്യം ത്രിലിംഗം നൌതായ്യേ സ്ത്രിയാം നൌസ്തരണിസ്തരിഃ

ജലോച്ഛ്വാസാഃ പരീവാഹാഃ (ഏ-ം നാ) വെള്ളം ഒലിയ്ക്കുന്ന ചാലിന്റെ പേർ. കൂപകാഃ വിദാരകാഃ (ഏ-ം നാ) വെള്ളം വറിയ പുഴയിൽ വെള്ളം എടുക്കാൻവേണ്ടി കുഴിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന കുഴികളുടെ പേർ. പ്രവാഹഭേദത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്ന കല്ലു മുതലായതിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ടു്. നാവ്യം (ക്ലീ) തോണികൊണ്ടു കടക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യമായിരിക്കുന്ന പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ത്രിലിംഗമാകയാൽ നാവ്യാ എന്നും നാവ്യഃ എന്നുമാവാം. നൌഃ തരണിഃ തരിഃ (സ്ത്രീ) തോണിയുടെ പേർ. തരീ എന്നും പാഠമുണ്ടു്.

ഉഡുപം തു പ്ലവഃ കോലഃ സ്രോതോംബുസരണം സ്രുതഃ
ആതരസ്തരപണ്യം സ്യാദ്രോണീ കാഷ്ഠാംബുവാഹിനീ 11

ഉഡുപം (ക്ലീ) പ്ലവഃ കോലഃ (ഏ-ം നാ) പൊങ്ങുതടിയുടെ പേർ. സ്രോതഃ (ക്ലീ) ജലപ്രവാഹത്തിന്റെ പേർ. ആതരഃ (നാ) തരപണ്യം (ക്ലീ) ഏ-ം തോണിക്കുലിയുടെ പേർ. ദ്രോണീ (സ്ത്രീ) തൊട്ടിയുടെ പേർ.

സാംയാത്രികഃ പോതവണിക്കണ്ണധാരസ്തു നാവികഃ
നിയാമകാഃ പോതവാഹാഃ കൂപകോ ഗ്രണവൃക്ഷകഃ 12

സാംയാത്രികഃ പോതവണിക് (ഏ-ം നാ) കപ്പൽക്കച്ചോടക്കാരന്റെ പേർ. കണ്ണധാരഃ നാവികഃ (ഏ-ം നാ) അമരക്കാരന്റെ പേർ. നിയാമകാഃ പോതവാഹാഃ (ഏ-ം നാ) തുഴയുന്നവരുടെ പേർ. കൂപകഃ ഗ്രണവൃക്ഷകഃ (ഏ-ം നാ) പായ്മരത്തിന്റെ പേർ.

നൌകാടണ്ഡഃ ക്ഷേപണീ സ്യാദരിത്രം കേനിപാതകഃ
അട്ടിഃ സ്ത്രീ കാഷ്ഠകുട്ടാലസ്സേകപാത്രം തു സേചനം 13

നൌകാദണ്ഡഃ (നാ) ക്ഷേപണീ (സ്ത്രീ) വ-ം തോണികുത്തുന്ന കഴ
ക്കോലിന്റെ പേർ. അരിത്രം (ക്ലീ) കേനിപാതകഃ (നാ) വ-ം നയ്മ്പിന്റെ
പേർ. അഭ്രിഃ (സ്ത്രീ) കാഷ്ഠകുദ്ദാലഃ (നാ) വ-ം തോണി കെട്ടുന്ന കൂറിയുടെ
പേർ. അഭ്രീ എന്നും പാഠമുണ്ട്. സേകപാത്രം സേചനം (വ-ം ക്ലീ) വെള്ളം
മുക്കിക്കളവാനുള്ള പാത്രത്തിന്റെ പേർ.

യാനപാത്രം തു പോതോബ്ജിഭവേ ത്രിഷു സമുദ്രിയം
സാമുദ്രികോ മനുഷ്യോബ്ധിജാതസ്സാമുദ്രികാ തു നൌഃ 14

യാനപാത്രം (ക്ലീ) പോതഃ (നാ) വ-ം കപ്പലിന്റെ പേർ. സമുദ്രി
യം (ക്ലീ) സമുദ്രത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചതിന്റെ പേർ. സമുദ്രിയശബ്ദം ത്രിലിംഗമാ
കയാൽ സമുദ്രിയാ എന്നും സമുദ്രിയഃ എന്നുമാവാം. സാമുദ്രികഃ (നാ) സമു
ദ്രത്തിങ്കൽ ഭവിച്ച മനുഷ്യന്റെ പേർ. സാമുദ്രികാ (സ്ത്രീ) കടൽത്തോണിയു
ടെ പേർ.

ക്ലീബേഽസ്യനാവം നാവോദ്ധ്യതീതനൌകേതിനൃ ത്രിഷു
ത്രിഷ്വഗാധാൽ പ്രസന്നോച്ഛഃ കലുഷോനച്ഛ ആവിലഃ 15

അസ്യനാവം (ക്ലീ) തോണിയുടെ നേർപകുതിയുടെ പേർ. മറിഞ്ഞ
തോണിയുടെ പേരെന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം; അതു ശരിയല്ല. അതിനൃ (ക്ലീ)
തോണിയെ അതിക്രമിച്ചു വത്തിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. ഇതു ത്രിലിംഗമാകു
ന്നു. ത്രിഷ്വഗാധാൽ എന്നതിനു് അഗാധമതലസ്പർശമെന്നതുവരെ ഇനി പറ
യുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. പ്രസന്നഃ അച്ഛഃ
(വ-ം നാ) തെളിഞ്ഞതിന്റെ പേർ. കലുഷഃ അനച്ഛഃ ആവിലഃ (ന-ം നാ)
കലങ്ങിയതിന്റെ പേർ.

നിമ്നം ഗഭീരം ഗംഭീരമുത്താനം തദുപര്യയേ
അഗാധമതലസ്പർശം കൈവർത്തേ ദാശധീവരൌ 16

നിമ്നം ഗഭീരം ഗംഭീരം (ന-ം ക്ലീ) ആഴമുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ
പേർ. ഉത്താനം (ക്ലീ) ഉയരമുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. അഗാധം അതല
സ്പർശം (വ-ം ക്ലീ) നിലയില്ലാത്ത പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ത്രിഷു എന്നതി
ന്റെ സംബന്ധം ഇവിടെ അവസാനിച്ചു. കൈവർത്തഃ ദാശഃ ധീവരഃ
(ന-ം നാ) മുക്കോന്റെ പേർ.

ആനായഃ പുംസി ജാലം സ്യാച്ഛണസൂത്രം പവിത്രകം
മത്സ്യധാനീ കുവേണീ സ്യാൽ ബളിശം മത്സ്യവേധനം 17

ആനായഃ (നാ) ജാലം (ക്ലീ) വ-ം വലയുടെ പേർ. ശണസൂത്രം പ
വിത്രകം (വ-ം ക്ലീ) ശണസൂത്രംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വലയുടെ പേർ. ശണപാ
ത്രമെന്നും പാഠമുണ്ട്. മത്സ്യധാനീ കുവേണീ (വ-ം സ്ത്രീ) മത്സ്യബന്ധനയ

ന്തുവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. (കരുത്തി എന്ന പൊരുൾ). ബളിശം മത്സ്യവേധനം (വ-ം ക്ലീ) ചൂണ്ടലിന്റെ പേർ.

പൃഥുരോമാ ത്വഷ്ടോ മത്സ്യോ മീനോവൈസാരിണോഽന്ധജഃ
വിസാരശ്ശകുലീ ചാഥ ഗണ്ഡകശ്ശകുലാർഭകഃ 18

പൃഥുരോമാ ത്വഷ്ടഃ മത്സ്യഃ മീനഃ വൈസാരിണഃ അന്ധജഃ വിസാരഃ ശകുലീ (വ-ം നാ) മത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. ഗണ്ഡകഃ ശകുലാർഭകഃ (വ-ം നാ) മത്സ്യത്തിന്റെ കുട്ടിയുടെ പേർ. ചിലർ ഗണ്ഡുകഃ എന്നും ചിലർ ഗണ്ഡൂകഃ എന്നും പഠിക്കുന്നു.

സഹസ്രദംഷ്ട്രഃ പാഠീന ഉലൂപീ ശിശുകസ്സമൌ
നളമീനശ്ചിള്ളിചിമിഃ പ്രോഷ്ഠീ തു ശഫരീ ദ്വയോഃ 19

സഹസ്രദംഷ്ട്രഃ പാഠീനഃ (വ-ം നാ) ആയിരം പല്ലുള്ള മത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. ഉലൂപീ ശിശുകഃ (വ-ം നാ) കൊഴമീനിന്റെ പേർ. നളമീനഃ ചിള്ളിചിമിഃ (വ-ം നാ) ചെമ്മീനിന്റെ പേർ. പ്രോഷ്ഠീ ശഫരീ (വ-ം സ്ത്രീ) കരുമത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. ദ്വയോഃ എന്നുണ്ടാകയാൽ പ്രോഷ്ഠഃ എന്നും ശഫരഃ എന്നുമാം.

ക്ഷുദ്രാണ്ഡോ മത്സ്യസംഘാതഃ പോതാധ്വാനമഥോ ത്വഷ്ടാ
രോഹിതശ്ശകുലശ്ശാലോ രാജീവോ മൽസ്യരസ്ത്വിമിഃ 20
തിമിംഗലാദയശ്ചാഥ യാദാംസി ജലജന്തവഃ
തൽഭേദോശ്ശിംശുമാരോദ്രശംകവോ മകരാദയഃ 21

ക്ഷുദ്രാണ്ഡഃ മത്സ്യസംഘാതഃ (വ-ം നാ) പോതാധ്വാനം (ക്ലീ) ന-ം മത്സ്യത്തിന്റെ കുട്ടികളുടെ കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. മഥേശ്വരടികയിൽ ക്ഷുദ്രാണ്ഡമത്സ്യസംഘാതഃ എന്ന പാഠവും ക്ഷുദ്രങ്ങളായിരിക്കുന്ന അണ്ഡമത്സ്യങ്ങളുടെ സംഘാതമെന്നു് അതിന്റെ വ്യാഖ്യാനവും കാണുന്നു. അഥോ ത്വഷ്ടാ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഇനി മത്സ്യവിശേഷങ്ങളെപ്പറയുന്നു എന്നാകുന്നു. രോഹിതഃ (നാ) രോഹിതമത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. ശകുലഃ (നാ) പരലിന്റെ പേർ. ശാലഃ—സാലഃ എന്നുമാം—(നാ) ചക്രമത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. രാജീവഃ (നാ) രാജിമത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. മൽസ്യരഃ (നാ) മത്സ്യവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. തിമിഃ (നാ) പെരുന്തലമത്സ്യത്തിന്റെ പേർ. തിമിംഗലാദയഃ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം തിമിംഗിലാദികളും മത്സ്യവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എന്നാണു്. യാദാംസി (ക്ലീ) ജലജന്തവഃ (നാ) വ-ം ജലജന്തുക്കളുടെപേർ. 'തൽഭേദോശ്ശിംശുമാരോദ്രശംകവോ മകരാദയഃ' എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ശിംശുമാരോദ്രശങ്കുക്കളും മകരാദികളും ജലജന്തുവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എന്നാണു്. ശിംശുമാരമെന്നതു നക്രാകൃതിയായ ഒരു ജല

ജന്തുവാകുന്നു. ഉദ്രം നീർനായയാകുന്നു. ശംങ്കു നീർപ്പന്നിയാകുന്നു. മകരം ചിറകാകുന്നു. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു നീരാന തുടങ്ങിയുള്ളവരെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

സ്യാൽ കുളീരഃ കർക്കടകഃ കൂർമ്മേ കമഠകച്ഛപൌ
ഗ്രാഹോവഹാരോ നക്രസ്തു കുംഭീരോഥ മഹീലതാ 22

ഗണ്ഡൂപദഃ കിഞ്ചുളകോ നിഷ്കാകാ ശോധികാ സമേ
രക്തപാ തു ജളൂകായാം സ്ത്രിയാം ഭ്രട്നി ജളൌകസഃ 23

കുളീരഃ കർക്കടകഃ (ഉ-ം നാ) ഞണ്ടിന്റെ പേർ. ഗ്രാഹഃ അവഹാരഃ, അവരാഹഃ എന്നുമാം, (ഉ-ം നാ) കോർമുതലയുടെ പേർ. നക്രഃ കുംഭീരഃ (ഉ-ം നാ) മുതലയുടെ പേർ. മഹീലതാ (സ്ത്രീ) ഗണ്ഡൂപദഃ കിഞ്ചുളകഃ (ഉ-ം നാ) നു-ം ഞാഞ്ഞൂളിന്റെ പേർ. നിഷ്കാകാ ശോധികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നീരുട്ടിന്റെ പേർ. രക്തപാ ജളൂകാ ജളൌകസഃ (നു-ം സ്ത്രീ) അട്ടയുടെ പേർ. ജളൌകസഃ എന്നു ബഹുവചനാന്തമായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗമില്ല.

മുക്താസ്ഫോടഃ സ്ത്രിയാം ശുക്തിഃശംഖസ്സ്യാൽ കംബുരസ്ത്രീ
ക്ഷുദ്രശംഖാഃശംഖനഖാഃശംബൂകാ ജലശുക്തയഃ (യാം

മുക്താസ്ഫോടഃ (നാ) ശുക്തിഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം മുത്തുശിപ്പിയുടെ പേർ. ശംഖഃ കംബുഃ (ഉ-ം നാ) ശംഖത്തിന്റെ പേർ. കംബു എന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം. ക്ഷുദ്രശംഖാഃ ശംഖനഖാഃ (ഉ-ം നാ) ചിരിശംഖത്തിന്റെ പേർ. ശംബൂകാഃ (നാ) ജലശുക്തയഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം ഞവഞ്ഞിയുടെ പേർ.

ഭേകേ മണ്ഡൂകവഷ്ഭ്രശാലൂരപ്ലവദർദ്ദുരാഃ
ശിലീ ഗണ്ഡൂപദീ ഭേകീ വഷ്ഭാഭീ കമഠീ ദുളിഃ 25

ഭേകഃ മണ്ഡൂകഃ വഷ്ഭ്രഃ ശാലൂരഃ പ്ലവഃ ദർദ്ദുരഃ (ന്യ-ം നാ) തവളയുടെ പേർ. ശിലീ ഗണ്ഡൂപദീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഞാഞ്ഞൂളിന്റെ സ്ത്രീയുടെ പേർ. ഭേകീ വഷ്ഭാഭീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) തവളയുടെ സ്ത്രീയുടെ പേർ. കമഠീ ദുളിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ആമയുടെ സ്ത്രീയുടെ പേർ.

മദ്ഗുരസ്യ പ്രിയാ ശൃംഗീ ദുന്നാമാ ദീർഘകോശികാ
ജലാശയോ ജലാധാരസ്ത്രാഗാധജലേ ഹ്രദഃ 26

ശൃംഗീ (സ്ത്രീ) മദ്ഗുരമെന്ന മത്സ്യത്തിന്റെ സ്ത്രീയുടെ പേർ. ദുന്നാമാ ദീർഘകോശികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ജളകാകൃതിയായ ജലജന്തുവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. ജലാശയഃ ജലാധാരഃ (ഉ-ം നാ) വെള്ളം നിലുന്ന പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ഹ്രദഃ (നാ) കയത്തിന്റെ പേർ.

ആഹാവസ്തു നിപാനം സ്യാദുപകൂലജലാശയേ
പുംസ്യുവാന്ധുഃ പ്രഹിഃ കൂപ ഉദപാനം തു പുംസി വാ 27

ആഹാവഃ (നാ) നിപാനം (ക്ലീ) ൨-ം കിണറിന്റെ അടുക്കൽ കന്നാലികൾക്കു കുടിപ്പാൻ വെള്ളം നിറപ്പാനായി ഉണ്ടാക്കുന്ന തൊട്ടിയുടെ പേർ. അന്ധുഃ പ്രഹിഃ കൂപഃ (പു-ം നാ) ഉദപാനം (ക്ലീ) ർ-ം കിണറിന്റെ പേർ. ഉദപാനഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.

നേമിസ്ത്വികാസ്യ പീനാഹോ മുഖബന്ധനമസ്യ യൽ
പുഷ്കരിണ്യാം തു ഖാതം സ്യാദഖാതം ദേവഖാതകം 28

ത്രികാ (സ്ത്രീ) നെല്ലിപ്പലകയുടെ പേർ എന്നു് ഒരു പക്ഷം; മഹേശ്വരടീകയിൽ കയറിടുവാൻ മരംകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന യന്ത്രവിശേഷത്തിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു. പീനാഹഃ (നാ) വായ്ക്കല്ലിന്റെ പേർ. പുഷ്കരിണീ (സ്ത്രീ) ഖാതം (ക്ലീ) ൨-ം കൊക്കരണിയുടെ പേർ. അഖാതം ദേവഖാതകം (൨-ം ക്ലീ) പുണ്യതീർത്ഥത്തിന്റെ പേർ.

പത്മാകരസ്തടാകോസ്ത്രീ കാസാരസ്സരസീ സരഃ
വേശന്തഃ പല്വലം ചാല്പസരോ വാപീ തു ദീർഘികാ 29

പത്മാകരഃ തടാകഃ കാസാരഃ (പു-ം നാ) സരസീ (സ്ത്രീ) സരഃ (ക്ലീ) ൫-ം താമരയുള്ള കുളത്തിന്റെ പേർ. തടാകം എന്നുമാം. വേശന്തഃ (നാ) പല്വലം അല്പസരഃ (൨-ം ക്ലീ) പു-ം വെള്ളമുള്ള ചെറിയ കുഴിയുടെ പേർ. വാപീ ദീർഘികാ (൨-ം സ്ത്രീ) നെട്ടംകേണിയുടെ പേർ.

ഖേയം തു പരിഖാധാരസ്ഥംഭസാം യത്ര ധാരണം
സ്യാദാലവാലമാവാലമാവാപോത്ര നദീ സരിൽ 30

തരംഗിണീ ശൈവലിനീ തടിനീ ഹ്രദിനീ ധുനീ
സ്രോതസ്വിനീ ദ്വീപവതീ സ്രവന്തീ നിമ്നഗാപഗാ 31

ഖേയം (ക്ലീ) പരിഖാ (സ്ത്രീ) ൨-ം കിടങ്ങിന്റെ പേർ. ആധാരഃ (നാ) ഏരിയുടെ പേർ. ആലവാലം ആവാലം (൨-ം ക്ലീ) ആവാപഃ (നാ) മൂന്നും തടത്തിന്റെ പേർ. നദീ സരിൽ തരംഗിണീ ശൈവലിനീ തടിനീ ഹ്രദിനീ ധുനീ സ്രോതസ്വിനീ ദ്വീപവതീ സ്രവന്തീ നിമ്നഗാ ആപഗാ (൧൨-ം സ്ത്രീ) നദിയുടെ പേർ.

കൂലംകഷാ നിർഝരിണീ രോധോവക്രാ സരസ്വതീ
ഗംഗാ വിഷ്ണുപദീ ജഹ്നുതനയാ സുരനിമ്നഗാ 32

ഭാഗീരഥീ ത്രിപഥഗാ ത്രിസ്രോതാ ഭീഷ്മസൂരപി
കാളിന്ദീ സൂര്യതനയാ യമുനാ ശമനസ്വസാ 33

ക്ലമകഷാ നിർത്ഥരിണീ രോധോവക്രാ സരസ്വതീ (ര-ം സ്ത്രീ) മ
ഹേശ്വരടീകയിൽ പഠിതങ്ങളായിരിക്കുന്ന നദീനാമങ്ങളാകുന്നു. ഗംഗാ വി
ഷ്ണുപദീ ജഹ്നുതനയാ സുരനിമ്നഗാ ഭാഗീരഥീ ത്രിപഥഗാ ത്രിസ്രോ താ
ഭിഷ്മസൂഃ (വ-ം സ്ത്രീ) ഗംഗയുടെ പേർ. കാളിന്ദീ സൂര്യതനയാ യമുനാ ശമ
നസ്വസാ (ര-ം സ്ത്രീ) കാളിന്ദിയുടെ പേർ.

രേവാ തു നർമ്മദാ സോമോത്ഭവാ മേഖലകന്യകാ
കരതോയാ സദാനീരാ ബാഹുദാ സൈതവാഹിനീ 34

രേവാ നർമ്മദാ സോമോൽഭവാ മേഖലകന്യകാ (ര-ം സ്ത്രീ) നർമ്മദയുടെ
പേർ. കരതോയാ സദാനീരാ (വ-ം സ്ത്രീ) പാവ്വതിയുടെ വിവാഹകാല
ത്തിങ്കൽ കന്യാദാനത്തിന്നായിക്കൊണ്ട് എടുത്ത ജലത്തിൽനിന്നുണ്ടായ നദി
യുടെ പേർ. ബാഹുദാ സൈതവാഹിനീ (വ-ം സ്ത്രീ) കാത്തവീര്യാർജ്ജുന
നാൽ അവതരിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്ന നദിയുടെ പേർ എന്നു മഹേശ്വര
ടീകയിൽ പഠഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ശതദ്രുസ്തു ശുതുദ്രീ സ്യാദ്വിപാശാ തു വിപാഡ് സ്ത്രിയാം
ശോണോ ഹിരണ്യവാഹസ്സ്യാൽ കുല്യാല്പാ കൃത്രിമാ സരിൽ

ശതദ്രുഃ ശുതുദ്രീ (വ-ം സ്ത്രീ) സരയുവിന്റെ പേർ എന്നു് ഒരു പക്ഷം.
മഹേശ്വരടീകയിൽ ശതരുദ്രാ എന്ന നദിയുടെ പേർ എന്നാകുന്നു. വിപാ
ശാ വിപാഡ് (വ-ം സ്ത്രീ) പാശമോചനി എന്ന നദിയുടെ പേർ. ശോണഃ
ഹിരണ്യവാഹഃ (വ-ം നാ) ശോണനദത്തിന്റെ പേർ. കുല്യാ (സ്ത്രീ) കൈ
ത്തോടിന്റെ പേർ.

ശരാവതീ വേത്രവതീ ചന്ദ്രഭാഗാ സരസ്വതീ
കാവേരീ സരിതോന്യാശ്ച സംഭേദസ്സിന്ധുസംഗമഃ 36

ശരാവതീ വേത്രവതീ ചന്ദ്രഭാഗാ സരസ്വതീ കാവേരീ (ഭ-ം സ്ത്രീ)
നദീവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. 'സരിതോന്യാശ്ച' എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഈ
പഠഞ്ഞ നദികളും കൂടാതെ വേറെയും നദികളും ഉണ്ടു് എന്നാകുന്നു. സംഭേദഃ
സിന്ധുസംഗമഃ (വ-ം നാ) സമുദ്രവും നദിയും കൂടുന്ന പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ.

ദ്വയോഃ പ്രണാളീ പയസഃ പദവ്യാം ത്രിഷു തൂത്തരൌ
ദേവികായാം സരയ്വാം ച ഭവേ ദ്വാവികസാരവൌ 37

പ്രണാളീ (സ്ത്രീ) ഓവിന്റെ പേർ. ത്രിഷു തൂത്തരൌ എന്നതിന്റെ
അർത്ഥം, ഇനി പറയുന്ന ദ്വാവികസാരവശബ്ദങ്ങളും ത്രിലിംഗങ്ങളാണെന്നാ
കുന്നു. ദ്വാവികഃ ദേവികാനദിയിൽ ഭവിച്ചതിന്റെ പേർ. സാരവഃ സര
യൂനദിയിൽ ഭവിച്ചതിന്റെ പേർ.

സൌഗന്ധികം തു കൽഹാരം ഹല്ലകം രക്തസന്ധ്യകം
സ്യാദുല്പലം കുവലയമഥ നീലാംബുജന്മ ച 38

ഇന്ദീവരം ച നീലസ്മിൻ സിതേ കുമുദകൈരവേ
ശാലൂകമേഷാം കന്ദസ്സ്യാദ്വാരിപണ്ണീ തു കുംഭികാ 39

സൌഗന്ധികം കൽഹാരം (ന-ം ക്ലീ) സൌഗന്ധികപുഷ്പത്തിന്റെ പേർ. ഹല്ലകം രക്തസന്ധ്യകം (ന-ം ക്ലീ) ചുവന്ന സൌഗന്ധികത്തിന്റെ പേർ. ഉല്പലം കുവലയം (ന-ം ക്ലീ) ചെങ്ങഴിനീർപൂവിന്റെ പേർ. നീലാംബുജന്മ ഇന്ദീവരം (ന-ം ക്ലീ) കരിങ്കുവളപ്പൂവിന്റെ പേർ. കുമുദം കൈരവം (ന-ം ക്ലീ) ആമ്പൽപ്പൂവിന്റെ പേർ. ശാലൂകം (ക്ലീ) ചെങ്ങഴനീർ മുതലായതുകളുടെ കിഴങ്ങിന്റെ പേർ. വാരിപണ്ണീ കുംഭികാ (ന-ം സ്ത്രീ) നീർച്ചീരയുടെ പേർ.

ജലനീലീ തു ശൈവാലം ശൈവലോഥ കുമുദപതീ
കുമുദിന്യാം നളിന്യാം തു വിസിനീപത്മിനീമുഖാഃ 40

ജലനീലീ (സ്ത്രീ) ശൈവാലം (ക്ലീ) ശൈവലഃ (നാ) ന-ം കരിഞ്ചണ്ടിയുടെ പേർ. കുമുദപതീ കുമുദിനീ (ന-ം സ്ത്രീ) ആമ്പൽപ്പൊയ്കയുടെ പേർ. നളിനീ വിസിനീ പത്മിനീ (ന-ം സ്ത്രീ) താമരപ്പൊയ്കയുടെ പേർ. പത്മിനീമുഖാഃ എന്നേടത്തെ മുഖശബ്ദംകൊണ്ടു സരോജിന്യാദിപര്യായങ്ങളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

വാ പുംസി പത്മം നളിനമരവിന്ദം മഹോല്പലം
സഹസ്രപത്രം കമലം ശതപത്രം കുശേശയം 41

പങ്കേരുഹം താമരസം സാരസം സരസീരുഹം
വിസപ്രസൂനരാജീവപുഷ്കരാംഭോരുഹാണി ച. 42

പത്മം നളിനം അരവിന്ദം മഹോല്പലം സഹസ്രപത്രം കമലം ശതപത്രം കുശേശയം പങ്കേരുഹം താമരസം സാരസം സരസീരുഹം വിസപ്രസൂനം രാജീവം പുഷ്കരം അംഭോരുഹം (ഫന്ദ-ം ക്ലീ) താമരപ്പൂവിന്റെ പേർ. പത്മശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.

പുണ്ഡരീകം സിതാംഭോജമഥ രക്തസരോരുഹം
രക്തോല്പലം കോകനദം നാളോ നാളമഥാസ്രിയാം 43

മൃണാളം വിസമബ്ജാദികന്ദാംഭോ ഷണ്ഡമസ്രിയാം
കരഹാടസ്ഥിഹാകന്ദഃ കിഞ്ജല്കഃ കേസരോസ്രിയാം 44

സംവർത്തികാ നവദളം ബീജകോശോ വരാടകഃ

പുണ്ഡരീകം സിതാംഭോജം (ഉ-ം ക്ലീ) വെളുത്ത താമരപ്പൂവിന്റെ പേർ. രക്തസരോരുഹം രക്തോല്പലം കോകനദം (ന-ം ക്ലീ) ചെന്താമരപ്പൂവിന്റെ പേർ. നാളഃ (നാ) നാളം (ക്ലീ) ഉ-ം താമരയുടെ തണ്ടിന്റെ പേർ. മൃണാളം വിസം (ഉ-ം ക്ലീ) താമരവളയത്തിന്റെ പേർ. മൃണാള വിസശബ്ദങ്ങൾ പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടുമാം. ഷണ്ഡം (ക്ലീ) താമര മുതലായതിന്റെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ ഷണ്ഡഃ എന്നുമാം. കരഹാടഃ ശിഫാകന്ദഃ (ഉ-ം നാ) താമരക്കിഴങ്ങിന്റെ പേർ. ശിഫാ എന്നും കന്ദഃ എന്നും വ്യസ്സപദം എന്നൊരു പക്ഷമുണ്ട്. എന്നാൽ ന-ം താമരക്കിഴങ്ങിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു. കിഞ്ജല്കഃ കേസരഃ (ഉ-ം നാ) അല്ലിയുടെ പേർ. കേസരം എന്നുമാം. സംവർത്തികാ (സ്ത്രീ) നവദളം (ക്ലീ) ഉ-ം താമര മുതലായതിന്റെ പുതിയ ദളത്തിന്റെ പേർ. ബീജകോശഃ വരാടകഃ (ഉ-ം നാ) താമരപ്പൂവിന്റെ കണ്ണികയുടെ പേർ.

ഉക്തം സപ്തവ്യോമദിക്കാലധീശബ്ദാദി സനാട്യകം
പാതാളഭോഗിനരകം വാരി ചൈഷാം ച സംഗതം.

അ—സപ്തവ്യോമദിക്കാലധീശബ്ദാദി സനാട്യകം പാതാളഭോഗിനരകം വാരി ഏഷാം സംഗതം ച ഉക്തം.

അന്വ—സപ്തവ്യോമദിക്കാലധീശബ്ദാദിയും സനാട്യകമായിരിക്കുന്ന പാതാളഭോഗിനരകവും വാരിയും ഇതുകളുടെ സംഗതം ഉക്തമായി.

പദ—സപ്തവ്യോമദിക്കാലധീശബ്ദാദി=സപ്തം വ്യോമവും ദിക്കും കാലവും ധീയും ശബ്ദാദിയും. സപ്ത=സപ്തൻ. വ്യോമം=ആകാശം. ധീ=ബുദ്ധി. ശബ്ദാദി=ശബ്ദം മുതലായതു്. സനാട്യകം=നാട്യത്തോടുകൂടിയതു്. പാതാളഭോഗിനരകം=പാതാളവും ഭോഗിയും നരകവും. ഭോഗി=സർപ്പം. വാരി=ജലം. ഇതുകൾ=സപ്തദിക്കുകൾ. സംഗതം=സംബന്ധിപദാർത്ഥം. ഉക്തം=വചിയ്ക്കപ്പെട്ടതു്. വചിയ്ക്ക=പറയുക.

സാ—സപ്തവർഗ്ഗത്തിങ്കൽ സപ്തവാചകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളും സപ്തസംബന്ധികളായ ദേവാദിവാചകശബ്ദങ്ങളും ഇപ്രകാരംതന്നെ വ്യോമാദിവർഗ്ഗങ്ങളിലും പറയപ്പെട്ടു.

ഇത്യമരസിംഹകൃതൌ നാമലിംഗാനുശാസനേ
സപ്തദിക്കാണ്ഡഃ പ്രഥമസ്സാംഗോപാംഗസ്സമർത്ഥിതഃ

അ—അമരസിംഹകൃതൌ നാമലിംഗാനുശാസനേ പ്രഥമഃ സപ്തദിക്കാണ്ഡഃ സാംഗോപാംഗഃ സമർത്ഥിതഃ.

അന്വ—അമരസിംഹകൃതിയായിരിക്കുന്ന നാമലിംഗാനുശാസനത്തിങ്കൽ പ്രഥമമായിരിക്കുന്ന സപ്തദിക്കാണ്ഡം സാംഗോപാംഗമായിട്ടു സമർത്ഥിതമായി.

പരി—അമരസിംഹകൃതി=അമരസിംഹന്റെ കൃതി. അമരസിംഹൻ=അമരസിംഹൻ എന്ന പേരോടുകൂടിയ കവി. കൃതി=നിർമ്മാണം. നാമലിംഗാനുശാസനം=നാമലിംഗാനുശാസനം എന്നു പേരായതു്. പ്രഥമം=ഒന്നാമതു്. സ്വരാദികാണ്ഡം=സ്വരാദികളുടെ കാണ്ഡം. സ്വരാദികൾ=സ്വർഗ്ഗാദികൾ. കാണ്ഡം=സമൂഹം. (സ്വർഗ്ഗാദിവർഗ്ഗങ്ങളുടെ സമൂഹമെന്നു സാരം) സാംഗോപാംഗം=അംഗോപാംഗങ്ങളോടുകൂടിയതു്. അംഗോപാംഗങ്ങൾ=അംഗങ്ങളും ഉപാംഗങ്ങളും. സമർത്ഥിതം=സമർത്ഥിച്ചതു്. സമർത്ഥിക്ക=സമാപ്തിയെ പ്രാപിക്ക.

സാ—സ്പഷ്ടം.

പ്രഥമകാണ്ഡം സമാപ്തം

ദ്വിതീയകാണ്ഡം

ഭൂവർഗ്ഗം

വർഗ്ഗാഃ പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗാദിഭിഃ
നൃബ്രഹ്മക്ഷത്രവിഡ്ശൂദ്രൈസ്സാംഗോപാംഗൈരി

ഹോദിതാഃ. 1

അ—ഇഹ സാംഗോപാംഗൈഃ പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗാദിഭിഃ നൃബ്രഹ്മക്ഷത്രവിഡ്ശൂദ്രൈഃ വർഗ്ഗാഃ ഉദിതാഃ.

അന്വ—ഇതിങ്കൽ സാംഗോപാംഗങ്ങളായി പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗാദികളായിരിക്കുന്ന നൃബ്രഹ്മക്ഷത്രവിഡ്ശൂദ്രങ്ങൾകൊണ്ടു വർഗ്ഗങ്ങൾ ഉദിതങ്ങളാകുന്നു.

പരി—ഇതു്=ദ്വിതീയകാണ്ഡം. സാംഗോപാംഗങ്ങൾ=അംഗോപാംഗങ്ങളോടുകൂടിയവ. അംഗോപാംഗങ്ങൾ=അംഗങ്ങളും ഉപാംഗങ്ങളും. പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗാദികൾ=പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗങ്ങൾ ആദികളായിട്ടുള്ളവ. പൃഥ്വീപുരക്ഷ്മാഭൃദ്വനൌഷധിമൃഗങ്ങൾ=പൃഥ്വിയും പുരവും ക്ഷ്മാഭൃത്തും വനവും ഓഷധിയും മൃഗവും. പൃഥ്വി=ഭൂമി. പുരം=ഭവനം. ക്ഷ്മാഭൃത്തു്=പർവ്വതം. ഓഷധി=ഔഷധം. (മേല്പറഞ്ഞ പദാർത്ഥങ്ങളെപ്പറയുന്ന ശബ്ദങ്ങളെന്നു സാരം). നൃബ്രഹ്മക്ഷത്രവിഡ്ശൂദ്രങ്ങൾ=മനുഷ്യവാചകമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദവും ബ്രാഹ്മണവാചകമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദവും ക്ഷത്രിയവാചകമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദവും വൈശ്യവാചകമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദ

വും ശ്രുത്വാചകമായിരിക്കുന്ന ശബ്ദവും. വർഗ്ഗങ്ങൾ=സജാതീയസമൂഹങ്ങൾ. ഉദിതങ്ങൾ=വദിക്കപ്പെട്ടവ. വദിക്ക=പറയുക.

സാരം—സ്പഷ്ടം.

ഭൂർഭ്രമിരചലാനന്താ രസാ വിശ്വംഭരാ സ്ഥിരാ
ധരാ ധരിത്രീ ധരണീ ക്ഷോണീ ജ്യാ കാശ്യപീ ക്ഷിതിഃ 2

സർവ്വംസഹാ വസുമതീ വസുധോർവ്വീ വസുന്ധരാ
ഗോത്രാ കുഃ പൃഥിവീ പൃഥ്വീ ക്ഷ്മാവനിർമ്മേദിനീ മഹീ 3

വിപുലാ ഗഹ്വരീ ധാത്രീ ഗൌരിളാ കുംഭിനീ ക്ഷമാ
ജഗതീ രത്നഗർഭാ സാ ഭ്രുതധാത്ര്യബ്ധിമേഖലാ 4

ഭൂഃ ഭ്രമിഃ അചലാ അനന്താ രസാ വിശ്വംഭരാ സ്ഥിരാ ധരാ ധരിത്രീ ധരണീ ക്ഷോണീ ജ്യാ കാശ്യപീ ക്ഷിതിഃ സർവ്വംസഹാ വസുമതീ വസുധാ ഉർവ്വീ വസുന്ധരാ ഗോത്രാ കുഃ പൃഥിവീ പൃഥ്വീ ക്ഷ്മാ അവനിഃ മേദിനീ മഹീ വിപുലാ ഗഹ്വരീ ധാത്രീ ഗൌഃ ഇളാ കുംഭിനീ ക്ഷമാ ജഗതീ രത്നഗർഭാ ഭ്രുതധാത്രീ അബ്ധിമേഖലാ (നവ-ം സ്ത്രീ) ഭൂമിയുടെ പേർ.

മൃന്മൃത്തികാ പ്രശസ്യാ തു മൃത്സാ മൃൽസ്നാ ച മൃത്തികാ
ഉർവ്വരാ സർവ്വസസ്യാഢ്യാ സ്യാദ്ഭൂഷഃ ക്ഷാരമൃത്തികാ 5

മൃൽ മൃത്തികാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) മണ്ണിന്റെ പേർ. മൃത്സാ മൃസ്നാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) നല്ല മണ്ണിന്റെ പേർ. ഉർവ്വരാ (സ്ത്രീ) എല്ലാ സസ്യങ്ങളുമുള്ള ഭൂമിയുടെ പേർ. ഊഷഃ (നാ) ക്ഷാരമൃത്തികാ (സ്ത്രീ) ദ്വ-ം ഓർമണ്ണിന്റെ പേർ.

ഊഷവാനൂഷരോ ഽപാവപ്യനൂപലിംഗൌ സ്ഥലം സ്ഥലീ
സമാനൌ മരുധന്വാനൌ ദ്വേ ഖിലാപ്രഹതേ സമേ 6

ത്രിഷ്വഥോ ജഗതീ ലോകോ വിഷ്ടപം ഭുവനം ജഗൽ
ലോകോയം ഭാരതം വർഷം ശരാവത്യാസ്തു യോവധേഃ 7

ദേശഃ പ്രാക്കുദക്ഷിണഃ പ്രാച്യ ഉദീച്യഃ പശ്ചിമോത്തരഃ
പ്രത്യന്തോ ഽന്ത്യോ മ്ലേച്ഛദേശഃ സ്യാന്മധ്യദേശസ്തു മധ്യമഃ 8

ഊഷവാൻ ഊഷരഃ (ദ്വ-ം നാ) ഓർനിലത്തിന്റെ പേർ. ഈ രണ്ടു ശബ്ദങ്ങളും വിശേഷ്യാനുരോധികളാകയാൽ ഊഷവതീ എന്നും ഊഷവൽ എന്നും ഊഷരാ എന്നും ഊഷരം എന്നുമാവാം. സ്ഥലം (ക്ലീ) പ്രദേശസാമാന്യത്തിന്റെ പേർ. സ്ഥലീ (സ്ത്രീ) നന്നാക്കാതെയുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. മരുഃ ധന്വാ (ദ്വ-ം നാ) നിർജ്ജലഭൂമിയുടെ പേർ. ഖിലം അപ്രഹതം (ദ്വ-ം ക്ലീ) മരുനാളം വാഴാത്ത ഭൂമിയുടെ പേർ. ഇതു രണ്ടും ത്രിലിംഗങ്ങ

ളാകുന്നു. ജഗതീ (സ്ത്രീ) ലോകഃ (നാ) വിഷ്ടപം ഭുവനം ജഗൽ (ന.-ം ക്ലീ) ഇ-ം ലോകത്തിന്റെ പേർ. 'ലോകോയം ഭാരതം വർഷം' എന്നതിനു ഈ ലോകം ഭാരതമെന്ന ഖണ്ഡമാകുന്നു എന്നർത്ഥം. പ്രാച്യഃ (നാ) ശരാവതിയാകുന്ന നദിയുടെ കിഴക്കും തെക്കുമുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ഉദീച്യഃ (നാ) ശരാവതിയാകുന്ന നദിയുടെ പടിഞ്ഞാറും വടക്കുമുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. പ്രത്യന്തഃ മ്ലേച്ഛദേശഃ (ഉ.-ം നാ) മ്ലേച്ഛദേശത്തിന്റെ പേർ. മധ്യദേശഃ മധ്യമഃ (ഉ.-ം നാ) മധ്യമദേശത്തിന്റെ പേർ.

ആര്യാവർത്തഃ പുണ്യഭൂമിർമ്മധ്യം വിന്ധ്യഹിമാലയോഃ
നീവൃജ്ജനപദശ്ച ദേശവിഷയശ്ച തുപവർത്തനം 9

ആര്യാവർത്തഃ (നാ) പുണ്യഭൂമിഃ (സ്ത്രീ) ഉ.-ം ഹിമവാന്റേയും വിന്ധ്യൻപർവ്വതത്തിന്റേയും മധ്യത്തിന്റെ പേർ. നീവൃൽ ജനപദഃ (ഉ.-ം നാ) രാജ്യത്തിന്റെ പേർ. ദേശഃ വിഷയഃ (ഉ.-ം നാ) ഉപവർത്തനം (ക്ലീ) ന.-ം ദേശത്തിന്റെ പേർ.

ത്രിഷ്വാശോഷ്വാന്നഡപ്രായേനഡ്വാൻ നഡ്വല ഇത്യപി
കുമുദ്വാൻ കുമുദപ്രായേ വേതസ്വാൻ ബഹ്വവേതസേ 10

ത്രിഷ്വാശോഷ്വാൽ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ശോഷ്വം ശോസ്ഥാനകം എന്നതിന്റെ മുമ്പെ പഠയപ്പെട്ടന്ന ശബ്ദങ്ങളും ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നാകുന്നു. നഡ്വാൻ നഡ്വലഃ (ഉ.-ം നാ) വേഴല വളരെയുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ത്രിലിംഗമാകയാൽ നഡ്വതീ എന്നും നഡ്വൽ എന്നുമാവാം. ശോഷ്വം ശോസ്ഥാനമെന്നുള്ളതിനു മുമ്പെ പഠയപ്പെട്ടന്ന ശബ്ദങ്ങളുംക്കൊക്കെയും ഈ വിശേഷത്തെ ഊഹിച്ചുകൊൾകയും വേണം. കുമുദ്വാൻ (നാ) ആമ്പൽ അധികമായ ദേശത്തിന്റെ പേർ. വേതസ്വാൻ (നാ) ആറാവഞ്ഞി അധികമായ ദേശത്തിന്റെ പേർ.

ശാദ്വലശ്ശാദഹരിതേ സജംബ്വാളേ തു പംകിലഃ
ജലപ്രായമനൂപം സ്യാൽ പുംസി കച്ഛസ്ഥഥാവിധഃ 11

ശാദ്വലഃ (നാ) വൻപുല്ലു് അധികമായ ദേശത്തിന്റെ പേർ. പംകിലഃ (നാ) ചളിയുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ജലപ്രായം അനൂപം (ഉ.-ം ക്ലീ) വളരെ ജലവൃക്ഷാദികളോടുകൂടിയ പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. കച്ഛഃ (നാ) അനൂപദേശത്തോടു സദൃശമായ പുഴയുടെ വക്കു മുതലായതിന്റെ പേർ. പുംസി കച്ഛഃ എന്നു പഠഞ്ഞതുകൊണ്ടു ത്രിഷ്വാശോഷ്വാൽ എന്നുള്ള വിധി കച്ഛശബ്ദത്തിനു സംബന്ധിക്കുകയില്ലെന്നു് അറികയുംവേണം. കച്ഛം അനൂപത്തോടു തുല്യാർത്ഥമാകുന്നു എന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം.

സ്ത്രീ ശർക്കരാ ശർക്കരിലശ്ശാർക്കരശ്ശർക്കരാവതി
ദേശ ഏവാദിമാത്വേവമന്നേയാസ്സികതാവതി. 12

ശക്കരാ (സ്ത്രീ) ശക്കരിലഃ (നാ) ഉ-ം ചുക്കാൻകല്ലുകളോടുകൂടിയ ദേശത്തിന്റെ പേർ. ശാക്കരഃ (നാ) ചുക്കാൻകല്ലുകളോടുകൂടിയ ദേശം മുതലായതിന്റെ പേർ സ്ത്രീ ശക്കരാ എന്നു പഠഞ്ഞതുകൊണ്ടു ത്രിഷ്വാഗോഷ്ഠാൽ എന്നുള്ള വിധി ശക്കരാശബ്ദത്തിന്നു സംബന്ധിക്കയില്ല എന്നറികയും വേണം. ഏവമുന്നേയാസ്സികതാവതി എന്നതിന്റെ അർത്ഥം മണലുള്ളതിനെ പഠയുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ മേല്പഠഞ്ഞപ്രകാരം ഊഹിക്കേണമെന്നാകുന്നു.

ദേശോ നദ്യംബുവൃഷ്ട്യംബുസംപന്നവ്രീഹിപാലിതഃ
സ്യാന്നദീമാതൃകോ ദേവമാതൃകശ്ച യഥാക്രമം 13

നദീമാതൃകഃ (നാ) ആറുവെള്ളംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന സസ്യങ്ങൾകൊണ്ടു ഉപജീവനത്തോടുകൂടിയ ദേശത്തിന്റെ പേർ. ദേവമാതൃകഃ (നാ) മഴവെള്ളംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന സസ്യങ്ങൾകൊണ്ടുപജീവനത്തോടുകൂടിയ ദേശത്തിന്റെ പേർ.

സുരാജ്ഞി ദേശേ രാജന്വാൻ സ്യാത്തതോന്യത്ര രാജവാൻ
ഗോഷ്ഠം ഗോസ്ഥാനകം തത്തു ഗൌഷ്ഠീനം ഭ്രതപൂർവ്വകം 14

രാജന്വാൻ (നാ) നല്ല രാജാവുള്ള ദേശത്തിന്റെ പേർ. രാജവാൻ (നാ) മേല്പഠഞ്ഞപ്രകാരമല്ലാത്ത ദേശത്തിന്റെ പേർ. ഗോഷ്ഠം ഗോസ്ഥാനകം (ഉ-ം ക്ലീ) തൊഴുത്തിന്റെ പേർ. ഗൌഷ്ഠീനം (ക്ലീ) മുമ്പെ തൊഴുത്തായിരുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ.

പര്യന്തഭൂഃ പരിസരഃസ്സേതുരാളൌ സ്ത്രിയാം പുമാൻ
വാമലൂരശ്ച നാകശ്ച വന്മീകം പുന്നപുംസകം 15

പര്യന്തഭൂഃ (സ്ത്രീ) പരിസരഃ (നാ) ഉ-ം നദീപർവ്വതാദിസമീപഭൂമിയുടെ പേർ. സേതുഃ (നാ) ആളിഃ (സ്ത്രീ) ഉ-ം ചിറയുടെ പേർ. വാമലൂരഃ നാകഃ (ഉ-ം നാ) വന്മീകം (ക്ലീ) നു-ം പുറ്റിന്റെ പേർ. വന്മീകഃ എന്നുമാം.

അയനം വർത്മ മാർഗ്ഗോധ്വപന്ഥാനഃ പദവീ സ്രുതിഃ
സരണിഃ പദ്ധതിഃ പദ്യാ വർത്തന്യേകപദീതി ച 16

അയനം വർത്മ (ഉ-ം ക്ലീ) മാർഗ്ഗഃ അധ്വാ പന്ഥാഃ (നു-ം നാ) പദവീ സ്രുതിഃ സരണിഃ പദ്ധതിഃ പദ്യാ വർത്തനീ ഏകപദീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ഈ ഉ-ം വഴിയുടെ പേർ.

അതിപന്ഥാസ്സുപന്ഥാശ്ച സൽപഥശ്ചാഭിധേയവത്
വ്യധ്വാ ദുരധ്വാ വിപഥഃ കദധ്വാ കാപഥസ്സമാഃ 17

അതിപന്ഥാഃ സുപന്ഥാഃ സൽപഥഃ (നു-ം നാ) നല്ല വഴിയുടെപേർ.

വ്യധ്വഃ ദുരധ്വഃ വിപഥഃ കുധ്വാ കാപഥഃ (ഇ-ം നാ) ദുർമ്മാർഗ്ഗത്തിന്റെ പേർ.

അപന്ഥാസ്ത്വപഥം തുല്യേ ശൃംഗാടകചതുഷ്പഥൌ
പ്രാന്തരം ഭൂരഗത്യന്യോധ്വാ കാന്താരം വർത്മ ദുർഗ്ഗമം. 18

അപന്ഥാഃ (നാ) അപഥം (ക്ലീ) വ-ം പിഴച്ച വഴിയുടെ പേർ. ശൃംഗാടകം ചതുഷ്പഥം (വ-ം ക്ലീ) നാലു പെരുവഴി കൂടിയതിന്റെ പേർ. പ്രാന്തരം (ക്ലീ) ദൂരമായും വൃക്ഷച്ഛായാജലാദികളോടുകൂടാത്തതായുമിരിക്കുന്ന വഴിയുടെ പേർ. കാന്താരം (ക്ലീ) നടക്കുവാൻ വയ്യാത്ത വഴിയുടെ പേർ.

ഗവ്യൂതിഃ സ്ത്രീ കോശയുഗം നലഃ കിഷ്കുചതുർശ്രുതം
ഘണ്ടാപഥസ്സംസരണം തൽ പുരേ സ്യാപനിഷ്കുരം 19

ഗവ്യൂതിഃ (സ്ത്രീ) അരക്കാതം വഴിയുടെ പേർ. നലഃ (നാ) നാനൂറു കോൽ നീളമുള്ള സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ഘണ്ടാപഥഃ (നാ) സംസരണം (ക്ലീ) വ-ം പണ്ടു വില്പാട്ടു വിസ്താരമുള്ള രാജമാർഗ്ഗത്തിന്റെ പേർ. ഉപനിഷ്കുരം (ക്ലീ) രാജഗൃഹത്തിന്നടുത്ത രാജമാർഗ്ഗത്തിന്റെ പേർ.

ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ രോദസ്യൌ ദ്യാവാഭൂമീ ച രോദസീ
ദിവസ്പൃഥിവ്യൌ ഗഞ്ജോ തു രുമാ സ്യാല്ലവണാകരഃ. 20

ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ രോദസ്യൌ ദ്യാവാഭൂമീ രോദസീ ദിവസ്പൃഥിവ്യൌ (ഇ-ം സ്ത്രീ) ആകാശഭൂമികളുടെ പേർ. ദ്യാവാപൃഥിവ്യൌ ഇത്യാദികൾ അഞ്ചും ദ്വിവചനാന്തങ്ങളാകുന്നു. ഗഞ്ജോ രുമാ (വ-ം സ്ത്രീ) ലവണാകരഃ (നാ) ന-ം ഉപ്പുപടന്നയുടെ പേർ.

പുരവർഗ്ഗം

പൂഃ സ്ത്രീ പുരീനഗര്യൌ വാ പത്തനം പുടഭേദനം
സ്ഥാനീയം നിഗമോന്യത്തു യന്മൂലനഗരാൽ പുരം 1

തച്ഛാഖാനഗരം ഖേടോ വേശ്യാജനസമാശ്രയഃ
ആപണസ്തു നിഷദ്യായാം വിപണിഃ പണ്യവീഥികാ 2

രഥ്യാ പ്രതോളീ വിശിഖാ സ്യാച്ഛ്രയോ വപ്രമസ്ത്രിയാം
പ്രാകാരോ വരണസ്സാലഃ പ്രാചീനം പ്രാന്തതോ വൃതിഃ 3

പൂഃ പുരീ നഗരീ (ന-ം സ്ത്രീ) പത്തനം പുടഭേദനം സ്ഥാനീയം (ന-ം ക്ലീ) നിഗമഃ (നാ) ഉ-ം രാജധാനിയുടെ പേർ. പുരീനഗരീശബ്ദ

ങ്ങൾ പുരം എന്നും നഗരം എന്നും നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശാഖാനഗരം (ക്ലീ) മൂലനഗരമല്ലാത്ത നഗരത്തിന്റെ പേർ. വേശഃ വേശ്യാജനസമാശ്രയഃ (പു-ം നാ) തേവിടിശ്ശിത്തെരുവിന്റെ പേർ. ആപണഃ (നാ) നിഷദ്യാ (സ്ത്രീ) പു-ം അങ്ങാടിയുടെ പേർ. വിപണിഃ പണ്യവീഥികാ (പു-ം സ്ത്രീ) അങ്ങാടിത്തെരുവിന്റെ പേർ. രഥ്യാ പ്രാന്തരേഖാ വിശിഖാ (ന-ം സ്ത്രീ) ഗ്രാമങ്ങളുടെ നടുവിലൂടെയുള്ള വഴിയുടെ പേർ. ചയഃ (നാ) വപ്രം (ക്ലീ) പു-ം മതിലടിയുടെ പേർ. വപ്രഃ എന്നുമാം. പ്രാകാരഃ വരണഃ സാലഃ (ന-ം നാ) മതിലിന്റെ പേർ. പ്രാചീനം (ക്ലീ) പുറമതിലിന്റെ പേർ എന്നു് ഒരു പക്ഷം. മഹേശ്വരടീകയിൽ നഗരാദിയുടെ പുറകം മുള മുള്ള മുതലായതുകൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ടുന്നതിനു പ്രാചീനം എന്നു പേർ കാണപ്പെട്ടുന്നു. അപ്രകാരമായാൽ വേലി എന്നു ഭാഷ.

ഭിത്തിഃ സ്ത്രീ കുഡ്യമേഡ്മകം തദന്തന്ന്യസ്തകീകസം
ഗൃഹശ്രേഷ്ഠാദ്യവസിതവേശ്മസത്മനികേതനം 4

നിശാന്തവസ്ത്യസദനഭവനാഗാരമന്ദിരം
ഗൃഹാഃ പുംസി ച ഭ്രമ്ന്യേവ നികായനിലയാലയാഃ 5

ധിഷ്ണ്യമോകോനിവസനം സ്ഥാനം വാസ്തു നിവേശനം
ശരണം ധാമ സംസ്ത്യായോ നിവാസാവസഥക്ഷയാഃ 6

വാസഃ കുടോ ദ്വയോശ്ശാലാ സഭാസഞ്ജവനം ത്വിദം
ചതുശ്ശാലം മുനീനാം തു പർണ്ണശാലോടജോസ്ത്രിയാം 7

ഭിത്തിഃ (സ്ത്രീ) കുഡ്യം (ക്ലീ) പു-ം ചുമരിന്റെ പേർ. ഏഡ്മകം (ക്ലീ) ഉപ്പിനുവേണ്ടി അകത്തു കഠിനവസ്തുക്കൾ വെച്ചണ്ടാക്കിയ ചുമരിന്റെ പേർ. ഗൃഹം ശ്രേഷ്ഠം ഉദവസിതം വേശ്മ സത്മ നികേതനം നിശാന്തം വസ്ത്യം സദനം ഭവനം അഗാരം (ആഗാരമെന്നുമാം) മന്ദിരം (ദ്വ-ം ക്ലീ) ഗൃഹാഃ നികായഃ നിലയഃ ആലയഃ കുടഃ വാസഃ (ന്യ-ം നാ) ശാലാ സഭാ (പു-ം സ്ത്രീ) ദ്വ-ം ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. ഗൃഹശബ്ദം പുല്ലിംഗമായി പ്രയോഗിക്കുമ്പോൾ ബഹുവചനമായിട്ടുതന്നെ പ്രയോഗിക്കണം. മഹേശ്വരടീകയിൽ 'ധിഷ്ണ്യമോകോനിവസന'മിത്യാദി ശ്ലോകം കാണപ്പെട്ടുന്നില്ല. എങ്കിലും ഇപ്രദേശങ്ങളിൽ ചിലർ പഠിക്കുകനിമിത്തം ചേർത്തിരിക്കുന്നു. സഞ്ജവനം (ക്ലീ) തെക്കിനി മുതലായ നാലു പുരകളോടുകൂടിയ ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. പർണ്ണശാലാ (സ്ത്രീ) ഉടജഃ (നാ) പു-ം ഋഷികളുടെ ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. ഉടജമെന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം.

ചൈത്യമായതനം തുല്യേ വാജിശാലാ തു മന്ദുരാ
ആവേശനം ശില്പിശാലാ പ്രപാ പാനീയശാലികാ 8

ചൈത്യം ആയതനം (പു-ം ക്ലീ) ദേവാലയത്തിന്റെ പേർ എന്നു് ഒരു പക്ഷം. മഹേശ്വരടീകയിൽ യാഗത്തിന്നായുള്ളതും ഉണ്ടുള്ള സ്ഥാനവിശേഷത്തിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു. വാജിശാലാ മന്ദുരാ (പു-ം സ്ത്രീ) കുതിരപ്പന്തിയുടെ പേർ. ആവേശനം (ക്ലീ) ശില്പിശാലാ (സ്ത്രീ) പു-ം ആശാരി മുതലായവരുടെ പണിപ്പുരയുടെ പേർ. പ്രപാ പാനീയശാലികാ (പു-ം സ്ത്രീ) തണ്ണീർപ്പന്തലിന്റെ പേർ.

മഠഃ ക്ഷാത്രാദിനിലയസ്സത്രശാലാ പ്രതിശ്രയഃ
ബ്രഹ്മസ്ഥാനാം തു വിഹാരോസ്ത്രീ ഗഞ്ജാ തു മദിരാഗൃഹം 9

മഠഃ (നാ) ശിഷ്യൻ മുതലായവരുടെ ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. സത്രശാലാ (സ്ത്രീ) പ്രതിശ്രയഃ (നാ) പു-ം യാഗശാലയുടെ പേർ. വിഹാരഃ (നാ) പള്ളിയുടെ പേർ. വിഹാരം എന്നുമാം. ഗഞ്ജാ (സ്ത്രീ) മദിരാഗൃഹം (ക്ലീ) പു-ം മദ്യഗൃഹത്തിന്റെ പേർ.

ഗർഭാഗാരം വാസഗൃഹമരിഷ്ടം സൂതികാഗൃഹം
കുട്ടിമോസ്ത്രീ നിബദ്ധാ ഭ്രുശ്ചത്രശാലാ ശിരോഗൃഹം 10

ഗർഭാഗാരം വാസഗൃഹം (പു-ം ക്ലീ) ഉള്ളറയുടെ പേർ. അരിഷ്ടം സൂതികാഗൃഹം (പു-ം ക്ലീ) ഈറ്റില്ലത്തിന്റെ പേർ. കുട്ടിമഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. കൽത്തറയുടെ പേർ. ഛത്രശാലാ (സ്ത്രീ) ശിരോഗൃഹം (ക്ലീ) പു-ം ഒരു ഗൃഹത്തിന്റെ മുകളിലുണ്ടാക്കപ്പെട്ട മറ്റൊരു ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ.

വാതായനം ഗവാക്ഷഃ സ്യാന്മണ്ഡപോസ്ത്രീ ജനാശ്രയഃ
ഹർമ്മ്യാദിർദ്ധനിനാം വാസഃ പ്രാസാദോ ദേവഭ്രൂഭുജാം 11

വാതായനം (ക്ലീ) ഗവാക്ഷഃ (നാ) പു-ം കിളിവാതിലിന്റെ പേർ. മണ്ഡപഃ ജനാശ്രയഃ (പു-ം നാ) മണ്ഡപത്തിന്റെ പേർ. മണ്ഡപം എന്നുമാം. ഹർമ്മ്യാദിർദ്ധനിനാം വാസഃ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഹർമ്മ്യം മുതലായ ശബ്ദങ്ങൾ ധനികന്മാരുടെ ഗൃഹമെന്നു് അർത്ഥത്തോടുകൂടിയവയാകുന്നു എന്നിപ്രകാരം ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ഹർമ്മ്യം സപ്തനികം അട്ടാലകം ഇത്യാദികൾ ധനികഗൃഹത്തിന്റെ പേരാകുന്നു എന്നു താൽപര്യം. പ്രാസാദഃ (നാ) ദേവാലയത്തിന്റേയും രാജഗൃഹത്തിന്റേയും പേർ.

സൌധോസ്ത്രീ രാജസദനമുപകാര്യോപകാരികാ
സപ്തഭൂമികസ്സർവ്വതോഭദ്രോ നന്ദ്യാവർത്താദയോപി ച 12
വിച്ഛന്ദകഃ പ്രഭേദോ ഹി ഭവന്തീശ്വരവേശ്മനാം
സ്നാനാഗാരം ഭ്രുഭുജാമന്തഃപുരം സ്യാദവരോധനം 13
ശുദ്ധാന്തശ്ചാവരോധശ്ച സ്യാദ്ദ്വൌ ക്ഷൌമമസ്ത്രിയാം
പ്രഘാണപ്രഘണാളിന്ദാ ബഹിർദ്വാരപ്രകോഷ്ഠകേ 14

സൌധഃ (നാ) രാജസദനം (ക്ലീ) ഏ-ം രാജഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. സൌധം എന്നുമാം. ഉപകാര്യാ ഉപകാരികാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) രാജയോഗ്യമായ കൂടാരത്തിന്റെ പേർ. മഹേശ്വരടീകയിൽ സൌധാദികളും നാലും രാജഗൃഹത്തിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു. സ്വസ്തികഃ സ്വസ്തോഭദ്രഃ നന്ദ്യാവർത്താദയഃ വിച്ഛന്ദകഃ അഷ്ടൌ ച ഈശ്വരവേശ്മനാം പ്രഭേദാ ഭവന്തി എന്നു് അനന്തരമാകുന്നു. സ്വസ്തികവും സ്വസ്തോഭദ്രവും നന്ദ്യാവർത്താദികളും വിച്ഛന്ദകവും ഈശ്വരവേശ്മങ്ങളുടെ പ്രഭേദങ്ങളായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു എന്നു് അനന്തരാർത്ഥമാകുന്നു. സ്വസ്തികഃ (നാ) നാലു ഗോപുരങ്ങളോടുകൂടിയ രാജഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. സ്വസ്തോഭദ്രഃ (നാ) വളരെ നിലകളോടുകൂടിയ മാളികയുടെ പേർ. നന്ദ്യാവർത്തഃ (നാ) വൃത്താകാരമായ ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു സൂചകം വർദ്ധമാനം ഇത്യാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. വിച്ഛന്ദകഃ (നാ) വളരെ വിസ്താരത്തോടും ഭംഗിയോടും കൂടിയ ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. ഈശ്വരവേശ്മങ്ങൾ എന്നതിനു രാജഗൃഹങ്ങൾ എന്നും പ്രഭേദങ്ങൾ എന്നതിനു വിശേഷങ്ങൾ എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. അന്തഃപുരം അവരോധനം (ഏ-ം ക്ലീ) ശുദ്ധാന്തഃ അവരോധഃ (ഏ-ം നാ) ര-ം രാജസ്ത്രീകൾ പാർക്കുന്ന ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. അട്ടഃ (നാ) ക്ഷൌമം (ക്ലീ) ഏ-ം കൊത്തളത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷൌമഃ എന്നുമാം. പ്രഘാണഃ പ്രഘണഃ അളിന്ദഃ (ന-ം നാ) പുറത്തിണ്ണയുടെ പേർ.

ഗൃഹാവഗൃഹണീ ദേഹളീ തുംഗണം ചതുരാജിരേ
അധസ്താദ്ദാരുണീ ശിലാ നാസാ ദാരുപരി സ്ഥിതാ 15

ഗൃഹാവഗൃഹണീ ദേഹളീ (ഏ-ം സ്ത്രീ) ചോരുപടിയുടെ പേർ. അംഗണം ചതുരം അജിരം (ന-ം ക്ലീ) മുറ്റത്തിന്റെ പേർ. ശിലാ (സ്ത്രീ) താഴത്തെ പടിയുടെ പേർ. നാസാ (സ്ത്രീ) മേലേ പടിയുടെ പേർ.

പ്രച്ഛന്നമന്തർദ്വാരം സ്യാൽ പക്ഷദ്വാരം തു പക്ഷകഃ
വലീകനീവ്യേ പടലപ്രാന്തേഥ പടലം ഛദിഃ 16

പ്രച്ഛന്നം അന്തർദ്വാരം (ഏ-ം ക്ലീ) അകത്തെ വാതിലിന്റെ പേർ. പക്ഷദ്വാരം (ക്ലീ) പക്ഷകഃ (നാ) ഏ-ം ഇരുഭാഗങ്ങളിലുള്ള വാതലിന്റെ പേർ. വലീകം നീവ്യം പടലപ്രാന്തം (ന-ം ക്ലീ) വാരടപ്പുറമെ വെയ്ക്കുന്ന ഇരുപ്പുലകയുടെ പേർ. പടലം (ക്ലീ) ഛദിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം മേച്ചിലിനുള്ള സാധനത്തിന്റെ പേർ.

ഗോപാനസീ തു വളഭീ ഛാദനേ വക്രദാരുണീ
കപോതപാളികായാം തു വിടങ്കം പുന്നപുംസകം 17

ഗോപാനസീ വളഭീ (ഏ-ം സ്ത്രീ) മറവിനായിക്കൊണ്ടു വെയ്ക്കുന്ന വളവോടുകൂടിയ മരത്തിന്റെ പേർ. കപോതപാളികാ (സ്ത്രീ) വിടങ്കം (ക്ലീ) പ്രാവിൻപലകയുടെ പേർ. വിടങ്കഃ എന്നുമാം.

സ്ത്രീ ദ്വാർദ്വാരം പ്രതീഹാരഃ സ്യാദ്വിതർദ്ദിസ്തു വേദികാ
തോരണോസ്ത്രീ ബഹിർദ്വാരം പുരദ്വാരം തു ഗോപുരം 18

കൂടം പൂർദ്വാരി യദ്ധസ്തിനഖസ്തസ്മിന്നധസ്ത്രിഷു
കവാടമരരം തുല്യേ തദ്വിഷ്ക്കംഭേർഗ്ഗളം ന നാ 19

ദ്വാഃ (സ്ത്രീ) ദ്വാരം (ക്ലീ) പ്രതീഹാരഃ (നാ) പു-ം വാതിലിന്റെ പേർ. വിതർദ്ദിഃ വേദികാ (പ-ം സ്ത്രീ) തിണ്ണയുടെ പേർ. തോരണഃ (നാ) ബഹിർദ്വാഗത്തിന്റെ പേർ. തോരണം എന്നുമാം. പുരദ്വാരം ഗോപുരം (പ-ം ക്ലീ) ഗോപുരത്തിന്റെ പേർ. കൂടം (ക്ലീ) ഹസ്തിനഖഃ (നാ) പ-ം ആനപ്പടവിന്റെ പേർ. കവാടം അരരം (പ-ം ക്ലീ) വാതിലിന്റെ പേർ. ഇതിന്റെ മുമ്പിൽ വാതിലിന്റെ പേർ എന്നു കാണിച്ചതിന്നു കട്ടളപ്പുഴുത് എന്നു് അർത്ഥമെന്നും ഇവിടെ കാണിച്ചതിന്നു കട്ടളപ്പുഴുത് അടയ്ക്കുവാനുള്ള പലക എന്നു് അർത്ഥമെന്നുമുള്ള വിശേഷത്തെ അറിഞ്ഞുകൊൾക. അർഗ്ഗളം (ക്ലീ) തഴതിന്റെ പേർ. അർഗ്ഗളാ എന്നുമാം.

ആരോഹണം സ്യാൽ സോപാനം നിശ്രേണിസ്ത്വധിരോഹണീ
സമ്മാർജ്ജനീ ശോധനീ സ്യാൽ സങ്കരോവകരസ്തയാ 20

ക്ഷിപ്തേ മുഖം നിസ്സരണം സന്നിവേശോ നികഷ്ണം
സമൌ സംവസഥഗ്രാമൌ വേശ്മഭൂർവ്വാസ്തുരസ്ത്രിയാം 21

ആരോഹണം സോപാനം (പ-ം ക്ലീ) കല്പടയുടെ പേർ. നിശ്രേണിഃ അധിരോഹണീ (പ-ം സ്ത്രീ) കോണിമുറിയുടെ പേർ. സമ്മാർജ്ജനീ ശോധനീ (പ-ം സ്ത്രീ) ചൂലിന്റെ പേർ. സങ്കരഃ അവകരഃ (പ-ം നാ) അടിച്ചുകളയപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. മുഖം നിസ്സരണം (പ-ം ക്ലീ) പുരയുടെ മുഖത്തിന്റെ പേർ. സന്നിവേശഃ (നാ) നികഷ്ണം (ക്ലീ) പ-ം നന്നായിട്ടുള്ള വാസസ്ഥാനത്തിന്റെ പേർ. ക്രീഡാപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു പക്ഷമുണ്ടു്. സംവസഥഃ ഗ്രാമഃ (പ-ം നാ) ഗ്രാമത്തിന്റെ പേർ. വേശ്മഭൂഃ (സ്ത്രീ) വാസ്തുഃ (നാ) പ-ം ഗൃഹഭൂമിയുടെ പേർ. വാസ്തു എന്നു നപുംസകമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം.

ഗ്രാമാന്ത ഉപശല്യം സ്യാത്സീമസീമേ സ്ത്രിയാമുഭേ
ഘോഷ ആഭീരവല്ലീ സ്യാൽ പക്കണശ്ചുബരാലയഃ 22

ഗ്രാമാന്തഃ (നാ) ഉപശല്യം (ക്ലീ) പ-ം ഗ്രാമസമീപപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. സീമാ (ന—സ്ത്രീ) സീമാ (ആ—സ്ത്രീ) പ-ം ഗ്രാമാദികളുടെ അതിരിന്റെ പേർ. ഈ നാലും ഗ്രാമാദികളുടെ അതിരിന്റെ പേർ എന്നും മത

മുണ്ട്. ഘോഷഃ (നാ) ആഭീരവല്ലീ (സ്ത്രീ) ഏ-ം ഇടയരുടെ കുടികളുടെ പേർ. പക്കണഃ ശബരാലയഃ (ഏ-ം നാ) കാട്ടാളപ്പുരയുടെ പേർ.

ശൈലവർഗ്ഗം

മഹീധ്രശിഖരിക്ഷ്മാഭൃദഹാര്യധരപർവ്വതാഃ
അദ്രിഗോത്രഗിരിഗ്രാവാചലശൈലശിലോച്ചയാഃ 1

മഹീധ്രഃ ശിഖരീ ക്ഷ്മാഭൃൽ അഹാര്യഃ ധരഃ പർവ്വതഃ അദ്രിഃ ഗോത്രഃ ഗിരിഃ ഗ്രാവാ അചലഃ ശൈലഃ ശിലോച്ചയഃ (ഉഭ-ം നാ) പർവ്വതത്തിന്റെ പേർ.

ലോകാലോകശ്ചക്രവാളസ്ത്രികൂടസ്ത്രികകുത്സമൌ
അസ്തസ്തു ചരമക്ഷ്മാഭൃദുദയഃ പൂർവ്വപർവ്വതഃ 2

ലോകാലോകഃ ചക്രവാളഃ (ഏ-ം നാ) ലോകാലോകപർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. ത്രികൂടഃ ത്രികകുൽ (ഏ-ം നാ) ത്രികൂടപർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. അസ്തഃ ചരമക്ഷ്മാഭൃൽ (ഏ-ം നാ) അസ്തമയപർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. ഉദയഃ പൂർവ്വപർവ്വതഃ (ഏ-ം നാ) ഉദയപർവ്വതത്തിന്റെ പേർ.

ഹിമവാൻ നിഷധോ വിന്ധ്യോ മാല്യവാൻ പാരിയാത്രകഃ
ഗന്ധമാദനമന്യേ ച ഹേമകൂടാദയോ നഗാഃ 3

ഹിമവാൻ നിഷധഃ വിന്ധ്യഃ മാല്യവാൻ പാരിയാത്രകഃ (ഭി-ം നാ) ഗന്ധമാദനം (ക്ലീ) ഗന്ധമാദനഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഇവ ആദ്യം പ്രധാനമായ ഓരോരോ പർവ്വതത്തിന്റെ പേർ. അന്യേ ച ഹേമകൂടാദയോ നഗാഃ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം മേല്പറഞ്ഞ പർവ്വതങ്ങളും കൂടാതെ ഹേമകൂടം മുതലായ പർവ്വതങ്ങളുമുണ്ട് എന്നാകുന്നു.

പാഷാണഃ പ്രസ്തരഗ്രാവോപലാശ്മാനശ്മിലാ ദൃഷൽ
കൂടോസ്ത്രീ ശിഖരം ശൃംഗം പ്രപാതസ്തു തടോ ഭൃഗുഃ 4

പാഷാണഃ പ്രസ്തരഃ ഗ്രാവാ ഉപലഃ അശ്മാ (ഭി-ം നാ) ശിലാ ദൃഷൽ ഏ-ം (സ്ത്രീ) ഉ-ം കല്ലിന്റെ പേർ. കൂടഃ (നാ) ശിഖരം ശൃംഗം ഏ-ം (ക്ലീ) ന-ം കൊടുമുടിയുടെ പേർ. കൂടമെന്നുമാം. പ്രപാതഃ തടഃ ഭൃഗുഃ ന-ം (നാ) മലച്ചെരുവിന്റെ പേർ.

കടകോസ്ത്രീ നിതംബോദ്രേഃ സ്ഥഃ പ്രസ്ഥസ്സാനുരസ്ത്രിയാം
ഉത്സഃ പ്രസ്രവണം വാരിപ്രവാഹോ നിർജ്ഝരോ ഝരഃ 5

കടകഃ (നാ) പർവ്വതമധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. കടകം എന്നുമാം. സാനുഃ പ്രസ്ഥഃ സാനുഃ (പു-ം നാ) താഴ്വരയുടെ പേർ. സാനു എന്നുമാം. ഉത്സഃ (നാ) പ്രസ്രവണം (ക്ലീ) ന-ം ഉറവുള്ള പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. വാരിപ്രവാഹഃ നിർഝരഃ ഝരഃ (പു-ം നാ) അരുവിയാറിന്റെ പേർ.

ദരീ തു കന്ദരോ വാ സ്ത്രീ ദേവഖാതവിലേ ഗുഹാ
ഗഹ്വരം ഗണ്ഡശൈലാസ്തു ച്യുതാഃ സ്ഥൂലോപലാ ഗിരേഃ

ദരീ (സ്ത്രീ) കന്ദരഃ (നാ) കന്ദരാ എന്നുമാം. ന-ം പർവ്വതങ്ങളിൽ മനുഷ്യരാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട മടയുടെ പേർ. ഗുഹാ (സ്ത്രീ) ഗഹ്വരം (ക്ലീ) ന-ം ദേവനിർമ്മിതമായ മടയുടെ പേർ. ഈ നാലും ദേവനിർമ്മിതമായ മടയുടെ പേർ എന്നും ഒരു പക്ഷമുണ്ട്. ഗണ്ഡശൈലഃ (നാ) പർവ്വതത്തിൽനിന്നു വീണ വലിയ കല്ലിന്റെ പേർ.

ഖനിഃ സ്ത്രിയാമാകരസ്ത്യാൽ പാദഃ പർവ്വതപർവ്വതാഃ
ഉപത്യകാദ്രേരാസന്നാ ഭൂമിരൂർധ്വമധിത്യകാ 7

ഖനിഃ (സ്ത്രീ) ആകരഃ (നാ) ന-ം രത്നാദികൾ വിളയുന്ന ഭൂമികളുടെ പേർ. പാദഃ പർവ്വതപർവ്വതാഃ (പു-ം നാ) പ്രധാനപർവ്വതങ്ങളുടെ ചുറവുമുള്ള ചെറിയ പർവ്വതങ്ങളുടെ പേർ. ഉപത്യകാ (സ്ത്രീ) മലയ്ക്കടുത്ത പ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. അധിത്യകാ (സ്ത്രീ) മുകൾപ്പരപ്പിന്റെ പേർ.

ധാതുമ്മനഃശിലാദ്യൂദ്രൈരികം തു വിശേഷതഃ
നികുഞ്ജകുഞ്ജൌ വാ ക്ലീബേ ലതാദിപിഹിതോദരേ 8

ധാതുഃ (നാ) പർവ്വതത്തിങ്കലുള്ള മനയോല, ഹരിതാലം, സ്വർണ്ണം, വെള്ളി മുതലായതിന്റെ പേർ. ഐരികം (ക്ലീ) കാവിമണ്ണിന്റെ പേർ. കാവിമണ്ണു വിശേഷിച്ചും ധാതുക്കളിൽ ചേർന്നതാകുന്നു. നികുഞ്ജഃ കുഞ്ജഃ (പു-ം നാ) വള്ളി പടർന്നുപിടിച്ചു് ഉള്ളിൽ വിസ്താരത്തോടുകൂടിയ സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ഈ ശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകങ്ങളായിട്ടുമാം.

വനവർഗ്ഗം

അടവ്യരണ്യം വിപിനം ഗഹനം കാനനം വനം
മഹാരണ്യമരണ്യാനീ ഗഹാരാമസ്തു നിഷ്കുടഃ 1

അടവീ (സ്ത്രീ) അരണ്യം വിപിനം ഗഹനം കാനനം വനം (ഉ-ം ക്ലീ) ന-ം കാടിന്റെ പേർ. മഹാരണ്യം (ക്ലീ) അരണ്യാനീ (സ്ത്രീ) ന-ം വ

ലിയ കാടിന്റെ പേർ. ഗൃഹാരാമഃ നിഷ്കുടഃ (ഏ-ം നാ) അടുക്കളപ്പുകാവിന്റെ പേർ.

ആരാമസ്സ്യാദുപവനം കൃത്രിമം വനമേവ യൽ
അമാത്യഗണികാഗേഹോപവനേ വൃക്ഷവാടികാ 2

ആരാമഃ (നാ) ഉപവനം (ക്ലീ) ഏ-ം നട്ടനനച്ചുണ്ടാക്കിയ വനത്തിന്റെ പേർ. വൃക്ഷവാടികാ (സ്ത്രീ) അമാത്യന്റേയും തേവിടിശ്ശിയുടേയും ഗൃഹത്തിന്റെ സമീപത്തിങ്കൽ മേൽപ്രകാരം ഉണ്ടാക്കിയ വനത്തിന്റെ പേർ.

പുമാനാക്രീഡ ഉദ്യാനം രാജ്ഞസ്സാധാരണം വനം
സ്യാദേതദേവ പ്രമദാവനമന്തഃപുരോചിതം 3

ആക്രീഡഃ (നാ) ഉദ്യാനം (ക്ലീ) ഏ-ം രാജാവിന്റെ സാധാരണമായ വനത്തിന്റെ പേർ. പ്രമദാവനം (ക്ലീ) രാജസ്ത്രീകൾക്കുതന്നെയുള്ള പൂങ്കാവിന്റെ പേർ.

വീഥ്യാളിരാവലിഃ പങ്ക്തിഃ ശ്രേണീ രേഖാസ്തു രാജയഃ
വന്യാ വനസമൂഹേ സ്യാദങ്കുരോഭിനവോദ്ഭിദി. 4

വീഥീഃ ആളിഃ ആവലിഃ പംക്തിഃ ശ്രേണീ (ദ്വി-ം സ്ത്രീ) മരക്കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ. രേഖാഃ രാജയഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) നിരന്തരമായി നില്ക്കുന്ന മരക്കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ. വന്യം (സ്ത്രീ) വനസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. അങ്കുരഃ (നാ) ബീജത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന മുളയുടെ പേർ.

വൃക്ഷോ മഹീരുഹസ്ത്വാഖീ വിടപീ പാദപസ്തരുഃ
അനോകഹഃ കുജസ്സാലഃ പലാശീ ദ്രുദ്രുമാഗമാഃ 5

വൃക്ഷഃ മഹീരുഹഃ ശാഖീ വിടപീ പാദപഃ തരുഃ അനോകഹഃ കുജഃ സാലഃ പലാശീ ദ്രുഃ ദ്രുമഃ അഗമഃ (ത്രി-ം നാ) വൃക്ഷത്തിന്റെ പേർ.

വാനസ്പത്യഃ ഫലൈഃ പുഷ്പാത്തൈരപുഷ്പാദ്വനസ്പതിഃ
ഓഷധ്യഃ ഫലപാകാന്താ സ്യാദവന്ധ്യഃ ഫലേഗ്രഹിഃ 6

വാനസ്പത്യഃ (നാ) പൂത്തു കായ്ക്കുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ. വനസ്പതിഃ (നാ) പൂക്കാതെ കായ്ക്കുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ. ഓഷധ്യഃ (സ്ത്രീ) കായ മൂത്താൽ നശിക്കുന്നവയുടെ പേർ. അവന്ധ്യഃ ഫലേഗ്രഹിഃ (ഏ-ം നാ) കായ്ക്കുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ.

വന്ധ്യോഫലോവകേശീ ച ഫലവാൻ ഫലിനഃ ഫലീ
പ്രഫുല്ലോൽഫുല്ലസംഫുല്ലവ്യാകോശവികചസ്ഫുടാഃ 7

ഫുല്ലശ്വേതേ വികസിതേ സുരവന്ധ്യാദയസ്ത്രീഷു
സ്ഥാണൗരസ്ത്രീ ധ്രുവസ്ത്വംകർഹ്രസ്വശാഖാ ശിഫഃ ക്ഷുപഃ 8

വന്ധ്യഃ അഫലഃ അവകേശീ (ന-ം നാ) കായ്ക്കാത്ത മരത്തിന്റെ പേർ. ഫലവാൻ ഫലിനഃ ഫലീ (ന-ം നാ) കായയുള്ള മരത്തിന്റെ പേർ. പ്രഫുല്ലഃ ഉൽഫുല്ലഃ സംഫുല്ലഃ വ്യാകോശഃ വികചഃ സ്ഫുടഃ ഫുല്ലഃ വികസിതഃ (വ-ം നാ) പൂത്തുനില്ക്കുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ. സുരവന്ധ്യാദയസ്ത്രീഷു എന്നതിന്റെ അർത്ഥം അവന്ധ്യം മുതലായ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നാകുന്നു. സ്ഥാണൗഃ ധ്രുവഃ ശങ്കുഃ (ന-ം നാ) കുറ്റിയുടെ പേർ. സ്ഥാണുശബ്ദം നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. ഹ്രസ്വശാഖഃ (സ്ത്രീ) ശിഫഃ ക്ഷുപഃ (വ-ം നാ) ന-ം ചെടിയുടെ പേർ.

അപ്രകാണ്ഡേ സ്കന്ധമൂലമൈ വല്ലീ തു വ്രതതിർല്ലതാ
ലതാ പ്രതാനിനീ വീരുൽ ഗുല്മിന്യുലപ ഇത്യപി 9

സ്കന്ധഃ മൂൽമഃ (വ-ം നാ) കുറുന്തവലിന്റെ പേർ. മുരടിക്കൽനിന്നു തുടങ്ങി കൊമ്പുവരെയുള്ളതിനു പ്രകാണ്ഡമെന്നു പേരാകുന്നു. അതിനോടു കൂടാതെയുള്ള വള്ളി മുതലായതിനു കുറുന്തവലെന്നു ഭാഷയാകുന്നു. വല്ലീ വ്രതതിഃ ലതാ (ന-ം സ്ത്രീ) ലതയുടെ പേർ. വീരുൽ ഗുല്മിനീ (വ-ം സ്ത്രീ) ഉലപഃ (നാ) ന-ം പടർന്നുപിടിച്ച ലതയുടെ പേർ.

നഗാദ്യാരോഹ ഉച്ഛ്രായ ഉത്സേധശ്ചോച്ഛ്രയശ്ച സഃ
അസ്ത്രീ പ്രകാണ്ഡഃ സ്കന്ധഃ സ്യാന്മൂലാച്ഛാഖാവധേസ്തരോഃ

ഉച്ഛ്രായഃ ഉത്സേധഃ ഉച്ഛ്രയഃ (ന-ം നാ) വൃക്ഷാദികളുടെ ഉയരത്തിന്റെ പേർ. പ്രകാണ്ഡഃ സ്കന്ധഃ (വ-ം നാ) മുരടിക്കൽനിന്നു തുടങ്ങി കൊമ്പോളമുള്ള തന്മരത്തിന്റെ പേർ.

സമേ ശാഖാലതേ സ്കന്ധശാഖാശാലേ ശിഫാജടേ
ശാഖാ ശിഫാവരോഹഃ സ്യാന്മൂലാച്ഛാഗ്രം ഗതാ ലതാ 11

ശാഖാ ലതാ (വ-ം സ്ത്രീ) കൊമ്പിന്റെ പേർ. സ്കന്ധശാഖാ ശാലാ (വ-ം സ്ത്രീ) പ്രധാനമായ കൊമ്പിന്റെ പേർ. ശിഫാ ജടാ (വ-ം സ്ത്രീ) വേരിന്റെ പേർ. ശാഖാ ശിഫാ (വ-ം സ്ത്രീ) അവരോഹഃ (നാ) ന-ം വേടിന്റെ പേർ. മൂലാച്ഛാഗ്രം ഗതാ ലതാ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം വൃക്ഷമൂലത്തിങ്കൽനിന്നുതുടങ്ങി വൃക്ഷാഗ്രംവരെ പോയ വള്ളിയും അവരോഹം എന്നു പേരുള്ളതാകുന്നു എന്നാകുന്നു.

ശിരോഗ്രം ശിഖരം വാ നാ മൂലം ബുദ്ധ്നോംഘ്രിനാമകഃ
സാരോ മജ്ജാ നരീ തചി സ്ത്രീ വല്ക്കം വല്കലമസ്ത്രിയാം 12

ശിരഃ അഗ്രം ശിഖരം (ന-ം ക്ലീ) മരത്തിന്റെ തലയുടെ പേർ. ശിഖരഃ എന്നുമാം. മൂലം (ക്ലീ) ബഹ്വഃ അംഹ്രിനാമകഃ (ഏ-ം നാ) ന-ം മരത്തിന്റെ പേർ. അംഹ്രിനാമകഃ എന്നതിനു് അംഹ്രിയുടെ നാമംപോലെ ഇരിക്കുന്ന നാമത്തോടുകൂടിയതു് എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ പാദഃ ചരണഃ ഇത്യാദികളും മേല്പറഞ്ഞതിന്റെ പേരാകുന്നു എന്നറിക. സാരഃ മജ്ജാ (ഏ-ം നാ) കാതലിന്റെ പേർ. ത്വക് (സ്ത്രീ) വല്കം വല്കലം (ഏ-ം ക്ലീ) വല്കലഃ എന്നുമാം. ന-ം തൊലിയുടെ പേർ.

കാഷ്ഠം ദാർവ്വിന്ധനം തേജ ഇദ്ധ്മമേധസ്സമിൽ സ്ത്രിയാം
നിഷ്ഫലഃ കോടരം വാ നാ വല്ലരീ മഞ്ജരീ സ്ത്രിയൌ 13

കാഷ്ഠം ദാരുഃ (ഏ-ം ക്ലീ) മരത്തിന്റെ പേർ. ഇന്ധനം ഏധഃ ഇദ്മം (ന-ം ക്ലീ) ഏധഃ (നാ) സമിൽ (സ്ത്രീ) ഭ-ം പുല്ല് മരം മുതലായതിന്റെ പേർ; വിറകിന്റെ പേർ എന്നു സാരം. ഇന്ധനം ഏധഃ ഏ-ം വിറകിന്റെ പേർ. ഇദ്മം ഏധഃ സമിൽ ന-ം ചമതയുടെ പേർ. ഇങ്ങിനേയും ഒരു മതമുണ്ടു്. നിഷ്ഫലഃ (നാ) കോടരം (ക്ലീ) കോടരഃ എന്നുമാം. ഏ-ം പൊത്തിന്റെ പേർ. വല്ലരീ മഞ്ജരീ (ഏ-ം സ്ത്രീ) തളിർക്കുലയുടെ പേർ.

പത്രം പലാശം ഛദനം ദളം പർണ്ണം ഛദഃ പുമാൻ
പല്ലവോസ്ത്രീ കിസലയം വിസ്താരോ വിടപോസ്ത്രിയാം 14

പത്രം പലാശം ഛദനം ദളം പർണ്ണം (ഭ-ം ക്ലീ) ഛദഃ (നാ) ന-ം ഇലയുടെ പേർ. പല്ലവഃ (നാ) പല്ലവം എന്നുമാം. കിസലയം (ക്ലീ) ഏ-ം തളിരിന്റെ പേർ. വിടപഃ (നാ) വിടപം എന്നുമാം. വൃക്ഷങ്ങളുടെ പടർച്ചയുടെ പേർ.

വൃക്ഷാദീനാം ഫലം സസ്യം വൃന്തം പ്രസവബന്ധനം
ആമേ ഫലേ ശലാടുസ്സ്യാച്ഛസ്ത്രേ വാനമുഭേ ത്രിഷു 15

സസ്യം (ക്ലീ) വൃക്ഷാദികളുടെ കായയുടെ പേർ. വൃന്തം പ്രസവബന്ധനം (ഏ-ം ക്ലീ) ഞെട്ടിയുടെ പേർ. ശലാടുഃ (നാ) പച്ചക്കായയുടെ പേർ. വാനം (ക്ലീ) ഉണങ്ങിയ കായയുടെ പേർ. ശലാടുവാനശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു.

ക്ഷാരകോ ജാലകം ക്ലീബേ കലികാ കോരകോസ്ത്രിയാം
സ്യാൽ ഗുച്ഛകസ്തു സുബകഃ കുശളോ മുകുളോസ്ത്രിയാം 16

ക്ഷാരകഃ (നാ) ജാലകം (ക്ലീ) പുതിയ മൊട്ടിന്റെ പേർ. കലികാ (സ്ത്രീ) കോരകഃ (നാ) കോരകം എന്നുമാം. ഏ-ം മൊട്ടിന്റെ പേർ. ക്ഷാരകാദി ർ-ം മൊട്ടിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു പക്ഷമുണ്ടു്. ഗുച്ഛകഃ സുബകഃ (ഏ-ം നാ) പൂക്കുലയുടെ പേർ. കുശളഃ മുകുളഃ (ഏ-ം നാ) മുകുളം എന്നുമാം. വിരിഞ്ഞുതുടങ്ങിയ മൊട്ടിന്റെ പേർ.

സ്രീയസ്സുമനസഃ പുഷ്പം പ്രസൂനം കുസുമം സുമം
മകരന്ദഃ പുഷ്പരസഃ പരാഗസ്സുമനോരജഃ
ദ്രുമാദീനം പ്രസവേ സവ്വം ഹരീതകൃാദയഃ സ്രീയാം. 17

സുമനസഃ (സ്രീ) പുഷ്പം പ്രസൂനം കുസുമം സുമം (ര-ം ക്ലീ) ൫-ം പുഷ്പങ്ങളുടെ പേർ. പുഷ്പത്തെ പറയുമ്പോൾ സുമനശ്ശബ്ദം ബഹുവചനാന്തമായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗിക്കരുത്. മകരന്ദഃ പുഷ്പരസഃ (പ-ം നാ) പുഷ്പരസത്തിന്റെ പേർ. പരാഗഃ (നാ) സുമനോരജഃ (ക്ലീ) പ-ം പൂവിന്റെ പൊടിയുടെ പേർ. ദ്രുമാദീനം പ്രസവേ സവ്വം എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഇനി പറയുന്ന വൃക്ഷലതാദിവാചകശബ്ദങ്ങൾ അതാതിന്റെ പൂവ്വ് കായ മുതലായതിനെ പറയുമ്പോൾ നപുംസകമായിട്ടതന്നെ പ്രയോഗിക്കേണമെന്നാകുന്നു. ഹരീതക്യാദയഃ സ്രീയാമെന്നതിനു മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരമായാലും ഹരീതക്യാദിശബ്ദങ്ങൾ സ്രീലിംഗങ്ങളായിത്തന്നെ ഇരിക്കുമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു.

ഓഷധിവർഗ്ഗം

ആശ്വത്ഥവൈണവപ്ലാക്ഷന്യഗ്രോധൌദുംബരം ഫലേ
ബാഫ്തം ച ഫലേ ജംബ്വാജംബ്വൂഃ സ്രീ ജംബു ജാംബവം

ആശ്വത്ഥം (ക്ലീ) അരയാലിന്റെ കായുടെ പേർ. വൈണവം (ക്ലീ) മുളനെല്ലിന്റെ പേർ. പ്ലാക്ഷം (ക്ലീ) അത്തിക്കായുടെ പേർ. ന്യഗ്രോധം (ക്ലീ) പേരാലിൻകായുടെ പേർ. ഔംബരം (ക്ലീ) ഓടക്കായുടെ പേർ. ബാഫ്തം (ക്ലീ) വഴതിനങ്ങയുടെ പേർ. ജംബ്വൂഃ (സ്രീ) ജംബു ജാംബവം (വ-ം ക്ലീ) ന-ം ഞാവൽക്കായുടെ പേർ.

പുഷ്പേ ജാതിപ്രവൃത്തയസ്സ്രചലിംഗാ വ്രീഹയഃ ഫലേ
വിദാര്യാദ്യാസ്തു മൂലേപി പുഷ്പേ ക്ലിബേപി പാടലാ 2

ജാതി മുതലായ ശബ്ദങ്ങൾ പുഷ്പത്തെ പറയുമ്പോൾ തങ്ങളുടെ ലിംഗത്തോടുകൂടിയവയായിരിക്കും. വ്രീഹിശബ്ദം ഫലത്തെ പറയുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമായിട്ടുമിരിക്കും. വിദാരി മുതലായ ശബ്ദങ്ങൾ മൂലത്തെ പറയുമ്പോഴും പുഷ്പത്തെ പറയുമ്പോഴും അതാതിന്റെ ലിംഗത്തോടുകൂടിയവയാകയും ചെയ്യും. പാടലാശബ്ദം പുഷ്പത്തെ പറയുമ്പോൾ സ്രീലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടും വരും.

ബോധിദ്രുമശ്ചലദലഃ പിപ്പലഃ കുഞ്ജരാശനഃ
ആശ്വത്ഥോഥ കപിത്ഥേ സ്യുർദ്ധിത്ഥഗ്രാഹിമന്മഥാഃ 3

തസ്മിൻ ദധിഫലഃ പുഷ്പഫലദന്തശഠാവപി
ഉദുംബരോ ജന്തുഫലോ യജ്ഞാംഗോ ഹേമദുഗ്ധകഃ 4

ബോധിദ്രുമഃ ചലദലഃ പിപ്പലഃ കുഞ്ജരാശനഃ അശ്വത്ഥഃ (ഭ-ം നാ) അരയാലിന്റെ പേർ. കപിത്ഥഃ ദധിത്ഥഃ ഗ്രാഹീ മന്മഥഃ ദധിഫലഃ പുഷ്പഫലഃ ദന്തശഠഃ (ശ-ം നാ) വ്ളാമരത്തിന്റെ പേർ. ഉദുംബരഃ ജന്തുഫലഃ യജ്ഞാംഗഃ ഹേമദുഗ്ധകഃ (ര-ം നാ) അത്തിയുടെ പേർ.

കോവിദാരേ ചമരികഃ കുദ്ദാലോ യുഗപത്രകഃ
സപ്തപർണ്ണേ വിശാലത്വക് ശാരദീ വിഷമച്ഛദഃ 5

കോവിദാരഃ ചമരികഃ കുദ്ദാലഃ യുഗപത്രകഃ (ര-ം നാ) കൊങ്ങയുടെ പേർ. സപ്തപർണ്ണഃ വിശാലത്വക് (വ-ം നാ) ശാരദീ (സ്ത്രീ) വിഷമച്ഛദഃ (നാ) ര-ം ഏഴിലമ്പാലയുടെ പേർ.

ആരഗ്വധഃ രാജവൃക്ഷഃ ശമ്യാകഃ ചതുരംഗുലഃ
ആരേവതഃ വ്യാധിഘാതകൃതമാലഃ സുവർണ്ണകഃ 6

ആരഗ്വധഃ രാജവൃക്ഷഃ ശമ്യാകഃ ചതുരംഗുലഃ ആരേവതഃ വ്യാധിഘാതകൃതമാലഃ സുവർണ്ണകഃ (വ-ം നാ) കൊന്നയുടെ പേർ.

സ്യാജ്ജംബീരേ ദന്തശഠജംഭജംഭീരജംഭളാഃ
വരണേ വരുണസ്സേതുസ്തിക്തശാകഃ കുമാരകഃ 7

ജംബീരഃ ദന്തശഠഃ ജംഭഃ ജംഭീരഃ ജംഭളഃ (ഭ-ം നാ) നാരകത്തിന്റെ പേർ. വരണഃ വരുണഃ സേതുഃ തിക്തശാകഃ കുമാരകഃ (ഭ-ം നാ) നീർമാതളത്തിന്റെ പേർ.

പുന്നാഗേ പുരുഷസ്തുംഗഃ കേസരോ ദേവവല്ലഭഃ
പാരിഭദ്രേ നിംബതരുർമ്മന്ദാരഃ പാരിജാതകഃ 8

പുന്നാഗഃ പുരുഷഃ തുംഗഃ കേസരഃ ദേവവല്ലഭഃ (ഭ-ം നാ) പുന്നയുടെ പേർ. പാരിഭദ്രഃ നിംബതരുഃ മന്ദാരഃ പാരിജാതകഃ (ര-ം നാ) മുരിങ്ങമരത്തിന്റെ പേർ.

തിനിശേ സ്യന്ദനോ നേമീ രഥദ്രുരതിമുക്തകഃ
വഞ്ജുളശ്ചിത്രകുച്ചാഥ ദ്വൌ പീതനകപീതനൌ 9

ആമ്രാതകേ മധുകേ തു ഗുഡപുഷ്പമധുദ്രുമൌ
വാനസ്പത്യമധുഷ്ഠീലൌ ഗിരിജേത്രു മധൂലകഃ 10

തിനിശഃ സ്യന്ദനഃ നേമിഃ രഥദ്രുഃ അതിമുക്തകഃ വഞ്ജുളഃ ചിത്രകുൻ (ഴ-ം നാ) തൊട്ടാകാരയുടെ പേർ. പീതനഃ കപീതനഃ ആമ്രാതകഃ (ന-ം

നാ) അയ്യഴത്തിന്റെ പേർ. മധുകഃ ഗുഡപുഷ്പഃ മധുദ്രുമഃ വാനസ്പത്യഃ മധുഷ്ഠീലഃ (ഭ-ം നാ) ഇരിപ്പയുടെ പേർ. മധൂലകഃ (നാ) മലയിരിപ്പയുടെ പേർ.

പീലൌ ഗുഡഫലഃ സ്രംസീ തസ്മിംസ്തു ഗിരിസംഭവേ
അക്ഷോടകന്ദരാളൌ ദ്വാവംകോലേ തു നികോചകഃ 11

പീലുഃ ഗുഡഫലഃ സ്രംസീ (ന-ം നാ) ഉകമരത്തിന്റെ പേർ. അക്ഷോടഃ കന്ദരാളഃ (വ-ം നാ) മലയുകമരത്തിന്റെ പേർ. അംകോലഃ നികോചകഃ (വ-ം നാ) അഴിഞ്ഞിലിന്റെ പേർ.

പലാശേ കിംശുകഃ പർണ്ണോ വാതപോഥോഥ വേതസേ
രഥാഭ്രപുഷ്പവിദുളശീതവാനീരവഞ്ജുളാഃ 12

പലാശഃ കിംശുകഃ പർണ്ണഃ വാതപോഥഃ (ഴ-ം നാ) പ്ലാശിന്റെ പേർ. വേതസഃ രഥഃ അഭ്രപുഷ്പഃ വിദുളഃ ശീതഃ വാനീരഃ വഞ്ജുളഃ (ഗ-ം നാ) വഞ്ഞിയുടെ പേർ.

ദ്വൌ പരിവ്യാധവിദുളൌ നാദേയീ ചാംബുവേതസേ
സൌഭഞ്ജനേ ശിഗ്രുതീക്ഷ്ണഗന്ധകാക്ഷീബമോചകാഃ 13

പരിവ്യാധഃ വിദുളഃ (വ-ം നാ) നാദേയീ (സ്ത്രീ) അംബുവേതസഃ (നാ) ര-ം ആംബുവഞ്ഞിയുടെ പേർ. സൌഭഞ്ജനഃ ശിഗ്രുഃ തീക്ഷ്ണഗന്ധകഃ അക്ഷീബഃ മോചകഃ (ഭ-ം നാ) മുരിങ്ങയുടെ പേർ.

രക്തേതരൌ മധുശിഗ്രുസ്ത്വാദരിഷ്ടഃ ഫേനിലസ്തമൌ
വിലേപ ശാണ്ഡില്യശൈലൂഷൌ മാലൂരശ്രീഫലാവപി 14

മധുശിഗ്രുഃ (നാ) ചെമ്മുരിങ്ങയുടെ പേർ. അരിഷ്ടഃ ഫേനിലഃ (വ-ം നാ) ശീതഫേനത്തിന്റെ പേർ. വിലപഃ ശാണ്ഡില്യഃ ശൈലൂഷഃ മാലൂരഃ ശ്രീഫലഃ (ഭ-ം നാ) കൂവളത്തിന്റെ പേർ.

പ്ലക്ഷോ ജടീ പക്കടീ സ്യാന്ന്യഗ്രോധോ ബഹുപാദടഃ
ഗാലവശ്ശാബരോ ലോധ്രസ്തിന്ദുസ്തിലമാജ്ജനൌ 15

പ്ലക്ഷഃ ജടീ പക്കടീ (ന-ം നാ) ചിറാലിന്റെ പേർ. ന്യഗ്രോധഃ ബഹുപാൽ വടഃ (ന-ം നാ) പേരാലിന്റെ പേർ. ഗാലവഃ ശാബരഃ ലോധ്രഃ തിരീടഃ തിലപഃ മാജ്ജനഃ (ന്യ-ം നാ) പാച്ചൊറിയുടെ പേർ.

ആമ്രശ്ചൂതോ രസാലോസൌ സഹകാരോതിസൌരഭഃ
കംഭോലൂഖലകം ക്ലീബേ കൌശിഃകാ ഗുൽഗുലുഃ പുരഃ 16

ആമ്രഃ ചൂതഃ രസാലഃ (ന-ം നാ) മാവിന്റെ പേർ. സഹകാരഃ അ

തിസൌരഭഃ (പു-ം നാ) തേന്മാവിൻെറം പേർ. കുംഭം ഉലൂഖലകം (പു-ം ക്ലീ) കൌശികഃ ഗുൽഗുലുഃ പുരഃ (ന-ം നാ) ൫-ം ഗുൽഗുലുവിൻെറം പേർ.

ശേലുഃശ്ലേഷ്മാതകശ്ശീത ഉദ്ദാലോ ബഹുവാരകഃ
രാജാദനഃ പ്രിയാളസ്സ്യാൽ സന്നകസ്ത്വദ്ധനുഷ്പടഃ 17

ശേലുഃ ശ്ലേഷ്മാതകഃ ശീതഃ ഉദ്ദാലഃ ബഹുവാരകഃ (൫-ം നാ) നകുവരിയുടെ പേർ. രാജാദനഃ പ്രിയാളഃ സന്നകസ്ത്വഃ ധനുഷ്പടഃ (ര-ം നാ) മുൾമരത്തിൻെറം പേർ.

ഗംഭാരീ സവ്വതോഭദ്രാ കാശ്മരീ മധുപർണ്ണികാ
ശ്രീപർണ്ണീ ഭദ്രപർണ്ണീ ച കാശ്മര്യശ്ചാപ്യഥ ദ്വയോഃ 18

കക്കന്ധുർബ്ബദരീ കോലീ ഘോണ്ടാ കുവലഫേനിലേ
സൌവീരം ബദരം കോലമഥ സ്യാൽ സാദ്ധകണ്ടകഃ 19

വികങ്കതഃ സ്രുവാവൃക്ഷോ ഗ്രന്ഥിലോ വ്യാഘ്രപാദപി
ഐരാവതോ നാഗരംഗോ നാദേയീ ഭ്രമിജംബുകാ 20

ഗംഭാരീ സവ്വതോഭദ്രാ കാശ്മരീ മധുപർണ്ണികാ ശ്രീപർണ്ണീ ഭദ്രപർണ്ണീ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) കാശ്മര്യഃ (നാ) ഉ-ം പെരുംകുമിഴിൻെറം പേർ. കക്കന്ധുഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ബദരീ കോലീ (പു-ം സ്ത്രീ) ന-ം ലന്തയുടെ പേർ. ഘോണ്ടാ (സ്ത്രീ) കുവലം ഫേനിലം സൌവീരം ബദരം കോലം (൫-ം ക്ലീ) ന്യ-ം ലന്തക്കുരുവിൻെറ പേർ. സാദ്ധകണ്ടകഃ വികങ്കതഃ സ്രുവാവൃക്ഷഃ ഗ്രന്ഥിലഃ വ്യാഘ്രപാൽ (൫-ം നാ) വയ്യംകതയുടെ പേർ. ഐരാവതഃ നാഗരംഗഃ (പു-ം നാ) നാദേയീ ഭ്രമിജംബുകാ (പു-ം സ്ത്രീ) ര-ം നിലഞാവലിൻെറം പേർ.

തിന്ദുകഃ സ്ഫൂർജ്ജകഃ കാളസ്കന്ധശ്ച ശിതിസാരകേ
കാകേന്ദുഃ കുളകഃ കാകപീലുകഃ കാകതിന്ദുകേ 21

തിന്ദുകഃ സ്ഫൂർജ്ജകഃ കാളസ്കന്ധഃ ശിതിസാരകഃ (ര-ം നാ) പനച്ചിയുടെ പേർ. കാകേന്ദുഃ കുളകഃ കാകപീലുകഃ കാകതിന്ദുകഃ (ര-ം നാ) കാക്കപ്പനച്ചിയുടെ പേർ.

ഗോലീഢോ ഡ്ഡാടലോ ഘണ്ടാപാടലിർമ്മോക്ഷമുഷ്കകൌ
തിലകഃ ക്ഷുരകഃ ശ്രീമാൻ സമൌ പിചുളഡ്ഡാവുകൌ 22

ഗോലീഢഃ ഡ്ഡാടലഃ ഘണ്ടാപാടലിഃ മോക്ഷഃ മുഷ്കകഃ (൫-ം നാ) വെണ്ണാതിരിയുടെ പേർ. ഘണ്ടാ പാടലിഃ എന്ന രണ്ടു പദമായിട്ടുമാം. തിലകഃ ക്ഷുരകഃ ശ്രീമാൻ (ന-ം നാ) മൈലെള്ളിൻെറം പേർ. പിചുളഃ ഡ്ഡാവുകഃ (പു-ം നാ) കാഞ്ഞിമരത്തിൻെറം പേർ.

ശ്രീപണ്ണികാ കുമുദികാ കുംഭീ കൈഡയ്യകൗഫലൌ
ക്രമുകഃ പട്ടികാഖ്യഃ സ്യാൽ പട്ടീ ലാക്ഷാപ്രസാദനഃ 23

ശ്രീപണ്ണികാ കുമുദികാ കുംഭീ (ന-ം സ്ത്രീ) കൈഡയ്യഃ കൗഫലഃ (ഉ-ം നാ) ഇ-ം കുമിഴിന്റെ പേർ. ക്രമുകഃ പട്ടികാഖ്യഃ പട്ടീ ലാക്ഷാപ്ര സാദനഃ (ര-ം നാ) ചുവന്ന പാച്ചോറിയുടെ പേർ. മലംകവുങ്ങ് എന്നു ചിലർ വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു.

നൃദനസ്യ പൂഗഃ ക്രമുകോ ബ്രഹ്മണ്യോ ബ്രഹ്മദാരു ച
തുലം ച നീപപ്രിയകകദംബാസ്യ ഫലിപ്രിയേ 24

നൃദനഃ പൂഗഃ ക്രമുകഃ ബ്രഹ്മണ്യഃ (ര-ം നാ) ബ്രഹ്മദാരു തുലം (ഉ-ം ക്ലീ) ന്യ-ം അരയാലിനോട് സദൃശമായ ഒരു വൃക്ഷത്തിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു്. കവുങ്ങിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നു. പൂർവ്വാപരവിരോധമുണ്ടാകയാൽ ആ വിവരണം സമീചീനമല്ല. നീപഃ പ്രിയകഃ കദംബഃ ഫലിപ്രിയഃ (ര-ം നാ) കടമ്പിന്റെ പേർ.

വീരവൃക്ഷോരുഷ്കരോഗ്നിമുഖീ ഭല്ലാതകീ ത്രിഷു
ഗർദ്ദഭാണ്ഡേ കുന്ദരാളകപീതനസുപാർശ്വകാഃ 25

പ്ലക്ഷശ്ച തിന്ത്രിണീ ചിഞ്ചാമ്ലികാഽമ്ലോ പീതസാരകേ
സജ്ജകാസനബന്ധു കപുഷ്പപ്രിയകജീവകാഃ 26

വരവൃക്ഷഃ അരുഷ്കരഃ (ഉ-ം നാ) അഗ്നിമുഖീ ഭല്ലാതകീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ര-ം ചേരിന്റെ പേർ. ഭല്ലാതകീശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. ഗർദ്ദഭാണ്ഡഃ കു ന്ദരാളഃ കപീതനഃ സുപാർശ്വകഃ (ര-ം നാ) കല്ലാലിന്റെ പേർ എന്നു ചി ലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. മഹേശ്വരടീകയിൽ മേല്പറഞ്ഞതു നാലും പ്ലക്ഷവും ഇങ്ങിനെ ഇ-ം കല്ലാലിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു. തിന്ത്രിണീ ചിഞ്ചാ അമ്ലി കാ (ന-ം സ്ത്രീ) പുളിയുടെ പേർ. പീതസാരകഃ സജ്ജകഃ അസനഃ ബന്ധു കപുഷ്പഃ പ്രിയകഃ ജീവകഃ (ന്യ ം നാ) വേങ്ങയുടെ പേർ.

സാലേ തു സജ്ജകാശ്യാശ്വകർണ്ണകാസ്സസ്യസംവരഃ
നദീസജ്ജോ വീരതരുരിന്ദ്രദ്രുഃ കകുഭോർജ്ജുനഃ 27

സാലഃ സജ്ജഃ കാശ്യഃ അശ്വകർണ്ണകഃ സസ്യസംവരഃ (ഇ-ം നാ) മുളപ്പു മരത്തിന്റെ പേർ. നദീസജ്ജഃ വീരതരുഃ ഇന്ദ്രദ്രുഃ കകുഭഃ അർജ്ജുനഃ (ഇ-ം നാ) പല്ലമരുതിന്റെ പേർ.

രാജാദനഃ ഫലാധ്യക്ഷഃ ക്ഷീരികായാമഥ ദ്വയോഃ
ഇംഗുദീ താപസതരുർഭ്രർജ്ജേ ചർമ്മിദ്രുതപചൌ 28

രാജാദനഃ ഫലാധ്യക്ഷഃ (ഏ-ം നാ) ക്ഷീരികാ (സ്ത്രീ) ന-ം പഴമുണ്ടാ
ലയുടെ പേർ. ഇംഗുദീ (സ്ത്രീ) താപസതരുഃ (നാ) ഏ-ം ഓടയുടെ പേർ.
ഇംഗുദഃ എന്നുമാം. ഭൂർജ്ജഃ ചർമ്മീ മൃദുത്വചക് (ന-ം നാ) ഭൂർജ്ജവൃക്ഷത്തിന്റെ
പേർ.

പിച്ഛിലാ പൂരണീ മോചാ സ്ഥിരായുശ്ശന്മലിർദ്വയോഃ
പിച്ഛാ തു ശന്മലീവേഷ്ടോ രോചനഃ കൂടശന്മലിഃ 29

പിച്ഛിലാ പൂരണീ മോചാ സ്ഥിരായുഃ ശന്മലിഃ (ദ്വി-ം സ്ത്രീ) ഇലവി
ന്റെ പേർ. പിച്ഛാ (സ്ത്രീ) ശന്മലീവേഷ്ടഃ (നാ) ഏ-ം ഇലവിൻപശയുടെ
പേർ. രോചനഃ (നാ) കൂടശന്മലിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം കണ്ടിലവിന്റെം പേർ.

ചിരിവിലോ നക്തമാലഃ കരഞ്ജശ്ച കരഞ്ജകേ
പ്രകീര്യ്യഃ പൂതികരജഃ പൂതികഃ കലിമാരകഃ 30

ചിരിവിലഃ നക്തമാലഃ കരഞ്ജഃ കരഞ്ജകഃ (ർ-ം നാ) ഉങ്ങിന്റെം
പേർ. പ്രകീര്യ്യഃ പൂതികരജഃ പൂതികഃ കലിമാരകഃ (ർ-ം നാ) ആവലിന്റെം
പേർ.

കരഞ്ജഭേദോഃ ഷൾഗ്രന്ഥോ മക്ടീയംഗാരവല്ലരീ
രോഹീ രോഹിതകഃ പ്ലീഹശത്രുർദ്ദാഡിമപുഷ്പകഃ 31

ഷൾഗ്രന്ഥഃ (നാ) മക്ടീ അംഗാരവല്ലരീ (ഏ-ം സ്ത്രീ) ന-ം ഉങ്ങുക
ളിൽത്തന്നെ ചേരുന്നവയായ മൂന്നു ജാതി മരങ്ങളുടെ പേരാകുന്നു. രോഹീ
രോഹിതകഃ പ്ലീഹശത്രുഃ ദാഡിമപുഷ്പകഃ (ർ-ം നാ) ചെമ്മരത്തിന്റെം പേർ.

ഗായത്രീ ബാലതനയഃ ഖദിരോ ദന്തധാവനഃ
അരിമേദോ വിഡ്ഖദിരോ കദരഃ ഖദിരേ സിതേ 32

സോമവല്ക്കോപ്യഥ വ്യാഘ്രപുച്ഛഗന്ധത്വഫസ്തകൌ
ഏരണ്ഡ ഉരുപൂഗശ്ച രുചകശ്ചിത്രകശ്ച സഃ 33

ചഞ്ചുപഞ്ചാംഗുലാമണ്ഡവർദ്ധമാനവൃഡംബകാഃ
അല്പാ ശമീ ശമീരഃ സ്യാച്ഛമീ സകൃത്ഫലാ ശിവാ 34

ഗായത്രീ (സ്ത്രീ) ബാലതനയഃ ഖദിരഃ ദന്തധാവനഃ (ന-ം നാ) ർ-ം
കരിങ്ങാലിയുടെ പേർ. അരിമേദഃ വിഡ്ഖദിരഃ (ഏ-ം നാ) ദുർഗ്ഗന്ധമുള്ള കരി
ങ്ങാലിയുടെ പേർ. കദരഃ സോമവല്കഃ (ഏ-ം നാ) വെങ്കരിങ്ങാലിയുടെ
പേർ. വ്യാഘ്രപുച്ഛഃ ഗന്ധത്വഫസ്തകഃ ഏരണ്ഡഃ ഉരുപൂഗഃ രുചകഃ ചിത്രകഃ
ചഞ്ചുഃ പഞ്ചാംഗുലഃ അമണ്ഡഃ (ആമണ്ഡഃ എന്നുമാം.) വർദ്ധമാനഃ വൃഡംബ
കഃ (ഫ-ം നാ) ആവണക്കിന്റെം പേർ. ശമീരഃ (നാ) ചെറുവന്നിയുടെ
പേർ. ശമീ സകൃത്ഫലാ ശിവാ (ന-ം സ്ത്രീ) വന്നിയുടെ പേർ.

പിണ്ഡീതകോ മരുവകശ്ശസനഃ കരഹാടകഃ
ശല്യശ്ച മദനേ ശക്രപാദപഃ പാരിഭദ്രകഃ 35

ഭദ്രദാരു ദ്വികളിമം പീതദാരു ച ദാരു ച
പൂതികാഷ്ഠം ച സപ്ത സ്യുർദ്ദേവദാരുണ്യഥ ദ്വയോഃ 36

പാടലിഃ പാടലാമോഘാ കാചസ്ഥാലീ ഫലേരുഹാ
കൃഷ്ണവൃന്താ കുബേരാക്ഷീ ശ്യാമാ തു മഹിളാഹ്വയാ 37

ലതാ ഗോവിന്ദിനീ ഗ്രന്ഥാ പ്രിയംഗുഃ ഫലിനീ ഫലീ
വിഷ്വക്സേനാ ഗന്ധഫലീ കാരംഭാ പ്രിയകശ്ച സഃ 38

പിണ്ഡീതകഃ മരുവകഃ ശസനഃ കരഹാടകഃ ശല്യഃ മദനഃ (ന്യ-ം നാ) മലങ്കാരയുടെ പേർ. ശക്രപാദപഃ പാരിഭദ്രകഃ (ഉ-ം നാ) ഭദ്രദാരു ദ്വികളിമം പീതദാരു ദാരു പൂതികാഷ്ഠം (ദ്വ-ം ക്ലീ) ദ്വ-ം ദേവതാരത്തിന്റെ പേർ. പാടലിഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പാടലാ അമോഘാ (മോഘാ എന്നുമാം) കാചസ്ഥാലീ ഫലേരുഹാ കൃഷ്ണവൃന്താ കുബേരാക്ഷീ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) ദ്വ-ം പാതിരിയുടെ പേർ. കൃഷ്ണവൃന്താ കുബേരാക്ഷീ ഉ-ം (സ്ത്രീ) കൊടിക്കഴലിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ വ്യാഖ്യാനിച്ചിരിക്കുന്നു. ശ്യാമാ മഹിളാഹ്വയാ ലതാ ഗോവന്ദിനീ ഗ്രന്ഥാ പ്രിയംഗുഃ ഫലിനീ ഫലീ വിഷ്വക്സേനാ ഗന്ധഫലീ കാരംഭാ (ഫ-ം സ്ത്രീ) പ്രിയകഃ (നാ) ഫ-ം ഞാഴലിന്റെ പേർ. മഹിളാഹ്വയാ എന്നതിനു മഹിളമാരുടെ ആഹ്വയംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ആഹ്വയത്തോടുകൂടിയതു്. മഹിളമാർ=സ്ത്രീകൾ. ആഹ്വയം പേർ—ഇങ്ങിനെ അർത്ഥമാകയാൽ സ്ത്രീവാചകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളൊക്കെയും ഇതിന്റെ വാചകങ്ങളാകുമെന്നറിക.

മണ്ഡൂകപർണ്ണ്യപത്രോർണ്ണനടകടപംഗദുണ്ഡുകാഃ
സ്യോനാകശ്യോനകനാസർക്ഷദീർഘവൃന്തകടന്നടാഃ 39

ശോണകശ്ചാരളൌ തിഷ്യഫലാ തപാമലകീ ത്രിഷു
അമൃതാ ച വയസ്ഥാ ച ത്രിലിംഗസ്യ വിഭീതകഃ 40

അക്ഷസ്തുഷഃ കഷ്ഫലോ ഭ്രതാവാസഃ കലിദ്രുമഃ
അഭയാ തപവ്യഥാ പഥ്യാ കായസ്ഥാ പൂതനാമൃതാ 41

ഹരീതകീ ഹൈമവതീ ചേതകീ ശ്രേയസീ ശിവാ
പീതദ്രുസ്സരളഃ പൂതികാഷ്ഠം ചാഥ ദ്രുമോല്പലഃ 42

കർണ്ണികാരഃ പരിവ്യാധോ ലകുചോ ലികുചോ ഡഹ്രഃ
പനസഃ കണ്ടകിഫലോ നിചുളോ ഹിജ്ജുളോംബുജഃ 43

മണ്ഡൂകപർണ്ണഃ പത്രോർണ്ണഃ നടഃ കടഭംഗഃ ഡുണ്ഡുകഃ സ്യോനാകഃ ശ്യോനാകഃ ഭൃംഗരാജഃ കേശരാജഃ ഭൃംഗരാജഃ കേശരാജഃ ഭൃംഗരാജഃ കേശരാജ

വാചകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ഒക്കെയും നാഗമരത്തിന്റെ പേരാകയും ചെയ്യും എന്നും അറിക.

ജയാ ജയന്തീ തക്കാരീ നാദേയീ വൈജയന്തികാ
ശ്രീപർണ്ണഗന്ധിമന്ഥഃ സ്യാൽ കണികാ ഗണികാരികാ 48
ജയോഥ കുടജഃ ശക്രോ വത്സകോ ഗിരിമല്ലികാ
ഏതസ്യൈവ കലിംഗേന്ദ്രയവ ഭദ്രയവം ഫലേ 49

ജയം ജയന്തീ തക്കാരീ നാദേയീ വൈജയന്തികാ (പ-ം സ്ത്രീ) പുഴമുത്തയുടെ പേർ. ശ്രീപർണ്ണം (ക്ലീ) അഗ്നിമന്ഥഃ (നാ) കണികാ ഗണികാരികാ (വ-ം സ്ത്രീ) ജയഃ (നാ) പ-ം മുത്തയുടെ പേർ. കുടജഃ ശക്രഃ വത്സകഃ (ന-ം നാ) ഗിരിമല്ലികാ (സ്ത്രീ) ര-ം കുടകപ്പാലയുടെ പേർ. കലിംഗം ഇന്ദ്രയവം ഭദ്രയവം (ന-ം ക്ലീ) കുടകപ്പാലയരിയുടെ പേർ.

കൃഷ്ണപാകഫലാവിഗ്നസുഷേണാഃ കരമർദ്ദകേ
കാളസ്കന്ധസ്തമാലസ്സ്യാത്താപിഞ്ഛോപ്യഥ സിന്ദുകഃ 50
സിന്ദുവാരേന്ദ്രസുരസൌ നിർഗ്ഗുണ്ഡീന്ദ്രാണികേത്യപി
വേണീ ഗരാഗരീ ദേവതാളോ ജീമൂത ഇത്യപി 51

കൃഷ്ണപാകഫലഃ അവിഗ്നഃ (ആവിഗ്നഃ എന്നുമാം.) സുഷേണഃ കരമർദ്ദകഃ (ര-ം നാ) പെരുംക്കാവിന്റെ പേർ. കാളസ്കന്ധഃ തമാലഃ താപിഞ്ഛഃ (ന-ം നാ) പച്ചമരത്തിന്റെ പേർ. സിന്ദുകഃ സിന്ദുവാരഃ ഇന്ദ്രസുരസഃ (ന-ം നാ) നിർഗ്ഗുണ്ഡീ ഇന്ദ്രാണികാ (വ-ം സ്ത്രീ) ഇ-ം നൊച്ചിയുടെ പേർ. വേണി ഗരാ ഗരീ (അഗദീ എന്നുമാം; ഗരാഗരീ എന്നുമാം.) (ന-ം സ്ത്രീ) ദേവതാളഃ ജീമൂതഃ (വ-ം നാ) ഇ-ം ദേവതാളിയുടെ പേർ.

ശ്രീഹസ്തിനീ തു ഭൃങ്ഗണ്ഡീ തൃണശൂന്യം തു മല്ലികാ
ഭൃപദീ ശീതഭീരുശ്ച സൈവാസ്ഫോടാ വനോദ്ഭവാ 52

ശ്രീഹസ്തിനീ ഭൃങ്ഗണ്ഡീ (വ-ം സ്ത്രീ) ആനച്ചെവിപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഇലയോടുകൂടിയ ശാകവിശേഷത്തിന്റെ പേർ എന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ചിലർ വേലിപ്പരുത്തിയുടെ പേർ എന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. തൃണശൂന്യം (ക്ലീ) മല്ലികാ ഭൃപദീ ശീതഭീരുഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ര-ം മുല്ലയുടെ പേർ. ആസ്ഫോടാ (സ്ത്രീ) കാട്ടുമുല്ലയുടെ പേർ.

ശേഫാലികാ തു സുവഹാ നിർഗ്ഗുണ്ഡീ നീലികാ ച സാ
സീതാസൌ ശ്വേതസുരസാ ഭൃതവേശ്യഥ മാഗധീ 53
ഗണികാ യൂഥികാംബഷ്ഠാ സാ പീതാ ഹേമപുഷ്പികാ
അതിമുക്തഃ പുണ്ഡ്രകസ്സ്യാദ്വാസന്തീ മാധവീ ലതാ 54

ശേഫാലികാ സുവഹാ നിർഗ്ഗുണ്ഡീ നീലികാ (ര-ം സ്ത്രീ) ചേമന്തിയുടെ പേർ. ശേതസുരസാ ഭൂതവേശീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വെള്ളച്ചേമന്തിയുടെ പേർ. മാഗധീ ഗണികാ യൂഥികാ അംബഷ്ഠാ (ര-ം സ്ത്രീ) കരുമുഴിയുടെ പേർ. ഹേമപുഷ്പികാ (സ്ത്രീ) ചെങ്കരുമുഴിയുടെ പേർ. അതിമുക്തഃ പൂണ്ഡ്രകഃ (ഉ-ം നാ) വാസന്തീ മാധവീ ലതാ (ന-ം സ്ത്രീ) ൫-ം കരുക്കുത്തിമുല്ലയുടെ ജാതിയിൽ ചേർന്തായും കസ്തൂരിയുടെ ഗന്ധംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയ തായുമിരിക്കുന്ന ഒരു ലതയുടെ പേർ.

സുമനാ മാലതീ ജാതിസ്സുപ്രഭാ നവമാലികാ
മാഘ്യം കുന്ദം രക്തകസ്തു ബന്ധുകോ ബന്ധുജീവകഃ 55

സുമനഃ മാലതീ ജാതിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) പിച്ചകത്തിന്റെ പേർ. സുപ്രഭാ നവമാലികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ചെറുപിച്ചകത്തിന്റെ പേർ. മാഘ്യം കുന്ദം (ഉ-ം ക്ലീ) കരുക്കുത്തിമുല്ലയുടെ പേർ. രക്തകഃ ബന്ധുകഃ ബന്ധുജീവകഃ (ന-ം നാ) ഉച്ചമലരിയുടെ പേർ.

സഹാ കുമാരീ തരണിരമ്ലാനസ്തു മഹാസഹാ
തത്ര ശോണേ കുരവകസ്തത്ര പീതേ കുരണ്ടകഃ 56

സഹാ കുമാരീ തരണിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) കുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. അമ്ലാനഃ (നാ) മഹാസഹാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം വാടാക്കുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. കുരവകഃ (നാ) ചെങ്കുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. കുരണ്ടകഃ (നാ) പൊൻകുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ.

നീലാ തുണ്ഡീ ദ്വയോർബ്ബാണാ ദാസീ ചാത്തഗളശ്ച സാ
സൈരേയകസ്തു തുണ്ഡീ സ്യാത്തസ്മിൻ കുരവകോരുണേ.

നീലാ തുണ്ഡീ ബാണാഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ബാണഃ എന്നുമാം. ദാസീ (സ്ത്രീ) ആത്തഗളഃ (നാ) ൫-ം നീലക്കുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. സൈരേയകഃ (നാ) തുണ്ഡീ (സ്ത്രീ) ഉ-ം ചെറുകുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. കുരവകഃ (നാ) ചെറുചെങ്കുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ.

പീതേ കുരണ്ടകോ തുണ്ഡീ തസ്മിൻ സഹചരീ ദ്വയോഃ
രുദ്രപുഷ്പം ജപാ വജ്രപുഷ്പം പുഷ്പം തിലസ്യ യൽ 58

കുരണ്ടകഃ (നാ) തുണ്ഡീ സഹചരീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) സഹചരഃ എന്നുമാം. ന-ം ചെറുപൊൻകുറിഞ്ഞിയുടെ പേർ. രുദ്രപുഷ്പം (ക്ലീ) ജപാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം ചെമ്പരത്തിയുടെ പേർ. വജ്രപുഷ്പം (ക്ലീ) എള്ളിൻപൂവിന്റെ പേർ.

പ്രതിഹാസശതപ്രാസചണ്ഡാതഹയമാരകാഃ
കുരവീരേ കുരീരേ തു ക്രകരേ ഗ്രന്ഥിലാവുഭൗ 59

പ്രതിഹാസഃ ശതപ്രാസഃ ചണ്ഡാതഃ ഹയമാരകഃ കുരവീരഃ (൫-ം നാ)

കണവീരത്തിന്റെ പേർ. കരീരഃ ക്രകരഃ ഗ്രന്ഥിലഃ (ന-ം നാ) തുതുവള യുടെ പേർ.

ഉന്മത്തഃ കിതവോ ധൂത്തോ ധുർധുരഃ കനകാഹ്വയഃ
മാതുലോ മദനശ്ചാസ്യ ഫലേ മാതുലപുത്രകഃ 60

ഉന്മത്തഃ കിതവഃ ധൂത്തഃ ധുർധുരഃ കനകാഹ്വയഃ മാതുലഃ മദനഃ (ഉ-ം നാ) ഉമ്മത്തിന്റെ പേർ. മാതുലപുത്രകഃ (നാ) ഉമ്മത്തിൻകായയുടെ പേർ.

ഫലപൂരോ ബീജപൂരോ രുചകോ മാതുളുംഗകേ
സമീരണോ മരുവകഃ പ്രസ്ഥപുഷ്പഃ ഫണിജ്ജകഃ 61

ജംബീരോപ്യഥ പർണ്ണാസേ കഠിഞ്ജരകടേരകൌ
സിതേജ്ജകോത്ര പാഠീ തു ചിത്രകോ വഹ്നിസംജ്ഞകഃ 62

ഫലപൂരഃ ബീജപൂരഃ രുചകഃ മാതുളുംഗകഃ (ര-ം നാ) മാതളനാരക ത്തിന്റെ പേർ. സമീരണഃ മരുവകഃ പ്രസ്ഥപുഷ്പഃ ഫണിജ്ജകഃ ജംബീ രഃ (ള-ം നാ) മണിക്കഞ്ഞകത്തിന്റെ പേർ. പർണ്ണാസഃ കഠിഞ്ജരഃ കടേ രകഃ (ന-ം നാ) കഞ്ഞകത്തിന്റെ പേർ. അജ്ജകഃ (നാ) വെൺകഞ്ഞക ത്തിന്റെ പേർ. പാഠീ ചിത്രകഃ വഹ്നിസംജ്ഞകഃ (ന-ം നാ) കൊടുവേലി യുടെ പേർ. വഹ്നിസംജ്ഞകഃ എന്നതിനു വഹ്നിയുടെ സംജ്ഞ എന്നപോ ലെ ഇരിക്കുന്ന സംജ്ഞയോടുകൂടിയതു്. വഹ്നി=അഗ്നി, സംജ്ഞ=പേർ—ഇ ങ്ങിനെ അർത്ഥമാകയാൽ അഗ്നിവാചകങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ എല്ലാം കൊടുവേലിയുടെ പേരാകയും ചെയ്യും.

അർക്കാഹ്വവസുകാസ്ഫോടഗണത്രുപവികീരണാഃ
മന്ദാരശ്ചാർക്കപർണ്ണേത്ര ശ്വേതേളർക്കപ്രതാപസൌ 63

അർക്കാഹ്വഃ വസുകഃ അസ്ഫോടഃ ഗണത്രുപഃ വികീരണഃ മന്ദാരഃ അ ർക്കപത്രഃ (ഉ-ം നാ) എരുക്കിന്റെ പേർ. അളർക്കഃ പ്രതാപസഃ (ന-ം നാ) വെള്ളെരുക്കിന്റെ പേർ.

ശിവമല്ലീ പാശുപത ഏകാഷ്ഠീലോ ബുകോ വസുഃ
വന്ദാ വൃക്ഷാദനീ വൃക്ഷരുഹാ ജീവന്തികേത്യപി 64

ശിവമല്ലീ (സ്ത്രീ) പാശുപതഃ ഏകാഷ്ഠീലഃ ബുകഃ വസുഃ (ര-ം നാ) ള-ം രുദ്രമന്ദാരത്തിന്റെ പേർ. ശിവമല്ല്യാദികൾ ള-ം വെള്ളെരുക്കിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ വ്യാഖ്യാനിച്ചതു നിർമ്മൂലമാകുന്നു. വന്ദാ വൃക്ഷാദനീ വൃ ക്ഷരുഹാ ജീവന്തികാ (ര-ം സ്ത്രീ) ജന്തിക്കണ്ണിയുടെ പേർ.

വത്സാദനീ ഛിന്നരുഹാ ഗുളൂചീ തന്ത്രികാമൃതാ
ജീവന്തികാ സോമവല്ലീ വിശല്യാ മധുപർണ്ണ്യുപീ 65

വത്സാദനീ ഛിന്നരുഹാ ഗുളൂചീ തന്ത്രികാ അമൃതാ ജീവന്തികാ സോമവല്ലീ വിശല്യാ മധുപർണ്ണീ (ൻ-ം സ്ത്രീ) ചിറ്റാമൃതിന്റെ പേർ.

മൂർവ്വാ ദേവീ മധുരസാ മോരടാ തേജനീ സ്രുവാ
മധുലികാ മധുശ്രേണീ ഗോകർണ്ണീ പീലുപർണ്ണ്യുപീ 66

മൂർവ്വാ ദേവീ മധുരസാ മോരടാ തേജനീ സ്രുവാ മധുലികാ മധുശ്രേണീ ഗോകർണ്ണീ പീലുപർണ്ണീ (ഫ0-ം സ്ത്രീ) പെരുംകുരുമ്പയുടെ പേർ.

പാഠാംബഷ്ഠാ വിദ്ധകർണ്ണീ സ്ഥാപനീ ശ്രേയസീ രസാ
ഏകാഷ്ഠീലാ പാപചേലീ പ്രാചീനാ വനതിക്തകാ 67

പാഠാ അംബഷ്ഠാ വിദ്ധകർണ്ണീ (അവിദ്ധകർണ്ണീ എന്നാകുന്നു എന്നു ചിലരുടെ മതമുണ്ട്.) സ്ഥാപനീ ശ്രേയസീ രസാ ഏകാഷ്ഠീലാ പചേലീ പ്രാചീനാ വനതിക്തകാ (ഫ0-ം സ്ത്രീ) പാടയുടെ പേർ.

കടുഃ കടുംഭരാശോകരോഹിണീ കടുരോഹിണീ
മത്സ്യപിത്താ കൃഷ്ണഭേദീ ചക്രാംഗീ ശകുലാദനീ 68

കടുഃ കടുംഭരാ അശോകരോഹിണീ കടുരോഹിണീ മത്സ്യപിത്താ കൃഷ്ണഭേദീ ചക്രാംഗീ ശകുലാദനീ (വ-ം സ്ത്രീ) കടുകരോഹിണിയുടെ പേർ.

ആത്മഗുപ്താജഹാവ്യണ്ഡാ കണ്ഡൂരാ പ്രാവൃഷായണീ
ജുശ്യപ്രോക്താ ശുകശിംബിഃ കപികച്ചുശ്ച മർക്കടീ 69

ആത്മഗുപ്താ അജഹാ (ജഹാ എന്നുമാം) അവ്യണ്ഡാ കണ്ഡൂരാ പ്രാവൃഷായണീ ജുശ്യപ്രോക്താ ശുകശിംബിഃ കപികച്ചുഃ മർക്കടീ (ൻ-ം സ്ത്രീ) നായ്ക്കുരണയുടെ പേർ.

ചിത്രോപചിത്രാ ന്യഗ്രോധീ ദ്രവന്തീ ശംബരീ വൃഷാ
പ്രത്യക്പ്രോണീ സുതശ്രേണീ രണ്ഡാ മൂഷികപർണ്ണ്യുപീ 70

ചിത്രാ ഉപചിത്രാ ന്യഗ്രോധീ ദ്രവന്തീ ശംബരീ വൃഷാ പ്രത്യക്പ്രോണീ സുതശ്രേണീ രണ്ഡാ മൂഷികപർണ്ണീ (ഫ0-ം സ്ത്രീ) എലിച്ചെവിയുടെ പേർ.

അപാമാർഗ്ഗഃ ശൈഖരികഃ ധാമാർഗ്ഗവമയൂരകൗ
പ്രത്യക്പർണ്ണീ കീശപർണ്ണീ കിണിഹീ ഖരമഞ്ജരീ 71

അപാമാർഗ്ഗഃ ശൈഖരികഃ ധാമാർഗ്ഗവഃ മയൂരകഃ (ർ-ം നാ) പ്രത്യക്പർണ്ണീ കീശപർണ്ണീ കിണിഹീ ഖരമഞ്ജരീ (ർ-ം സ്ത്രീ) വ-ം കടലാടിയുടെ പേർ. അധാമാർഗ്ഗവഃ എന്നുമാം.

ഭഞ്ജികാ ബ്രാഹ്മണീ പദ്മാ ഭാർഗ്ഗീ ബ്രാഹ്മണയഷ്ടികാ
അംഗാരവല്ലീ ബാലേയശാകബബ്ബുരപർണ്ണകാഃ 72

ഭഞ്ജികാ ബ്രാഹ്മണീ പദ്മാ ഭാർഗ്ഗീ ബ്രാഹ്മണയഷ്ടികാ അംഗാരവല്ലീ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) ബാലേയഃ ശാകഃ (ബാലേയശാകഃ എന്നുമാം) ബബ്ബുരഃ (ശാക ബബ്ബുരഃ എന്നുമാം.) പർണ്ണകഃ (ര്-ം നാ) ഫ0-ം ചെറുതേക്കിന്റെ പേർ.

മഞ്ജിഷ്ഠാ വികസാ ജിംഗീ സമംഗാ കാളമേഷികാ
മണ്ഡൂകപർണ്ണീ ഭണ്ഡീരീ ഭണ്ഡീ യോജനവല്ല്യപി 73

മഞ്ജിഷ്ഠം വികസാ ജിംഗീ സമംഗാ കാളമേഷികാ മണ്ഡൂകപർണ്ണീ ഭണ്ഡീരീ ഭണ്ഡീ യോജനവല്ലീ (ൻ-ം സ്ത്രീ) മഞ്ചട്ടിയുടെ പേർ.

യാഷോ യവാഷോ ദൃസ്പശോ ധനപയാഷഃ കൃനാശകഃ
രോദനീ കച്ചുരാനന്താ സമുദ്രാന്താ ദുരാലഭാ 74

യാഷഃ യവാഷഃ ദൃസ്പശഃ ധനപയാഷഃ കൃനാശകഃ (ൽ-ം നാ) രോദനീ കച്ചുരാ അനന്താ സമുദ്രാന്താ ദുരാലഭാ (ൽ-ം സ്ത്രീ) ഫ0-ം കൊട്ടുഉവ്വയുടെ പേർ.

പൃശ്നിപർണ്ണീ പൃഥക്പർണ്ണീ ചിത്രപർണ്യംശ്രിപർണ്ണികാ
ക്രോഷ്ടുവിന്നാ സിംഹപുച്ഛീ കലശീ ധാവനീ ഗുഹാ 75

പൃശ്നിപർണ്ണീ പൃഥക്പർണ്ണീ ചിത്രപർണ്ണീ അംശ്രിപർണ്ണികാ ക്രോഷ്ടുവിന്നാ സിംഹപുച്ഛീ കലശീ ധാവനീ ഗുഹാ (ൻ-ം സ്ത്രീ) മുച്ചിലയുടെ പേർ.

നിദിഗ്ധികാ സ്പശീ വ്യാശ്രീ ബൃഹതീ കണ്ടകാരികാ
പ്രചോദനീ കലീ ക്ഷുദ്രാ ദൃസ്പശാ രാഷ്ട്രികേത്യപി 76

നിദിഗ്ധികാ സ്പശീ വ്യാശ്രീ ബൃഹതീ കണ്ടകാരികാ പ്രചോദനീ കലീ ക്ഷുദ്രാ ദൃസ്പശാ രാഷ്ട്രികാ (ഫ0-ം സ്ത്രീ) കണ്ടകാരിച്ചുണ്ടയുടെ പേർ.

നീലീ കാളാ ക്ലീതകികാ ഗ്രാമീണാ മധുപർണ്ണികാ
രഞ്ജിനീ ശ്രീഫലീ തുത്ഥാ ദ്രോണീ ദോളാ ച നീലിനീ 77

നീലീ കാളാ ക്ലീതകികാ ഗ്രാമീണാ മധുപർണ്ണികാ രഞ്ജിനീ ശ്രീഫല തുത്ഥാ ദ്രോണീ ദോളാ നീലിനീ (ഫ്ര-ം സ്ത്രീ) അമരിയുടെ പേർ.

അവൽഗ്രുജസ്സോമരാജിസ്സുവല്ലിസ്സോമവല്ലികാ
കാളമേഷീ കൃഷ്ണഫലാ വാകുചീ പൂതിഫല്യപി 78

അവൽഗ്രുജഃ (നാ) സോമരാജിഃ സുവല്ലിഃ സോമവല്ലികാ കാളമേഷ കൃഷ്ണഫലാ വാകുചീ പൂതിഫലീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ം കാർകോകിലിന്റെ പേർ.

കൃഷ്ണോപകുല്യാ വൈദേഹീ മാഗധീ ചപലാ കണാ
ഊഷണാ പിപ്പലീ ശൌണ്ഡീ കോളാഥ കരിപിപ്പലീ 79
കപിവല്ലീ കോലവല്ലീ ശ്രേയസീ വസിരഃ പുമാൻ
ചവ്യന്തു ചവികാ കാകചിഞ്ചാ ഗുഞ്ജേ തു കൃഷ്ണലാ 80

കൃഷ്ണാ ഉപകുല്യാ വൈദേഹീ മാഗധീ ചപലാ കണാ ഊഷണാ പിപ്പലീ ശൌണ്ഡീ കോളാ (ഏ0-ം സ്ത്രീ) തിപ്പലിയുടെ പേർ. കരിപിപ്പലീ കപിവല്ലീ കോലവല്ലീ ശ്രേയസീ (ര-ം സ്ത്രീ) വസിരഃ (നാ) ള-ം അത്തിത്തിപ്പലിയുടെ പേർ. ചവ്യം (ക്ലീ) ചവികാ (സ്ത്രീ) ഫ-ം കാട്ടുമുളകിൻെറ പേർ. കാകചിഞ്ചാ ഗുഞ്ജാ കൃഷ്ണലാ (ന-ം സ്ത്രീ) കുന്നിയുടെ പേർ.

പലംകഷാ തപിക്ഷുഗന്ധാ ശഠദംഷ്ട്രാ സപാളികണ്ടകഃ
ഗോകണ്ടകോ ഗോക്ഷുരകോ വനശൃംഗാട ഇത്യപി 81

പലംകഷാ ഇക്ഷുഗന്ധാ ശഠദംഷ്ട്രാ (ന-ം സ്ത്രീ) സപാളികണ്ടകഃ ഗോകണ്ടകഃ ഗോക്ഷുരകഃ വനശൃംഗാടഃ (ര-ം നാ) ഇവ ഒ-ം ഞെരിഞ്ഞിലിൻെറ പേർ.

വിശപാ വിഷാ പ്രതിവിഷാതിവിഷോപവിഷാരുണാ
ശൃംഗീ മഹൌഷധം ചാഥ ക്ഷീരാവീ ദുഗ്ധികേ സമേ 82

വിശപാ വിഷാ പ്രതിവിഷാ അതിവിഷാ ഉപവിഷാ അരുണാ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) ശൃംഗീ (ഈ-സ്ത്രീ) ഇരുടിനേയും (നാ) ഇരുടിനെയുമാം. മഹൌഷധം (ക്ലീ) ഇവ എട്ടും അതിവിടയത്തിൻെറ പേർ. വിശപാവിഷാ എന്നു് ഒരു പദമായിട്ടുമാം. ക്ഷീരാവീ ദുഗ്ധികാ (ഫ-ം സ്ത്രീ) കിണികിണിപ്പാലയുടെ പേർ.

ശതമൂലീ ബഹ്വസുതാഭീരുരിന്ദീവരീ വരീ
ജ്യശ്യപ്രോക്താ ഭീരുപത്രീ നാരായണ്യശ്ശതാവരീ 83
അഹേരുരഥ പീതദ്രുകാലേയകഹരിദ്രവഃ
ദാർവ്വീ പചംപചാ ദാരുഹരിദ്രാ പജ്ജനീത്യപി 84

ശതമൂലീ ബഹ്വസുതാ അഭീരുഃ ഇന്ദീവരീ വരീ ജ്യശ്യപ്രോക്താ ഭീരുപത്രീ നാരായണീ ശതാവരീ അഹേരുഃ ഇവ (ഏ0-ം സ്ത്രീ) ശതാവരിയുടെ പേർ. പീതദ്രുഃ കാലേയകഃ ഹരിദ്രുഃ (ന-ം നാ) ദാർവ്വീ പചംപചാ ദാരുഹരിദ്രാ പജ്ജനീ (ര-ം സ്ത്രീ) ഇവ ഒ-ം മരമഞ്ഞളിൻെറ പേർ.

വചോഗ്രഗന്ധാ ഷഡ്ഗ്രന്ഥാ ഗോലോമീ ശതപർവ്വികാ
ശുക്ലാ ഹൈമവതീ വൈദ്യമാതൃസിംഹ്യൌ തു വാശികാ 85

വൃഷോടരൂഷഃ സിംഹാസ്യോ വാസകോ വാജിദന്തകഃ
ആസ്ഫോടാ ഗിരികർണ്ണീ സ്യാദ്വിഷ്ണുക്രാന്താ പരാജിതാ 86

വചാ ഉഗ്രഗന്ധാ ഷഡ്ഗ്രന്ഥാ ഗോലോമീ ശതപർവ്വികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വയസ്ഥിന്റെ പേർ. ഹൈമവതീ (സ്ത്രീ) വേൺവയസ്ഥിന്റെ പേർ. വൈദ്യമാതാ സിംഹീ വാശികാ (ന-ം സ്ത്രീ) വൃഷഃ ആടലോടകഃ സിംഹാസ്യഃ വാസകഃ വാജിദന്തകഃ (ഉ-ം നാ) ഇവ വ-ം ആടലോടകത്തിന്റെ പേർ. ആസ്ഫോടാ ഗിരികർണ്ണീ വിഷ്ണുക്രാന്താ അപരാജിതാ (ര-ം സ്ത്രീ) വിഷ്ണുക്രാന്തിയുടെ പേർ.

ഇക്ഷുഗന്ധാ തു കാണ്ഡേക്ഷു കോകിലാക്ഷേക്ഷുരക്ഷുരാഃ
ശാലേയഃ സ്യാച്ഛീതശിവഃ ഹരിത്രാ മധുരികാ മിസിഃ 87

മിശ്രേയാപ്യഥ സിംഹണ്ഡോ വജ്രദ്രുഃ സ്നുക് സ്നുഹീ ഹ്രുഡാ
സമന്തദുഗ്ധാഫോ വേല്ലമമോഘാ ചിത്രതണ്ഡുലാ 88

തണ്ഡുലശ്ച ക്രിമിഘ്നശ്ച വിളംഗം പുന്നപുംസകം
ബലാ വാട്യാലകോ ഘണ്ടാരവാ തു ശണപുഷ്പികാ 89

ഇക്ഷുഗന്ധാ (സ്ത്രീ) കാണ്ഡേക്ഷുഃ കോകിലാക്ഷഃ ഇക്ഷുരഃ ക്ഷുരഃ (ര-ം നാ) ഇവ ഉ-ം വയൽച്ചള്ളിയുടെ പേർ. ശാലേയഃ ശീതശിവഃ (പ-ം നാ) ഹരിത്രാ മധുരികാ മിസിഃ മിശ്രേയാ (ര-ം സ്ത്രീ) കണ്ടിവെണ്ണയുടെ പേർ. സിംഹണ്ഡഃ വജ്രദ്രുഃ (പ-ം നാ) സ്നുക് സ്നുഹീ ഹ്രുഡാ സമന്തദുഗ്ധാ (ര-ം സ്ത്രീ) ഇവ ന്യ-ം ചതുരക്കള്ളിയുടെ പേർ. വേല്ലം (ക്ലീ) അമോഘാ ചിത്രതണ്ഡുലാ (പ-ം സ്ത്രീ) തണ്ഡുലഃ ക്രിമിഘ്നഃ (പ-ം നാ) വിളംഗം (നാ-ക്ലീ) ഇവ ന്യ-ം വിഴാലിന്റെ പേർ. ബലാ (സ്ത്രീ) വാട്യാലകഃ (നാ) ഇവ പ-ം കൊന്തോട്ടിയുടെ പേർ. ഘണ്ടാരവാ ശണപുഷ്പികാ (പ-ം സ്ത്രീ) കലിക്കാപ്പൂട്ടിന്റെ പേർ.

മൃദ്വീകാ ഗോസ്തനീ ദ്രാക്ഷാ സ്വാദ്വീ മധുരസേതി ച
സവ്വാനുഭ്രുതിസ്സരളാ ത്രിപുടാ ത്രിവൃതാ ത്രിവൃൽ 90

ത്രിഭണ്ഡീ രേചനീ ശ്യാമാപാലിന്യൌ തു സുഷേണികാ
കാളാ മസൂരവിദലാഽഭ്രചന്ദ്രാ കാളമേഷികാ 91

മൃദ്വീകാ ഗോസ്തനീ ദ്രാക്ഷാ സ്വാദ്വീ മധുരസം (ര-ം സ്ത്രീ) മുന്തിരിങ്ങയുടെ പേർ. സവ്യാനുഭ്രുതിഃ സരളാ ത്രിപുടാ ത്രിവൃതാ ത്രിവൃൽ ത്രിഭണ്ഡീ രേചനീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) തിരുകോല്പക്കൊന്നയുടെ പേർ. ശ്യാമാ പാലിനീ സുഷേണികാ കാളാ മസൂരവിദലാ അഭ്രചന്ദ്രാ കാളമേഷികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നാലുംകൊല്പക്കൊന്നയുടെ പേർ.

മധുകം ക്ലീതകം യഷ്ടിമധുകം മധുയഷ്ടികാ
വിദാരീ ക്ഷീരശുക്ലേക്ഷുഗന്ധാ കോഷ്ടീ ച യാസിതാ 92

മധുകം ക്ലീതകം യഷ്ടിമധുകം (ന-ം ക്ലീ) മധുയഷ്ടികാ (സ്ത്രീ) ഇവ ര-ം ഇരട്ടിമധുരത്തിന്റെ പേർ. വിദാരീ ക്ഷീരശുക്ലാ ഇക്ഷുഗന്ധാ കോഷ്ടീ (ര-ം സ്ത്രീ) കരുമുതക്കിന്റെ പേർ.

അന്യാ ക്ഷീരവിദാരീ സ്യാന്മഹാശ്വേതക്ഷുഗന്ധികാ
ലാംഗലീ ശാരദീ തോയപിപ്പലീ ശകുലാദനീ 93

ക്ഷീരവിദാരീ മഹാശ്വേതാ ഇക്ഷുഗന്ധികാ (ന-ം സ്ത്രീ) വേൾമുതക്കിന്റെ പേർ. ലാംഗലീ ശാരദീ തോയപിപ്പലീ ശകുലാദനീ (ര-ം സ്ത്രീ) നീർതിപ്പലിയുടെ പേർ.

ഖരാശ്വാ കാരവീ ദീപ്യോ മയൂരോ ലോചമസ്തകഃ
ഗോപീ ശ്യാമാ ശാരിബാ സ്യാദനന്തോല്പലശാരിബാ 94

ഖരാശ്വാ കാരവീ (ര-ം സ്ത്രീ) ദീപ്യഃ മയൂരഃ ലോചമസ്തകഃ (ന-ം നാ) ഇവ അഞ്ചും മയൂരശിഖയുടെ പേർ. ഗോപീ ശ്യാമാ ശാരിബാ അനന്താ ഉല്പലശാരിബാ (ഇ-ം സ്ത്രീ) നന്നാറിയുടെ പേർ. ചന്ദനോല്പലശാരിബാ എന്നും പാഠമുണ്ട്.

യോഗ്യമൃദ്ധിസ്സിദ്ധിലക്ഷ്മ്യൗ വൃദ്ധേരപ്യാഹ്വയാ ഇമേ
കദളീ വാരണബുസാ രംഭാ മോചാംശുമൽഫലാ 95

കാഷ്ഠീലാ മുൽഗപർണ്ണീ തു കാകമുൽഗാ സഹേത്യപി
വാത്താകീ ഹിംഗുലീ സിംഹീ ഭാണ്ഡാകീ ദുഷ്പ്രധർഷിണീ 96

യോഗ്യം (ക്ലീ) ഋദ്ധിഃ സിദ്ധിഃ ലക്ഷ്മീഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ഇവ ര-ം കാട്ടുമുതിരയുടെ പേർ. വൃദ്ധേരപ്യാഹ്വയാ ഇമേ എന്നുണ്ടാകയാൽ വൃദ്ധിയുടെ നാമങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾകൂടി കാട്ടുമുതിര എന്നു് അർത്ഥമുണ്ടെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. കദളീ വാരണബുസാ രംഭാ മോചാ അംശുമൽഫലാ കാഷ്ഠീലാ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) വാഴയുടെ പേർ. മുൽഗപർണ്ണീ കാകമുൽഗാ സഹാ (ന-ം സ്ത്രീ) കാക്കച്ചെരുപയറിന്റെ പേർ. വാത്താകീ ഹിംഗുലീ സിംഹീ ഭാണ്ഡാകീ ദുഷ്പ്രധർഷിണീ (ഇ-ം സ്ത്രീ) ചെറുവഴുതിനയുടെ പേർ.

നാകുലീ സുരസാ രാസ്നാ സുഗന്ധാ ഗന്ധനാകുലീ
നകുലേഷ്ടാ ഭുജംഗാക്ഷീ ഛത്രകീ സുവഹാ ച സാ 97

നാകുലീ സുരസാ രാസ്നാ സുഗന്ധാ ഗന്ധനാകുലീ നകുലേഷ്ടാ ഭുജംഗാക്ഷീ ഛത്രകീ സുവഹാ (ൻ-ം സ്ത്രീ) അരത്തയുടെ പേർ.

വിദാരിഗന്ധാംശുമതീ സാലപർണ്ണീ സ്ഥിരാ ധ്രുവാ
തുണ്ഡികേരീ സമുദ്രാന്താ കാപ്പാസീ ബദിരേതി ച 98

വിദാരിഗന്ധാ അംശുമതീ സാലപർണ്ണീ സ്ഥിരാ ധ്രുവാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ഒരിലയുടെ പേർ. തുണ്ഡികേരീ സമുദ്രാന്താ കാപ്പാസീ ബദരാ (ര-ം സ്ത്രീ) പരത്തിയുടെ പേർ.

ഭാരദ്വാജീ തു സാ വന്യാ ശൃംഗീ തു വൃഷഭോ വൃഷഃ
ഗാംഗേരുകീ നാഗബലാ ബലാ ഹ്രസ്വഗവേധുകാ 99

ഭാരദ്വാജീ (സ്ത്രീ) ഒരിലയുടെ പേർ. ശൃംഗീ വൃഷഭഃ വൃഷഃ (ന-ം നാ) ഇടവകത്തിന്റെ പേർ. ഗാംഗേരുകീ നാഗബലാ ബലാ ഹ്രസ്വഗവേധുകാ (ര-ം സ്ത്രീ) നാഗബലയുടെ പേർ. നാഗബല ആനക്കുറുന്തോട്ടിഎന്നു ചിലർ പറയുന്നു. ഊരകമെന്നു പക്ഷാന്തരമുണ്ട്.

ധാമാർഗ്ഗവോ ഘോഷകഃ സ്യാന്മഹാജാലീ സ പീതകഃ
ജ്യോൽസ്നീ പടോലികാ ജാലീ നാദേയീ ഭ്രമിജംബുകാ 100

ധാമാർഗ്ഗവഃ ഘോഷകഃ (ഉ-ം നാ) പീരയുടെ പേർ. മഹാജാലീ (സ്ത്രീ) മഞ്ഞപ്പീരയുടെ പേർ. ജ്യോൽസ്നീ പടോലികാ ജാലീ (ന-ം സ്ത്രീ) പടോലത്തിന്റെ പേർ. നാദേയീ ഭ്രമിജംബുകാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നിലഞാവലിന്റെ പേർ.

സ്യാല്ലാംഗലികഗ്നിശിഖാ കാകാംഗീ കാകനാസികാ
ഗോധാപദീ തു സുവഹാ മുസലീ താലമൂലികാ 101

ലാംഗലികീ അഗ്നിശിഖാ കാകാംഗീ കാകനാസികാ (ര-ം സ്ത്രീ) മേത്തോന്നിയുടെ പേർ. ഗോധാപദീ സുവഹാ മുസലീ താലമൂലികാ (ര-ം സ്ത്രീ) നിലപ്പനയുടെ പേർ.

അജശൃംഗീ വിഷാണീ സ്യാൽ ഗോജിഹ്വാ ദാവ്വികേ സമേ
താംബൂലവല്ലീ താംബൂലീ നാഗവല്ല്യുപ്യഥ ദേവിജാ 102

ഹരേണു രേണുകാ കൌന്തീ കപിലാ ഭസ്മഗന്ധിനീ
ഏലാവാലുകമൈലേയം സുഗന്ധി ഹരിവാലുകം 103

വാലുകം ചാഥ വാലകൃാം മുകുന്ദഃ കുന്ദകന്ദുരു
ബാലം ഹ്രീബേരബർഹിഷ്ഠോദീച്യം കേശാംബുനാമ ച 104

അജശൃംഗീ വിഷാണീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ആട്ടതീണ്ടാപ്പാലയുടെ പേർ. ഗോജിഹ്വാ ദാവ്വികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) മലി എന്ന പ്രസിദ്ധമായ ശാകത്തിന്റെ പേർ. താംബൂലവല്ലീ താംബൂലീ നാഗവല്ലീ (ന-ം സ്ത്രീ) വെറ്റിലക്കൊടി

യുടെ പേർ. ദ്വിജാ ഹരേണുഃ രേണുകാ കൌന്തീ കപിലാ ഭസ്മഗന്ധിനീ (ന-ം സ്ത്രീ) അരേണുകത്തിന്റെ പേർ. ഏലാവാലുകം വൈലേയം സുഗന്ധി ഹരിവാലുകം വാലുകം (ഭ-ം ക്ലീ) ഏലാവാലുകത്തിന്റെ പേർ. പാലകീ (സ്ത്രീ) മുകുന്ദഃ കന്ദഃ കന്ദുരുഃ (ന-ം നാ) ഇവ നാലും കന്ദുരുക്കത്തിന്റെ പേർ. ബാലം ഹ്രീബേരം ബഹ്നിഷ്ഠം ഉദീച്യം (ര-ം ക്ലീ) ഇരുവേലിയുടെ പേർ. കേശാംബുനാമ ച എന്നുണ്ടാകയാൽ തലമുടിയുടേയും വെള്ളത്തിന്റെയും പേരുകൾ ഇരുവേലിയുടേയും പേരാവുമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

കാളാനുസാര്യവൃദ്ധാഗ്ര പുഷ്പശീതശിവാനി തു
ശൈലേയം താലപർണ്ണീ തു ദൈത്യാ ഗന്ധകുടീ മുരാ 105
ഗന്ധിനീ ഗജഭക്ഷ്യാ തു സുവഹാ സുരഭീ രസാ
മധുരസാ കുന്ദുരുകീ സല്ലകീ ഘ്രാണിനീതി ച 106

കാളാനുസാര്യം വൃദ്ധം അഗ്രപുഷ്പം ശീതശിവം ശൈലേയം (ഭ-ം ക്ലീ) ചേലേയത്തിന്റെ പേർ. താലപർണ്ണീ ദൈത്യാ ഗന്ധകുടീ മുരാഗന്ധിനീ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ചിറ്റിഞ്ഞിലിന്റെ പേർ. ഗജഭക്ഷ്യാ സുവഹാ സുരഭിഃ രസാ മധുരസാ കുന്ദുരുകീ സല്ലകീ ഘ്രാണിനീ (വ-ം സ്ത്രീ) ഈന്തിന്റെ പേർ.

അഗ്നിജ്വാലാസുഭിക്ഷേ തു ധാതകീ ധാതുപുഷ്പികാ
പൃഥ്വീകാ ചന്ദ്രബാലൈലാ നിഷ്കുടിർബ്ബഹുലാഥ സാ 107
സൂക്ഷ്മൈലാപകുഞ്ചികാ തുത്ഥാ കോരംഗീ ത്രിപുടാ തുടിഃ
വ്യാധിഃ കുഷ്ഠം പാരിഭാവ്യം വാച്യം പാകലമുല്വലം 108

അഗ്നിജ്വാലാ സുഭിക്ഷാ ധാതകീ ധാതുപുഷ്പികാ (ര-ം സ്ത്രീ) താതിരിയുടെ പേർ. പൃഥ്വീകാ ചന്ദ്രബാലാ ഏലാ നിഷ്കുടിഃ ബഹുലാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ഏലത്തിന്റെ പേർ. ഉപകുഞ്ചികാ തുത്ഥാ കോരംഗീ ത്രിപുടാ തുടിഃ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ചിറ്റേലത്തിന്റെ പേർ. വ്യാധിഃ (നാ) കുഷ്ഠം പാരിഭാവ്യം വാച്യം പാകലം ഉല്വലം (ഭ-ം ക്ലീ) ന്യ-ം കൊട്ടത്തിന്റെ പേർ.

ശംഖിനീ ചോരപുഷ്പീ സ്യാൽ കേശിന്യഥ വിതുന്നകഃ
ത്രുടാമലേജ്ഝടാ താളീ ശിവാ താമലകീതി ച 109

ശംഖിനീ ചോരപുഷ്പീ കേശിനീ (ന-ം സ്ത്രീ) ചണ്ണയുടെ പേർ. വിതുന്നകഃ (നാ) ത്രുടാ അമലാ അത്രുടാ താളീ ശിവാ താമലകീ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) ഇവ ഏഴും കിഴാർനെല്ലിയുടെ പേർ.

പ്രപൌണ്ഡരീകം പൌണ്ഡര്യമഥ തുന്നഃ കുബേരകഃ
കുണിഃ കുല്യഃ കാതുലകോ നന്ദിവൃക്ഷോഥ രാക്ഷസീ 110

ചണ്ഡാ ധനഹരീ ക്ഷേമദൃഷ്പുത്രഗണഹാസകാഃ
വ്യാളായുധം വ്യാഘ്രനഖം കരജം ചക്രകാരകം 111

പ്രപൌണ്ഡരീകം പൌണ്ഡര്യം (ഏ-ം ക്ലീ) വീരപുണ്ഡരിയുടെ പേർ. തുന്നഃ കഞ്ചുകഃ കുണിഃ കച്ചഃ കാതുളകഃ നന്ദീവൃക്ഷഃ (ന്യ-ം നാ) പട്ടകരണയുടെ പേർ. രാക്ഷസീ ചണ്ഡാ ധനഹരീ (സ്ത്ര-ം സ്ത്രീ) ക്ഷേമദൃഷ്പുത്രഃ ഗണഹാസകഃ (സ്ത്ര-ം നാ) ഇവ ആകാശം അടവിക്കച്ചോലയുടെ പേർ. വ്യാളായുധം വ്യാഘ്രനഖം കരജം ചക്രകാരകം (ര-ം ക്ലീ) വ്യാഘ്രനഖമെന്ന ഗന്ധദ്രവ്യത്തിന്റെം പേർ.

സുഷിരാ വിശ്വമലതാ കപോതാംഘ്രിർനടീ നളീ
ധമന്യഞ്ജനകേശീ ച ഹനുഭട്ടവിലാസിനീ 112

സുഷിരാ വിശ്വമലതാ കപോതാംഘ്രിഃ നടീ നളീ ധമനീ അഞ്ജനകേശീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നളികാമമലകത്തിന്റെം പേർ. ഹനുഃ ഭട്ടവിലാസിനീ (പ്ര-ം സ്ത്രീ) മേൽപ്പറഞ്ഞ ഒമ്പതു ശബ്ദങ്ങളും പവിഴക്കൊടിയുടെ പേർ എന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം.

ശുക്തിശ്ശംഖഃ ക്ഷുരഃ കോലദലം നഖമഥാഢ്യകീ
കാക്ഷീ മൃത്സാ തുവരികാ മൃത്താളുകസുരാഷ്ടജേ 113

ശുക്തിഃ (സ്ത്രീ) ശംഖഃ ക്ഷുരഃ (പ്ര-ം നാ) കോലദലം നഖം (പ്ര-ം ക്ലീ) ഇവ ൪-ം പൂർവ്വശ്ലോകത്തിങ്കലെ ഹനുഃ ഭട്ടവിലാസിനീ ഈ രണ്ടു ശബ്ദങ്ങളും നഖമെന്ന ഗന്ധദ്രവ്യത്തിന്റെം പേർ. ആഢ്യകീ കാക്ഷീ മൃത്സാ തുവരികാ (സ്ത്ര-ം സ്ത്രീ) മൃത്താളുകം സുരാഷ്ടജം (പ്ര-ം ക്ലീ) ഇവ ൪-ം തുവരയുടെ പേർ.

കുടന്നടം ദാശപുരം വാനേയം പരിപേലവം
പ്ലവഗോപുരഗോനർട്ടകൈവർത്തീമുസ്തകാനി ച 114

കുടന്നടം ദാശപുരം വാനേയം പരിപേലവം പ്ലവം ഗോപുരം ഗോനർട്ടം കൈവർത്തീ മുസ്തകം (വ്യ-ം ക്ലീ) കഴിമുത്തങ്ങയുടെ പേർ.

ഗ്രന്ഥിപർണ്ണം ശുകം ബർഹപുഷ്പം സ്ഥൌണേയകുക്കുരേ
മരുന്മാലാ തു പിശുനാ സക്കാ ദേവീ ലതാ ലഘുഃ 115

സമുദ്രാന്താ വധൂഃ കോടിവർഷാ ലംകോപികേത്യപി
തപസ്വിനീ ജടാ മാംസീ ജടിലാ ലോമശാ മിശീ 116

ഗ്രന്ഥിപർണ്ണം ശുകം ബർഹപുഷ്പം സ്ഥൌണേയം കുക്കുരം (൪-ം ക്ലീ) തുണീയാങ്കുത്തിന്റെംപേർ. മരുന്മാലാ പിശുനാ സ്പൃക്കാ ദേവീ ലതാ ലഘുഃ സമുദ്രാന്താ വധൂഃ കോടിവർഷാ ലംകോപികാ (ഏ൦-ം സ്ത്രീ) ചോനകപ്പുല്ലി

ന്നെം പേർ. തപസചിനീ ജടാ മാംസീ ജടിലാ ലോമശാ മിശീ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) മാഞ്ചിയുടെ പേർ.

തപകീപത്രമുല്ലൂടം ഭൃംഗം തപചം ചോചം വരാംഗകം
കചഃ ത്തുരകോ ദ്രാവിഡകഃ കാല്യകോ വേധമുഖ്യകഃ 117

തപക് (സ്ത്രീ) പത്രം ഉല്ലൂടം ഭൃംഗം തപചം ചോചം വരാംഗകം (ന്യ-ം ക്ലീ) ഇവ ഏ-ം ഇലവംഗത്തിന്നെം പേർ. കച്ചുരകഃ ദ്രാവിഡകഃ കാല്യകഃ വേധമുഖ്യകഃ (ര-ം നാ) കച്ചൂരത്തിന്നെം പേർ.

ഓഷധ്യോ ജാതിമാത്രേ സ്യുരജാതൌ സർവ്വമൌഷധം
ശാകാഖ്യം പത്രപുഷ്പാദി തണ്ഡുലീയോല്പമാരിഷഃ 118

ഓഷധ്യഃ (സ്ത്രീ) ഫലങ്ങളെ മൂത്താൽ നശിക്കുന്നതായ ശാലി മുതലായതിന്നെം പേർ. ഏകവചനം ഔഷധീ എന്നാകുന്നു. ഔഷധം (ക്ലീ) ഓഷധീത്വമെന്ന ജാതിപ്രതീതി വേണ്ടാ എങ്കിൽ എല്ലാറ്റിനേയും ഔഷധമെന്നു പറയാം. ശാകാഖ്യം (ക്ലീ) ശാകമെന്ന ഇല പൂ മുതലായതിന്നെം പേർ. തണ്ഡുലീയഃ അല്പമാരിഷഃ (ര-ം നാ) ചെകചീരയുടെ പേർ.

വിശല്യാഗ്നിശിഖാവന്താ ഫലിനീ ശക്രപുഷ്പികാ
സ്യാദൃക്ഷഗന്ധാ ഋഗലാണ്ഡ്യാവേഗീ വൃദ്ധദാരകഃ 119

ജൂംഗോ ബ്രാഹ്മീ തു മത്സ്യാക്ഷീ വയസ്ഥാ സോമവല്ലരീ
പട്ടപർണ്ണീ ഹൈമവതീ സപർണ്ണ്യക്ഷീരീ ഹിമാവതീ 120

വിശല്യാ അഗ്നിശിഖാ ആവന്താ ഫലിനീ ശക്രപുഷ്പികാ (ഭി-ം സ്ത്രീ) കൂപ്പമത്തയുടെ പേർ. ഋക്ഷഗന്ധാ ഋഗലാണ്ഡ്യാ വേഗീ (ന-ം സ്ത്രീ) വൃദ്ധദാരകഃ ജൂംഗഃ (ഭ-ം നാ) ഭി-ം മറിക്കുന്നിയുടെ പേർ. ബ്രാഹ്മീ മത്സ്യാക്ഷീ വയസ്ഥാ സോമവല്ലരീ (ര-ം സ്ത്രീ) സോമലതയുടെ പേർ. പട്ടപർണ്ണീ ഹൈമവതീ സപർണ്ണ്യക്ഷീരീ ഹിമാവതീ (ര-ം സ്ത്രീ) എരുമത്താളിയുടെ പേർ.

ഹയപുച്ഛീ തു കാംബോജീ മാഷപർണ്ണീ മഹാസഹാ
തുണ്ഡികേരീ രക്തഫലാ ബിംബികാ പീലുപർണ്ണ്യപി 121

ഹയപുച്ഛീ കാംബോജീ മാഷപർണ്ണീ മഹാസഹാ (ര-ം സ്ത്രീ) പെരുംകാണത്തിന്നെം പേർ. തുണ്ഡികേരീ രക്തഫലാ ബിംബികാ പീലുപർണ്ണീ (ര-ം സ്ത്രീ) കോവയുടെ പേർ.

ബർബ്ബരാ കബരീ തുംഗീ ഖരപുഷ്പാജഗന്ധികാ
ഏലാപർണ്ണീ തു സുവഹാ രാസ്നാ യുക്തരസാ ച സാ 122

ബബ്ബുരാ കബരീ തുംഗീ ഖരപുഷ്പാ അജഗന്ധികാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) നായർവെണ്ണയുടെ പേർ. ഏലാപണ്ണീ സുവഹാ രാസ്നാ യുക്തരസാ (ര-ം സ്ത്രീ) ചിറ്റരത്തയുടെ പേർ.

ചാർങ്ഗേരീ ചുക്രികാ ദന്തശഠാംബഷ്ഠാമ്ലലോണികാ
സഹസ്രവേധീ ചുക്രോമ്ലവേതസശ്ശതവേധ്യപി 123

ചാങ്ഗേരീ ചുക്രികാ ദന്തശഠാ അംബഷ്ഠാ അമ്ലലോണികാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) പുളിയാരലിന്റെ പേർ. സഹസ്രവേധീ (സ്ത്രീ) ചുക്രഃ അമ്ലവേതസഃ (പു-ം നാ) ശതവേധീ (സ്ത്രീ) ര-ം ഞരിഞ്ഞാംപുളിയുടെ പേർ.

നമസ്കാരീ ഗന്ധകാളീ സമംഗാ ഖദിരേത്യപി
ജീവന്തീ ജീവനീ ജീവാ ജീവനീയാ മധുസ്രവാ 124

നമസ്കാരീ ഗന്ധകാളീ സമംഗാ ഖദിരാ (ര-ം സ്ത്രീ) കറിച്ചുണ്ടയുടെ പേർ. ജീവന്തീ ജീവനീ ജീവാ ജീവനീയാ മധുസ്രവാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) അടപതിയന്റെ പേർ.

ക്ലച്ശീഷ്ഠോ മധുകരഃ ശൃംഗഹ്രസ്വാംഗജീവകാഃ
കിരാതതിക്തോ ഭ്രനിംബോനായ്യതിക്തോഥ സപ്തലാ 125
വിമലാ സാതലാ ഭ്രരിഫേനാ ചമ്മകഷേത്യപി
വായസോളീ സ്വാദുരസാ കായസ്ഥാഥ മകുലകഃ 126

നികുംഭോ ദന്തികാ പ്രത്യക്പ്രോണ്യുദുംബരപണ്ണ്യപി
അജമോജാ തുഗ്രഗന്ധാ ബ്രഹ്മദർഭാ യവാനികാ 127

ക്ലച്ശീഷ്ഠഃ മധുകരഃ ശൃംഗഃ ഹ്രസ്വാംഗഃ ജീവകഃ (ഭ-ം നാ) ഇടവകത്തിന്റെ പേർ. കിരാതതിക്തഃ ഭ്രനിംബഃ അനായ്യതിക്തഃ (ന-ം നാ) പുത്തരിച്ചുണ്ടയുടെ പേർ. സപ്തലാ വിമലാ സാതലാ ഭ്രരിഫേനാ ചമ്മകഷാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) ചമ്മലന്തയുടെ പേർ. വായസോളീ സ്വാദുരസാ കായസ്ഥാ (ന-ം സ്ത്രീ) കാകോളിയുടെ പേർ. മകുലകഃ നികുംഭഃ (പു-ം നാ) ദന്തികാ പ്രത്യക്പ്രോണീ ഉദുംബരപണ്ണീ (ന-ം സ്ത്രീ) ഭ-ം നാഗദന്തിയുടെ പേർ. അജമോജാ ഉഗ്രഗന്ധാ ബ്രഹ്മദർഭാ യവാനികാ (ര-ം സ്ത്രീ) അയമോദകത്തിന്റെ പേർ.

മൂലേ പുഷ്കരകാശ്മീരപദ്മപത്രാണി പൌഷ്കരേ
അവ്യഥാതിചരാ പദ്മാ ചാരടീ പദ്മചാരണീ 128

പുഷ്കരം കാശ്മീരം പദ്മപത്രം (ന-ം ക്ലീ) പുഷ്കരമൂലത്തിന്റെ പേർ. അവ്യഥാ അതിചരാ പദ്മാ ചാരടീ പദ്മചാരണീ (ഭ-ം സ്ത്രീ) നിലത്താമരയുടെ പേർ.

കാംപില്യഃ കക്കശശ്ചന്ദ്രോ രക്താംഗോ രേചനീത്യപി
പ്രപുന്നാടസ്തേ ചളകജോ ദദ്രുഘ്നശ്ചക്രമർദ്ദകഃ 129

പത്മാട ഉരണാക്ഷശ്ച പലണ്ഡുസ്തു സുകന്ദകഃ
ലതാക്കസ്തു ദ്രുമൌ തത്ര ഹരിതേഫ മഹൌഷധം 130

ലശുനം ഗൃഞ്ജനാരിഷ്ടമഹാകന്ദരസോനകാഃ
പുനർന്നവാ തു ശോഫഘ്നീ വിതുന്നം സുനിഷണ്ണകം 131

സ്യാദ്ധാതകശ്ശീതളോപരാജിതാ ശതപർണ്ണ്യപി
പാരാവതാംഘ്രിഃ കടഭീ പണ്യാ ജ്യോതിഷ്മതീ ലതാ 132

കാംപില്യഃ കക്കശഃ ചന്ദ്രഃ രക്താംഗഃ (ര-ം നാ) രേചനീ (സ്ത്രീ) ര-ം കമ്പിപ്പാലയുടെ പേർ. പ്രപുന്നാടഃ ഏളകജഃ ദദ്രുഘ്നഃ ചക്രമർദ്ദകഃ പത്മാടഃ ഉരണാക്ഷഃ (ന്യ-ം നാ) തകരയുടെ പേർ. പലണ്ഡുഃ സുകന്ദകഃ (പു-ം നാ) മുകന്ന ഉള്ളിയുടെ പേർ. ലതാക്കഃ ദ്രുമഃ (പു-ം നാ) പച്ചനിറമായുള്ള ഉള്ളിയുടെ പേർ. മഹൌഷധം ലശുനം (പു-ം ക്ലീ) ഗൃഞ്ജനഃ അരിഷ്ടഃ മഹാകന്ദഃ രസോനകഃ (ര-ം നാ) ന്യ-ം വെളുത്ത ഉള്ളിയുടെ പേർ. പുനർന്നവാ ശോഫഘ്നീ (പു-ം സ്ത്രീ) തമിഴാമയുടെ പേർ. വിതുന്നം സുനിഷണ്ണകം (പു-ം ക്ലീ) നിരാരലിന്റെ പേർ. ധാതകഃ ശീതളഃ (പു-ം നാ) അപരാജിതാ ശതപർണ്ണീ (പു-ം സ്ത്രീ) ര-ം ശണപ്പൻപിയുടെ പേർ. പാരാവതാംഘ്രിഃ കടഭീ പണ്യാ ജ്യോതിഷ്മതീ ലതാ (ത്രി-ം സ്ത്രീ) വാലുഴവത്തിന്റെ പേർ.

വാഷ്പികം ത്രായമാണാ സ്യാൽ ത്രായന്തീ ബലഭദ്രികാ
വിഷ്വക്സേനപ്രിയാ കൃഷ്ണവിവാരാഹീ ബദരേത്യപി 133

വാഷ്പികം (ക്ലീ) ത്രായമാണാ ത്രായന്തീ ബലഭദ്രികാ (ന-ം സ്ത്രീ) ര-ം ബ്രഹ്മിയുടെ പേർ. വിഷ്വക്സേനപ്രിയാ കൃഷ്ണഃ വാരാഹീ ബദരാ (ര-ം സ്ത്രീ) നിലപ്പനയുടെ പേർ.

മാർക്കവോ ഭൃംഗരാജഃ സ്യാൽ കാകമാചീ തു വായസീ
ശതപുഷ്പാ സിതച്ഛത്രാതിച്ഛത്രാ മധുരാ മിസിഃ 134

അവാക്പുഷ്പീ കാരവീ ച സാരണീ തു പ്രസാരണീ
തസ്യാം കടംഭരാ രാജബലാ ഭദ്രബലേതി ച 135

മാർക്കവഃ ഭൃംഗരാജഃ (പു-ം നാ) കഞ്ഞുണ്ണിയുടെ പേർ. കാകമാചീ വായസീ (പു-ം സ്ത്രീ) കരുമുത്തിളിന്റെ പേർ. കരിന്താളിയുടെ പേർ എന്നു മതാന്തരം. ശതപുഷ്പാ സിതച്ഛത്രാ അതിച്ഛത്രാ മധുരാ മിസിഃ അവാക്പു

60435

ഷ്ണീ കാരവീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ശതകുപ്പയുടെ പേർ. സാരണീ പ്രസാരണീ കടംഭരാ രാജബലാ ഭദ്രബലാ (ദ്വി-ം സ്ത്രീ) പ്രസാരണിയുടെ പേർ.

ജനീ ജന്തുകാ ജനനീ ജതുകൂച്ചക്രുവത്തിനീ
സംസ്പർശാ ശടീ ഗന്ധമൂലീ ഷഡ്ഗ്രന്ഥികേത്യപി 136

കച്ചൂരോപി പലാശോപി കാരവേല്ലഃ കഠില്ലകഃ
സുഷവീ ചാഥ കുലകഃ പടോലസ്തിക്തകഃ പടഃ 137

ജനീ ജന്തുകാ ജനനീ ജതുകൂൽ ചക്രുവത്തിനീ സംസ്പർശാ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) വെങ്കരുച്ചോലത്തിന്റെ പേർ. ശടീ ഗന്ധമൂലീ ഷഡ്ഗ്രന്ഥികാ (ന-ം സ്ത്രീ) കച്ചൂരഃ പലാശഃ (പ-ം നാ) ദ്വി-ം ചെരുകച്ചോലത്തിന്റെ പേർ. കാരവേല്ലഃ കഠില്ലകഃ (പ-ം നാ) സുഷവീ (സ്ത്രീ) ന-ം പാവലിന്റെ പേർ. കുലകഃ പടോലഃ തിക്തകഃ പടഃ (ർ-ം നാ) പടോലത്തിന്റെ പേർ.

ക്രുശ്മാണ്ഡകസ്തു കർക്കാരുരുവ്വാരുഃ കർക്കടീ സ്ത്രിയൌ
ഇക്ഷ്വാകുഃ കടുതുംബീ സ്യാത്തുംബ്യലാബ്വൂരുഭേ സമേ 138

ക്രുശ്മാണ്ഡകഃ കർക്കാരുഃ (പ-ം നാ) കുമ്പളത്തിന്റെ പേർ. ഉവ്വാരുഃ കർക്കടീ (പ-ം സ്ത്രീ) വെള്ളരിയുടെ പേർ. ഇക്ഷ്വാകുഃ കടുതുംബീ (പ-ം സ്ത്രീ) പേച്ചുരയുടെ പേർ. തുംബീ അലാബൂഃ (പ-ം സ്ത്രീ) ചുരയുടെ പേർ.

ചിത്രാ ഗവാക്ഷീ ഗോതുംബാ വിശാലാ തപിന്ദ്രുവാരുണീ
അശോഷ്ണസ്സൂരണഃ കന്ദോ ഗണ്ഡീരസ്യ സമഷ്ടിലാ 139

ചിത്രാ ഗവാക്ഷീ ഗോതുംബാ (ന-ം സ്ത്രീ) ചെരുകുമ്മട്ടിയുടെ പേർ. വിശാലാ ഇന്ദ്രവാരുണീ (പ-ം സ്ത്രീ) കാട്ടുവെള്ളരിയുടെ പേർ. അശോഷ്ണഃ സൂരണഃ കന്ദഃ (ന-ം നാ) കാട്ടുചേനയുടെ പേർ. ഗണ്ഡീരഃ (നാ) സമഷ്ടിലാ (സ്ത്രീ) പ-ം വാതക്കൊടിയുടെ പേർ.

കളംബ്യുപോദകാ സ്ത്രീ തു മൂലകം ഹിലമോചികാ
വാസ്തുകം ശാകഭേദോഃ സ്യാദ്ദ്വ്വാ തു ശതപവ്വികാ 140

സഹസ്രവീര്യ്യാഭാർഗ്ഗ്വീ രുഹാനന്താഥ സാ സിതാ
ഗോലോമീ ശതവീര്യ്യാ ച ഗണ്ഡാലീ ശകുലാക്ഷകഃ 141

കളംബീ ഉപോദകാ (പ-ം സ്ത്രീ) വശളച്ചീരയുടെ പേർ. മൂലകം (ക്ലീ. പല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.) ഹിലമോചികാ (സ്ത്രീ) പ-ം കാനകവാഴയുടെ പേർ. വാസ്തുകം (ക്ലീ) വാസ്തുച്ചീരയുടെ പേർ. ദ്വ്വാ ശതപവ്വികാ സഹസ്രവീര്യ്യാ ഭാർഗ്ഗവീ രുഹാ അനന്താ (ന്യ-ം സ്ത്രീ) കരുകയുടെ പേർ. ഗോലോമീ ശതവീര്യ്യാ ഗണ്ഡാലീ [illegible] (സ്ത്രീ) ശകുലാക്ഷകഃ (നാ) ർ-ം വെങ്കരുകയുടെ പേർ.

DHARMARAM COLLEGE LIBRARY
BANGALORE - 29

കുരുവിന്ദോ മേഘനാമാ മുസ്താ മുസ്തകമസ്ത്രിയാം
സ്യാദ്ഭദ്രമുസ്തകോ ഗ്രന്ഥാ മൂഡാലാ ചക്രലോച്ചടാ 142

കുരുവിന്ദഃ മേഘനാമാ (പു-ം നാ) മുസ്താ (സ്ത്രീ) മുസ്തകം (ക്ലീ. പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം) ര-ം മുത്തങ്ങയുടെ പേർ. ഭദ്രമുസ്തകഃ (നാ) ഗ്രന്ഥാ (സ്ത്രീ) പു-ം ഭദ്രമുസ്തയുടെ പേർ. മൂഡാലാ ചക്രലാ ഉച്ചടാ (ന-ം സ്ത്രീ) ഉച്ചടാമൂലത്തിന്റെ പേർ.

വംശേ ത്വക്സാരകമ്മാരത്വചിസാരത്രണധ്വജാഃ
ശതപവ്വാ യവഫലോ വേണുമസ്ത്രരതേജനാഃ 143

വംശഃ ത്വക്സാരഃ കമ്മാരഃ ത്വചിസാരഃ ത്രണധ്വജഃ ശതപവ്വാ യവഫലഃ വേണുഃ മസ്ത്രരഃ തേജനഃ (ഏ0-ം നാ) മുളയുടെ പേർ.

വേണവഃ കീചകാസ്തേ സ്യുർയേ സപനന്ത്യനിലോദ്ധതാഃ
ഗ്രന്ഥിന്നാ പവ്വപരുഷീ ഗ്രന്ഥസ്തേജനകശ്ശരഃ 144

കീചകാഃ (നാ. കീചകഃ എന്ന ഏകവചനം) തുന്പിത്തുളയിലൂടെ ഉള്ളിൽ കാറ്റു നിറയുകഹേതുവായിട്ടു ശബ്ദിക്കുന്ന മുളയുടെ പേർ. ഗ്രന്ഥിഃ (നാ) പവ്വഃ പരുഃ (പു-ം ക്ലീ) ന-ം കന്പിന്റെ പേർ. ഗ്രന്ഥഃ തേജനകഃ ശരഃ (ന-ം നാ) അന്പയുടെ പേർ.

നഡസ്തു ധമനഃ പോടഗളോത്രോ കാശമസ്ത്രിയാം
ഇക്ഷുഗന്ധാ പോടഗളാ പുംഭ്രമനി ത്വ ബൽബജാഃ 145

നഡഃ ധമനഃ പോടഗളഃ (ന-ം നാ) വേഴലിന്റെ പേർ. കാശം (ക്ലീ. പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.) ഇക്ഷുഗന്ധാ (സ്ത്രീ) പോടഗളഃ (നാ) ന-ം ആറ്റുവഞ്ചിയുടെ പേർ. ബൽബജാഃ (നാ) ബൽബജമെന്നൊരു പുല്ലിന്റെ പേർ.

രസാള ഇക്ഷുസ്തദ്ഭേദോഃ പുണ്ഡ്രകാന്താരകാദയഃ
സ്യാദുശീരണം വീരതരം മൂലേ സ്യാദുശീരമസ്ത്രിയാം 146

അഭയം നളദം സേവ്യമമൃണാളം ജലാശയം
ലാമജ്ജകം ലാമ്പുലയമവദാഹേഷ്ടകാപഥേ 147

രസാളഃ ഇക്ഷുഃ (പു-ം നാ) കരിന്പിന്റെ പേർ. പുണ്ഡ്രഃ (നാ) നല്ലൂരിന്പിന്റെ പേർ. കാന്താരകഃ (നാ) ഈഴക്കരിന്പിന്റെ പേർ. വീരണം വീരതരം (പു-ം ക്ലീ) രാമച്ചത്തിന്റെ പേർ. ഉശീരം (ക്ലീ. പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.) അഭയം നളദം സേവ്യം അമൃണാളം ജലാശയം ലാമജ്ജകം ലാമ്പുലയം അവദാഹം ഇഷ്ടകാപഥം (ന-ം ക്ലീ) ഏ0-ം രാമച്ചത്തിന്റെ വേരിന്റെ പേർ.

നഡാദയസ്തൃണം ഗമ്മുച്ഛ്യാമാകപ്രമുഖാ അപി
അസ്ഥീ കുശം കുഥോ ദർഭഃ പവിത്രമഥ കത്തൃണം 148
പൌരസൌഗന്ധികധ്യാമദേവദശ്രുകരോഹിഷം
ഛത്രാതിച്ഛത്രപാലഷ്ണൌ മാലാതൃണകഭ്രസ്തൃണേ 149

നഡാദയഃ തൃണം എന്നു് അനവയം. നഡം മുതലായ മേല്പറഞ്ഞ പ്പെട്ടതൊക്കെയും തൃണമെന്ന പേരോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു. ഗമ്മുച്ഛ്യാമാക പ്രമുഖാഃ അപി എന്നു് അനവയം. ഗമ്മുത്തു മുതലായുള്ളതുകളും തൃണമെന്ന പേരോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു. ഗമ്മൽ (നാ) അരച്ചിപ്പുല്ലിന്റെ പേർ. ശ്യാമാകഃ (നാ) ചാമയുടെ പേർ. കുശം (ക്ലീ. പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം.) കുഥഃ ദർഭഃ (പു-ം നാ) പവിത്രം (ക്ലീ) ർ-ം ദർഭയുടെ പേർ. കത്തൃണം പൌരം സൌഗന്ധികം ധ്യാമം ദേവദശ്രുകം രോഹിഷം (ന്യ-ം ക്ലീ) കത്തൃണമെന്ന തൃണത്തിന്റെ പേർ. ഛത്രഃ അതിച്ഛത്രഃ പാലഷ്ണഃ (പു-ം നാ) മാലാതൃണകം ഭ്രസ്തൃണം (പു-ം ക്ലീ) ങ-ം വയമ്പിന്റെ ആകൃതിപോലെ ഇരിക്കുന്ന ആകൃതിയോടും വെളുത്ത നിറത്തോടും കൂടിയ ഒരു പുല്ലിന്റെ പേർ.

ശഷ്പം ബാലതൃണം ഘാസോ യവസം തൃണമജ്ഞനം
തൃണാനാം സംഹതിസ്തൃണ്യാ നഡ്യാ തു നഡസംഹതിഃ 150

ശഷ്പം ബാലതൃണം (പു-ം ക്ലീ) ഇളയ പുല്ലിന്റെ പേർ. ഘാസഃ (നാ) യവസം (ക്ലീ) പു-ം പശുക്കൾക്കു ഭക്ഷിപ്പാൻ യോഗ്യമായ പുല്ലിന്റെ പേർ. തൃണം അജ്ഞനം (പു-ം ക്ലീ) പുല്ലിന്റെ പേർ. തൃണ്യാ (സ്ത്രീ) തൃണസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. നഡ്യാ (സ്ത്രീ) നഡസമൂഹത്തിന്റെ പേർ.

തൃണരാജാഹ്വയസ്താലോ നാളികേരസ്തു ലാംഗലീ
ഘോണ്ടാ തു പൂഗഃ ക്രമുകോ ഗുവാകഃ ഖപുരോസ്യ തു 151
ഫലമുദ്വേഗമേതേ ച ഹിന്താലസഹിതാസ്ത്രയഃ
ഖർജ്ജൂരഃ കേതകീ താലീ ഖർജ്ജൂരീ ച തൃണദ്രുമാഃ 152

തൃണരാജാഹ്വയഃ താലഃ (പു-ം നാ) കരിമ്പനയുടെ പേർ. നാളികേരഃ ലാംഗലീ (പു-ം നാ) തെങ്ങിന്റെ പേർ. ഘോണ്ടാ (സ്ത്രീ) പൂഗഃ ക്രമുകഃ ഗുവാകഃ ഖപുരഃ (ർ-ം നാ) ങ-ം കഴുങ്ങിന്റെ പേർ. ഉദ്വേഗം (ക്ലീ) അടയ്ക്കയുടെ പേർ. തൃണദ്രുമാഃ (നാ. തൃണദ്രുമഃ എന്ന ഏകവചനം) കരിമ്പന, തെങ്ങു്, കഴുങ്ങു്, ഈറ്റപ്പന, ഈന്തൽ, കൈത, താളിപ്പന, ചിറ്റീന്തൽ ഇവയുടെ പേർ.

മൃഗവർഗ്ഗം

സിംഹോ മൃഗേന്ദ്രഃ പഞ്ചാസ്യോ ഹര്യക്ഷഃ കേസരീ ഹരിഃ
കണ്ഠീരവോ മൃഗരിപുർമൃഗട്ടഷ്ടിർമൃഗാദനഃ 1

പുണ്ഡരീകഃ പഞ്ചനഖഃ ചിത്രകായമൃഗദ്വിഷഃ
ശാർദ്ദൂലദ്വീപിനൌ വ്യാഘ്രേ തരക്ഷുസ്തു മൃഗാദനഃ 2

സിംഹഃ മൃഗേന്ദ്രഃ പഞ്ചാസ്യഃ ഹര്യക്ഷഃ കേസരീ ഹരിഃ കണ്ഠീരവഃ മൃഗരിപുഃ മൃഗട്ടഷ്ടിഃ മൃഗാദനഃ പുണ്ഡരീകഃ പഞ്ചനഖഃ ചിത്രകായഃ മൃഗദ്വിഷ് (ഛ-ം നാ) സിംഹത്തിന്റെ പേർ. ശാർദ്ദൂലഃ ദ്വീപീ വ്യാഘ്രഃ (ന-ം നാ) പുലിയുടെ പേർ. തരക്ഷുഃ മൃഗാദനഃ (ഠ-ം നാ) ചെന്നായുടെ പേർ.

വരാഹസ്സൂകരോ ഡ്രഷ്ടിഃ കോലഃ പൌത്രീ കിരിഃ കിടിഃ
ദംഷ്ട്രീ ഘോണീ സൂണ്ഡിരോമാ ക്രോഡോ ഭ്രർത്താര ഇത്യപി 3

വരാഹഃ സൂകരഃ ഡ്രഷ്ടിഃ കോലഃ പോത്രീ കിരിഃ കിടിഃ ദംഷ്ട്രീ ഘോണീ സൂണ്ഡിരോമാ ക്രോഡഃ ഭർത്താരഃ (ഛ-ം നാ) പന്നിയുടെ പേർ.

കപിർപ്ലവംഗഃ പ്ലവഗശാഖാമൃഗവലീമുഖാഃ
മർക്കടോ വാനരഃ കീശോ വനൌകാ അഥ ഭല്ലുകേ 4

ഋക്ഷാച്ഛഭല്ലഭല്ലൂകാ ഗണ്ഡകഃ ഖഡ്ഗഖഡ്ഗിനൌ
ലുലായോ മഹിഷോ വാഹദ്വിഷൽകാസരസൈരിഭാഃ 5

കപിഃ പ്ലവംഗഃ പ്ലവഗഃ ശാഖാമൃഗഃ വലീമുഖഃ മർക്കടഃ വാനരഃ കീശഃ വനൌകാഃ (ൻ-ം നാ) കുരങ്ങിന്റെ പേർ. ഭല്ലുകഃ ഋക്ഷഃ അച്ഛഭല്ലുഃ ഭല്ലൂകഃ (ർ-ം നാ) കരടിക്കുരങ്ങിന്റെ പേർ. ഗണ്ഡകഃ ഖഡ്ഗഃ ഖഡ്ഗീ (ന-ം നാ) വാർപുലിയുടെ പേർ. ലുലായഃ മഹിഷഃ വാഹദ്വിഷൽ കാസരഃ സൈരിഭഃ (ി-ം നാ) പോത്തിന്റെ പേർ.

സ്ത്രിയാം ശിവാ ഭ്രരിമായുർഗ്ഗോമായുർമ്മൃഗധൂർത്തകഃ
സ്യഗാലവഞ്ചുകക്രോഷ്ടുഫേരുഫേരവജംബുകാഃ 6

ശിവാ (സ്ത്രീ) ഭ്രരിമായുഃ ഗോമായുഃ മൃഗധൂർത്തകഃ സ്യഗാലഃ വഞ്ചുകഃ ക്രോഷ്ടുഃ ഫേരുഃ ഫേരവഃ ജംബുകഃ (ൻ-ം നാ) ഛ-ം കുറുക്കന്റെ പേർ.

ഓതുബ്ബിഡാലോ മാർജ്ജാലോ വൃഷദംശക ആഖുഭുക
ത്രയോ ഗൌഡേരഗൌഡാരഗൌഡേയാ ഗോധികാത്മജേ 7

ഓതുഃ ബിഡാലഃ മാർജ്ജാലഃ വൃഷദംശകഃ ആഖുഭുക് (ി-ം നാ) പൂച്ചയുടെ പേർ. ഗൌഡേരഃ ഗൌഡാരഃ ഗൌഡേയഃ ഗോധികാത്മജഃ (ർ-ം നാ) ഉടുമ്പിൻകുട്ടിയുടെ പേർ.

ശാവവിത്തു ശല്യസ്തല്ലോമ്നി ശലലീ ശലലം ശലം
വാതപ്രമീവ്വാതമൃഗഃ കോകസ്തചീഹാമൃഗോ വൃകഃ 8

ശാവവിം ശല്യഃ (പു-ം നാ) മുള്ളന്റെ പേർ. ശലലീ (സ്ത്രീ) ശലലം ശലം (പു-ം ക്ലീ) ന-ം അതിന്റെ മുള്ളിന്റെ പേർ. വാതപ്രമീഃ വാതമൃഗഃ (പു-ം നാ) പെരുമാനിന്റെ പേർ. കോകഃ ഈഹാമൃഗഃ വൃകഃ (ന-ം നാ) ചെന്നായുടെ പേർ.

മൃഗേ കുരംഗവാതായുഷരിണാജിനയോനയഃ
ഐണേയമേണ്യാശ്ചമ്മാദ്യമേണസ്യൈണമുഭേ ത്രിഷു 9

മൃഗഃ കുരംഗഃ വാതായുഃ ഹരിണഃ അജിനയോനിഃ (ഭ-ം നാ) മാനിന്റെ പേർ. ഐണേയം (ക്ലീ) ഐണേയം എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും ഐണേയീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും വിശേഷ്യത്തെ അനുസരിച്ചു പ്രയോഗിക്കാം. മാൻപേടയുടെ തോലു മുതലായതിന്റെ പേർ. ഐണം (ക്ലീ) ഐണഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും ഐണീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ആണ്മാനിന്റെ തോലു മുതലായതിന്റെ പേർ. ഉഭേ ത്രിഷു എന്നുണ്ടാകയാൽ മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ രണ്ടും ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക.

കദളീ കന്ദളീ ചീനശ്ചമൂരുപ്രിയകാവപി
സമൂരുശ്ചേതി ഹരിണാ അമീ അജിനയോനയഃ 10

കദളീ കന്ദളീ (പു-ം സ്ത്രീ) ചീനഃ ചമൂരുഃ പ്രിയകഃ സമൂരുഃ (ര-ം നാ) ന്യ-ം ഹരിണങ്ങളാകുന്നു. കദല്യാദികൾ ന്യ-ം മൃഗവിശേഷങ്ങളാകുന്നു എങ്കിലും ഹരിണമെന്ന പേർ കദല്യാദിസാധാരണമാകുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. കദളി=പുള്ളിയും പുറത്തു വരയുമുള്ളതായും ഗുഹയിൽ കിടക്കുന്നതായുമിരിക്കുന്ന മാൻ. കന്ദളീ=വലിയ വയറും കറുത്ത മുൻകാലുമുള്ള മാൻ. ചീനം=മാടപ്രാവിന്റെ നിറമായും മുപ്പതംഗുലം ഉയരത്തോടുകൂടിയതായുമിരിക്കുന്ന മാൻ. ചമൂരു=വാലില്ലാമൃഗം. പ്രിയകം=ചുവന്നും കറുത്തുമിരിക്കുന്ന രോമങ്ങളുള്ള മൃഗം. സമൂരു=വെളുത്തതായും തടിച്ചു കഴുത്തോടുകൂടിയുമിരിക്കുന്ന മാൻ.

കദല്യാദികളുടെ സ്വരൂപം മേൽവിവരിച്ചപ്രകാരമാകുന്നു എന്നു് ഒരേടത്തു കണ്ടിരിക്കുന്നു. അമീ അജിനയോനയഃ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന കൃഷ്ണസാരാദികളുടെ തോലുകൊണ്ടു് ഉപയോഗമുണ്ടാകയാൽ അതുകൾ അജിനയോനികളാകുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു.

കൃഷ്ണസാരസുരുന്യംകുരംകുശംബരരോഹിഷാഃ
ഗോകർണ്ണപൃഷതൈണശ്യരോഹിതാശ്ചമരോ മൃഗാഃ 11

കൃഷ്ണസാരഃ സുരുഃ ന്യംകുഃ രംകുഃ ശംബരഃ രോഹിഷഃ ഗോകർണ്ണഃ പൃഷ

തഃ ഏണഃ പ്രിശ്യഃ രോഹിതഃ ചമരഃ (പു-ം നാ) മൃഗവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. മൃഗാഃ കൃഷ്ണസാരം മുതലായവ ഒക്കെയും മൃഗങ്ങളുമാകുന്നു. കൃഷ്ണസാരം=കരുമാൻ. ഋശ്യം=വൻകരുമാൻ. ന്യങ്കു=കടമാൻ. രംകു=വെള്ളമാൻ. ശംബരം=കുറുമാൻ. രോഹിഷം=വരിമാൻ. ഗോകർണ്ണം=പെരുചെവിമാൻ. പൃഷതം=ഉഴൽമാൻ. ഏണം=കൃഷ്ണമൃഗം. പ്രിശ്യം=മരമാൻ. രോഹിതം=പുള്ളിക്കേഴമാൻ. ചമരം=ചമരിമാൻ—ഇങ്ങനെ തമിഴ്ക്കുത്തിൽ കാണാറുണ്ടു്.

ഗന്ധവ്വഃ്ശരഭോ രാമഃ സ്മരോ ഗവയശ്ശശഃ
ഇത്യാദയോ മൃഗേന്ദ്രാദ്യാ ഗവാദ്യാഃ പശുജാതയഃ 12

ഗന്ധവ്വഃ (നാ) പെരുത്ത വയറും നീണ്ട വാലുമുള്ള മൃഗം. ശരഭഃ (നാ) എട്ടടിമാൻ. രാമഃ (നാ) പെരുംചമരിമാൻ. സ്മരഃ (നാ) വളക്കമാൻ. ഗവയഃ (നാ) ആയ്മാൻ. ശശഃ (നാ) മുയല്. ഇത്യാദയഃ മൃഗേന്ദ്രാദ്യാഃ ഗവാദ്യാഃ പശുജാതയഃ എന്നു് അന്വയം. മേൽവിവരിക്കപ്പെട്ട ഗന്ധവ്വാദികളും മൻപറയപ്പെട്ട സിംഹാദികളും യജ്ഞാന്തരത്തിങ്കൽ പറയപ്പെടുവാൻ പോകുന്ന ഗോഗജാദികളും പശുജാതികളാകുന്നു എന്നു് അതിന്റെ സാരം.

ഉന്ദുരുമ്മൂഷികോപ്യാഖുഗ്ഗിരികാ ബാലമൂഷികാ
സരടഃ കൃകലാസോഥ മുസലീ ഗൃഹഗോധികാ 13

ഉന്ദുരുഃ മൂഷികഃ ആഖുഃ (പു-ം നാ) എലിയുടെ പേർ. ഗിരികാ ബാലമൂഷികാ (പു-ം സ്ത്രീ) ചുണ്ടെലിയുടെ പേർ. സരടഃ കൃകലാസഃ (പു-ം നാ) ഓന്തിന്റെ പേർ. മുസലീ ഗൃഹഗോധികാ (പു-ം സ്ത്രീ) പല്ലിയുടെ പേർ.

ലൂതാ സ്ത്രീ തന്തുവായോർണ്ണനാഭിർമ്മക്കടകാസ്സമാഃ
നീലംഗുസ്തു ക്രിമിഃ കർണ്ണജളൌകാശ്ശതപദ്യഥേ 14

ലൂതാ (സ്ത്രീ) തന്തുവായഃ ഊർണ്ണനാഭിഃ മക്കടകഃ (പു-ം നാ) ര്-ം ചിലന്തിയുടെ പേർ. നീലംഗുഃ ക്രിമിഃ (പു-ം നാ) കണ്ണിപ്പുഴുവിന്റെ പേർ. കർണ്ണജളൌകാ ശതപദീ (പു-ം സ്ത്രീ) തേരട്ടയുടെ പേർ.

വൃശ്ചികശ്ശ്രുകകീടസ്സ്യാദളിർദ്രോണൌ തു വൃശ്ചികേ
പാരാവതഃ കളരവഃ കപോതോഥ ശശാദനഃ 15

വൃശ്ചികഃ ശ്രുകകീടഃ (പു-ം നാ) വാൽപുഴുവിന്റെ പേർ. അളിർദ്രോണഃ വൃശ്ചികഃ (നു-ം നാ) തേളിന്റെ പേർ. പാരാവതഃ കളരവഃ കപോതഃ (നു-ം നാ) മാടപ്രാവിന്റെ പേർ. ശശാദനഃ (നാ) ഇതിന്റെ അർത്ഥം അനന്തരശ്ലോകത്തോടുകൂടെ സ്പഷ്ടമാകയും ചെയ്യും.

പത്രീ ശ്യേന ഉലൂകസ്തു വായസാരാതിരുച്യതേ
വ്യാഘ്രോടസ്തു ഭരദ്വാജഃ ഖഞ്ജരീടസ്തു ഖഞ്ജനഃ 16

പത്രീ ശ്യേനഃ (പു-ം നാ) ഇവയും മേല്പറഞ്ഞ ശശാദനശബ്ദവും പക്ഷിയുടെ പേർ. ഉലൂകഃ വായസാരാതിഃ പേചകഃ (നപും-ം നാ) ഊമന്റെ പേർ. വ്യാഘ്രോടഃ ഭരദ്വാജഃ (പു-ം നാ) ചെമ്പോത്തിന്റെ പേർ. ഖഞ്ജരീടഃ ഖഞ്ജനഃ (പു-ം നാ) കരിംകുരിലിന്റെ പേർ.

ലോഹപൃഷ്ഠസ്തു കംകസ്സ്യാദഥ ചാഷഃ കികീദിവിഃ
കലിംഗഭൃംഗധൂമ്യാടാ അഥ സ്യാച്ഛതപത്രകഃ 17

ദാവ്വാഘ്രാടോഥ സാരംഗസ്തോകകശ്ചാതകസ്സമാഃ
കുകവാകസ്താമ്രചൂഡഃ കുക്കുടശ്ചരണായുധഃ 18

ലോഹപൃഷ്ഠഃ കംകഃ (പു-ം നാ) പെരുംപരുന്തിന്റെ പേർ. ചാഷഃ കികീദിവിഃ (നപും-ം നാ) കാട്ടുകാക്കയുടെ പേർ. കലിംഗഃ ഭൃംഗഃ ധൂമ്യാടഃ (നപും-ം നാ) ചെറുകുരിലിന്റെ പേർ. ശതപത്രകഃ ദാവ്വാഘ്രാടഃ (പു-ം നാ) മരംകൊത്തിയുടെ പേർ. സാരംഗഃ തോകകഃ ചാതകഃ (നപും-ം നാ) വേഴാമ്പലിന്റെ പേർ. കുകവാകഃ താമ്രചൂഡഃ കുക്കുടഃ ചരണായുധഃ (രപും-ം നാ) കോഴിയുടെ പേർ.

ചടകഃ കളപിംഗസ്സ്യാത്തസ്യ സ്ത്രീ ചടകാ തയോഃ
പുമപത്യേ ചാടകൈരസ്ത്രീയപത്യേ ചടകൈവ ഹി 19

ചടകഃ കളപിംഗഃ (പു-ം നാ) ഊക്കുരിലിന്റെ പേർ. ചടകാ (സ്ത്രീ) ഊക്കുരിലിൻപിടയുടെ പേർ. ചാടകൈരഃ (നാ) അവരുടെ പുത്രന്റെ പേർ. ചടകാ (സ്ത്രീ) അവരുടെ പുത്രിയുടെ പേർ.

കക്കരേട്ടഃ കരേട്ടസ്സ്യാൽ കുകണക്രകരൌ സമൌ
വനപ്രിയഃ പരഭൃതഃ കോകിലഃ പികഃ ഇത്യപി 20

കക്കരേട്ടഃ കരേട്ടഃ (പു-ം നാ) വരണ്ടയുടെ പേർ. കുകണഃ ക്രകരഃ (പു-ം നാ) ഇരുവാൽച്ചുത്തന്റെ പേർ. വനപ്രിയഃ പരഭൃതഃ കോകിലഃ പികഃ (രപും-ം സ്ത്രീ) കുയിലിന്റെ പേർ.

കാകേ തു കരടാരിഷ്ടബലിപുഷ്ടസകുൽപ്രജാഃ
ധ്വാംക്ഷാത്മഘോഷപരഭൃദ്ബലിഭുഗ്വായസാ അപി 21

കാകഃ കരടഃ അരിഷ്ടഃ ബലിപുഷ്ടഃ സകുൽപ്രജഃ ധ്വാംക്ഷഃ ആത്മഘോഷഃ പരഭൃൽ ബലിഭുക് വായസഃ (പു-ം നാ) കാക്കയുടെ പേർ.

സ ഏവ ച ചിരഞ്ജീവീ ഏകദൃഷ്ടിശ്ച മൈകുലിഃ
ദ്രോണകാകസ്തു കാകോളോ ദാത്യൂഹഃ കോളകണ്ടകഃ 22

ചിരഞ്ജീവീ ഏകദൃഷ്ടിഃ മൈകുലിഃ (നപും-ം നാ) ഇവയും കാക്കയുടെ പേർ. ദ്രോണകാകഃ കാകോളഃ (പു-ം നാ) കാവതിക്കാക്കയുടെ പേർ. ദാ

ത്യൂഹഃ കാളകണ്ഠകഃ (വ-ം നാ) നത്തിന്റെ പേർ. ദാത്യൂഹഃ കാളകണ്ഠകഃ എന്നു പഠിക്കുന്നതു നല്ലതാകുന്നു.

ആതാപിചില്ലൌ ഭാക്ഷായ്യഗ്ലൂഷ്ണൌ കീരശുകൌ സമൌ
ക്രൌങ്ചക്രൌഞ്ചൌഥ ബകഃ കഹഃ പുഷ്കരാഹ്വസ്തു സാരസഃ

ആതാപിഃ ചില്ലഃ (വ-ം നാ) മലംകൂരിലിന്റെ പേർ. ഭാക്ഷായ്യഃ ഗ്ലൂഷ്ണഃ (വ-ം നാ) കഴുകന്റെ പേർ. കീരഃ ശുകഃ (വ-ം നാ) തത്തയുടെ പേർ. ക്രൌങ്ചഃ ക്രൌഞ്ചഃ (വ-ം നാ) അസില്ലക്ഷിയുടെ പേർ. ബകഃ കഹഃ (വ-ം നാ) കൊക്ക് എന്ന പക്ഷിയുടെ പേർ. പുഷ്കരാഹ്വഃ സാരസഃ (വ-ം നാ) വണ്ടാരക്കോഴിയുടെ പേർ.

കോകശ്ചക്രശ്ചക്രവാകോ രഥാംഗാഹ്വയനാമകഃ
കാദംബഃ കളഹംസസ്സ്യാദ്ദൽക്രോശകുരരൌ സമൌ 24

കോകഃ ചക്രഃ ചക്രവാകഃ (നു-ം നാ) ചക്രവാകപ്പക്ഷിയുടെ പേർ. രഥാംഗാഹ്വയനാമകഃ എന്നതിനു രഥാംഗത്തിന്റെ പേരുകളാകുന്ന പേരുകളോടുകൂടിയതു് എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ രഥാംഗഃ ഇത്യാദികളും ചക്രവാകത്തിന്റെ പേരുകളാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. കാദംബഃ കളഹംസഃ (വ-ം നാ) കാരണത്തിന്റെ പേർ. ഉൽക്രോശഃ കുരരഃ (വ-ം നാ) അഴകുര എന്ന പക്ഷിയുടെ പേർ.

ഹംസാസ്തു ശ്വേതഗരുതശ്ചക്രാംഗാ മാനസൌകസഃ
രാജഹംസാസ്തു തേ ചഞ്ചുചരണൈർല്ലോഹിതൈസ്സിതാഃ25

ഹംസാഃ ശ്വേതഗരുത്മഃ ചക്രാംഗാഃ മാനസൌകസഃ (ര-ം നാ) അരയന്നങ്ങളുടെ പേർ. ബഹുത്വം വിവക്ഷിതമല്ല. അരയന്നം ഒന്നാകുന്നു എങ്കിൽ ഹംസഃ ശ്വേതഗരുൽ ചക്രാംഗഃ മാനസൌകഃ ഇങ്ങിനെ ഏകവചനാന്തങ്ങളായിട്ടും രണ്ടാകുന്നുവെങ്കിൽ ഹംസൌ ശ്വേതഗരുതൌ ചക്രാംഗൌ മാനസൌകസൌ ഇങ്ങിനെ ദ്വിവചനാന്തങ്ങളായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. രാജഹംസാഃ (നാ) കൊക്കും കാലും ചുവന്നും ശരീരം വെളുത്തുമുള്ള അരയന്നങ്ങളുടെ പേർ.

മല്ലികാക്ഷാസ്തൈല്പാത്തരാഷ്ട്രാസ്സിതേതരൈഃ
ശരാരിരാടിരാഡിശ്ച വലാകാ വിസകണ്ഠികാ 26

മല്ലികാക്ഷഃ (നാ) അല്പമായ വെളുപ്പോടുകൂടിയ കൊക്കോടും കാലോടും കൂടിയതായും വെളുത്തതായുമിരിക്കുന്ന ഹംസത്തിന്റെ പേർ. ധാത്തരാഷ്ട്രഃ (നാ) കൊക്കും കാലും കരുത്തും ശരീരം വെളുത്തുമുള്ള ഹംസത്തിന്റെ പേർ. ശരാരിഃ ആടിഃ ആഡിഃ (നു-ം സ്ത്രീ) താറാവിന്റെ പേർ. വലാകാ വിസകണ്ഠികാ (വ-ം സ്ത്രീ) വെള്ളില്ലക്ഷിയുടെ പേർ.

ഹംസസ്യ യോഷിദ്വരടാ സാരസസ്യ തു ലക്ഷ്മണാ
ജതുകാജിനപത്രാ സ്യാൽ പരോഷ്ണീ തൈലപായികാ 27

വരടാ (സ്ത്രീ) അരയന്നപ്പിടയുടെ പേർ. ലക്ഷ്മണാ (സ്ത്രീ) വണ്ടാരം കോഴിപ്പിടയുടെ പേർ. ജതുകാ അജിനപത്രാ (പ-ം സ്ത്രീ) ആവലിന്റെ പേർ. പരോഷ്ണീ തൈലപായികാ (പ-ം സ്ത്രീ) നരിച്ചീരിന്റെ പേർ.

വവ്വണാ മക്ഷികാ നീലാ സരഘാ മധുമക്ഷികാ
പതംഗികാ പുത്തികാ സ്യാദ്ദംശസ്തു വനമക്ഷികാ 28

വവ്വണാ മക്ഷികാ നീലാ (ന-ം സ്ത്രീ) ചെകുത്തേനീച്ചയുടെ പേർ. സരഘാ മധുമക്ഷികാ (പ-ം സ്ത്രീ) തേനീച്ചയുടെ പേർ. പതംഗികാ പുത്തികാ (പ-ം സ്ത്രീ) ചിറ്റീച്ചയുടെ പേർ. ദംശഃ (നാ) വനമക്ഷികാ (സ്ത്രീ) പ-ം കാട്ടീച്ചയുടെ പേർ.

ദംശീ തജ്ജാതിരല്പാ സ്യാൽ ഗന്ധോളീ വരടാ ദ്വയോഃ
ഭൃംഗാരീ ചീരുകാ ചീരീ ഝില്ലികാ ച സമാ ഇമാഃ 29

ദംശീ (സ്ത്രീ) കുഴിച്ചീച്ചയുടെ പേർ. ഗന്ധോളീ (സ്ത്രീ) വരടാ (സ്ത്രീ) വരടഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പ-ം കടന്നലിന്റെ പേർ. ഭൃംഗാരീ ചീരുകാ ചിരീ ഝില്ലികാ (ര-ം സ്ത്രീ) ചീവീടിന്റെ പേർ.

സമൌ പതംഗശലഭൌ ഖദ്യോതോ ജ്യോതിരിംഗണഃ
മധുവ്രതോ മധുകരോ മധുലിണ്മധുപാളിനഃ 30

ദ്വിരേഫപുഷ്പലിഡ്ഭൃംഗഷഡ്പദഭ്രമരാളയഃ
മയൂരോ ബർഹിണോ ബർഹീ നീലകണ്ഠോ ഭുജംഗഭുക് 31

ശിഖാവലഭ്ശിഖീ കേകീ മേഘനാദാനുലാസ്യപി
കേകാ വാണീ മയൂരസ്യ സമൌ ചന്ദ്രകമേചകൌ 32

പതംഗഃ ശലഭഃ (പ-ം നാ) പാറ്റയുടെ പേർ. ഖദ്യോതഃ ജ്യോതിരിംഗണഃ (പ-ം നാ) മിന്നാമിനിങ്ങിയുടെ പേർ. മധുവ്രതഃ മധുകരഃ മധുലിട് മധുപഃ അളീ ദ്വിരേഫഃ പുഷ്പലിട് ഭൃംഗഃ ഷഡ്പദഃ ഭ്രമരഃ അളിഃ (ഫ-ം നാ) വണ്ടിന്റെ പേർ. മയൂരഃ ബർഹിണഃ ബർഹീ നീലകണ്ഠഃ ഭുജംഗഭുക് ശിഖാവലഃ ശിഖീ കേകീ മേഘനാദാനുലാസീ (ന-ം നാ) മയിലിന്റെ പേർ. കേകാ (സ്ത്രീ) മയിൽനാദത്തിന്റെ പേർ. ചന്ദ്രകഃ മേചകഃ (പ-ം നാ) പീലിക്കണ്ണിന്റെ പേർ.

ശിഖാ ചൂഡാ ശിഖണ്ഡസ്തു പിഞ്ഛരമ്പർഹേ നപുംസകേ
ഖഗേ വിഹംഗവിഹഗവിഹംഗമവിഹായസഃ 33

ശകുന്തിപക്ഷിശകുനിശകുന്തശകുനദ്വിജാഃ
പതത്രിപത്രിപതഗപതൽപത്രരഥാണ്ഡജാഃ 34
നഗൌകോവാജിവികിരവിവിഷ്കിരപതത്രയഃ
നീഡോദ്ഭവാ ഗരുത്മന്തഃ പിത്സന്തോ നഭസംഗമാഃ 35

ശിഖാ ചൂഡാ (ന-ം സ്ത്രീ) മയിൽകുടുമയുടെ പേർ. ശിഖണ്ഡഃ (നാ) പിഞ്ഛരം ബർഹം (ന-ം ക്ലീ) ന-ം പീലിയുടെ പേർ. ഖഗഃ വിഹംഗഃ വിഹഗഃ വിഹംഗമഃ വിഹായാഃ ശകുന്തിഃ പക്ഷീ ശകുനിഃ ശകുന്തഃ ശകുനദ്വിജഃ പതത്രീ പത്രീ പതഗഃ പതൽപത്രരഥഃ അണ്ഡജഃ നഗൌകാഃ വാജീ വികിരഃ വിഃ വിഷ്കിരഃ പതത്രിഃ നീഡോദ്ഭവാഃ ഗരുത്മന്തഃ പിത്സന്തഃ നഭസംഗമാഃ (ന-ം നാ) പക്ഷിയുടെ പേർ. നീഡോദ്ഭവാഃ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളുടെ ബഹുവചനം വിവക്ഷിതമല്ലായ്കയാൽ നീഡോദ്ഭവഃ ഗരുത്മാൻ പിത്സൻ നഭസംഗമഃ എന്ന ഏകവചനാന്തമായിട്ടും നീഡോദ്ഭവൌ ഇത്യാദി ദ്വിവചനാന്തമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക.

തേഷാം വിശേഷാ ഹാരീതോ മൽഗുഃ കാരണ്ഡവഃ പ്ലവഃ
തിത്തിരിഃ കകുഭോ ലാബോ ജീവഞ്ജീവശ്ചകോരകഃ 36
കോയഷ്ടികഷ്ടിട്ടിഭകോ വത്തകോ വർത്തികാഭയഃ
ഗരുത് പക്ഷഃ ഹരിഃ പത്രം പതത്രഞ്ച തനൂരുഹം 37

തേഷാം വിശേഷാഃ എന്നതിനു പക്ഷിവിശേഷങ്ങൾ പഠയപ്പെടുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഹാരീതഃ (നാ) ചൂളപ്രാവിന്റെ പേർ. മൽഗുഃ (നാ) നീർക്കാക്കയുടെ പേർ. കാരണ്ഡവഃ (നാ) കുളക്കോഴിയുടെ പേർ. പ്ലവഃ (നാ) മരക്കലനാവെന്ന പക്ഷിയുടെ പേർ. തിത്തിരിഃ (നാ) ചിറ്റിരിപ്പക്ഷിയുടെ പേർ. കകുഭഃ (നാ) ചെരുകരിലിന്റെ പേർ. ലാബഃ (നാ) പീവല്പക്ഷിയുടെ പേർ. ജീവഞ്ജീവഃ (നാ) വട്ടവ്വാവലിന്റെ പേർ. ചകോരകഃ (നാ) ചകോരപ്പക്ഷിയുടെ പേർ. കോയഷ്ടികഃ (നാ) കള്ളൻകാണിയുടെ പേർ. ടിട്ടിഭകഃ (നാ) കുതികലുക്കിപ്പക്ഷിയുടെ പേർ. വർത്തകഃ (നാ) കാടപ്പക്ഷിയുടെ പേർ. വർത്തികാ (സ്ത്രീ) കാടേടിയാൻ എന്ന പക്ഷിയുടെ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു കപിഞ്ജലം മുതലായവയെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ഗരുൽ പക്ഷഃ ഹരിഃ (ന-ം നാ) പത്രം പതത്രം തനൂരുഹം (ന-ം ക്ലീ) ന-ം ചിറകിന്റെ പേർ.

സ്ത്രീ പക്ഷതിഃ പക്ഷമൂലം ചഞ്ചുസ്തോടിരുഭേ സ്ത്രിയൌ
പ്രൌഢീനാസ്ഥിനസന്ധീനാമന്യോന്യാഃ ഖഗഗതിക്രിയാഃ 38

പക്ഷതിഃ (സ്ത്രീ) പക്ഷമൂലം (ക്ലീ) ന-ം ചിറകിന്റെ കടയുടെ പേർ.

ചഞ്ചുഃ തുണ്ടിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) കൊക്കിന്റെ പേർ. പ്രഡീനം ഉഡ്ഡീനം സണ്ഡീനം (ന-ം ക്ലീ) പക്ഷികളുടെ ഗതിവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ.

പേശീ കോശോ ദ്വിഹീനേണ്ഡം കുലായോ നീഡമസ്ത്രിയാം
പോതഃ പാകോഽർഭകോ ഡിംഭഃ പൃഥുകശ്ശാബകശ്ശിശുഃ 39

പേശീ (സ്ത്രീ) കോശഃ (നാ) അണ്ഡം (ക്ലീ) അണ്ഡഃ എന്നുമാം. ന-ം മുട്ടയുടെ പേർ. കുലായഃ (നാ) നീഡം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പു-ം കുടിന്റെ പേർ. പോതഃ പാകഃ അർഭകഃ ഡിംഭഃ പൃഥുകഃ ശാബകഃ ശിശുഃ (ത്രി-ം നാ) കുട്ടിയുടെ പേർ.

സ്ത്രീപുംസൌ മിഥുനം ദ്വന്ദ്വം യുഗ്മം തു യുഗളം യുഗം
സമൂഹനിവഹവ്യൂഹസന്ദോഹവിസരവ്രജാഃ 40

സ്തോമൌഘനികരവ്രാതവാരസംഘാതസഞ്ചയാഃ
സമുദായസ്സമുദയസ്സമവായശ്ചയോ ഗണഃ 41

സ്ത്രിയാം തു സംഹതിർവൃന്ദം നികുരുംബം കുടുംബകം
വൃന്ദഭേദാസ്സമൈർഗ്ഗസ്സംഘസാത്തൌ തു ജന്തുഭിഃ 42

സജാതീയൈഃ കുലം യൂഥം തിരശ്ചാം പുന്നപുംസകം
പശൂനാം സമജോന്യേഷാം സമാജോഥ സധർമ്മണാം 43

സ്യാന്നികായഃ പുഞ്ജരാശീ തുൽക്കരഃ കൂടമസ്ത്രിയാം
കാപോതശൌകമായൂരതൈത്തിരാടീനി തദ്ഗണേ 44

ഗൃഹാസക്തഃ പക്ഷിമൃഗാഃ ഗ്രൈകാസ്യേ ഗൃഹ്യകാശ്ച തേ

സ്ത്രീപുംസൌ (നാ) മിഥുനം ദ്വന്ദ്വം (പു-ം ക്ലീ) ന-ം ഒന്നു സ്ത്രീയും ഒന്നു പുരുഷനുമായ ഇരട്ടയുടെ പേർ. യുഗ്മം യുഗളം യുഗം (ന-ം ക്ലീ) ഇരട്ടയുടെ പേർ. സമൂഹഃ നിവഹഃ വ്യൂഹഃ സന്ദോഹഃ വിസരഃ വ്രജഃ സ്തോമഃ ഔഘഃ നികരഃ വ്രാതഃ വാരഃ സംഘാതഃ സഞ്ചയഃ സമുദായഃ സമുദയഃ സമവായഃ ചയഃ ഗണഃ (പു-ം നാ) സംഹതിഃ (സ്ത്രീ) വൃന്ദം നികുരുംബം കുടുംബകം (ന-ം ക്ലീ) പു-ം സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. വൃന്ദഭേദഃ എന്നതിനു സമൂഹഭേദങ്ങളെ പറയപ്പെട്ടു എന്ന് അർത്ഥമാകുന്നു. വർഗ്ഗഃ (നാ) സമവസ്തുക്കളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. സംഘഃ സാർത്ഥഃ (പു-ം നാ) ജന്തുസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. കുലം (ക്ലീ) തുല്യജാതികളായ ജന്തുക്കളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. യൂഥം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. തിര്യക്കുസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. സമജഃ (നാ) പശുസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. സമാജഃ (നാ) അന്യസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. നികായഃ (നാ) സമാനമായ ധർമ്മത്തോടുകൂടിയവരുടെ

സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പുഞ്ജഃ രാശിഃ ഉല്ലൂർഃ (ന-ം നാ) കൂടം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ര-ം ധാന്യാദിസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. കാപോതം (ക്ലീ) കപോതസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ശൗകം (ക്ലീ) ശുകസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. മായൂരം (ക്ലീ) മയൂരസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. തൈത്തിരം (ക്ലീ) തിത്തിരിസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു ബകാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ചാതകാഃ ഗൃഹ്യകാഃ (ച-ം നാ) കൂടിയിൽ പോറക്കുന്ന പക്ഷികളുടേയും മൃഗങ്ങളുടേയും പേർ.

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

മനുഷ്യാ മാനുഷാ മർത്ത്യാ മനുജാ മാനവാ നരാഃ
സ്യുഃ പുമാംസഃ പഞ്ചജനാഃ പുരുഷാഃ പൂരുഷാ നരഃ 1

മനുഷ്യാഃ മാനുഷാഃ മർത്ത്യാഃ മനുജാഃ മാനവാഃ നരാഃ (ന്യ-ം നഃ) മനുഷ്യരുടെ പേർ. പുമാംസഃ പഞ്ചജനാഃ പുരുഷാഃ പൂരുഷാഃ നരഃ (ട-ം നാ) പുരുഷന്മാരുടെ പേർ.

സ്ത്രീ യോഷിദ്ബലാ യോഷാ നാരീ സീമന്തിനീ വധൂഃ
പ്രതീപദർശിനീ വാമാ വനിതാ മഹിളാ തഥാ 2

സ്ത്രീ യോഷിൽ അബലാ യോഷാ നാരീ സീമന്തിനീ വധൂഃ പ്രതീപദർശിനീ വാമാ വനിതാ മഹിളാ (ഥ-ം സ്ത്രീ) സ്ത്രീയുടെ പേർ.

വിശേഷാസ്ത്വംഗനാ ഭീരുഃ കാമിനീ വാമലോചനാ
പ്രമദാ മാനിനീ കാന്താ ലലനാ ച നിതംബിനീ 3

സുന്ദരീ രമണീ രാമാ കോപനാ സൈവ ഭാമിനീ
വരാരോഹാ മത്തകാശിന്യുത്തമാ വരവർണ്ണിനീ 4

വിശേഷഃ എന്നതിനു സ്ത്രീവിശേഷങ്ങൾ പറയപ്പെടുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. അംഗനാ (സ്ത്രീ) നല്ല ശരീരത്തോടുകൂടിയ സ്ത്രീയുടെ പേർ. ഭീരുഃ (സ്ത്രീ) ഭയമുള്ളവളുടെ പേർ. കാമിനീ (സ്ത്രീ) കാമമുള്ളവളുടെ പേർ. വാമലോചനാ (സ്ത്രീ) മനോഹരമായ കണ്ണോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. പ്രമദാ (സ്ത്രീ) പ്രബലമായ മദത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. മാനിനീ (സ്ത്രീ) പ്രണയകോപമുള്ളവളുടെ പേർ. കാന്താ (സ്ത്രീ) മനോഹരമായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. ലലനാ (സ്ത്രീ) ലാളിക്കപ്പെട്ടവളുടെ പേർ. നിതംബിനീ (സ്ത്രീ) നല്ല നിതംബത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. സുന്ദരീ (സ്ത്രീ) സൌന്ദര്യത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. രമണീ (സ്ത്രീ) രതിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നവളുടെ പേർ. രാമാ

(സ്ത്രീ) രമിക്കുന്നവളുടെ പേർ. കോപനാ ഭാമിനീ (പു.ം സ്ത്രീ) കോപിക്കശീലമുള്ളവളുടെ പേർ. വരാരോഹാ മത്തകാശിനീ ഉത്തമാ വരവർണ്ണിനീ (ര.ം സ്ത്രീ) ഉത്തമസ്ത്രീയുടെ പേർ.

കൃതാഭിഷേകാ മഹിഷീ ഭോഗിന്യോന്യാ നൃപസ്ത്രിയഃ
പതനീ പാണിഗൃഹീതീ ച ദ്വിതീയാ സഹധർമ്മിണീ 5

ഭാര്യാ ജായാഥ പുംഭ്രമ്നീ ദാരാസ്ത്ര്യാത്തു കുടുംബിനീ
പുരന്ധ്രീ സുചരിത്രാ തു സതീ സാധ്വീ പതിവ്രതാ 6

മഹിഷീ (സ്ത്രീ) അഭിഷേകംചെയ്യപ്പെട്ട രാജസ്ത്രീയുടെ പേർ. ഭോഗിന്യഃ (സ്ത്രീ) പട്ടംകെട്ടാത്തവരായ രാജസ്ത്രീകളുടെ പേർ. പത്നീ പാണിഗൃഹീതീ ദ്വിതീയാ സഹധർമ്മിണീ ഭാര്യാ ജായാ (ന.ം സ്ത്രീ) ഭാര്യയുടെ പേർ. ദാരാഃ (നാ) ഭാര്യയുടെ പേർ. ബഹുവചനാന്തമായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗിക്കരുത്. കുടുംബിനീ പുരന്ധ്രീ (പു.ം സ്ത്രീ) പുത്രഭർത്രാദിവർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. സുചരിത്രാ സതീ സാധ്വീ പതിവ്രതാ (ര.ം സ്ത്രീ) പാതിവ്രത്യത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ.

കൃതസാപത്ന്യകാധ്യൂഢാധിവിന്നാഥ സ്വയംവരാ
പതിംവരാ ച വര്യാ ച കുലസ്ത്രീ കുലപാലികാ 7

കൃതസാപത്ന്യകാ അധ്യൂഢാ അധിവിന്നാ (ന.ം സ്ത്രീ) മുമ്പേ വേൾക്കപ്പെട്ട സ്ത്രീയുടെ പേർ. സ്വയംവരാ പതിംവരാ വര്യാ (ന.ം സ്ത്രീ) പതിയെ വരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. കുലസ്ത്രീ കുലപാലികാ (പു.ം സ്ത്രീ) കുലത്തെ രക്ഷിക്കുന്നവളുടെ പേർ.

കന്യാ കുമാരീ ഗൌരീ തു നഗ്നികാനാഗതാർത്തവാ
സ്യാന്മധ്യമാ ദൃഷ്ടരജാസ്തരുണീ യുവതിസ്സമേ 8

കന്യാ കുമാരീ (പു.ം സ്ത്രീ) കന്യകയുടെ പേർ. ഗൌരീ നഗ്നികാ അനാഗതാർത്തവാ (ന.ം സ്ത്രീ) തിരമ്മാത്തവളുടെ പേർ. മധ്യമാ ദൃഷ്ടരജാഃ (പു.ം സ്ത്രീ) തിരണ്ടവളുടെ പേർ. തരുണീ യുവതിഃ (പു.ം സ്ത്രീ) യൌവനത്തോടുകൂടിയവളുടെ പേർ.

സമാ സ്നുഷാ ജനീ വധൂശ്ചിരണ്ടീ തു സുവാസിനീ
ഇച്ഛാവതീ കാമുകാ സ്യാദ്വൃഷസ്യന്തീ തു കാമുകീ 9

സ്നുഷാ ജനീ വധൂഃ (ന.ം സ്ത്രീ) പുത്രഭാര്യയുടെ പേർ. ചിരണ്ടീ സുവാസിനീ (പു.ം സ്ത്രീ) പ്രാരബ്ധയൌവനയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. ഇച്ഛാവതീ കാമുകാ (പു.ം സ്ത്രീ) ആഗ്രഹമുള്ളവളുടെ പേർ. വൃഷസ്യന്തീ കാമുകീ (പു.ം സ്ത്രീ) സംഭോഗേച്ഛയോടുകൂടിയവളുടെ പേർ.

കാന്താത്മിനീ തു യാ യാതി സങ്കേതം സാഭിസാരികാ
പുംശ്ചലീ ധഷ്ണീ ബന്ധക്യസതീ കുലടേത്വരീ 10
സൈരിണീ പാംസുലാ ച സ്യാദശിശ്വീ ശിശ്രുണാ വിനാ
അവീരാ നിഷ്പതിസുതാ വിശ്വസ്താവിധവേ സമേ 11

അഭിസാരികാ (സ്ത്രീ) പുരുഷനെ കാമിച്ചു കുറിസ്ഥലത്തേയ്ക്കു പോകുന്ന വളുടെ പേർ. പുംശ്ചലീ ധഷ്ണീ ബന്ധകീ അസതീ കുലടാ ഇത്വരീ സൈരിണീ പാംസുലാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) വ്യഭിചാരിണിയായ സ്ത്രീയുടെ പേർ. അശിശ്വീ (സ്ത്രീ) കിടാവില്ലാത്തവളുടെ പേർ. അവീരാ (സ്ത്രീ) ഭർത്താവും കിടാവുമില്ലാത്തവളുടെ പേർ. വിശ്വസ്താ വിധവാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) വിധവയുടെ പേർ.

ആളിസ്സഖീ വയസ്യാ ച പതിവത്നീ സഭർത്തൃകാ
വൃദ്ധാ പലിക്നീ പ്രാജ്ഞീ തു പ്രജ്ഞാ പ്രാജ്ഞാ ച ധീമതീ

ആളിഃ സഖീ വയസ്യാ (ന-ം സ്ത്രീ) സഖിയുടെ പേർ. പതിവത്നീ സഭർത്തൃകാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന ഭർത്താവോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. വൃദ്ധാ പലിക്നീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) വൃദ്ധയുടെ പേർ. പ്രാജ്ഞീ പ്രജ്ഞാ പ്രാജ്ഞാ ധീമതീ (ർ-ം സ്ത്രീ) ബുദ്ധിമതിയായിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ.

ശൂദ്രീ ശൂദ്രസ്യ ഭാര്യാ സ്യാച്ഛൂദ്രാ തജ്ജാതിരംഗനാ
ആഭീരീ തു മഹാശൂദ്രീ ജാതിപുംയോഗയോസ്സമാ 13

ശൂദ്രീ (സ്ത്രീ) ശൂദ്രഭാര്യയുടെ പേർ. ശൂദ്രാ (സ്ത്രീ) ശൂദ്രജാതിയായ സ്ത്രീയുടെ പേർ. ആഭീരീ മഹാശൂദ്രീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ഇടയജാതിസ്ത്രീയുടേയും ഇടയൻ ഭാര്യയുടേയും പേർ.

ആര്യ്യാണീ സ്വയമാര്യ്യാ സ്യാൽ ക്ഷത്രിയാ ക്ഷത്രിയാണ്യപി
ഉപാധ്യായാപ്യുപാധ്യായീ സ്യാദാചാര്യ്യാപി ച സ്വതഃ 14
ആചാര്യ്യാനീ തു പുംയോഗേ സ്യാദാര്യ്യീ ക്ഷത്രിയീ തഥാ
ഉപാധ്യായാന്യുപാധ്യായീ പോടാ സ്ത്രീപുംസലക്ഷണാ 15

ആര്യ്യാണീ ആര്യ്യാ (ദ്വ-ം (സ്ത്രീ) വൈശ്യജാതിയിൽ ജനിച്ച സ്ത്രീയുടെ പേർ. ക്ഷത്രിയാ ക്ഷത്രിയാണീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ക്ഷത്രിയജാതിയിൽ ജനിച്ച സ്ത്രീയുടെ പേർ. ഉപാധ്യായാ ഉപാധ്യായീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) വിദ്യ പഠിപ്പിക്കുന്ന സ്ത്രീയുടെ പേർ. ആചാര്യ്യാ (സ്ത്രീ) മന്ത്രവ്യാഖ്യാനത്തെ ചെയ്യുന്നവളുടെ പേർ. ആചാര്യ്യാനീ (സ്ത്രീ) ആചാര്യഭാര്യയുടെ പേർ. ആര്യ്യീ (സ്ത്രീ) വൈശ്യഭാര്യയുടെ പേർ. ക്ഷത്രിയീ (സ്ത്രീ) ക്ഷത്രിയഭാര്യയുടെ പേർ. ഉപാധ്യായാനീ ഉപാധ്യായീ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ഉപാധ്യായഭാര്യയുടെ പേർ. പോടാ (സ്ത്രീ)

സ്ത്രീയുടെയും പുരുഷന്റേയും ചിഹ്നങ്ങളോടുകൂടിയവളുടെ പേർ. മുഖരോ മാടിപുരുഷചിഹ്നങ്ങളോടുകൂടിയവളെന്നു സാരം.

വീരപത്നീ വീരഭാര്യാ വീരമാതാ തു വീരസൂഃ
ജ്ഞാതാപത്യാ പ്രജാതാ ച പ്രസൂതാ ച പ്രസൂതികാ 16

വീരപത്നീ വീരഭാര്യാ (പു.ം സ്ത്രീ) വിക്രമിയായവന്റെ ഭാര്യയുടെ പേർ. വീരമാതാ വീരസൂഃ (പു.ം സ്ത്രീ) വിക്രമിയായവന്റെ അമ്മയുടെ പേർ. ജ്ഞാതാപത്യാ പ്രജാതാ പ്രസൂതാ പ്രസൂതികാ (ര.ം സ്ത്രീ) പ്രസവിച്ചവളുടെ പേർ.

സ്ത്രീ നഗ്നികാ കോട്ടവീ സ്യാദ്ധൃതീസഞ്ചാരികേ സമേ
കാത്യായനൃദ്ധവൃദ്ധാ യാ കഷായവസനാ ധവാ 17

നഗ്നികാ കോട്ടവീ (പു.ം സ്ത്രീ) ഉടുക്കാത്തവളുടെ പേർ. ധൃതീ സഞ്ചാരികാ (പു.ം സ്ത്രീ) ധൃതിയുടെ പേർ. കാത്യായനീ (സ്ത്രീ) പകുതി വൃദ്ധയായും കഷായവസ്ത്രത്തെ ധരിച്ചവളായുമിരിക്കുന്ന വിധവയുടെ പേർ.

സൈരന്ധ്രീ പരവേശ്മസ്ഥാ സ്വവശാ ശില്പകാരികാ
അസിക്നീ സ്യാദവൃദ്ധാ യാ പ്രേഷ്യാന്തഃപുരചാരിണീ 18

സൈരന്ധ്രീ (സ്ത്രീ) പരഗൃഹത്തിൽ സ്വാതന്ത്ര്യേണ വസിക്കുന്നവളായും കഠിയിടീയ്ക്കൽ മുതലായ പ്രവൃത്തികളോടുകൂടിയവളായുമിരിക്കുന്നവളുടെ പേർ. അസിക്നീ (സ്ത്രീ) വാർദ്ധക്യത്തെ പ്രാപിച്ചവളല്ലാതേയും രാജസ്ത്രീകളുടെ ദാസ്യത്തെ സ്വീകരിച്ചും അവരുടെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ പാർത്തും വരുന്ന സ്ത്രീയുടെ പേർ.

വാരസ്ത്രീ ഗണികാ വേശ്യാ ത്രുപാജീവാഥ സാ ജനൈഃ
സൽകൃതാ വാരമുഖ്യാ സ്യാൽ കുട്ടനീ ശംഭളീ സമേ 19

വാരസ്ത്രീ ഗണികാ വേശ്യാ ത്രുപാജീവാ (ര.ം സ്ത്രീ) വേശ്യയുടെ പേർ. വാരമുഖ്യാ (സ്ത്രീ) ജനങ്ങളാൽ സല്കരിക്കപ്പെട്ട വേശ്യയുടെ പേർ. കുട്ടനീ ശംഭളീ (പു.ം സ്ത്രീ) അന്യഗൃഹത്തിങ്കൽ പണിചെയ്തു പാർക്കുന്ന വേശ്യയുടെ പേർ.

വിപ്രശ്നികാ തു ചീക്ഷണികാ ദൈവജ്ഞാഥ രജസ്വലാ
സ്ത്രീധർമ്മിണ്യുവിരാത്രേയീ മലിനീ പുഷ്പവത്യുപി 20
ഋതുമത്യപ്യുദക്യാപി സ്യാദ്രജഃ പുഷ്പമാർത്തവം
ശ്രുദ്ധാലുർദ്ധോഽദ്ധവതീ നിഷ്ണാ വിശതാർത്തവാ 21

വിപ്രശ്നികാ ഈക്ഷണികാ ദൈവജ്ഞാ (ന.-ം സ്ത്രീ) ലക്ഷണം പഠയുന്നവളുടെ പേർ. രജസ്വലാ സ്ത്രീധർമ്മിണീ അവിഃ ആത്രേയീ മലിനീ പുഷ്പവതീ ജ്ഞതുമതീ ഉദക്യാ (വ.-ം സ്ത്രീ) രജസ്വലയുടെ പേർ. രജഃ പുഷ്പം ആർത്തവം (ന.-ം ക്ലീ) രജസ്സിന്റെ പേർ. ശ്രദ്ധാലുഃ ദോഹദവതീ (വ.-ം സ്ത്രീ) ഗർഭംനിമിത്തമായി അതാതു വസ്തുക്കളിൽ അഭിലാഷത്തോടുകൂടിയവൾ. നിഷ്ഠുരാ വിഗതാർത്തവാ (വ.-ം സ്ത്രീ) തിണ്ടാരി മാറിയവളുടെ പേർ.

ആപന്നസത്ത്വാ സ്യാൽ പ്രസ്വിന്യന്തപ്രസ്വരീ ച ഗർഭിണീ
ഗണികാദേസ്തു ഗാണിക്യം ഗാർഭിണം യൌവതം ഗണേ 22

ആപന്നസത്ത്വാ പ്രസ്വിനീ അന്തപ്രസ്വരീ ഗർഭിണി (വ.-ം സ്ത്രീ) ഗർഭമുള്ളവളുടെ പേർ. ഗാണിക്യം (ക്ലീ) ഗണികാസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഗാർഭിണം (ക്ലീ) ഗർഭിണീസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. യൌവതം (ക്ലീ) യുവതിസമൂഹത്തിന്റെ പേർ.

പുനർഭൂർദ്ദിധിഷൂ പുനർഭൂർദ്ദിധിഷുഃ പതിഃ
സ തു ദ്വിജോഽഗ്രദിധിഷുസ്സ്യാ ദിധിഷുഃ പതിഃ
സ തു ദ്വിജോഽഗ്രദിധിഷുസ്സ്യൈവ യസ്യ കുടുംബിനീ 23

പുനർഭൂഃ ദിധിഷൂഃ (വ.-ം സ്ത്രീ) രണ്ടുപ്രാവശ്യം വേൾക്കപ്പെട്ടവളുടെ പേർ. ദിധിഷുഃ (നാ) രണ്ടുപ്രാവശ്യം വേൾക്കപ്പെട്ടവളുടെ ഭർത്താവിന്റെ പേർ. അഗ്രദിധിഷുഃ (നാ) രണ്ടുപ്രാവശ്യം വേൾക്കപ്പെട്ടവളെ ഭാര്യയാക്കിയെച്ച ബ്രാഹ്മണന്റെ പേർ.

കാനീനഃ കന്യകാജാതസ്സൌതോഥ സുഭഗാസുതഃ
സൌഭാഗിനേയസ്സ്യാൽ പാരസ്ത്രൈണേയസ്തു പാരസ്ത്രീയഃ

കാനീനഃ (നാ) കന്യാപുത്രന്റെ പേർ. സൌഭാഗിനേയഃ (നാ) സുഭഗാപുത്രന്റെ പേർ. പാരസ്ത്രൈണേയഃ (നാ) പരസ്ത്രീയിൽ ജനിച്ച പുത്രന്റെ പേര.

പൈതൃഷ്വസേയസ്സ്യാൽ പൈതൃഷ്വസ്രീയശ്ച പിതൃഷ്വസുഃ
സുതോ മാതൃഷ്വസുശ്ചൈവം പൈമാത്രേയോ വിമാതൃജഃ 25

പൈതൃഷ്വസേയഃ പൈതൃഷ്വസ്രീയഃ (വ.-ം നാ) അച്ഛൻപെങ്ങളുടെ മകന്റെ പേർ. സുതോ മാതൃഷ്വസുശ്ചൈവമെന്നതിനു മാതൃസഹോദരീപുത്രനുമിപ്രകാരമെന്നർത്ഥമാകയാൽ അവന്റെ പേർ മാതൃഷ്വസേയഃ എന്നും മാതൃഷ്വസ്രീയഃ എന്നുമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. പൈമാത്രേയഃ വിമാതൃജഃ (വ.-ം നാ) സപത്നീപുത്രന്റെ പേർ.

അഥ ബാന്ധകിനേയഃ സ്യാൽ ബന്ധുലശ്ചാസതീസുതഃ
കൌലടേരഃ കൌലടേയോ ഭിക്ഷുകീ തു സതീ യദി. 26

തദാ കൌലടിനേയസ്ത്യാൽ കൌലടേയോഽപി വാത്മജഃ
ആത്മജസ്തനയഃ സൂനുസ്സുതഃ പുത്രസ്സ്വിയാം തപമീ 27
ആഹുർദ്ദുഹിതരം സവ്വേപത്യം തോകം തയോസ്സമേ
സപുത്രാഃത തൈപുരസൌരസ്യൌ താതസ്തു ജനകഃ പിതാ. 28

ഭാന്ധകിനേയഃ ഭന്ധുലഃ അസതിസുതഃ കൌലടേരഃ കൌലടേയഃ (ത്രി-ം നാ) കുലടാപുത്രന്റെ പേർ. കൌലടിനേയഃ കൌലടേയഃ (പു-ം നാ) ഭിക്ഷയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു കുലങ്ങളെ അടനംചെയ്യുന്ന സതിയുടെ പുത്രന്റെ പേർ. ജാരസംഗമത്തിനായിക്കൊണ്ടു നടക്കുന്ന കുലടയുടെ പുത്രനു കൌലടേരഃ എന്നും ഭിക്ഷയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു കുലങ്ങളെ അടനംചെയ്കനിമിത്തമായിട്ടു കുലടാശബ്ദവാച്യയായ സതിയുടെ പുത്രനു കൌലടിനേയഃ എന്നും പേരുണ്ടു്. ഇവരുടെ പുത്രന്മാക്കും കൌലടേയഃ എന്ന പേർ തുല്യമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ആത്മജഃ തനയഃ സൂനുഃ സുതഃ പുത്രഃ (ത്രി-ം നാ) പുത്രന്റെ പേർ. 'സ്ത്രിയാം തപമീ ആഹുർദ്ദുഹിതരം സവ്വേ' എന്നതിനു് ആത്മജാദിശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായാൽ പുത്രിയെ പറയുന്നു എന്നർത്ഥമാകയാൽ ആത്മജാ തനയാ സൂനുഃ സുതാ പുത്രീ ഇവ അഞ്ചും പുത്രിയുടെ പേർ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ദുഹിതാ (ജു-സ്ത്രീ) ഇതും പുത്രിയുടെ പേരാകുന്നു. അപത്യം തോകം (പു-ം ക്ലീ) പുത്രനേയും പുത്രിയുടേയും പേർ. ഔരസഃ ഔരസ്യഃ (പു-ം നാ) തങ്കൽനിന്നു ജനിച്ച പുത്രന്റെ പേർ. താതഃ ജനകഃ പിതാ (സ-ം നാ) അച്ഛന്റെ പേർ.

ജനയിത്രീ പ്രസൂർമ്മാതാ ജനനീ ഭഗിനീ സ്വസാ
നനാന്ദാ തു സ്വസാ പത്യുർന്നപ്ത്രീ പൌത്രീ സുതാത്മജാ

ജനയിത്രീ പ്രസൂഃ മാതാ ജനനീ (ര-ം സ്ത്രീ) അമ്മയുടെ പേർ. ഭഗിനീ സ്വസാ (പു-ം സ്ത്രീ) സഹോദരിയുടെ പേർ. നനാന്ദാ (ജു-സ്ത്രീ) ഭർത്താവിന്റെ സഹോദരിയുടെ പേർ. നപ്ത്രീ പൌത്രീ സുതാത്മജാ (സ-ം സ്ത്രീ) മകന്റെ മകളുടെ പേർ. മകളുടെ മകൾക്കുമാം.

ഭാര്യാസ്തു ഭ്രാതൃപത്ന്യസ്യ യാതരഃ സ്യുഃ പരസ്പരം
പ്രജാവതീ ഭ്രാതൃജായാ മാതുലാനീ തു മാതുലീ. 30

യാതരഃ (ജു-സ്ത്രീ) സഹോദരന്മാരുടെ ഭാര്യമാർക്കു്, അന്യോന്യം പറയുവാൻ യോഗ്യമായ പേർ. പ്രജാവതീ ഭ്രാതൃജായാ (പു-ം സ്ത്രീ) സഹോദരഭാര്യയുടെ പേർ. മാതുലാനീ മാതുലീ (പു-ം സ്ത്രീ) അമ്മാമന്റെ ഭാര്യയുടെ പേർ.

പതിപത്ന്യോഃ പ്രസൂഃ ശപ്രശ്രൂഃ ശപ്രശുരസ്യ പിതാ തയോഃ
പിതൃർഭ്രാതാ പിതൃവ്യഃ സ്യാന്മാതുർഭ്രാതാ തു മാതുലഃ 31

ശ്വശ്രൂഃ (സ്ത്രീ) ഭർത്താവിന്റെയും ഭാര്യയുടേയും അമ്മയുടെ പേർ. ശ്വശുരഃ (നാ) ഭർത്താവിന്റെയും ഭാര്യയുടേയും അച്ഛന്റെ പേർ. പിതൃവ്യഃ (നാ) അച്ഛന്റെ ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാരുടെ പേർ. മാതുലഃ (നാ) അമ്മയുടെ ജ്യേഷ്ഠാനുജന്മാരുടെ പേർ.

സ്യാലാഃ സ്യുർഭ്രാതരഃ പത്ന്യാസ്സ്വാമിനോ ദേവൃദേവരൌ
സപത്നീയോ ഭാഗിനേയസ്ത്വാജ്ജാമാതാ ദുഹിതുഃ പതിഃ 32

സ്യാലാഃ (നാ) ഭാര്യാസഹോദരന്മാരുടെ പേർ. ദേവാ (ബ്ര-നാ) ദേവരഃ (ഏ-ം നാ) ഭർത്താവിന്റെ അനുജന്റെ പേർ. 'സ്വാമിനഃ പത്യുർഭ്രാതരി കനിഷ്ഠേ ദേവാദേവരഃ' എന്ന മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. സപത്നീയഃ ഭാഗിനേയഃ (ഏ-ം നാ) മരുമകന്റെ പേർ. ജാമാതാ (നാ) മകളുടെ ഭർത്താവിന്റെ പേർ.

പിതാമഹഃ പിതുപിതാ തൽപിതാ പ്രപിതാമഹഃ
മാതുർമ്മാതാമഹാദ്യേവം സപിണ്ഡസ്തു സനാഭയഃ 33

പിതാമഹഃ (നാ) മുത്തച്ഛന്റെ പേർ. പ്രപിതാമഹഃ (നാ) മുത്തച്ഛന്റെ അച്ഛന്റെ പേർ. മാതുർമ്മാതാമഹാദ്യേവമെന്നതിനു മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം അമ്മയുടെ അച്ഛൻ മുതലായവർക്കു മാതാമഹഃ എന്നും പ്രമാതാമഹഃ എന്നും പേർ എന്നർത്ഥമാകുന്നു. സപിണ്ഡാഃ സനാഭയഃ (ഏ-ം നാ) മേലും കീഴുമേഴാം പുരുഷാന്തരത്തോളമുള്ളവരുടെ പേർ.

സമാനോദര്യ്യസോദര്യ്യസഗർഭ്യസഹജാസ്സമാഃ
സഗോത്രബാന്ധവജ്ഞാതിബന്ധുസ്വസ്രീയസനാഃ 34

സമാനോദര്യ്യഃ സോദര്യ്യഃ സഗർഭ്യഃ സഹജഃ (ര-ം നാ) സഹോദരന്റെ പേർ. സഗോത്രഃ ബാന്ധവഃ ജ്ഞാതിഃ ബന്ധുഃ സ്വഃ സ്വജനഃ (ന-ം നാ) തുല്യഗോത്രക്കാരുടെ പേർ.

ജ്ഞാതേയം ബന്ധുതാ തേഷാം ക്രമാത്തദ്ഭാവസമൂഹയോഃ
ധവഃ പ്രിയഃ പതിർഭർത്താ ജാരസ്തൂപപതിസ്സമൌ 35

ജ്ഞാതേയം (ക്ലീ) ബന്ധുതാത്തിന്റെ പേർ. ബന്ധുതാ (സ്ത്രീ) ബന്ധുസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ധവഃ പ്രിയഃ പതിഃ ഭർത്താ (ര-ം നാ) ഭർത്താവിന്റെ പേർ. ജാരഃ ഉപപതിഃ (ഏ-ം നാ) ജാരന്റെ പേർ.

അമൂതേ ജാരജഃ കുണ്ഡോ മൃതേ ഭർത്തരി ഗോളകഃ
ഭ്രാതൃജോ ഭ്രാതൃജാ ഭ്രാതൃഭഗിന്യൌ ഭ്രാതരാവുഭൌ. 36

കുണ്ഡഃ (നാ) ഭർത്താവു ജീവിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ ജാരനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. ഗോളകഃ (നാ) ഭർത്താവു മരിച്ചതിന്റെ ശേഷം ജാരനുണ്ടായ

പുത്രന്റെ പേർ. ഭ്രാത്രീയഃ ഭാതൃജഃ (പു-ം നാ) ഭ്രാതൃപുത്രന്റെ പേർ. ഭ്രാതരൌ (നാ) ഭ്രാതാവിന്നും ഭഗിനിക്കും കൂടിയുള്ള പേർ.

മാതാപിതരൌ പിതരൌ മാതരപിതരൌ പ്രസൂജനയിതാരൌ
ശ്വശ്രൂശ്വശ്രൂരൌ ശ്വശ്രൂരൌ പുത്രൌ പുത്രശ്ച ദുഹിതാ ച

മാതാപിതരൌ പിതരൌ മാതരപിതരൌ പ്രസൂജനയിതാരൌ (ദ്വ-ം നാ) അമ്മയ്ക്കും അച്ഛനും കൂടിയുള്ള പേർ. പ്രസൂജനയിതാരൌ എന്നതിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ താതജനയിത്രൌ എന്ന ശബ്ദത്തെ ചശബ്ദപൂർവ്വമാക്കി ചിലർ പഠിക്കുന്നു. ശ്വശ്രൂശ്വശ്രൂരൌ ശ്വശ്രൂരൌ (പു-ം നാ) ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാരുടെ അമ്മയ്ക്കും അച്ഛനും കൂടിയുള്ള പേർ. പുത്രൌ (നാ) പുത്രിക്കും പുത്രനും കൂടിയുള്ള പേർ.

ദമ്പതീ ജമ്പതീ ഭാര്യാപതീ ജായാപതീ ച തൌ
ഗർഭാശയോ ജരായുസ്സ്യാദുൽബ്ബം ച കലലോസ്ത്രിയാം. 38

ദമ്പതീ ജമ്പതീ ഭാര്യാപതീ ജായാപതീ (ദ്വ-ം നാ) ഭാര്യാഭർത്താക്കന്മാക്കിരുവക്കുംകൂടിയുള്ള പേർ. ഗർഭാശയഃ ജരായുഃ (പു-ം നാ) ഉൽബ്ബം (ക്ലീ) ന-ം യാതൊരു ചർമ്മത്താൽ വേഷ്ടിതമായിട്ടു ഗർഭം കുക്ഷിയിലിരിക്കുന്നുവോ, ആ ചർമ്മത്തിന്റെ പേർ. കലലഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശുക്ലശോണിതസംബന്ധത്തിന്റെ പേർ.

സൂതിമാസോ വൈജനനോ ഗർഭോ ഭ്രൂണ ഇമൌ സമൌ
തൃതീയാ പ്രകൃതിഃ ഷണ്ഡഃ ക്ലീബഃ പണ്ഡോ നപുംസകം.

സൂതിമാസഃ വൈജനനഃ (പു-ം നാ) പ്രസവമാസത്തിന്റെ പേർ. ഗർഭഃ ഭ്രൂണഃ (പു-ം നാ) കുക്ഷിയിൽ വസിക്കുന്ന ശിശുവിന്റെ പേർ. തൃതീയാ പ്രകൃതിഃ ഷണ്ഡഃ ക്ലീബഃ പണ്ഡഃ (ദ്വ-ം നാ) നപുംസകം (ക്ലീ) ത്രി-ം നപുംസകത്തിന്റെ പേർ.

ശിശുതാ ശൈശവം ബാല്യം താരുണ്യം യൌവനം സമേ
സ്യാൽ സ്ഥാവിരം തു വൃദ്ധത്വം വൃദ്ധസംജ്ഞോ വാർദ്ധകം.

ശിശുതാ ശൈശവം ബാല്യം (ന-ം ക്ലീ) ബാലത്വത്തിന്റെ പേർ. താരുണ്യം യൌവനം (പു-ം ക്ലീ) യൌവനത്തിന്റെ പേർ. സ്ഥാവിരം വൃദ്ധത്വം (പു-ം ക്ലീ) വാർദ്ധക്യത്തിന്റെ പേർ. വാർദ്ധകം (ക്ലീ) വൃദ്ധസമൂഹത്തിന്റേയും വാർദ്ധക്യത്തിന്റേയും പേർ.

പലിതം ജരസാ ശൌക്ല്യം കേശാദൌ വിസ്രസാ ജരാ
സ്യാദുത്താനശയാ ഡിംഭാ സ്തനയാ ച സ്തനന്ധയീ 41

പലിതം (ക്ലീ) നരയുടെ പേർ. വിസ്രസാ ജരാ (ന-ം സ്ത്രീ) ജരയുടെ പേർ. ഉത്താനശയാ ഡിംഭാ സ്തനപാ സ്തനന്ധയീ (ന-ം സ്ത്രീ) മലർന്കിടക്കുന്ന കിടാവിൻെറ പേർ. പുരുഷനാകുന്നുവെങ്കിൽ ഉത്താനശയഃ ഡിംഭഃ സ്തനപഃ സ്തനന്ധയഃ എന്നിപ്രകാരം പുല്ലിംഗമായി പ്രയോഗിച്ചുകൊൾക.

ബാലസ്തു സ്യാന്മാണവകോ വയസ്ഥസ്തരുണോ യുവാ
പ്രവയാഃ സ്ഥവിരോ വൃദ്ധോ ജീനോ ജീർണ്ണോ ജരന്നപി 42

വഷ്ഠീയാൻ ദശമീ ജ്യായാൻ പൂർവ്വജസ്ത്വഗ്രജോഗ്രിയഃ
ജഘന്യജേ സ്യുഃ കനിഷ്ഠയവീയാവരജാനുജാഃ 43

ബാലഃ മാണവകഃ (പ-ം നാ) ബാലൻെറ പേർ. വയസ്ഥഃ തരുണഃ യുവാ (ന-ം നാ) യൌവനത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. പ്രവയാഃ സ്ഥവിരഃ വൃദ്ധഃ ജീനഃ ജീർണ്ണഃ ജരൻ (ന്യ-ം നാ) വൃദ്ധൻെറ പേർ. വഷ്ഠീയാൻ ദശമീ ജ്യായാൻ (ന-ം നാ) അതിവൃദ്ധൻെറ പേർ. പൂർവ്വജഃ അഗ്രജഃ അഗ്രിയഃ (ന-ം നാ) ജ്യേഷ്ഠൻെറ പേർ. ജഘന്യജഃ കനിഷ്ഠഃ യവീയാൻ അവരജഃ അനുജഃ (ഭ-ം നാ) അനുജൻെറ പേർ.

അമാംസോ ദുർബ്ബലശ്ശാതോ ബലവാന്മാംസലോംസളഃ
തുന്ദിലസ്തുന്ദിഭസ്തുന്ദീ ബൃഹൽകുക്ഷിഃ പിചണ്ഡിലഃ 44

അമാംസഃ ദുർബ്ബലഃ ശാതഃ (ന-ം നാ) ദുർബ്ബലൻെറ പേർ. ബലവാൻ മാംസളഃ അംസളഃ (ന-ം നാ) ബലമുള്ളവൻെറ പേർ. തുന്ദിലഃ തുന്ദിഭഃ തുന്ദീ ബൃഹൽകുക്ഷിഃ പിചണ്ഡിലഃ (ഭ-ം നാ) കൂടവയറുള്ളവൻെറ പേർ.

അവടീടോവനാടശ്ചാവഭ്രടോ നതനാസികേ
കേശവഃ കേശികഃ കേശീ വലിനോ വലിഭസ്സമൌ 45

അവടീടഃ അവനാടഃ അവഭ്രടഃ നതനാസികഃ (ശ-ം നാ) പതിമൂക്കൻെറ പേർ. കേശവഃ കേശികഃ കേശീ (ന-ം നാ) തലമുടിയുള്ളവൻെറ പേർ. വലിനഃ വലിഭഃ (പ-ം നാ) വലിയുള്ളവൻെറ പേർ. വലിഃതുക് സങ്കോചം (തൊലിയുടെ ചുളിച്ചിൽ).

വികലാംഗസ്തു പോഗണ്ഡഃ ഖർവ്വോ ഹ്രസ്വശ്ച വാമനഃ
ഖരണാസ്സ്യാൽ ഖരണസോ വിഗ്രോ വിഗതനാസികഃ 46

വികലാംഗഃ പോഗണ്ഡഃ (പ-ം നാ) ജനിക്കുമ്പോൾത്തന്നെ അംഗവൈകല്യമുള്ളവൻെറ പേർ. ഖർവ്വഃ ഹ്രസ്വഃ വാമനഃ (ന-ം നാ) മുണ്ടൻെറ പേർ. ഖരണാഃ ഖരണസഃ (പ-ം നാ) കൂത്ത മൂക്കുള്ളവൻെറ പേർ. വിഗ്രഃ വിഗതനാസികഃ (പ-ം നാ) മൂക്കില്ലാത്തവൻെറ പേർ.

ഖുരണാസ്സ്യാൽ ഖുരണസഃ പ്രജ്ഞഃ പ്രഗതജാനുകഃ
ഊദ്ധ്വജ്ഞുരുദ്ധ്വജാനുസ്സ്യാൽ സംജ്ഞുസ്സംഗതജാനുകഃ 47

ഖുരണഃ ഖുരണസഃ (പു-ം നാ) കൂളമ്പുമൂക്കന്റെ പേർ. പ്രാജ്ഞുഃ പ്രഗതജാനുകഃ (പു-ം നാ) തമ്മിൽ വളരെ അകൽച്ചയോടുകൂടിയ മുട്ടോടുകൂടിയവന്റെ പേർ. ഊദ്ധ്വജ്ഞുഃ ഊദ്ധ്വജാനുഃ (പു-ം നാ) മുട്ടിനു താഴെ നീളമേറിയവന്റെ പേർ. സംജ്ഞുഃ സംഗതജാനുകഃ (പു-ം നാ) മുട്ടിക്കാലന്റെ പേർ.

സ്യാദേഡേ ബധിരഃ കുബ്ജേ ഗഡുലഃ കുകരേ കുണിഃ
കളംബകസ്ത്വവാക്കണ്ണഃ ഖലതിസ്ത്വല്പരോമകഃ 48

ഏഡഃ ബധിരഃ (പു-ം നാ) ചെവി കേൾക്കാത്തവന്റെ പേർ. കുബ്ജഃ ഗഡുലഃ (പു-ം നാ) കൂനന്റെ പേർ. കുകരഃ കുണി (പു-ം നാ) കയ്യാകാത്തവന്റെ പേർ. കളംബകഃ അവാക്കണ്ണഃ (പു-ം നാ) പഠകയും കേൾക്കയും വഹിയാത്തവന്റെ പേർ. ഖലതിഃ അല്പരോമകഃ (പു-ം നാ) കഷണ്ടിത്തലയന്റെ പേർ.

പൃശ്നിരല്പതനുഃ ശ്രോണഃ പംഗൗ മുണ്ഡസ്തു മുണ്ഡിതേ
വലിരഃ കേകരേ ഖോഡേ ഖഞ്ജസ്ത്വിഷു ജരാവരാഃ 49

പൃശ്നിഃ അല്പതനുഃ (പു-ം നാ) ചെറിയ ശരീരത്തോടുകൂടിയവന്റെ പേർ. ശ്രോണഃ പംഗുഃ (പു-ം നാ) ഇരുകാൽമുടവന്റെ പേർ. മുണ്ഡഃ മുണ്ഡിതഃ (പു-ം നാ) തല ചിരച്ചവന്റെ പേർ. വലിരഃ കേകരഃ (പു-ം നാ) കോങ്കണ്ണന്റെ പേർ. ഖോഡഃ ഖഞ്ജഃ (പു-ം നാ) ഒരു കാൽ മുടവന്റെ പേർ. ത്രിഷു ജരാവരാഃ എന്നതിനു കേശാദൌ വിസ്രസാജരാ എന്നതിന്റെ ശേഷം ഖഞ്ജഃ എന്നതുവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്ന അർത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ഗഡുലഃ കാളകഃ പിപ്പ്ലസ്തിലകസ്തിലകാളകഃ
അനാമയം സ്യാദാരോഗ്യം ചികിത്സാ രുഗ്പ്രതിക്രിയാ 50

ഗഡുലഃ കാളകഃ പിപ്പ്ലഃ (പു-ം നാ) ശരീരത്തിങ്കൽ കറുത്ത പുള്ളിയുടെ പേർ. തിലകഃ തിലകാളകഃ (പു-ം നാ) കാക്കപ്പുള്ളിയുടെ പേർ. അനാമയം ആരോഗ്യം (പു-ം ക്ലീ) വ്യാധിയില്ലായ്മയുടെ പേർ. ചികിത്സാ രുഗ്പ്രതിക്രിയാ (പു-ം സ്ത്രീ) ചികിത്സയുടെ പേർ.

ഭേഷജൌഷധഭൈഷജ്യാന്യഗദോ ജായുരിത്യപി
സ്ത്രീ രുഗ്രുജാ ചോപതാപരോഗവ്യാധിഗദാമയാഃ 51

ഭേഷജം ഔഷധം ഭൈഷജ്യം (നാ-ം ക്ലീ) അഗദഃ ജായുഃ (പു-ം

നാ) ൪-ം മരുന്നിന്റെ പേർ. രുക് രുജാ (൨-ം സ്ത്രീ) ഉപതാപഃ രോഗഃ വ്യാധിഃ ഗദഃ ആമയഃ (൪-ം നാ) ൭-ം വ്യാധിയുടെ പേർ.

ക്ഷയശ്ശോഷശ്ച യക്ഷ്മാ ച പ്രതിശ്യായസ്തു പീനസഃ
സ്ത്രീ ക്ഷുൽ ക്ഷുതം ക്ഷവഃ പുംസി കാസസ്തു ക്ഷവഥുഃ പുമാൻ

ക്ഷയഃ ശോഷഃ യക്ഷ്മാ (൩-ം നാ) ക്ഷയരോഗത്തിന്റെ പേർ. പ്രതിശ്യായഃ പീനസഃ (൨-ം നാ) പീനസത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷുൽ (സ്ത്രീ) ക്ഷുതം (ക്ലീ) ക്ഷവഃ (നാ) ൩-ം തുമ്മലിന്റെ പേർ. കാസഃ ക്ഷവഥുഃ (൨-ം നാ) ചുമയുടെ പേർ.

ശോഫസ്തു ശ്വയഥുശ്ശോഥഃ പാദസ്ഫോടോ വിപാദികാ
കിലാസസിദ്മേ കുഷ്ഠം ത്വാന്തു പാമപാമേ വിചർച്ചികാ 53

ശോഫഃ ശ്വയഥുഃ ശോഥഃ (൩-ം നാ) നീരിന്റെ പേർ. പാദ സ്ഫോടഃ (നാ) വിപാദികാ (സ്ത്രീ) ൨-ം കാലുവിള്ളുന്നതിന്റെ പേർ. കിലാ സം സിദ്മം (ക്ലീ) സിദ്മ എന്ന നകാരാന്തമായിട്ടുമാം. ഇവ ൨-ം ചുണങ്ങി ന്റെ പേർ. കുഷ്ഠം (സ്ത്രീ) പാമ (ന-സ്ത്രീ) പാമാ വിചർച്ചികാ (൨-ം അ. സ്ത്രീ) ൪-ം ചിരങ്ങിന്റെ പേർ.

കണ്ഡൂ ഖർജ്ജൂശ്ച കണ്ഡൂയാ വിസ്ഫോടഃ പിടകാ സ്ത്രിയാം
വ്രണോസ്ത്രിയാമീർമ്മരുഃ ക്ലീബേ നാഡീവ്രണഃ പുമാൻ 54

കണ്ഡൂഃ ഖർജ്ജൂഃ കണ്ഡൂയാ (൩-ം സ്ത്രീ) ചൊറിയുടെ പേർ. വിസ്ഫോ ടഃ (നാ) പിടകാ (സ്ത്രീ) ൨-ം കുരുവിന്റെ പേർ. വ്രണഃ (നാ) വ്രണമെന്ന നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഈർമ്മം അരുഃ (൨-ം ക്ലീ) ൩-ം വ്രണത്തിന്റെ പേർ. നാഡീവ്രണഃ (നാ) നാഡീവ്രണത്തിന്റെ പേർ.

കൊഠോ മണ്ഡലകം കുഷ്ഠശ്ചിത്രേ ദ്വന്ദ്വാമകാശ്മസീ
ആനാഹസ്തു വിബന്ധഃ സ്യാദ് ഗ്രഹണീരുക് പ്രവാഹികാ

കൊഠഃ (നാ) മണ്ഡലകം (ക്ലീ) ൨-ം വട്ടപ്പുണ്ണിന്റെ പേർ. കുഷ്ഠം ശ്ചിത്രം (൨-ം ക്ലീ) പാണ്ടിന്റെ പേർ. ദ്വന്ദ്വാമകം അശ്മഃ (൨-ം ക്ലീ) അശ് സ്സിന്റെ പേർ. ആനാഹഃ വിബന്ധഃ (൨-ം നാ) മലബന്ധത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രഹണീരുക് പ്രവാഹികാ (൨-ം സ്ത്രീ) ഗ്രഹണീരോഗത്തിന്റെ പേർ.

പ്ലക്ഷ്ടികാ വമിശ്ച സ്ത്രീ പുമാംസ്തു വമഥുസ്സമാഃ
വ്യാധിഭേദോ വിദ്രധിഃ സ്ത്രീ ജ്വരമേഹഭഗന്ദരാഃ. 56

പ്ലക്ഷ്ടികാ വമിഃ (൨-ം സ്ത്രീ) വമഥുഃ (നാ) ൩-ം ഛർദ്ദിയുടെ പേർ. വ്യാധിഭേദാഃ എന്നതിനു വ്യാധിവിശേഷങ്ങൾ പറയപ്പെടുന്നു എന്നർത്ഥം. വിദ്രധിഃ (സ്ത്രീ) വിദ്രധി എന്ന പ്രസിദ്ധമായ കുരുവിന്റെ പേർ. ജ്വരഃ

(നാ) പനിയുടെ പേർ. മേഹഃ (നാ) പ്രമേഹത്തിന്റെ പേർ. ഭഗന്ദരഃ (നാ) ഭഗന്ദരമെന്ന പ്രസിദ്ധമായ കുരുവിന്റെ പേർ.

ശ്ലീപദം പാദവല്മീകം കേശഘ്നം തചിന്ദ്രലുപ്തകം
അശ്മരീ മൂത്രകൃച്ഛ്രം സ്യാൽ പൂർവ്വേ ശുക്ലാവധേസ്ത്രിഷു. 57

ശ്ലീപദം പാദവല്മീകം (ന-ം ക്ലീ) പെരുക്കാലിന്റെ പേർ. കേശഘ്നം ഇന്ദ്രലുപ്തകം (ന-ം ക്ലീ) ഇന്ദ്രലുപ്തമെന്ന വ്യാധിയുടെ പേർ. അശ്മരീ (സ്ത്രീ) മൂത്രകൃച്ഛ്രം (ക്ലീ) മൂത്രകൃച്ഛ്രമെന്ന രോഗത്തിന്റെ പേർ. പൂർവ്വേ ശുക്ലാവധേസ്ത്രിഷു എന്നതിനു് ഇവിടെനിന്നു തുടങ്ങി ശുക്ലം തേജോ രേതസീ ച എന്ന ശ്ലോകത്തിങ്കലെ ശുക്ലശബ്ദംവരെ ഇനി പഠിവാൻ പോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ഒക്കെയും ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു.

രോഗഹാര്യഗദംകാരോ ഭിഷഗ്വൈദ്യൌ ചികിത്സകേ
വാത്തോ നിരാമയഃ കല്യ ഉല്ലാഘോ നിർഗ്ഗതോ ഗദാൽ. 58

രോഗഹാരീ അഗദംകാരഃ ഭിഷക് വൈദ്യഃ ചികിത്സകഃ (പ-ം നാ) വൈദ്യന്റെ പേർ. വാത്തഃ നിരാമയഃ കല്യഃ ഉല്ലാഘഃ (ര-ം നാ) വ്യാധിയില്ലാത്തവന്റെ പേർ.

ഗ്ലാനഗ്ലാസ്നു ആമയാവീ വികൃതോ വ്യധിതോപടഃ
ആതുരോഭ്യമിതോഭ്യാന്തസ്സമൌ പാമനകച്ഛുരൌ. 59

ഗ്ലാനഃ ഗ്ലാസ്നുഃ ആമയാവീ വികൃതഃ വ്യാധിതഃ അപടുഃ ആതുരഃ അഭ്യമിതഃ അഭ്യാന്തഃ (ന-ം നാ) രോഗിയുടെ പേർ. പാമനഃ കച്ഛുരഃ (ഫ-ം നാ) ചിരങ്ങുള്ളവന്റെ പേർ.

ദദ്രുണോ ദദ്രുരോഗീ സ്യാദശോരോഗയുതോശ്സഃ
വാതകീ വാതരോഗീ സ്യാൽ സാതിസാരോതിസാരകീ 60

ദദ്രുണഃ ദദ്രുരോഗീ (ഫ-ം നാ) തഴതണമുള്ളവന്റെ പേർ. അശോരോഗയുതഃ അർശസഃ (ഫ-ം നാ) അർശസ്സുള്ളവന്റെ പേർ. വാതകീ വാതരോഗീ (ഫ-ം നാ) വാതരോഗമുള്ളവന്റെ പേർ. സാതിസാരഃ അതിസാരകീ (ഫ-ം നാ) അതിസാരമുള്ളവന്റെ പേർ.

സ്യുഃ ക്ലിന്നാക്ഷേ ചുല്ലചില്ലപില്ലാഃ ക്ലിന്നേക്ഷ്ണി ചാപ്യുമീ
ഉന്മത്ത ഉന്മാദവതി ശ്ലേഷ്മളഃ ശ്ലേഷ്മണഃ കഫീ 61

ക്ലിന്നാക്ഷഃ ചുല്ലഃ ചില്ലഃ പില്ലഃ (ര-ം നാ) ചീംകണ്ണന്റെ പേർ. ചുല്ലാടികം ന-ം ചീഞ്ഞ കണ്ണിന്റേയും പേരാകും. ഉന്മത്തഃ ഉന്മാദവാൻ (ഫ-ം നാ) ഭ്രാന്തന്റെ പേർ. ശ്ലേഷ്മളഃ ശ്ലേഷ്മണഃ കഫീ (ന-ം നാ) കഫരോഗിയുടെ പേർ.

ന്യബ്ജോ ഭ്രഗ്നോ രുജാ വൃദ്ധനാഭൌ തുന്ദിലതുന്ദിഭൌ
കിലാസീ സിധ്മലഃ സ്യാദ്ധ്മൃച്ഛ്രാലേ മൂത്തമൂർഛിതൌ 62

ന്യബ്ജഃ (നാ) വ്യാധിഹേതുവായിട്ട് ക്ഷീണവൻെറ പേർ. വൃദ്ധനാഭിഃ തുന്ദിലഃ തുന്ദിഭഃ (ത്രി-ം നാ) പോക്കിൾകൂമ്പുള്ളവൻെറ പേർ. കിലാസീ സിധ്മലഃ (പു-ം നാ) പുണങ്ങുള്ളവൻെറ പേർ. അന്ധഃ അട്ടകൾ (പു-ം നാ) കൂടുടൻെറ പേർ. മൂർച്ഛാലഃ മൂത്തഃ മൂർച്ഛിതഃ (ത്രി-ം നാ) ബോധംകെട്ടവൻെറ പേർ.

ശുക്ലം തേജോ രേതസി ച ബീജവീര്യേന്ദ്രിയാണി ച
മായുഃ പിത്തം കഫഃ ശ്ലേഷ്മാ സ്രായാം ത്വ ത്വഗസൃഗ്ധരാ 63

ശുക്ലം തേജഃ രേതഃ ബീജം വീര്യം ഇന്ദ്രിയം (ന്പു-ം ക്ലീ) ശുക്ലത്തിൻെറ പേർ. മായുഃ (നാ) പിത്തം (ക്ലീ) പു-ം പിത്തത്തിൻെറ പേർ. കഫഃ ശ്ലേഷ്മാ (പു-ം നാ) കഫത്തിൻെറ പേർ. ത്വക് അസൃഗ്ധരാ (പു-ം സ്ത്രീ) ത്വക്കിൻെറ പേർ.

പിശിതം തരസം മാംസം പലലം ക്രവ്യമാമിഷം
ഉത്തപ്തം ശുഷ്കമാംസം സ്യാത്തദല്പ്പരം ത്രിലിംഗകം 64

പിശിതം തരസം മാംസം പലലം ക്രവ്യം ആമിഷം (ന്പു-ം ക്ലീ) മാംസത്തിൻെറ പേർ. ഉത്തപ്തം ശുഷ്കമാംസം വല്ലൂരം (ന്പു-ം ക്ലീ) ഉണങ്ങിയ മാംസത്തിൻെറ പേർ. മേൽപ്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളിൽ വല്ലൂരശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു.

രുധിരേസൃല്ലോഹിതാസ്രരക്തക്ഷതജശോണിതം
ബുക്കാഗ്രമാംസം ഹൃദയം ഹൃന്മേദസ്സു വപാ വസാ 65

രുധിരം അസൃക് ലോഹിതം അസ്രം രക്തം ക്ഷതജം ശോണിതം (ഷ-ം ക്ലീ) ചോരയുടെ പേർ. ബുക്കഃ (നാ) അഗ്രമാംസം (ക്ലീ) മുഖ്യമാംസത്തിൻെറ പേർ. ഹൃദയം ഹൃൽ (പു-ം ക്ലീ) ഹൃദയത്തിൻെറ പേർ. മേദഃ (ക്ലീ) വപാ വസാ (പു-ം സ്ത്രീ) ന-ം മേദസ്സിൻെറ പേർ.

പശ്ചാദ്ഗ്രീവാ സിരാ മന്യാ നാഡീ ത്വ ധമനിസ്സിരാ
തിലകം ക്ലോമ മസ്ഥിഷ്ഠം ഗോട്ടം കിട്ടം മലോസ്ത്രിയാം 66

മന്യാ (സ്ത്രീ) പിങ്കഴുത്തിലെ ഞരമ്പിൻെറ പേർ. നാഡീ ധമനിഃ സിരാ (ന്പു-ം സ്ത്രീ) ഞരമ്പിൻെറ പേർ. തിലകം ക്ലോമ (പു-ം ക്ലീ) പുൽഫുസമെന്ന പേരോടുകൂടിയ ഒരു മാംസപിണ്ഡത്തിൻെറ പേർ. മസ്തിഷ്കം ഗോട്ടം (പു-ം ക്ലീ) ശിരസ്സിൻെറ ഉള്ളിൽ നെയ്യുപോലെ ഉണ്ടാകുന്ന സാധനത്തിൻെറ പേർ. കിട്ടം (ക്ലീ) മലഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. രണ്ടും ചെവി മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിലുണ്ടാകുന്ന മലത്തിൻെറ പേർ.

ആന്ത്രം പുരീതൽ ഗുല്മസ്തു പ്ലീഹാ പുംസ്യഥ വസ്നസാ
സ്നായുഃ സ്ത്രിയാം കാളഖണ്ഡയകൃതീ തു സമേ ഇമേ 67

ആന്ത്രം പുരീതൽ (ന.-ം ക്ലീ) കുടലിന്റെ പേർ. ഗുൽമഃ പ്ലീഹാ (ന.-ം നാ) പ്ലീഹയുടെ പേർ. പ്ലീഹ എന്നതു് ഉദരത്തിന്റെ അകത്തു് ഇടത്തുഭാഗത്തിക്കലിരിക്കുന്നൊരു മാംസപിണ്ഡമാകുന്നു. വസ്നസഃ സ്നായുഃ (ന.-ം സ്ത്രീ) പെരുഞരമ്പിന്റെ പേർ. കാളഖണ്ഡം യകൃൽ (ന.-ം ക്ലീ) യകൃത്തിന്റെ പേർ. യകൃത്തു് എന്നതു് ഉദരത്തിന്റെ അകത്തു വലത്തുഭാഗത്തിക്കലിരിക്കുന്ന ഒരു മാംസപിണ്ഡമാകുന്നു.

സ്രുണികാ സ്യന്ദനീ ലാലാ ദൃഷികാ നേത്രയോർമ്മലം
നാസാമലം തു സിംഘാണം പിഞ്ജൂഷം കർണ്ണയോർമ്മലം 68

സ്രുണികാ സ്യന്ദനീ ലാലാ (ന.-ം സ്ത്രീ) വായനീരിന്റെ പേർ. ദൃഷികാ (സ്ത്രീ) കണ്ണിലെ പീളയുടെ പേർ. നാസാമലം സിംഘാണം (ന.-ം ക്ലീ) മൂക്കുനീരിന്റെ പേർ. പിഞ്ജൂഷം (ക്ലീ) കർണ്ണമലത്തിന്റെ പേർ.

മൂത്രം പ്രസ്രാവ ഉച്ചാരാവസ്കരൌ ശമലം ശകൃൽ
പുരീഷം ഗുഥവച്ചസ്കമസ്രീ വിഷ്ഠാവിശൌ സ്ത്രിയൌ 69

മൂത്രം (ക്ലീ) പ്രസ്രാവഃ (നാ) ന.-ം മൂത്രത്തിന്റെ പേർ. ഉച്ചാരഃ അവസ്കരഃ (ന.-ം നാ) ശമലം ശകൃൽ പുരീഷം ഗുഥം വച്ചസ്കം (ഭ.-ം ക്ലീ) ഗുഥവച്ചസ്കശബ്ദങ്ങൾ പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടുമാം. വിഷ്ഠാ വിൿ (ന.-ം സ്ത്രീ) ൻ-ം മലത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാൽ കപ്പരഃ കപാലോസ്രീ കീകസം കുല്യമസ്ഥി ച
സ്യാച്ഛരീരാസ്ഥി കംകാളഃ പൃഷ്ഠാസ്ഥനി കശേരുകാ 70

കപ്പരഃ കപാലഃ (ന.-ം നാ) കപാലശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. ന.-ം തലയോടിന്റെ പേർ. കീകസം കുല്യം അസ്ഥി (ന.-ം ക്ലീ) അസ്ഥിയുടെ പേർ. ശരീരാസ്ഥി (ക്ലീ) കംകാളഃ (നാ) ന.-ം ശരീരത്തിനു് ആധാരമായ അസ്ഥിപഞ്ജരത്തിന്റെ പേർ. പൃഷ്ഠാസ്ഥി (ക്ലീ) കശേരുകാ (സ്ത്രീ) ന.-ം തണ്ടെല്ലിന്റെ പേർ.

ശിരോസ്ഥനി കരോടിഃ സ്ത്രീ പാശ്ചാസ്ഥനി തു പാർശ്വുകാ
അംഗം പ്രതീകഃ കായവോപാംഗമോഥ കളേബരം 71

ഗാത്രം വപുസ്സംഹനനം ശരീരം വർഷ്മ വിഗ്രഹഃ
കായോ ദേഹഃ ക്ലീബപുംസോസ്ത്രിയാം മൂർത്തിസ്തനൂസ്തനുഃ 72

കരോടിഃ (സ്ത്രീ) തലയിലെ അസ്ഥിയുടെ പേർ. പാർശ്വുകാ (സ്ത്രീ) വാരിയെല്ലിന്റെ പേർ. അംഗം (ക്ലീ) പ്രതീകഃ അവയവഃ അപാംഗമഃ

(ന-ം നാ) ര-ം അവയവത്തിന്റെ പേർ. കളേബരം ഗാത്രം വപുഃ സംഹനനം ശരീരം വർഷ്മ (ന്യ-ം ക്ലീ) വിഗ്രഹഃ കായഃ ദേഹഃ (ന-ം നാ) ദേഹശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. മൂർത്തിഃ തനുഃ തനുഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ക്ഷ-ം ശരീരത്തിന്റെ പേർ.

പാദാഗ്രം പ്രപദം പാദഃ പദംഘ്രിശ്ചരണോസ്ത്രിയാം
തദ്മൂലന്ഥീ ഘുടിഃകേ ഗുൽഫൌ പുമാൻ പാർഷ്ണി-
(സ്തയോരധഃ 73

പാദാഗ്രം പ്രപദം (ഉ-ം ക്ലീ) പുറവടിയുടെ പേർ. പാദഃ പത് അംഘ്രിഃ ചരണഃ (ര-ം നാ) ചരണശബ്ദം നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. ര-ം കാലിന്റെ പേർ. ഘുടികേ (സ്ത്രീ) ഗുൽഫൌ (നാ) രണ്ടും ഞരിയാണിയുടെ പേർ. പാർഷ്ണിഃ (നാ) മടമ്പിന്റെ പേർ.

ജംഘാ തു പ്രസൃതാ ജാനൂരുപവ്വാക്ഷീവദസ്ത്രിയാം
സക്ഥി ക്ലീബേ പുമാനൂരുസ്തൽസന്ധിഃ പുംസി വംക്ഷണഃ

ജംഘാ പ്രസൃതാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) കണംകാലിന്റെ പേർ. ജാനു ഊരു പവ്വ് (ഉ-ം ക്ലീ) അക്ഷീവൽ (ക്ലീ) അക്ഷീവാനെന്നും പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ന-ം മുട്ടിന്റെ പേർ. സക്ഥി (ക്ലീ) ഊരുഃ (നാ) ഉ-ം തുടയുടെ പേർ. വംക്ഷണഃ (നാ) കഴലപ്പുടിന്റെ പേർ.

ഗുദം തപാനം പായുസ്ത്വാ വസ്ത്രിസ്ത്വാഭേരധോ ദ്വയോഃ
കടോ നാ ശ്രോണിഫലകം കടിഃ ശ്രോണിഃ കകുദ്മതീ 75

ഗുദം അപാനം (ഉ-ം ക്ലീ) പായുഃ (നാ) ന-ം മലദ്വാരത്തിന്റെ പേർ. വസ്ത്രിഃ (സ്ത്രീ) മൂത്രാശയത്തിന്റെ പേർ. കടഃ (നാ) ശ്രോണിഫലകം (ക്ലീ) ഉ-ം അരയുടെ പേർ. കടിഃ ശ്രോണിഃ കകുദ്മതീ (ന-ം സ്ത്രീ) കകുദിന്റെ പേർ.

പശ്ചാന്നിതംബഃ സ്ത്രീകട്യാഃ ക്ലീബേ തു ജഘനം പുരഃ
ക്ലുപകൌ തു നിതംബസ്ഥൌ ദ്വയഹീനേ കകുന്ദരേ 76

നിതംബഃ (നാ) സ്ത്രീകളുടെ അരക്കെട്ടിന്റെ പിൻഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ജഘനം (ക്ലീ) സ്ത്രീകളുടെ അരക്കെട്ടിന്റെ മുൻഭാഗത്തിന്റെ പേർ. കകുന്ദരേ (ക്ലീ) നിതംബത്തിങ്കലുള്ള കുഴികളുടെ പേർ.

സ്ത്രിയാം സ്ഫിചൌ കടിപ്രോഥാവുപസ്ഥോ വങ്ക്ഷ്യമാ
(ണയോഃ
ഭഗം യോനിർദ്വയോഃശ്ലിഷ്ടൌ മെഢ്രോ മേഹനശേഫസീ. 77

സ്ഥിചൌ (സ്ത്രീ) കടിപ്രോഥൌ (നാ) ൨-ം ആസനത്തിന്റെ പേർ
ഉപസ്ഥഃ (നാ) യോനിയുടേയും ലിംഗത്തിന്റേയും പേർ. ഭഗം (ക്ലീ)
യോനിഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ൨-ം യോനിയുടെ പേർ. ശിശ്നഃ
മേഢ്രഃ (൨-ം നാ) മേഹനം ശേഫഃ (൨-ം ക്ലീ) ൪-ം ലിംഗത്തിന്റെ പേർ.

മുഷ്കോണ്ഡകോശോ വൃഷണഃ പുംസ്യവംശാധരേ ത്രികം
പിചണ്ഡകക്ഷീ ജംഘോദരം തുന്ദം സ്തനൌ കുചൌ. 78

മുഷ്കഃ അണ്ഡകോശഃ വൃഷണഃ (൫-ം നാ) വൃഷണത്തിന്റെ പേർ.
ത്രികം (ക്ലീ) പൂണെല്ലിന്റെ താഴെ ആസനത്തിനു മേലെയുള്ള സ്ഥലത്തി
ന്റെ പേർ. പിചണ്ഡഃ കക്ഷിഃ (൨-ം നാ) ജംഘം ഉദരം തുന്ദം (൫-ം ക്ലീ)
൫-ം വയറിന്റെ പേർ. സ്തനൌ കുചൌ (൨-ം നാ) മുലകളുടെ പേർ.

ചൂചുകം തു കുചാഗ്രം സ്യാന്ന നാ ക്രോഡം ഭുജാന്തരം
ഉരോ വത്സം ച വക്ഷശ്ച പൃഷ്ഠം തു ചരമം തനോഃ 79

ചൂചുകം കുചാഗ്രം (൨-ം ക്ലീ) മുലക്കണ്ണിന്റെ പേർ. ക്രോഡം (ക്ലീ)
ക്രോഡാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ഉരഃ വത്സം വക്ഷഃ (൫-ം ക്ലീ) ൫-ം
മാറിടത്തിന്റെ പേർ. പൃഷ്ഠം (ക്ലീ) പുറത്തിന്റെ പേർ.

സ്കന്ധോ ഭുജശിരോംസോസ്ത്രീ സന്ധീ തസ്യൈവ ജത്രുണീ
ബാഹുമൂലേ ഉഭേ കക്ഷൌ പാശ്വമസ്ത്രീ തയോരധഃ 80

സ്കന്ധഃ (നാ) ഭുജശിരഃ (ക്ലീ) അംസഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം.
൫-ം ചുമലിന്റെ പേർ. ജത്രുണീ (ക്ലീ) പൂണെല്ലിന്റെ പേർ. ബാഹുമൂലേ
(ക്ലീ) കക്ഷൌ (നാ) ൨-ം കക്ഷങ്ങളുടെ പേർ. പാശ്വം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമാ
യിട്ടുമാം. വാരിപ്പുറത്തിന്റെ പേർ.

മധ്യമം ചാവലഗ്നം ച മധ്യേസ്ത്രീ ദ്വൌ പരൌ ദ്വയോഃ
ഭുജബാഹൂ പ്രവേഷ്ടാ ദോഃ സ്യാൽ കപോണിസ്തു കൂപ്പരഃ 81

മധ്യമം അവലഗ്നം (൨-ം ക്ലീ) മധ്യഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം.
൫-ം മധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ദ്വൌ പരൌ ദ്വയോഃ എന്നതിനു
ഇനി പഠവാൻ പോകുന്ന രണ്ടു ശബ്ദങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായിട്ടും പുല്ലിംഗ
ങ്ങളായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഭുജഃ (നാ) ഭുജാ എന്നു സ്ത്രീലിം
ഗമായിട്ടുമാം. ബാഹുഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. പ്രവേഷ്ടാ ദോഃ (൨-ം
നാ) ൫-ം കയ്യിന്റെ പേർ. കപോണിഃ കൂപ്പരഃ (൨-ം നാ) കൈമുട്ടിന്റെ
പേർ.

അസ്യോപരി പ്രഗണ്ഡസ്സ്യാൽ പ്രകോഷ്ഠസ്തസ്യ ചാപ്യധഃ
മണിബന്ധാഭികനിഷ്ഠം കരസ്യ കരഭോ ബഹിഃ 82

പ്രഗണ്ഡഃ (നാ) മുട്ടിന്റെ മേൽഭാഗത്തിന്റെ പേർ. പ്രകോഷ്ഠഃ (നാ) മുട്ടിന്റെ താഴത്തെ ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. കരഭഃ (നാ) മണിബന്ധത്തിങ്കൽ നിന്നു തുടങ്ങി ചെറുവിരലിന്റെ മൂർദ്ധാവരെയുള്ള കയ്യുടത്തിന്റെ ബഹിർഭാഗത്തിന്റെ പേർ. മണിബന്ധമെന്നതു കയ്യുടത്തിന്റെ സന്ധിയാകുന്നു.

പഞ്ചശാഖശ്ശയഃ പാണിസ്തജ്ജനീ സ്യാൽ പ്രദേശിനീ
അംഗുല്യഃ കരശാഖാഃ സ്യുഃ പുംസ്യംഗുഷ്ഠഃ പ്രദേശിനീ 83
മധ്യമാനാമികാ ചേതി കനിഷ്ഠാ ചേതി താഃ ക്രമാൽ
പുനർഭവഃ കരരുഹോ നഖോസ്രീ നഖരോസ്രിയാം. 84

പഞ്ചശാഖഃ ശയഃ പാണിഃ (പു-ം നാ) കയ്യുടത്തിന്റെ പേർ. തർജ്ജനീ പ്രദേശിനീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ചൂണ്ടാണിവിരലിന്റെ പേർ. അംഗുല്യഃ കരശാഖാഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വിരലുകളുടെ പേർ. അംഗുഷ്ഠഃ (നാ) തള്ളവിരലിന്റെ പേർ. പ്രദേശിനീ (സ്ത്രീ) ചൂണ്ടാണിവിരലിന്റെ പേർ. മധ്യമാ (സ്ത്രീ) കഴുവിരലിന്റെ പേർ. അനാമികാ (സ്ത്രീ) മോതിരവിരലിന്റെ പേർ. കനിഷ്ഠാ (സ്ത്രീ) ചെറുവിരലിന്റെ പേർ. ഇതി താഃ ക്രമാൽ എന്നതിനു് ഇപ്രകാരം ക്രമത്താലെ വിരലുകളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക എന്നു സാരമാകുന്നു. പുനർഭവഃ കരരുഹഃ നഖഃ നഖരഃ (പു-ം നാ) നഖത്തിന്റെ പേർ. നഖശബ്ദവും നഖരശബ്ദവും നപുംസകമായിട്ടുമാം.

പ്രാദേശതാലഗോകർണ്ണാസ്തജ്ജന്യാദിയുതേ തതേ
അംഗുഷ്ഠേ സകനിഷ്ഠേ സ്യാദ്വിതസ്തിർദ്വാദശാംഗുലഃ 85

പ്രാദേശേഃ (നാ) തള്ളവിരൽകൊണ്ടു ചൂണ്ടാണിവിരൽ കൂട്ടിവെച്ച ചാണിന്റെ പേർ. താലഃ (നാ) കഴുവിരൽ കൂട്ടിവെച്ച ചാണിന്റെ പേർ. ഗോകർണ്ണഃ (നാ) മോതിരവിരൽ കൂട്ടിവെച്ച ചാണിന്റെ പേർ. വിതസ്തിഃ ദ്വാദശാംഗുലഃ (ഉ-ം നാ) ചെറുവിരൽ കൂട്ടിവെച്ച ചാണിന്റെ പേർ.

പാണൌ ചപേടപ്രതലപ്രഹസ്താ വിസ്തതാംഗുലൌ
തൌ സംഹതൌ സിംഹതലപ്രതലൌ വാമദക്ഷിണൌ 86

ചപേടഃ പ്രതലഃ പ്രഹസ്തഃ (പു-ം നാ) പരത്തിയ കയ്യിന്റെ പേർ. സിംഹതലഃ പ്രതലഃ (ഉ-ം നാ) രണ്ടു കയ്യും പരത്തി പിടിച്ചാൽ അതിനുണ്ടാകുന്ന പേർ.

പാണിർന്നികുഞ്ചഃ പ്രസൃതിസ്തൌ യുതാവഞ്ജലിഃ പുമാൻ
പ്രകോഷ്ഠേ വിസ്തതകരേ ഹസ്തോ മുഷ്ട്യാ തു ബദ്ധയാ 87
സ രത്നിസ്സ്യാദരത്നിസ്തു നിഷ്കനിഷ്ഠേന മുഷ്ടിനാ
വ്യാമോ ബാഹ്വോഃ പാർശ്വകരയോസ്തതയോസ്തിര്യ്ഗന്തരം 88

ഉൗദ്ധ്വൗ വിസ്തൃതദോഃ പാണിന്യമാനേ പൌരുഷം ത്രിഷു
കണ്ഠോ ഗളോഥ ഗ്രീവായാം ശിരോധിഃ കന്ധരേത്യപി 89

പ്രസൃതിഃ (നാ) കൈ മടക്കിപ്പിടിച്ച വിരലുകളോടുകൂടിയ ഒരു കൈപ്പടത്തിന്റെ പേർ. അഞ്ജലിഃ (നാ) രണ്ടു കൈപ്പടവും മേൽപ്രകാരമാക്കി കൂട്ടിപ്പിടിച്ചതിന്റെ പേർ. ഹസ്തഃ (നാ) മുട്ടിങ്കൽനിന്നു തുടങ്ങി നീണ്ടിയ വിരലുകളോടുകൂടിയ കയ്യിന്റെ അഗ്രംവരെയുള്ള ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. വിരൽ നീണ്ടിയ മുഴത്തിന്റെ പേർ എന്നു സാരം. രത്നിഃ (സ്ത്രീ) വിരലുകൾ മടക്കിപ്പിടിച്ച കയ്യിന്റെ മുട്ടിങ്കൽനിന്നു തുടങ്ങി അഗ്രംവരെയുള്ള ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. സരത്നിഃ (സ്ത്രീ) ഇങ്ങിനെയും ഒരു മതമുണ്ട്. അരത്നിഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാമെന്നു 'മഹേശ്വരടീക'യിൽ സ്പഷ്ടമാകുന്നു. ചെറുവിരൽ നീണ്ടിയും മറ്റുള്ള വിരൽ മടക്കിയും വെയ്ക്കുന്ന മുഴത്തിന്റെ പേർ. വ്യാമഃ (നാ) രണ്ടുകയ്യും വിലങ്ങത്തിൽ നീണ്ടിപ്പിടിച്ചളന്നാൽ അതിലൊരുങ്ങുന്ന നീളത്തിന്റെ പേർ; മാറ് എന്നു ഭാഷ. പൌരുഷം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. കൈ മേൽപ്പോട്ടു നീട്ടിനിന്ന പുരുഷന്റെ അളവിന്റെ പേർ. കണ്ഠഃ ഗളഃ (പു-ം നാ) രണ്ടും കഴുത്തിന്റെ മേലേഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രീവാ ശിരോധിഃ കന്ധരാ (ന-ം സ്ത്രീ) കഴുത്തിന്റെ പേർ.

കംബുഗ്രീവാ ത്രിരേഖാ സാവടഘ്നാടാ കുകാടികാ
വക്ത്രാസ്യേ വദനം തുണ്ഡമാനനം ലപനം മുഖം 90

കംബുഗ്രീവാ (സ്ത്രീ) മൂന്നു വരയോടുകൂടിയ കഴുത്തിന്റെ പേർ. അവടഃ (നാ) ഘാടാ കുകാടികാ (പു-ം സ്ത്രീ) മൂന്നും പിങ്കഴുത്തും തലയും കൂടുന്ന സന്ധിഭാഗത്തിന്റെ പേർ. വക്ത്രം ആസ്യം വദനം തുണ്ഡം ആനനം ലപനം മുഖം (ന-ം ക്ലീ) മുഖത്തിന്റെ പേർ.

ക്ലീബേ ഘ്രാണം ഗന്ധവഹാ ഘോണാ നാസാ ച നാസികാ
ഓഷ്ഠാധരൌ തു രദനച്ഛദൌ ദശനവാസസീ 91

ഘ്രാണഃ (ക്ലീ) ഗന്ധവഹാ ഘോണാ നാസാ നാസികാ (ര-ം സ്ത്രീ) അത്യും മൂക്കിന്റെ പേർ. ഓഷ്ഠഃ അധരഃ രദനച്ഛദഃ (ന-ം നാ) ദശനവാസഃ (ക്ലീ) ര-ം ചുണ്ടിന്റെ പേർ.

അധസ്ഥാച്ചിബുകം ഗണ്ഡകപോലൌ തൽപരാ ഹനുഃ
രദനാ ദശനാ ദന്താ രദാസ്ഥാലൂ തു കാകുദം 92

ചിബുകം (ക്ലീ) താടിയുടെ പേർ. ഗണ്ഡഃ കപോലഃ (പു-ം നാ) കവിളിന്റെ പേർ. ഹനുഃ (സ്ത്രീ) ഹനുസ് എന്നുമാം. താടിയെല്ലിന്റെ പേർ. രദനാഃ ദശനാഃ ദന്താഃ രദാഃ (ര-ം നാ) പല്ലിന്റെ പേർ. താലു കാകുദം (പു-ം ക്ലീ) അണ്ണാക്കിന്റെ പേർ.

രസജ്ഞാ രസനാ ജിഹ്വാ പ്രാന്താവോഷ്ഠസ്യ സ്യകചിണീ
ലലാടമളികം ഗോധിത്രുദ്ധ്വേ ദ്വഗ്ഭ്യാം ഭ്രുവൌ സ്ത്രിയൌ 93

രസജ്ഞാ രസനാ ജിഹ്വാ (ന-ം സ്ത്രീ) നാവിന്റെ പേർ. സ്യകചിണീ (ക്ലീ) ചുണ്ടിന്റെ അവസാനപ്രദേശങ്ങളുടെ പേർ. ലലാടം അളികം (ഉ-ം (ക്ലീ) ഗോധിഃ (നാ) ന-ം നെറ്റിയുടെ പേർ. ഭ്രുവൌ (സ്ത്രീ) പുരികങ്ങളുടെ പേർ.

ക്ലുച്മസ്യീ ഭ്രുവോർമ്മധ്യം താരകാക്ഷ്ണഃ കനീനികാ
ലോചനം നയനം നേത്രമീക്ഷണം ചക്ഷുരക്ഷിണീ 94
ടുകുടുഷ്ടീ ചാശ്രു നേത്രാംബു രോദനഞ്ചാസ്രമസ്രു ച
അപാംഗൌ നേത്രയോരന്തൌ കടാക്ഷോപാംഗദർശനേ 95

ക്ലുച്ം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പുരികങ്ങളുടെ മധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. താരകാ (സ്ത്രീ) കൃഷ്ണമിഴിയുടെ പേർ. ലോചനം നയനം നേത്രം ഈക്ഷണം ചക്ഷുഃ അക്ഷി (ന്യ-ം ക്ലീ) ടുകു ടുഷ്ടിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) വ്യ-ം കണ്ണിന്റെ പേർ. അശ്രു നേത്രാംബു രോദനം അസ്രം അസ്രു (ഭ-ം ക്ലീ) കണ്ണുനീരിന്റെ പേർ. അപാംഗൌ (നാ) കണ്ണിന്റെ അവസാനപ്രദേശങ്ങളുടെ പേർ. കടാക്ഷഃ (നാ) അപാംഗദർശനം (ക്ലീ) ഉ-ം നേത്രാന്തംകൊണ്ടുള്ള നോക്കിന്റെ പേർ.

കർണ്ണശബ്ദഗ്രഹൌ ശ്രോത്രം ശ്രുതിഃ സ്ത്രീ ശ്രവണം ശ്രവഃ
ഉത്തമാംഗം ശിരശ്ശീർഷം മൂർദ്ധാ നാ മസ്തകോസ്ത്രിയാം 96

കർണ്ണഃ ഗ്രബ്ദഗ്രഹഃ (ഉ-ം നാ) ശ്രോത്രം (ക്ലീ) ശ്രുതിഃ (സ്ത്രീ) ശ്രവണം ശ്രവഃ (ഉ-ം ക്ലീ) ന്യ-ം ചെവിയുടെ പേർ. ഉത്തമാംഗം ശിരഃ (ഉ-ം ക്ലീ) മൂർദ്ധാ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഭ-ം ശിരസ്സിന്റെ പേർ.

ചികുരഃ കുന്തളോ ബാലഃ കചഃ കേശശ്ശിരോരുഹഃ
തദ്ച്യന്തേ കൈശികം കൈശ്യമളകാശ്ച കുണ്ഡകുന്തളാഃ 97

ചികുരഃ കുന്തളഃ ബാലഃ കചഃ കേശഃ ശിരോരുഹഃ (ന്യ-ം നാ) തലമുടിയുടെ പേർ. കൈശികം കൈശ്യം (ഉ-ം ക്ലീ) തലമുടിയുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. അളകാഃ ചുണ്ഡകുന്തളാഃ (ഉ-ം നാ) കുനിരയുടെ പേർ.

തേ ലലാടേ ഭ്രമരകാഃ കാകപക്ഷശ്ശിഖണ്ഡകഃ
കബരീ കേശവേശോഥ ധമ്മില്ലസ്സംയതാഃ കചാഃ 98

ഭ്രമരകാഃ (നാ) നെറ്റിക്കുനിരയുടെ പേർ. കാകപക്ഷഃ ശിഖണ്ഡകഃ (ഉ-ം നാ) കുമാരചൂഡയുടെ പേർ. കബരീ (സ്ത്രീ) കേശവേശഃ (നാ)

പു-ം കെട്ടിവെച്ച തലമുടിയുടെ പേർ. ധമ്മില്ലഃ (നാ) മുത്തുമാല തുടങ്ങിയുള്ള മാലകൾകൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ട തലമുടിയുടെ പേർ.

ശിഖാ ചൂഡാ കേശപാശീ വ്രതിനഃ പൂാ ജടാ സടാ
വേണീ പ്രവേണീ ശീർഷണ്യശിരസ്യൌ വിശദേ കചേ 99

ശിഖാ ചൂഡാ കേശപാശീ (സ്ത്രീ) കൂട്ടമയുടെ പേർ. പൂാ ജടാ സടാ (സ്ത്രീ) വ്രതംകൊണ്ടിരിക്കുന്നവന്റെ കൂട്ടമയുടെ പേർ. വേണീ പ്രവേണീ (പു-ം സ്ത്രീ) സപ്പുകുതിയാക്കപ്പെട്ട തലമുടിയുടെ പേർ. ശീർഷണ്യഃ ശിരസ്യഃ (പു-ം നാ) ചിക്കരുത്തു വെടിപ്പാക്കിയ തലമുടിയുടെ പേർ.

പാശഃ പക്ഷശ്ച ഹസ്തശ്ച കലാപാത്ഥാഃ കചാൽ പരേ
തനൂരുഹം രോമ ലോമ തദ്വ്യൌ ശ്മശ്രു പുംമുഖേ 100

തലമുടിയെ പറയുന്ന ശബ്ദങ്ങളിൽനിന്നു പരമായി പാശാദിശബ്ദങ്ങളെ ചേർത്താൽ ഉണ്ടാകുന്ന കേശപാശഃ കേശപക്ഷഃ കേശഹസ്തഃ ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങളൊക്കെയും തലമുടിയുടെ സമൂഹമെന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയവയാകുന്നു എന്നു പൂർവ്വാർദ്ധത്തിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. തനൂരുഹം രോമ ലോമ (ന-ം ക്ലീ) രോമത്തിന്റെ പേർ. ശ്മശ്രു (ക്ലീ) പുരുഷന്റെ വർദ്ധിച്ച മുഖരോമത്തിന്റെ പേർ.

ആകല്പവേഷൌ നേപഥ്യം പ്രതികർമ്മ പ്രസാധനം
ദശൈതേ ത്രിഷ്വലംകർത്താലംകരിഷ്ണുശ്ച മണ്ഡിതഃ 101
പ്രസാധിതോലംകൃതശ്ച ഭ്രഷിതശ്ച പരിഷ്കൃതഃ
വിഭ്രാഡ്ഭ്രാജിഷ്ണുരോചിഷ്ണു ഭ്രഷണം സ്യാദലംക്രിയാ 102

ആകല്പഃ വേഷഃ (പു-ം നാ) നേപഥ്യം (ക്ലീ) ന-ം വസ്ത്രാദികൾകൊണ്ടു് ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ശോഭയുടെ പേർ. പ്രതികർമ്മ പ്രസാധനം (പു-ം ക്ലീ) തിരുമ്മൽ മുതലായതിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ശോഭയുടെ പേർ. ആകല്പാദികൾ ത്രി-ം വസ്ത്രാദികളാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട ശോഭയുടെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ടു്. ദശൈതേ ത്രിഷു എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന ത്രി0 ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. അലംകർത്താ അലംകരിഷ്ണുഃ (പു-ം നാ) അലംകർത്രീ (സ്ത്രീ) അലംകർത്തു (ക്ലീ) ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ളതിനേയും ഊഹിച്ചുകൊൾക. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദം പു-ം അലങ്കരിക്കുന്നവന്റെ പേർ. മണ്ഡിതഃ പ്രസാധിതഃ അലംകൃതഃ ഭ്രഷിതഃ പരിഷ്കൃതഃ (ത്രി-ം നാ) അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവന്റെ പേർ. വിഭ്രാൾ ഭ്രാജിഷ്ണുഃ രോചിഷ്ണുഃ (ന-ം നാ) നല്ലവണ്ണം ശോഭിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ഭ്രഷണം അലംക്രിയാ (പു-ം സ്ത്രീ) അലങ്കരിക്കുന്ന ക്രിയയുടെ പേർ.

അലംകാരസ്ത്വാഭരണം പരിഷ്കാരോ വിഭൂഷണം
മണ്ഡനം ചാഥ മകുടം കിരീടം പുന്നപുംസകം 103

അലംകാരഃ (നാ) ആഭരണം (ക്ലീ) പരിഷ്കാരഃ (നാ) വിഭൂഷണം മണ്ഡനം (ഉ-ം ക്ലീ) ഉ-ം ആഭരണത്തിന്റെ പേർ. മകുടം (ക്ലീ) കിരീടം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഉ-ം കിരീടത്തിന്റെ പേർ.

ചൂഡാമണിശ്ശിരോരത്നം തരളോ ഹാരമധ്യഗഃ
ബാലപാശ്യാ പാരിതഥ്യാ പത്രപാശ്യാ ലലാടികാ 104

ചൂഡാമണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ശിരോരത്നം (ക്ലീ) ഉ-ം ചൂഡാമണിയുടെ പേർ. തരളഃ (നാ) മുത്തുമാലയുടെ നടുവിലുള്ള നായകമണിയുടെ പേർ. ബാലപാശ്യാ പാരിതഥ്യാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) മയിർപ്പട്ടത്തിന്റെ പേർ പത്രപാശ്യാ ലലാടികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) നെറ്റിപ്പട്ടത്തിന്റെ പേർ.

കർണ്ണികാ താലപത്രം സ്യാൽ കുണ്ഡലം കർണ്ണവേഷ്ടനം
ഗ്രൈവേയകം കണ്ഠഭൂഷാ ലംബനം സ്യാല്ലലന്തികാ 105

കർണ്ണികാ (സ്ത്രീ) താലപത്രം (ക്ലീ) ഉ-ം കാതിലിടുന്ന പൊന്നോലയുടെ പേർ. കുണ്ഡലം കർണ്ണവേഷ്ടനം (ഉ-ം ക്ലീ) കുണ്ഡലത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രൈവേയകം (ക്ലീ) കണ്ഠഭൂഷാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം കണ്ഠാഭരണത്തിന്റെ പേർ. ലംബനം (ക്ലീ) ലലന്തികാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം താവടത്തിന്റെ പേർ. നീളമുള്ള മാലയത്രേ താവടമാകുന്നതു്.

സപ്തർണ്ണൈഃ പ്രാലംബികാഥോരസ്സൂത്രികാ മൌക്തികീ
(കൈഃ കൃതാ
ഹാരോ മുക്താവലീ ദേവച്ഛന്ദോസൌ ശതയഷ്ടികാ 106

പ്രാലംബികാ (സ്ത്രീ) സപ്തർണ്ണംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ താവടത്തിന്റെ പേർ. ഉരസ്സൂത്രികാ (സ്ത്രീ) മുത്തുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ താവടത്തിന്റെ പേർ. ഹാരഃ (നാ) മുക്താവലീ (സ്ത്രീ) ഉ-ം മുത്തുമാലയുടെ പേർ. ദേവച്ഛന്ദഃ (നാ) നൂറിഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ പേർ.

ഹാരഭേദാ യഷ്ടിഭേദാൽ ഗ്രൈവ്യഗ്രൈവ്യാർദ്ധഗോസ്തനാഃ
അർദ്ധഹാരോ മാണവക ഏകാവല്യേകയഷ്ടികാ 107

ഹാരഭേദാ യഷ്ടിഭേദാൽ എന്നതിനു് ഇഴയുടെ സംഖ്യാഭേദംഹേതുവായിട്ടുള്ള മുത്തുമാലയുടെ ഭേദങ്ങൾ ഇനി പറയപ്പെടുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഗ്രൈവ്യഃ (നാ) മുപ്പത്തുരണ്ടിഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ പേർ. ഗ്രൈവ്യാർദ്ധഃ (നാ) ഇരുപത്തുനാലിഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ പേർ. ഗോസ്തനഃ (നാ) നാലിഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ പേർ. അർദ്ധഹാരഃ (നാ) പതിനെട്ടിഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ

പേർ. മാണവകഃ (നാ) ഇരുപതു് ഇഴയുള്ള മുത്തുമാലയുടെ പേർ. ഏകാവലീ (സ്ത്രീ) ഒരൊയിഴയായ മുത്തുമാലയുടെ പേർ.

സൈവ നക്ഷത്രമാലാ സ്യാൽ സപ്തവിംശതിമൌക്തികൈഃ
ആവാപകഃ പാരിഹാര്യഃ കടകോ വലയോസ്ത്രിയാം 108

നക്ഷത്രമാലാ (സ്ത്രീ) ഇരുപത്തേഴു മുത്തുകൊണ്ടു് ഒരൊയിഴയാക്കി ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട മാലയുടെ പേർ. ആവാപകഃ പാരിഹാര്യഃ കടകഃ (പു-ം നാ) വലയഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ര-ം വളയുടെ പേർ.

കേയൂരമംഗദം തുല്യേ അംഗുലീയകമൂർമ്മികാ
സാക്ഷാരാംഗുലിമുദ്രാ സ്യാൽ കങ്കണം കരരക്ഷണം 109

കേയൂരം അംഗദം (ഉ-ം ക്ലീ) തോൾവളയുടെ പേർ. അംഗുലീയകം (ക്ലീ) ഊർമ്മികാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം മോതിരത്തിന്റെ പേർ. അംഗുലിമുദ്രാ (സ്ത്രീ) മുദ്രമോതിരത്തിന്റെ പേർ. കങ്കണം കരരക്ഷണം (ഉ-ം ക്ലീ) കൈവളയുടെ പേർ.

സ്ത്രീകടീം മേഖലാ കാഞ്ചീ സപ്തികാ രശനാ സ്ത്രിയഃ
ക്ലീബേ സാരസനം ചാഥ പുംസ്ത്യടീം ശൃംഖലം ത്രിഷു 110

മേഖലാ കാഞ്ചീ സപ്തികാ രശനാ (ര-ം സ്ത്രീ) സാരസനം (ക്ലീ) ഉ-ം സ്ത്രീകളുടെ ഉടഞ്ഞാണിന്റെ പേർ. ശൃംഖലം (ക്ലീ) ശൃംഖലഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും, ശൃംഖലാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. പുരുഷന്റെ ഉടഞ്ഞാണിന്റെ പേർ.

പാദാംഗദേ തുലാകോടിർമ്മഞ്ജീരോ നൂപുരോസ്ത്രിയാം
ഹംസകഃ പാദകടകഃ കിംകിണീ ക്ഷുദ്രഘണ്ടികാ 111

പാദാംഗദം (ക്ലീ) തുലാകോടിഃ (സ്ത്രീ) മഞ്ജീരഃ നൂപുരഃ (ഉ-ം നാ) നൂപുരശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. ര-ം കാൽച്ചിലമ്പിന്റെ പേർ. ഹംസകഃ പാദകടകഃ (ഉ-ം നാ) കാൽവളയുടെ പേർ. കിംകിണീ ക്ഷുദ്രഘണ്ടികാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ചിലങ്കയുടെ പേർ.

ത്വക്ഫലക്രിമിരോമാണി വസ്യയോനിർദ്വയം ത്രിഷു
വാല്കലം ക്ഷൌമമാടി ഫാലം തു കാർപ്പാസം ബാദരം ച തൽ
കൌശേയം ക്രിമികോശോത്ഥം രാങ്കവം മൃഗരോമജം
ആനാഹതം നിഷ്പ്രവാണി തന്ത്രകം ച നവാംബരം 113

ത്വക്ഫലക്രിമിരോമാണി വസ്യയോനിഃ എന്നതിനു മരത്തിന്റെ തൊലി, കായ, പുഴു, രോമം ഇവ ര-ം വസ്ത്രകാരണമാകുന്നു എന്നും, ശേ

ത്രിഷു എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻപോകുന്ന പത്തു ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. വാല്യം (ക്ലീ) വാല്യഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും വാല്യീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ഇങ്ങിനെ മറ്റുള്ള ശബ്ദങ്ങളുടെ രൂപഭേദങ്ങളേയും ഊഹിച്ചുകൊൾക. ചണമരത്തിൻെറ തൊലി മുതലായ വല്ക്കംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. ഫാലം, കാർപ്പാസം, ബാദരം ന-ം പരത്തിനാൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. കൌശേയം കൃമികോശോത്ഥം ഉ-ം പുഴുക്കൂട്ടിലെ നൂൽകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. രാംകവം മൃഗരോമജം ഉ-ം മൃഗരോമംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. അനാഹതം നിർണ്ണവാണി തന്ത്രകം ന-ം നെയ്യാതിയിൽനിന്നു് അപ്പോൾ എടുത്ത വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ.

തൽ സ്യാദുദ്ഗമനീയം യദ്ധൌതയോർവ്വസ്ത്രയോർയുഗം
പത്രോർണ്ണം ധൌതകൌശേയം ബഹ്വമൂല്യം മഹാധനം 114

ഉദ്ഗമനീയം (ക്ലീ) അലക്കിയ ഇണപ്പുടവയുടെ പേർ. ബഹ്വമൂല്യം മഹാധനം (ഉ-ം ക്ലീ) പെരുവിലപ്പട്ടിൻെറ പേർ.

ക്ഷൌമം ദുകൂലം സ്യാദ്യേ തു നിവീതം പ്രാവൃതം ത്രിഷു
സ്ത്രീയാം ബഹ്വ്യേവ വസ്ത്രസ്യ ദശാസ്ത്ര്യവ്വത്തയോർദ്വയോഃ

ക്ഷൌമം ദുകൂലം (ഉ-ം ക്ലീ) വെളുത്ത പട്ടിൻെറ പേർ. നിവീതം പ്രാവൃതം (ഉ-ം ത്രിലിംഗമാകുന്നു) മൂടപ്പെട്ട വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. ദശാഃ (സ്ത്രീ) വസ്ത്രയഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. രണ്ടും ബഹുവചനാന്തമായിട്ടുതന്നെ പ്രയോഗിക്കണം. പുടവക്കരയുടെ പേർ.

ദൈഘ്ന്യമായാമ ആനാഹഃ പരിണാഹോ വിശാലതാ
പടച്ചരം ജീർണ്ണവസ്ത്രം സമൌ നക്തകകർപ്പടൌ 116

ദൈഘ്ന്യം (ക്ലീ) ആയാമഃ ആനാഹഃ (ഉ-ം നാ) മുന്നും നിളത്തിൻെറ പേർ. പരിണാഹഃ (നാ) വിശാലതാ (സ്ത്രീ) ഉ-ം വീതിയുടെ പേർ. പടച്ചരം ജീർണ്ണവസ്ത്രം (ഉ-ം ക്ലീ) പഴയ വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. നക്തകഃ കർപ്പടഃ (ഉ-ം നാ) പഴയ വസ്ത്രഖണ്ഡത്തിൻെറ പേർ.

വസ്ത്രമാച്ഛാദനം വാസശ്ചേലം വസനമംശുകം
സുചേലകഃ പടോസ്ത്രീ സ്യാദ്വരാസിഃ സ്ഥൂലശാടകഃ 117

വസ്ത്രം ആച്ഛാദനം വാസഃ ചേലം വസനം അംശുകം (ന്യ-ം ക്ലീ) വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. സുചേലകഃ പടഃ (ഉ-ം നാ) നല്ല വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. പടശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം. വരാസിഃ സ്ഥൂലശാടകഃ (ഉ-ം നാ) ഇഴക്കനത്തോടുകൂടിയ വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ.

നിചോളഃ പ്രച്ഛദപടസ്സമൌ രല്ലകകംബലൌ
അന്തരീയോപസംവ്യാനപരിധാനാന്യധോംശുകേ 118

നിചോളഃ പ്രച്ഛദപടഃ (പു-ം നാ) മൂടുപുടവയുടെ പേർ. രല്ലകഃ കംബളഃ (പു-ം നാ) കമ്പിളിയുടെ പേർ. അന്തരീയം ഉപസംവ്യാനം പരിധാനം അധോംശുകം (ത്രി-ം ക്ലീ) ഉടുത്ത വസ്ത്രത്തിന്റെ പേർ.

ദ്വൌ പ്രാവാരോത്തരാസംഗൌ സമൌ ബൃഹതികാ തഥാ
സംവ്യാനമുത്തരീയം ച ചോളഃ കൂപ്പാസകോസ്ത്രിയാം 119

പ്രാവാരഃ ഉത്തരാസംഗഃ (പു-ം നാ) ബൃഹതികാ (സ്ത്രീ) സംവ്യാനം ഉത്തരീയം (പു-ം ക്ലീ) ൽ-ം ഉത്തരീയത്തിന്റെ പേർ. ചോളഃ (നാ) കൂപ്പാസകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പു-ം കൂപ്പായത്തിന്റെ പേർ.

നിശാരസ്തു പ്രാവരണേ ഹിമാനിലനിവാരണേ
അഭ്രോരുകം വരസ്ത്രീണാം സ്യാച്ചണ്ഡാതകമസ്ത്രിയാം 120

നിശാരഃ (നാ) മഞ്ഞിനെയും കാറ്റിനെയും തടുക്കുന്നതായ പുതപ്പിന്റെ പേർ. അഭ്രോരുകം (ക്ലീ) ചണ്ഡാതകം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പു-ം ശ്രേഷ്ഠകളായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ അരയിൽനിന്നു തുടങ്ങി തുടയുടെ മധ്യത്തോളം മറച്ചുടുക്കുന്ന വസ്ത്രത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാത്ത്രിഷ്വാപ്രപദീനം തൽ പ്രാപ്നോത്യാ പ്രപദം ഹിയൽ
അസ്ത്രീ വിതാനമുല്ലോചോ ദൃഷ്യാദ്യം വസ്ത്രവേശ്മനി 121

ആപ്രപദീനം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. പുറവടിയോളം താണ വസ്ത്രത്തിന്റെ പേർ. വിതാനം (ക്ലീ) ഉല്ലോചഃ (നാ) പു-ം മേൽകെട്ടിയുടെ പേർ. ദൃഷ്യാദ്യം വസ്ത്രവേശ്മനി എന്നതിനു ദൃഷ്യാദിശബ്ദങ്ങൾ വസ്ത്രമയമായ ഗൃഹത്തെപ്പറയുന്നതാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ദൃഷ്യം (ക്ലീ) കൂടാരത്തിന്റെ പേർ. ആദ്യശബ്ദംകൊണ്ടു പടകുട്യാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

പ്രതിസീരാ ജവനികാ സ്യാത്തിരസ്കരണീ ച സാ
പരികർമ്മാംഗസംസ്കാരഃ സ്യാന്മാഷ്ടിർമ്മാർജ്ജനാ മൃജാ 122

പ്രതിസീരാ ജവനികാ തിരസ്കരണീ (പു-ം സ്ത്രീ) തിരശ്ശീലയുടെ പേർ. പ്രതിസീരാ യവനികാ എന്നും പാഠമുണ്ട്. പരികർമ്മ (ക്ലീ) അംഗസംസ്കാരഃ (നാ) ശരീരം വെടിപ്പുവരുത്തുന്നതിന്റെ പേർ. മാർഷ്ടിഃ മാർജ്ജനാ മൃജാ (പു-ം സ്ത്രീ) വസ്ത്രാദികൾകൊണ്ടുള്ള ശരീരശോധനത്തിന്റെ പേർ.

ഉദ്വർത്തനോത്സാദനേ ദ്വേ ക്ലീബേഥാപ്ലാവ ആപ്ലവഃ
സ്നാനം ചർച്ചാ തു ചാർച്ചിക്യം സ്ഥാസകോഥ പ്രബോധനം

അനുബോധഃ പത്രലേഖാ പത്രാംഗുലിരിമേ സമേ
തമാലപത്രതിലകശ്ചിത്രകാണി വിശേഷകം 124

പ്രതീതീയം ച തുരീയം ച ന സ്ത്രീയാമഥ കുംകുമം
കാശ്മീരജന്മാഗ്നിശിഖം വരം ബാൽഹികപീതനേ 125

രക്തസംകോചപിശുനം ധീരലോഹിതചന്ദനം
ലാക്ഷാ രാക്ഷാ ജതു ക്ലീബേ യാവോലക്തോ ദ്രുമാമയഃ 126

ഉദ്വർത്തനം ഉത്സാദനം (ന-ം ക്ലീ) പിഷ്ടാദികൾകൊണ്ടുള്ള ശരീരനിർമ്മലീകരണത്തിന്റെ പേർ. ഉദ്വർത്തനോച്ഛാദനേ ദ്വേ എന്നും പാഠമുണ്ട്. ആപ്ലാവഃ ആപ്ലവഃ (ന-ം നാ) സ്നാനം (ക്ലീ) ന-ം സ്നാനത്തിന്റെ പേർ. ചർച്ചാ (സ്ത്രീ) ചർച്ചിക്യം (ക്ലീ) സ്ഥാസകഃ (നാ) ന-ം ചന്ദനം മുതലായതു പൂശുന്നതിന്റെ പേർ. പ്രബോധനം (ക്ലീ) അനുബോധഃ (നാ) ന-ം ഗന്ധം നശിച്ച വസ്തുവിനു പിന്നെ ഗന്ധമുണ്ടാക്കുന്നതിന്റെ പേർ. പത്രലേഖാ പത്രാംഗുലിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) പത്തിക്കിറെഴുന്നതിന്റെ പേർ. തമാലപത്രം തിലകം ചിത്രകം വിശേഷകം (ത്ര-ം ക്ലീ) തിലകത്തിന്റെ പേർ. (തിലകം = തൊട്ടകം) ദ്വിതീയഞ്ച തുരീയഞ്ച ന സ്ത്രീയാം എന്നുകൂടിയുണ്ടാകയാൽ തിലകശബ്ദവും വിശേഷകശബ്ദവും പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. കുങ്കുമം കാശ്മീരജന്മ അഗ്നിശിഖം വരം ബാൽഹികം പീതനം രക്തം സംകോചം പിശുനം ധീരം ലോഹിതചന്ദനം (ത്രി-ം ക്ലീ) കുങ്കുമത്തിന്റെ പേർ ലാക്ഷാ രാക്ഷാ (ന-ം സ്ത്രീ) ജതു (ക്ലീ) യാവഃ അലക്തഃ ദ്രുമാമയഃ (ന-ം നാ) ന്യ-ം അരക്കിന്റെ പേർ.

ലവംഗം ദേവകുസുമം ശ്രീസംജ്ഞമഥ ജായകം
കാലേയകം ച കാളാനുസാര്യം ചാഥ സമാത്മകം 127

വംശികാഗരുരാജാർഹലോഹക്രിമിജജോംഗകം
കാളാഗവ്യഗരു സ്യാത്തു മംഗല്യം മല്ലികാഗന്ധി യത് 128

ലവംഗം ദേവകുസുമം ശ്രീസംജ്ഞം (ന-ം ക്ലീ) ഇലവംഗപ്പൂവിന്റെ പേർ. (ശ്രീസംജ്ഞമെന്നതിനു ശ്രീയുടെ സംജ്ഞപോലെ ഇരിക്കുന്ന സംജ്ഞയോടുകൂടിയതു് എന്നർത്ഥമാകയാൽ ശ്രീവാചകശബ്ദങ്ങൾ ഒക്കെയും ഇലവംഗപ്പൂവിന്റെ പേരാകുമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക.) ജായകം കാലേയകം കാളാനുസാര്യം (ന-ം ക്ലീ) പീതചന്ദനത്തിന്റെ പേർ. വംശികം അഗരു രാജാർഹം ലോഹം ക്രിമിജം ജോംഗകം കാളാഗരു (ദ്വ-ം ക്ലീ) കാരകിലിന്റെ പേർ. മംഗല്യം (ക്ലീ) മല്ലികപ്പൂനാറിയകിലിന്റെ പേർ.

യക്ഷധൂപസ്സർജ്ജരസോ രാളസ്സർവ്വരസാവപി
ബഹ്വൃചോപ്യഥ വൃകധൂപകൃത്രിമധൂപകൌ 129

യക്ഷധൂപഃ സർജ്ജരസഃ രാളഃ സർവ്വരസഃ ബഹ്വൃപഃ (ഭ-ം നാ) ചെഞ്ചല്യത്തിന്റെ പേർ. വൃകധൂപഃ കൃത്രിമധൂപകഃ (വ-ം നാ) അനേകപദാർത്ഥങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉത്ഭവിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായ ധൂപത്തിന്റെ പേർ.

തുരുഷ്കഃ പിണ്ഡകസ്സിൽഹോ യാവനോപ്യഥ പായസഃ
ശ്രീവാസോ വൃകധൂപോപി ശ്രീവേഷ്ടസരളദ്രവൌ 130

തുരുഷ്കഃ പിണ്ഡകഃ സിൽഹഃ യാവനഃ (ര-ം നാ) കുന്തുരുക്കത്തിന്റെ പേർ. പായസഃ ശ്രീവാസഃ വൃകധൂപഃ ശ്രീവേഷ്ടഃ സരളദ്രവഃ (ഭ-ം നാ) തിരുവട്ടപ്പശയുടെ പേർ.

മൃഗനാഭിർമൃഗമദഃ കസ്തൂരീ ചാഥ കോലകം
തക്കോലകം കോശഫലമഥ കർപ്പൂരമസ്ത്രിയാം 131
ഘനസാരശ്ചന്ദ്രസംജ്ഞസ്സിതാഭ്രോ ഹിമവാലുകാ
ഗന്ധസാരോ മലയജോ ഭദ്രശ്രീശ്ചന്ദനോസ്ത്രിയാം 132

മൃഗനാഭിഃ മൃഗമദഃ (വ-ം നാ) കസ്തൂരീ (സ്ത്രീ) ന-ം കസ്തൂരിയുടെ പേർ. കോലകം തക്കോലകം കോശഫലം (ന-ം ക്ലീ) തക്കോലപ്പട്ടിലിന്റെ പേർ. കർപ്പൂരം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഘനസാരഃ ചന്ദ്രസംജ്ഞഃ സിതാഭ്രഃ (ന-ം നാ) ഹിമവാലുകാ (സ്ത്രീ) ഭ-ം കർപ്പൂരത്തിന്റെ പേർ. ഗന്ധസാരഃ മലയജഃ ഭദ്രശ്രീ (ന-ം നാ) ചന്ദനഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ര-ം ചന്ദനത്തിന്റെ പേർ.

തൈലപർണ്ണീകഗോശീർഷേ ഹരിചന്ദനമസ്ത്രിയാം
തിലപർണ്ണീ തു പത്രാംഗം രഞ്ജനം രക്തചന്ദനം 133
കുചന്ദനം ചാഥ ജാതികോശജാതിഫലേ സമേ
കർപ്പൂരാഗരുകസ്തൂരീതക്കോലൈർയ്യക്ഷകർദ്ദമഃ 134

തൈലപർണ്ണീകം (ക്ലീ) വെൺചന്ദനത്തിന്റെ പേർ. ഗോശീർഷം (ക്ലീ) ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവിന്റെ ഗന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോട്ടുകൂടിയ ചന്ദനത്തിന്റെ പേർ. ഹരിചന്ദനം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. കപില ചന്ദനത്തിന്റെ പേർ. ഇങ്ങനെ മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ചിലർ തൈലപർണ്ണികാദിശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നും വെൺചന്ദനത്തിന്റെ പേർ എന്നും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. തിലപർണ്ണീ (സ്ത്രീ) പത്രാംഗം രഞ്ജനം രക്തചന്ദനം കുചന്ദനം (ര-ം ക്ലീ) ഭ-ം രക്തചന്ദനത്തിന്റെ പേർ. ജാതികോശം ജാതിഫലം (വ-ം ക്ലീ) ജാതിക്കയുടെ പേർ. യക്ഷകർദ്ദമഃ (നാ) കർപ്പൂരം അകിൽ കസ്തൂരി തക്കോലപ്പട്ടിൽ ഇവ കൂട്ടിച്ചേർത്തതിന്റെ പേർ.

ഗാത്രാനുലേപനീ വർത്തിർവ്വർണ്ണകോസ്ത്രീ വിലേപനം
ചൂർണ്ണാനി വാസയോഗാഃ സ്യുർഭാവിതം വാസിതം ത്രിഷു 135

ഗാത്രാനുലേപനീ വത്തിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) വണ്ണകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. വിലേപനം (ക്ലീ) നാലും സുഗന്ധദ്രവ്യംകൊണ്ടു മേൽ പൂശുവാൻ ചമച്ചു ഗുളികയുടെ പേർ. ചൂർണ്ണാനി (ക്ലീ) വാസയോഗാഃ (നാ) രണ്ടും വസ്ത്രാദികൾക്കു സൌരഭ്യമുണ്ടാക്കുവാൻ വിതറുന്ന പൊടിയുടെ പേർ. ഭാവിതം വാസിതം (രണ്ടും ത്രിലിംഗമാകുന്നു) സുഗന്ധത്തോടുകൂടിയതാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

സംസ്കാരോ ഗന്ധമാല്യാദ്യൈർയ്യസ്യാത്തദധിവാസനം
മാല്യം മാലാസ്രജൌ മൂർദ്ധ്നി കേശമധ്യേ തു ഗർഭകം 136

അധിവാസനം (ക്ലീ) സുഗന്ധദ്രവ്യംകൊണ്ടു ശരീരാദികൾക്കു സൌരഭ്യത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതിന്റെ പേർ. മാല്യം (ക്ലീ) മാലാ സ്രക് (പു-ം സ്ത്രീ) മൂന്നും തലയിൽ കെട്ടുന്ന മാലയുടെ പേർ. ഗർഭകം (ക്ലീ) മുടിയുടെ ഉള്ളിൽ വെയ്ക്കുന്ന മാലയുടെ പേർ.

പ്രഗ്രഷ്ടകം ശിഖാലംബീ പുരോന്യസ്തം ലലാമകം
പ്രാലംബമുല്ലംബീ സ്യാൽ കണ്ഠാദ്വൈകക്ഷ്യകം തു തൽ
യത്തിര്യ്ക്കക്ഷിപൃഷ്ഠമുരസി ശിഖാസനാപീഡശേഖരൌ
രചനാ സ്യാൽ പരിസ്പന്ദ ആഭോഗപരിപൂർണ്ണതാ 138

പ്രഗ്രഷ്ടകം (ക്ലീ) പിൻഭാഗത്തു തൂങ്ങും മാലയുടെ പേർ. ലലാമകം (ക്ലീ) മുമ്പിൽ തൊലും മാലയുടെ പേർ. പ്രാലംബം (ക്ലീ) കഴുത്തിൽനേരെ തൂങ്ങും മാലയുടെ പേർ. വൈകക്ഷ്യകം (ക്ലീ) മാറിൽ വിലങ്ങനെക്കിടക്കും മാലയുടെ പേർ. ആപീഡഃ ശേഖരഃ (പു-ം നാ) ശിരോലങ്കാരത്തിന്റെ പേർ. രചനാ (സ്ത്രീ) പരിസ്പന്ദഃ (നാ) രണ്ടും ചമയലിന്റെ പേർ. ആഭോഗഃ (നാ) പരിപൂർണ്ണതാ (സ്ത്രീ) രണ്ടും പൂർണ്ണതയുടെ പേർ.

ഉപധാനം തൂപബർഹ്യശ്യായാം ശയനീയവൽ
ശയനം മഞ്ചപര്യ്യങ്കപല്യങ്കാഃ ഖട്വയാ സമാഃ 139

ഉപധാനം (ക്ലീ) ഉപബർഹഃ (നാ) രണ്ടും തലയണയുടെ പേർ. ശയ്യാ (സ്ത്രീ) ശയനീയം ശയനം (പു-ം ക്ലീ) മൂന്നും കിടയ്ക്കയുടെ പേർ. മഞ്ചഃ പര്യ്യങ്കഃ പല്യങ്കഃ (പു-ം നാ) ഖട്വാ (സ്ത്രീ) നാലും കട്ടിലിന്റെ പേർ.

ഗണ്ഡുകഃ കന്ദുകോ ദീപഃ പ്രദീപഃ പീഠമാസനം
സമുദ്ഗകസ്സംപുടകഃ പ്രതിഗ്രാഹഃ പതദ്ഗ്രഹഃ 140

ഗണ്ഡുകഃ കന്ദുകഃ (പു-ം നാ) പന്തിന്റെ പേർ. ദീപഃ (ക്ലീ) പീഠത്തിന്റെ പേർ. സമുദ്ഗകഃ സംപുടകഃ (പു-ം നാ) ചെപ്പിന്റെ പേർ. പ്രതിഗ്രാഹഃ പതദ്ഗ്രഹഃ (പു-ം നാ) കോളായിയുടെ പേർ.

പ്രസാധനീ കംകതികാ പരിഷ്കാരഃ പടവാസകഃ
ദർപ്പണേ മുകുരാദർശൌ വ്യജനം താലവൃന്തകം 141

പ്രസാധനീ കംകതികാ (പു-ം സ്ത്രീ) ചീപ്പിന്റെ പേർ. പരിഷ്കാരഃ പടവാസകഃ (പു-ം നാ) വസ്ത്രാദികൾക്കു സുഗന്ധമുണ്ടാക്കുവാൻ നല്ലതായൊരു ചൂർണ്ണത്തിന്റെ പേർ. ദർപ്പണഃ മുകുരഃ ആദർശഃ (പു-ം നാ) കണ്ണാടിയുടെ പേർ. വ്യജനം താലവൃന്തകം (പു-ം ക്ലീ) ആലവട്ടത്തിന്റെ പേർ.

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

സന്തതിർഗ്ഗോത്രജനനകുലാന്യഭിജനാന്വയൌ
വംശോന്വവായസ്സന്താനോ വർണ്ണാഃ സ്യുർബ്രാഹ്മണാദയഃ 1

സന്തതിഃ (സ്ത്രീ) ഗോത്രം ജനനം കുലം (പു-ം ക്ലീ) അഭിജനഃ അന്വയഃ വംശഃ അന്വവായഃ സന്താനഃ (ബ-ം നാ) ഒരുത്തൻ വംശത്തിന്റെ പേർ. വർണ്ണാഃ (നാ) ബ്രാഹ്മണാദി നാലു ജാതികളുടെ പേർ.

വിപ്രക്ഷത്രിയവിട്ശൂദ്രാശ്ചാതുർവ്വർണ്ണ്യമിതി സ്മൃതം
രാജന്യബീജീ രാജവംശ്യോ ബീജ്യസ്തു കുലസംഭവഃ 2

ചാതുർവ്വർണ്ണ്യം (ക്ലീ) ബ്രാഹ്മണാദി നാലു ജാതികൾക്കും കൂടിയുള്ള പേർ. രാജന്യബീജീ രാജവംശ്യഃ (പു-ം നാ) രാജവംശത്തിൽ പിറന്നവന്റെ പേർ. ബീജ്യഃ (നാ) കുലത്തിങ്കൽ ജനിച്ചവന്റെ പേർ.

മഹാകുലകുലീനാർയ്യസഭ്യസജ്ജനസാധവഃ
ബ്രഹ്മചാരീ ഗൃഹീ വാനപ്രസ്ഥോ ഭിക്ഷുശ്ചതുഷ്ടയേ 3
ആശ്രമോസ്ത്രീ ദ്വിജാത്യഗ്ര്യജന്മബ്രഹ്മേഭബാന്ധവാഃ
വിപ്രശ്ച ബ്രാഹ്മണോന്യൌ ഷഡ്കർമ്മാ യാഗാദിഭിർയ്യുതഃ 4

മഹാകുലഃ കുലീനഃ ആർയ്യഃ സഭ്യഃ സജ്ജനഃ സാധുഃ (ന്യ-ം നാ) വലിയ വംശത്തിങ്കൽ പിറന്നവന്റെ പേർ. ആശ്രമഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ബ്രഹ്മചർയ്യം മുതലായതിന്റെ പേർ. ബ്രഹ്മചാരീ=ബ്രഹ്മചർയ്യവ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവൻ. ഗൃഹീ=ഗൃഹസ്ഥൻ. വാനപ്രസ്ഥൻ=തപസ്സിനായിക്കൊണ്ടു ഗൃഹാദികളെ ഉപേക്ഷിച്ചു വനത്തിലിരിക്കുന്നവൻ. ഭിക്ഷു=സന്ന്യാസി. ഇങ്ങിനെ ബ്രഹ്മചാരീ ഇത്യാദിപദങ്ങളുടെ അർത്ഥങ്ങൾ. ഇവിടെ ബ്രഹ്മചാരീ ഇത്യാദികളായ ശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടു ബ്രഹ്മചർയ്യം മുതലായ ധർമ്മത്തെ ഗ്രഹിക്കേണം. ബ്രഹ്മചർയ്യം മുതലായ ധർമ്മങ്ങൾക്കു് ആശ്രമമെന്ന പേർ സാധാരണമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ദ്വിജാതിഃ അഗ്ര്യജന്മാ

ദ്വൈവേദഃ ബാഡവഃ വിപ്രഃ ബ്രാഹ്മണഃ (ന്യ-ം നാ) ബ്രാഹ്മണന്റെ പേർ. ഷഡംഗമ്മാ (നാ) വേദത്തെ പഠിക്കുക, പഠിപ്പിക്കുക, യാഗത്തെച്ചെയ്യുക, ചെയ്യിക്കുക, ദാനം ചെയ്യുക, ദത്തമായതിനെ പ്രതിഗ്രഹിക്ക ഇങ്ങിനെ ആറു കർമ്മങ്ങളോടുകൂടിയ ബ്രാഹ്മണന്റെ പേർ.

വിദ്വാൻ വിപശ്ചിദ്ദോഷജ്ഞസ്സൻ സുധീഃ കോവിദോ ബുധഃ
ധീരോ മനീഷീ ജ്ഞഃ പ്രാജ്ഞസ്സംഖ്യാവാൻ പണ്ഡിതഃ
(കവിഃ 5

ധീമാൻ സൂരിഃ കൃതീ കൃഷ്ടിർല്ലഘുവണ്ണോ വിചക്ഷണഃ
ദൂരദർശീ ദീർഘദർശീ ശ്രോത്രിയശ്ഛാന്ദസൌ സമൌ 6

വിദ്വാൻ വിപശ്ചിൽ ദോഷജ്ഞഃ സൻ സുധീഃ കോവിദഃ ബുധഃ ധീരഃ മനീഷീ ജ്ഞഃ പ്രാജ്ഞഃ സംഖ്യാവാൻ പണ്ഡിതഃ കവിഃ ധീമാൻ സൂരിഃ കൃതീ കൃഷ്ടിഃ ലഘുവണ്ണഃ വിചക്ഷണഃ ദൂരദർശീ ദീർഘദർശീ (പ-ം നാ) വിദ്വാന്റെ പേർ. ശ്രോത്രിയഃ ഛാന്ദസഃ (പ-ം നാ) വേദാധ്യയനത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ.

മീമാംസകോ ജൈമിനീയേ വേദാന്തീ ബ്രഹ്മവാദിനി
വൈശേഷികേ സ്യാദൌലൂക്യസ്സൌഗതശ്ശൂന്യവാദിനി 7

മീമാംസകഃ ജൈമിനീയഃ (പ-ം നാ) മീമാംസാശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ. വേദാന്തീ ബ്രഹ്മവാദീ (പ-ം നാ) വേദാന്തശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ. വൈശേഷികഃ ഔലൂക്യഃ (പ-ം നാ) വൈശേഷികമതക്കാരന്റെ പേർ. സൌഗതഃ ശൂന്യവാദീ (പ-ം നാ) ശൂന്യവാദിയുടെ പേർ.

നൈയായികസ്ത്വാക്ഷപാദസ്സ്യാൽ സ്യാദ്വാദിക ആർഹകഃ
ചാർവ്വാകലൌകായതികൌ സൽകായ്യേ സാംഖ്യകാപിലൌ 8

നൈയായികഃ ആക്ഷപാദഃ (പ-ം നാ) ന്യായശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ. സ്യാദ്വാദികഃ ആർഹകഃ (പ-ം നാ) ആർഹകന്റെ പേർ. ചാർവ്വാകഃ ലൌകായതികഃ (പ-ം നാ) ലോകായതശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ. സൽകായ്യഃ സാംഖ്യഃ കാപിലഃ (ന-ം നാ) സാംഖ്യശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ.

ഉപാധ്യായോധ്യാപകസ്സ്യാത്സ്യന്നിഷേകാദികൃൽ ഗുരുഃ
മന്ത്രവ്യാഖ്യാകൃതാചാര്യ ആദേഷ്ടാ തദ്ധിതേ വ്രതീ 9

യഷ്ടാ ച യജമാനശ്ച സോമപീഥീ തു ദീക്ഷിതഃ
ഇജ്യാശീലോ യായജൂകോ യജ്വാ തു വിധിനേഷ്ടവാൻ 10

ഉപാധ്യായഃ അധ്യാപകഃ (പു-ം നാ) അധ്യയനത്തെ ചെയ്യിക്കുന്നവൻെറ പേർ. ഗുരുഃ (നാ) ഗർഭാധാനം മുതലായ കർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുവൻെറ പേർ. ആചാര്യഃ (നാ) മന്ത്രങ്ങളേയും മന്ത്രാർത്ഥങ്ങളേയും ഉപദേശിച്ചവൻെറ പേർ. പ്രതീ യഷ്ടാ യജമാനഃ (പു-ം നാ) യജമാനൻെറ പേർ. (യജമാനൻ=യാഗകർത്താവു്) ദീക്ഷിതഃ (നാ) സോമയാഗംചെയ്യുവൻെറ പേർ. ഇജ്യാശീലഃ യായജൂകഃ (പു-ം നാ) യാഗംചെയ്യുശീലമായവൻെറ പേർ. യജ്വാ (നാ) വിധിക്കു തക്കവണ്ണം യാഗം ചെയ്യുവൻെറ പേർ.

സ ഗീഷ്പതീഷ്ട്യാ സ്ഥപതിസ്സോമപീഥീ തു സോമപാഃ
സർവ്വവേദാസ്സ യേനേഷ്ടോ യാഗസ്സർവ്വസദക്ഷിണഃ 11

സ്ഥപതിഃ (നാ) ബൃഹസ്പതീസവമെന്ന യാഗത്തെ ചെയ്യുവൻെറ പേർ. സോമപീഥീ സോമപാഃ (പു-ം നാ) സോമപാനത്തെ ചെയ്യുവൻെറ പേർ. സർവ്വവേദാഃ (നാ) വിശ്വജിത്താകുന്ന യാഗത്തെ ചെയ്യുവൻെറ പേർ.

അനൂചാനഃ പ്രവചനേ സാംഗേധീതീ ഗുരോസ്തു യഃ
ലബ്ധാനുജ്ഞസ്സമാവൃത്തസ്സ്നാതാ തദ്ഭിഷവേ കൃതേ 12

അനൂചാനഃ (നാ) വേദത്തേയും വേദാംഗങ്ങളേയും അധ്യയനം ചെയ്യുവൻെറ പേർ. സമാവൃത്തഃ (നാ) വേദവേദാംഗങ്ങളെ അധ്യയനം ചെയ്തു് ആശ്രമാന്തരപ്രാപ്തിക്കായിക്കൊണ്ടു ഗുരുവിങ്കൽനിന്നു് അനുജ്ഞയെ ലഭിച്ചവൻെറ പേർ. സ്നാതാ (നാ) അവഭൃതസ്നാനംചെയ്യുവൻെറ പേർ.

ഛാത്രാന്തേവാസിനൌ ശിഷ്യേ ശൈക്ഷ്യഃ പ്രാഥമകല്പികഃ
ഏകബ്രഹ്മവ്രതാചാരാ മിഥസ്സബ്രഹ്മചാരിണഃ 13

ഛാത്രഃ അന്തേവാസീ ശിഷ്യഃ (പു-ം നാ) ശിഷ്യൻെറ പേർ. ശൈക്ഷ്യഃ (നാ) ശിക്ഷയെ ലഭിക്കുന്നവരുടെ പേർ. പ്രാഥമകല്പികഃ (നാ) പ്രഥമകല്പമാകുന്ന പ്രയോജനത്തോടുകൂടിയവരുടെ പേർ. പ്രഥമകല്പം= ആദ്യാരംഭം. 'ഏകബ്രഹ്മവ്രതാചാരാ മിഥസ്സബ്രഹ്മചാരിണഃ' എന്നതിനു് ഏകശാഖയെ അധ്യയനംചെയ്യുന്ന ബ്രഹ്മചാരികൾ അന്യോന്യം സബ്രഹ്മചാരികളാകുന്നു എന്നു സാരം.

സതീർത്ഥ്യസ്തൂപകുരവശ്ചിതവാനഗ്നിമഗ്നിചിൽ
പാരംപര്യോപദേശഃ സ്യാദൈതിഹ്യമിതിഹാവ്യയം 14

സതീർത്ഥ്യഃ ഏകഗുരവഃ (പു-ം നാ) ഒരു ഗുരുവിങ്കൽനിന്നു വിദ്യയെ ഗ്രഹിച്ചവരുടെ പേർ. അഗ്നിചിൽ (നാ) അഗ്നിയെ ചയിച്ചവൻെറ പേർ. പാരംപര്യോപദേശഃ (നാ) ഐതിഹ്യം (ക്ലീ) ഇതിഹ (അ) പു-ം

പാരംപര്യോപദേശത്തിന്റെ പേർ. ആദ്യോപദേഷ്ടാവ് ഇന്നവനെന്ന നിശ്ചയിക്കാതെ മുമ്പേ ജനിച്ചവരുടെ ഉപദേശംകൊണ്ടു മാത്രമുള്ളവരിൽ പ്രസിദ്ധിയോടുകൂടിയതായ കഥാ എന്നു സാരം.

ഉപജ്ഞാ ജ്ഞാനമാദ്യം സ്യാജ്ഞാതാചാരംഭ ഉപക്രമഃ
യജ്ഞസ്സയോഽപരോ യാഗസ്സപ്തതന്തുർമ്മഖഃ ക്രതുഃ 15

ഉപജ്ഞാ (സ്ത്രീ) ആദ്യമായ ജ്ഞാനത്തിന്റെ പേർ. ഉപക്രമഃ (നാ) ജ്ഞാനപൂർവ്വകമായ ആരംഭത്തിന്റെ പേർ. യജ്ഞഃ സവഃ അദ്ധ്വരഃ യാഗഃ സപ്തതന്തുഃ മഖഃ ക്രതുഃ (ഉ-ം നാ) യാഗത്തിന്റെ പേർ.

പാഠോ ഹോമശ്ചാതിഥീനാം സപര്യാ തർപ്പണം ബലിഃ
ഏതേ പഞ്ചമഹായജ്ഞാ ബ്രഹ്മയജ്ഞാദിനാമകാഃ 16

പാഠവും ഹോമവും അതിഥികളുടെ സപര്യയും തർപ്പണവും ബലിയും മഹായജ്ഞങ്ങളുമാകുന്നു. പാഠാദികൾക്കു ക്രമേണ ബ്രഹ്മയജ്ഞം എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള പേരുകൾ ഉണ്ട് എന്നു മേലെഴുതിയ ശ്ലോകത്തിന്റെ അർത്ഥം. പാഠം=വേദാദ്ധ്യയനം. ഹോമം=വൈശ്വദേവമെന്ന പേരോടുകൂടിയ ഹോമം. അതിഥികളുടെ സപര്യാ=അന്നാദികളെക്കൊണ്ടു തന്റെ ഗൃഹത്തിങ്കൽ വന്നവരുടെ സൽക്കാരം. തർപ്പണം=പിതൃപൂജ. ബലി=ഭൂതപൂജാ. പാഠത്തിന്നു ബ്രഹ്മയജ്ഞമെന്നും ഹോമത്തിന്നു ദേവയജ്ഞമെന്നും അതിഥിപൂജയ്ക്കു മനുഷ്യയജ്ഞമെന്നും തർപ്പണത്തിന്നു പിതൃയജ്ഞമെന്നും ബലിക്കു ഭൂതയജ്ഞമെന്നും പേരുണ്ട്. പാഠാദി അഞ്ചിന്നുംകൂടിയുള്ള പേർ മഹായജ്ഞമെന്നുമാകുന്നു.

സമജ്യാ പരിഷൽ ഗോഷ്ഠീ സഭാ സമിതിസംസദഃ
ആസ്ഥാനീ ക്ലീബ ആസ്ഥാനം സ്ത്രീനപുംസകയോസ്സദഃ 17

സമജ്യാ പരിഷൽ ഗോഷ്ഠീ സഭാ സമിതിഃ സംസൽ ആസ്ഥാനീ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ആസ്ഥാനം (ക്ലീ) സദഃ (ക്ലീ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ൻ-ം സഭയുടെ പേർ.

പ്രാഗ്വംശഃപ്രാഗ്വവിർഗ്ഗേഹാൽ സദസ്യാ വിധിദർശിനഃ
സഭാസദസ്സഭാസ്ഥാരാഃ സഭ്യാസ്സാമാജികാശ്ച തേ 18

പ്രാഗ്വംശഃ (നാ) യാഗശാലയിൽ ബഹിർഗൃഹത്തിന്റെ കിഴക്കുഭാഗത്തു സദസ്യാദികൾക്കിരിപ്പാനുണ്ടാക്കുന്ന ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. സദസ്യാഃ വിധിദർശിനഃ (ഉ-ം നാ) യാഗോപയോഗിയായ വേദത്തിങ്കൽ പഠയപ്പെട്ട വിധിയെ ദർശിക്കുന്നവരുടെ പേർ. സഭാസദഃ സഭാസ്ഥാരാഃ സഭ്യാഃ സാമാജികാഃ (ർ-ം നാ) സഭയിൽ വസിക്കുന്നവരുടെ പേർ.

അധ്വര്യുർഗാതൃഹോതാരോ യജുസ്സാമർഗ്വിദഃ ക്രമാൽ
ആഗ്നീധ്ര്യാദ്യാധനൈർവ്വായ്യാ ഋത്വിജോ യാജകാശ്ച തേ 19

അധ്വര്യുഃ (നാ) യാഗത്തിങ്കൽ യജുർവ്വേദകർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. ഉൽഗാതാ (നാ) സാമവേദകർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. ഹോതാ (നാ) ഋഗ്വേദകർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. ഋത്വിജഃ യാജകാഃ (ബ-ം നാ) യജമാനനാൽ ധനം കൊടുത്തു വരിയ്ക്കപ്പെടേണ്ടവരായ ആഗ്നീധ്ര്യാദികളുടെ പേർ. ആഗ്നീധ്ര്യാദികൾ: ആഗ്നീധ്രൻ, ഹോതാവു്, പ്രശാസ്താവു്, ഗ്രാവസ്തുത്തു്, ബ്രാഹ്മണാച്ഛംസി, ബ്രഹ്മൻ, മൈത്രാവരുണൻ, പ്രതിഷ്ഠാതാവു്, പ്രതിസ്ഥാതാവു്, നേഷ്ടാവു്, അച്ഛാവാകൻ, സുബ്രഹ്മണ്യൻ, ഉന്നേതാവു്—ഇങ്ങനെ ആഗ്നീധ്ര്യാദികൾ പേർ പതിമൂന്നു്. ഇവക്കു ഋത്വിക്കുകൾ എന്ന പേർ സാധാരണമാകുന്നു. യാജകന്മാർ എന്ന പേരും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു.

വേദിഃ പരിസ്തൃതാ ഭൂമിസ്സമേ സ്ഥണ്ഡിലചതുരേ
ചഷാലോ യൂപകടകഃ കുംഭാ സുഗഹനാ പ്ലുതിഃ 20

വേദിഃ (സ്ത്രീ) യാഗത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഡമരുകാകൃതിയായി കുഴിയ്ക്കപ്പെട്ട ഭൂമിയുടെ പേർ. സ്ഥണ്ഡിലം ചതുരം (ബ-ം ക്ലീ) യാഗത്തിനായിക്കൊണ്ടു നന്നാക്കപ്പെട്ട ഭൂഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ചഷാലഃ യൂപകടകഃ (ബ-ം നാ) യജ്ഞസ്തംഭത്തിന്റെ ശിരസ്സിങ്കൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടുന്ന വളയുടെ പേർ. കുംഭാ (സ്ത്രീ) യാഗശാലയുടെ ചുറുമുള്ള മറയുടെ പേർ.

യൂപാഗ്രം തമ്മ നിർമ്മന്ഥദാരുണീ തദരണിർദ്വയോഃ
ദക്ഷിണാഗ്നിർഗ്ഗാർഹപത്യാഹവനീയൌ ത്രയോഗ്നയഃ 21

യൂപാഗ്രം തമ്മ (ബ-ം ക്ലീ) യജ്ഞസ്തംഭാഗ്രഭാഗത്തിന്റെ പേർ. നിർമ്മന്ഥദാരു (ക്ലീ) അരണിഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. തീ കടഞ്ഞെടുപ്പാനുള്ള മരത്തിന്റെ പേർ. ദക്ഷിണാഗ്നിഃ ഗാർഹപത്യഃ ആഹവനീയഃ (ന-ം നാ) അഗ്നിവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ.

അഗ്നിത്രയമിദം ത്രേതാ പ്രണീതസ്സംസ്കൃതോനലഃ
സമൂഹ്യപരിചായ്യോപചായ്യാ അഗ്നൌ പ്രയോഗിണഃ 22

ത്രേതാ (സ്ത്രീ) ദക്ഷിണാഗ്നിയും ഗാർഹപത്യാഗ്നിയും ആഹവനീയാഗ്നിയും കൂടിയുള്ള പേർ. പ്രണീതഃ (നാ) മന്ത്രസംസ്കാരം കഴിഞ്ഞ അഗ്നിയുടെ പേർ. സമൂഹ്യഃ പരിചായ്യഃ ഉപചായ്യഃ (ന-ം നാ) അഗ്നിധാരണത്തിന്നായിക്കൊണ്ടുള്ള സ്ഥലവിശേഷത്തിന്റെ പേർ.

യോ ഗാർഹപത്യാദാനീയ ദക്ഷിണാഗ്നിഃ പ്രണീയതേ
തസ്മിന്നാനായ്യ ആഗ്നേയീ സ്വാഹാ ച ഹുതഭുക്പ്രിയാ 23

ആനായ്യഃ (നാ) ഗാർഹപത്യാഗ്നിയിൽനിന്ന് എടുത്തിട്ടു യാതൊരു ദക്ഷിണാഗ്നി സംസ്കരിക്കപ്പെടുന്നുവോ, അതിന്റെ പേർ. ആഗ്നേയീ സ്വാഹാ ഹുതഭുക്പ്രിയാ (ന.-ം സ്ത്രീ) അഗ്നിഭാര്യയുടെ പേർ.

ജുകൂ സാമിധൈനീ ധായ്യാ ച യാ സ്യാദഗ്നിസമിന്ധനേ
ഗായത്രീപ്രമുഖം ഛന്ദോ ഹവ്യപാകേ ചരുഃ പുമാൻ 24

സാമിധൈനീ ധായ്യാ (ന.-ം സ്ത്രീ) അഗ്നിയെ ജ്വലിപ്പിപ്പാനുള്ള ജുക്കിന്റെ പേർ. ഛന്ദഃ (ക്ലീ) ഗായത്ര്യാദികളുടെ പേർ. ചരുഃ (നാ) പക്വമായ ഹവിസ്സിന്റെ പേർ.

ആമിക്ഷാ സാ ശൃതോഷ്ണേ യാ ക്ഷീരേ സ്യാദ്ദധിയോഗതഃ
ധവിത്രം വ്യജനം തദ്യദ്രുചിതം മൃഗചർമ്മണാ 25

ആമിക്ഷാ (സ്ത്രീ) കാച്ചിയതായും ചൂടോടുകൂടിയതായുമിരിക്കുന്ന പാലിൽ തൈർ ചേർത്താൽ അതിന് ആമിക്ഷാ എന്നു പേരാകുന്നു. ധവിത്രം (ക്ലീ) തീ വീശുവാൻ മാൻതോലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ വിശറിയുടെ പേർ.

പൃഷദാജ്യം സദധ്യാജ്യേ പരമാന്നം തു പായസം
ഹവ്യകവ്യേ ദൈവപിത്ര്യേ അന്നേ പാത്രം സ്രുവാദികം 26

പൃഷദാജ്യം (ക്ലീ) തൈരോടുകൂടിയ നെയ്യിന്റെ പേർ. പരമാന്നം പായസം (ന.-ം ക്ലീ) ക്ഷീരാന്നത്തിന്റെ പേർ. ഹവ്യം (ക്ലീ) ദേവന്മാക്കായിക്കൊണ്ടു പാകംചെയ്യു അന്നത്തിന്റെ പേർ. കവ്യം (ക്ലീ) പിതൃക്കൾക്കായിക്കൊണ്ടു പാകംചെയ്യു അന്നത്തിന്റെ പേർ. പാത്രം (ക്ലീ) സ്രുവം മുതലായ ഹോമപാത്രത്തിന്റെ പേർ.

ധ്രുവോപഭൃജ്ജുഹൂന്നാ തു സ്രുവോഭേദാഃ സ്രുചഃ സ്രിയഃ
ഉപാകൃതഃ പശുരസൌ യോഭിമന്ത്ര്യ ഹതഃ ക്രതൌ 27

ധ്രുവാ (സ്ത്രീ) വയ്ങ്കതകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ സ്രുക്കിന്റെ പേർ. ഉപഭൃൽ (സ്ത്രീ) അരയാലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ സ്രുക്കിന്റെ പേർ. ജുഹൂഃ (സ്ത്രീ) പ്ലാശുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ സ്രുക്കിന്റെ പേർ. സ്രുചഃ (നാ) കരിങ്ങാലികൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ സ്രുക്കിന്റെ പേർ. ഭേദാഃ സ്രുചഃ എന്നതുകൊണ്ടു ധ്രുവാദികളും നാലും സ്രുക്കിന്റെ ഭേദങ്ങളാകുന്നു എന്നു പറയപ്പെട്ടുകയാൽ അതുകൾക്കു സ്രുക്കെന്ന പേർ സാധാരണമാകുന്നു എന്ന് അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഉപാകൃതഃ (നാ) യാഗത്തിങ്കൽ മന്ത്രോച്ചാരണപൂർവ്വമായി ഹിംസിക്കപ്പെട്ട പശുവിന്റെ പേർ.

പരംപരാകം ശമനം പ്രോക്ഷണം ച വധാർത്ഥകം
വാച്യുലിംഗാഃ പ്രമീതോപസംപന്നപ്രോക്ഷിതാ ഹതേ 28

പരംപരാകം ശമനം പ്രോക്ഷണം (ന-ം ക്ലീ) യാഗയോഗ്യമായ പശുവിന്റെ ഹിംസയുടെ പേർ. പ്രമീതഃ ഉപസംപന്നഃ പ്രോക്ഷിതഃ (ന-ം സ്ത്രീ) യാഗത്തിന്നായിക്കൊണ്ടു ഹിംസിക്കപ്പെട്ട പശുവിന്റെ പേർ. പ്രമീതാദിശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷ്യനിഘ്നങ്ങളാകുന്നു.

സാന്നായ്യം ഹവിരഗ്നൌ തു ഹുതം ശ്രിഷ്ടം വഷൾകൃതം
ദീക്ഷാന്തേവഭൃഥോ യജ്ഞേ തൽകർമ്മാഹ്നം തു യജ്ഞിയം 29

ശ്രിഷ്ടമഥ ക്രതുകർമ്മേഷ്ടം പൂർത്തം ഖാതാദികർമ്മണി
അമൃതം വിഘസോ യജ്ഞശേഷഭോജനശേഷയോഃ 30

സാന്നായ്യം (ക്ലീ) ഹവിശ്ശേഷത്തിന്റെ പേർ. വഷൾകൃതം (ക്ലീ) അഗ്നിയിൽ ഹോമിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. വിശേഷ്യനിഘ്നമാകുന്നു. അവഭൃഥഃ (നാ) യാഗത്തിങ്കലെ ദീക്ഷാവസാനക്രിയയുടെ പേർ. യജ്ഞിയം (ക്ലീ) യജ്ഞകർമ്മയോഗ്യമായ വസ്തുവിന്റെ പേർ. യജ്ഞിയശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. ഇഷ്ടം (ക്ലീ) യാഗാദിക്രിയയുടെ പേർ. പൂർത്തം (ക്ലീ) വാപീകൂപാദികളുടെയും ദേവാലയോദ്യാനാദികളുടെയും നിർമ്മാണത്തിന്റെ പേർ. അമൃതം (ക്ലീ) യാഗത്തിൽ ശേഷിച്ച പുരോഡാശാദികളുടെ പേർ. വിഘസഃ (നാ) അതിഥി മുതലായവർ ഭക്ഷിച്ചതിന്റെ ശേഷമായ അന്നത്തിന്റെ പേർ.

ത്യാഗോ വിഹാപിതം ദാനമുത്സർജ്ജനവിസർജ്ജനേ
വിശ്രാണനം വിതരണം സ്രുക്സ്രുവപ്രതിപാദനം 31

പ്രാദേശനം നിർവ്വപണമപവർജ്ജനമംഹതിഃ
മൃതാർത്ഥം തദ്ദേഹേ ദാനം ത്രിഷു സ്യാദൌർദ്ധ്വദേഹികം 32

ത്യാഗഃ (നാ) വിഹാപിതം ദാനം ഉത്സർജ്ജനം വിസർജ്ജനം വിശ്രാണനം വിതരണം സ്രുക്സ്രുവപ്രതിപാദനം പ്രാദേശനം നിർവ്വപണം അപവർജ്ജനം (ഫ-ം ക്ലീ) അംഹതിഃ (സ്ത്രീ) പതിമൂന്നും ദാനത്തിന്റെ പേർ. ഔർദ്ധ്വദേഹികം (ക്ലീ) മരിച്ചവരെ ഉദ്ദേശിച്ചു ചെയ്യപ്പെടുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ പേർ. ഔർദ്ധ്വദേഹികശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു.

പിതൃദാനം നിവാപഃ സ്യാച്ഛ്രാദ്ധം തൽകർമ്മ ശാസ്ത്രതഃ
അനാഹാര്യം മാസികംശേഷ്ടമേഹനഃ കൃതപോസ്ത്രിയാം. 33

പിതൃദാനം (ക്ലീ) നിവാപഃ (നാ) പിതൃക്കളെ ഉദ്ദേശിച്ചു ചെയ്യപ്പെടുന്ന ദാനത്തിന്റെ പേർ. ശ്രാദ്ധം (ക്ലീ) ആണ്ടുതോറുമുള്ള പിതൃകർമ്മത്തിന്റെ പേർ. അനാഹാര്യം (ക്ലീ) മാസംതോറുമുള്ള പിതൃകർമ്മത്തിന്റെ പേർ. അമാവാസ്യാശ്രാദ്ധമെന്നു സാരം. കൃതപഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം.

പകലിന്റെ എട്ടാമത്തെ അംശത്തിന്റെ പേർ. ഇവിടെ അംശപദംകൊണ്ടു മുഹൂർത്തത്തെ വിവക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു.

പര്യേഷണാ പരീഷ്ടിശ്ചാന്വേഷണാ ച ഗവേഷണാ
സനിസ്ത്വധ്യേഷണാ യാച്ഞാഭിശസ്തിർയ്യാചനാർത്ഥനാ 34

പര്യേഷണാ പരീഷ്ടിഃ അന്വേഷണാ ഗവേഷണാ (ര-ം സ്ത്രീ) ശ്രാദ്ധാദികർമ്മങ്ങൾക്കു യോഗ്യരെ അന്വേഷിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സനിഃ അധ്യേഷണാ (ര-ം സ്ത്രീ) ഗുരു മുതലായവരെ ഒരു കാര്യത്തിങ്കൽ പ്രാർത്ഥനാപൂർവ്വകമായി പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. യാച്ഞാ അഭിശസ്തിഃ യാചനാ അർത്ഥനാ (ര-ം സ്ത്രീ) യാചിക്ക എന്നതിന്റെ പേർ.

ഷഡ്ഭം ത്രിഷ്വപ്യമപ്യാത്ഥ്യം പാദ്യം പാദായ വാരിണി
ക്രമാദാതിഥ്യാതിഥേയേ അതിഥ്യർത്ഥ്യേ സാധുനി 35

ഷഡ്ഭം ത്രിഷു എന്നതിനു് ഇനി പഠവാൻപോകുന്ന അഭ്യർഹികളായ ആകശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. അർഘ്യം (ക്ലീ) പൂജയ്ക്കു വേണ്ടുന്ന ജലത്തിന്റെ പേർ. പാദ്യം കാലുകഴുകാനുള്ള വെള്ളത്തിന്റെ പേർ. ആതിഥ്യം അതിഥിക്കായിക്കൊണ്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. ആതിഥേയം അതിഥികളിൽ സാധുവായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ.

സ്യാദാവേശിക ആഗന്തുരതിഥിർന്നാ ഗൃഹാഗതേ
പൂജാ നമസ്യാപചിതിസ്സപര്യാർച്ചാർഹണാസ്സമാഃ 36

ആവേശികഃ ആഗന്തുഃ അതിഥി ഗൃഹാഗതഃ (ര-ം നാ) അതിഥിയുടെ പേർ. അതിഥിശബ്ദം പുല്ലിംഗംതന്നെയാകുന്നു. പൂജാ നമസ്യാ അപചിതിഃ സപര്യാ അർച്ചാ അർഹണാ (ന-ം സ്ത്രീ) പൂജയുടെ പേർ.

വരിവസ്യാ തു ശുശ്രൂഷാ പരിചര്യോപാസനം
വ്രജ്യാടാട്യാ പര്യടനം ചര്യാ താപീയ്യാപഥേ സ്ഥിതിഃ 37

വരിവസ്യാ ശുശ്രൂഷാ പരിചര്യാ (ന-ം സ്ത്രീ) ഉപാസനം (ക്ലീ) ര-ം പരിചാരകപ്രവൃത്തിയുടെ പേർ. വ്രജ്യാ അടാ അട്ട്യാ (ന-ം സ്ത്രീ) പര്യടനം (ക്ലീ) ര-ം പര്യടനത്തിന്റെ പേർ. (പര്യടനം=എല്ലാ പ്രദേശങ്ങളിലുമുള്ള നടപ്പു്) ചര്യാ (സ്ത്രീ) ധ്യാനമൌനാദിയോഗമാർഗ്ഗത്തിലുള്ള സ്ഥിതിയുടെ പേർ.

ഉപസ്പർശസ്ത്വാചമനമഥ മൌനമഭാഷണം
പ്രാചേതസശ്ചാദികവിസ്സ്യാന്മൈത്രാവരുണിശ്ച സഃ 38

വാല്മീകിശ്ചാഥ ഗാഥേയോ വിശ്വാമിത്രശ്ച കൌശികഃ
വ്യാസോ ദ്വൈപായനഃ പാരാശര്യസ്സത്യവതീസുതഃ 39

ഉപസ്പർശഃ (നാ) ആചമനം (ക്ലീ) ഷ-ം ആചമനത്തിന്റെ പേർ. മൌനം അഭാഷണം (ഷ-ം ക്ലീ) മൌനത്തിന്റെ പേർ. (മൌനം=മിണ്ടാതെയുള്ള ഇരിപ്പ്) പ്രാചേതസഃ ആദികവിഃ മൈത്രാവരുണിഃ വാല്മീകഃ (ർ-ം നാ) വാല്മീകമഹർഷിയുടെ പേർ. (വാല്മീകശബ്ദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ വാല്മീകിഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്) ഗാഥേയഃ വിശ്വാമിത്രഃ കൌശികഃ (സ-ം നാ) വിശ്വാമിത്രമഹർഷിയുടെ പേർ. വ്യാസഃ ദ്വൈപായനഃ പാരാശര്യഃ സത്യവതീസുതഃ (ർ-ം നാ) വേദവ്യാസമഹർഷിയുടെ പേർ.

ആനുപൂർവ്വീ സ്യാദാനുപൂർവ്വ്യം പരിപാടീ അനുക്രമഃ
പര്യായശ്ചാതിപാതസ്തു സ്യാൽ പര്യായ ഉപാത്യയഃ 40

ആനുപൂർവ്വീ ആനുപൂർവ്വ്യം പരിപാടീ (സ-ം സ്ത്രീ) അനുക്രമഃ പര്യായഃ (ഷ-ം നാ) ൠ-ം ക്രമത്തിന്റെ പേർ. അതിപാതഃ പര്യായഃ ഉപാത്യയഃ (സ-ം നാ) അതിക്രമത്തിന്റെ പേർ.

നിയമോ വ്രതമസ്ത്രീ തച്ചോപവാസാദി പുണ്യകം
ഔപവസ്ഥം തൂപവാസോ വിവേകഃ പൃഥഗാത്മതാ 41

നിയമഃ (നാ) വ്രതം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഷ-ം വ്രതത്തിന്റെ പേർ. തച്ചോപവാസാദി പുണ്യകമെന്നതിനു്, വ്രതമെന്നതു് ഏകാദശ്യുപവാസാദിസ്വരൂപമായാൽ അതിനു പുണ്യകമെന്നൊരു പേരുണ്ടു് എന്നു സാരം. ഔപവസ്ഥം (ക്ലീ) ഉപവാസഃ (നാ) ഷ-ം ഉപവാസത്തിന്റെ പേർ. വിവേകഃ (നാ) പൃഥഗാത്മതാ (സ്ത്രീ) ഷ-ം പൃഥക്സ്വരൂപത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാദ് ബ്രഹ്മവച്ചസം വൃത്താധ്യയനഭിരഥാഞ്ജലിഃ
പാഠേ ബ്രഹ്മാഞ്ജലിഃ പാഠേ വിപ്രുഷോ ബ്രഹ്മവിന്ദവഃ 42

ബ്രഹ്മവച്ചസം (ക്ലീ) സദാചാരവേദാഭ്യാസസംപത്തിയുടെ പേർ. ബ്രഹ്മാഞ്ജലിഃ (നാ) വേദപാഠത്തിങ്കലെ അഞ്ജലിയുടെ പേർ. ബ്രഹ്മവിന്ദവഃ (നാ) വേദം ചൊല്ലുമ്പോൾ വായിൽനിന്നു തെറിച്ച നീർത്തുള്ളികളുടെ പേർ.

ധ്യാനയോഗാസനേ ബ്രഹ്മാസനം കല്പേ വിധിക്രമൌ
മുഖ്യഃ സ്യാൽ പ്രഥമഃ കല്പോ നകല്പസ്തു തതോധമഃ 43

ബ്രഹ്മാസനം (ക്ലീ) ധ്യാനത്തിനായിക്കൊണ്ടും യോഗത്തിനായിക്കൊണ്ടുമുള്ള ആസനത്തിന്റെ പേർ. കല്പഃ വിധിഃ ക്രമഃ (സ-ം നാ) നിയോഗശാസ്ത്രത്തിന്റെ പേർ. മുഖ്യഃ സ്യാൽ പ്രഥമഃ കല്പഃ എന്നതിനു മുഖ്യമായിരിക്കുന്ന വിധി പ്രഥമകല്പമെന്നു പേരോടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നും അനുകല്പസ്തു തതോധമഃ എന്നതിനു് അതിങ്കൽനിന്നു് അധമമായിരിക്കുന്ന വിധി അനുകല്പമെന്ന പേരോടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നും സാരമാകുന്നു.

സംസ്കാരപൂർവ്വം ഗ്രഹണം സ്യാദുപാകരണം ശ്രുതേഃ
സ്മേ തു പാദഗ്രഹണമഭിവാദനമിത്യുഭേ 44

ഉപാകരണം (ക്ലീ) ഉപാകർമ്മത്തിന്റെ പേർ. പാദഗ്രഹണം അഭിവാദനം (ഉ-ം ക്ലീ) നാമഗോത്രങ്ങളെപ്പറഞ്ഞു ചെയ്യുന്ന വന്ദനത്തിന്റെ പേർ.

ഭിക്ഷുഃ പരിവ്രാഡ് കർമ്മന്ദീ പാരാശര്യുപധീ മസ്കരീ
തപസ്വീ താപസഃ പാരികാങ്ക്ഷീ വാചംയമോ മുനിഃ 45

ഭിക്ഷുഃ പരിവ്രാട് കർമ്മന്ദീ പാരാശരീ മസ്കരീ (ത്രി-ം നാ) സന്ന്യാസിയുടെ പേർ. തപസ്വീ താപസഃ പാരികാങ്ക്ഷീ (ന-ം നാ) തപസ്സുചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. വാചംയമഃ മുനിഃ (ഉ-ം നാ) മൌനവ്രതത്തെ അനുഷ്ഠിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

തപഃക്ലേശസഹോ ദാന്തോ വർണ്ണിനോ ബ്രഹ്മചാരിണഃ
ഋഷയസ്സത്യവചസഃ സ്നാതകസ്ത്വാപ്ലുതോ വ്രതീ 46

ദാന്തഃ (നാ) തപസ്സുകൊണ്ടുള്ള ക്ലേശത്തെ സഹിക്കുന്നവന്റെ പേർ. വർണ്ണിനഃ ബ്രഹ്മചാരിണഃ (ഉ-ം നാ) ബ്രഹ്മചാരികളുടെ പേർ. ഋഷയഃ സത്യവചസഃ (ഉ-ം നാ) ഋഷികളുടെ പേർ. സ്നാതകഃ (നാ) സമാവർത്തനം കഴിഞ്ഞിട്ടും ബ്രഹ്മചര്യത്തോടുകൂടി ഇരിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

യേ നിർജ്ജിതേന്ദ്രിയഗ്രാമാ യതിനോ യതയശ്ച തേ
യഃ സ്ഥണ്ഡിലേ വ്രതവശാച്ഛേതേ സ്ഥണ്ഡിലശായ്യസൌ
സ്ഥാണ്ഡിലശ്ചാഥ വിരജസ്തമസഃ സ്യുർ ദ്വയാതിഗാഃ
പവിത്രഃ പ്രയതഃ പൂതഃ പാഷണ്ഡസ്സർവ്വലിംഗിനഃ 48

യതിനഃ യതയഃ (ഉ-ം നാ) ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ ജയിച്ചവരുടെ പേർ. സ്ഥണ്ഡിലശായീ സ്ഥാണ്ഡിലഃ (ഉ-ം നാ) വ്രതവശാൽ നിലത്തു കിടക്കുന്നവന്റെ പേർ. വിരജസ്തമസഃ ദ്വയാതിഗാഃ (ഉ-ം നാ) രജസ്തമോഗുണങ്ങളെ അതിക്രമിച്ചവരുടെ പേർ. പവിത്രഃ പ്രയതഃ പൂതഃ (ന-ം നാ) ശുദ്ധിയോടുകൂടിയവന്റെ പേർ. പാഷണ്ഡാഃ സർവ്വലിംഗിനഃ (ഉ-ം നാ) വേദവിരുദ്ധസിദ്ധാന്തികളായ ബൌദ്ധക്ഷപണാദികളുടെ പേർ.

പാലാശോ ദണ്ഡ ആഷാഢോ വ്രതേ രാംഭസ്ത വൈണവഃ
അസ്ത്രീ കമണ്ഡലുഃ കുണ്ഡീ വ്രതിനാമാസനം വസീ 49

ആഷാഢഃ (നാ) ബ്രഹ്മചാരിയാൽ ധരിക്കപ്പെട്ട പലാശദണ്ഡത്തിന്റെ പേർ. (പലാശദണ്ഡം=പ്ലാശിൻകോൽ) രാംഭഃ വൈണവഃ (ഉ-ം നാ) വേണുദണ്ഡത്തിന്റെ പേർ. (വേണുദണ്ഡം=മുളവടി) കമണ്ഡലുഃ (നാ) നപുംസക

മായിട്ടുമാം. കുണ്ഡീ (സ്ത്രീ) ഏ-ം കിണ്ടിയുടെ പേർ. യൂസീ (സ്ത്രീ) തപസ്വികൾക്കിരിപ്പാൻ ദർഭകൊണ്ടു ചമച്ച ആസനത്തിന്റെ പേർ.

അജിനം ചർമ്മ കൃത്തിസ്ത്രീ ഭൈക്ഷം ഭിക്ഷാകദംബകം
സ്വാധ്യായസ്സ്യാജ്ജപസ്സത്യാഭിഷവസ്സവനം ച സഃ 50

അജിനം ചർമ്മ (ഏ-ം ക്ലീ) കൃത്തിഃ (സ്ത്രീ) ന-ം തോലിന്റെ പേർ. ഭൈക്ഷം (ക്ലീ) ഭിക്ഷാസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. സ്വാദ്ധ്യായഃ ജപഃ (ഏ-ം നാ) വേദാധ്യയനത്തിന്റെ പേർ. സുത്യാ (സ്ത്രീ) അഭിഷവഃ (നാ) സവനം (ക്ലീ) ന-ം സോമാഭിഷവത്തിന്റെ പേർ.

സവ്യൈനസാമപധ്വംസി ജപ്യം ത്രിഷ്വഘമർഷണം
ദർശശ്ച പൌർണ്ണമാസശ്ച യാഗൌ പക്ഷാന്തയോ പൃഥക് 51

അഘമർഷണം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. അഘമർഷണോ മന്ത്രഃ എന്നും അഘമർഷണീ ഋക് എന്നും അഘമർഷണം സൂക്തമെന്നും പ്രയോഗിക്കാം. സർവ്വപാപങ്ങളെയും നശിപ്പിക്കുന്നതായ മന്ത്രവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. ദർശഃ പൌർണ്ണമാസഃ (ഏ-ം നാ) ഇഷ്ടിവിശേഷങ്ങളുടെ പേർ. (കറുത്ത വാവു കഴിഞ്ഞാൽ ചെയ്യുന്ന ഇഷ്ടി ദർശവും വെളുത്ത വാവു കഴിഞ്ഞാൽ ചെയ്യുന്ന ഇഷ്ടി പൌർണ്ണമാസവുമാകുന്നു.)

ശരീരസാധനാപേക്ഷം നിത്യം യൽ കർമ്മ തദ്യമഃ
നിയമസ്തു സ യൽ കർമ്മാനിത്യമാഗന്തുസാധനം 52

യമഃ (നാ) ശരീരമാത്രസാധ്യമായും നിത്യമായുമിരിക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ പേർ. അങ്ങനെയുള്ള കർമ്മങ്ങൾ അഹിംസാ, സത്യം, അസ്തേയം, ബ്രഹ്മചര്യം, അപരിഗ്രഹം ഇവയാകുന്നു. നിയമഃ (നാ) മണ്ണ്, വെള്ളം ഇത്യാദികൾകൊണ്ടു സാധ്യമായും അനിത്യമായുമിരിക്കുന്ന കർമ്മത്തിന്റെ പേർ. (ശൌചാദികളെന്നു സാരം.)

ഉപവീതം ബ്രഹ്മസൂത്രം പ്രോദ്ധൃതേ ദക്ഷിണേ കരേ
പ്രാചീനാവീതമന്യസ്മിൻ നിവീതം കണ്ഠലംബിതം 53

ഉപവീതം (ക്ലീ) വലത്തുടെ ഇട്ട പൂണൂലിന്റെ പേർ. 'ഉപവീതം യജ്ഞസൂത്ര'മെന്നും പാഠമുണ്ട്. യജ്ഞസൂത്രം ബ്രഹ്മസൂത്രം (ഏ-ം ക്ലീ) പൂണൂലിന്റെ പേരാകുന്നു. പ്രാചീനാവീതം (ക്ലീ) ഇടത്തുടെ ഇട്ട പൂണൂലിന്റെ പേർ. നിവീതം (ക്ലീ) നേരേയിട്ട പൂണൂലിന്റെ പേർ.

അംഗുല്യഗ്രേ ദൈവം തീർത്ഥം സപ്തപ്രാംഗുല്യോർമ്മൂലേ കായം
മധ്യേഗുഷ്ഠാംഗുല്യോഃ പിത്ര്യം മൂലേ തർജ്ജന്യസ്യ ബ്രാഹ്മം

ദൈവം തീർത്ഥം ദൈവമായിരിക്കുന്ന തീർത്ഥമെന്നർത്ഥം. ഇതുകൊണ്ടു ദൈവതമെന്നൊരു ശബ്ദത്തെ ഊഹിക്കേണം. അതിനു വിരലുകളുടെ

അഗ്രമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. കായം (ക്ലീ) കായം=കനാകുന്ന ദേവതയോടു കൂടിയതു്. കൻ=പ്രജാപതി, കായം തീർത്ഥമെന്നതുകൊണ്ടു പ്രജാപതി തീർത്ഥമെന്നൊരു ശബ്ദത്തെ ഊഹിക്കണം. അതിനു ചെരുവിരലുകളുടെ മൂലമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. പിത്ര്യം (ക്ലീ) പിത്ര്യം തീർത്ഥമെന്നതുകൊണ്ടു പിതൃതീർത്ഥമെന്നൊരു ശബ്ദത്തെ ഊഹിക്കേണം. അതിനു പെരുവിരലിന്റെയും ചൂണ്ടാണിവിരലിന്റെയും മധ്യമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. ബ്രാഹ്മം (ക്ലീ) ബ്രാഹ്മം തീർത്ഥമെന്നതുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മതീർത്ഥമെന്നൊരു ശബ്ദത്തെ ഊഹിക്കേണം. അതിനു പെരുവിരലിന്റെ മൂലമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു.

സ്യാദ്ബ്രഹ്മഭ്രേയം ബ്രഹ്മതത്വം ബ്രഹ്മസായുജ്യമിത്യപി
ദേവഭ്രേയാദികം തദ്വൽ കൃച്ഛ്രം സാന്തപനാദികം 55

ബ്രഹ്മഭ്രേയം ബ്രഹ്മതത്വം ബ്രഹ്മസായുജ്യം (ന-ം ക്ലീ) ബ്രഹ്മഭാവത്തിന്റെ പേർ. ദേവഭ്രേയാദികം തദ്വൽ എന്നതിനു ദേവഭ്രേയം മുതലായതു ബ്രഹ്മഭ്രേയാദിതുല്യമാകുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ ദേവഭ്രേയം ദേവതത്വം ദേവസായുജ്യം ന-ം ദേവഭാവത്തിന്റെ പേർ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. കൃച്ഛ്രം (ക്ലീ) സാന്തപനാദിവ്രതങ്ങളുടെ പേർ.

സന്യാസവത്യനശനേ പുമാൻ പ്രായോഥ വീരഹാ
നഷ്ടാഗ്നിഃ കുഹനാ ലോഭാന്മിഥ്യൈവ്യാപഥകല്പനാ 56

പ്രായഃ (ന-ം) വൈരാഗ്യംഹേതുവായിട്ടു സ്വത്തെയും ഉപേക്ഷിച്ചു മരണത്തിനായിക്കൊണ്ടു ഭക്ഷിക്കാതെ കിടക്കുന്നവന്റെ പേർ. വീരഹാ നഷ്ടാഗ്നിഃ (പു-ം ന-ം) അഗ്നിയെ ഉപേക്ഷിച്ചവന്റെ പേർ. കുഹനാ (സ്ത്രീ) ദ്രവ്യാഗ്രഹംഹേതുവായിട്ടു കപടഭക്തിയെക്കൊണ്ടു മൌനധ്യാനാദിയെ ചെയ്യുന്നതിന്റെ പേർ.

വ്രാത്യസ്സംസ്കാരഹീനസ്സ്യാദസാധ്യായോ നിരാകൃതിഃ
ധമ്മധ്വജീ ലിംഗവൃത്തിരവകീർണ്ണീ ക്ഷതവ്രതഃ 57

വ്രാത്യഃ (ന-ം) വിഹിതകാലങ്ങളിൽ ഉപനയനം കഴിയാത്തവന്റെ പേർ. അസാധ്യായഃ നിരാകൃതിഃ (പു-ം ന-ം) ഓതു ചെല്ലാത്തവന്റെ പേർ. ധമ്മധ്വജീ ലിംഗവൃത്തിഃ (പു-ം ന-ം) ഉപജീവനത്തിനായിക്കൊണ്ടു ജടാദികളായ ധർമ്മചിഹ്നങ്ങളെ ധരിച്ചവന്റെ പേർ. അവകീർണ്ണീ ക്ഷതവ്രതഃ (പു-ം ന-ം) വ്രതത്തിൽ പിഴച്ചവന്റെ പേർ.

സുപ്തേ യസ്മിന്നസ്തമേതി സുപ്തേ യസ്മിന്നുദേതി ച
അംശുമാനഭിനിമ്മുക്താഭ്യുദിതൌ തൌ യഥാക്രമം 58

അഭിനിമ്മുക്തഃ (ന-ാ) സൂര്യാസ്തമയത്തിൽ ഉറങ്ങുന്നവന്റെ പേർ. അഭ്യുദിതഃ (ന-ാ) സൂര്യോദയസമയത്തിങ്കൽ ഉറങ്ങുന്നവന്റെ പേർ.

പരിവേത്താനുജോന്യുഢേ ജ്യേഷ്ഠേ ദാരപരിഗ്രഹാൽ
പരിവിത്തിസ്തു തജ്ജ്യായാൻ വിവാഹോപയമൌ സമൌ
തഥാ പരിണയോദ്വാഹോപയാമാഃ പാണിപീഡനം
വ്യുഢായോ ഗ്രാമ്യധർമ്മശ്ച യാഭോ നിധുവനം രതം 60

പരിവേത്താ (നാ) ജ്യേഷ്ഠൻ വേൾക്കാതെ വേട്ട അനുജന്റെ പേർ. പരിവിത്തിഃ (നാ) അനുജൻ വേട്ടിരിക്കുമ്പോൾ വേളി കഴിയാത്ത ജ്യേഷ്ഠന്റെ പേർ. വിവാഹഃ ഉപയമഃ പരിണയഃ ഉദ്വാഹഃ ഉപയാമഃ (ഇ-ം നാ) പാണിപീഡനം (ക്ലീ) ന്യ-ം വിവാഹത്തിന്റെ പേർ. വ്യുഢായഃ ഗ്രാമ്യധർമ്മഃ യാഭഃ (ന-ം നാ) നിധുവനം രതം (ര-ം ക്ലീ) ഇ-ം സംഭോഗത്തിന്റെ പേർ.

ത്രിവർഗ്ഗോ ധർമ്മകാമാർത്ഥശ്ചതുർവ്വർഗ്ഗസ്സമോക്ഷകൈഃ
സഖ്യൈസ്സ്യാച്ചതുർഭദ്രം ജന്യാഃ സ്നിഗ്ധാ വരസ്യ യേ 61

ത്രിവർഗ്ഗഃ (നാ) ധർമ്മാർത്ഥകാമങ്ങൾ മൂന്നിന്നും കൂടിയുള്ള പേർ. ചതുർവ്വർഗ്ഗഃ (നാ) ധർമ്മാർത്ഥകാമമോക്ഷങ്ങൾ നാലിന്നും കൂടിയുള്ള പേർ. ചതുർഭദ്രം (ക്ലീ) ബലത്തോടുകൂടിയ ധർമ്മാർത്ഥകാമമോക്ഷങ്ങളുടെ പേർ. ജന്യാഃ (നാ) കന്യയെ വേളികഴിപ്പാനിച്ഛിക്കുന്നവന്നു കന്യാഘടകന്മാരായിപ്പറപ്പെട്ടുന്ന സ്നേഹിതന്മാരുടെ പേർ.

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

മൂർദ്ധാഭിഷിക്തോ രാജന്യോ ബാഹുജഃ ക്ഷത്രിയോ വിരാൾ
രാജ്ഞി രാട്പാർത്ഥിവക്ഷ്മാഭൃന്നൃപത്രിപമഹീക്ഷിതഃ 1

മൂർദ്ധാഭിഷിക്തഃ രാജന്യഃ ബാഹുജഃ ക്ഷത്രിയഃ വിരാട് (ഇ-ം നാ) ക്ഷത്രിയന്റെ പേർ. രാജാ രാട് പാർത്ഥിവഃ ക്ഷ്മാഭൃൽ നൃപഃ ത്രിപഃ മഹീക്ഷിൽ (ഉ-ം നാ) രാജാവിന്റെ പേർ.

രാജാ തു പ്രണതാശേഷസാമന്തഃ സ്യാദധീശ്വരഃ
ചക്രവർത്തീ സാർവ്വഭൌമോ നൃപോന്യേ മണ്ഡലേശ്വരാഃ 2

അധീശ്വരഃ (നാ) നാട്ടുവാഴികളാൽ വണങ്ങപ്പെട്ട രാജാവിന്റെ പേർ. ചക്രവർത്തീ സാർവ്വഭൌമഃ (ര-ം നാ) നാടെല്ലാം വാഴുന്ന രാജാവിന്റെ പേർ. മണ്ഡലേശ്വരഃ (നാ) ഖണ്ഡരാജ്യം വാഴുന്ന രാജാവിന്റെ പേർ.

യേനേഷ്ടം രാജസൂയേന മണ്ഡലസ്യേശ്വരശ്ച യഃ
ശാസ്തീ യശ്ചാജ്ഞയാ രാജ്ഞസ്സ സമ്രാഡഥ രാജകം 3
രാജന്യകം ച നൃപതിക്ഷത്രിയാണാം ഗണേ ക്രമാൽ
മന്ത്രീ ധീസചിവോമാത്യോന്യേ കർമ്മസചിവാസ്തതഃ 4

സമ്രാട് (നാ) രാജസൂയമെന്ന യാഗത്തെച്ചെയ്യുവനായും ദ്വാദശമണ്ഡലങ്ങൾക്ക് ഈശ്വരനായും സകലരാജാക്കന്മാരിലും തൻറെ ആജ്ഞയെ നടത്തുന്നവനായുമിരിക്കുന്ന രാജാവിൻറെ പേർ. രാജകം (ക്ലീ) രാജസമൂഹത്തിൻറെ പേർ. രാജന്യകം (ക്ലീ) ക്ഷത്രിയസമൂഹത്തിൻറെ പേർ. മന്ത്രീ ധീസചിവഃ അമാത്യഃ (ത്രി-ം നാ) മന്ത്രിയുടെ പേർ. കർമ്മസചിവാഃ (നാ) മന്ത്രിയല്ലാത്ത സചിവന്മാരുടെ പേർ.

മഹാമാത്രാഃ പ്രധാനാനി പുരോധാസ്തു പുരോഹിതഃ
ദ്രഷ്ടരി വ്യവഹാരാണാം പ്രാഡ്വിവാകാക്ഷദർശകൗ 5

മഹാമാത്രാഃ (നാ) പ്രധാനാനി (ക്ലീ) ബ-ം രാജസഹായജനങ്ങളിൽ പ്രാധാന്യമുള്ളവരുടെ പേർ. പുരോധാഃ പുരോഹിതഃ (പു-ം നാ) പുരോഹിതൻറെ പേർ. പ്രാഡ്വിവാകഃ അക്ഷദർശകഃ (പു-ം നാ) ന്യായാധിപതിയുടെ പേർ. (ന്യായാധിപതി=വ്യവഹാരത്തിങ്കൽ തീർപ്പു കല്പിക്കുന്നവൻ)

പ്രതീഹാരേ ദ്വാരപാലദ്വാസ്ഥദ്വാസ്ഥിതദർശകാഃ
രക്ഷിവർഗ്ഗസ്ത്വനീകസ്ഥോഥാധ്യക്ഷാധികൃതൗ സമൗ 6

പ്രതീഹാരഃ ദ്വാരപാലഃ ദ്വാസ്ഥഃ ദ്വാസ്ഥിതഃ ദർശകഃ (ത്രി-ം നാ) വാതിൽ കാക്കുന്നവൻറെ പേർ. രക്ഷിവർഗ്ഗഃ അനീകസ്ഥഃ (പു-ം നാ) രാജരക്ഷകഗണത്തിൻറെ പേർ. അധ്യക്ഷഃ അധികൃതഃ (പു-ം നാ) അധികാരിയുടെ പേർ.

സ്ഥായുകോധികൃതോ ഗ്രാമേ ഗോപോ ഗ്രാമേഷു ഭൂരിഷു
ഭൈഷരികഃ കനകാധ്യക്ഷോ രൂപ്യാധ്യക്ഷസ്തു നൈഷ്കികഃ 7

സ്ഥായുകഃ (നാ) ഒരു ഗ്രാമത്തിങ്കലെ അധികാരിയുടെ പേർ. ഗോപഃ (നാ) വളരെ ഗ്രാമങ്ങളിലെ അധികാരിയുടെ പേർ. ഭൈഷരികഃ കനകാധ്യക്ഷഃ (പു-ം നാ) സ്വർണ്ണാധികാരിയുടെ പേർ. രൂപാധ്യക്ഷഃ നൈഷ്കികഃ (പു-ം നാ) രൂപ്യാധികാരിയുടെ പേർ. രൂപ്യം=വെള്ളി.

അന്തഃപുരേ തദധികൃതസ്സ്യാദന്തർവ്വംശികോ ജനഃ
സൈവിടല്ലോഃ കഞ്ചുകിന സ്ഥാപത്യാസ്സൈവിടാശ്ച തേ 8

അന്തർവ്വംശികഃ (നാ) രാജസ്ത്രീഗൃഹത്തിങ്കലെ അധികാരിയുടെ പേർ. സൈവിടല്ലോഃ കഞ്ചുകിനഃ സ്ഥാപത്യഃ സൈവിടാഃ (ത്രി-ം നാ) രാജാവി

ന്റെ സമീപത്തിങ്കലോ രാജസ്ത്രീകളുടെ സമീപത്തിങ്കലോ വേത്രധരന്മാരായി വസിക്കുന്ന രക്ഷാപുരുഷന്മാരുടെ പേർ.

ഷണ്ഡോ വഷ്വരസ്ത്വല്യൌ സേവകാഹ്യനുജീവിനഃ
വിഷയാനന്തരോ രാജാ ശത്രുമ്മിത്രമതഃ പരം 9

ഷണ്ഡഃ വഷ്വരഃ (പു-ം നാ) രാജസ്ത്രീകളിരിക്കുന്ന ഗൃഹത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്ന നപുംസകത്തിന്റെ പേർ. സേവകാഃ അനുജീവിനഃ (പു-ം നാ) സേവകന്മാരുടെ പേർ. 'വിഷയാനന്തരോ രാജാ ശത്രുമ്മിത്രമതഃ പര'മെന്നതിനു തന്റെ രാജ്യത്തിനു് അടുത്ത രാജ്യത്തിന്റെ അധിപതിയായ രാജാവു തനിക്കു ശത്രുവാകുന്നു എന്നും അതിന്നപ്പുറമുള്ള രാജ്യത്തിന്റെ അധിപതിയായ രാജാവു തനിക്കു ബന്ധുവാകുന്നു എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു.

ഉദാസീനഃ പരതരഃ പാർഷ്ണിഗ്രാഹസ്തു പൃഷ്ഠതഃ
രിപൌ വൈരിസപത്നാരിദ്വിഷദ്ദ്വേഷണദുർഹൃദഃ 10
ദ്വിഡ്വിപക്ഷാഹിതാമിത്രദസ്യുശാത്രവശത്രവഃ
അഭിഘാതിപരാരാതിപ്രത്യർത്ഥിപരിപന്ഥിനഃ 11

ഉദാസീനഃ പരതരഃ എന്നതിനു ശത്രുവും ബന്ധുവുമല്ലാത്തവനായി ഏറ്റവും അകന്ന രാജാവു് ഉദാസീനനെന്ന പേരോടുകൂടിയവൻ എന്നർത്ഥമാകുന്നു. പാർഷ്ണിഗ്രാഹഃ (നാ) ഒരു രാജാവു ശത്രുവിനെ ജയിപ്പാൻ പോയ സമയം പിൻഭാഗത്തൂടെ വന്നു് ആ രാജാവിന്റെ രാജ്യത്തെ അപഹരിപ്പാനിച്ഛിക്കുന്നവന്റെ പേർ. രിപുഃ വൈരീ സപത്നഃ അരിഃ ദ്വിഷൽ ദ്വേഷ്ണഃ ദുർഹൃൽ ദ്വിൽ വിപക്ഷഃ അഹിതഃ അമിത്രഃ ദസ്യുഃ ശാത്രവഃ ശത്രുഃ അഭിഘാതീ പരഃ അരാതിഃ പ്രത്യർത്ഥീ പരിപന്ഥീ (ഥൻ-ം നാ) ശത്രുവിന്റെ പേർ.

സ്നിഗ്ധോ വയസ്യസ്സവയാ അഥ മിത്രം സഖാ സുഹൃൽ
സഖ്യം സാപ്തപദീനം സ്യാദനുരോധോനുവർത്തനം 12

സ്നിഗ്ധഃ വയസ്യഃ സവയാഃ (സ-ം നാ) തുല്യവയസ്സായവന്റെ പേർ. മിത്രം (ക്ലീ) സഖാ സുഹൃൽ (പു-ം നാ) മൂന്നും സഖിയുടെ പേർ. സഖ്യം സാപ്തപദീനം (പു-ം ക്ലീ) സഖ്യത്തിന്റെ പേർ. അനുരോധഃ (നാ) അനുവർത്തനം (ക്ലീ) പു-ം അനുസരണത്തിന്റെ പേർ.

യഥാഹ്നവർണ്ണഃ പ്രണിധിരപസർപ്പശ്ചരഃ സ്പശഃ
ചാരശ്ച ഗൂഢപുരുഷശ്ചാരസ്ത്രീഷു 13

യഥാഹ്നവർണ്ണഃ പ്രണിധിഃ അപസർപ്പഃ ചരഃ സ്പശഃ ചാരഃ ഗൂഢപുരുഷഃ (പു-ം നാ) വേഷച്ഛന്നന്മാരായി നടന്നു രാജ്യവൃത്താന്തത്തെ അറിയുന്നവരു

ടെ പേർ. ആപ്തഃ പ്രത്യയിതഃ (വ-ം ത്രിലിംഗമാകുന്നു) വിശ്വസ്തന്റെ പേർ.

സാംവത്സരോ ജ്യൌതിഷികോ ദൈവജ്ഞഗണകാവപി
സ്യുർമ്മൌഹൂർത്തികമൌഹൂർത്തജ്ഞാനികാർത്താന്തികാ അപി

സാംവത്സരഃ ജ്യൌതിഷികഃ ദൈവജ്ഞഃ ഗണകഃ മൌഹൂർത്തികഃ മൌഹൂർത്തഃ ജ്ഞാനീ കാർത്താന്തികഃ (വ്യ-ം നാ) ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്രത്തെ അറിയുന്നവന്റെ പേർ.

താന്ത്രികോജ്ഞാതസിദ്ധാന്തസ്സ്ത്രീ ഗൃഹപതിസ്സമൌ
ലിപികാരോക്ഷരചണോക്ഷരപുഞ്ജശ്ച ലേഖകേ 15

താന്ത്രികഃ ജ്ഞാതസിദ്ധാന്തഃ (വ-ം നാ) പല മതത്തേയും അറിഞ്ഞവന്റെ പേർ. സ്ത്രീ ഗൃഹപതിഃ (വ-ം നാ) ഗൃഹപതിയുടെ പേർ. ലിപികാരഃ അക്ഷരചണഃ അക്ഷരപുഞ്ജഃ ലേഖകഃ (ര്-ം നാ) എഴുത്തുകാരന്റെ പേർ.

ലിഖിതാക്ഷരസംസ്ഥാനേ ലിപിർല്ലിബിരുഭേ സ്ത്രിയൌ
സ്യാൽ സന്ദേശഹരോ ദൂതോ ദൂത്യം തദ്ഭാവകർമ്മണോഃ 16

ലിഖിതം അക്ഷരസംസ്ഥാനം (വ-ം ക്ലീ) ലിപിഃ ലിബിഃ (വ-ം സ്ത്രീ) നാലും എഴുതപ്പെട്ട അക്ഷരത്തിന്റെ പേർ. സന്ദേശഹരഃ ദൂതഃ (വ-ം നാ) ദൂതന്റെ പേർ. ദൂത്യം (ക്ലീ) ദൂതനാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയുടേയും ദൂതകർമ്മത്തിന്റേയും പേർ.

അധ്വനീനോധ്വഗോധ്വന്യ പാന്ഥഃ പഥികഇത്യപി
സാമ്യമാത്യസുഹൃൽകോശരാഷ്ട്രദുർഗ്ഗബലാനി ച 17
രാജ്യംഗാനി പ്രകൃതയഃ പൌരാണാം ശ്രേണയോപി ച
സന്ധിർന്നാ വിഗ്രഹോ യാനമാസനം ദ്വൈധമാശ്രയഃ 18
ഷാഡ്ഗുണ്യാശ്ശക്തയസ്തിസ്രഃ പ്രഭാവോത്സാഹമന്ത്രജാഃ
ക്ഷയഃ സ്ഥാനഞ്ച വൃദ്ധിശ്ച ത്രിവർഗ്ഗോ നീതിവേദിനാം 19

അധ്വനീനഃ അധ്വഗഃ അധ്വന്യഃ പാന്ഥഃ പഥികഃ (ത്രി-ം നാ) വഴിപോക്കന്റെ പേർ. സാമ്യമാത്യസുഹൃൽകോശരാഷ്ട്രദുർഗ്ഗബലാനി ച രാജ്യാംഗാനി എന്നതിനു രാജ്യാംഗാനി എന്ന പദം സാമ്യാദികൾക്കു് ഒക്കെക്കൂടിയുള്ള പേരാകുന്നു എന്നത്രേ. സാമി=രാജാവു്. അമാത്യൻ=മന്ത്രി. സുഹൃത്തു്=സഖി. കോശം=ഭണ്ഡാരം, രാഷ്ട്രം=നാടു്. ദുർഗ്ഗം=കോട്ട. ബലം=സൈന്യം. ഏഴും രാജ്യാംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. പ്രകൃതയഃ

(സ്ത്രീ) മേല്പറഞ്ഞ രാജ്യാംഗങ്ങൾക്കും പുരവാസികളായ ജനങ്ങൾക്കും കൂടിയുള്ള പേർ. സന്ധിഃ (നാ) വൈരം വെടിഞ്ഞു തമ്മിൽ ചേരുക എന്നു് അർത്ഥം. വിഗ്രഹഃ (നാ) ഇടയുക എന്നർത്ഥം. യാനം (ക്ലീ) യുദ്ധയാത്ര എന്നർത്ഥം. ആസനം (ക്ലീ) തരം പാർത്തുള്ള ഇരിപ്പു് എന്നർത്ഥം. ദ്വൈധം (ക്ലീ) രണ്ടുപ്രകാരവുമുള്ള പ്രവൃത്തി എന്നർത്ഥം. ഇവരിൽ തമ്മിൽ വൈരികളായാൽ അവക്കിരുവക്കും കാകാക്ഷിന്യായേന സഹായത്തെ ചെയ്ക എന്നു സാരം. ആശ്രയഃ (നാ) ആശ്രയിയ്ക്ക എന്നർത്ഥം. ഷാഡ്ഗുണ്യം എന്നതിനു മേല്പറഞ്ഞ സന്ധ്യാദികളും ആറും ഗുണമെന്ന പേരോടു കൂടിയതുകളുകനു എന്നർത്ഥം. ശക്തയഃ (സ്ത്രീ) പ്രഭുശക്തിയുടേയും ഉത്സാഹശക്തിയുടേയും മന്ത്രശക്തിയുടേയും പേർ. ക്ഷയഃ (നാ) പൂർവ്വാവസ്ഥയിൽനിന്നു കുറയുക എന്നർത്ഥം. സ്ഥാനം (ക്ലീ) ഏറക്കുറവില്ലാതെയുള്ള നില്പു് എന്നർത്ഥം. വൃദ്ധിഃ (സ്ത്രീ) വർദ്ധനമെന്നർത്ഥം. ത്രിവർഗ്ഗഃ (നാ) മേല്പറഞ്ഞ ക്ഷയാദികൾക്കു മൂന്നിനുംകൂടി നീതിശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരാൽ നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട പേർ.

സ പ്രതാപഃ പ്രഭാവശ്ച യത്തേജഃ കോശദണ്ഡജം
സാമദാനേ ഭേദദണ്ഡാവിത്യുപായചതുഷ്ടയം 20

പ്രതാപഃ പ്രഭാവഃ (പു-ം നാ) പ്രഭുശക്തികൊണ്ടും ദണ്ഡശക്തികൊണ്ടുമുണ്ടാകുന്ന അധൃഷ്യതയുടെ പേർ. സാമഃ (ക്ലീ) നല്ല വാക്കു പറയുക, ദാനഃ (ക്ലീ) ഇഷ്ടമായതിനെ കൊടുക്കുക. ഭേദഃ (നാ) വേർപെടുത്തുക, ദണ്ഡഃ (നാ) അടി മുതലായതിനെ ചെയ്ക—ഇത്യുപായചതുഷ്ടയമെന്നതിനു് ഇങ്ങനെ ഉപായങ്ങൾ നാലാകുന്നു എന്നർത്ഥം.

സാഹസം തു ദമോ ദണ്ഡസ്സാമ സാന്ത്വമഥോ സമൌ
ഭേദോപജാപാവുപധാ ധർമ്മാദ്യൈസ്സൽ പരീക്ഷണം 21

സാഹസം (ക്ലീ) ദമഃ ദണ്ഡഃ (പു-ം നാ) മൂന്നും ദണ്ഡത്തിന്റെ പേർ. സാമ സാന്ത്വം (പു-ം ക്ലീ) സാമത്തിന്റെ പേർ. ഭേദഃ ഉപജാപഃ (പു-ം നാ) ഭേദത്തിന്റെ പേർ. ഉപധാ (സ്ത്രീ) ധർമ്മാദികളെക്കൊണ്ടുള്ള അമാത്യപരീക്ഷയുടെ പേർ.

പഞ്ച ത്രിഷ്വഷ്ടധക്ഷ്വീണോ യസ്യാതീയാദ്യഗോചരഃ
വിവിക്തവിജനപ്രന്നനിശ്ശലാകാസ്ഥാ രഹഃ 22

അഷ്ടധക്ഷ്വീണഃ (നാ) പഞ്ച ത്രിഷു എന്നുണ്ടാകകൊണ്ടു് അഷ്ടധക്ഷ്വീണാദികളായ അഞ്ചു ശബ്ദങ്ങളും ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. ഇരുപേരിൽനിന്നു് അധികമായ ജനത്തിനു് അഗ്രാഹ്യമായ മന്ത്രത്തിന്റെ പേർ. വിവിക്തഃ വിജനഃ ഛന്നഃ നിശ്ശലാകഃ (പു-ം നാ) രഹഃ (ക്ലീ) പു-ം വിജനപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ.

രഹശ്ചോപാംശു ചാലിംഗേ രഹസ്യം തദ്ഭവേ ത്രിഷു
സമൈ വിസ്രംഭവിശ്വാസൌ ഭ്രേഷോ ഭ്രംശോ യഥോചിതാൽ 23

രഹഃ ഉപാംശു (വ.ം അവ്യയം) വിജനപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. രഹസ്യം (ക്ലീ) രഹസ്യഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും രഹസ്യാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. വിശേഷ്യനിഷ്ഠമാകുന്നു. വിജനപ്രദേശത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചതിന്റെ പേർ. വിസ്രംഭഃ വിശ്വാസഃ (വ.ം നാ) വിശ്വാസത്തിന്റെ പേർ. ഭ്രേഷഃ (നാ) ഉചിതമായതിങ്കൽനിന്നു തെറ്റുന്നതിന്റെ പേർ.

അഭ്രേഷന്യായകല്പാസ്തു ദേശരൂപം സമഞ്ജസം
യുക്തമൌപയികം ലഭ്യം ഭജമാനാഭിനീതവൽ 24

ന്യായ്യം ച ത്രിഷു ഷൾം സംപ്രധാരണാ തു സമർത്ഥനം
അപവാദസ്തു നിർദ്ദേശോ നിർദേശശ്ശാസനം ച സഃ 25

ശിഷ്ടിശ്ചാജ്ഞാ ച സംസ്ഥാ ച മര്യ്യാദാ ധാരണാ സ്ഥിതിഃ
ആഗോപരാധോ മന്തുശ്ച സമേ തദ്ദാനബന്ധനേ 26

അഭ്രേഷഃ ന്യായഃ കല്പഃ (ന.ം നാ) ദേശരൂപം സമഞ്ജസം (വ.ം ക്ലീ) ഉ.ം നീതിയുടെ പേർ. യുക്തം ഔപയികം ലഭ്യം ഭജമാനം അഭിനീതം ന്യായ്യം (ന്യ.ം ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു) യുക്തത്തിന്റെ പേർ. സംപ്രധാരണാ (സ്ത്രീ) സമർത്ഥനം (ക്ലീ) വ.ം യുക്തായുക്തപരീക്ഷയുടെ പേർ. അപവാദഃ നിർദ്ദേശഃ നിർദേശഃ (ന.ം നാ) ശാസനം (ക്ലീ) ശിഷ്ടിഃ ആജ്ഞാ (വ.ം സ്ത്രീ) ആകം ആജ്ഞയുടെ പേർ. സംസ്ഥാ മര്യ്യാദാ ധാരണാ സ്ഥിതിഃ (ര.ം സ്ത്രീ) മര്യ്യാദയുടെ പേർ. ആഗഃ (ക്ലീ) അപരാധഃ മന്തുഃ (വ.ം നാ) ന.ം അപരാധത്തിന്റെ പേർ. ഉദ്ദാനം ബന്ധനം (വ.ം ക്ലീ) ബന്ധനത്തിന്റെ പേർ.

ദ്വിപാദ്യാ ദ്വിഹസ്തോ ദണ്ഡോ ഭാഗധേയഃ കരോ ബലിഃ
ഘട്ടാദിദേയം ശുല്ക്കാസ്ത്രീ പ്രാഭൃതം തു പ്രദേശനം 27

ഉപായനമുപഗ്രാഹ്യമുപഹാരസ്തഥോപദാ
യൌതകാദി തു യദ്ദേയം സുദായോ ഹരണം ച തൽ 28

ദ്വിപാദ്യഃ (നാ) ഇരട്ടിച്ച ദണ്ഡത്തിന്റെ പേർ. ഭാഗധേയഃ കരഃ ബലിഃ (ന.ം നാ) കപ്പത്തിന്റെ പേർ. ശുല്ക്കഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ആറ്റ്, കടൽ മുതലായ തുറമുഖങ്ങളിലും നാടിന്റെ അതിരിങ്കലും രാജാവിന്നു കൊടുക്കേണ്ടതിന്റെ പേർ; മുങ്കം എന്നു ഭാഷാ. പ്രാഭൃതം പ്രദേശനം ഉപായനം ഉപഗ്രാഹ്യം (ര.ം ക്ലീ) ഉപഹാരഃ (നാ) ഉപദാ

(സ്ത്രീ) ആകം കാഷ്ഠദ്രവ്യത്തിന്റെ പേർ. സുദായഃ (നാ) ഹരണം (ക്ലീ) വ-ം
യൌതകം മുതലായതിന്റെ പേർ. യൌതകം=സ്ത്രീധനം.

തൽകാലസ്തു തദാതത്വം സ്യാദ്ഭത്തരഃ കാല ആയതിഃ
സാംവ്യഷ്ടികം ഫലം സദ്യ ഉദർക്കഃ ഫലമുത്തരം 29

തൽക്കാലഃ (നാ) തദാതത്വം (ക്ലീ) വ-ം വർത്തമാനകാലത്തിന്റെ
പേർ. ആയതിഃ (സ്ത്രീ) ഭാവികാലത്തിന്റെ പേർ. സാംവ്യഷ്ടികം (ക്ലീ) ത
ൽക്കാലഫലത്തിന്റെ പേർ. ഉദർക്കഃ (നാ) ഭാവിഫലത്തിന്റെ പേർ.

അഗ്നിഷ്ടം വഹ്നിതോയാദി ദ്വിഷ്ടം സ്വപരചക്രജം
മഹീഭുജാമഹിഭയം സ്വപക്ഷപ്രഭവം ഭയം 30

അഗ്നിഷ്ടം (ക്ലീ) അഗ്നി ജലം മുതലായതിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ഭയത്തി
ന്റെ പേർ. ദ്വിഷ്ടം (ക്ലീ) തന്റേയും അന്യന്റേയും നാട്ടിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന
ഭയത്തിന്റെ പേർ. അഹിഭയം (ക്ലീ) രാജാക്കന്മാർക്ക് തന്റെ സഹായജന
ങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ഭയത്തിന്റെ പേർ.

പ്രക്രിയാ തദ്വിധികാരഃ സ്യാച്ചാമരം തു പ്രകീർണ്ണകം
നൃപാസനം യത്തദ്ഭദ്രാസനം സിംഹാസനം തു തൽ 31

ഹൈമം ഛത്രം തദാതപത്രം രാജ്ഞസ്തു നൃപലക്ഷ്മ തൽ
ഭർക്കുംഭഃ പൂർണ്ണകുംഭോ ഭൃംഗാരഃ കനകാലുകാ 32

പ്രക്രിയാ (സ്ത്രീ) അധികാരഃ (നാ) വ-ം വ്യവസ്ഥാസ്ഥാപനത്തി
ന്റെ പേർ. ചാമരം പ്രകീർണ്ണകം (വ-ം ക്ലീ) വെൺചാമരത്തിന്റെ പേർ.
ഭദ്രാസനം (ക്ലീ) രാജാസനത്തിന്റെ പേർ. സിംഹാസനം (ക്ലീ) സ്വർണ്ണം
കൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട രാജാസനത്തിന്റെ പേർ. ഛത്രം ആതപത്രം (വ-ം
ക്ലീ) കുടയുടെ പേർ. നൃപലക്ഷ്മ (ക്ലീ) രാജച്ഛത്രത്തിന്റെ പേർ. ഭർക്കുംഭഃ
പൂർണ്ണകുംഭഃ (വ-ം നാ) നിറകുടത്തിന്റെ പേർ. ഭൃംഗാരഃ (നാ) കനകാലുകാ
(സ്ത്രീ) വ-ം പൊൻകിണ്ടിയുടെ പേർ.

നിവേശശ്ശിബിരം ഷണ്ഡേ സജ്ജനം തൂപരക്ഷണം
ഫസ്ത്യശ്വരഥപാദാതം സേനാംഗം സ്യാച്ചതുർവ്വിധം 33

നിവേശഃ (നാ) ശിബിരം ഷണ്ഡം (വ-ം ക്ലീ) സ-ം സേനകൾ വ
സിക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. സജ്ജനം ഉപരക്ഷണം (വ-ം ക്ലീ) അങ്ങി
നിറുത്തുന്നതിന്റെ പേർ. സേനാംഗം (ക്ലീ) ഫസ്തി=ഗജം, അശ്വം=കുതിര,
രഥം=തേർ, പാദാതം=കാലാൾക്കൂട്ടം ഈ നാലിനുംകൂടിയുള്ള പേർ.

ദന്തീ ദന്താവളോ ഫസ്തീ ദ്വിരദോനേകപോ ദ്വിപഃ
മതംഗജോ ഗജോ നാഗഃ കുഞ്ജരോ വാരണഃ കരീ 34

ഇഭഃ സ്യാംബേരമഃ പത്മീ യൂഥനാഥസ്തു യൂഥപഃ
മദോൽകടോ മദകലഃ കളഭഃ കരിപോതകഃ 35

ദന്തീ ദന്താവളഃ ഹസ്തീ ദ്വിരദഃ അനേകപഃ ദ്വിപഃ മതംഗജഃ ഗജഃ നാഗഃ കുഞ്ജരഃ വാരണഃ കരീ ഇഭഃ സ്യാംബേരമഃ പത്മീ (ത്രി.ം നാ) ആനയുടെ പേർ. യൂഥനാഥഃ യൂഥപഃ (പു.ം നാ) ആനത്തലവന്റെ പേർ. മദോൽകടഃ മദകലഃ (പു.ം നാ) മദിച്ച ആനയുടെ പേർ. കളഭഃ കരിപോതകഃ (പു.ം നാ) ആനക്കുട്ടിയുടെ പേർ.

പ്രഭിന്നോ ഗർജ്ജിതോ മത്തസ്സ്യാമവുദ്ഗാന്തനിർമ്മദൌ
ഹാസ്തികം ഗജതാ വൃന്ദേ കരിണീ ധേനുകാ വശാ 36

പ്രഭിന്നഃ ഗർജ്ജിതഃ മത്തഃ (ന.ം നാ) മദം പൊട്ടിയ ആനയുടെ പേർ. ഉദ്ഗാന്തഃ നിർമ്മദഃ (പു.ം നാ) മദം അടങ്ങിയ ആനയുടെ പേർ. ഹാസ്തികം (ക്ലീ) ഗജതാ (സ്ത്രീ) പു.ം ആനക്കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ. കരിണീ ധേനുകാ വശാ (ന.ം സ്ത്രീ) പിടിയാനയുടെ പേർ.

ഗണ്ഡഃ കടോ മദോ ദാനം വമഥുഃ കരശീകരഃ
കുംഭൌ തു പിണ്ഡൌ ശിരസസ്തയോർമ്മധ്യേ വിദ്ദഃ പുമാൻ

അവഗ്രഹാ ലലാടം സ്യാദീഷികാ തച്ചക്ഷുഷോ കടം
അപാംഗദേശാ നിർയ്യാണം കർണ്ണമൂലം തു ചൂളികാ 38

കടഃ (നാ) ആനയുടെ കവിൾത്തടത്തിന്റെ പേർ. മദഃ (നാ) ദാനം (ക്ലീ) പു.ം മദജലത്തിന്റെ പേർ. വമഥുഃ കരശീകരഃ (പു.ം നാ) തുമ്പിക്കയ്യിൽനിന്നു വീണ നീർത്തുള്ളിയുടെ പേർ. കുംഭൌ (നാ) മസ്തകത്തിന്റെ മുഴകളുടെ പേർ. വിദ്ദഃ (നാ) കുംഭമധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. അവഗ്രഹഃ (നാ) ആനയുടെ നെറിയുടെ പേർ. ഈഷികാ (സ്ത്രീ) ആനയുടെ നേത്രഗോളകത്തിന്റെ പേർ. നിർയ്യാണം (ക്ലീ) ആനയുടെ വാൽക്കണ്ണിന്റെ പേർ. ചൂളികാ (സ്ത്രീ) ആനയുടെ ചെവികളുടെ മുരടിന്റെ പേർ.

അധഃ കുംഭസ്യ വാഹിത്ഥം പ്രതിമാനമധോസ്യ യൽ
ആസനം സ്കന്ധദേശഃ സ്യാൽ പത്മകം വിന്ദുജാലകം 39

വാഹിത്ഥം (ക്ലീ) ആനയുടെ കുംഭത്തിന്റെ താഴെയുള്ള ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. പ്രതിമാനം (ക്ലീ) കൊമ്പുകളുടെ നടുവിന്റെ പേർ. ആസനം (ക്ലീ) ആനയുടെ സ്കന്ധപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. പത്മകം (ക്ലീ) ആനയുടെ മസ്തകത്തിങ്കലെ പുള്ളിയുടെ പേർ.

പക്ഷ്മഭാഗഃ പാർശ്വഭാഗോ ദന്തഭാഗസ്തു യോഗ്രതഃ
ദ്വൌ പൂർവ്വപശ്ചാജ്ജംഘാദിഭാഗൌ ഗാത്രാവരേ ക്രമാൽ 40

പക്ഷഭാഗഃ (നാ) ആനയുടെ പാർശ്വഭാഗത്തിന്റെ പേർ. മന്നഭാഗഃ (നാ) മുൻഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ഗാത്രം (ക്ലീ) ആനയുടെ മുമ്പിലുള്ള കാലുകളുടെ മുട്ടിങ്കൽനിന്നു താഴെയുള്ള ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. അവരം (ക്ലീ) ആനയുടെ പിന്നിലുള്ള കാലുകളുടെ മുട്ടിനു താഴെയുള്ള ഭാഗത്തിന്റെ പേർ.

തോത്രം വേണുകമാളാനം ബന്ധസ്ഥംഭേ ശൃംഖലേ
അന്തുകോ നിഗളോസ്ത്രീ സ്യാദംകുശോസ്ത്രീ സൃണിർദ്വയോഃ 41

തോത്രം വേണുകം (ന.ം ക്ലീ) ആനവളരിന്റെ പേർ. ആളാനം (ക്ലീ) ബന്ധസ്തംഭഃ (നാ) ന.-ം കെട്ടുകുറ്റിയുടെ പേർ. ശൃംഖലം (ക്ലീ) അന്തുകഃ (നാ) നിഗളഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ന.-ം ചങ്ങലയുടെ പേർ. അംകുശഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. സൃണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ന.-ം ആനത്തോട്ടിയുടെ പേർ.

ദ്രുഷ്യാ കക്ഷ്യാ വരത്രാ സ്യാൽ കല്പനാ സജ്ജനാ സമേ
പ്രവേണ്യാസ്മരണം വർണ്ണഃ പരിസ്തോമഃ കഥോ ദ്വയോഃ 42

ദ്രുഷ്യാ കക്ഷ്യാ വരത്രാ (ന.-ം സ്ത്രീ) കച്ചക്കയറിന്റെ പേർ. കല്പനാ സജ്ജനാ (ന.-ം സ്ത്രീ) ആനയെ ഏപ്പെട്ടുത്തുന്നതിന്റെ പേർ. പ്രവേണീ (സ്ത്രീ) അസ്മരണം (ക്ലീ) വർണ്ണഃ പരിസ്തോമഃ (ന.-ം നാ) കഥഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ഇ-ം ചെമ്പാലിപ്പടത്തിന്റെ പേർ. ചെമ്പാലിപ്പടമെന്നതു് ആനയുടെ പുറത്തു വിരിപ്പാനുള്ളതാകുന്നു.

വീതം തപസാരം ഹസ്ത്യശ്വം വാരീ തു ഗജബന്ധനീ
ഘോടകേ വീതിതുരഗതുരംഗാശതുരംഗമാഃ 43
വാജിവാഹാവ്വഗന്ധവ്വഹയസൈന്ധവസപ്തയഃ
ആജാനേയാഃ കുലീനസ്ത്യവ്വിനീതാസ്സാധുവാഹിനഃ 44

വീതം (ക്ലീ) ബലമില്ലാത്ത ആനയുടേയും കുതിരയുടേയും പേർ. വാരീ ഗജബന്ധനീ (ന.-ം സ്ത്രീ) ആനക്കുഴിയുടെ പേർ. ഘോടകഃ വീതിഃ തുരഗഃ തുരംഗഃ അശ്വഃ തുരംഗമഃ വാജീ വാഹഃ അവ്വാ ഗന്ധവ്വഃ ഹയഃ സൈന്ധവഃ സപ്തിഃ (ഫ.-ം നാ) കുതിരയുടെ പേർ. ആജാനേയാഃ (നാ) നല്ല കുലത്തിങ്കൽ ജനിച്ച കുതിരകളുടെ പേർ. വിനീതാഃ (നാ) പുംത്തിരുന്നാൽ വേണ്ടുംവണ്ണം നടപ്പാൻ തക്കവിധത്തിൽ നടകളെ അഭ്യസിപ്പിക്കപ്പെട്ട കുതിരകളുടെ പേർ.

വനായുജാഃ പാരസീകാഃ കാംബോജാ ബാൽഹികാ ഹയാഃ
യയുരശ്വാശ്വമേധീയാ ജവനസ്ത്വ ജവാധികഃ 45

വനായുജാഃ (നാ) വനായുദേശത്തിങ്കൽ ജനിച്ച കുതിരകളുടെ പേർ. പാരസീകാഃ (നാ) പാരസീകദേശത്തിങ്കൽ ജനിച്ച കുതിരകളുടെ പേർ,

കാംബോജാഃ (നാ) കാംബോജദേശത്തിങ്കൽ ജനിച്ച കുതിരകളുടെ പേർ. ബാൽഹികാഃ (നാ) ബാൽഹികദേശത്തിങ്കൽ ജനിച്ച കുതിരകളുടെ പേർ. യയുഃ (നാ) അശ്വമേധത്തിന്നായിക്കൊണ്ടുള്ള കുതിരയുടെ പേർ. ജവനഃ (നാ) അതിവേഗമുള്ള കുതിരയുടെ പേർ.

പൃഷ്ത്യുഃ സ്ഥൗരീ സിതഃ കക്കോ രഥ്യോ വോഢാ രഥസ്യ യഃ
ബാലഃ കിശോരോ വാമ്യാശ്വാ ബഡവാബാഡവം ഗണേ 46

പൃഷ്ത്യുഃ സ്ഥൗരീ (പു-ം നാ) മുമടെടുക്കുന്ന കുതിരയുടെ പേർ. കക്കഃ (നാ) വെള്ളക്കുതിരയുടെ പേർ. രഥ്യഃ (നാ) തേക്കുതിരയുടെ പേർ. കിശോരഃ (നാ) കുതിരക്കുട്ടിയുടെ പേർ. വാമീ അശ്വാ ബഡവാ (ന-ം സ്ത്രീ) പെൺകുതിരയുടെ പേർ. ബാഡവം (ക്ലീ) പെൺകുതിരക്കുട്ടത്തിന്റെ പേർ.

ത്രിഷ്വാശ്വീനം യദഹ്നേന ദിനേ നൈകേന ഗമ്യതേ
കശ്യം തു മധ്യമശ്വാനാം ഹ്രേഷാ ഹ്രേഷാ ച നിസ്വനഃ 47

ആശ്വീനം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. കുതിരയാൽ ഒരു ദിവസംകൊണ്ടു നടക്കപ്പെടുന്ന വഴിയുടെ പേർ. കശ്യം (ക്ലീ) കുതിരയുടെ മദ്ധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേർ. ഹ്രേഷാ ഹ്രേഷാ (പു-ം സ്ത്രീ) കുതിരയുടെ ശബ്ദത്തിന്റെ പേർ.

നിഗാളസ്തു ഗളോദ്ദേശോ വൃന്ദേ തശ്വീയമാശ്വവൽ
ആസ്സന്ദിതം ധൌരിതകം രേചിതം വൽഗിതം പ്ലുതം 48

ഗതയോമൂഃ പഞ്ച ധാരാ ഘോണാ തു പ്രോഥമസ്ത്രിയാം
കവികാ തു ഖലീനോസ്ത്രീ ശഫം ക്ലീബേ ഖുരഃ പുമാൻ 49

നിഗാളഃ (നാ) കുതിരയുടെ കഴുത്തിന്റെ സന്ധിയുടെ പേർ. അശ്വീയം ആശ്വം (പു-ം ക്ലീ) കുതിരക്കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ. ആസ്സന്ദിതം (ക്ലീ) വേശ്യകൾതിരേയുവായിട്ടു ശബ്ദത്തെ കേൾക്കാതെയും പുരോഗതവസ്തുക്കളെ കാണാതെയുമാകുന്നതരത്തിലുള്ള കുതിരയുടെ നടയുടെ പേർ. ധൌരിതകം (ക്ലീ) ചാടുന്നതുപോലെയുള്ള നേരേ പുള്ള നടയുടെ പേർ. രേചിതം (ക്ലീ) വളരെ പതുക്കെയും വളരെ വേഗത്തിലുമല്ലാതെ വട്ടത്തിലുള്ള നടയുടെപേർ. വൽഗിതം (ക്ലീ) ദേഹത്തിന്റെ പൂർവ്വഭാഗമുയർത്തി വെടിപ്പുകാണുന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽ കഴുത്തു നേരെ നീരാതെ നിർത്തിയുള്ള നടയുടെ പേർ. പ്ലുതം (ക്ലീ) ദേഹത്തിന്റെ പൂർവ്വാപരഭാഗങ്ങളെ ക്രമേണ ഉയർത്തിയുള്ള നടയുടെ പേർ. ഗതയോമൂഃ പഞ്ച ധാരാഃ എന്നതിനു് ആസ്സന്ദിതാദികളായ ഗതികൾ അഞ്ചിനും ധാരാ എന്നു പേരുണ്ടു് എന്നു സാരമാകുന്നു. പ്രോഥം

(ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. കുതിരയുടെ മൂക്കിന്റെ പേർ. കവികാ (സ്ത്രീ) ഖലീനഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. രണ്ടും കടിഞ്ഞാണിന്റെ പേർ. ശഫം (ക്ലീ) ഖുരഃ (നാ) ൨-ം കുളമ്പിന്റെ പേർ.

പുച്ഛോസ്ത്രീ ലൂമലാംഗൂലേ ബാലധസ്തുശ്ച ബാലധിഃ
ത്രിഷൂപാവൃത്തലുഠിതൌ പരാവൃത്തേ മുഹുർഭവി 50

പുച്ഛഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ലൂമം ഖാംഗൂലം (൨-ം ക്ലീ) മൂന്നും വാലിന്റെ പേർ. ബാലധസ്തുഃ ബാലധിഃ (൨-ം നാ) രോമസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഉപാവൃത്തഃ ലുഠിതഃ (൨-ം ത്രിലിംഗമാകുന്നു) തളച്ചീരേണ്ടതിന്നായി പല പ്രാവശ്യം നിലത്തുരുണ്ട കുതിരയുടെ പേർ.

യാനേ ചക്രിണി യുദ്ധാർത്ഥേ ശതാംഗഃ സ്യന്ദനോ രഥഃ
ആസ്സൌ പുഷ്യരഥശ്ചക്രയാനം ന സമരായ യൽ 51

ശതാംഗഃ സ്യന്ദനഃ രഥഃ (൩-ം നാ) യുദ്ധത്തിനായിക്കൊണ്ടുള്ളതായും ചക്രത്തോടുകൂടിയതായുമിരിക്കുന്ന വാഹനത്തിന്റെ പേർ. (പടത്തേരിന്റെ പേർ എന്നു സാരം) പുഷ്യരഥഃ (നാ) ഉത്സവാദികൾക്കു് ഉപയോഗിക്കുന്ന തേരിന്റെ പേർ.

കണ്ണീരഥഃ പ്രവഹണം ഡയനം ച സമം ത്രയം
ക്ലീബേനശ്ശകടോസ്ത്രീ സ്യാൽ ശന്ത്രീകം ബലിവാഹ്യകം 52

കണ്ണീരഥഃ (നാ) പ്രവഹണം ഡയനം (൨-ം ക്ലീ) സ്ത്രീകൾക്കിരിപ്പാൻ യോഗ്യമായ രഥവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. അനഃ (ക്ലീ) ശകടഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ൨-ം വണ്ടിയുടെ പേർ. ശന്ത്രീ (സ്ത്രീ) കാളയാൽ വലിക്കപ്പെടുന്ന വണ്ടിയുടെ പേർ.

ശിബികാ യാപ്യയാനം സ്യാദ്ദോളാ പ്രേംഖോളികാസ്ത്രിയാം
ഉഭൌ തു ദ്വൈപവൈയാഘ്ര്യൌ ദ്വീപിചർമ്മാവൃതേ രഥേ

ശിബികാ (സ്ത്രീ) യാപ്യയാനം (ക്ലീ) രണ്ടും അന്തോളത്തിന്റെ പേർ. ദോളാ പ്രേംഖാ (൨-ം സ്ത്രീ) ദോളപ്രേംഖോളികളും അന്തോളത്തിന്റെ പേരാകുന്നു എന്നിങ്ങനെ ചിലർ പഠഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ശിബികാ=പല്ലക്ക്. ദോളാ പ്രേംഖാ ഇത്യാദികൾ ഡോലിയുടെ പേർ എന്നിങ്ങനെ വേറെ ചിലരും പഠഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദ്വൈപഃ വൈയാഘ്ര്യഃ (൨-ം നാ) പുലിത്തോലുകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ട തേരിന്റെ പേർ.

പാണ്ഡുകംബലസംവീതസ്യന്ദനഃ പാണ്ഡുകംബലീ
രഥേ കാംബലവാസ്ത്രൌഷ്ട്ര്യഃ കംബലാദിഭിരാവൃതേ 54

പാണ്ഡുകംബലീ (നാ) വെള്ളക്കമ്പിളികൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ട തേരിന്റെ

പേർ. കാംബലഃ (നാ) കമ്പിളികൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ട തേരിന്റെ പേർ. വാസ്സഃ (നാ) വസ്ത്രംകൊണ്ടു മൂടപ്പെട്ട തേരിന്റെ പേർ.

ത്രിഷു ദ്വൈപാദയോ രഥ്യാ രഥകഡ്യാ രഥവ്രജേ
ധൂഃ സ്ത്രീ ക്ലീബേ യാനമുഖം സ്യാദ്രഥാംഗമപസ്കരഃ 55

ത്രിഷു ദ്വൈപാദയഃ എന്നതിനു ദ്വൈപഃ വൈയാഘ്രഃ ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങി മേൽ പറയപ്പെട്ട ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു സാരമാകുന്നു. രഥ്യാ രഥകഡ്യാ (ഉ-ം സ്ത്രീ) രഥസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ധൂഃ (സ്ത്രീ) യാനമുഖം (ക്ലീ) ഉ-ം തേർ മുതലായ വാഹനങ്ങളുടെ അഗ്രഭാഗത്തിന്റെ പേർ. രഥാംഗം (ക്ലീ) അപസ്കരഃ (നാ) തേരിന്റെ അവയവത്തിന്റെ പേർ.

ചക്രം രഥാംഗം തസ്യാന്തേ നേമിസ്ത്രീ സ്യാൽ പ്രധിഃ (പുമാൻ
പിണ്ഡികാ നാഭിരക്ഷാഗ്രകീലകേ തു ദ്വയോരണിഃ 56

ചക്രം രഥാംഗം (ഉ-ം ക്ലീ) തേരിന്റെ അവയവമായ ചക്രത്തിന്റെ പേർ. നേമിഃ (സ്ത്രീ) പ്രധിഃ (നാ) ഉ-ം ചക്രങ്ങളുടെ അഗ്രഭാഗത്തിന്റെ പേർ. പിണ്ഡികാ നാഭിഃ (ഉ-ം സ്ത്രീ) ചക്രകൂടത്തിന്റെ പേർ. അക്ഷാഗ്രകീലകം (ക്ലീ) അണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ഉ-ം ചക്രങ്ങളുടെ നാഭിസ്ഥാനങ്ങളിലുള്ള സുഷിരങ്ങളിൽ കോക്കുന്ന മരത്തിന്റെ അഗ്രങ്ങളിൽ വെയ്ക്കുന്ന ആണിയുടെ പേർ.

രഥഹുഡ്ഡിവ്വ്രശ്രഥോ നാ ക്ലുബരസ്തു യുഗന്ധരഃ
അനുകർഷോ ദ്വാവ്വധസ്ഥം പ്രാസംഗോ നാ യുഗാദ്ധ്യഗഃ 57

രഥഹുഡിഃ (സ്ത്രീ) വശ്രഥഃ (നാ) രണ്ടും ശത്രുക്കളാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്ന ആയുധങ്ങൾ ശരീരത്തിങ്കൽ കൊള്ളാതെയിരിപ്പാൻവേണ്ടി തേരിലിരിക്കുന്നവരുടെ ശരീരത്തിനു മറവായ്തീരും വിധത്തിൽ ഇരിമ്പുമുതലായതു കൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട രഥാച്ഛാദനത്തിന്റെ പേർ. ക്ലുബരഃ യുഗന്ധരഃ (ഉ-ം നാ) നുകം കെട്ടുന്ന തണ്ടിന്റെ പേർ. അനുകർഷഃ (നാ) തേരിന്റെ അടപ്പലകയുടെ പേർ. പ്രാസംഗഃ (നാ) യുഗവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. യുഗം=നുകം (നുകംവെച്ചു നടത്തേണ്ടുന്ന തേക്കുതിര മുതലായതുകൾക്കു വെയ്ക്കുന്ന നുകമത്രേ യുഗാദ്ധ്യഗമാകുന്നതു്. അഥവാ യുഗാദ്ധ്യഗശബ്ദത്തിനു യുഗത്തിങ്കൽനിന്നു് അന്യമായ യുഗമെന്നർത്ഥം. നുകത്തിന്മേൽ വെച്ചുകെട്ടുന്ന നുകമെന്നു സാരം) രണ്ടുപ്രകാരമായാലും അതിനു പ്രാസംഗമെന്നു പേരുണ്ടു് എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക.

സർവ്വം സ്യാദ്വാഹനം യാനം യുഗ്യം പത്രം ച ധോരണം
പരംപരാവാഹനം തത്തദ്വൈനീതകമസ്ത്രിയാം 58

യാനം യുഗ്യം പത്രം ധോരണം (ര-ം ക്ലീ) ആന കുതിര മുതലായ വാഹനങ്ങളുടെ പേർ. വൈനീതകം (ക്ലീ) പല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പുരുഷപരം പരയാൽ വഹിക്കപ്പെടുന്ന ശിബികാദിവാഹനത്തിന്റെ പേർ.

ആധോരണാ ഹസ്ത്യിപകാ ഹസ്ത്യാരോഹാ നിഷാദിനഃ
നിയന്താ പ്രാജിതാ യന്താ സൂതഃ ക്ഷേത്താ ച സാരഥിഃ 59

സവ്യേഷ്ടദക്ഷിണസ്ഥൗ ച സംജ്ഞാ രഥകുടുംബിനഃ
രഥിനഃ സ്യന്ദനാരോഹാ അശ്വാരോഹാസ്തു സാദിനഃ 60

ആധോരണാഃ ഹസ്ത്യിപകാഃ ഹസ്ത്യാരോഹാഃ നിഷാദിനഃ (ര-ം നാ) ആനപ്പാപ്പാന്മാരുടെ പേർ. നിയന്താ പ്രാജിതാ യന്താ സൂതഃ ക്ഷത്താ സാരഥിഃ സവ്യേഷ്ടഃ ദക്ഷിണസ്ഥഃ (വ്യ-ം നാ) തേർ തെളിക്കുന്നവന്റെ പേർ. രഥിനഃ സ്യന്ദനാരോഹാഃ (ഉ-ം നാ) തേരാളികളുടെ പേർ. അശ്വാരോഹാഃ സാദിനഃ (ഉ-ം നാ) കുതിര വാഹനമായിട്ടുള്ളവരുടെ പേർ.

ഭടാ യോധാശ്ച യോദ്ധാരസ്സേനാരക്ഷാസ്തു സൈനികാഃ
സേനായാം സമവേതാ യേ സൈന്യാസ്തേ സേനികാശ്ച തേ

ഭടാഃ യോധാഃ യോദ്ധാരഃ (ന-ം നാ) യുദ്ധംചെയ്യുന്നവരുടെ പേർ. സേനാരക്ഷാഃ സൈനികാഃ (ഉ-ം നാ) സേനയെ രക്ഷിക്കുന്നവരുടെ പേർ. സൈന്യാഃ സൈനികാഃ (ഉ-ം നാ) സേനയിൽ ചേർന്നവരുടെ പേർ.

ബലിനോ യേ സഹസ്രേണ സാഹസ്രാസ്തേ സഹസ്രിണഃ
പരിധിസ്ഥഃ പരിചരസ്സേനാനീർവ്വാഹിനീപതിഃ 62

സാഹസ്രാഃ സഹസ്രിണഃ (ഉ-ം നാ) ആയിരം ഭടന്മാരെക്കൊണ്ടു ബലവാന്മാരായവരുടെ പേർ. പരിധിസ്ഥഃ പരിചരഃ (ഉ-ം നാ) സേനയുടെ ചുറും നടക്കുന്നവന്റെ പേർ. സേനാനീഃ വാഹിനീപതിഃ (ഉ-ം നാ) പടനായകന്റെ പേർ.

കഞ്ചുകോ വാരവാണോസ്ത്രീ യത്തു മദ്ധ്യേ സകഞ്ചുകാഃ
ബഡിനന്തി തൽ സാരസനമധികാംഗഞ്ച ശീർഷകം 63

ശീർഷണ്യഞ്ച ശിരസ്ത്രേ തനുത്രം വർമ്മ ദംസനം
ഉരച്ഛദഃ കങ്കടകോ ജഗരഃ കവചോസ്ത്രിയാം 64

കഞ്ചുകഃ (നാ) വാരവാണഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഉ-ം കുപ്പായത്തിന്റെ പേർ. സാരസനം അധികാംഗം (ഉ-ം ക്ലീ) കൂപ്പായമിട്ടവർ ഉറപ്പിനുവേണ്ടി മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ കെട്ടുന്നതിന്റെ പേർ. ശീർഷകം ശീർഷണ്യം ശിരസ്ത്രം (ന-ം ക്ലീ) തൊപ്പിയുടെ പേർ. തനുത്രം വർമ്മ ദംസനം

(ന-ം ക്ലീ) ഉരച്ഛദഃ കംകടകഃ ജഗരഃ (ന-ം നാ) കവചഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ൭-ം ചട്ടയുടെ പേർ.

ആമുക്തഃ പ്രതിമുക്തശ്ച പിനദ്ധശ്ചാപിനദ്ധവൽ
സന്നദ്ധോ വമ്മിതസ്സജ്ജോ ദംസിതോ വ്യൂഢകംകടഃ 65

ആമുക്തഃ പ്രതിമുക്തഃ പിനദ്ധഃ അപിനദ്ധഃ സന്നദ്ധഃ വമ്മിതഃ സജ്ജഃ ദംസിതഃ വ്യൂഢകംകടഃ (ൻ-ം നാ) ചട്ടയിട്ടവന്റെ പേർ.

ത്രിഷ്വാമുക്താദയോ വമ്മിഭൃതാം കാവചികം ഗണേ
പദാതിപത്തിപദഗപാദാതികപദാജയഃ 66

പദ്യശ്ച പദികശ്ചാഥ പാദാതം പത്തിസംഹതിഃ
ശസ്ത്രാജീവേ കാണ്ഡപൃഷ്ഠായുധീയായുധികാസ്സമാഃ 67

ത്രിഷ്വാമുക്താദയഃ എന്നതിനു് ആമുക്തഃ ഇത്യാദികളായ ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. കാവചികം (ക്ലീ) ചട്ടയിട്ടവരുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പദാതിഃ പത്തിഃ പദഗഃ പാദാതികഃ പദാജിഃ പദ്യഃ പദികഃ (൭-ം നാ) കാലാളുകളുടെ പേർ. പാദാതം (ക്ലീ) കാലാൾക്കൂട്ടത്തിന്റെ പേർ. ശസ്ത്രാജീവഃ കാണ്ഡപൃഷ്ഠഃ ആയുധീയഃ ആയുധികഃ (൮-ം നാ) ആയുധംകൊണ്ടുപജീവിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

കൃതഫസ്തസ്സുപ്രയോഗവിശിഖഃ കൃതപുംഖവൽ
അപരാദ്ധപൃഷൽക്കോസൌ ലക്ഷ്യാദ്യശ്ച്യുതസായകഃ 68

കൃതഫസ്തഃ സുപ്രയോഗവിശിഖഃ കൃതപുംഖഃ (ന-ം നാ) ശരപ്രയോഗത്തിങ്കൽ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവന്റെ പേർ. അപരാദ്ധപൃഷൽകഃ (നാ) യാവനൊരുത്തനാൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ട ശരം ലക്ഷ്യത്തിങ്കൽ സ്പർശിക്കാതെ വീണുവോ, അവന്റെ പേർ.

ധന്വീ ധനുഷ്മാൻ ധാനുഷ്കോ നിഷംഗ്യസ്ത്രീ ധനുർദ്ധരഃ
സ്യാൽ കാണ്ഡവാംസ്തു കാണ്ഡീരസ്ത്രാകൃതികഃ ശകൃതിഷേ
(തികഃ 69

യാഷ്ടീകപാരശവധികൌ യഷ്ടിസൌധിതിഷേതികൌ
നൈസ്ത്രിംശികോസിഷേതിഃ സ്യാൽ സമൌ പ്രാസിക
(കൌന്തികൌ 70

ധനുഷ്മാൻ ധാനുഷ്കഃ നിഷംഗീ ധനുർദ്ധരഃ (പു-ം നാ) വില്ലും ളിയുടെ പേർ. അസ്ത്രീ എന്നുണ്ടാകയാൽ നിഷംഗിശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമാക്കി പ്രയോഗിക്കരുതു് എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. കാണ്ഡവാൻ കാണ്ഡീരഃ (പു-ം നാ) അമ്പുള്ളവന്റെ പേർ; വടിയുള്ളവന്റെ പേർ എന്നുമാം. ശാക്തികഃ ശക്തിഹേതികഃ (പു-ം നാ) ശക്തിയാകുന്ന ആയുധത്തോട്ടുകൂടിയവന്റെ പേർ. ശക്തി=വേൽ. യാഷ്ടീകഃ (നാ) യഷ്ടിയാകുന്ന ആയുധത്തോട്ടുകൂടിയവന്റെ പേർ. യഷ്ടി=വടി. പാരശ്വധികഃ (നാ) പരശ്വധമാകുന്ന ആയുധത്തോട്ടുകൂടിയവന്റെ പേർ. പരശ്വധം=വെണ്മഴു. ഇതിനു സ്വധിതി എന്നും പേരുണ്ടു്. നൈസ്ത്രിംശികഃ അസിഹേതിഃ (പു-ം നാ) വാളാകുന്ന ആയുധത്തോട്ടുകൂടിയവന്റെ പേർ. പ്രാസികഃ കൌന്തികഃ (പു-ം നാ) കുന്തമാകുന്ന ആയുധത്തോട്ടുകൂടിയവന്റെ പേർ.

ചർമ്മീ ഫലകപാണിഃ സ്യാൽ പതാകീ വൈജയന്തികഃ
അനുപ്ലവശ്ചാനുചരസ്സഹായോഭിചരസ്സമാഃ 71

ചർമ്മീ ഫലകപാണിഃ (പു-ം നാ) വാൾപരിചക്കാരന്റെ പേർ. പതാകീ വൈജയന്തികഃ (പു-ം നാ) കൊടിക്കൂറ പിടിക്കുന്നവന്റെ പേർ. അനുപ്ലവഃ അനുചരഃ സഹായഃ അഭിചരഃ (പു-ം നാ) സഹായമുള്ളവന്റെ പേർ.

പുരോഗാഗ്രേസരപ്രേഷ്ഠാഗ്രതസ്സരപുരസ്സരാഃ
പുരോഗമഃ പുരോഗാമീ മന്ദഗാമീ തു മന്ഥരഃ 72

പുരോഗഃ അഗ്രേസരഃ പ്രേഷ്ഠഃ അഗ്രതസ്സരഃ പുരസ്സരഃ പുരോഗമഃ പുരോഗാമീ (പു-ം നാ) മുന്നിൽ നടക്കുന്നവന്റെ പേർ. മന്ദഗാമീ മന്ഥരഃ (പു-ം നാ) പതുക്കെ നടക്കുന്നവന്റെ പേർ.

ജംഘാലോതിജവസ്ത്വല്യൌ ജംഘാകരികജാംഘികൌ
തരസ്വീ തരിതോ വേഗീ പ്രജവീ ജവനോ ജവഃ 73

ജംഘാലഃ അതിജവഃ (പു-ം നാ) വേഗത്തോട്ടുകൂടി നടക്കുന്നവന്റെ പേർ. ജംഘാകരികഃ ജാംഘികഃ (പു-ം നാ) ജംഘാബലംകൊണ്ടുപജീവിക്കുന്നവന്റെ പേർ. മേല്പറഞ്ഞവ നാലും വേഗത്തിൽ നടക്കുന്നവന്റെ പേർ എന്നു് ഒരു മതമുണ്ടു്. തരസ്വീ തരിതഃ വേഗീ പ്രജവീ ജവനഃ ജവഃ (ന്യ-ം നാ) വേഗമുള്ളവന്റെ പേർ.

ജയ്യോ യഷ്ടുകൃതേ ജേതും ജേയോ ജേതവ്യമാത്രകേ
ജൈത്രസ്തു ജേതാ യോ ഗച്ഛത്യുലം വിദ്വിഷതം പ്രതി 74

സോഭ്യമിത്ര്യോഭ്യമിത്രീയോപ്യഭ്യമിത്രീണ ഇത്യപി
ഊർജ്ജസ്വലസ്സ്യാദൂർജ്ജസ്വീ യ ഊർജ്ജാതിശയാനപിതഃ 75

ജയ്യഃ (നാ) ജയിക്കപ്പെടുവാൻ കഴിയുന്നവൻെറ പേർ. ജേയഃ (നാ) ജയിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിട്ടതന്നെ ഇരിക്കുന്നവൻെറ പേർ. ജൈത്രഃ ജേതാ (പു-ം നാ) ജയിക്കുന്നവൻെറ പേർ. അഭ്യമിത്ര്യഃ അഭ്യമിത്രീയഃ അഭ്യമിത്രീണഃ (സ്ത്രീ-ം നാ) യാവ്ൻ ശത്രുത്തൻ ശത്രുക്കളോട് യുദ്ധത്തിനായി ക്കൊണ്ട് നേരിട്ടടുക്കുന്നുവോ, അവൻെറ പേർ. ഊർജ്ജസ്വലഃ ഊർജ്ജസ്വീ (പു-ം നാ) ബലാതിശയത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. ഊർജ്ജാതിശയാനപിതഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. ഊർജ്ജാതിശയം=ബലാതിശയം. ഊർജ്ജാതിശയമെന്നതും ബലാതിശയമാകുന്നു.

സ്യാദ്ഥസ്വാനുരസിലോ രഥിരോ രഥികോ രഥീ
കാമംഗാമ്യനുകാമീനോപ്യത്യന്തീനസ്ത്വഥാ ദ്രുതം 76

ഉരസ്വാൻ ഉരസിലഃ (പു-ം നാ) പരന്ന മാറിടത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. രഥിരഃ രഥികഃ രഥീ (സ്ത്രീ-ം നാ) രഥസ്വാമിയുടെ പേർ. (രഥസ്വാമി തേരിൻെറഉടമസ്ഥൻ) അനുകാമീനഃ (നാ) യഥേച്ഛമാകുംവണ്ണം ഗമിക്കുന്നവൻെറ പേർ. അത്യന്തീനഃ (നാ) ഏറേം നടക്കുന്നവൻെറ പേർ.

ശൂരോ വീരശ്ച വിക്രാന്തോ ജേതാ ജിഷ്ണുശ്ച ജിത്വരഃ
സാംയുഗീനോ രണേ സാധുശ്ശസ്ത്രാജീവാദയസ്ത്രിഷു 77

ശൂരഃ വീരഃ വിക്രാന്തഃ (സ്ത്രീ-ം നാ) പരാക്രമിയുടെ പേർ. ജേതാ ജിഷ്ണുഃ ജിത്വരഃ (സ്ത്രീ-ം നാ) ജയശീലൻെറ പേർ. സാംയുഗീനഃ (നാ) യുദ്ധസമർത്ഥൻെറ പേർ. (ശസ്ത്രാജീവാദയസ്ത്രിഷു എന്നതിനു ശസ്ത്രാജീവഃ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീ ലിംഗങ്ങളോടുംകൂടിയതാകുന്നു എന്നു സാരം.)

ധ്വജിനീ വാഹിനീ സേനാ പൃതനാനീകിനീ ചമൂഃ
വർത്മഥിനീ ബലം സൈന്യം ചക്രഞ്ചാനീകമസ്ത്രിയാം 78

ധ്വജിനീ വാഹിനീ സേനാ പൃതനാ അനീകിനീ ചമൂഃ വർത്മഥിനീ (ത്രി-ം സ്ത്രീ) ബലം സൈന്യം ചക്രം (സ്ത്രീ-ം ക്ലീ) അനീകം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. സേനയുടെ പേർ.

വ്യൂഢസ്തു ബലവിന്യാസോ ഭേദോ ദണ്ഡാദയോ യുധി
പ്രത്യാസാരോ വ്യൂഢപാർഷ്ണിസ്സൈന്യപൃഷ്ഠേ പ്രതിഗ്രഹഃ

വ്യൂഹഃ (നാ) ബലവിന്യാസത്തിന്റെ പേർ. (ബലവിന്യാസം=ബലത്തിന്റെ വിന്യാസം. ബലം=സേന. വിന്യാസം=വേണ്ടുംവണ്ണമുള്ള നിരത്തൽ) ഭേദാ ദണ്ഡാദയോ യുധി എന്നതിനു യുദ്ധത്തിങ്കൽ ദണ്ഡാദികളായി രിക്കുന്ന ഭേദങ്ങൾ വ്യൂഹത്തിനു ഭവിക്കുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ദണ്ഡവ്യൂഹം ഭോഗവ്യൂഹം മണ്ഡലവ്യൂഹം ചക്രവ്യൂഹം ഇത്യാദികൾ യുദ്ധത്തിനായിക്കൊണ്ടുള്ള ബലവിന്യാസങ്ങളുടെ ആകൃതിഭേദത്തെ അനുസരിച്ചു നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട പേരുകളാകുന്നു എന്നു സാരം. പ്രത്യനീകഃ (നാ) വ്യൂഹപുരുഷഭാഗത്തിന്റെ പേർ. പ്രതിഗ്രഹഃ (നാ) സൈന്യപുരുഷഭാഗത്തിന്റെ പേർ.

ഏകൈകരഥാ ത്രൃശ്വാ പത്തിഃ പഞ്ചപദാതികാ
പത്യംഗൈസ്ത്രിഭിരേതൈസ്ത്രിഭിഃ ക്രമാദാഖ്യാ യഥോത്തരം

സേനാമുഖം ഗുല്മഗണൌ വാഹിനീ പൃതനാ ചമൂഃ
അനീകിനീ ദശാനീകിന്യക്ഷൌഹിണ്യഥ സമ്പദി 81

സമ്പത്തിഃ ശ്രീശ്ച ലക്ഷ്മീശ്ച വിപത്ത്യാം വിപദാപദൌ
ആയുധം തു പ്രഹരണം ശസ്ത്രമസ്ത്രമഥാസ്ത്രിയാം 82

ധനുശ്ചാപൌ ധനുശരാസനകോദണ്ഡകാർമ്മുകം
ഇഷ്വാസോപ്യഥ കർണ്ണസ്യ കാളപൃഷ്ഠം ശരാസനം 83

ഏകൈകഃ ഏകരഥാ ത്രൃശ്വാ പഞ്ചപാദാതികാ പത്തിഃ എന്നു അനുപദയം. ഒരു ആനയോടും ഒരു തേരോടും മൂന്നു കുതിരകളോടും അഞ്ചു കാലാളുകളോടും കൂടിയ സേനയ്ക്കു പത്തി എന്നു പേർ. ഇതു സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. പത്യംഗങ്ങൾ=ഒരു ആന, ഒരു തേർ, മൂന്നു കുതിര, അഞ്ചു കാലാളുകൾ ഇവയാകുന്നു. ഈ അംഗങ്ങൾ മൂന്നിൽ പെരുക്കിയാൽ വരുന്നതു അംഗസംഖ്യയാകിൽ അങ്ങിനെയുള്ള സേനയ്ക്കു സേനാമുഖമെന്നു പേരാകുന്നു. സേനാമുഖത്തിന്റെ അംഗങ്ങൾ മൂന്നിൽ പെരുക്കിയാൽ വരുന്നതു് അംഗസംഖ്യയാകിൽ അങ്ങനെയുള്ള സേനയ്ക്കു പേർ ഗുല്മമെന്നാകുന്നു. ഇങ്ങനെ അതാതിന്റെ അംഗങ്ങളെ ത്രിഗുണീകരിച്ചാൽ വരുന്നതു് അംഗസംഖ്യയാകിൽ അതിനു സേനാമുഖം, ഗുല്മം ഇങ്ങനെ രണ്ടുപേർ ഉള്ളതുപോലെ മേല്പോട്ടു മേല്പോട്ടു ഗണം, വാഹിനീ, പൃതനാ, ചമൂ, അനീകിനീ, ദശാനീകീ, അക്ഷൌഹിണീ ഇങ്ങനെയുള്ള പേരുകൾ ഭവിക്കുന്നു. സേനാമുഖാദികളുടെ അംഗസംഖ്യകളെ സുഖബോധനത്തിനായിക്കൊണ്ടു് ഇതിനു താഴെ വിവരിക്കുന്നു:

അതാതു സേനാവിശേഷങ്ങളിലെ അംഗങ്ങളുടെ വിവരം.

അംഗങ്ങൾ	പത്തി	സേനാമുഖം	ഗുല്മം	ഗണം	വാഹിനി	പൃതന	ചമൂ	അനീകിനി	ദശാനീകിനി	അക്ഷൗഹിണി
ആന	1	3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683
തേർ	1	3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683
കുതിര	3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683	59049
കാലാൾ	5	15	45	135	405	1215	3645	10935	32805	98415
ഒട്ടാകെ	10	30	90	270	810	2430	7290	21870	65610	196830

സേനാമുഖശബ്ദം നപുംസകമാകുന്നു. ഗുല്മശബ്ദവും ഗണശബ്ദവും പുല്ലിംഗമാകുന്നു. വാഹിനീ പൃതനാ ചമൂ അനീകിനീ ദശാനീകിനീ അക്ഷൌഹിണീ ഇവ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു.

സമ്പൽ സമ്പത്തിഃ ശ്രീഃ ലക്ഷ്മീഃ (ര-ം സ്ത്രീ) സമ്പത്തിന്റെ പേർ. വിപത്തിഃ വിപൽ ആപൽ (ന-ം സ്ത്രീ) ആപത്തിന്റെ പേർ. ആയുധം പ്രഹരണം ശസ്ത്രം അസ്ത്രം (ര-ം ക്ലീ) ആയുധത്തിന്റെ പേർ. ധനുഃ ചാപഃ (ഉ-ം നാ) രണ്ടും നപുംസകമായിട്ടുമാം. ധനുഃ ശരാസനം കോദണ്ഡം കാർമ്മുകം (ര-ം ക്ലീ) ഇഷ്വാസഃ (നാ) ൭-ം വില്ലിന്റെ പേർ. കാളപൃഷ്ഠം (ക്ലീ) കുണ്ണന്റെ വില്ലിന്റെ പേർ.

കപിധ്വജസ്യ ഗാണ്ഡീവഗാണ്ഡിവൌ പുന്നപുംസകൌ
കോടിരസ്യാടനിഃസ്ത്രീ ധേ തലേ ജ്യാഘാതവാരണേ 84

ഗാണ്ഡീവഃ ഗാണ്ഡിവഃ (ഉ-ം നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. അർജ്ജുനന്റെ വില്ലിന്റെ പേർ. അടനിഃ (സ്ത്രീ) വില്ലിന്റെ അഗ്രങ്ങളുടെ പേർ. ഗോധേ (സ്ത്രീ) തലേ (ക്ലീ) ഉ-ം ദ്വിവചനമാകുന്നു. വില്ലിന്റെ ഞാൺ കൈത്തണ്ടമേൽ കൊള്ളാതെ ഇരിപ്പാൻവേണ്ടി കെട്ടുന്ന കൈത്തോലിന്റെ പേർ.

ലസ്തകസ്ത ധനുർമ്മധ്യം മൌർവ്വീ ജ്യാ ശിഞ്ജിനീ ഗുണഃ
സ്യാൽ പ്രത്യാലീഢമാലീഢമിത്യാദി സ്ഥാനപഞ്ചകം 85

ലസ്തകഃ (നാ) വില്ലിന്റെ നടുവിന്റെ പേർ. മൌർവ്വീ ജ്യാ ശിഞ്ജിനീ (ന-ം സ്ത്രീ) ഗുണഃ (നാ) ര-ം ഞാണിന്റെ പേർ. പ്രത്യാലീഢം ആലീഢം ഇത്യാദി എന്നുണ്ടാകയാൽ ഗ്രഹിക്കേണ്ടവ: ഫ. സമപദം ഉ. വൈശാഖം ന. മണ്ഡലം (ള-ം ക്ലീ) വില്ലാളികളുടെ ഓരോ വിധമുള്ള നിലഭേദത്തിന്റെ പേർ.

ലക്ഷ്യം വേധ്യം ശരവ്യം ച ശരാഭ്യാസ ഉപാസനം
പൃഷല്കാണവിശിഖാ അജിഹ്മഗഖഗാശുഗാഃ 86
കളംബമാർഗ്ഗണശരാഃ പത്രീരോപ ഇഷുർദ്വയോഃ
പ്രക്ഷേപണാസ്ത്ര നാരാചാഃ പക്ഷ്മോ വാജസ്യ ഷുത്തരേ 87
നിരസ്തഃ പ്രഹിതേ ബാണേ വിഷ്കംഭേ ദിശ്യലിപ്തകൌ
തൂണോപാസംഗതൂണീരനിഷംഗാ ഇഷുധിർദ്വയോഃ 88
തൂണ്യാം ഖഡ്ഗേ തു നിസ്ത്രിംശചന്ദ്രഹാസാസിരിഷ്ടയഃ
കൌക്ഷേയകോ മണ്ഡലാഗ്രഃ കരവാളഃ കൃപാണവൽ 89

ലക്ഷം വേധ്യം ശരവ്യം (ന-ം ക്ലീ) ലാക്കിന്റെ പേർ. ശരാഭ്യാസഃ (നാ) ഉപാസനം (ക്ലീ) വ-ം വില്ലയറിന്റെ പേർ. പൃഷല്കഃ ബാണഃ വിശിഖഃ അജിഹ്മഗഃ ഖഗഃ ആശുശുഃ കളംബഃ മാർഗ്ഗണഃ ശരഃ പത്രീ രോപഃ (ത്രി-ം നാ) ഇഷ്വഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ത്രി-ം അമ്പിന്റെ പേർ. പ്രക്ഷേപണഃ നാരാചഃ (വ-ം നാ) ഇരിമ്പുകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ട ശരങ്ങളുടെ പേർ. പക്ഷഃ വാജഃ (വ-ം നാ) അമ്പിന്റെ കടയ്ക്കലെ തൂവലിന്റെ പേർ. ത്രിഷ്വത്തരേ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന ലിപ്യകാന്തങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു സാരം. നിരസ്തഃ അയക്കപ്പെട്ട അമ്പിന്റെ പേർ. ദിഗ്ധഃ ലിപ്തകഃ (വ-ം നാ) വിഷംതേച്ച അമ്പിന്റെ പേർ. തൂണഃ ഉപാസംഗഃ തൂണീരഃ നിഷംഗഃ (ര-ം നാ) ഇഷുധിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. തൂണീ (സ്ത്രീ) ന-ം ആവനാഴിയുടെ പേർ. ഖഡ്ഗഃ നിസ്ത്രിംശഃ ചന്ദ്രഹാസഃ അസിഃ രിഷ്ടിഃ കൌക്ഷേയകഃ മണ്ഡലാഗ്രഃ കരവാളഃ കൃപാണഃ (ൻ-ം നാ) വാളിന്റെ പേർ.

സരുഃ ഖഡ്ഗാദിമുഷ്ടൌ സ്യാന്മേഖലാ തന്നിബന്ധനം
ഫലകോസ്ത്രീ ഫലം ചർമ്മ സംഗ്രാഹോ മുഷ്ടിരസ്യ യഃ 90

സരുഃ (നാ) വാൾ മുതലായതിന്റെ പിടിയുടെ പേർ. മേഖലാ (സ്ത്രീ) വാള കയ്യിൽനിന്നു വീണുപോവാതെ ഇരിപ്പാൻവേണ്ടി വാൾപ്പിടിയിന്മേലും വാൾക്കാരന്റെ മണിക്കണ്ടത്തിന്മേലും കൂട്ടിക്കെട്ടുവാനുള്ള കച്ചയുടെ പേർ. ഫലകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഫലം ചർമ്മ (വ-ം ക്ലീ) ന-ം പരിചയുടെ പേർ. സംഗ്രാഹഃ (നാ) പരിച കൈകൊണ്ടു പിടിപ്പാനുള്ള സ്ഥാനത്തിന്റെ പേർ.

ദ്രുഘണഃ മുദ്ഗരഃ ഘനഃ (മു-ം നാ) മുൾത്തടിയുടെ പേർ. ഈളീ കരവാളികാ (വ-ം സ്ത്രീ) ചെകവാളിന്റെ പേർ. ഭിന്ദിപാലഃ സ്യുഗഃ (വ-ം നാ) കവണയുടെ പേർ. പരിഘഃ പരിഘാതനഃ (വ-ം നാ) ഇരിമ്പുലക്കയുടെ പേർ.

ദ്വയോഃ കുഠാരസ്സ്വധിതിഃ പരശ്വഥ പരശ്വധഃ
സ്യാച്ഛസ്ത്രീ ചാസിപുത്രീ ച ക്ഷുരികാ വാസിധേനുകാ 92

കുഠാരഃ (നാ) കുഠാരീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സ്വധിതിഃ പരശ്വഥഃ പരശ്വധഃ (ന-ം നാ) ര-ം വെണ്മഴുവിന്റെ പേർ. ശസ്ത്രീ അസിപുത്രീ ക്ഷുരികാ അസിധേനുകാ (ര-ം സ്ത്രീ) ചുരികയുടെ പേർ. ക്ഷുരികാശബ്ദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ക്ഷുരികാശബ്ദത്തെ ചേർത്തിട്ടും പാഠമുണ്ടു്.

വാ പുംസി ശല്യം ശങ്കുസ്ത്രാ സവ്വലാ തോമരോസ്ത്രിയാം
പ്രാസസ്തു കുന്തഃ കോണസ്തു സ്ത്രിയഃ പാള്യശ്രികോടയഃ 93

ശല്യം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ശങ്കുഃ (നാ) ൨-ം അമ്പിന്റെ അഗ്രത്തിങ്കൽ ഇരിയുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിവെയ്ക്കുന്ന നാക്കിന്റെ പേർ. സവ്വലാ (സ്ത്രീ) തോമരഃ (ന൩) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ൨-ം തോമരമെന്ന ആയുധത്തിന്റെ പേർ. തോമരമെന്നതു മന്ഥദണ്ഡാകാരമായ ഒരു ആയുധമത്രേ. ശല്യാദി നാലും തോമരത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. പ്രാസഃ കുന്തഃ (൨-ം നാ) കുന്തത്തിന്റെ പേർ. കോണഃ (നാ) പാളിഃ അശ്രിഃ കോടിഃ (൩-ം സ്ത്രീ) ൪-ം വാൾ മുതലായ ആയുധങ്ങളുടെ വായ്ത്തലയുടെ പേർ.

സവ്വാഭിസാരസ്സവ്വൌഘസ്സവ്വസന്നാഹനാത്മകഃ
ലോഹാഭിസാരോസ്ത്രഭൃതാം രാജ്ഞാം നീരാജനാവിധിഃ 94

സവ്വാഭിസാരഃ സവ്വൌഘഃ (൨-ം നാ) സവ്വസന്നാഹനം (ക്ലീ) ൩-ം ചതുരംഗസൈന്യസന്നാഹത്തിന്റെ പേർ. ലോഹാഭിസാരഃ (നാ) ആയുധപാണികളായ രാജാക്കന്മാർക്കു യുദ്ധത്തിന്നു പുറപ്പെടുമ്പോൾ ചെയ്യേണ്ടതായ നീരാജനയുടെ പേർ.

യൽ സേനയാഭിഗമനമരേസ്തദഭിഷേണനം
യാത്രാ വ്രജ്യാഭിനിയ്യാണം പ്രസ്ഥാനം ഗമനം ഗമഃ 95

അഭിഷേണനം (ക്ലീ) സൈന്യത്തോടുകൂടി ശത്രുവിന്റെ നേരെയുള്ള യാത്രയുടെ പേർ. യാത്രാ വ്രജ്യാ (൨-ം സ്ത്രീ) അഭിനിയ്യാണം പ്രസ്ഥാനം ഗമനം (൩-ം ക്ലീ) ഗമഃ (നാ) ആകം യാത്രയുടെ പേർ.

സ്യാദാസാരഃ പ്രവരണം പ്രചക്രം ചലിതാത്മകം
അഹിതാൻ പ്രത്യഭീതസ്യ രണേ യാനമഭിക്രമഃ 96

ആസാരഃ (നാ) പ്രസരണം (ക്ലീ) ൨-ം സൈന്യത്തിന്റെ എല്ലാ ദേശത്തിങ്കലുമുള്ള വ്യാപ്തിയുടെ പേർ. പ്രചക്രം ചലിതം (൨-ം ക്ലീ) പുറപ്പെട്ട സൈന്യത്തിന്റെ പേർ. അഭിക്രമഃ (നാ) ശത്രുക്കളുടെ നേരെ യുദ്ധത്തിങ്കൽ ഭയത്തോടുകൂടാതെയുള്ള യാത്രയുടെ പേർ.

വൈതാളികാ ബോധകരാശ്ചാക്രികാ ഘാണ്ടികാത്മകാഃ
സ്യുർമ്മാഗധാസ്തു മഗധാ വന്ദിനഃ സ്തുതിപാഠകാഃ 97

വൈതാളികാഃ ബോധകരാഃ (൨-ം നാ) രാജാക്കന്മാരുടെ നിദ്രാനിവൃത്തിക്കായിക്കൊണ്ടു പാടുന്നവരുടെ പേർ. ചാക്രികാഃ ഘാണ്ടികാഃ (൨-ം നാ) മണി കൊട്ടുന്നവരുടെ പേർ. മാഗധാഃ മഗധാഃ (൨-ം നാ) രാജാക്കന്മാരുടെ അഗ്രത്തിങ്കൽ വംശക്രമത്തെ സ്തുതിക്കുന്നവരുടെ പേർ. മഗധശ

ബ്ദത്തിൻെറ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ മധുകശബ്ദത്തെ ചേർത്തിട്ടും പാഠമുണ്ട്. വന്ദിനഃ സ്തുതിപാഠകാഃ (ബ-ം നാ) രാജാക്കന്മാരെ സ്തുതിക്കുന്നവരുടെ പേർ. മാഗധാദി നാലും ഏകാർത്ഥങ്ങളാകുന്നു എന്നും മതമുണ്ട്.

സംശപ്തകാസ്തു സമയാൽ സംഗ്രാമാദനിവർത്തിനഃ
രേണൗർദ്വയോഃ സ്ത്രിയാം ധൂളിഃ പാംസൂന്നാ നദ്വയോ രജഃ 98

ഛൂർണ്ണഃ ക്ഷോദസ്സമൂൽപിഞ്ജപിഞ്ജുലൗ ഭൂശമാകുലേ
പതാകാ വൈജയന്തീ സ്യാൽ കേതനം ധ്വജമസ്ത്രിയാം 99

സംശപ്തകാഃ (നാ) പ്രതിജ്ഞാഹേതുവായിട്ടു യുദ്ധത്തിങ്കൽനിന്നു പിന്തിരിയാത്തവരുടെ പേർ. രേണുഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ധൂളിഃ (സ്ത്രീ) പാംസുഃ (നാ) രജഃ (ക്ലീ) നാലും പൊടിയുടെ പേർ. ഛൂർണ്ണഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ക്ഷോദഃ (നാ) ബ-ം അരച്ച പൊടിച്ച പൊടിയുടെ പേർ. സമൂൽപിഞ്ജഃ പിഞ്ജലഃ (ബ-ം നാ) ഏറ്റവും പരവശപ്പെട്ടതായ സൈന്യാദികളുടെ പേർ. പതാകാ വൈജയന്തീ (ബ-ം സ്ത്രീ) കൊടിക്കൂറയുടെ പേർ. കേതനം ധ്വജം (ബ-ം ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ബ-ം കൊടിമരത്തിൻെറ പേർ.

സാ വീരാശംസനം യുദ്ധഭ്രമിർയ്യാതി ഭയപ്രദാ
അഹം പൂർവ്വമഹം പൂർവ്വമിത്യഹംപൂർവ്വികാ സ്ത്രിയാം 100

വീരാശംസനം (ക്ലീ) അതിഭയങ്കരമായ പടനിലത്തിൻെറ പേർ. അഹംപൂർവ്വികാ (സ്ത്രീ) ഞാൻ മുമ്പിൽ ഞാൻ മുമ്പിലെന്നിപ്രകാരം തമ്മിലുള്ള തിരക്കിൻെറ പേർ.

ആത്മോപധാനികാ ദർപ്പാദ്യാ സ്യാൽ സംഭാവനാത്മനി
അഹമഹമികാ തു സാ സ്യാൽ പരസ്പരം യോ ഭവേദഹങ്കാരഃ

ദ്രവിണം തരസ്സഹോബലശൗർയ്യാണി സ്ഥാമ ശുഷ്മം ച
ശകൃതിഃ പരാക്രമഃ പ്രാണോ വിക്രമസ്ത്വതിശകൃതിതാ 102

ആത്മോപധാനികാ (സ്ത്രീ) ഗർവ്വംഹേതുവായിട്ടുള്ള ആത്മബഹുമാനത്തിൻെറ പേർ. അഹമഹമികാ (സ്ത്രീ) ഞാൻ ശകതനാകുന്നു, ഞാൻ ശകതനാകുന്നു എന്നിപ്രകാരമുള്ള അഹംകാരത്തിൻെറ പേർ. ദ്രവിണം തരഃ സഹഃ ബലം ശൗർയ്യം സ്ഥാമ ശുഷ്മം (ഏ-ം ക്ലീ) ശകൃതിഃ (സ്ത്രീ) പരാക്രമഃ പ്രാണഃ (ബ-ം നാ) ഫ0-ം ബലത്തിൻെറ പേർ. വിക്രമഃ (നാ) അതിശകൃതിതാ (സ്ത്രീ) ബ-ം അതിശക്തിയുടെ പേർ.

വീരപാണം തു യൽ പാനം വൃത്തേ ഭാവിനി വാ രണേ
യുദ്ധമായോധനം ജന്യം പ്രഥനം പ്രവിദാരണം 103

മൃധമാസ്കന്ദനം സംഖ്യം സമീകം സാംപരായികം
അസ്രിയാം സമരാനീകരണാഃ കലഹവിഗ്രഹൗ 104

സംപ്രഹാരാഭിസമ്പാതകലിസംസ്ഫോടസംയുഗാഃ
അഭ്യാമർദ്ദസമാഘാതസംഗ്രാമാഭ്യാഗമാഹവാഃ 105

സമുദായഃ സ്രിയസ്സംയൽസമിത്യാജിസമിദ്യുധഃ
നിയുദ്ധം ബാഹുയുദ്ധേഥ തുമുലം രണസങ്കുലേ 106

വീരപാണം (ക്ലീ) യുദ്ധാരംഭത്തിങ്കലോ യുദ്ധം കഴിഞ്ഞിട്ടോ യോദ്ധാക്കന്മാരാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന മദ്യപാനത്തിന്റെ പേർ. യുദ്ധം ആയോധനം ജന്യം പ്രധനം പ്രവിദാരണം മൃധം ആസ്കന്ദനം സംഖ്യം സമീകം സാംപരായികം (ത്രി-ം ക്ലീ) സമരഃ അനീകഃ രണഃ (ന-ം നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. കലഹഃ വിഗ്രഹഃ സംപ്രഹാരഃ അഭിസംപാതഃ കലിഃ സംസ്ഫോടഃ സംയുഗഃ അഭ്യാമർദ്ദഃ സമാഘാതഃ സംഗ്രാമഃ അഭ്യാഗമഃ ആഹവഃ സമുദായഃ (ത്രി-ം നാ) സംയൽ സമിതിഃ ആജിഃ സമിൽ യുൽ (ഭി-ം സ്രീ) ന-ം യുദ്ധത്തിന്റെ പേർ. നിയുദ്ധം (ക്ലീ) ബാഹുയുദ്ധത്തിന്റെ പേർ. തുമുലം (ക്ലീ) യുദ്ധത്തിന്റെ അന്യോന്യസംബാധത്തിന്റെ പേർ.

ക്ഷേചളാ തു സിംഹനാദസ്ത്യാൽ കരിണാം ഘടനാ ഘടാ
ക്രന്ദനം യോധസംരാവോ ബൃംഹിതം കരിഗർജ്ജിതം 107

ക്ഷേചളാ (സ്രീ) സിംഹനാദഃ (നാ) ഷ-ം സിംഹധ്വനിപോലെയുള്ള വീരനാദത്തിന്റെ പേർ. ഘടാ (സ്രീ) ഗജസംഘടനത്തിന്റെ പേർ. ക്രന്ദനം (ക്ലീ) യോധസംരാവഃ (നാ) ഷ-ം പോർവിളിയുടെ പേർ. ബൃംഹിതം കരിഗർജ്ജിതം (ഷ-ം ക്ലീ) ഗജശബ്ദത്തിന്റെ പേർ.

വിഷ്ഫാരോ ധനുഷസ്ത്യാനഃ പടഹാഡംബരൗ സമൗ
പ്രസഭം തു ബലാൽകാരോ ഹഠോഥ സ്ഫലിതം ഛലം 108

വിഷ്ഫാരഃ (നാ) ധനുസ്സാദത്തിന്റെ പേർ. പടഹഃ ആഡംബരഃ (ഷ-ം നാ) കൂട്ടക്കൊട്ടിന്റെ പേർ. പ്രസഭം (ക്ലീ) ബലാൽകാരഃ ഹഠഃ (ഷ-ം നാ) ന-ം ബലാൽകാരത്തിന്റെ പേർ. സ്ഫലിതം ഛലം (ഷ-ം ക്ലീ) യുദ്ധമദ്ധ്യാദാലംഘനത്തിന്റെ പേർ.

അജന്യം ക്ലീബ ഉൽപാത ഉപസർഗ്ഗസമം ത്രയം
മൂർച്ഛാ തു കശ്മലം മോഹോപ്യവമർദ്ദഃ പ്രപീഡനം 109

അജന്യം (ക്ലീ) ഉൽപാതഃ ഉപസർഗ്ഗഃ (ഷ-ം നാ) ന-ം ശുഭാശുഭസൂചകത്തിന്റെ പേർ. മൂർച്ഛാ (സ്രീ) കശ്മലം (ക്ലീ) മോഹഃ (നാ) ന-ം ബോ

ധക്കേടിന്റെ പേർ. അവമർദ്ദഃ (നാ) പ്രപീഡനം (ക്ലീ) ന.-ം സസ്യാദിക ളോടുകൂടിയതായ ദേശത്തിനു ശത്രുസൈന്യത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്ന നാശ ത്തിന്റെ പേർ.

അഭ്യവസ്കന്ദനം തച്ഛ്യാസാദനം വിജയോ ജയഃ
വൈരശുദ്ധിഃ പ്രതീകാരോ വൈരനിര്യ്യാതനഞ്ച സാ 110

അഭ്യവസ്കന്ദനം അഭ്യാസാദനം (ന.-ം ക്ലീ) ചതിച്ചാക്രമിക്കുന്നതി ന്റെ പേർ. വിജയഃ ജയഃ (ന.-ം നാ) ജയത്തിന്റെ പേർ. വൈരശുദ്ധിഃ (സ്ത്രീ) പ്രതീകാരഃ (നാ) വൈരനിര്യ്യാതനം (ക്ലീ) ന.-ം വൈരപ്രതിവിധാ നത്തിന്റെ പേർ.

പ്രദ്രാവോദ്രാവസന്ത്രാവസന്ദാവാ വിദ്രവോ ദ്രവഃ
അപക്രമോപയാനം ച രണേ ഭംഗഃ പരാജയഃ 111

പ്രദ്രാവഃ ഉദ്രാവഃ സന്ത്രാവഃ സന്ദാവഃ വിദ്രവഃ ദ്രവഃ അപക്രമഃ (ഭ.-ം നാ) അപയാനം (ക്ലീ) വ.-ം ഓട്ടത്തിന്റെ പേർ. പരാജയഃ (നാ) യുദ്ധത്തിങ്കലുണ്ടാകുന്ന തോൽമയുടെ പേർ.

പരാജിതപരാഭ്രൂതൌ ത്രിഷു നഷ്ടതിരോഹിതൌ
പ്രമാപണം നിബർഹണം നികാരണം നിശാരണം 112

പ്രവാസനം പരാസനം നിഷ്ടൂദനം നിഹിംസനം
നിർവ്വാസനം സംജ്ഞപനം നിർഗ്രന്ഥനമപാസനം 113

നിസ്തർണം നിഹനനം ക്ഷണനം പരിവർജ്ജനം
നിർവ്വാപണം വിശസനം മാരണം പ്രതിഘാതനം 114

ഉദ്വാസനപ്രമഥനക്രഥനോജ്ജാസനാനി ച
ആലംഭേപിജ്ജവിശരഘാതോന്മാഥവധാ അപി 115

പരാജിതഃ പരാഭ്രൂതഃ (വ.-ം നാ) തോറോടിയവന്റെ പേർ. നഷ്ടഃ തി രോഹിതഃ (വ.-ം നാ) ഒളിച്ചിരിയവന്റെ പേർ. പരാജിതാദി നാലും ത്രിലിംഗ ങ്ങളാകുന്നു. പ്രമാപണം നിബർഹണം നികാരണം നിശാരണം പ്രവാസ നം പരാസനം നിഷ്ടൂദനം നിഹിംസനം നിർവ്വാസനം സംജ്ഞപനം നിർഗ്ര ന്ഥനം അപാസനം നിസ്തർണം നിഹനനം ക്ഷണനം പരിവർജ്ജനം നിർ വ്വാപണം വിശസനം മാരണം പ്രതിഘാതനം ഉദ്വാസനം പ്രമഥനം ക്രഥ നം ഉജ്ജാസനം (ഛ.-ം ക്ലീ) ആലംഭഃ പിഞ്ജഃ വിശരഃ ഘാതഃ ഉന്മാഥഃ വധഃ (ന്യ.-ം നാ) ന.ഠ.-ം വധത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാൽ പഞ്ചതാ കാലധർമ്മോ ദിഷ്ടാന്തഃ പ്രളയോത്യയഃ
അന്തോ നാശോ ദ്വയോർമ്മൃത്യുർമ്മരണം നിധനോസ്ത്രിയാം

പഞ്ചതാ (സ്ത്രീ) കാലധർമ്മം, ദിഷ്ടാന്തഃ പ്രളയഃ അന്ത്യയഃ അന്തഃ നാശഃ (ന്യ-ം നാ) മൃത്യുഃ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. മരണം (ക്ലീ) നിധനഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ൧൦-ം മരണത്തിന്റെ പേർ.

പരാസുപ്രാപ്തപഞ്ചതപരേതപ്രേതസംസ്ഥിതാഃ
മൃതപ്രമീതൌ ത്രിഷ്വേതേ ചിതാ ചിത്യാ ചിതിഃ സ്ത്രിയാം

പരാസുഃ പ്രാപ്തപഞ്ചതഃ പരേതഃ പ്രേതഃ സംസ്ഥിതഃ മൃതഃ പ്രമീതഃ (൩-ം ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു.) ഈ ൭ ശബ്ദങ്ങളും മരിച്ചവന്റെ പേർ. ചിതാ ചിത്യാ ചിതിഃ (സ-ം സ്ത്രീ) ചുടലയുടെ പേർ.

കബന്ധോസ്ത്രീ ക്രിയായുക്തമവമൂർദ്ധകളേബരം
ശ്മശാനം സ്യാൽ പിതൃവനം കുണപശ്ശവമസ്ത്രിയാം 118

കബന്ധഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. തലയോട്ടുകൂടാത്തതായും സ്ത്രീക്രിയയെ ചെയ്യുന്നതായുമിരിക്കുന്ന ശരീരത്തിന്റെ പേർ. ശ്മശാനം പിതൃവനം (൨-ം ക്ലീ) ചുടലക്കാടിന്റെ പേർ. കുണപഃ (നാ) ശവം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ൨-ം ശവത്തിന്റെ പേർ.

പ്രഗ്രഹോപഗ്രഹൌ വന്ദ്യം കാരാ സ്യാൽ ബന്ധനാലയേ
പുംസി ഭ്രമ്യസവഃ പ്രാണാശ്ചൈവം ജീവോസുധാരണം 119
ആയുർജ്ജീവിതകാലോ നാ ജീവാതുർജ്ജീവനൌഷധം 120

പ്രഗ്രഹഃ ഉപഗ്രഹഃ ൨-ം (നാ) വന്ദി (സ്ത്രീ) ന-ം ചോരാദ്യാകർഷണത്തിന്റെ പേർ; ബന്ധനത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. കാരാ (സ്ത്രീ) ബന്ധനാലയഃ (നാ) ൨-ം ബന്ധനഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. അസവഃ പ്രാണാഃ (൨-ം നാ) ബഹുവചനാന്തമായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗമില്ല. പ്രാണവായുവിന്റെ പേർ. ജീവഃ (നാ) അസുധാരണം (ക്ലീ) ൨-ം പ്രാണധാരണത്തിന്റെ പേർ. ആയുഃ (ക്ലീ) ജീവിതകാലഃ (നാ) ൨-ം പ്രാണധാരണകാലത്തിന്റെ പേർ. ജീവാതുഃ (നാ) ജീവനൌഷധം (ക്ലീ) ൨-ം ജീവിച്ചിരിപ്പാനുള്ള ഔഷധത്തിന്റെ പേർ.

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ഊരവ്യാ ഊരുജാ ആര്യാ വൈശ്യാ ഭ്രമിസ്പൃശോ വിശഃ
ആജീവോ ജീവികാ വാർത്താ വൃത്തിർവ്വർത്തനജീവനേ 1

ഊരവ്യാഃ ഊരുജാഃ ആര്യാഃ വൈശ്യാഃ ഭ്രമിസ്പൃശഃ വിശഃ (ന്യ-ം നാ) വൈശ്യന്മാരുടെ പേർ. ആജീവഃ (നാ) ജീവികാ വാർത്താ വൃത്തിഃ

(ന_ം സ്ത്രീ) വത്തനം ജീവനം (ഏ_ം ക്ലീ) ന്യ_ം ജീവനോപായത്തിന്റെ പേർ.

സ്യാദ്യാം കൃഷിഃ പാശുപാല്യം വാണിജ്യം ചേതി വൃത്തയഃ
സേവാ ശവൃത്തിരനൃതം കൃഷിരുഞ്ഛേ സിലം തൃതം 2

കൃഷിഃ (സ്ത്രീ) കൃഷിയുടെ പേർ. പാശുപാല്യം (ക്ലീ) ഗോരക്ഷയുടെ പേർ. വാണിജ്യം (ക്ലീ) കച്ചവടത്തിന്റെ പേർ. ഇതി വൃത്തയഃ എന്നതിനു മേല്പറഞ്ഞ കൃഷ്യാദികൾ ന_ം വൈശ്യവൃത്തികളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. സേവാ ശവൃത്തിഃ (ഏ_ം സ്ത്രീ) സേവയുടെ പേർ. അനൃതം (ക്ലീ) കൃഷിഃ (സ്ത്രീ) ഏ_ം കൃഷിയുടെ പേർ. ഉഞ്ഛഃ (നാ) അങ്ങാടി മുതലായ സ്ഥലങ്ങളിൽ വീണുപോയ നെന്മണി മുതലായതിനെ ഓരോന്നായി പെറുക്കിയെടുത്തു സമ്പാദിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സിലഃ (നാ) വിളവുഭൂമിയിൽ ഉടമസ്ഥന്റെ ഇച്ഛയ്ക്കു തക്കവണ്ണം കൊയ്തുകൊണ്ടുപോയതിന്റെ ശേഷം അങ്ങുമിങ്ങും ശേഷിച്ചു നില്ക്കുന്ന കതിരുകൾ എടുത്തു സമ്പാദിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. ഋതം (ക്ലീ) ഉഞ്ഛസിലങ്ങൾ രണ്ടിനുംകൂടിയുള്ള പേർ.

ദ്വേ യാചിതായാചിതയോഃ പ്രഥാസംഖ്യം മൃതാമൃതേ
സത്യാനൃതം തു വാണിജ്യം സ്യാദ്ഭണം പയ്യുദഞ്ചനം 3

ഉദ്ധാരോത്പ്രയോഗസ്തു കുസീദം വൃദ്ധിജീവികാ
യാച്ഞയാപ്തം യാചിതകം നിമയാദാപമിത്യകം 4

മൃതം (ക്ലീ) നിത്യമായി അരി മുതലായതിനെ യാചിക്കുക എന്നതിന്റെ പേർ. അമൃതം (ക്ലീ) ആരോടുമാന്നിനേയും യാചിക്കാതെ ദൈവോപനതമായുള്ളതുകൊണ്ടു സന്തോഷിച്ചു വസിക്കുക എന്നതിന്റെ പേർ. സത്യാനൃതം വാണിജ്യം (ഏ_ം ക്ലീ) കച്ചവടത്തിന്റെ പേർ. സത്യാനൃതം വണിഗ്ഭാവഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. ഭൃണം പയ്യുദഞ്ചനം (ഏ_ം ക്ലീ) ഉദ്ധാരഃ (നാ) ന_ം കടത്തിന്റെ പേർ. അത്പ്രയോഗഃ (നാ) കുസീദം (ക്ലീ) വൃദ്ധിജീവികാ (സ്ത്രീ) ന_ം പലിശകൊണ്ടുള്ള ഉപജീവനത്തിന്റെ പേർ. യാചിതകം (ക്ലീ) യാചിച്ചിട്ടു ലഭിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ആപമിത്യകം (ക്ലീ) പകരം കൊടുത്തിട്ടു ലഭിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ഉത്തമർണ്ണാധമർണ്ണൗ തൗ പ്രയോക്തൃഗ്രാഹകൗ ക്രമാൽ
കുസീദികോ വാർദ്ധുഷികോ വൃദ്ധ്യാജീവശ്ച വാർദ്ധുഷിഃ 5

ഉത്തമർണ്ണഃ (നാ) കടം കൊടുത്തവന്റെ പേർ. അധമർണ്ണഃ (നാ) കടംവാങ്ങിയവന്റെ പേർ. കുസീദികഃ വാർദ്ധുഷികഃ വൃദ്ധ്യാജീവഃ വാർദ്ധുഷിഃ (ര_ം നാ) പലിശകൊണ്ടുപജീവിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

ക്ഷേത്രാജീവഃ കൃഷ്കശ്ച കൃഷികശ്ച കൃഷീവലഃ
ക്ഷേത്രം വ്രൈഹേയശാലേയം വ്രീഹിശാല്യുത്ഭവോചിതം 6

ക്ഷേത്രാജീവഃ കൃഷ്കഃ കൃഷികഃ കൃഷീവലഃ (പ്ര-ം നാ) കൃഷിക്കാരന്റെ പേർ. വ്രൈഹേയം (ക്ലീ) വ്രീഹികളുടെ ഉത്ഭവത്തിന്നു യോഗ്യമായ സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ശാലേയം (ക്ലീ) ശാലികളുടെ ഉത്ഭവത്തിന്നു യോഗ്യമായ സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. വ്രീഹിശാലികൾ നെല്ലിൽ ഒരുവക ജാതിഭേദങ്ങളാകുന്നു. ഉമി പോയാൽ ചുകന്നുകാണുന്ന അരിയോടുകൂടിയ നെല്ലു വ്രീഹിയാകുന്നു. ഉമി പോയാൽ വെളുത്തുകാണുന്ന അരിയോടു കൂടിയ നെല്ലു ശാലിയാകുന്നു. 'ക്ഷുണ്ണസ്സിതഃ സ്യാത്ശാലീ രക്തോ വ്രീഹിരുദാഹൃതഃ' എന്നുണ്ടു്.

യവ്യം യവക്യം ഷഷ്ടിക്യം യവാദിഭവനോചിതം
തിലൈതൈലീനവന്മാഷോമാണ്ഭംഗാദിത്രുപതാ 7

യവ്യം (ക്ലീ) യവം വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. യവക്യം (ക്ലീ) കുയവം വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ഷഷ്ടിക്യം (ക്ലീ) നവര വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. തില്യം തൈലീനം (ഉ-ം ക്ലീ) എള്ളു വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ഇപ്രകാരം മാഷോമാണ്ഭംഗാശബ്ദങ്ങൾക്കു് ഈരണ്ടു രൂപങ്ങളുണ്ടു് എന്നു ശേഷത്തിന്റെ അർത്ഥമാകയാൽ മാഷങ്ങൾ വിളയും സ്ഥലത്തിന്നു പേർ മാഷ്യം മാഷീണം ഇവയും ഉമകൾ വിളയും സ്ഥലത്തിന്നു പേർ ഉമ്യം ഔമീനം ഇവയും, അണുക്കൾ വിളയും സ്ഥലത്തിന്നു പേർ അണവ്യം ആണവീനം ഇവയും, ഭംഗകൾ വിളയും സ്ഥലത്തിന്നു പേർ ഭംഗ്യം ഭാംഗീനം ഇവയുമാകുമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. മാഷം=ഉഴുന്നു്, ഉമാ=അഗശി, അണു=ചെറുനെല്ലു്, ഭംഗാ=ചെറുകുമ്പുനെല്ലു്—ഇങ്ങനെ മാഷാദിശബ്ദാർത്ഥങ്ങൾ.

മൈദ്ഗീനകൈത്രവീണാദിശേഷധാന്യാദ്ഭവോചിതം
ശാകക്ഷേത്രാദികേ ശാകശാകടം ശാകശാകിനം 8

മൈദ്ഗീനം (ക്ലീ) ചെറുപയർ വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. കൈത്രവീണം (ക്ലീ) വരക വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ആദിപദംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതു ചണംപയർ വിളയും സ്ഥലത്തിന്റെ പേരായ ചാണകീനശബ്ദം മുതലായതാകുന്നു. ശാകശാകടം ശാകശാകിനം (ഉ-ം ക്ലീ) ശാകങ്ങളുണ്ടാകുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ.

ബീജാകൃതം ത്രുപ്തകുഷ്ഠം സീത്യം കുഷ്ഠഞ്ച ഫല്യവൽ
ത്രിഫ്ഗണാകൃതം ത്രുതീയാകൃതം ത്രിഫല്യം ത്രിസീത്യമപി
(തസ്മിൻ 9

ദ്വിത്രിണാകൃതേ തു സ്യുഃ പൂർവ്വം ശംബാകൃതമപീഹ
ദ്രോണാഢകാദിവാപാദൌ ദ്രൌണികാഢകികാദയഃ 10

ബീജാകൃതം ഉപകൃഷ്ടം (വ-ം ക്ലീ) വിതച്ചുഴുത നിലത്തിന്റെ പേർ. സീത്യം കൃഷ്ടം ഫല്യം (ന-ം ക്ലീ) ഉഴുത നിലത്തിന്റെ പേർ. ത്രിദ്രണാകൃതം തൃതീയാകൃതം ത്രിഫല്യം ത്രിസീത്യം (ര-ം ക്ലീ) മുച്ചാലുഴുത നിലത്തിന്റെ പേർ. ദ്വിത്രിണാകൃതേ തു സ്യുമിത്യാദിയായ അമരത്തിനു ദ്വിത്രിണാകൃതത്തിങ്കൽ മുൻപറയപ്പെട്ടതൊക്കെയും ശംബാകൃതമെന്ന ശബ്ദവും വഹിക്കുന്നു എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ ദ്വിത്രിണാകൃതം ദ്വിതീയാകൃതം ദ്വിഫല്യം ദ്വിസീത്യം ശംബാകൃതം (ഇ-ം ക്ലീ) ഇരുചാലുഴുത നിലത്തിന്റെ പേർ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ദ്രൌണികം (ക്ലീ) പതിനാറിടങ്ങഴി വിത്തു വിതയ്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ആഢകികം (ക്ലീ) നാലിടങ്ങഴി വിത്തു വിതയ്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ.

ഖാരീവാപസ്തു ഖാരീക ഉത്തമർണ്ണാദയസ്ത്രീഷു
പുന്നപുംസകയോർവ്വപ്രഃ കേദാരഃ ക്ഷേത്രമസ്യ തു 11

കൈദാരകം സ്യാൽ കൈദാര്യം ക്ഷൈത്രം കൈദാരികം (ഗണേ
ലോഷ്ഠാനി ലോഷ്ടവഃ പുംസി കോടിശോ ലോഷ്ടഭേദനഃ 12

ഖാരീവാപഃ ഖാരീകഃ (വ-ം നാ) ഒരു ഖാരി വിത്തു വിതയ്ക്കുന്ന സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ. ഉത്തമർണ്ണാദയസ്ത്രീഷു എന്നതിനു് ഉത്തമർണ്ണഃ എന്നതുമുതൽ ഖാരീകഃ എന്നതുവരെയുള്ള സംജ്ഞാശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. വപ്രഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. കേദാരഃ (നാ) ക്ഷേത്രം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ന-ം വിളവുനിലത്തിന്റെ പേർ. കൈദാരകം കൈദാര്യം ക്ഷൈത്രം കൈദാരികം (ര-ം ക്ലീ) വിളവുനിലങ്ങളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ലോഷ്ഠാനി (ക്ലീ) ലോഷ്ടവഃ (നാ) വ-ം മൺകട്ടകളുടെ പേർ. (ഒരു മൺകട്ടയെ മാത്രമായി പറയുമ്പോൾ ലോഷ്ടം ലോഷ്ടഃ എന്നിങ്ങനെ ഏകവചനാന്തമാകയും ചെയ്യും). കോടിശഃ ലോഷ്ടഭേദനഃ (വ-ം നാ) മൺകട്ടയുടയ്ക്കും തടിയുടെ പേർ.

പ്രാജനം തോദനം തോത്രം ഖനിത്രമവദാരണം
ദാത്രം ലവിത്രമാബന്ധോ യോത്രം യോക്ത്രമഥോ ഫലം 13

നിരീഷം ക്ലൂടകം ഫാലഃ കൃഷ്ടകോ ലാംഗലം ഫലം
ഗോദാരണശ്ച സീരോഽസ്ത്രീ യുഗകീലകഃ 14

പ്രാജനം തോദനം തോത്രം (ന-ം ക്ലീ) മുടിക്കോലിന്റെ പേർ. (പ്രോജനമെന്നതുപോലെ പ്രാജനമെന്നും പാഠമുണ്ടു്.) ഖനിത്രം അവദാര

ണം (ന-ം ക്ലീ) കായ്ക്കോട്ടിന്റെ പേർ. ദാത്രം ലവിത്രം (ന-ം ക്ലീ) അരിവാളിന്റെ പേർ. ആബന്ധഃ (നാ) യോത്രം യോക്ത്രം (ന-ം ക്ലീ) ന-ം നുകക്കയറിന്റെ പേർ. ഫലം നിരീഷം കൂടകം (ന-ം ക്ലീ) ഫാലഃ കൃഷകഃ (ന-ം നാ) ഭ-ം കരിയാടയുടെ പേർ. (ഫാലഃ കൃഷകഃ ന-ം കൊഴുവിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്.) ലാംഗലം ഫലം ഗോദാരണം (ന-ം ക്ലീ) സീരഃ (നാ) ര-ം കരിയുടെ പേർ. ഫലംമുതൽ സീരംവരെയുള്ളതൊക്കെയും കരിയുടെ പേർ എന്നു തമിഴ്നിഘണ്ടുവിൽ കാണുന്നു.

ഈഷാ ലാംഗലദണ്ഡഃ സ്യാൽ സീതാ ലാംഗലപദ്ധതിഃ
പുംസി മേധിഃ ഖലേദാരു ന്യസ്തം യൽ പശുബന്ധനേ 15

ഈഷാ (സ്ത്രീ) ലാംഗലദണ്ഡഃ (നാ) ന-ം കരിക്കോലിന്റെ പേർ. സീതാ ലാംഗലപദ്ധതിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ഉഴപ്പൊളിയുടെ പേർ. മേധിഃ (നാ) ഖലേദാരു (ക്ലീ) ന-ം കളത്തിങ്കൽ കാളയെ കെട്ടുവാനുള്ള കുറ്റിയുടെ പേർ.

ആശുർവ്രീഹിഃ പാടലഃ സ്യാൽ സിതശൂകയവൌ സമൌ
തോകുമസ്യ തത്ര ഹരിതേ കളായസ്യ സതീനകഃ. 16

ഹരേണുരേണുകൌ ചാസ്മിൻ കോരദൂഷസ്യ കോദ്രവഃ
മംഗല്യകോ മസൂരോഥ മകുഷ്ടകമയുഷ്ടകൌ 17

വനമുദ്ഗേ സഷ്ടപേ തു ദ്വൌ തന്തുഭകടംബകൌ
സിദ്ധാർത്ഥസ്തുപക്ഷധവളോ ഗോധൂമസ്സുമനാസ്സമൌ 18

ആശുഃ വ്രീഹിഃ പാടവഃ (ന-ം നാ) വ്രീഹിയുടെ പേർ. സിതശൂകഃ യവഃ (ന-ം നാ) യവത്തിന്റെ പേർ. തോകുമഃ (നാ) പച്ചയവത്തിന്റെ പേർ. തോശ്മഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. കളായഃ സതീനകഃ ഹരേണുഃ രേണുകഃ (ര-ം നാ) വട്ടച്ചണായിയുടെ പേർ. ഹരേണുഃ ഖണ്ഡികാ ചാസ്മിൻ എന്നും പാഠമുണ്ട്. കോരദൂഷഃ കോദ്രവഃ (ന-ം നാ) വരകിന്റെ പേർ. മംഗല്യകഃ മസൂരഃ (ന-ം നാ) വെൺകടലയുടെ പേർ. മകുഷ്ടകഃ മയുഷ്ടകഃ വനമുദ്ഗഃ (ന-ം നാ) കാട്ടുപയറിന്റെ പേർ. സഷ്ടപഃ തന്തുഭഃ കടംബകഃ (ന-ം നാ) കടുകിന്റെ പേർ. ഗോധൂമഃ സുമനാഃ (ന-ം നാ) കോതമ്പിന്റെ പേർ.

യവകഃ സ്യാത്തു കുൽമാഷശ്ചണകോ ഹരിമന്ഥകഃ
ദ്വൌ തിലേ തിലപോജശ്ച തിലപിഞ്ജശ്ച നിഷ്ഫലേ. 19

യവകഃ കുൽമാഷഃ (ന-ം നാ) കുതിരയവത്തിന്റെ പേർ. ചണകഃ ഹരിമന്ഥകഃ (ന-ം നാ) ചണംപയറിന്റെ പേർ. തിലപോജഃ തിലപിഞ്ജഃ (ന-ം നാ) കായ്ക്കാത്ത എള്ളിന്റെ പേർ. മേൽ എഴുതിയ ശ്ലോകത്തിന്റെ

ആദ്യവാദത്തെ ചിലർ സ്യാദ്യാവകസ്യ കുൽമാഷഃ എന്നു പഠിക്കുന്നു. അവരുടെ പക്ഷത്തിങ്കൽ യവകശബ്ദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ യാവകശബ്ദമാകയും ചെയ്യും.

ക്ഷവഃ ക്ഷുധാഭിജനനോ രാജികാ കൃഷ്ണികാസുരീ
സ്യാദ്വിയേയൗ കംഗുപ്രിയംഗൂ ദ്വേ അതസീ സ്യാദുമാ ക്ഷുമാ. 20

ക്ഷവഃ ക്ഷുധാഭിജനനഃ (പു-ം നാ) രാജികാ കൃഷ്ണികാ അസുരീ (സ്ത്രീ-ം സ്ത്രീ) അഞ്ചും കരിങ്കടുവിന്റെ പേർ. കംഗുഃ പ്രിയംഗുഃ (സ്ത്രീ) തിനയുടെ പേർ. അതസീ ഉമാ ക്ഷുമാ (സ്ത്രീ-ം സ്ത്രീ) അഗശിയുടെ പേർ.

മാതുലാനീ തു ഭംഗായാം വ്രീഹിഭേദസ്ത്വണുഃ പുമാൻ
കിംശാരുസ്സസ്യശൂകഃ സ്യാൽ കണിശം സസ്യമഞ്ജരീ 21

മാതുലാനീ ഭംഗാ (പു-ം സ്ത്രീ) ചെറുകയ്യുനെല്ലിന്റെ പേർ. അണുഃ (നാ) ചെറുനെല്ലിന്റെ പേർ. കിംശാരുഃ സസ്യശൂകഃ (പു-ം നാ) നെല്ലോകിന്റെ പേർ. കണിശം (ക്ലീ) സസ്യമഞ്ജരീ (സ്ത്രീ) പു-ം കതിരിന്റെ പേർ.

ധാന്യം വ്രീഹിസ്തംബകരിസ്തംബോ ഗുച്ഛസ്തൃണാദിനഃ
നാളീ നാളം ച കാണ്ഡോസ്യ പലാലോസ്ത്രീ സ നിഷ്ഫലഃ

ധാന്യം (ക്ലീ) വ്രീഹിഃ സ്തംബകരിഃ (പു-ം നാ) നു-ം നെല്ലിന്റെ പേർ. സ്തംബഃ (നാ) പുല്ലുമുതലായതിന്റെ തണ്ടിന്റെ പേർ. നാളീ (സ്ത്രീ) നാളം (ക്ലീ) കാണ്ഡഃ (നാ) നു-ം തണ്ടിന്റെ പേർ. പലാലഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. വയ്ക്കോലിന്റെ പേർ.

കന്ധംകരോ ബുസം ക്ലീബേ ധാന്യതുചി പുമാംസ്ത്വഷഃ
ശൂകോസ്ത്രീ ധാന്യതീക്ഷ്ണാഗ്രേ ശമീ ശിംബാ ത്രിഷ്വുത്തരേ
ഗുദ്ധ്യമാവസിതം ധാന്യം പൂതം തു ബഹ്വചീകൃതം
മാഷാദയസ്തു ശമീധാന്യേ ശൂകധാന്യേ യവാദയഃ 24

കന്ധംകരഃ (നാ) ബുസം (ക്ലീ) രണ്ടും ചണ്ടിന്റെ പേർ. ത്വഷഃ (നാ) ഉമിയുടെ പേർ. ശൂകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ധാന്യങ്ങളുടെ കൂത്ത വാലിന്റെ പേർ. ശമീ ശിംബാ (പു-ം സ്ത്രീ) മാഷാദിഫലത്തിന്റെ പേർ. ത്രിഷ്വുത്തരേ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻപോകുന്ന ഗുദ്ധ്യാദിശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ഗുദ്ധ്യം പുല്ലു കളഞ്ഞു കൂട്ടിയ ധാന്യത്തിന്റെ പേർ. പൂതം പതിരോടുകൂടാത്ത ധാന്യത്തിന്റെ പേർ. 'മാഷാദയഃ ശമീധാന്യേ' ഇതിനു മാഷം മുതലായതുകൾ ശമീധാന്യത്തിങ്കൽ ചേർന്നവയാകുന്നു എന്നർത്ഥം. 'ശൂകധാന്യേ യവാദയഃ' ഇതിനു യവം മുതലായതു ശൂകധാന്യത്തിങ്കൽ ചേർന്നവയാകുന്നു എന്നർത്ഥം. മാഷം=ഉഴുന്നു്. ശമീധാ

ന്യം=ശമീപ്രഭവമായിരിക്കുന്ന ധാന്യം. ശമീപ്രഭവം=ശമിയിൽ ഉണ്ടായതു്. ശമി=മാഷാദിഫലം. ശമി എന്നതു് ഇവിടെ ബീജകോശമാകുന്നു. അതിൻെറ അകത്തുണ്ടാകുന്ന ധാന്യമെന്നു താൽപര്യം. ശുകധാന്യമെന്നതിനു കതിരിന്മേൽ വിളയുന്ന ധാന്യമെന്നർത്ഥമാകുന്നു.

ശാലയഃ കളമാദ്യാശ്ച ഷഷ്ടികാദ്യാശ്ച പുംസ്യമീ
തൃണധാന്യാനി നീവാരാഃ സ്ത്രീ ഗവേധുസ്തവേധുകാ. 25

ശാലയഃ കളമാദ്യാശ്ച ഷഷ്ടികാദ്യാശ്ച എന്നതിനു കളമാദികളായിരിക്കുന്ന ശാലികളും ഷഷ്ടികാദികളായിരിക്കുന്ന വ്രീഹികളും ശുകധാന്യത്തിൽ ചേർന്നവയാകുന്നു എന്നർത്ഥം. കളമം=കളമനെല്ലു്. ഷഷ്ടികം=നവര. പുംസ്യമീ എന്നതിനു മാഷയവശാല്യാദിശബ്ദങ്ങളും ഷഷ്ടികാദിശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു. തൃണധാന്യാനി നീവാരാഃ എന്നതിനു നീവാരം മുതലായതുകൾ തൃണധാന്യങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. നീവാരം=വരിനെല്ലു്. നീവാരശബ്ദം പുല്ലിംഗമാകുന്നു. വരിനെല്ലു്, ചാമ ഇത്യാദികൾ തൃണധാന്യമെന്ന പേരോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു സാരം. ഗവേധുഃ ഗവേധുകാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) കാട്ടുകോതമ്പിൻെറ പേർ.

അയോഗ്രം മുസലോസ്ത്രീ സ്യാദുദ്ഖലമുലൂഖലം
പ്രസ്ഫോടനം ശൂർപ്പമസ്ത്രീ ചാലനീ തിതഉഃ പുമാൻ 26

അയോഗ്രം (ക്ലീ) മുസലഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. രണ്ടും ഉലക്കയുടെ പേർ. ഉദ്ഖലം ഉലൂഖലം (ഏ-ം ക്ലീ) ഉരലിൻെറ പേർ. പ്രസ്ഫോടനം (ക്ലീ) ശൂർപ്പം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. രണ്ടും മുറത്തിൻെറ പേർ. ചാലനീ (സ്ത്രീ) തിതഉഃ (നാ) രണ്ടും ചല്ലടത്തിൻെറ പേർ.

സ്യൂതപ്രസേവൌ കണ്ഡോലപിടൌ കടകിലിഞ്ജകൌ
സമാനൌ രസവത്യാം തു പാകസ്ഥാനമഹാനസേ 27

സ്യൂതഃ പ്രസേവഃ (ഏ-ം നാ) കൊട്ടയുടേയും വട്ടിയുടേയും പേർ. കണ്ഡോലഃ പിടഃ (ഏ-ം നാ) കൂടക്കൊട്ടയുടെ പേർ. കടഃ കിലിഞ്ജകഃ (ഏ-ം നാ) പായയുടെ പേർ. രസവതീ (സ്ത്രീ) പാകസ്ഥാനം മഹാനസം (ഏ-ം ക്ലീ) ന-ം അടുക്കളയുടെ പേർ.

പൌരോഗവസ്തദധ്യക്ഷഃ സൂപകാരാസ്തു വല്ലവാഃ
ആരാളികാ ആന്ധസികാഃ സൂദാ ഔദാനികാ ഗുണാഃ 28

പൌരോഗവഃ (നാ) അടുക്കളയിലെ മുഖ്യാധികാരിയുടെ പേർ. സൂപകാരാഃ വല്ലവാഃ (ഏ-ം നാ) പരിപ്പുകാരന്മാരുടെ പേർ. ആരാളികാഃ ആന്ധസികാഃ സൂദാഃ ഔദാനികാഃ ഗുണാഃ (ങ-ം നാ) ചോറുപണിക്കാരുടെ പേർ. സൂപകാരാഃ വല്ലവാഃ ആരാളികാഃ എന്നിവ കറിപ്പണിക്കാരുടെ

പേർ എന്നു ക്ഷീരസ്വാമിയുടെ മതമാകുന്നു. മഹേശ്വരടീകയിൽ സൂപകാരാദികൾ ഏഴും പാകകർത്താവിന്റെ പേർ എന്നാകുന്നു.

ആപൂപികഃ കാന്ദവികോ ഭക്ഷ്യകാര ഇമേ ത്രിഷു
അശ്മന്തമുദ്ധാനമധിശ്രയണീ ചുല്ലിരന്തികാ 29

ആപൂപികഃ കാന്ദവികഃ ഭക്ഷ്യകാരഃ (ത്രി-ം നാ) അപ്പമുണ്ടാക്കുന്നവന്റെ പേർ. ഇമേ ത്രിഷു എന്നതിനു പൊരോഗവ എന്നു തുടങ്ങി ഭക്ഷ്യകാര എന്നതുവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നു ലിംഗങ്ങളോടും കൂടിയവയാകുന്നു എന്നു അർത്ഥം. അശ്മന്തം ഉദ്ധാനം (ന-ം ക്ലീ) അധിശ്രയണീ ചുല്ലിഃ അന്തികാ (ന-ം സ്ത്രീ) ഇ-ം അടുപ്പിന്റെ പേർ.

അംഗാരധാനികാംഗാരശകടീ ഫസന്ത്യപി
ഫസന്യപ്യുത്ര ന സ്ത്രീ സ്യാദംഗാരോലാതമുൽമുകം 30

അംഗാരധനികാ അംഗാരശകടീ ഫസന്തീ ഫസനീ (ര-ം സ്ത്രീ) തീക്കലത്തിന്റെ പേർ. അംഗാരഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. അലാതം ഉൽമുകം (ന-ം ക്ലീ) മൂന്നും തീക്കൊള്ളിയുടെ പേർ. അംഗാരഃ എന്നതു കനലിന്റെ പേർ എന്നും അലാതം ഉൽമുകം എന്നിവ കരിക്കൊള്ളിയുടെ പേരെന്നും ചിലരുടെ പക്ഷം.

ക്ലീബേംബരീഷം ഭ്രാഷ്ടോ നാ കന്ദുർവ്വാ സേചനീ സ്ത്രിയാം
അലഞ്ജരഃ സ്യാന്മണികഃ കർക്ക്യാലുർഗ്ഗളന്തികാ 31

അംബരീഷം (ക്ലീ) ഭ്രാഷ്ടഃ (നാ) കനല്പാരയുടെ പേർ. കന്ദുഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സേചനീ (സ്ത്രീ) ന-ം മദ്യമുണ്ടാക്കുവാൻ ഉപയോഗിക്കുന്നതായ ഒരു പാത്രത്തിന്റെ പേർ. അലഞ്ജരഃ മണികഃ (ന-ം നാ) മംഗലിയുടെ പേർ. കർക്കരീ അലുഃ ഗളന്തികാ (ന-ം സ്ത്രീ) കരകക്കിണ്ടിയുടെ പേർ.

പിഠരഃ സ്ഥാല്യുഖാ കുണ്ഡം കലശസ്തു ത്രിഷു ദ്വയോഃ
ഘടഃ കുടനിപാവസ്ത്രീ ശരാവോ വർദ്ധമാനകഃ 32

പിഠരഃ (നാ) സ്ഥാലീ ഉഖാ (ന-ം സ്ത്രീ) കുണ്ഡം (ക്ലീ) നാലും കലത്തിന്റെ പേർ. കലശഃ (നാ) കലശീ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും കലശമെന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഘടഃ കുടഃ നിപഃ (ന-ം നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. നാലും കുടത്തിന്റെ പേർ. ശരാവഃ വർദ്ധമാനകഃ (ന-ം നാ) ചരാതിന്റെ പേർ.

ജർജ്ജരീഷം പിഷ്ടപചനം കംസോസ്ത്രീ പാനഭോജനം
കുതുപഃ കുത്തിസ്സേഫപാത്രം സൈവാല്പാ കുതുപഃ പുമാൻ. 33

ജ്യോഷ്ഠം (ക്ലീ) ജ്യേഷ്ഠമെന്നും പാഠമുണ്ട്. പിഷ്ടപചനം (ക്ലീ) പു-ം അരച്ചുതുകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന അട മുതലായതു വേവിയ്ക്കുന്ന പാത്രത്തിന്റെ പേർ. കംസഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പാനഭാജനം (ക്ലീ) പു-ം പാൽ മുതലായതു കുടിപ്പാനുള്ള പാത്രത്തിന്റെ പേർ. കുണ്ഡഃ (സ്ത്രീ) തോലുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ എണ്ണപ്പാത്രത്തിന്റെ പേർ. കുണ്ഡപഃ (നാ) മേൽപ്രകാരമുള്ള ചെറിയ പാത്രത്തിന്റെ പേർ.

സർവ്വമാവപനം ഭാണ്ഡം പാത്രാമത്രം ച ഭാജനം
ദർവ്വിഃ കംബിഃ ഖജാകാ ച സ്യാത്തർദ്ദാരുഹസ്തകഃ. 34

ആവപനം ഭാണ്ഡം പാത്രം അമത്രം ഭാജനം (ഇ-ം ക്ലീ) എല്ലാ പാത്രങ്ങൾക്കും സാധാരണമായ പേർ. ദർവ്വിഃ കംബിഃ ഖജാകാ (ന-ം സ്ത്രീ) ചട്ടുകത്തിന്റെ പേർ. തർദ്ദാരുഹസ്തകഃ (പു-ം നാ) മരപ്പിടി ഇട്ട ചട്ടുകത്തിന്റെ പേർ.

അസ്ത്രീ ശാകം ഹരിതകം ശിഗ്രുരസ്യ തു നാളികാ
കളംബശ്ച കഡംബശ്ച വേഷവാര ഉപസ്കരഃ. 35

ശാകം ഹരിതകം (പു-ം ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ശിഗ്രുഃ (നാ) മുരിങ്ങ കറിവെപ്പാനുപയോഗിയ്ക്കുന്ന ചീര മുതലായതിന്റെ പേർ. കളംബഃ കഡംബഃ (പു-ം നാ) ചീര മുതലായതിന്റെ തണ്ടിന്റെ പേർ. വേഷവാരഃ (നാ) വേശവാരഃ എന്നുമാം. ഉപസ്കരഃ (നാ) പു-ം കറിവെപ്പാനുപയോഗമുള്ള മഞ്ഞൾപ്പൊടി മുളകുപൊടി ഇത്യാദികളുടെ പേർ.

തിന്തിഡീകം ച ചുക്രം ച വൃക്ഷാമ്ലമഥ വേല്ലജം
മരിചം കോലകം കൃഷ്ണമൂഷണം ധമ്മപത്തനം. 36

തിന്തിഡീകം ചുക്രം വൃക്ഷാമ്ലം (ന-ം ക്ലീ) പുളിയുടെ പേർ. വേല്ലജം മരിചം കോലകം കൃഷ്ണം ഊഷണം ധമ്മപത്തനം (ന-ം ക്ലീ) മുളകിന്റെ പേർ.

ജീരകോ ജരണോജാജീ കണാ കൃഷ്ണേ തു ജീരകേ
സുഷവീ കാരവീ പൃഥ്വീ പൃഥുഃ കാളോപകുഞ്ചികാ. 37

ജീരകഃ ജരണഃ (പു-ം നാ) അജാജീ കണാ (പു-ം സ്ത്രീ) നാലും ജീരകത്തിന്റെ പേർ. സുഷവീ കാരവീ പൃഥ്വീ പൃഥുഃ കാളാ ഉപകുഞ്ചികാ (ന-ം സ്ത്രീ) കരിഞ്ചീരകത്തിന്റെ പേർ.

ആർദ്രകം ശൃംഗിവേരം സ്യാദഥ ശുണ്ഠ്യാ വിതുന്നകം
കുസുംഭുരു ച ധാന്യാകമഥ ശുണ്ഠീ മഹൌഷധം. 38

സ്ത്രീനപുംസകയോർവ്വീശപം നാഗരം വിശഭേഷജം
ആരനാളകസൌവീരകുല്മാഷാഭിഷുതാനി ച. 39
അവന്തിസോമധാന്യാമ്ലകഞ്ജലാനി ച കാഞ്ചികേ
സഹസ്രവേധി ജതുകം ബാൽഹികം ഹിംഗു രാമഠം. 40

ആർദ്രകം ശൃംഗിവേരം (വ-ം ക്ലീ) ഇഞ്ചിയുടെ പേർ. ഛത്രാ (സ്ത്രീ) വിതുന്നകം കസ്തുംബുരു ധാന്യാകം (സ-ം ക്ലീ) നാല്യം കൊത്തംപാലരിയുടെ പേർ. ശ്രുണീ (സ്ത്രീ) മഹൌഷധം (ക്ലീ) വിശപം (ക്ലീ) വിശപാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. നാഗരം വിശഭേഷജം (വ-ം ക്ലീ) ൫-ം ചുക്കിന്റെ പേർ. ആരനാളകം സൌവീരം കുൽമാഷാഭിഷുതം അവന്തിസോമം ധാന്യാമ്ലം കഞ്ജലം കാഞ്ചികം (ദ്വ-ം ക്ലീ) കാടിയുടെ പേർ. കുൽമാഷം അഭിഷുതം എന്നിങ്ങനെ രണ്ടു പദമെന്നും ഒരു മതമുണ്ടു്. സഹസ്രവേധി ജതുകം ബാൽഹികം ഹിംഗു രാമഠം (൫-ം ക്ലീ) കായത്തിന്റെ പേർ.

തൽപത്രീ കാരവീ പൃഥ്വീ ബാഷ്പികാ കഖരീ പൃഥുഃ
നിശാഖ്യാ കാഞ്ചനീ പീതാ ഹരിദ്രാ വരവർണ്ണിനീ. 41

കാരവീ പൃഥ്വീ ബാഷ്പികാ കഖരീ പൃഥുഃ (൫-ം സ്ത്രീ) കായമുണ്ടാകുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ. തൽപത്രീ=അതിന്റെ പത്രീ, അതു്=കായം, പത്രീ=വൃക്ഷം. ഇങ്ങനെ തൽപത്രീ എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ അർത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. നിശാഖ്യാ കാഞ്ചനീ പീതാ ഹരിദ്രാ വരവർണ്ണിനീ (൫-ം സ്ത്രീ) മഞ്ഞളിന്റെ പേർ. നിശാഖ്യാ എന്നതിനു നിശയുടെ ആഖ്യപോലെയിരിക്കുന്ന ആഖ്യയോടുകൂടിയതു് എന്നു് അർത്ഥമാകയാൽ രാത്രിയുടെ പേരായ നിശാ ശർവ്വരീ നിശീഥിനീ രാത്രിഃ ത്രിയാമാ ക്ഷണദാ വസതീ ക്ഷപാ വിഭാവരീ തമസ്വിനീ രജനീ ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങളൊക്കെയും മഞ്ഞളിന്റെ പേരായി ഭവിയ്ക്കുമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

സാമുദ്രം യത്തു ലവണമക്ഷീബം വസിരം ച തൽ
സൈന്ധവോസ്രീ ശീതശിവം മാണിമന്ഥം ച സിന്ധുജേ

അക്ഷീബം വസിരം (വ-ം ക്ലീ) കടലുപ്പിന്റെ പേർ. സൈന്ധവഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശീതശിവം മാണിമന്ഥം സിന്ധുജം (സ-ം ക്ലീ) ഇന്തുപ്പിന്റെ പേർ.

രൌമകേ വസുകം പാക്യം വിഡം ച കൃതകേ ദ്വയം
സൌവർച്ചലേക്ഷുരുചകേ തിലകം തത്ര മേചകേ 43

രൌമകം വസുകം (വ-ം ക്ലീ) പടന്നയുപ്പിന്റെ പേർ. (രൌമകേ ഗാസ്സമെന്നും പാഠമുണ്ടു്. പാക്യം വിഡം (വ-ം ക്ലീ) ക്ഷാരദ്വയത്തിനുള്ള പ

ചിച്ചുണ്ടാകുന്ന ഉപ്പിന്റെ പേർ. സൌവച്ചലം അക്ഷം രുചകം (ന-ം ക്ലീ) തുവച്ചിലഉപ്പിന്റെ പേർ. സൌവച്ചലം തു രുചകമെന്നും പാഠമുണ്ട്.

മത്സ്യണ്ഡീ ഫാണിതം ഖണ്ഡവികാരശ്ശക്കരാ സിതാ
കുച്ചികം ക്ഷീരവികൃതിഃ സ്യാദ്രസാളാ തു മാജ്ജതാ. 44

മത്സ്യണ്ഡീ (സ്ത്രീ) ഫാണിതം (ക്ലീ) ന-ം കണ്ടശക്കരയുടെ പേർ. ഖണ്ഡവികാരഃ (നാ) ശക്കരാ സിതാ (ന-ം സ്ത്രീ) മൂന്നും പഞ്ചസാരയുടെ പേർ. കുച്ചികാ ക്ഷീരവികൃതിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) തൈരോ മോരോ കൂട്ടി കാച്ചിയ പാലിന്റെ പേർ. രസാളാ മാജ്ജിതാ (ന-ം സ്ത്രീ) ജീരകവും മുളകും പഞ്ചസാരയും കൂടി കടഞ്ഞ തൈരിന്റെ പേർ. തൈർ തേൻ പഞ്ചസാര മുളക ഇഞ്ചി ഇത്യാദികളെക്കൊണ്ടു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ലേഹ്യത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. 'സ്യാദ്രസാളാ തു മാജ്ജികാ' എന്നും പാഠമുണ്ട്.

സ്യാത്തേമനം തു നിഷ്ഠാനം ത്രിലിംഗാ വാസിതാവധേഃ
ശൂലാകൃതം ഭടിത്രം സ്യാച്ഛൂല്യമുഖ്യം തു പൈഠരം. 45

തേമനം നിഷ്ഠാനം (ന-ം ക്ലീ) കറിയുടെ പേർ. ത്രിലിംഗാ വാസിതാവധേഃ എന്നതിനു ഇനിമേൽ വാസിതശബ്ദംവരെയുള്ള സംജ്ഞാശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നു ലിംഗങ്ങളോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു് അർത്ഥം. ശൂലാകൃതം ഭടിത്രം ശൂല്യം ന-ം ഇരിമ്പുകോലിന്മേൽ കോർത്തു ചുട്ട മാംസത്തിന്റെ പേർ. മുഖ്യം പൈഠരം ന-ം കലത്തിൽ വേവിച്ചതിന്റെ പേർ.

പ്രണീതമുപസംപന്നം പ്രയസ്ഥം സ്യാൽ സുസംസ്ഥിതം
സ്യാൽ പിച്ഛിലം തു പിജിലം സംമൃഷ്ടം ശോധിതം സമേ.

പ്രണീതം ഉപസംപന്നം ന-ം പചിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ എന്നു ചിലരുടെ പക്ഷം. മറവുള്ളവർ രസാദികളുടെ തിക്കുവോടുകൂടിയതിന്റെ പേർ എന്നത്രേ പറയുന്നതു്. പ്രയസ്യം സുസംസ്ഥിതം ന-ം നല്ലവണ്ണം നിർമ്മിയ്ക്കപ്പെട്ട കറി മുതലായതിന്റെ പേർ. പിച്ഛിലം പിജിലം ന-ം ആർദ്രമായതിന്റെ പേർ. സംമൃഷ്ടം ശോധിതം ന-ം ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ചിക്കണം മസൃണം സ്നിഗ്ധം തുല്യേ ഭാവിതവാസിതേ
ആപകപം പൌലിരഭ്യൂഷോ ലാജാഃ പുംഭ്രൂന്നി ചാക്ഷതാഃ. 47

ചിക്കണം മസൃണം സ്നിഗ്ധം ന-ം നെയ് മുതലായ സ്നേഹദ്രവ്യത്തോടുകൂടിയതിന്റെ പേർ. ഭാവിതം വാസിതം ന-ം സൌരഭ്യത്തോടുകൂടിയതാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ആപകപം (ക്ലീ) പൌലിഃ അഭ്യൂഷഃ (ന-ം നാ) ന-ം പക്കതി വേവിച്ച യവംമുതലായതുകൊണ്ടോ നെയ്മുതലായതിൽ വറുത്ത യവം മുതലായതുകൊണ്ടോ ഉണ്ടാക്കുന്നതായും ചില ദേശത്തിങ്കൽ പൊലി

എന്നുള്ള വ്യവഹാരത്തോട്ടുകൂടിയതായുമിരിക്കുന്ന ഒരു വസുവിന്റെ പേർ. എള്ളും ശക്കര മുതലായതും കൂട്ടി ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടന്ന ഒരു വസുവിന്റെ പേർ എന്നും ചിലർ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ലാജാഃ അക്ഷതാഃ (ബ-ം നാ) പുംഭൂമ്നി എന്നുണ്ടാകയാൽ മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ ബഹുവചനാന്തങ്ങളായിട്ടല്ലാതെ പ്രയോഗിയ്ക്കരുതു്. ബ-ം മലരിന്റെ പേർ.

പൃഥുകഃ സ്യാച്ചിപിടകോ ധാനാ ഭൃഷ്ടയവേ സ്ത്രിയഃ
പൂഃപാപൂപഃ പിഷ്ടകഃ സ്യാൽ കരംഭാ ദധിസക്തവഃ. 48

പൃഥുകഃ ചിപിടകഃ (ബ-ം നാ) അവിലിന്റെ പേർ. ധാനാഃ (സ്ത്രീ) നിത്യബഹുവചനാന്തമാകുന്നു. വറുത്ത യവത്തിന്റെ പേർ. പൂപഃ അപൂപഃ പിഷ്ടകഃ (ന-ം നാ) അപ്പത്തിന്റെ പേർ. കരംഭാഃ ദധിസക്തവഃ (ബ-ം നാ) തൈരിൽ ചേർത്തു വറുത്ത യവം മുതലായതിന്റെ പൊടിയുടെ പേർ. ബഹുവചനത്തിനു വിവക്ഷയില്ല. കാരംഭാ ദധിസക്തവഃ എന്നും പാഠമുണ്ടു്.

ഭിസ്സാ സ്ത്രീ ഭക്തമന്ധോന്നമോദനോസ്ത്രീ സദീദിവിഃ
ഭിസ്സടാ ദശ്ധികാ സവ്വരസാഗ്രേ മണ്ഡമസ്ത്രിയാം. 49

ഭിസ്സാ (സ്ത്രീ) ഭക്തം അന്ധഃ അന്നം (ന-ം ക്ലീ) ഓദനഃ (നാ) ന പുംസകമായിട്ടുമാം. ദീദിവിഃ (നാ) ന്യ-ം ചോറിന്റെ പേർ. ഭിസ്സടാ ദശ്ധികാ (ബ-ം സ്ത്രീ) കരിഞ്ഞ ചോറിന്റെ പേർ. മണ്ഡം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. എല്ലാ രസങ്ങളുടെയും തെളിയുടെ പേർ.

മാസരാചാമനിസ്രാവാ മണ്ഡേ ഭക്തസമുദ്ഭവേ
യവാഗ്രൂഷ്ണികാ ശ്രാണാ വിലേപീ തരളാ ച സാ. 50

മാസരഃ ആചാമഃ നിസ്രാവഃ (ന-ം നാ) വാർത്ത കഞ്ഞിയുടെ പേർ. യവാഗ്രഃ ഉഷ്ണികാ ശ്രാണാ വിലേപീ തരളാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) കഞ്ഞിയുടെ പേർ.

ഗവ്യം ത്രിഷു ഗവാം സവ്വം ഗോവിഡ്ഗോമയമസ്ത്രിയാം
തത്തു ശുഷ്കം കരീഷോസ്ത്രീ ദുഗ്ധം ക്ഷീരം പയസ്സമം. 51

ഗവ്യം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. പശുവിന്റെ പാൽ മുതലായ സകലത്തിനും സാധാരണമായ പേർ. ഗോവിട് ഗോമയം (ബ-ം ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ബ-ം ചാണകത്തിന്റെ പേർ കരീഷഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഉണങ്ങിയ ചാണകത്തിന്റെ പേർ. ശുഷ്കം ക്ഷീരം പയഃ (ന-ം ക്ലീ) പാലിന്റെ പേർ.

പയസ്യമാജ്യദധ്യാദി ദ്രപ്സോ ദധി ഘനേതരൽ
ഘൃതമാജ്യം ഹവിസ്സർപ്പിർന്നവനീതം നവോദ്ധൃതം. 52

പയസ്യം (ക്ലീ) നെയ്യ തൈർ ഇത്യാദിയുടെ പേർ. ദ്രപ്സം (ക്ലീ) നേർത്ത തൈരിന്റെ പേർ. ഘൃതം ആജ്യം ഹവിഃ സർപ്പിഃ (ര-ം ക്ലീ) നെയ്യിന്റെ പേർ. നവനീതം നവോദ്ധൃതം (ര-ം ക്ലീ) പുതിയ വെണ്ണയുടെ പേർ.

തത്തു ഫൈയംഗവീനം യദ്ധ്യോഗോദോഹോൽഭവം ഘൃതം
ദണ്ഡാഹതം കാലശേയമരിഷ്ടമപി ഗോരസഃ. 53

ഫൈയംഗവീനം (ക്ലീ) തലനാൾ കറന്ന പാലിൽനിന്നുത്ഭവത്തോടുകൂടിയ നെയ്യിന്റെ പേർ. ദണ്ഡാഹതം കാലശേയം അരിഷ്ടം (ന-ം ക്ലീ) ഗോരസഃ (നാ) ര-ം മോരിന്റെ പേർ.

തക്രം ഹ്യുദശ്വിന്മഥിതം പാദാംസചതുർഥാംബു നിർജ്ജലം
മണ്ഡം ദധിഭവം മസ്തു പീയൂഷോഭിനവം പയഃ. 54

തക്രം (ക്ലീ) നാലൊന്നു വെള്ളം കൂട്ടിയ മോരിന്റെ പേർ. ഉദശ്വിൽ (ക്ലീ) പകുതി വെള്ളം ചേർത്ത മോരിന്റെ പേർ. മഥിതം (ക്ലീ) വെള്ളം ചേർക്കാതെ കടഞ്ഞ മോരിന്റെ പേർ. മസ്തു (ക്ലീ) തൈർവെള്ളത്തിന്റെ പേർ. പീയൂഷഃ (നാ) പുതിയ പാലിന്റെ പേർ; അപ്പോൾ കറന്ന പാലിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. നവപ്രസൂതയായ പശുവിന്റെ പാൽ ഏഴു ദിവസംവരെ പീയൂഷമെന്ന പേരോടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

അശനായാ ബുഭുക്ഷാ ക്ഷുൽ ഗ്രാസസ്തു കബളഃ പുമാൻ
സപീതിഃ സ്ത്രീ തുല്യപാനം സക്ഥിഃ സ്ത്രീ സഹഭോജനം. 55

അശനായാ ബുഭുക്ഷാ ക്ഷുൽ (ന-ം സ്ത്രീ) വിശപ്പിന്റെ പേർ. ഗ്രാസഃ കബളഃ (ര-ം നാ) ഉരുളയുടെ പേർ. ഗ്രാസസ്തു കബളാത്മകഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. സപീതിഃ (സ്ത്രീ) പലർകൂടി കുടിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സക്ഥിഃ (സ്ത്രീ) പലർകൂടി ഭക്ഷിക്കുന്നതിന്റെ പേർ.

ഉദന്യാ തു പിപാസാ തുൽ തഷ്ടോ ജക്ഷ്ധിസ്തു ഭോജനം
ജേമനം ലേഹ ആഹാരോ നിഘാസോ ന്യാദ ഇത്യപി. 56

ഉദന്യാ പിപാസാ തുൽ (ന-ം സ്ത്രീ) തൃഷ്ണഃ (നാ) ര-ം ദാഹത്തിന്റെ പേർ. ജക്ഷ്ധിഃ (സ്ത്രീ) ഭോജനം ജേമനം (ര-ം ക്ലീ) ലേഹഃ ആഹാരഃ നിഘാസഃ ന്യാദഃ (ര-ം നാ) ഉ-ം ഭോജനത്തിന്റെ പേർ. ജേമനമെന്നും

ജമനമെന്നുമാം. ലേഹഃ എന്നും ലേപ എന്നുമാം. നിഷ്ഠാസഃ എന്നും നിഷ്ഠസഃ എന്നുമാം.

സൌഹിത്യം തപ്പണം തൃപ്തിഃ ഫേലാ ഭുക്തസമുജ്ഝിതം
കാമം പ്രകാമം പര്യാപ്തം നികാമേഷ്ടം യഥേപ്സിതം 57

സൌഹിത്യം തപ്പണം (ഏ-ം ക്ലീ) തൃപ്തിഃ (സ്ത്രീ) സ-ം തൃപ്തിയുടെ പേർ. ഫേലാ (സ്ത്രീ) ഭുക്തസമുജ്ഝിതം (ക്ലീ) ഏ-ം ഉണ്ട ശേഷിച്ചതിന്റെ പേർ. ജടാധരമതം ഫേലിഃ എന്നാകുന്നു. കാമം പ്രകാമം പര്യാപ്തം നികാമം ഇഷ്ടം യഥേപ്സിതം (ന്യ-ം ക്ലീ) ഇച്ഛയ്ക്ക് തക്കവണ്ണം എന്ന അർത്ഥത്തോട് കൂടിയതുകളാകുന്നു.

ഗോപേ ഗോപാലഗോസംഖ്യഗോധുഗാഭീരവല്ലവാഃ
ഗോമഹിഷ്യാദികം പാദബന്ധനം ദേവേ ഗവീശ്വരേ 58

ഗോമാൻ ഗോമീ ഗോകുലം തു ഗോധനം സ്യാദ്ഗവാം വ്രജേ
ത്രിഷ്വാശിതം ഗവീനം തദ്ഗാവോ യത്രാശിതാഃ പുരാ 59

ഗോപഃ ഗോപാലഃ ഗോസംഖ്യഃ ഗോധുക് ആഭീരഃ വല്ലവഃ (ന്യ-ം നാ) ഗോക്കളെ പാലിക്കുന്നവന്റെ പേർ. പാദബന്ധനം (ക്ലീ) പശു എന്നു മുതലായതിന്റെ പേർ. ഗവീശ്വരഃ ഗോമാൻ ഗോമീ (സ-ം നാ) പശുവിന്റെ ഉടമസ്ഥന്റെ പേർ. ഗോകുലം ഗോധനം (ഏ-ം ക്ലീ) ഗോസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ആശിതം ഗവീനം (ത്രിലിംഗമാകുന്നു) യാതൊരേടത്തു മുമ്പു പശുക്കൾ മേഞ്ഞിരുന്നുവോ, ആ സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ.

ഉക്ഷാ ഭദ്രോ വലീവർദ്ദ ജ്രക്ഷഭോ വൃഷ്ണഭോ വൃഷഃ (ക്ഷകം
അനഡ്വാൻ സൌരഭേയോ ഗൌരുക്ഷണ്ണാം സംസതിരൌ

ഉക്ഷാ ഭദ്രഃ വലീവർദ്ദഃ ജ്രക്ഷഭഃ വൃഷ്ണഭഃ വൃഷഃ അനഡ്വാൻ സൌരഭേയഃ ഗൌഃ (ൻ-ം നാ) കാളയുടെ പേർ. ഔക്ഷകം (ക്ലീ) കാളകളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ.

ഗവ്യാ ഗോത്രാ ഗവാം വത്സധേനോവ്വാത്സകുധൈനുകേ
ഉക്ഷാ മഹാന്മഹോക്ഷസ്സ്യാദൃഷഭോക്ഷസ്തു ജരദ്ഗവഃ 61

ഗവ്യാ ഗോത്രാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) ഗോസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. വാത്സകം (ക്ലീ) വത്സസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ധൈനുകം (ക്ലീ) ധേനുസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. മഹോക്ഷഃ (നാ) വലിയ കാളയുടെ പേർ. വൃഷഭോക്ഷഃ ജരദ്ഗവഃ (ഏ-ം നാ) മൂത്തകാളയുടെ പേർ.

ഉൽപന്ന ഉക്ഷാ ജാതോക്ഷസ്സദ്യോജാതസ്തു തർണ്ണകഃ
ശകൃൽകരിസ്തു വത്സഃ സ്യാദ്ദമ്യവത്സതരൌ സമൌ 62

ജാതോക്ഷഃ (നാ) കാളയുടെ സ്വഭാവത്തെ പ്രാപിച്ചതായ കാളക്കുട്ടിയുടെ പേർ. തണ്ണകഃ (നാ) അപ്പോൾ പിറന്ന കാളക്കുട്ടിയുടെ പേർ. ശകൃൽകരിഃ വത്സഃ (പു-ം നാ) കൂടിക്കുന്ന കാളക്കുട്ടിയുടെ പേർ. ദമ്യഃ വത്സതരഃ (പു-ം നാ) കൂടി വഠിയ കാളക്കുട്ടിയുടെ പേർ.

ആഷ്ഭ്യഃ ഷണ്ഡതായോഗ്യഃ ഷണ്ഡോ ഗോപതിരിംഗചരഃ
സ്കന്ധദേശേ തസ്യ വഹസ്സാസ്നാ തു ഗളകംബളഃ 63

ആഷ്ഭ്യഃ ഷണ്ഡതായോഗ്യഃ (പു-ം നാ) ഉടയ്ക്കുവാൻ തക്കതായ കാളയുടെ പേർ. ഷണ്ഡഃ ഗോപതിഃ ഇംഗചരഃ (പു-ം നാ) സേച്ഛാസഞ്ചാരിയായ വൃഷത്തിന്റെ പേർ. വഹഃ (നാ) കാളയുടെ മൂമലിന്റെ പേർ. സ്കന്ധപ്രദേശസ്യ വഹഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. സാസ്നാ (സ്ത്രീ) ഗളകംബളഃ (നാ) പു-ം താടയുടെ പേർ.

സ്യാന്നസ്ഥിതസ്യ നസ്യോതഃ പ്രഷ്ഠവാഡ്യുഗപാശ്ചഗഃ
യുഗാദീനാം തു വോഢാരോ യുഗ്യപ്രാസംഗ്യശാകടാഃ 64

നസ്ഥിതഃ നസ്യോതഃ (പു-ം നാ) മൂക്കു തുളച്ചു കയറിട്ട കാളയുടെ പേർ. പ്രഷ്ഠവാഹ (നാ) പഷ്ഠവാഹ എന്നുമാം. യുഗപാശ്ചഗഃ (നാ) നുകം വെച്ചു മുട്ടികെട്ടിയ കാളയുടെ പേർ. യുഗ്യഃ (നാ) നുകത്തെ വഹിക്കുന്ന കാളയുടെ പേർ. പ്രാസംഗ്യഃ (നാ) തേർ മുതലായ വാഹനത്തിന്റെ നുകത്തെ വഹിക്കുന്ന കാളയുടെ പേർ. മേൽനുകത്തെ വഹിക്കുന്ന കാളയുടെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്.

ഖനിതാനേന തദ്വോഢാസ്യേദം ഹാലികസൈരികൌ
ധൂർവ്വഹേ ധുര്യധൌരേയധുരീണാസ്സ ധുരന്ധരാഃ 65

ഹാലികഃ സൈരികഃ (പു-ം നാ) കരികൊണ്ടുഴുന്നവന്റെയും കരിയെ വഹിക്കുന്നവന്റെയും കരിയുടെ സംബന്ധിയുടെയും പേർ. ധൂർവ്വഹഃ ധുര്യഃ ധൌരേയഃ ധുരീണഃ ധുരന്ധരഃ (ത്രി-ം നാ) ഭാരത്തെ വഹിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

ഉഭാവേകധുരീണൈകധുരാവേകധുരാവഹേ
സ തു സർവ്വധുരീണഃ സ്യാദ്യോ വൈ സർവ്വധുരാവഹഃ 66

ഏകധുരീണഃ ഏകധുരഃ ഏകധുരാവഹഃ (പു-ം നാ) ഒരു ഭാരത്തെ വഹിക്കുന്നവന്റെ പേർ. സർവ്വധുരീണഃ (നാ) എല്ലാ ഭാരത്തെയും വഹിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

മാഹേയീ സൌരഭേയീ ഗൌരുസ്രാ മാഹാ ച ശൃംഗിണീ
അജ്ഞ്യനഡുഹ്യാ രോഹിണീ സ്യാദുത്തമാ ഗോഷു നൈചികീ

മാഹേയീ സൈരഭേയീ ഗൌഃ ഉസ്രാ മാഹാ ശൃംഗിണീ അജ്ഞനീ അഘ്ന്യാ രോഹിണീ (ൻ-ം സ്ത്രീ) പശുവിൻെറ പേർ. നൈചികീ (സ്ത്രീ) ഉത്തമപശുവിൻെറ പേർ.

വർണ്ണാദിഭേദാൽ സംജ്ഞാഃ സ്യുഃ ശബലീധവളാദയഃ
ദ്വിഹായനീ ദ്വിവർഷാ ഗൌരേകാബ്ദാ തേ കഹായനീ

ചതുരബ്ദാ ചതുർഹായന്യേവം ത്ര്യബ്ദാ ത്രിഹായണീ
വശാ വന്ധ്യാവതോകാ തു സ്രവദ്ഗർഭാഥ സന്ധിനീ 69

ആക്രാന്താ വൃഷഭേണാഥ വേഹദ്ഗർഭോപഘാതിനീ
കാല്യോപസത്യാ പ്രജനേ പ്രഷ്ടൌഹീ ബാലഗർഭിണീ 70

നിറഭേദം മുതലായതുകൊണ്ടു പേരുകൾ ഭവിക്കുമെന്നു് ആദ്യപാദത്തിൻെറ അർത്ഥം. ശബലീ (സ്ത്രീ) പലനിറമായ പശുവിൻെറ പേർ. ധവളാ (സ്ത്രീ) വെളുത്ത പശുവിൻെറ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു കപിലാ പാടലാ ഇത്യാദികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അവയവഭേദംകൊണ്ടു ലംബകൎണ്ണീ വക്രശൃംഗീ ഇത്യാദി സംജ്ഞകളുണ്ടു്. അതുകളെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ദ്വിഹായനീ (സ്ത്രീ) ഈരാണ്ടായ പശുവിൻെറ പേർ. ഏകഹായനീ (സ്ത്രീ) ഒരാണ്ടായ പശുവിൻെറ പേർ. ചതുർഹായണീ (സ്ത്രീ) നാലാണ്ടായ പശുവിൻെറ പേർ. ത്രിഹായണീ (സ്ത്രീ) മൂവ്വാണ്ടായ പശുവിൻെറ പേർ. വശാ വന്ധ്യാ (വ-ം സ്ത്രീ) മച്ചിപ്പശുവിൻെറ പേർ. അവതോകാ സ്രവദ്ഗർഭാ (വ-ം സ്ത്രീ) ചെന കലങ്ങിയ പശുവിൻെറ പേർ. സന്ധിനീ (സ്ത്രീ) കാള കേറിയ പശുവിൻെറ പേർ. (ചെനയേറാ പശുവിൻെറ പേർ എന്നു സാരം.) വേഹൽ (സ്ത്രീ) കാള കേറുകകൊണ്ടു ഗർഭം കലങ്ങിയ പശുവിൻെറ പേർ. ഉപസത്യാ (സ്ത്രീ) ഗർഭഗ്രഹണത്തിനായിക്കൊണ്ടു സമയമായ പശുവിൻെറ പേർ. പ്രഷ്ടൌഹീ (സ്ത്രീ) പഷ്ടൌഹീ എന്നുമാം. ബാല്യത്തിങ്കൽ ചിനച്ച പശുവിൻെറ പേർ. (അയ്യാണ്ടിൽ ചിനച്ച പശുവിൻെറ പേർ എന്നു ഭാഷ കാണുന്നുണ്ടു്.)

സ്യാദചണ്ഡീ തു സുകരാ ബഹ്വസൂതിഃ പരേഷ്ടുകാ
ചിരസൂതാ ബഷ്കയണീ ധേനുഃ സ്യാന്നവസൂതികാ 71

അചണ്ഡീ സുകരാ (വ-ം സ്ത്രീ) കോപമില്ലാത്ത പശുവിൻെറ പേർ. ബഹ്വസൂതിഃ പരേഷ്ടുകാ (വ-ം സ്ത്രീ) വളരെ പൊറു പശുവിൻെറ പേർ. ചിരസൂതാ ബഷ്കയണീ (വ-ം സ്ത്രീ) പൊറു പലനാൾ കഴിഞ്ഞ പശുവിൻെറ പേർ. ധേനുഃ നവസൂതികാ (വ-ം സ്ത്രീ) നവപ്രസവയായ പശുവിൻെറ പേർ. (പൊറിട്ടു വളരെനാൾ കഴിയാത്ത പശുവിൻെറ പേരെന്നു സാരം.)

സുവ്രതാ സുഖസന്തോഷ്യാ പീനോഷ്ണീ പീവരസ്തനീ
ദ്രോണക്ഷീരാ ദ്രോണദുഘാ ധേനുഷ്യാ ബന്ധകേ സ്ഥിതാ72

സുവ്രതാ സുഖസന്തോഷ്യാ (പു-ം സ്ത്രീ) നല്ല ശീലത്തോടുകൂടിയ പശുവിന്റെ പേർ. പീനോഷ്ണീ പീവരസ്തനീ (പു-ം സ്ത്രീ) അകിട്ട വലുതായ പശുവിന്റെ പേർ. ദ്രോണക്ഷീരാ ദ്രോണദുഘാ (പു-ം സ്ത്രീ) പതിനാഴിടങ്ങഴി പാലോടുകൂടിയ പശുവിന്റെ പേർ. ധേനുഷ്യാ (സ്ത്രീ) ദ്രവ്യം വാങ്ങി കറവിനു കൊടുത്ത പശുവിന്റെ പേർ.

സമാംസമീനാ സാ യൈവ പ്രതിവഷ്ം പ്രസൂയതേ
ഊധസ്യ ക്ലീബമാപീനം സമൌ ശിവകകീലകൌ 73

സമാംസമീനാ (സ്ത്രീ) ആണ്ടിലാണ്ടിൽ പെറുന്ന പശുവിന്റെ പേർ. അട്ടക്കന്നിയെന്നു ഭാഷ. ഊധഃ ആപീനം (പു-ം ക്ലീ) അകിടിന്റെ പേർ. ശിവകഃ കീലകഃ (പു-ം നാ) കെട്ടുകുറ്റിയുടെ പേർ.

ന പുംസി ദാമ സന്ദാനം പശുരജ്ജുസ്തു ദാമനീ
വൈശാഖമന്ഥമന്ഥാനമന്ഥാനോ മന്ഥദണ്ഡകേ 74

ദാമ (ക്ലീ) ദാമാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സന്ദാനം (ക്ലീ) പു-ം കയറിന്റെ പേർ. പശുരജ്ജുഃ ദാമനി (പു-ം സ്ത്രീ) പശുക്കയറിന്റെ പേർ. വൈശാഖഃ മന്ഥഃ മന്ഥാനഃ മന്ഥാഃ മന്ഥദണ്ഡകഃ (ബ-ം നാ) കടകോലിന്റെ പേർ.

കുടരോ ദണ്ഡവിഷ്കംഭോ മന്ഥനീ ഗർഗ്ഗരീ സമേ
ഉഷ്ട്ര ക്രമേളകമയമഹാംഗാഃ കരഭശ്ശിശൌ 75

കടരഃ ദണ്ഡവിഷ്കംഭഃ (പു-ം നാ) കടകോൽ കെട്ടുവാനുള്ള തൂണിന്റെ പേർ. മന്ഥനീ ഗർഗ്ഗരീ (പു-ം സ്ത്രീ) തൈർ കടയുവാനുള്ള പാത്രത്തിന്റെ പേർ. ഉഷ്ട്രഃ ക്രമേളകഃ മയഃ മഹാംഗഃ (ര-ം നാ) ഒട്ടകത്തിന്റെ പേർ. കരഭഃ (നാ) ഒട്ടകത്തിന്റെ കുട്ടിയുടെ പേർ.

കരഭാഃ സ്യുഃ ശൃംഖലകാ ദരവൈഃ പാദബന്ധനൈഃ
അജാ ഛാഗീ ശ്രുഭച്ഛാഗബസ്തച്ഛഗലകാ അജേ 76

ശൃംഖലകാഃ (നാ) മരംകൊണ്ടു ആമമുള്ള ഒട്ടകക്കുട്ടിയുടെ പേർ. അജാ ഛാഗീ (പു-ം സ്ത്രീ) വെള്ളത്ത അട്ടകൊറ്റിയുടെ പേർ. ശ്രുഭഃ ഛാഗഃ ബസ്തഃ ഛഗലകഃ അജഃ (ബ-ം നാ) വെള്ളത്ത ആട്ടിന്റെ പേർ.

മേഡ്രോരഭ്രോരണോർണ്ണായുമേഷവൃഷ്ണ്യ ഏഡകേ
ഉഷ്ട്രോരഭ്രാജവൃന്ദേ സ്യാദൌഷ്ട്രകൈരഭ്രകൌജകം 77

മേഡ്രഃ ഉരഭ്രഃ ഉരണഃ ഊർണ്ണായുഃ മേഷഃ വൃഷ്ണിഃ ഏഡകഃ (൨-ം നാ) ചുവന്ന ആട്ടിൻെറ പേർ എന്നീങ്ങനെ ചിലർ പഠയുന്നു. മഠവള്ളവർ, അജാ ഛാഗീ ൨-ം കോലാടിൻെറ പിടയുടെ പേരെന്നും ശ്രുഭഃ ഇത്യാദികൾ കോലാടിൻെറ പേരെന്നും ശിഷ്ടങ്ങൾ കുറിയാടിൻെറ പേരെന്നും പഠയുന്നു. അതുതന്നെ യുക്തമെന്നു തോന്നുന്നു. ഔഷ്ട്രകം (ക്ലീ) ഉഷ്ട്രസമൂഹത്തിൻെറ പേർ. ഔരഭ്രകം (ക്ലീ) ഉരഭ്രസമൂഹത്തിൻെറ പേർ. ആജകം (ക്ലീ) അജസമൂഹത്തിൻെറ പേർ.

ചക്രീവന്തസ്തു ബാലേയാ രാസഭാ ഗർദ്ദഭാഃ ഖരാഃ
വൈദേഹകസ്സാർത്ഥവാഹോ നൈഗമോ വാണിജോ വണിക്കു
പണ്യാജീവോ ഹ്യാപണികഃ ക്രയവിക്രയികശ്ച സഃ
വിക്രേതാ സ്യാദ്വിക്രയികഃ ക്രായികക്രയികൌ സമൌ 79

ചക്രീവന്തഃ ബാലേയാഃ രാസഭാഃ ഗർദ്ദഭാഃ ഖരാഃ (൫-ം നാ) കഴുതകളുടെ പേർ. വൈദേഹകഃ സാർത്ഥവാഹഃ നൈഗമഃ വാണിജഃ വണിക് പണ്യാജീവഃ ആപണികഃ ക്രയവിക്രയികഃ (൭-ം നാ) കച്ചവടക്കാരൻെറ പേർ. വിക്രേതാ വിക്രയികഃ (൨-ം നാ) വില്ക്കുന്നവൻെറ പേർ. ക്രായികഃ ക്രയികഃ (൨-ം നാ) കൊള്ളുന്നവൻെറ പേർ.

വാണിജ്യം തു വണിജ്യാ സ്യാന്മൂല്യം വസ്നോപ്യവക്രയഃ
നീവീ പരിപണോ മൂലധനം ലാഭോധികം ഫലം 80

വാണിജ്യം (ക്ലീ) വണിജ്യാ (സ്ത്രീ) ൨-ം കച്ചവടപ്രവൃത്തിയുടെ പേർ. മൂല്യം വസ്നഃ അവക്രയഃ (൨-ം ക്ലീ) വിലയുടെ പേർ. നീവീ പരിപണഃ (൨-ം നാ) മൂലധനം (ക്ലീ) മുതലിൻെറ പേർ. ലാഭഃ (നാ) മുതൽ കഴിച്ചു അധികമായി ലഭിക്കപ്പെട്ടതിൻെറ പേർ.

പരിദാനം പരിവത്തോ നൈമേയനിമയാവപി
പുമാനുപനിധിർന്ന്യാസഃ പ്രതിദാനം തദർപ്പണം 81

പരിദാനം (ക്ലീ) പരിവത്തഃ നൈമേയഃ നിമയഃ (൩-ം നാ) ൪-ം മാറുത്തിൻെറ പേർ. ഉപനിധിഃ ന്യാസഃ (൨-ം നാ) സൂക്ഷിപ്പാൻ കൊടുത്തതിൻെറ പേർ. പ്രതിദാനം (ക്ലീ) സൂക്ഷിപ്പാൻ കൊടുത്തതിനെ തിരിയെ കൊടുക്കുന്നതിൻെറ പേർ.

ക്രീയ പ്രസാരിതം ക്രയ്യം ക്രേയം ക്രേതവ്യമാത്രകേ
വിക്രീതം പണിതവ്യം ച പണ്യം ക്രയ്യാദയസ്ത്രിഷു 82

ക്രയ്യം പീടികയിൽ വില്പാൻ നിരത്തിയവയുടെ പേർ. ക്രേയം അതല്ലാതെ കേവലം വില്പാൻ യോഗ്യമായിട്ടുള്ളതിൻെറ പേർ. വിക്രേയം

പണിതവ്യം പണ്യം ഇവയും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു. ക്രയ്യാദികളായ അഞ്ചു ശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുമുള്ളവയാകുന്നു.

ക്ലീബേ സത്യാപനം സത്യംകാരസ്സത്യാകൃതിഃ സ്ത്രിയാം
വിപണോ വിക്രയസ്സംഖ്യാസ്സംഖ്യേയേ ഹ്യാദശ ത്രിഷു 83

സത്യാപനം (ക്ലീ) സത്യംകാരഃ (നാ) സത്യാകൃതിഃ (സ്ത്രീ) നു-ം അച്ചാരത്തിന്റെ പേർ. വിപണഃ വിക്രയഃ (പു-ം നാ) വില്പന എന്ന പ്രവൃത്തിയുടെ പേർ. സംഖ്യാസ്സംഖ്യേയേ ഹ്യാദശ ത്രിഷു എന്നതിനു് ഒന്നുമുതൽ പത്തോളമുള്ള സംഖ്യയെ പറയുന്നതായ ഏകദ്വി ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങൾ മേല്പറഞ്ഞതിൽ ഒരു സംഖ്യയോടുകൂടിയ വസുവിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗങ്ങളായി ഭവിക്കുമെന്നു സാരമാകുന്നു.

വിംശത്യാദ്യാസ്സദൈകത്വേ സപ്ത്യാസ്സംഖ്യേയസംഖ്യയോഃ
സംഖ്യാത്വേ ദ്വിബഹുത്വേ സ്തസ്താസു ചാനവതേഃ സ്ത്രിയഃ

വിംശതിമുതൽ പരാർദ്ധപര്യന്തങ്ങളായ സംഖ്യാശബ്ദങ്ങൾ എണ്ണുവാൻ യോഗ്യങ്ങളായ പദാർത്ഥങ്ങളിൽ വർത്തിച്ചാലും അതാതു സംഖ്യാമാത്രത്തിൽ വർത്തിച്ചാലും നിയമേന ഏകവചനാന്തങ്ങളാകുന്നു. സംഖ്യാത്വേ ദ്വിബഹുത്വേ സ്തഃ എന്നതിനു വിംശത്യാദിശബ്ദങ്ങൾ സംഖ്യാവർത്തികളായിരിക്കുമ്പോൾ അതുകൾക്കു് അന്യസംഖ്യകൾ വിശേഷണമായിരിക്കിൽ ദ്വിവചനബഹുവചനങ്ങൾ ഭവിക്കുമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ദ്വേ വിംശതീ ഗവാം ഇത്യാദിയാകുന്നു. താസു ചാനവതേഃ സ്ത്രിയഃ എന്നതിനു വിംശത്യാദികളിൽവെച്ചു നവതിപര്യന്തങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു.

പംക്ത്യുത്തരസഹസ്രാദി ക്രമാദ്ദശഗുണോത്തരം
യൌതവം ദ്വയം പായ്യമിതി മാനാർത്ഥകം ത്രയം 85

പങ്ക്തി=പത്തുസംഖ്യാ. അതിങ്കൽനിന്നു തുടങ്ങി പതിപ്പത്തു സംഖ്യകൊണ്ടു പെരുക്കിയാൽ വരുന്ന സംഖ്യകൾക്കു ശതം, സഹസ്രം ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയുള്ള നാമങ്ങളുണ്ടെന്നാകുന്നു. ശതസഹസ്രാദി എന്ന ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു് അയുതം, ലക്ഷം, പ്രയുതം, കോടി, അർബുദം, അബ്ജം, ഖർവ്വം, നിഖർവ്വം, മഹാപദ്മം, ശംകു, ജലധി, അന്ത്യം, മധ്യം, പരാർദ്ധം ഇവയെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. (ഏകദശശതസഹസ്രായുതലക്ഷപ്രയുതകോടയഃ ക്രമശഃ അർബുദമബ്ജം ഖർവ്വനിഖർവ്വമഹാപദ്മശംകവസ്സ്മാൽ ॥ ജലധിശ്ചാന്ത്യം മധ്യം പരാർദ്ധമിതിദശഗുണോത്തരാസ്സംജ്ഞാഃ സംഖ്യായാഃ സ്ഥാനാനാം വ്യവഹാരാർത്ഥം കൃതാഃ പൂർവ്വൈഃ എന്നുള്ള പ്രമാണം മേല്പറഞ്ഞതിനു മൂലമാകുന്നു) യൌതവം ദ്വയം പായ്യം (നു-ം ക്ലീ) പരിമാണത്തിന്റെ പേർ.

മാനം തുലാംഗുലിപ്രസ്ഥൗ ദ്വൗ പഞ്ചാദ്യമാഷകൈഃ
തേ ഷോഡശാക്ഷൈഃ കഷോസ്ത്രീ പലം കഷ്ചതുഷ്ടയം 86

മാനം തുലാംഗുലിപ്രസ്ഥൈഃ എന്നതിനു മാനമെന്നതു തുലാമാനം അംഗുലിമാനം പ്രസ്ഥമാനം—ഇങ്ങനെ മൂന്നുപ്രകാരമാകുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു. തൂക്കി പരിച്ഛേദിക്കുന്നതിനെ തുലാമാനമെന്നും, വിരൽ കോൽ മുതലായതുകൊണ്ടു പരിച്ഛേദിക്കുന്നതിനെ അംഗുലിമാനമെന്നും, ഇടങ്ങഴി നാഴി മുതലായതുകൊണ്ടു പരിച്ഛേദിക്കുന്നതിനെ പ്രസ്ഥമാനമെന്നും പഠയുന്നു. ദ്വൗ പഞ്ചാദ്യമാഷകൈഃ എന്നതിനു് അഞ്ചു ദ്വൗകളും കൂടിയതിനു് ആദ്യമാഷകമെന്നു പേരാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ദ്വൗകം = കുഞ്ചലങ്ങൾ. ഒരു കുഞ്ചലത്തിനു് ഏഴര വീശത്തുക്കമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ആദ്യമാഷകത്തിനു വീശത്തുക്കം മുപ്പത്തേഴര. ഇതിൽ മുപ്പത്തുരണ്ടിനു പണത്തുക്കം രണ്ടാകയാൽ ഒരു ആദ്യമാഷകത്തിനു രണ്ടു പണത്തുക്കവും അഞ്ചര വീശത്തുക്കവും ഉണ്ടെന്നു ധരിക്കണം. 'തേ ഷോഡശാക്ഷൈഃ കഷോസ്ത്രീ' എന്നതിന്റെ അർത്ഥം: മേല്പറഞ്ഞ ആദ്യമാഷകങ്ങൾ പതിനാറു കൂടിയാൽ അതിനു് അക്ഷമെന്നും കഷ്ടമെന്നും പേരുണ്ടു്. അക്ഷത്തിനു പണത്തുക്കം മുപ്പത്തേഴര. ഇതിനെ മുക്കഴഞ്ചു് എന്നും പഠയും. ഒരു കഴഞ്ചിനു പന്ത്രണ്ടരപ്പണത്തുക്കമാകയാൽ നൂ കഴഞ്ചിനുകൂടി പണത്തുക്കം മുപ്പത്തേഴരതന്നെ. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളിൽ ആദ്യമാഷകശബ്ദവും അക്ഷശബ്ദവും പുല്ലിംഗമാകുന്നു. കഷ്ടശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. പലം കഷ്ചതുഷ്ടയം (ഏ-ം ക്ലീ) പലത്തിന്റെ പേർ. കഷ്ചതുഷ്ടയമെന്നതിനു നാലു കഷ്ടങ്ങളുടെ സമുദായമെന്നർത്ഥമാകയാൽ പലത്തിനു കഴഞ്ചു പന്ത്രണ്ടാകുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക.

സുവർണ്ണബിസ്തൗ ഹേമ്നോക്ഷേ കരുവിത്തസ്തു തൽപലേ
തുലാ സ്ത്രിയാം പലശതം ഭാരസ്ത്വാടിംശതിസ്തുലാഃ 87

സുവർണ്ണഃ ബിസ്തഃ (ഏ-ം നാ) മുക്കഴഞ്ചു പൊന്നിന്റെ പേർ. കരുവിത്തഃ (നാ) ഒരു പലം പൊന്നിന്റെ പേർ. തുലാ (സ്ത്രീ) പലശതം (ക്ലീ) നൂറു പലത്തിന്റെ പേർ. (ഇതിനു തുലാമെന്ന ഭാഷയുണ്ടു്) ഭാരഃ (നാ) ഇരുപതു തുലാത്തിന്റെ പേർ.

ആചിതോ ദശ ഭാരാസ്ത്വശ്മകടോ ഭാര ആചിതഃ
കാഷ്ടാപണഃ കാഷ്ടികസ്ത്വാൽ കാഷ്ടികേ താമ്രികേ പണഃ

ആചിതഃ (നാ) പത്തു ഭാരത്തിന്റെ പേർ. ശാകടോ ഭാര ആചിതഃ എന്നതിനു് ഒരു വണ്ടിയിൽ കയറുന്ന മുതലിനു് ആചിതമെന്നു പേരുണ്ടു് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. കാഷ്ടാപണഃ കാഷ്ടികഃ (ഏ-ം നാ) മുക്കഴഞ്ചു വെള്ളികൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്നതായ ഒരു നാണയത്തിന്റെ പേർ. പണഃ (നാ) മുക്കഴ

ഞ്ഞു ചെന്നുകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്നതായ ഒരു നാണിഭത്തിന്റെ പേർ. ഇങ്ങനെ തുലാമാനപ്രകരണമെന്നറിക.

ആസ്യിയാവാഢകദ്രോണൌ ഖാരീ വാഹാ നികുഞ്ചകഃ
കുഡുബഃ പ്രസ്ഥ ഇത്യാദ്യാഃ പരിമാണാർത്ഥകാഃ പൃഥക് 89

ആഢകഃ ദ്രോണഃ (പു-ം നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഖാരീ (സ്ത്രീ) വാഹഃ നികുഞ്ചകഃ കുഡുബഃ പ്രസ്ഥഃ (പ്ര-ം നാ) ഇത്യാദ്യാഃ എന്നതുകൊണ്ടു ശൂർപ്പാദികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഇവ ഒക്കെയും പരിമാണസാധനങ്ങളാകുന്നു. ആഢകഃ നാലിടങ്ങഴി കൊള്ളുന്ന താപ്പിന്റെ പേർ. ദ്രോണഃ പതിനാറിടങ്ങഴി കൊള്ളുന്ന താപ്പിന്റെ പേർ. ഖാരീ ഇരുനൂറമ്പത്താറിടങ്ങഴി കൊള്ളുന്ന താപ്പിന്റെ പേർ. വാഹഃ അറുപത്തുനാലിടങ്ങഴി കൊള്ളുന്ന താപ്പിന്റെ പേർ. നികുഞ്ചകഃ കാൽനാഴിയുടെ പേർ. കുഡുബഃ നാഴിയുടെ പേർ. പ്രസ്ഥഃ ഇടങ്ങഴിയുടെ പേർ.

പാദസ്തുരീയോ ഭാഗഃ സ്യാദംശഭാഗൌ തു വണ്ടകേ
ദ്രവ്യം വിത്തം സ്വാപതേയം രിക്ഥമുക്ഥം ധനം വസു 90

ഹിരണ്യം ദ്രവിണം ദ്യുമ്നമർത്ഥരൈവിഭവാ അപി
സ്യാൽ കോശശ്ച ഹിരണ്യം ച ഹേമത്രുപ്യേ കൃതാകൃതേ 91

പാദഃ (നാ) നാലു കൂറിട്ടാൽ അതിലൊന്നിന്റെ പേർ. അംശഃ ഭാഗഃ വണ്ടകഃ (പു-ം നാ) ഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ദ്രവ്യം വിത്തം സ്വാപതേയം രിക്ഥം ഉക്ഥം ധനം വസു ഹിരണ്യം ദ്രവിണം ദ്യുമ്നം (ഛ0-ം ക്ലീ) അർത്ഥഃ രായ് വിഭവഃ (പു-ം നാ) ഛ-ം ധനത്തിന്റെ പേർ. കോശഃ (നാ) ഹിരണ്യം (ക്ലീ) പ-ം ഉരുക്കിയ പൊന്നിന്റെയും വെള്ളിയുടെയും പേർ.

താഭ്യാം യദന്യത്തൽ കൃഷ്ണം ത്രുപ്യം തദുഭയമാഹതം
ഗാരുത്മതം മരതകമശ്മഗർഭോ ഹരിന്മണിഃ 92

കൃഷ്ണം (ക്ലീ) പൊന്നും വെള്ളിയുമല്ലാത്തതിന്റെ പേർ. ത്രുപ്യം (ക്ലീ) കാച്ചിക്കോട്ടിയ പൊന്നിന്റെയും വെള്ളിയുടെയും പേർ. ഗാരുത്മതം മരതകം (പ-ം ക്ലീ) അശ്മഗർഭഃ (നാ) ഹരിന്മണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ർ-ം മരതകക്കല്ലിന്റെ പേർ.

ശോണരത്നം ലോഹിതകം പദ്മരാഗോഥ മൌക്തികം
മുക്താഥ വിദ്രുമഃ പുംസി പ്രവാളം പുന്നപുംസകം 93

ശോണരത്നം ലോഹിതകം (പ-ം ക്ലീ) പദ്മരാഗഃ (നാ) സ-ം മാണിക്യക്കല്ലിന്റെ പേർ. മൌക്തികം (ക്ലീ) മുക്താ (സ്ത്രീ) പ-ം മുത്തിന്റെ

പേർ. വിദ്രുമഃ (നാ) പ്രവാളം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ൨-ം പവിഴത്തിന്റെ പേർ.

രത്നം മണിസ്ത്വയോരശ്മജാതൌ മുക്താദികേപി ച
സ്വർണ്ണം സുവർണ്ണം കനകം ഹിരണ്യം ഹേമ ഹാടകം 94
തപനീയം ശാതകുംഭം ഗാംഗേയം ഭർമ്മ കർബ്ബുരം
ചാമീകരം ജാതരൂപം മഹാരജതകാഞ്ചനേ 95
രുക്മം കാർത്തസ്വരം ജാംബൂനദമഷ്ടാപദോസ്ത്രിയാം
അലംകാരസുവർണ്ണം യച്ഛൃംഗീകനകമിത്യുദഃ 96

രത്നം (ക്ലീ) മണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ൨-ം സ്ഥലജങ്ങളായിരിക്കുന്ന പുഷ്യരാഗാദികളുടെയും ജലജങ്ങളായിരിക്കുന്ന മൌക്തികാദികളുടെയും പേർ. സ്വർണ്ണം സുവർണ്ണം കനകം ഹിരണ്യം ഹേമ ഹാടകം തപനീയം ശാതകുംഭം ഗാംഗേയം ഭർമ്മ കർബ്ബുരം ചാമീകരം ജാതരൂപം മഹാരജതം കാഞ്ചനം രുക്മം കാർത്തസ്വരം ജാംബൂനദം (ത്രി൨-ം ക്ലീ) അഷ്ടാപദഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ത്രി൯-ം സ്വർണ്ണത്തിന്റെ പേർ. ശൃംഗീകനകം (ക്ലീ) അലങ്കാരരൂപമായ സ്വർണ്ണത്തിന്റെ പേർ.

ദ്വിവർണ്ണം രജതം രൂപ്യം ഖർജ്ജൂരം ശേതമിത്യപി
രീതിഃ സ്ത്രിയാമാരകൂടോ ന സ്ത്രിയാമഥ താമ്രകം 97
ശുൽബം ശ്ലേഷ്മമുഖം ദ്യുഷ്ടവരിഷ്ഠോദുംബരാണി ച
ലോഹോസ്ത്രീ ശസ്ത്രകം തീക്ഷ്ണം പിണ്ഡം കാളായസായസീ
അശ്മസാരോഥ മണ്ഡൂരം സിംഹാണമപി തന്മലേ
സർവ്വം ച തൈജസം ലോഹം വികാരസ്ത്വയസഃ കുശീ 99

ദ്വിവർണ്ണം രജതം രൂപ്യം ഖർജ്ജൂരം ശേതം (൪-ം ക്ലീ) വെള്ളിയുടെ പേർ. രാമനാഥമതം ഖർജ്ജൂരമെന്നാകുന്നു. ഇത്യപി എന്നതുകൊണ്ടു താരകളുടെയും ഇത്യാദിയെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. രീതിഃ (സ്ത്രീ) ആരകൂടഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ൨-ം പിച്ചളയുടെ പേർ. താമ്രകം ശുൽബം ശ്ലേഷ്മമുഖം ദ്യുഷ്ടം വരിഷ്ഠം ഉദുംബരം (ന്യ-ം ക്ലീ) ചെമ്പിന്റെ പേർ. ലോഹഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശസ്ത്രകം തീക്ഷ്ണം പിണ്ഡം കാളായസം അയഃ (൪-ം ക്ലീ) അശ്മസാരഃ (നാ) ൭-ം ഇരുമ്പിന്റെ പേർ. മണ്ഡൂരം സിംഹാണം (൨-ം ക്ലീ) ഇരുമ്പിൻകീടത്തിന്റെ പേർ. സർവ്വം ച തൈജസം ലോഹമെന്നതിനു തൈജസമായിരിക്കുന്ന സുവർണ്ണരജതാദി എല്ലാം ലോഹമെന്ന പേരോടുകൂടിയതാകുന്നു എന്നത്ഥം. കുശീ (സ്ത്രീ) ഫാലമെന്നൊരു നാമാന്തരത്തോടുകൂടിയ അയോവികാരവിശേഷത്തിന്റെ പേർ.

ക്ഷാരഃ കാചോഥ ചപലോ രസസ്സൂതശ്ച പാരദേ
ഗവലം മാഹിഷം ശൃംഗമഭ്രകം ഗിരിജാമലേ 100

ക്ഷാരഃ കാചഃ (പു-ം നാ) കരുട്ടുകല്ലിന്റെ പേർ. ചപലഃ രസഃ സൂതഃ പാരദഃ (ര-ം നാ) രസത്തിന്റെ പേർ. പാരതഃ എന്നുമാം. ഗവലം (ക്ലീ) പോത്തുംകൊമ്പിന്റെ പേർ. അഭ്രകം ഗിരിജാമലം (പു-ം ക്ലീ) അഭ്രകത്തിന്റെ പേർ.

സ്രോതോഞ്ജനം തു സൌവീരം കാപോതാഞ്ജനയാമുനം
തുത്ഥാഞ്ജനം ശിഖിഗ്രീവം വിതുന്നകമയൂരകേ 101
കപ്പരീ ദാവ്കികാകപാഥോത്ഭവം തുത്ഥം രസാഞ്ജനം
രസഗർഭം താക്ഷ്യശൈലം ഗന്ധാശ്മനി തു ഗന്ധികഃ 102
സൌഗന്ധികശ്ച ചക്ഷുഷ്യാകുലാല്യൌ തു കുലസ്ഥികാ
രീതിപുഷ്പം പുഷ്പകേതു പുഷ്പകം കുസുമാഞ്ജനം 103

സ്രോതോഞ്ജനം സൌവീരം കാപോതാഞ്ജനം യാമുനം (ര-ം ക്ലീ) സൌവീരാഞ്ജനത്തിന്റെ പേർ. തുത്ഥാഞ്ജനം ശിഖിഗ്രീവം വിതുന്നകം മയൂരകം(ര-ം ക്ലീ) കപ്പരീ (സ്ത്രീ) ഇ-ം തുത്ഥാഞ്ജനത്തിന്റെ പേർ. രസാഞ്ജനം (ക്ലീ) മരമഞ്ഞളിൻകഷായത്തിൽ വെച്ചണ്ടാക്കിയ തുത്തിന്റെ പേർ. രസഗർഭം താർക്ഷ്യശൈലം (പു-ം ക്ലീ) മാക്കീരക്കല്ലിന്റെ പേർ. ഗന്ധാശ്മം ഗന്ധികഃ സൌഗന്ധികഃ (ന-ം നാ) ഗന്ധകത്തിന്റെ പേർ. ചക്ഷുഷ്യാ കുലാലീ കുലസ്ഥികാ (ന-ം സ്ത്രീ) തുത്ഥവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. രീതിപുഷ്പം പുഷ്പകേതു പുഷ്പകം കുസുമാഞ്ജനം (ര-ം ക്ലീ) പുഷ്പാഞ്ജനത്തിന്റെ പേർ.

പിഞ്ജരം പീതനം താലമാലം ച ഹരിതാലകേ
ശൈരേയമശ്മ്യം ഗിരിജമശ്മജഞ്ച ശിലാജതു 104

പിഞ്ജരം പീതനം താലം ആലം ഹരിതാലകം (ഇ-ം ക്ലീ) ഹരിതാലത്തിന്റെ പേർ. ശൈരേയം അശ്മ്യം ഗിരിജം അശ്മജം ശിലാജതു (ഇ-ം ക്ലീ) കന്മദത്തിന്റെ പേർ.

ബോളഗന്ധരസപ്രാണപിണ്ഡഗോപരസസ്സമാഃ
ഡിണ്ഡീരോബ്ധികഫഃ ഫേനസ്സിന്ദൂരം നാഗസംഭവം 105

ബോളഃ ഗന്ധരസഃ പ്രാണഃ പിണ്ഡഃ ഗോപരസഃ (ഇ-ം നാ) നരപശുയുടെ പേർ. ഡിണ്ഡീരഃ അബ്ധികഫഃ ഫേനഃ (ന-ം നാ) കടൽനാക്കിന്റെ പേർ. സിന്ദൂരം നാഗസംഭവം (പു-ം ക്ലീ) സിന്ദൂരത്തിന്റെ പേർ.

നാഗസീസകയോഗേഷ്ടാവപ്രാണീ ത്രപു പിച്ചടം
രംഗവംഗേപ്യഥ പിചുസ്തലോഥ കമലോത്തരം 106

സ്യാൽ കുസുംഭം വഹ്നിശിഖം മഹാരജനമിത്യപി
മേഷകം ഛല ഉൗർണ്ണായുശ്ശോർണ്ണം ശശലോമനി 107

നാഗം സീസകം യോഗേഷ്ടം വപ്രം (ര-ം ക്ലീ) കാരീയത്തിന്റെ പേർ. ത്രപു പിച്ചടം രംഗം വംഗം (ര-ം ക്ലീ) വെള്ളീയത്തിന്റെ പേർ. പിച്ചുഃ തൂലഃ (വ-ം നാ) പഞ്ഞിയുടെ പേർ. കമലോത്തരം കുസുംഭം വഹ്നിശിഖം മഹാരജനം (ര-ം ക്ലീ) കുയുമ്പിൻപൂവിന്റെ പേർ. മേഷകം (ക്ലീ) ഛലഃ ഉൗർണ്ണായുഃ (വ-ം നാ) ആട്ടിൻമൈപ്പട്ടത്തിന്റെ പേർ. ശശോർണ്ണം ശശലോമ (വ-ം ക്ലീ) മുയലിന്റെ രോമത്തിന്റെ പേർ.

മധു ക്ഷൌദ്രം മാക്ഷികാദി മധൂച്ഛിഷ്ടന്തു സിക്ഥകം
മനശ്ശിലാ മനോഹ്വാ മനോഹ്വാ നാഗജിഹ്വികാ 108

മധു ക്ഷൌദ്രം (വ-ം ക്ലീ) മാക്ഷികം മുതലായ തേനിന്റെ പേർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു ഭ്രാമരാദികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. മാക്ഷികമെന്നതും ഭ്രാമരമെന്നതും തേനിൽ ഓരോ വകയാകുന്നു. മധൂച്ഛിഷ്ടം സിക്ഥകം (വ-ം ക്ലീ) മെഴുകിന്റെ പേർ. മനശ്ശിലാ മനോഹ്വാ മനോഹ്വാ നാഗജിഹ്വികാ (ര-ം സ്ത്രീ) മനയോലയുടെ പേർ.

നൈപാളീ കുനടീ ഗോളാ യവക്ഷാരോ യവാഗ്രജഃ
പാക്യോഥ സജ്ജികാക്ഷാരഃ കാപോതസ്സുഖവച്ചകഃ 109

നൈപാളീ കുനടീ ഗോളാ (ന-ം സ്ത്രീ) നേപാളദേശത്തിങ്കൽ ഉണ്ടാക്കുന്ന മനയോലയുടെ പേർ. യവക്ഷാരഃ യവാഗ്രജഃ പാക്യഃ (ന-ം നാ) ചവക്കാരത്തിന്റെ പേർ. സജ്ജികാക്ഷാരഃ കാപോതഃ സുഖവച്ചകഃ (ന-ം നാ) വേങ്ങച്ചുട്ട വെണ്ണീർകൊണ്ടുണ്ടാക്കുന്ന ക്ഷാരത്തിന്റെ പേർ.

സൌവച്ചലം സ്യാദ്ദ്രുചകം ത്വക്ക്ഷീരീ വംശരോചനാ
ശിഗ്രുജം ശ്വേതമരിചം മോരടം മൂലമൈക്ഷവം 110

സൌവച്ചലം രുചകം (വ-ം ക്ലീ) തുവച്ചിലക്കാരത്തിന്റെ പേർ. ത്വക്ക്ഷീരീ വംശരോചനാ (വ-ം സ്ത്രീ) വേണുജന്യമായ ഔഷധവിശേഷത്തിന്റെ പേർ. കൂച്ചനൂരിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. ശിഗ്രുജം ശ്വേതമരിചം (വ-ം ക്ലീ) മുരിങ്ങക്കുരുവിന്റെ പേർ. മോരടം (ക്ലീ) കരിമ്പിൻവേരിന്റെ പേർ.

ഗ്രന്ഥികം പിപ്പലീമൂലം ചടകാശിര ഇത്യപി
ഗോലോമീ ഭ്രുതകേശോ നാ പത്രാംഗം രക്തചന്ദനം 111
ത്രികടു ത്ര്യൂഷണം വ്യോഷം ത്രിഫലാ തു ഫലത്രികം. 112

ഗ്രന്ഥികം പിപ്പലീമൂലം ചടകാശിരഃ (ന-ം ക്ലീ) കാട്ടുതിപ്പലിവേരിന്റെ പേർ. ചടകാ ശിരഃ ഇങ്ങനെ രണ്ടു പദമായിട്ടുമാം. ഗോലോമീ (സ്ത്രീ) ഭൃതകേശഃ (നാ) ഉ-ം ജടാമാഞ്ചിയുടെ പേർ. പത്രാംഗം രക്തചന്ദനം (ഉ-ം ക്ലീ) കൃഷ്ണശിംശപാ എന്നും പത്രാംഗമെന്നും പ്രസിദ്ധമായ ഒരു മരത്തിന്റെ പേർ. ത്രികടു ത്ര്യൂഷണം ത്ര്യൂഷം (ന-ം ക്ലീ) ചുക്കു മുളകു തിപ്പലി ഇവ മൂന്നിന്നും കൂടിയുള്ള പേർ. ത്രിഫലാ (സ്ത്രീ) ഫലത്രികം (ക്ലീ) ഉ-ം കടുക്ക നെല്ലിക്ക താന്നിക്ക ഇവ മൂന്നിന്നും കൂടിയുള്ള പേർ.

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

ശൂദ്രാശ്ചാവരവർണ്ണാശ്ച വൃഷലാശ്ച ജഘന്യജാഃ
ആചണ്ഡാലാത്തു സംകീർണ്ണാ അംബഷ്ഠകരണാദയഃ. 1

ശൂദ്രാഃ അവരവർണ്ണാഃ വൃഷലാഃ ജഘന്യജാഃ (ര-ം നാ) ശൂദ്രരുടെ പേർ. സംകീർണ്ണാഃ (നാ) അംബഷ്ഠൻ കരണൻ തുടങ്ങി ചണ്ഡാലൻവരെയുള്ള സംകരജാതിക്കാരുടെ പേർ.

ശൂദ്രാവിശോസ്തു കരണോംബഷ്ഠോ വൈശ്യാദ്വിജന്മനോഃ
ശൂദ്രാക്ഷത്രിയയോരുഗ്രോ മാഗധഃ ക്ഷത്രിയാവിശോഃ. 2

കരണഃ (നാ) ശൂദ്രസ്ത്രീയിൽ വൈശ്യനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. കരണന്റെ വൃത്തി എഴുത്താകുന്നു. അംബഷ്ഠഃ (നാ) വൈശ്യസ്ത്രീയിൽ ബ്രാഹ്മണനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. അംബഷ്ഠന്റെ വൃത്തി ചികിത്സയാകുന്നു. ഉഗ്രഃ (നാ) ശൂദ്രസ്ത്രീയിൽ ക്ഷത്രിയനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. ഉഗ്രന്റെ വൃത്തി ആയുധമാകുന്നു. മാഗധഃ (നാ) ക്ഷത്രിയസ്ത്രീയിൽ വൈശ്യനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. മാഗധന്റെ വൃത്തി രാജസമീപത്തിങ്കൽ സ്തുതിപാഠമാകുന്നു.

മാഹിഷ്യോക്ഷത്രിയയോഃ ക്ഷത്താവ്യാശൂദ്രയോസ്സുതഃ
ബ്രാഹ്മണ്യാം ക്ഷത്രിയാൽ സൂതസ്തസ്യാം വൈദേഹകോ
വിശഃ 3

മാഹിഷഃ (നാ) വൈശ്യസ്ത്രീയിൽ ക്ഷത്രിയനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. മാഹിഷ്യഃ എന്നുമാം. മാഹിഷന്റെ വൃത്തി ജ്യൗതിഷവും ശകുനശാസ്ത്രവും സ്വരശാസ്ത്രവുമാകുന്നു. ക്ഷത്താ (നാ) വൈശ്യസ്ത്രീയിൽ ശൂദ്രനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. ക്ഷത്താവിന്റെ വൃത്തി ഗോധാദിഹിംസയാകുന്നു. സൂതഃ (നാ) ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീയിൽ ക്ഷത്രിയനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. സൂത

ന്റെ വൃത്തി ഗജബന്ധനാദിയാകുന്നു. വൈദേഹകഃ (നാ) ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീയിൽ വൈശ്യനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. വൈദേഹകന്റെ വൃത്തി കലാവിദ്യയാകുന്നു.

രഥകാരസ്തു മാഹിഷ്യാൽ കരണ്യാം യസ്യ സംഭവഃ
സ്യാച്ചണ്ഡാലസ്തു ജനിതോ ബ്രാഹ്മണ്യാം വൃഷലേന യഃ 4

രഥകാരഃ (നാ) മാഹിഷനു കരണസ്ത്രീയിൽ ഉണ്ടായവന്റെ പേർ. രഥകാരന്റെ വൃത്തി രഥനിർമ്മാണാദിയാകുന്നു. ചണ്ഡാലഃ (നാ) ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീയിൽ ശൂദ്രനുണ്ടായ പുത്രന്റെ പേർ. ചണ്ഡാലന്റെ വൃത്തി മൃതചേലനിന്ദ്യമാംസാദിയാകുന്നു. മുൻപറഞ്ഞ കരണനും അംബഷ്ഠനും ഉഗ്രനും മാഗധനും മാഹിഷനും ക്ഷത്താവും സൂതനും വൈദേഹകനും രഥകാരനും ഇപ്പോൾ പറഞ്ഞ ചണ്ഡാലനും ഇങ്ങനെ പത്തുവകക്കാർ സങ്കീർണ്ണന്മാരാകുന്നു എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

കാരുശ്ശില്പീ സംഹതസ്തൈർട്ടയോഃ ശ്രേണിസ്സജാതിഭിഃ
കുലകഃ സ്യാൽ കുലശ്രേഷ്ഠീ മാലാകാരസ്തു മാലികഃ. 5

കാരുഃ ശില്പി (ഉ-ം നാ) ചിത്രകാരാദികളുടെ പേർ. (ചിത്രകാരൻ ചിത്രമെഴുതുന്നവൻ) ശ്രേണിഃ (നാ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സമാനജാതികളായിരിക്കുന്ന ശില്പികളുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. കുലകഃ കുലശ്രേഷ്ഠീ (ഉ-ം നാ) ശില്പികുലത്തിങ്കൽ മുഖ്യനായവന്റെ പേർ. മാലാകാരഃ മാലികഃ (ഉ-ം നാ) പൂമാല കെട്ടി വില്ക്കുന്നവന്റെ പേർ.

കുംഭകാരഃ കുലാലഃ സ്യാൽ പലഗണ്ഡസ്തു ലേപകഃ
തന്തുവായഃ കുവിന്ദഃ സ്യാത്തുന്നവായസ്തു സൈവികഃ. 6

കുംഭകാരഃ കുലാലഃ (ഉ-ം നാ) കുശവന്റെ പേർ. പലഗണ്ഡഃ ലേപകഃ (ഉ-ം നാ) കുമ്മായപ്പണിക്കാരന്റെ പേർ. തന്തുവായഃ കുവിന്ദഃ (ഉ-ം നാ) ചാലിയന്റെ പേർ. തുന്നവായഃ സൈവികഃ (ഉ-ം നാ) തുന്നല്പണിക്കാരന്റെ പേർ.

രംഗാജീവശ്ചിത്രകരശ്ശസ്ത്രമാജ്ജീവസിധാവകഃ
പാട്ടകൂച്ചമ്മകാരഃ സ്യാദ്വ്യാകാരോ ലോഹകാരകഃ 7

രംഗാജീവഃ ചിത്രകരഃ (ഉ-ം നാ) ചിത്രമെഴുതുന്നവന്റെ പേർ. ശസ്ത്രമാജ്ജീവഃ അസിധാവകഃ (ഉ-ം നാ) ആയുധം കടയുന്നവന്റെ പേർ. പാട്ടകൂൽ ചമ്മകാരഃ (ഉ-ം നാ) ചെരിപ്പുണ്ടാക്കുന്നവന്റെ പേർ. വ്യാകാരഃ ലോഹകാരകഃ (ഉ-ം നാ) കരുവാന്റെ പേർ. വ്യാ എന്നതു് ഇരിമ്പു എന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയ ഒരു അവ്യയമാകുന്നു.

നാഡീന്ധമഃ സച്ചർണ്ണകാരഃ കുളാടോ രുക്മകാരകഃ
സ്യാച്ഛാംഖികഃ കാംബവികഃ ശൌൽബികസ്ത്വാമ്രകുട്ടകഃ 8

നാഡിന്ധമഃ സച്ചർണ്ണകാരഃ കുളാടഃ രുക്മകാരകഃ (ര-ം നാ) തട്ടാന്റെ പേർ. ശാംഖികഃ കാംബവികഃ (പു-ം നാ) ശംഖു കടയുന്നവന്റെ പേർ. ശൌൽബികഃ താമ്രകുട്ടകഃ (പു-ം നാ) ചെമ്പുകൊട്ടിയുടെ പേർ.

തക്ഷാ തു വർദ്ധകിസ്ത്വഷ്ടാ രഥകാരശ്ച കാഷ്ഠതക്ഷ
ഗ്രാമാധീനോ ഗ്രാമതക്ഷഃ കൌടതക്ഷോനധീനകഃ. 9

തക്ഷാ വർദ്ധകിഃ തത്വഷ്ടാ രഥകാരഃ കാഷ്ഠതക്ഷ (ള-ം നാ) തച്ചന്റെ പേർ. ഗ്രാമതക്ഷഃ (നാ) ഗ്രാമവാസികൾക്കധീനനായ തച്ചന്റെ പേർ. കൌടതക്ഷഃ (നാ) ആരുടെയും അധീനനല്ലാത്ത തച്ചന്റെ പേർ.

ക്ഷുരീ മുണ്ഡീ ദിവാകീർത്തിർനാപിതാനാവസായിനഃ
നിർണ്ണേജകഃ സ്യാദ്രജകസ്ത്വൌണ്ഡികോ മണ്ഡഹാരകഃ. 10

ക്ഷുരീ മുണ്ഡീ ദിവാകീർത്തിഃ നാപിതഃ അനാവസായീ (ള-ം നാ) ക്ഷൌരക്കാരന്റെ പേർ. നിർണ്ണേജകഃ രജകഃ (പു-ം നാ) വെളുത്തേടന്റെ പേർ. ശൌണ്ഡികഃ മണ്ഡഹാരകഃ (പു-ം നാ) ഈഴവന്റെ പേർ.

ജാബാലഃ സ്യാദജാജീവോ ദേവാജീവസ്തു ദേവലഃ
സ്യാന്മായാ ശാംബരീ മായാകാരസ്തു പ്രതിഹാരകഃ 11

ജാബാലഃ അജാജീവഃ (പു-ം നാ) ആട്ടു മേയ്ക്കുന്നവന്റെ പേർ. ദേവാജീവഃ ദേവലഃ (പു-ം നാ) ദേവസേവകൊണ്ടുപജീവിയ്ക്കുന്നവന്റെ പേർ. മായാ ശാംബരീ (പു-ം സ്ത്രീ) ഇന്ദ്രജാലത്തിന്റെ പേർ. മായാകാരഃ പ്രതിഹാരകഃ (പു-ം നാ) ഇന്ദ്രജാലക്കാരന്റെ പേർ.

ശൈലാലിനസ്തു ശൈലൂഷാ ജായാജീവാഃ കുശീലിനഃ
ഭരതാ ഇത്യപി നടാശ്ചാരണാസ്തു കുശീലവാഃ. 12

ശൈലാലിനഃ ശൈലൂഷാഃ ജായാജീവാഃ കുശീലിനഃ ഭരതാഃ നടാഃ (ന്യ-ം നാ) ചാക്യാന്മാരുടെ പേർ. ചാരണാഃ കുശീലവാഃ (പു-ം നാ) കഥ പറയുന്ന നടന്മാരുടെ പേർ. പാട്ടുന്നവരുടെ പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്.

മാർദ്ദംഗികാ മൌരജികാഃ പാണിവാദാസ്തു പാണിഘ്നാഃ
വേണുധ്മാഃ സ്യുർവ്വൈണവികാ വീണാവാദാസ്തുവൈണികാഃ

മാർദ്ദംഗികാഃ മൌരജികാഃ (പു-ം നാ) മദ്ദളം വടിക്കുന്നവരുടെ പേർ. പാണിവാദാഃ പാണിഘ്നാഃ (പു-ം നാ) കൈത്താളം പിടിക്കുന്നവരുടെ പേർ. വേണുധ്മാഃ വൈണവികാഃ (പു-ം നാ) കുഴലൂതുന്നവരുടെ പേർ. വീണാവാദാഃ വൈണികാഃ (പു-ം നാ) വീണ വായിക്കുന്നവരുടെ പേർ.

ജീവാന്തകസ്ത്വാകൂനികോ ദൈവ വാഗ്ഗുരികജാലികൌ
വൈതംസികഃ കൌടികശ്ച മാംസികശ്ച സമം ത്രയം. 14

ജീവാന്തകഃ ശാകൂനികഃ (ത്രി-ം നാ) പക്ഷികളെ പിടിക്കുന്നവൻെറ പേർ. വാഗ്ഗുരികഃ ജാലികഃ (ദ്വി-ം നാ) വലയിട്ടു മൃഗങ്ങളെ പിടിക്കുന്നവൻെറ പേർ. വൈതംസികഃ കൌടികഃ മാംസികഃ (സ്ത്രീ-ം നാ) മാംസം വിറ്റുപജീവിക്കുന്നവൻെറ പേർ.

ഭൃതകോ ഭൃതിഭുക്കർമ്മകരോ വൈതനികശ്ച സഃ
വാത്താവഹോ വൈവധികോ ഭാരവാഹസ്തു ഭാരികഃ. 15

ഭൃതകഃ ഭൃതിഭുക് കർമ്മകരഃ വൈതനികഃ (ത്രി-ം നാ) വേലക്കാരൻെറ പേർ. വാത്താവഹഃ വൈവധികഃ (ദ്വി-ം നാ) കാവുകാരൻെറ പേർ. ഭാരവാഹഃ ഭാരികഃ (ദ്വി-ം നാ) ചുമടെടുക്കുന്നവൻെറ പേർ.

വിവർണ്ണഃ പാമരോ നീചഃ പ്രാകൃതശ്ച പൃഥഗ്ജനഃ
നിഹീനോപസദോ ജാൽമഃ ക്ഷുല്ലകശ്ചേതരശ്ച സഃ 16

വിവർണ്ണഃ പാമരഃ നീചഃ പ്രാകൃതഃ പൃഥഗ്ജനഃ നിഹീനഃ അപസദഃ (അപശദഃ എന്നുമാം) ജാൽമഃ ക്ഷുല്ലകഃ ഇതരഃ (ത്രി0-ം നാ) നീചൻെറ പേർ.

ഭൃത്യോ ദാസേരദാസേയദാസശ്ചോപ്യകചേടകാഃ
നിയോജ്യകിംകരപ്രൈഷ്യഭുജിഷ്യപരിചാരകാഃ 17

ഭൃത്യഃ ദാസേരഃ ദാസേയഃ ദാസഃ ശൌപ്യകഃ ചേടകഃ നിയോജ്യഃ കിംകരഃ പ്രൈഷ്യഃ (പ്രേഷ്യഃ എന്നുമാം.) ഭുജിഷ്യഃ പരിചാരകഃ (ത്രി-ം നാ) ഭൃത്യൻെറ പേർ.

പരാചിതപരിസ്പന്ദപരജാതപരൈധിതാഃ
മന്ദസ്തു തുന്ദപരിമൃജ ആലസ്യശ്ശീതകോലസോനുഷ്ണഃ 18

പരാചിതഃ പരിസ്പന്ദഃ പരജാതഃ പരൈധിതഃ (ത്രി-ം നാ) അന്യധനംകൊണ്ടു വളർന്നവൻെറ പേർ. മന്ദഃ തുന്ദപരിമൃജഃ ആലസ്യഃ ശീതകഃ അലസഃ അനുഷ്ണഃ (ന്യ-ം നാ) മടിയൻെറ പേർ.

ദക്ഷേ തു ചതുരപേശലപടവഃ സൂത്രാന ഉൽപ്പശ്ച
ചണ്ഡാലപ്പുക്കശമാതംഗദിവാകീർത്തിജനംഗമാഃ 19

നിഷാദശബരപുളിന്ദാ ശ്ലേച്ഛജാതയഃ 20

ഭക്ഷഃ ചതുരഃ പേശലഃ പടുഃ സൂത്രാനഃ ഉഷ്ണഃ (ന്യ-ം നാ) സമർത്ഥന്റെ പേർ. ചണ്ഡാലഃ പ്ലവഃ മാതംഗഃ ദിവാകീർത്തിഃ ജനംഗമഃ നിഷാദഃ ശപചഃ അന്തേവാസീ ചാണ്ഡാലഃ പുല്ക്കസഃ (ഫ0-ം നാ) പാപയന്റെ പേർ. 'ഭേദാഃ കിരാതശബരപുളിന്ദാ ംലേച്ഛജാതയഃ' എന്നതിന്റെ അർത്ഥം കിരാതശബരപുളിന്ദന്മാരാകുന്ന ംലേച്ഛജാതികൾ ചണ്ഡാലന്മാരിൽ ഓരോരോ വകക്കാരാണെന്നാകുന്നു.

വ്യാധോ മൃഗവധാജീവോ മൃഗയുർല്ലുബ്ധകശ്ച സഃ
കൈവലയകസ്സാരമേയഃ കുക്കുരോ മൃഗദംശകഃ. 21

ശുനകോ ഭഷകശ്ശ്വാ സ്യാദളക്സ്തു സ യോഗിതഃ
ശ്വാ വിശ്വകർഗ്ഗർമൃഗയാകുശലസ്സരമാ ശുനീ. 22

വ്യാധഃ മൃഗവധാജീവഃ മൃഗയുഃ ലുബ്ധകഃ (ര-ം നാ) വേടന്റെ പേർ. കൈവലേയകഃ സാരമേയഃ കുക്കുരഃ മൃഗദംശകഃ ശുനകഃ ഭഷകഃ ശ്വാ (ഉ-ം നാ) ശ്വാവിന്റെ പേർ. അളക്സ് (നാ) മരുന്നുമുതലായതുകൊണ്ട് ഉന്മാദിയാക്കപ്പെട്ട ശ്വാവിന്റെ പേർ. യോഗിതഃ എന്നതിന്നു പ്രയോഗേണോന്മത്തതാം പ്രാപിതഃ എന്നു ടീക കാണാനുണ്ട്. യൌഗികഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. അങ്ങനെ പറിക്കുന്ന പക്ഷത്തിങ്കൽ പട്ടിയോടു ചേർന്ന നായയുടെ പേർ എന്നു ധരിയ്ക്കണം. അളക്സു സയോഗശീ എന്നും പാഠമുണ്ട്. അപ്രകാരമായാൽ വിഷമുള്ള നായയുടെ പേർ എന്നു ധരിയ്ക്കണം. മൂകടപാഠം അളകഃ എന്നാകുന്നു. വിശ്വകർഗ്ഗഃ (നാ) നായാട്ടുനായയുടെ പേർ. സരമാ ശുനീ (ഫ-ം സ്ത്രീ) പട്ടിയുടെ പേർ.

വിഡ്ഢചരഃ സൂകരോ ഗ്രാമ്യോ വക്രരസ്ഥരുണഃ പശുഃ
ആഖ്ഖേടനം മൃഗവ്യം സ്യാദാഖേടോ മൃഗയാ സ്ത്രിയാം. 23

വിഡ്ഢചരഃ (നാ) ഗ്രാമസൂകരത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രാമസൂകരം=പോക്ക്. വക്രരഃ (നാ) ചെറുപ്പത്തോടുകൂടിയ നാല്പാലിയുടെ പേർ. ആഖ്ഖേടനം മൃഗവ്യം (ഫ-ം ക്ലീ) ആഖേടഃ (നാ) മൃഗയാ (സ്ത്രീ) ര-ം നായാട്ടിന്റെ പേർ.

ഭക്ഷിണേമ്മാ ലുബ്ധയോഗാദ്ഭക്ഷിണാരുഃ കുരംഗകഃ
ചോരൈകാഗാരികസ്തേന ദസ്യുഃ തസ്കരമോഷകാഃ. 24

പ്രതിരോധിചരാസ്സന്ദിപാടച്ചരമലിമ്ലുചാഃ
ചൌരികാസ്തൈന്യചൌര്യേ ച സ്തേയം ലോപഃ ത്രം തു
(തദ്ധനേ. 25

ദക്ഷിണേമ്മാ (നാ) വേടനാൽ വലത്തുഭാഗത്തു മുറിയേല്പിയ്ക്കപ്പെട്ട മാനിന്റെ പേർ. ചോരഃ ഏകാഗാരികഃ സ്തേനഃ ദസ്യുഃ തസ്കരഃ മോഷകഃ പ്രതിരോധീ പരാസ്കന്ദീ പാടച്ചരഃ മലിമ്ലുചഃ (ത്രി൦ നാ) കള്ളന്റെ പേർ. ചൌരികാ (സ്ത്രീ) സ്തൈന്യം ചൌര്യം സ്തേയം (ന൦ ക്ലീ) ര്൦ കള്ളവിന്റെ പേർ. ലോപ്ത്രം (ക്ലീ) കട്ട മുതലിന്റെ പേർ.

വീതംസസ്ത്വപകരണം ബന്ധനേ മൃഗപക്ഷിണാം
ഉന്മാഥഃ കൂടയന്ത്രം സ്യാദ്വാഗുരാ മൃഗബന്ധനീ. 26

വീതംസഃ (നാ) മൃഗപക്ഷികളെ പിടിപ്പാനുള്ള സാധനത്തിന്റെ പേർ. ഉന്മാഥഃ (നാ) കൂടയന്ത്രം (ക്ലീ) മൃഗപക്ഷികളെ ഇര വെച്ചു പിടിപ്പാനുള്ള യന്ത്രത്തിന്റെ പേർ. വാഗുരാ മൃഗബന്ധനീ (ദ്വ൦ സ്ത്രീ) നായാട്ടു വലയുടെ പേർ.

ശുൽബം വരാടകം സ്ത്രീ തു രജ്ജുസ്ത്രിഷു വടീ ഗുണഃ
ഉദ്ഘാടനം ഘടീയന്ത്രം സലിലോദ്വാഹനം പ്രഥേഃ 27

ശുൽബം വരാടകം (ദ്വ൦ ക്ലീ) രജ്ജുഃ (സ്ത്രീ) വടീ (സ്ത്രീ) വടഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടും വടമെന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഗുണഃ (നാ) ൩൦ വലക്കയറിന്റെ പേർ. ഉദ്ഘാടനം ഘടീയന്ത്രം (ദ്വ൦ ക്ലീ) ഏത്തത്തിന്റെ പേർ.

പുംസി വേമാ വായദണ്ഡഃ സൂത്രാണി നരി തന്തവഃ
വാണിവ്യൂതിസ്ത്രിയൌ തുല്യേ പുസ്തം ലേപ്യാദികമ്മണി.

വെമാ വായദണ്ഡഃ (ദ്വ൦ നാ) നൈത്തുകോലിന്റെ പേർ. സൂത്രാണി (ക്ലീ) തന്തവഃ (നാ) ദ്വ൦ നൂലിന്റെ പേർ. വാണിഃ വ്യൂതിഃ (ദ്വ൦ സ്ത്രീ) നൈത്തിന്റെ പേർ. പുസ്തം (ക്ലീ) കുമ്മായപ്പണിയുടെ പേർ.

പാഞ്ചാലികാ പുത്രികാ സ്യാദ്വസ്ത്രഗന്ധാദിഭിഃ കൃതാ
ജതുത്രപുവികാരേ തു ജാതുഷം ത്രാപുഷം ത്രിഷു. 29

പാഞ്ചാലികാ (സ്ത്രീ) വസ്ത്രംകൊണ്ടും ആനക്കൊമ്പുമുതലായതുകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട പാവയുടെ പേർ. ജാതുഷം അരക്കുകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ത്രാപുഷം വെള്ളീയംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ജാതുഷമെന്നതും ത്രാപുഷമെന്നതും ത്രിലിംഗമാകുന്നു.

പിടകഃ പേടകഃ പേടാ മഞ്ജൂഷാഥ വിഹംഗികാ
ഭാരയഷ്ട്യസ്ഥിശൃംഖലംബീ ശിക്യം കാചോഥ പാടികാ. 30
പാടുരുപാനൽ സ്ത്രീ സൈവാനുപദീനാ പദായതാ
നദ്ധ്രീ വദ്ധ്രീ വരത്രാ സ്യാദശ്വാദേസ്താഡനീ കശാ. 31

പീടകഃ പേടകഃ (പു-ം നാ) പേടാ മഞ്ജൂഷാ (പു-ം സ്ത്രീ) ര്-ം പെട്ടകത്തിന്റെ പേർ. വിഹംഗികാ ഭാരയഷ്ടിഃ (പു-ം സ്ത്രീ) കാവിന്റെ പേർ. ശിക്യം (ക്ലീ) കാചഃ (നാ) പു-ം അതിന്മേൽ കെട്ടുന്ന ഉറിയുടെ പേർ. പാദികാ പാദുഃ ഉപാനൽ (നപു-ം സ്ത്രീ) ചെരുപ്പിന്റെ പേർ. അനുപദീനാ (സ്ത്രീ) കഴാച്ചെരുപ്പിന്റെ പേർ. നല്ലീ വല്ലീ വരത്രാ (നപു-ം സ്ത്രീ) തോൽക്കയറിന്റെ പേർ. കശാ (സ്ത്രീ) ചമ്മട്ടിയുടെ പേർ.

ചാണ്ഡാലികാ തു കണ്ഡോലവീണാ ചണ്ഡാലവല്ലകീ
നാരാചീ സ്യാദേഷണികാ ശാണസ്തു നികഷഃ കഷഃ 32

ചാണ്ഡാലികാ കണ്ഡോലവീണാ ചണ്ഡാലവല്ലകീ (നപു-ം സ്ത്രീ) ചണ്ഡാലവീണയുടെ പേർ. കിന്നരീ എന്നതേ ഭാഷയാകുന്നതു്. നാരാചീ ഏഷണികാ (പു-ം സ്ത്രീ) ചെകനാരായക്കോലിന്റെ പേർ. ശാണഃ നികഷഃ കഷഃ (നപു-ം നാ) ഉരക്കല്ലിന്റെ പേർ.

പ്രശ്നഃ പത്രപരശ്വരീഷികാ തൂലികാ സമേ
തൈജസാവത്തനീ മൂഷാ ഭസ്ത്രാ ചമ്മപ്രസേവികാ. 33

പ്രശ്നഃ പത്രപരശ്വഃ (പു-ം നാ) സ്വർണ്ണാദികൾ വെട്ടുന്ന ആയുധത്തിന്റെ പേർ. ഈഷികാ തൂലികാ (പു-ം സ്ത്രീ) എഴുത്തുതൂലികയുടെ പേർ. തൈജസാവത്തനീ മൂഷാ (പു-ം സ്ത്രീ) മൂശയുടെ പേർ. ഭസ്ത്രാ ചമ്മപ്രസേവികാ (പു-ം സ്ത്രീ) ഉലത്തോലിന്റെ പേർ. ചമ്മപ്രസേവകഃ എന്നുമാം.

ആസ്ഫോടനീ വേധനികാ കൃപാണീ കർത്തരീ സമേ
വൃക്ഷാദനീ വൃക്ഷഭേദീ ടങ്കഃ പാഷാണദാരണഃ 34

ആസ്ഫോടനീ വേധനികാ (പു-ം സ്ത്രീ) രത്നം തുളയ്ക്കുന്ന കതിരിന്റെ പേർ. കൃപാണീ കർത്തരീ (പു-ം സ്ത്രീ) കത്തിരിയുടെ പേർ. വൃക്ഷാദനീ (സ്ത്രീ) വൃക്ഷാദനഃ എന്നും പാഠമുണ്ടു്. വൃക്ഷഭേദീ (നാ) പു-ം മഴുവിന്റെ പേർ. ടങ്കഃ പാഷാണദാരണഃ (പു-ം നാ) കല്ലുളിയുടെ പേർ.

ക്രകചോസ്ത്രീ കരപത്രമാരാ ചമ്മപ്രഭേദികാ
സൂമ്മീ സ്ഥൂണായഃപ്രതിമാ ശില്പം കർമ്മ കലാദികം. 35

ക്രകചഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. കരപത്രം (ക്ലീ) പു-ം ഈർച്ചവാളിന്റെ പേർ. ആരാ ചമ്മപ്രഭേദികാ (പു-ം സ്ത്രീ) തോലുളിയുടെ പേർ. ചമ്മഭേദികാ എന്നുമാം. സൂമ്മീ സ്ഥൂണാ അയഃപ്രതിമാ (നപു-ം സ്ത്രീ) ഇരിമ്പുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പ്രതിമയുടെ പേർ. ശില്പം (ക്ലീ) ഗീതനൃത്താദികർമ്മത്തിന്റെ പേർ.

പ്രതിമാനം പ്രതിബിംബം പ്രതിമാ പ്രതിയാതനാ
(പ്രതിച്ഛായാ
പ്രതികൃതിരച്ചാ പുംസി പ്രതിനിധിരുപമോപമാനം സ്യാൽ

പ്രതിമാനം പ്രതിബിംബം (ഉ-ം ക്ലീ) പ്രതിമാ പ്രതിയാതനാ പ്രതിച്ഛായാ പ്രതികൃതഃ അച്ചാ (ഭ-ം സ്ത്രീ) പ്രതിനിധിഃ (നാ) പു-ം പ്രതിരൂപത്തിന്റെ പേർ. ഉപമാ (സ്ത്രീ) ഉപമാനം (ക്ലീ) ഉ-ം സാദൃശ്യത്തിന്റെ പേർ. സദൃശപദാർത്ഥത്തിന്റെ പേരായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം.

വാച്യലിംഗാസ്സമസ്തുല്യസ്സദൃക്ഷസ്സദൃശസ്സദൃക്
സാധാരണസ്സമാനശ്ച സ്യുരുത്തരപദേ തമീ 37

നിഭസംകാശനീകാശപ്രതീകാശോപമാദയഃ
കർമ്മണ്യാ തു വിധാഭൃത്യാഭൃതായോ ഭൎമ്മ വേതനം 38

ഭരണ്യം ഭരണം മൂല്യം നിവേശഃ പണ ഇത്യപി
സുരാ ഫലിപ്രിയാ ഫാലാ പരിസ്രുദരുണാത്മജാ 39

ഗന്ധോത്തമാ പ്രസന്നേരാകാദംബ്യഃ പരിസ്രുതാ
മദിരാ മദ്യകശ്യൌ ചാപ്യുപദംശസ്തു ഭക്ഷണം. 40

സമഃ തുല്യഃ സദൃക്ഷഃ സദൃശഃ സദൃക് സാധാരണഃ സമാനഃ ൭-ം സദൃശവസ്തുവിന്റെ പേർ. മേല്പറഞ്ഞ ഏഴ ശബ്ദങ്ങൾക്കും വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുമുണ്ട് എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. ഉത്തരപദേ തമീ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന നിഭാദിശബ്ദങ്ങൾ സമാസത്തിന്റെ ഉത്തരപദങ്ങളായിട്ടതന്നെ ഭവിക്കുമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. നിഭഃ സംകാശഃ നീകാശഃ പ്രതീകാശഃ ഉപമഃ ഭ-ം സമാസത്തിന്റെ ഉത്തരപദമായാൽ സദൃശമെന്ന അർത്ഥത്തെ പറയും. ഒക്കെയും മേൽപ്രകാരം ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ആദിപദംകൊണ്ടു ഭൃത്യരൂപകല്പാദികളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. കർമ്മണ്യാ വിധാ (കർമ്മണ്യാനുവിധാ എന്നും പാഠമുണ്ടാകയാൽ അനുവിധാ എന്നുമാം.) ഭൃത്യാ ഭൃതിഃ (ർ-ം സ്ത്രീ) ഭൎമ്മ വേതനം ഭരണ്യം ഭരണം മൂല്യം (ഭ-ം ക്ലീ) നിവേശഃ പണഃ (ഉ-ം നാ) ഫ്ര-ം വേതനത്തിന്റെ പേർ. സുരാ ഫലിപ്രിയാ ഫാലാ പരിസ്രുൽ വരുണാത്മജാ ഗന്ധോത്തമാ പ്രസന്നാ ഇരാ കാദംബരീ പരിസ്രുതാ മദിരാ (ഫ്ര-ം സ്ത്രീ) മദ്യം കശ്യം (ഉ-ം ക്ലീ) ഫ്ര-ം മദ്യത്തിന്റെ പേർ. ഉപദംശഃ (നാ) ഭക്ഷണം (ക്ലീ) ഉ-ം രുചിയുണ്ടാകുവാനായി കടിക്കുമ്പോൾ കൂട്ടുവാനുള്ള പദാർത്ഥത്തിന്റെ പേർ.

ശൗണ്ഡാപാനം മദസ്ഥാനം മധുവാരഃ മധുക്രമഃ
മധുപാസവോ മാധവകോ മധുമാർദ്വീകമദ്വയോഃ 41

ശൗണ്ഡാപാനം മദസ്ഥാനം (ഏ-ം ക്ലീ) മദ്യപാനത്തിനുള്ള ഗൃഹത്തിന്റെ പേർ. ശൗണ്ഡാ എന്നതിന്നു മദ്യമെന്നും പാനശബ്ദത്തിന്നു പാനാധികരണമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. ശൗണ്ഡാ പാനം ഇങ്ങനെ രണ്ടു പദമായിട്ടുമാം. ശൗണ്ഡാ എന്നതിന്നു പാനഗൃഹമെന്നും അർത്ഥമുണ്ട്. മധുവാരഃ മധുക്രമഃ (ഏ-ം നാ) മദ്യപാനക്രമങ്ങളുടെ പേർ. മധ്വാസവഃ മാധ്വകഃ (ഏ-ം നാ) തേൻകൂട്ടിച്ചമച്ച മദ്യത്തിന്റെ പേർ. മധുഃ (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. മാർദ്ധീകം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഏ-ം മുന്തിരിങ്ങകൊണ്ടു ചമച്ച മദ്യത്തിന്റെ പേർ.

മൈരേയമാസവശ്ശീധുർമ്മേദകോജഗളസ്സമൌ
സന്ധാനം സ്യാദഭിഷവഃ കിണ്വം പുംസി തു നഗ്നഹുഃ 42

മൈരേയം (ക്ലീ) ആസവഃ ശീധുഃ (ഏ-ം നാ) ന-ം കരിമ്പിന്റെ നീർകൊണ്ടു ചമച്ച മദ്യത്തിന്റെ പേർ. മേദകഃ ജഗളഃ (ഏ-ം നാ) സുരാകല്പത്തിന്റെ പേർ. കൊഴുത്ത മദ്യത്തിന്റെ പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. സന്ധാനം (ക്ലീ) അഭിഷവഃ (നാ) ഏ-ം സന്ധാനത്തിന്റെ പേർ. കിണ്വം (ക്ലീ) നഗ്നഹുഃ (നാ) ഏ-ം വരുത്ത എള്ളും യവവും പൊടിച്ചു തൈർ ചേർത്തു് ഉണ്ടാക്കുന്ന മദ്യത്തിന്റെ പേർ.

കാരോത്തരസ്സുരാമണ്ഡ ആപാനം പാനഗോഷ്ഠികാ
ചഷകോസ്ത്രീ പാനപാത്രം സരകോപ്യനൃതഷ്ണം 43

കാരോത്തരഃ സുരാമണ്ഡഃ (ഏ-ം നാ) മദ്യത്തിന്റെ തെളിയുടെ പേർ. ആപാനം (ക്ലീ) പാനഗോഷ്ഠികാ (സ്ത്രീ) ഏ-ം മദ്യപാനത്തിന്നായിക്കൊണ്ടുള്ള സഭയുടെ പേർ. ചഷകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പാനപാത്രം (ക്ലീ) ഏ-ം കുടിപ്പാനുള്ള പാത്രത്തിന്റെ പേർ. സുരകഃ (നാ) അനൃതഷ്ണം (ക്ലീ) ഏ-ം മദ്യപാനത്തിന്റെ പേർ.

ധൂർത്തോക്ഷദേവീ കിതവോക്ഷധൂർത്തോ ദ്യൂതകൃൽ സമാഃ
സ്യാല്ലഗകാഃ പ്രതിഭുവസ്സഭികാ ദ്യൂതകാരകാഃ 44

ധൂർത്തഃ അക്ഷദേവീ കിതവഃ അക്ഷധൂർത്തഃ ദ്യൂതകൃൽ (ത്രി-ം നാ) ചൂതുകളിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ലഗകാഃ പ്രതിഭുവഃ (ഏ-ം നാ) ജാമ്യക്കാരുടെ പേർ. സഭികാഃ ദ്യൂതകാരകാഃ (ഏ-ം നാ) ചൂതുകളിപ്പിക്കുന്നവരുടെ പേർ.

ദ്യൂതോസ്ത്രിയാമക്ഷവതീ കൈതവം പണ ഇത്യപി
പണേക്ഷേഷു ശ്ലഥോക്ഷാസ്തു ദേവനാഃ പാശകാശ്ച തേ 45

ദ്യൂതഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. അക്ഷവതീ (സ്ത്രീ) കൈതവം (ക്ലീ) പണഃ (നാ) ർ-ം ചൂതിന്റെ പേർ. ശ്ലഥഃ (നാ) ചൂതിൽ വാതുവച്ചു പണയംകെട്ടിയതിന്റെ പേർ. അക്ഷാഃ ദേവനാഃ പാശകാഃ

(ന.-ം നാ) ശാരീപരിണായനത്തിങ്കൽ ഹേതുഭൂതമായ പാശത്തിന്റെ പേർ എന്നു മഹേശ്വരടീകയിലും മുക്കിണിയുടെ പേർ എന്നു തമിഴ്കൃത്തിലും പഠഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

പരിണായസ്തു ശാരീണാം സമന്താന്നായനേ സ്ത്രിയാം
അഷ്ടാപദം ശാരിഫലം പ്രാണിദ്യൂതം സമാഹ്വയഃ 46

പരിണായഃ (നാ) ചൂതു് എണ്ണംനോക്കിവെയ്ക്കുന്നതിന്റെ പേർ. അഷ്ടാപ്പദം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ശാരിഫലം (ക്ലീ) ര.-ം ചൂതുപടത്തിന്റെ പേർ. ചൂതുകളുടെ ആധാരമെന്നു സിദ്ധാന്തമാകയാൽ ചൂതുപലകയുടെ പേർ. നിലത്തു വരച്ചു കളിക്കിൽ അതിന്റേയും പേരാകുമെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. പ്രാണിദ്യൂതം (ക്ലീ) മനുഷ്യരുടെയിടയിലുള്ള ചൂതിന്റെ പേർ.

ഉക്താ ഭൂരിപ്രയോഗതശ്ചാദേതസ്മിന്യേത്ര യൌഗികഃ
താദ്ധർമ്മ്യാദന്യതോ വൃത്താവ്യുത്പന്നാ ലിംഗാന്തരേപി തേ. 47

ഈ വഗ്ഗത്തിങ്കൽ അവയവശക്തിപ്രധാനങ്ങളായ കുംഭകാരാദിശബ്ദങ്ങൾ കുവ്യാദികളിൽ പുല്ലിംഗമായിട്ടുതന്നെ വളരെ പ്രയോഗിക്കുന്നിമിത്തമായിട്ടു പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടുതന്നെ പഠയപ്പെട്ടുവെങ്കിലും ആ ശബ്ദങ്ങൾ കുംഭത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവൾ മാലയെ ഉണ്ടാക്കുന്നവൾ എന്നിവർ തുടങ്ങിയവരെ പഠയുമ്പോൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായിട്ടും ഭവിക്കും. ഇങ്ങനെ എല്ലാ ശബ്ദങ്ങൾക്കും ലിംഗാന്തരങ്ങൾ യഥോചിതമായി സംഭവിക്കുന്നതാകുന്നു.

തൃതീയകാണ്ഡം

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

വിശേഷ്യനിഘ്നസ്സംകീർണ്ണന്നാനാത്രിരവ്യയൈരപി
ലിംഗാദിസംഗ്രഹൈർവ്വർഗ്ഗാസ്സാമാന്യേ വർഗ്ഗസംശ്രയാഃ 1

സാധാരണ്യംനിമിത്തമായിട്ടു സാമാന്യമെന്ന പേരോടുകൂടിയതായ ഈ കാണ്ഡത്തിങ്കൽ വിശേഷ്യശബ്ദത്തിന്റെ ലിംഗംപോലെയിരിക്കുന്ന ലിംഗത്തോടും വചനത്തോടുംകൂടിയവയാക്കി പ്രയോഗിക്കേണ്ടവയായ സുകൃത്യാദിശബ്ദങ്ങളോടും പരസ്പരഭിന്നാർത്ഥങ്ങളായ കർമ്മപാരായണാദിശബ്ദങ്ങളോടും നാനാർത്ഥങ്ങളായ നാകലോകാദിശബ്ദങ്ങളോടും അവ്യയങ്ങളായ ആദിത്യാദികളോടും സ്ത്രിയാമീദൂദിരാമൈകാജിത്യാദിലിംഗസംഗ്രഹങ്ങളോടും ലംകാശേഫാലികേത്യാദിനാമസംഗ്രഹങ്ങളോടും കൂടിയതായ വഗ്ഗങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. അതുകൾ മുൻപറഞ്ഞ സ്വർഗ്ഗവഗ്ഗം മുതലായതുകളുടെ സംബന്ധികളായിട്ടും ഭവിക്കുന്നു.

സ്ത്രീദാരാദ്യൈർയ്യദ്വിശേഷ്യം യാദൃശൈഃ പ്രസ്തുതം തദൈഃ
ഗുണദ്രവ്യക്രിയാശബ്ദാസ്തഥാ സ്യുസ്തസ്യ ഭേദകാഃ. 2

യാതൊരുപ്രകാരമിരിക്കുന്ന സ്ത്രീദാരാദിശബ്ദങ്ങൾകൊണ്ടു യാതൊരുപ്രകാരമിരിക്കുന്ന വിശേഷ്യം പ്രസ്തുതമായി ഭവിക്കുന്നുവോ, ആ വിശേഷ്യത്തിന്റെ വിശേഷണങ്ങളായ ഗുണദ്രവ്യക്രിയാശബ്ദങ്ങൾ അപ്രകാരം ഭവിക്കും. ഉദാഹരണം: സുകൃതിനി സ്ത്രീ, സുകൃതിനോ ദാരാഃ, സുകൃതി കുലം, ദണ്ഡിനീ സ്ത്രീ, ദണ്ഡിനോ ദാരാഃ, ദണ്ഡി കുലം, പാചികാ സ്ത്രീ, പാചകാ ദാരാഃ, പാചകം കുലമിത്യാദി. ഇപ്രകാരമിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾക്കു വിശേഷ്യനിഘ്നങ്ങളെന്നു പേരുണ്ട്. അതുഹേതുവായിട്ടും അപ്രകാരമിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളെത്തന്നെ ഇതിൽ വിന്യസിച്ചിരിക്കുനിമിത്തമായിട്ടും ഈ വർഗ്ഗത്തിനു വിശേഷ്യനിഘ്നമെന്നു പേരുണ്ടായി എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

സുകൃതീ പുണ്യവാൻ ധന്യോ മഹേച്ഛസ്തു മഹാശയഃ
ഹൃദയാലുസ്സുഹൃദയോ മഹോത്സാഹോ മഹോദ്യമഃ 3

സുകൃതീ പുണ്യവാൻ ധന്യഃ (ന-ം നാ) സുകൃതമുള്ളവനെന്റെ പേർ. മഹേച്ഛഃ മഹാശയഃ (വ-ം നാ) മഹാമനസ്സായിരിക്കുന്നവനെന്റെ പേർ. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ ഇവിടെ പുല്ലിംഗങ്ങളാക്കി പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നുവെങ്കിലും മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം വിശേഷ്യാധീനങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നതുകളാൽ അതുകളുടെ ലിംഗത്തെ വിവരിച്ചിട്ടില്ല എന്നും മേല്പറഞ്ഞതു ഇനി വിവരിപ്പാൻ പോകുന്ന ശ്ലോകങ്ങൾക്കും തുല്യമാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക. മഹേച്ഛസ്തു മഹാമനാഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. ഹൃദയാലുഃ സഹൃദയഃ വ-ം നല്ല ഹൃദയത്തോടുകൂടിയവനെന്റെ പേർ. മഹോത്സാഹഃ മഹോദ്യമഃ വ-ം വലുതായ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയവനെന്റെ പേർ.

പ്രവീണേ നിപുണാഭിജ്ഞവിജ്ഞനിഷ്ണാതശിക്ഷിതാഃ
വൈജ്ഞാനികഃ കൃതമുഖഃ കൃതീ കുശല ഇത്യപി. 4

പ്രവീണഃ നിപുണഃ അഭിജ്ഞഃ വിജ്ഞഃ നിഷ്ണാതഃ ശിക്ഷിതഃ വൈജ്ഞാനികഃ കൃതമുഖഃ കൃതീ കുശലഃ ത്രി-ം സമർത്ഥന്റെ പേർ.

പൂജ്യഃ പ്രതീക്ഷ്യസ്സാംശയികസ്സംശയാപന്നമാനസഃ
ദക്ഷിണീയോ ദക്ഷിണാഹ്യസ്തത്ര ദക്ഷിണ്യ ഇത്യപി. 5

പൂജ്യഃ പ്രതീക്ഷ്യഃ വ-ം പൂജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യന്റെ പേർ. സാംശയികഃ സംശയാപന്നമാനസഃ വ-ം സംശയവിഷയീഭൂതമായ പദാർത്ഥത്തിന്റെ പേർ. ദക്ഷിണീയഃ ദക്ഷിണാഹ്യഃ ദക്ഷിണ്യഃ ന-ം ദക്ഷിണയെ ലഭിപ്പാനായിക്കൊണ്ടു യോഗ്യനായിരിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

സ്യുവ്വദാന്യസ്ഥൂലലക്ഷദാനശൌണ്ഡാ ബഹുപ്രദേ
ജൈവാതൃകഃ സ്യാദായുഷ്മാനന്തവ്വാണിസ്തു ശാസ്ത്രവിൽ. 6

വദാന്യഃ സ്ഥൂലലക്ഷഃ ദാനശൌണ്ഡഃ ബഹുപ്രദഃ ത്രി-ം ദാനശീല ന്റെം പേർ. ജൈവാതൃകഃ ആയുഷ്മാൻ പു-ം ചിരംജീവിയുടെ പേർ. അന്തവ്വാണിഃ ശാസ്ത്രവിൽ പു-ം ശാസ്ത്രജ്ഞന്റെം പേർ.

പരീക്ഷകഃ കാരണികോ വരദസ്തു സമക്ഷികഃ
ഹൃഷ്ടമാനോ വികുവ്വാണഃ പ്രമനാ ഹൃഷ്ടമാനസഃ 7

പരീക്ഷകഃ കാരണികഃ പു-ം പ്രമാണങ്ങളെക്കൊണ്ട് അർത്ഥത്തെ നിശ്ചയിക്കുന്നവന്റെം പേർ. വരദഃ സമക്ഷികഃ രണ്ടും ഇഷ്ടത്തെ കൊടുക്കുന്നവന്റെം പേർ. ഹൃഷ്ടമാനഃ വികുവ്വാണഃ പ്രമനാഃ ഹൃഷ്ടമനസഃ ത്രി-ം സന്തുഷ്ടചിത്തന്റെം പേർ.

ദുർമ്മനാ വിമനാ അനവമ്മനാഃ സ്യാദുൽക ഉന്മനാഃ
ദക്ഷിണഃ സരളോദാരൌ സകലോ ദാതൃഭോക്തരി. 8

ദുർമ്മനാഃ വിമനാഃ അനവമ്മനാഃ ന-ം വ്യാകുലചിത്തന്റെം പേർ. ഉൽകഃ ഉന്മനാഃ രണ്ടും ഒന്നിൽ അതിതാൽപര്യത്തോട്കൂടിയവന്റെം പേർ. ദക്ഷിണഃ സരളഃ ഉദാരഃ ന-ം (നാ) ഇഷ്ടത്തെ അനുസരിക്കുന്നവന്റെം പേർ. സകലഃ ദാതൃഭോക്താ പു-ം കൊടുക്കുകയും അനുഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നവന്റെം പേർ.

ഗ്രഹണൈഃ പ്രതിതേ തു കൃതലക്ഷണാഹൃതലക്ഷണൌ
ഇഭ്യ ആഢ്യോ ധനീ സ്വാമീ തദീശ്വരഃ പതിരീശിതാ. 9

കൃതലക്ഷണഃ ആഹിതലക്ഷണഃ പു-ം ഗ്രഹണങ്ങൾകൊണ്ടുവായിട്ട പ്രസിദ്ധനായവന്റെം പേർ. ഇഭ്യഃ ആഢ്യഃ ധനീ പു-ം ധനവാന്റെം പേർ. സ്വാമീ ഈശ്വരഃ പതിഃ ഈശിതാ ത്രി-ം സ്വാമിയുടെ പേർ.

അധിഭ്രുന്നായകോ നേതാ പ്രഭുഃ പരിവൃഢോധിപഃ
അധികർദ്ധിസ്സമൃദ്ധഃ സ്യാൽ കുടുംബവ്യാപൃതസ്തു യഃ 10
സ്യാദഭ്യാഗാരികസ്തസ്മിന്നുപാധിശ്ച പുമാനയം
പരാംഗത്രുപോപേതോ യസ്സിംഹസംഹനനോ ഹി സഃ. 11

അധിഭ്രുൽ നായകഃ നേതാ പ്രഭുഃ പരിവൃഢഃ അധിപഃ ഇവയും സ്വാമിയുടെ പേർ. അധികർദ്ധിഃ സമൃദ്ധഃ പു-ം അധികമായി വർദ്ധിച്ച സമ്പത്തോട്കൂടിയവന്റെം പേർ. അഭ്യാഗാരികഃ ഉപാധിഃ പു-ം കുടുംബപോഷണത്തിനായിക്കൊണ്ടുതന്നെ പ്രയത്നംചെയ്യുന്നവന്റെം പേർ. ഉപാധിശ

ബ്ദം പുല്ലിംഗമാകുന്നു. സിംഹസംഹനനഃ നല്ല അവയവങ്ങളോടും ലാവണ്യത്തോടും കൂടിയവന്റെ പേർ.

നിവ്വായ്യഃ കായ്യകൃത്യാ യസ്സംപന്നസ്സത്തസംപദാ
അവാചി മൂകോഥ മനോജ്ഞവഃ സ്യാൽ പിതൃസന്നിഭഃ. 12

നിവ്വായ്യഃ സത്തസമ്പത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു സൽകായ്യത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. യാതൊന്നുനിമിത്തമായിട്ടു മനസ്സിനു വ്യസനത്തിങ്കൽ ക്ഷോഭമുണ്ടാകാതെ ഇരിക്കുന്നുവോ, അതത്രേ സത്തമാകുന്നതു്. ഇതു മനോവൃത്തിയായ ഒരു ഗുണവിശേഷമാകുന്നു. സംപത്തു്=സമൃദ്ധി. നിഷ്കായ്യഃ കായ്യകൃത്യാ യസ്സംയുക്തസ്സത്തസംപദാ എന്നും പാഠമുണ്ടു്. അവാകു മൂകഃ രണ്ടും പറയപ്പെടാത്തവന്റെ പേർ. മനോജ്ഞവഃ പിതൃസന്നിഭഃ ത്രി-ം പിതാവിനോടു തുല്യനായവന്റെ പേർ.

സൽകൃത്യാലംകൃതാം കന്യാം യോ ദദാതി സ കൂകുദഃ
ലക്ഷ്മീവാൻ ലക്ഷ്മണഃ ശ്രീലഃ ശ്രീമാൻ സ്നിഗ്ധസ്തു വത്സലഃ

കൂകുദഃ ആദരപൂർവ്വകമായി അലങ്കാരങ്ങളോടുകൂടി കന്യകയെ ദാനം ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. ലക്ഷ്മീവാൻ ലക്ഷ്മണഃ ശ്രീലഃ ശ്രീമാൻ ത്രി-ം ശ്രീയുള്ളവന്റെ പേർ. സ്നിഗ്ധഃ വത്സലഃ ത്രി-ം സ്നേഹമുള്ളവന്റെ പേർ.

സ്യാദ്ദയാലുഃ കാരുണികഃ കൃപാലുഃ സൂരതഃ സമാഃ
സ്വതന്ത്രോപാവൃതഃ സൈരീ സച്ഛന്ദോ നിരവഗ്രഹഃ 14

ദയാലുഃ കാരുണികഃ കൃപാലുഃ സൂരതഃ ത്രി-ം ദയയുള്ളവന്റെ പേർ. സ്വതന്ത്രഃ അപാവൃതഃ സൈരീ സച്ഛന്ദഃ നിരവഗ്രഹഃ അഞ്ചും സ്വാതന്ത്ര്യമുള്ളവന്റെ പേർ.

പരതന്ത്രഃ പരാധീനഃ പരവാൻ നാഥവാനപി
അധീനോ നിഘ്ന ആയത്തോസച്ഛന്ദോ ഗ്രഹ്യകോപ്യ
(സൌ

പരതന്ത്രഃ പരാധീനഃ പരവാൻ നാഥവാൻ ത്രി-ം പരാധീനന്റെ പേർ. അധീനഃ നിഘ്നഃ ആയത്തഃ അസച്ഛന്ദഃ ഗ്രഹ്യകഃ ത്രി-ം അധീനത്തിന്റെ പേർ.

ഖലപൂഃ സ്യാദ്ബഹുകരോ ദീഗ്ഘസൂത്രശ്ചിരക്രിയഃ
ജാൽമോസമീക്ഷ്യകാരീ സ്യാൽ കുണ്ഠോ മന്ദഃ ക്രിയാസു യഃ.

ഖലപൂഃ ബഹുകരഃ ത്രി-ം അടിച്ചുതളി മുതലായ പല വേല എടുക്കുന്നവന്റെ പേർ. ദീഗ്ഘസൂത്രഃ ചിരക്രിയഃ ത്രി-ം അല്പകാലംകൊണ്ടു സാധ്യമായതിനെ വളരെക്കാലംകൊണ്ടു സാധിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ജാൽമഃ അ

സമീക്ഷ്യകാരീ രണ്ടും മേൽവരുന്ന ഗുണദോഷങ്ങളെ വിചാരിക്കാതെ പ്രവ
ത്തിക്കുന്നവന്റെ പേർ. കൃച്ഛ്രഃ ഒന്നിനെക്കുറിച്ചും ഉത്സാഹമില്ലാത്തവന്റെ
പേർ.

കർമ്മക്ഷമോലംകർമ്മീണഃ ക്രിയാവാൻ കർമ്മസൂദ്യതഃ
സ കാർമ്മഃ കർമ്മശീലോ യഃ കർമ്മശൂരസ്തു കർമ്മഠഃ. 17

കർമ്മക്ഷമഃ അലംകർമ്മീണഃ ത്രി-ം വ്യാപാരശക്തിയുള്ളവന്റെ പേർ.
ക്രിയാവാൻ കർമ്മങ്ങളിൽ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയവന്റെ പേർ. കാർമ്മഃ നി
ത്യമായി കൂലിവേലയെടുക്കുന്നവന്റെ പേർ. കർമ്മശൂരഃ കർമ്മഠഃ അ
തിപ്രയത്നംകൊണ്ടെങ്കിലും ആരംഭിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ സമാപ്തി വരുത്തുന്നവ
ന്റെ പേർ.

ഭരണ്യുഭൃക്കർമ്മകരഃ കർമ്മകാരസ്തു തൽക്രിയഃ
അപസ്നാതോ മൃതസ്നാത ആമിഷാശീ തു ശാഷ്കുലഃ 18

ഭരണ്യുഭൃൽ കർമ്മകരഃ ത്രി-ം കൂലിക്കു വേലയെടുക്കുന്നവന്റെ പേർ.
കർമ്മകാരഃ വെറുതേ വേല ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ. അപസ്നാതഃ മൃതസ്നാതഃ
ത്രി-ം മരിച്ചവനെ ഉദ്ദേശിച്ചു സ്നാനംചെയ്യുവന്റെ പേർ. ആമിഷാശീ ശാ
ഷ്കുലഃ ത്രി-ം മാംസത്തെ ഭുജിക്കുന്നവന്റെ പേർ.

ബുഭുക്ഷിതഃ സ്യാൽ ക്ഷുധിതോ ജിഘൽസുരശനായിതഃ
പരാന്നഃ പരപിണ്ഡാദോ ഭക്ഷകോ ഘസ്മരോത്തരഃ 19

ബുഭുക്ഷിതഃ ക്ഷുധിതഃ ജിഘൽസുഃ അശനായിതഃ ത്രി-ം ഭക്ഷിപ്പാ
നായിക്കൊണ്ടു് ഇച്ഛയുള്ളവന്റെ പേർ. പരാന്നഃ പരപിണ്ഡാദഃ രണ്ടും
പരാന്നംകൊണ്ടുപജീവിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ഭക്ഷകഃ ഘസ്മരഃ അദ്മരഃ
ത്രി-ം ഭക്ഷിക്കശീലമായിട്ടുള്ളവന്റെ പേർ.

ആദ്യനസ്യാദൌദരികോ വിജിഗീഷാവിവർജ്ജിതേ
ഉഭൌ തപാത്മംഭരിഃ കുക്ഷിംഭരിഃ സോദരപൂരകേ. 20

ആദ്യനഃ ഔദരികഃ ത്രി-ം വിശപ്പുകൊണ്ടു ശത്രുവിനെ ജയിപ്പാൻ
കൂടി ഇച്ഛയില്ലാത്തവന്റെ പേർ. ആത്മംഭരിഃ കുക്ഷിംഭരിഃ സോദരപൂ
രകഃ ത്രി-ം തന്റെ ഉദരപൂരണമാത്രത്തെ ചെയ്യുന്നവന്റെ പേർ.

സർവ്വാന്നീനസ്തു സർവ്വാന്നഭോജീ ഗൃദ്ധ്നുസ്തു ഗർദ്ധനഃ
ലുബ്ധോഭിലാഷുകസ്തൃഷ്ണുകഃ സമൌ ലോലുപലോലുഭൌ. 21

സർവ്വാന്നീനഃ സർവ്വാന്നഭോജീ ത്രി-ം എല്ലാവരുടേയും അന്നത്തെ
ഭക്ഷിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ഗൃദ്ധ്നുഃ ഗർദ്ധനഃ ലുബ്ധഃ അഭിലാഷുകഃ തൃഷ്ണുകഃ
ത്രി-ം ലോഭശീലന്റെ പേർ. ലോലുപഃ ലോലുഭഃ ത്രി-ം അതിതൃഷ്ണാശീലന്റെ
പേർ.

സോന്മാദസ്തന്മദിഷ്ണുസ്ത്യാദവനീതസ്സുമുഖതഃ
മത്തേ ശൌണ്ഡോൽകടക്ഷീബാഃ കാമുകേ കമിതാനുകഃ 22

കമ്രഃ കാമയിതാഭീകഃ കമനഃ കാമനോഭികഃ
വിധേയോ വിനയഗ്രാഹീ വചനേസ്ഥിത ആശ്രവഃ 23

സോന്മാദഃ ഉന്മദിഷ്ണുഃ ഫ-ം ഉന്മാദത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. അവനീതഃ സമുദ്ധതഃ ഫ-ം വിനയമില്ലാത്തവൻെറ പേർ. മത്തഃ ശൌണ്ഡഃ ഉൽകടഃ ക്ഷീബഃ ർ-ം കുടിച്ചു മദിച്ചവൻെറ പേർ. കാമുകഃ കമിതഃ അനുകഃ കമ്രഃ കാമയിതാ അഭീകഃ കമനഃ കാമനഃ അഭികഃ ൻ-ം കാമുകൻെറ പേർ. വിധേയഃ വിനയഗ്രാഹീ വചനേസ്ഥിതഃ ആശ്രവഃ ർ-ം പറഞ്ഞപ്രകാരം നടക്കുന്നവൻെറ പേർ.

വശ്യഃ പ്രണേയോ നിഭൃതവിനീതപ്രശ്രിതാസ്സമാഃ
ധൃഷ്ടേ ധൃഷ്ണ്വ്വിയാതശ്ച പ്രഗൽഭഃ പ്രതിഭാനവിതേ 24

വശ്യഃ പ്രണേയഃ രണ്ടും അധീനനായവൻെറ പേർ. വിധേയാദികൾ ന്യ-ം അധീനനായവൻെറ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. നിഭൃതഃ വിനീതഃ പ്രശ്രിതഃ ന-ം വിനയമുള്ളവൻെറ പേർ. ധൃഷ്ടഃ ധൃഷ്ണുഃ വിയാതഃ ന-ം ധാർഷ്ട്യത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. ധാർഷ്ട്യമെന്നതു ലജ്ജയില്ലായ്മയത്രേ ആകുന്നതു്. പ്രഗൽഭഃ പ്രതിഭാനവിതഃ രണ്ടും പ്രതിഭയോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. പ്രതിഭാ എന്നതു പിന്നെയും പിന്നെയും ഉന്മേഷവതിയായ ബുദ്ധിയാകുന്നു.

സ്യാദധൃഷ്ടേ തു ശാലീനേ വിലക്ഷോ വിസ്മയാനവിതേ
അധീരഃ കാതരസ്ത്രസ്നുർഭീരുർഭീരുകർഭീലുകഃ 25

അധൃഷ്ടഃ ശാലീനഃ രണ്ടും ലജ്ജയോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. വിലക്ഷഃ വിസ്മയനവിതഃ ഫ-ം വിസ്മയത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. അധീരഃ കാതരഃ ത്രസ്നുഃ ഭീരുഃ ഭീരുകഃ ഭീലുകഃ ന്യ-ം ഭയമുള്ളവൻെറ പേർ.

അശംസുരാശംസിതരി ഗ്രഹയാലുർഗ്രഹീതരി
ശ്രദ്ധാലുഃ ശ്രദ്ധയാ യുക്തേ പതയാലുസ്തു പാതുകേ 26

ആശംസുഃ ആശംസിതാ രണ്ടും ഇച്ഛാശീലൻെറ പേർ. ഗ്രഹയാലുഃ ഗ്രഹീതാ രണ്ടും ഗ്രഹണശീലൻെറ പേർ. ശ്രദ്ധാലുഃ ശ്രദ്ധയോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. പതയാലുഃ പാതുകഃ രണ്ടും പതനശീലൻെറ പേർ.

ഉൽപതിഷ്ണുസ്തൂൽപതിതാലംകരിഷ്ണുസ്തു മണ്ഡനഃ
ഭ്രഷ്ണുർഭവിഷ്ണുർഭവിതാ വർത്തിഷ്ണുർവ്വർത്തനസ്സമൌ 27

ഉൽപതിഷ്ണുഃ ഉൽപതിതാ പു-ം മേല്പോട്ട പോകശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ. അലംകരിഷ്ണുഃ മണ്ഡനഃ പു-ം അലംകരിയ്ക്കുശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ. ഭവിഷ്ണുഃ ഭവിതാ നപു-ം ഭവിയ്ക്കുശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ. വർത്തിഷ്ണുഃ വർത്തനഃ പു-ം വർത്തിയ്ക്കുശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ.

നിരാകരിഷ്ണുഃ ക്ഷിപ്നുഃ സ്യാൽ സാന്ദ്രസ്നിഗ്ധസ്തു മേദുരഃ
ജ്ഞാതാ തു വിദുരോ വിന്ദുർവ്വികാസീ തു വികസ്വരഃ 28

നിരാകരിഷ്ണുഃ ക്ഷിപ്നുഃ പു-ം നിന്ദാശീലനെം പേർ. സാന്ദ്രസ്നിഗ്ധഃ മേദുരഃ പു-ം മുഴുത്തും മിനുത്തുമിരിയ്ക്കുന്നവനെം പേർ. ജ്ഞാതാ വിദുരഃ വിന്ദുഃ നപു-ം അറികശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ. വികാസീ വികസ്വരഃ പു-ം വികസിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളതിനെം പേർ.

വിസ്തരോ വിസ്തരഃ പ്രസാരീ ച വിസാരിണി
സഹിഷ്ണുഃ സഹനഃ ക്ഷന്താ തിതിക്ഷുഃ ക്ഷമിതാ ക്ഷമീ 29

വിസ്തരഃ വിസ്തരഃ പ്രസാരീ വിസാരീ ര-ം വ്യാപിയ്ക്കുശീലമായിട്ടുള്ളതിനെം പേർ. സഹിഷ്ണുഃ സഹനഃ ക്ഷന്താ തിതിക്ഷുഃ ക്ഷമിതാ ക്ഷമീ ആകം ക്ഷമാശീലനെം പേർ.

ക്രോധനോമഷ്ണുഃ കോപീ ചണ്ഡസ്ത്വത്യന്തകോപനഃ
ജാഗരൂകോ ജാഗരിതാ ഘൂർണ്ണിതഃ പ്രചലായിതഃ 30

ക്രോധനഃ അമഷ്ണുഃ കോപീ നപു-ം കോപശീലനെം പേർ. ചണ്ഡഃ അത്യന്തകോപനഃ പു-ം അതികോപിയായിരിയ്ക്കുന്നവനെം പേർ. ജാഗരൂകഃ ജാഗരിതാ രണ്ടും ഉണർന്നിരിയ്ക്കുശീലമായിട്ടുള്ളവനെം പേർ. ഘൂർണ്ണിതഃ പ്രചലായിതഃ പു-ം ഉണർച്ചയില്ലാത്തവനെം പേർ.

സ്വപ്നകുച്ഛയാലുർന്നിദ്രാലുർന്നിദ്രാണശയിതൌ സമൌ
പരാങ്മുഖഃ പരാചീനസ്ത്വാഗപ്യധോമുഖഃ 31

സ്വപ്നകഃ ശയാലുഃ നിദ്രാലുഃ നപു-ം നിദ്രാശീലനെം പേർ. നിദ്രാണഃ ശയിതഃ പു-ം ഉറങ്ങിയവനെം പേർ. പരാങ്മുഖഃ പരാചീനഃ പു-ം പിന്തിരിഞ്ഞവനെം പേർ. അവാക് അധോമുഖഃ പു-ം തലതാഴ്ത്തിയവനെം പേർ.

ദേവാനഞ്ചതി ദേവദ്രുങ്ങ്ചിഷ്ചദ്രുങ്ങ്ചിഷ്ചഗഞ്ചതി
യസ്സഹാഞ്ചതി സധ്രുങ്ങ് സ തിയ്ക്ങ്യസ്തു തിരോഞ്ചതി 32

ദേവദ്രുങ്ങ് ദേവപൂജയെ ചെയ്യുന്നവനെം പേർ. വിഷ്ചദ്രുങ്ങ് മുഴുന്നു നടക്കുന്നവനെം പേർ. സധ്രുങ്ങ് ഒരുമിച്ചുനടക്കുന്നവനെം പേർ. തിയ്ങ്ങ് വിലങ്ങും മറഞ്ഞും നടക്കുന്നവനെം പേർ.

വദോ വദാവദോ വക്തൃ വാഗീശോ വാക്പതിസ്സമൌ
വാചായുക്തിപടുർവ്വാഗ്മീ വാവദൂകസ്തുവക്തരി 33

വദഃ വദാവദഃ വക്തൃ ന.-ം പറയുന്നവൻെറ പേർ. വാഗീശഃ വാക്പതിഃ ഉ.-ം സ്വാധീനവാക്കായവൻെറ പേർ. വാചായുക്തിപടുഃ വാഗ്മീ ഉ.-ം നല്ല യുക്തികളോടുകൂടിപ്പറയുന്നവൻെറ പേർ. വാവദൂകഃ അതിവക്തൃ ഉ.-ം വളരെപ്പറയുന്നവൻെറ പേർ.

സ്യാജ്ജല്പാകസ്തു വാചാലോ വാചാടോ ബഹ്വഗഹ്യവാക്
ദുർമ്മുഖേ മുഖരാബദ്ധമുഖൌ ശക്തുഃ പ്രിയംവദേ 34

ജല്പാകഃ വാചാലഃ വാചാടഃ ബഹ്വഗഹ്യവാക് ർ.-ം നിന്ദ്യമായി വളരെ പറയുന്നവൻെറ പേർ. ദുർമ്മുഖഃ മുഖരഃ അബദ്ധമുഖഃ ന.-ം തടവോടുകൂടാതെ എല്ലാസമയവും പറയുന്നവൻെറ പേർ. ശക്തുഃ പ്രിയംവദഃ രണ്ടും പ്രിയവാക്കിനെ പറയുന്നവൻെറ പേർ.

ലോഹലസ്സ്യാദസ്പഷ്ടവാഗ്ഗഹ്യവാദീ തു കടുഃ
സമൌ കുവാടകുചരൌ സ്യാദസൌമ്യസ്വപരോ സ്വരഃ 35

ലോഹലഃ അസ്പഷ്ടവാക് ഉ.-ം സ്പഷ്ടമായിപ്പറകപ്പോകാത്തവൻെറ പേർ. ഗഹ്യവാദീ കടുഃ രണ്ടും വഷളായി പറയുന്നവൻെറ പേർ. കുവാടഃ കുചരഃ ഉ.-ം ദോഷത്തെ പഠകശീലമായിട്ടുള്ളവൻെറ പേർ. അസൌമ്യ സ്വരഃ അസ്വരഃ ഉ.-ം അക്രമമായിരിക്കുന്ന സ്വരത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ.

രവണസ്തുബ്ദനോ നാന്ദീവാദീ നാന്ദീകരസ്സമൌ
ജഡോജ്ഞോനേളമൂകസ്തു വക്തൃം ശ്രോതുമശിക്ഷിതേ 36

രവണഃ ശബ്ദനഃ ഉ.-ം ശബ്ദിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൻെറ പേർ. നാന്ദീവാദീ നാന്ദീകരഃ ഉ.-ം നാന്ദീ എന്ന പേരോടുകൂടിയതായ സ്തുതിവിശേഷത്തെ പഠിക്കുന്നവൻെറ പേർ. ജഡഃ അജ്ഞഃ ഉ.-ം അറിവില്ലാത്തവൻെറ പേർ. അനേളമൂകഃ കേൾക്കയും പഠകയും വയ്യാത്തവൻെറ പേർ.

തൂഷ്ണീംശീലസ്തു തൂഷ്ണീകോ നഗ്നോവാസാ ദിഗംബരേ
നിഷ്കാസിതോപകൃഷ്ടഃ സ്യാദപധ്വസ്തസ്തു ധിക്കൃതഃ 37

തൂഷ്ണീംശീലഃ തൂഷ്ണീകഃ ഉ.-ം മിണ്ടാതെ ഇരിയ്ക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവൻെറ പേർ. നഗ്നഃ അവാസാഃ ദിഗംബരഃ ന.-ം ഉടുക്കാത്തവൻെറ പേർ. നിഷ്കാസിതഃ അപകൃഷ്ടഃ ഉ.-ം പിടിച്ചു തള്ളിപ്പുറത്താക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. അപധ്വസ്തഃ ധിക്കൃതഃ രണ്ടും നിന്ദിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ.

ആത്തഗന്ധോഭിദ്രുതഃ സ്യാദ്ദാപിതസ്സാധിതസ്സമൌ
പ്രത്യാദിഷ്ടോ നിരസ്തഃ സ്യാൽ പ്രത്യാഖ്യാതോ നിരാകൃതഃ

ആത്തഗന്ധഃ അഭിദ്രുതഃ ൨-൦ പരിഭവിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. ദാപിതഃ സാധിതഃ ൨-൦ തൻെറ കീഴിലാക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. പ്രത്യാദിഷ്ടഃ നിരസ്തഃ പ്രത്യാഖ്യാതഃ നിരാകൃതഃ ൪-൦ നിഷേധിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ.

നികൃതഃ സ്യാദുപിപ്രകൃതോ വിപ്രലബ്ധസ്തു വഞ്ചിതഃ
മനോഹതഃ പ്രതിഹതഃ പ്രതിബദ്ധോ ഹതശ്ച സഃ 39

നികൃതഃ വിപ്രകൃതഃ ൨-൦ ഉപദ്രവിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. വിപ്രലബ്ധഃ വഞ്ചിതഃ ൨-൦ ചതിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. മനോഹതഃ പ്രതിഹതഃ പ്രതിബദ്ധഃ ഹതഃ ൪-൦ സ്വാഭിപ്രായത്തിൻെറ തടവിനെ അന്യങ്കൽനിന്നു ലഭിച്ചവൻെറ പേർ.

അധിക്ഷിപ്തഃ പ്രതിക്ഷിപ്തോ ബദ്ധേ കീലിതസംയതൌ
ആപന്ന ആപൽപ്രാപ്തഃ സ്യാൽ കാന്ദിശീകോ ഭയദ്രുതഃ 40

അധിക്ഷിപ്തഃ പ്രതിക്ഷിപ്തഃ ൨-൦ അധിക്ഷേപിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. ബദ്ധഃ കീലിതഃ സംയതഃ ൩-൦ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. ആപന്നഃ ആപൽപ്രാപ്തഃ ൨-൦ ആപത്തിനെ പ്രാപിച്ചവൻെറ പേർ. കാന്ദിശീകഃ ഭയദ്രുതഃ ൨-൦ പേടിച്ചോടിയവൻെറ പേർ.

ആക്ഷാരിതഃ ക്ഷാരിതോഭിശപ്തേ സംകുസുകോസ്ഥിരേ
വ്യസനാർത്തോപരക്തൌ ദ്വൌ വിഹസ്തവ്യാകുലൌ സമൌ

ആക്ഷാരിതഃ ക്ഷാരിതഃ അഭിശപ്തഃ ൩-൦ ലോകാപവാദത്താൽ ദൂഷിതനായവൻെറ പേർ. സംകുസുകഃ അസ്ഥിരഃ ൨-൦ സ്ഥിരതയോടുകൂടാത്തവൻെറ പേർ. വ്യസനാർത്തഃ ഉപരക്തഃ ൨-൦ വ്യസനത്താൽ പീഡിക്കപ്പെട്ടവൻെറ പേർ. വിഹസ്തഃ വ്യാകുലഃ ൨-൦ ദുഃഖം മുതലായ ഹേതുവശാൽ ഇന്നതു കൃത്യമെന്നും ഇന്നതു് അകൃത്യമെന്നുമുള്ള വിവേകത്തോടു വേർപെട്ടവൻെറ പേർ.

വിക്ലബ്ധോ വിഹ്വലഃ സ്യാത്തു വിവശോരിഷ്ടദുഷ്ടധീഃ
കശ്യഃ കശാഹ്വേ സന്നദ്ധേ താതതായീ വധോദ്യതഃ 42

വിക്ലബ്ധഃ വിഹ്വലഃ ൨-൦ ഭയം മുതലായ കാരണവശാൽ ഇളകിയ മനസ്സോടു കൂടിയവൻെറ പേർ. വിവശഃ അരിഷ്ടദുഷ്ടധീഃ ൨-൦ മരണലക്ഷണംകൊണ്ടു ബുദ്ധികെട്ടവൻെറ പേർ. കശ്യഃ കശാഹ്വഃ ൨-൦ ചമ്മട്ടികൊണ്ടു് അടിയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായവൻെറ പേർ. താതതായീ കവചബന്ധാദികൊണ്ടു തൻെറ അംഗത്തെ രക്ഷിച്ചിട്ടു് അന്യനെ കൊല്ലുവാനൊരുമ്പെട്ടവൻെറ പേർ.

ദോഷ്യേ തക്ഷിഗതോ വധ്യശ്ലീഷ്ടേ ദ്വയ ഇമൌ സമൌ
വിഷ്യോ വിഷേണ യോ വദ്ധ്യോ മുസല്യോ മുസലേന യഃ

ദോഷ്യഃ അക്ഷിഗതഃ ന-ം ദോഷിയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിരിയ്ക്കുന്നവൻെറ പേർ. വധ്യഃ ശീഷ്ടേ ദ്വയഃ ന-ം വധിയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിരിക്കുന്നവൻെറ പേർ വിഷ്യഃ വിഷംകൊണ്ടു വധിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിരിക്കുന്നവൻെറ പേർ. മുസല്യഃ ഉലയ്ക്കകൊണ്ടു വധിയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിരിയ്ക്കുന്നവൻെറ പേർ.

ശിശചിദാനോകൃഷ്ണകർമ്മാ ചപലശ്ചികുരസ്സമൌ
ദോഷൈകദൃക് പുരോഭാഗീ നികൃതസ്ത്വനൃജുഃ ശഠഃ 44

ശിശചിദാനഃ അകൃഷ്ണകർമ്മാ ന-ം പുണ്യകർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നവൻെറ പേർ. ചപലഃ ചികുരഃ ന-ം ചാപല്യത്തോടുകൂടിയവൻെറ പേർ. ദോഷൈകദൃക് പുരോഭാഗീ ന-ം ദോഷമാത്രത്തെ ദർശിയ്ക്കുന്നവൻെറ പേർ. നികൃതഃ അനൃജുഃ ശഠഃ ന-ം കടിലമനസ്സോടുകൂടിയവൻെറ പേർ.

കണ്ണേജപസ്സൂചകഃ സ്യാൽ പിശുനോ ദുർജ്ജനഃ ഖലഃ
നൃശംസോ ഘാതുകഃ ക്രൂരഃ പാപോ ധൂർത്തസ്തു വഞ്ചകഃ 45

കണ്ണേജപഃ സൂചകഃ പിശുനഃ ന-ം ഏഷണിക്കാരൻെറ പേർ. ദുർജ്ജനഃ ഖലഃ ന-ം ദുഷ്ടജനത്തിൻെറ പേർ. നൃശംസഃ ഘാതുകഃ ക്രൂരഃ പാപഃ ർ-ം പരദ്രോഹിയുടെ പേർ. ധൂർത്തഃ വഞ്ചകഃ ന-ം ചതിയൻെറ പേർ.

അജ്ഞേ മൂഢയഥാജാതമൂർഖവൈധേയബാലിശാഃ
കദര്യേ കൃപണക്ഷുദ്രകിംപചാനമിതംപചാഃ 46

അജ്ഞഃ മൂഢഃ യഥാജാതഃ മൂർഖഃ വൈധേയഃ ബാലിശഃ ന-ം മൂഢൻെറ പേർ. കദര്യഃ കൃപണഃ ക്ഷുദ്രഃ കിംപചാനഃ മിതംപചഃ ഭ-ം പിശുക്കിൻെറ ശക്തിഹേതുവായിട്ടു ദരിദ്രൻ എന്നപോലെ ജീവിക്കുന്നവൻെറ പേർ.

നിസ്വസ്തു ദുർവ്വിധോ ദീനോ ദരിദ്രോ ദുർഗ്ഗതശ്ച സഃ
വനീപകോ യാചനകോ മാർഗ്ഗണോ യാചകാർത്ഥിനൌ 47

നിസ്വഃ ദുർവ്വിധഃ ദീനഃ ദരിദ്രഃ ദുർഗ്ഗതഃ ഭ-ം ദരിദ്രൻെറ പേർ. വനീപകഃ യാചനകഃ മാർഗ്ഗണഃ യാചകഃ അർത്ഥീ ഭ-ം ഇരക്കുന്നവൻെറ പേർ.

അഹംയുഃ സ്യാദഹംകാരീ ശുഭംയുസ്തു ശുഭോദ്യതഃ
ദിവ്യോപപാദുകാ ദേവാ നൃഗവാദ്യാ ജരായുജാഃ 48

അഹംയുഃ അഹംകാരീ ത്രി-ം അഹംകാരമുള്ളവന്റെ പേർ. ശുഭംയുഃ ശുഭാന്വിതഃ ത്രി-ം ശുഭത്തോടുകൂടിയവന്റെ പേർ. ദിവ്യോപപാദകാ ദേവാഃ എന്നതിനു ദേവന്മാർ ദിവ്യോപപാദകന്മാരാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ദിവ്യോപപാദകന്മാർ മാതാവ്, പിതാവ് ഇത്യാദികളായ ദുഷ്കാരണങ്ങളുടെ അപേക്ഷയോടുകൂടാതെ ഉണ്ടാകുന്നവർ. ഗർഭവാദ്യാ ജരായുജാഃ എന്നതിനു മനുഷ്യർ പശുക്കൾ ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയുള്ള ശരീരികൾ ഗർഭാശയത്തിൽനിന്നു ജനിയ്ക്കുന്നവരാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ഇങ്ങനെയാകയാൽ ദിവ്യോപപാദകശബ്ദം ദേവന്മാരുടെ പേരാകുമെന്നും ജരായുജശബ്ദം നരപശ്വാദികളുടെ പേരാകുമെന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

സ്വേദജാഃ കൃമിദംശാദ്യാഃ പക്ഷിസർപ്പാദയോണ്ഡജാഃ
ഉദ്ഭിദസ്തരുഗുല്മാദ്യാ ഉദ്ഭിദ്യോദ്ഭിജ്ജമുദ്ഭിദം 49

സ്വേദജാഃ കൃമിദംശാദികൾക്ക് ഒന്നായിട്ടുള്ള പേർ. (ദംശം=കാട്ടീച്ച) അണ്ഡജാഃ പക്ഷിസർപ്പാദികൾക്ക് ഒന്നായിട്ടുള്ള പേർ. ഉദ്ഭിദഃ വൃക്ഷഗുല്മാദികൾക്ക് ഒന്നായിട്ടുള്ള പേർ. (ബഹുവചനാന്തമാകുന്നു.) ഉദ്ഭിൽ ഉദ്ഭിദൌ ഇത്യാദി രൂപാന്തരങ്ങളേയും വിശേഷ്യാനുരോധേന പ്രയോഗിക്കാം. ഉദ്ഭിൽ ഉദ്ഭിജം ഉദ്ഭിദം ന-ം ഉദ്ഭിത്തുകളുടെ പേർ. നപുംസകംതന്നെ എന്നു നിയമമില്ല. ന-ം മറ്റുള്ള ശബ്ദങ്ങൾപോലെ വിശേഷ്യനിഷ്ഠങ്ങളാകുന്നു.

സുന്ദരം രുചിരം ചാരു സുഷമം സാധു ശോഭനം
കാന്തം മനോരമം രുച്യം മനോജ്ഞം മഞ്ജു മഞ്ജുളം 50

സുന്ദരം രുചിരം ചാരു സുഷമം സാധു ശോഭനം കാന്തം മനോരമം രുച്യം മനോജ്ഞം മഞ്ജു മഞ്ജുളം ത്രി-ം മനോഹരമായ വസ്തുവിന്റെ പേർ.

തദാസേചനകം തൃപ്തേന്നാസ്ത്യന്തോ യസ്യ ദർശനാൽ
അഭീഷ്ടമഭീപ്സിതം ഹൃദ്യം ദയിതം വല്ലഭം പ്രിയം 51

തദാസേചനകം=കണ്ടാൽ തൃപ്തിവരാതെ ഉള്ള വസ്തുവിന്റെ പേർ. അഭീഷ്ടം അഭീപ്സിതം ഹൃദ്യം ദയിതം വല്ലഭം പ്രിയം ന്യ-ം ഇഷ്ടമായ വസ്തുവിന്റെ പേർ.

നികൃഷ്ടപ്രതികൃഷ്ടാവ്വരേഫയാപ്യാവമാധമാഃ
കൃപ്യകുത്സിതാവദ്യഖേടഗഹ്യാണകാസ്സമാഃ 52

നികൃഷ്ടഃ പ്രതികൃഷ്ടഃ അവ്വാ രേഫഃ യാപ്യഃ അവമഃ അധമഃ കൃപ്യഃ കുത്സിതഃ അവദ്യഃ ഖേടഃ ഗഹ്യഃ അണകഃ ത്രി-ം അധമന്റെ പേർ.

മലീമസം തു മലിനം കച്ചരം മലദൂഷിതം
പൂതം പവിത്രം മേധ്യഞ്ച വീധ്രം തു വിമലാത്മകം 53

മലീമസം മലിനം കച്ചരം മലദൂഷിതം ർ-ം മലിനമായുള്ളതിന്റെ പേർ. പൂതം പവിത്രം മേധ്യം ന-ം ശുദ്ധമായുള്ളതിന്റെ പേർ. വീധ്രം വിമലം ഉ-ം നിർമ്മലമായുള്ളതിന്റെ പേർ.

നിർണ്ണിക്തം ശോധിതം മൃഷ്ടം നിർശ്ശോധ്യമനവസ്കരം
അസാരം ഫൽഗു ശൂന്യം തു വശികം തുച്ഛരിക്തകേ 54

നിർണ്ണിക്തം ശോധിതം മൃഷ്ടം നിർശ്ശോധ്യം അനവസ്കരം ഇ-ം ശുദ്ധമാക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. അസാരം ഫൽഗു ഉ-ം ബലത്തോടുകൂടാത്തതിന്റെ പേർ. ശൂന്യം വശികം തുച്ഛം രിക്തകം ർ-ം ഒന്നുമില്ലാത്തതിന്റെ പേർ.

ക്ലീബേ പ്രധാനം പ്രമുഖപ്രവേകാനുത്തമോത്തമാഃ
മുഖ്യവര്യവരേണ്യാശ്ച പ്രഭവോനവരാഢ്യവൽ 55

പരാഢ്യാഗ്രപ്രാഗ്രഹരപ്രാഗ്ര്യാഗ്ര്യാഗ്രീയമഗ്രിയം
ശ്രേയാൻ ശ്രേഷ്ഠഃ പുഷ്കലസ്സ്യാത്സത്തമശ്ചാതിശോഭനേ 56

പ്രധാനം നിത്യനപുംസകമാകുന്നു. പ്രമുഖഃ പ്രവേകഃ അനുത്തമഃ ഉത്തമഃ മുഖ്യഃ വര്യഃ വരേണ്യഃ പ്രഭവഃ അനവരാഢ്യഃ പരാഢ്യഃ അഗ്രഃ പ്രാഗ്രഹരഃ പ്രാഗ്ര്യഃ അഗ്ര്യഃ അഗ്രീയഃ അഗ്രിയഃ ഋ-ം മുഖ്യനായവന്റെ പേർ. ശ്രേയാൻ ശ്രേഷ്ഠഃ പുഷ്കലഃ സത്തമഃ അതിശോഭനഃ ഭ-ം ഏറ്റവും മുഖ്യനായവന്റെ പേർ.

സ്യുരുത്തരപദേ വ്യാഘ്രപുംഗവർഷഭകുഞ്ജരാഃ
സിംഹശാർദ്ദൂലനാഗാദ്യാഃ പുംസി ശ്രേഷ്ഠാർത്ഥവാചകാഃ 57

വ്യാഘ്രഃ പുംഗവഃ ർഷഭഃ കുഞ്ജരഃ സിംഹഃ ശാർദ്ദൂലഃ നാഗഃ ൧-ം സമാസത്തിങ്കൽ ഉത്തരപദമായി ചേർന്നാൽ ശ്രേഷ്ഠനെന്നുള്ള അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കും. ഉദാഹരണം—പുരുഷവ്യാഘ്ര ഇത്യാദി. അങ്ങനെയുള്ള അർത്ഥകൾ നിയമേന പുല്ലിംഗങ്ങളായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും.

അപ്രാഗ്ര്യം ദ്വയഹീനേ ദ്വേ അപ്രധാനോപസർജ്ജനേ
വിശംകടം പൃഥു ബൃഹദ്വിശാലം പൃഥുലം മഹൽ 58

ഭദ്രോരു വിപുലം വിനവിവിഘ്നീ തു സ്ഥൂലവിവരേ
സ്ഥൂകേല്പം ക്ഷുല്ലകം സൂക്ഷ്മം ശ്ലക്ഷ്ണം ഭദ്രം കൃശം തനു 59

സ്ത്രിയാം മാത്രാ തുടിഃ പുംസി ലവലേശകണാണവഃ
അത്യല്പേല്പിഷ്ഠമല്പീയഃ കണീയോണീയ ഇത്യപി 60

അപ്രാഗ്ര്യം അപ്രധാനം ഉപസർജ്ജനം ന-ം അപ്രധാനത്തിന്റെ പേർ. അപ്രധാനോപസർജ്ജനശബ്ദങ്ങൾ നിത്യനപുംസകങ്ങളാകുന്നു. വിശംകടം പൃഥു ബൃഹൽ വിശാലം പൃഥുലം മഹൽ ഭദ്രം ഉരു വിപുലം ന-ം വിസ്താരമുള്ളതിന്റെ പേർ. പീനം പീവ സ്ഥൂലം പീവരം ര-ം തടിച്ചതിന്റെ പേർ. സ്തോകം അല്പം ക്ഷുല്ലകം ന-ം അല്പത്തിന്റെ പേർ. സൂക്ഷ്മം ശ്ലക്ഷ്ണം ദഭ്രം കൃശം തനു മാത്രാ തുടിഃ (ഉ-ം നിത്യസ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു.) ലവഃ ലേശഃ കണഃ അണഃ (ര-ം നിത്യപുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു.) ഇവ ഉഭ-ം സൂക്ഷ്മമായ വസ്തുവിന്റെ പേർ. അത്യല്പം അല്പിഷ്ഠം അല്പീയഃ കണീയഃ അണീയഃ ങ-ം ഏറ്റവും അല്പമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ.

പ്രുത്തം പ്രചുരം പ്രാജ്യമദഭ്രം ബഹ്വലം ബഹു
പുരുജം പുരു ഭ്രയിഷ്ഠം സ്ഫാരം ഭ്രയശ്ച ഭ്രൂരി ച 61

പ്രുത്തം പ്രചുരം പ്രാജ്യം അദഭ്രം ബഹ്വലം ബഹു പുരുജം പുരു ഭ്രയിഷ്ഠം സ്ഫാരം ഭ്രയഃ ഭ്രൂരി ഉഭ-ം പെരുകിയതിന്റെ പേർ. മഹേശ്വരപാഠം പുരുഹൂഃ പുരുഭ്രയിഷ്ഠമെന്നാകുന്നു.

പരശ്ശതാദ്യാസ്തേ യേഷാം പരാ സംഖ്യാ ശതാദികാൽ
ഗണനീയം തു ഗണ്യേയം സംഖ്യാതേ ഗണിതമഥ സമം
(സപ്തം 62

വിശ്വമശേഷം കൃത്സ്നം സമസ്തനിഖിലാഖിലാനി നിശ്ശേ
സമഗ്രം സകലം പൂർണ്ണമഖണ്ഡം സ്യാദനൂനകേ (ഷം

പരശ്ശതാഃ നൂറിൽ അധികമായ സംഖ്യയോടുകൂടിയവരുടെ പേർ. ആദ്യശബ്ദംകൊണ്ടു പരസ്സഹസ്രാ ഇത്യാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ഗണനീയം ഗണ്യേയം ഉ-ം എണ്ണപ്പെടുവാൻ സാദ്ധ്യമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. സംഖ്യാതം ഗണിതം ഉ-ം എണ്ണപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. സമം സർവ്വം വിശ്വം അശേഷം സമസ്തം നിഖിലം അഖിലം നിശ്ശേഷം സമഗ്രം സകലം പൂർണ്ണം അഖണ്ഡം അനൂനകം ഛന-ം ഒട്ടൊഴിയാതെയുള്ളതു് എന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു.

ഘനം നിരന്തരം സാന്ദ്രം പേലവം വിരളം തനു
സമീപേ നികടാസന്നസന്നികൃഷ്ടം സന്നിധാവൽ 64

സദേശാഭ്യാശസവിധസമ്യാദം സവേശവൽ
ഉപകണ്ഠാന്തികാഭ്യർണ്ണാഭ്യാസാ അപ്യഭിതോവ്യയം 65

ഘനം നിരന്തരം സാന്ദ്രം ന.ം ഇടതൂർന്ന് തിങ്ങിയതിൻെറ പേർ. പേലവം വിരളം തനു ന.ം ഇടവിട്ടതിൻെറ പേർ. സമീപഃ നികടഃ ആസന്നഃ സന്നികൃഷ്ടഃ സന്നീഡഃ സദേശഃ അഭ്യാശഃ സവിധഃ സമഭ്യർണ്ണഃ സവേശഃ ഉപകണ്ഠഃ അന്തികഃ അഭ്യർണ്ണഃ അഭ്യഗ്രഃ അഭിതഃ (അവ്യയം) ഫ.ം സമീപത്തിൻെറ പേർ.

സംസക്തേ തപവ്യവഹിതമപദാന്തരമിത്യപി
നേദിഷ്ഠമന്തികതമം സ്യാദ്ദൂരം വിപ്രകൃഷ്ടകം 66

സംസക്തം അവ്യവഹിതം അപദാന്തരം ന.ം ഇടയിൽ മറെറാന്നില്ലാത്തതിൻെറ പേർ. നേദിഷ്ഠം അന്തികതമം ഫ.ം ഏറെറവും അടുത്തതിൻെറ പേർ. ദൂരം വിപ്രകൃഷ്ടകം ഫ.ം അകന്നതിൻെറ പേർ.

ദവീയശ്ച ദവിഷ്ഠഞ്ച സുദൂരം ദീർഘമായതം
വർത്തുളം നിസ്തലം വൃത്തം ബന്ധുരന്തു നതാനതം 67

ദവീയഃ ദവിഷ്ഠം സുദൂരം ന.ം അതിദൂരത്തിങ്കലുള്ളതിൻെറ പേർ. ദീർഘം ആയതം ഫ.ം നീണ്ടതിൻെറ പേർ. വർത്തുളം നിസ്തലം വൃത്തം ന.ം വൃത്താകാരമായതിൻെറ പേർ. ബന്ധുരം നതാനതം ഫ.ം താണുമുയർന്നിരിക്കുന്നതിൻെറ പേർ.

ഉച്ചപ്രാംശ്വുന്നതോദഗ്രോച്ഛ്രിതാസ്തുംഗേഥ വാമനേ
ന്യങ്ഞ്നീചഖർവ്വഹ്രസാഃ സ്യുരവാഗ്വനതാനതം 68

ഉച്ചഃ പ്രാംശുഃ ഉന്നതഃ ഉദഗ്രഃ ഉച്ഛ്രിതഃ തുംഗഃ ന്യ.ം ഉയരമുള്ളവൻെറ പേർ. വാമനഃ ന്യങ്ഞ്നീചഃ ഖർവഃ ഹ്രസ്വഃ ഭ.ം ഉയരമില്ലാത്തവൻെറ പേർ. അവാഗ്രം അവനതം ആനതം ന.ം അധോമുഖമായതിൻെറ പേർ.

അരാളം വ്യജിനം ജിഹ്മമൂർമ്മിമൽ കുഞ്ചിതം നതം
ആവിദ്ധം കുടിലം ഭഗ്നം വേല്ലിതം വക്രമിത്യപി 69

അരാളം വ്യജിനം ജിഹ്മം ഊർമ്മിമൽ കുഞ്ചിതം നതം ആവിദ്ധം കുടിലം ഭഗ്നം വേല്ലിതം വക്രം ഫ.ം വളഞ്ഞതിൻെറ പേർ.

ഋജ്വാവജിഹ്മപ്രഗുണൌ വ്യസ്തേ തപ്രഗുണാകുലേ
ശാശ്വതസ്ഥ ധ്രുവോ നിത്യസദാതനസനാതനാഃ 70

ഋജുഃ അജിഹ്മഃ പ്രഗുണഃ ന.ം വളവോടുകൂടാത്തതിൻെറ പേർ. വ്യസ്തഃ അപ്രഗുണഃ ആകുലഃ ന.ം ചിതറിയതിൻെറ പേർ. ശാശ്വതഃ ധ്രുവഃ നിത്യഃ സദാതനഃ സനാതനഃ ഭ.ം നാശത്തോടുകൂടാത്തതിൻെറ പേർ.

സ്ഥാസ്നുഃ സ്ഥിരതരഃ സ്ഥേയാനേകത്രുപതയാ തു യഃ
കാലവ്യാപീ സ കൂടസ്ഥഃ സ്ഥാവരോ ജംഗമേതരഃ 71

സ്ഥാസ്നുഃ സ്ഥിരതരഃ സ്ഥേയാൻ പു-ം അതിസ്ഥിരത്തിന്റെ പേർ. കൂടസ്ഥഃ ഏകസ്വഭാവേന എന്നും നില്ക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ പേർ. സ്ഥാവരഃ ജംഗമേതരഃ വ-ം നടക്കാത്ത വസ്തുവിന്റെ പേർ.

ചരിഷ്ണു ജംഗമചരം ത്രസമിംഗം ചരാചരം
ചലനം കംപനം കംപ്രം ചലം ലോലം ചലാചലം 72

ചരിഷ്ണു ജംഗമം ചരം ത്രസം ഇംഗം ചരാചരം ന്യ-ം നടക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെ പേർ. ചലനം കംപനം കംപ്രം പു-ം ഇളകുശീലമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. ചലം ലോലം പലാചലം പു-ംഇളകുന്നതിന്റെ പേർ.

ചഞ്ചലം തരളഞ്ചൈവ പാരിപ്ലവപരിപ്ലവേ
അതിരിക്തസ്സമധികോ ദ്ധസന്ധിസ്തു സംഹതഃ 73

ചഞ്ചലം തരളം പാരിപ്ലവം പരിപ്ലവം ഇവയും ഇളകുന്നതിന്റെ പേർ. അതിരിക്തഃ സമധികഃ വ-ം അധികമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. ദ്ധസന്ധിഃ സംഹതഃ വ-ം ദൃഢമായി ചേർന്നതിന്റെ പേർ.

കക്ശം കഠിനം ക്രൂരം കഠോരം നിഷ്ഠുരം ദൃഢം
ജംഠരം മൂർത്തിമന്മൂർത്തം പ്രവൃദ്ധം പ്രൌഢമേധിതം 74

കക്ശം കഠിനം ക്രൂരം കഠോരം നിഷ്ഠുരം ദൃഢം ജംഠരം മൂർത്തിമൽ മൂർത്തം ന-ം കാഠിന്യത്തോടുകൂടിയതിന്റെ പേർ. പ്രവൃദ്ധം പ്രൌഢം ധിതം പു-ം വർദ്ധിച്ചതിന്റെ പേർ.

പുരാണപ്രാക്തനപ്രത്നപുരാതനചിരന്തനാഃ
പ്രത്യഗ്രോഭിനവോ നവ്യോ നവീനോ നൂതനോ നവഃ 75

നൂത്നശ്ച സുകുമാരം തു കോമളം മൃദുലം മൃദു
അനഭ്രമനവക്ഷമമനുഗമനുപദം ക്ലീബമവ്യയം 76

പുരാണഃ പ്രാക്തനഃ പ്രത്നഃ പുരാതനഃ ചിരന്തനഃ ത്രി-ം പണ്ടേ ഉള്ളതിന്റെ പേർ. പ്രത്യഗ്രഃ അഭിനവഃ നവ്യഃ നവീനഃ നൂതനഃ നവഃ നൂത്നഃ ത്രി-ം പുതിയതിന്റെ പേർ. സുകുമാരം കോമളം മൃദു ത്രി-ം മാർദ്ദവമുള്ളതിന്റെ പേർ. അനഭ്രകം അനവക്ഷം അനുഗം പു-ം പിമ്പെ പോകുന്നതിന്റെ പേർ. അനുപദം പദത്തിന്റെ പിന്നിലെന്നർത്ഥം. അനുപദമെന്നതു നപുംസകമായിട്ടുള്ളതുമവ്യയമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു.

പ്രത്യക്ഷം സ്യാദൈന്ദ്രിയകമപ്രത്യക്ഷമതീന്ദ്രിയം
ഏകതാനോനന്യവൃത്തിരേകാഗ്രൈകായനാവപി 77

അപ്യേകസഗ്ഗ ഏകാഃഗ്ര്യാപ്യേകായനഗതോപി സഃ
പുംസ്യാദിഃ പൂർവ്വപൌരസ്ത്യപ്രഥമാദ്യാ അഥാസ്ത്രിയാം 78

അന്തോ ജഘന്യം ചരമമന്ത്യപാശ്ചാത്യപശ്ചിമം
മോഘം നിരർത്ഥകം സ്പഷ്ടം സ്ഫുടം പ്രവ്യക്തമുൽബണം. 79

പ്രത്യക്ഷം ഐന്ദ്രിയകം ഏ-ം ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന വസ്തുവിന്റെ പേർ. അപ്രത്യക്ഷം അതീന്ദ്രിയം ഏ-ം ഇന്ദ്രിയംകൊണ്ടു ഗ്രഹിക്കപ്പെടാത്തതിന്റെ പേർ. ഏകതാനഃ അനന്യവൃത്തിഃ ഏകാഗ്രഃ ഏകായനഃ ഏകസഗ്ഃ ഏകാഗ്ര്യഃ ഏകായനഗതഃ ൨-ം ഒന്നിൽത്തന്നെ മനസ്സുചേന്നിരിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ആദിഃ (നിയമേന പുല്ലിംഗമാകുന്നു) പൂർവഃ പൌരസ്ത്യഃ പ്രഥമഃ ആദ്യഃ ൪-ം ആദിയിലുള്ളതിന്റെ പേർ. അന്തഃ (ഇതു പുല്ലിംഗമായിട്ടും നപുംസകമായിട്ടുമാം) ജഘന്യം ചരമം അന്ത്യഃ പാശ്ചാത്യം പശ്ചിമം ൪-ം അവസാനത്തിങ്കൽ ഭവിച്ചതിന്റെ പേർ. മോഘം നിരർത്ഥകം ഏ-ം ഫലത്തോടുകൂടാത്തതിന്റെ പേർ. സ്പഷ്ടം സ്ഫുടം പ്രവ്യക്തം ഉദ്ബണം ൪-ം സ്പഷ്ടമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ.

സാധാരണം തു സാമാന്യമേകാകീ തേപക ഏകകഃ
ഭിന്നാർത്ഥകാ ഏകതര ഏകസ്ത്വന്യേതരാ അപി. 80

സാധാരണം സാമാന്യം ഏ-ം അനേകവസ്തുക്കളിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു ധർമ്മം മുതലായതിന്റെ പേർ. ഏകാകീ ഏകഃ എകകഃ ന-ം അസഹായമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. ഭിന്നഃ ഏകതരഃ ഏകഃ തച്ഃ അന്യഃ ഇതരഃ ന്യ-ം അന്യനെന്ന അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു. തച്ഃ എന്നതു സർവ്വശബ്ദം പോലെയാകുന്നു.

ഉച്ചാവചം നൈകഭേദമുച്ചണ്ഡമവിളംബിതം
അരുന്തുദം തു മർമ്മസ്പൃഗബാധം തു നിരർഗ്ഗളം. 81

ഉച്ചാവചം നൈകഭേദം ഏ-ം അനേകപ്രകാരമായതിന്റെ പേർ. ഉച്ചണ്ഡം അവിളംബിതം ഏ-ം വേഗമുള്ളതിന്റെ പേർ. അരുന്തുദഃ മർമ്മസ്പൃക് ഏ-ം അത്യുപദ്രവമുണ്ടാക്കുന്നതിന്റെ പേർ. അബാധം നിരർഗ്ഗളം ഏ-ം തടവില്ലാത്തതിന്റെ പേർ.

പ്രസവ്യം പ്രതികൂലം സ്യാദപസവ്യമപഷ്ഠ ച
വാമം ശരീരേ സവ്യം സ്യാദപസവ്യം തു ദക്ഷിണം 82

പ്രസവ്യം പ്രതികൂലം അപസവ്യം അപഷ്ഠ ര-ം വിപരീതത്തിന്റെ പേർ. സവ്യം ഇടത്തുഭാഗത്തിന്റെയും അവിടെയുള്ളതിന്റെയും പേർ. ഇതിനു വാമമെന്നും പേരുണ്ട്. അപസവ്യം വലത്തുഭാഗത്തിന്റെ പേർ. ഇതിനു ദക്ഷിണമെന്നും പേരുണ്ട്.

സംകടം നാ തു സംബാധഃ കലിലം ഗഹനം സമേ
സംകീർണ്ണ സംകുലാകീർണ്ണേ മുണ്ഡിതം പരിവാപിതം. 83

സംകടം സംബോധഃ (നാ) ര-ം അല്പാവകാശത്തിന്റെ പേർ. കലിലം ഗഹനം ര-ം ഇഷ്ടപ്രവേശത്തിന്റെ പേർ. (ഇഷ്ടപ്രവേശം= പ്രവേശിച്ചുകൂടാത്തതു) സംകീർണ്ണം സംകുലം ആകീർണ്ണം ന-ം അത്യന്തമിശ്രമായതിന്റെ പേർ. മുണ്ഡിതം പരിവാപിതം ര-ം രോമം കളഞ്ഞ ശിരസ്സു മുതലായതിന്റെ പേർ.

ഗ്രഥിതം സന്ദിതം ദഷ്ടം വിസ്രുതം വിസ്രുതം തതം
അന്തർഗ്ഗതം വിസ്മൃതം സ്യാൽ പ്രാപ്തപ്രണിഹിതേ സമേ. 84

ഗ്രഥിതം (ഗ്രന്ഥിതമെന്നും പാഠമുണ്ട്) സന്ദിതം ദഷ്ടം ന-ം കെട്ടപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. വിസ്രുതം വിസ്രുതം തതം ന-ം പരന്നതിന്റെ പേർ. അന്തർഗ്ഗതം വിസ്മൃതം ര-ം മറക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. പ്രാപ്തം പ്രണിഹിതം ര-ം ലഭിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

വേല്ലിതപ്രേംഖിതാധൂതചലിതാകംപിതാ ധൂതേ
നുത്തനുന്നാസ്തനിഷ്പ്ലുതാവിദ്ധക്ഷിപ്തേരിതാസ്സമാഃ 85

വേല്ലിതഃ പ്രേംഖിതഃ ആധൂതഃ ചലിതഃ ആകംപിതഃ ധൂതഃ ന്യ-ം ഇളക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. നുത്തഃ നുന്നഃ അസ്തഃ നിഷ്പ്ലുതഃ ആവിദ്ധഃ ക്ഷിപ്തഃ ഈരിതഃ ഉ-ം നീക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

പരിക്ഷിപ്തം തു നിവൃതം മൂഷിതം മുഷിതാത്മകം
പ്രവൃദ്ധപ്രസൃതേ ന്യസ്തനിസൃഷ്ടേ ഗ്രണിതാഹതേ 86

പരിക്ഷിപ്തം നിവൃതം ര-ം ചുറപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. മൂഷിതം മുഷിതം ര-ം കട്ടതിന്റെ പേർ. പ്രവൃദ്ധം പ്രസൃതം ര-ം ഏറവും വർദ്ധിച്ചതിന്റെ പേർ. ന്യസ്തം നിസൃഷ്ടം ര-ം വെയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഗ്രണിതം ആഹതം ര-ം പെരുക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

നിദിഗ്ധോപചിതേ ഗ്രുഢഗ്രുഢേ ഗ്രുണ്ഡിതത്രുഷിതേ
ദ്രുതാവടീർണ്ണ ഉദ്ഗ്രുർണ്ണോദ്യതേ കാചിതശികൃതേ. 87

നിദിഗ്ധം ഉപചിതം ര-ം തേയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. (വർദ്ധിച്ചതിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്) ഗ്രുഢം ഗ്രുപ്തം ര-ം മറയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ

പേർ. ഗ്രന്ഥിതം ശ്രഥിതം ക-ം പൊടികൊണ്ടു ലേപനംചെയ്യപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ദ്രുതം അവകീർണ്ണം ക-ം ദ്രവിച്ചതിന്റെ പേർ. ഉദ്ഗീർണ്ണം ഉദ്യതം ക-ം ഓങ്ങപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. കാചിതം ശിക്യിതം ക-ം ഉറിയിൽ വെയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ഘ്രാണഘ്രാതേ ദിശ്യലിപ്തേ സമുദസ്തോദ്ധൃതേ സമേ
വേഷ്ടിതം സ്യാദ്വലയിതം സംവീതം രുദ്ധമാവൃതം 88

ഘ്രാണം ഘ്രാതം ക-ം നാറപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ദിശ്യം ലിപ്തം ക-ം ലേപനംചെയ്യപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. സമുദസ്തം ഉദ്ധൃതം ക-ം എട്ടുക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. വേഷ്ടിതം വലയിതം സംവീതം രുദ്ധം ആവൃതം ങ-ം മൂടപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. പരിക്ഷിപ്തനിവൃതങ്ങളുടെയും വേഷ്ടിതാദികളുടെയും വിശേഷം, മതിൽ മുതലായതും പുഴ മുതലായതുമാകുന്ന സാധനവിശേഷവശാൽ ഉണ്ടാകുന്നതാകുന്നു എന്നു മഹേശ്വരടീകാദികളിൽ സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

രുഗ്ണം ഭഗ്നേഥ നിശിതക്ഷുണ്ണതശാതാനി തേജിതേ
സ്യാദ്വിനാശോനുഖം പകം ഹ്രീണഹ്രീതൌ തു ലജ്ജിതേ

രുഗ്ണം ഭഗ്നം ക-ം ഭഗ്നമായതിന്റെ പേർ. നിശിതം ക്ഷുണ്ണതം ശാതം തേജിതം ര-ം മൂർച്ചകൂട്ടപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. വിനാശോനുഖം പകം ക-ം നശിപ്പാനടുത്തതിന്റെ പേർ. ഹ്രീണഃ ഹ്രീതഃ ലജ്ജിതഃ ന-ം ലജ്ജിച്ചവന്റെ പേർ.

വൃതേ തു വൃത്തവ്യാവൃത്തൌ സംയോജിത ഉപാഹിതഃ
പ്രാപ്യം ഗമ്യം സമാസാദ്യം സന്നം രീണം സ്രുതം
(സ്രുതം 90

വൃതഃ വൃത്തഃ വ്യാവൃത്തഃ (വാവൃത്തഃ എന്നുമാം.) ന-ം വരിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. സംയോജിതഃ ഉപാഹിതഃ ക-ം കൂട്ടപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. പ്രാപ്യം ഗമ്യം സമാസാദ്യം ന-ം പ്രാപിക്കപ്പെടുവാൻ ശക്യമായതിന്റെ പേർ. സന്നം രീണം സ്രുതം സ്രുതം ര-ം ഒഴുകിയതിന്റെ പേർ.

സംഗ്രുഢസ്ത്യാൽ സംകലിതോവഗീതഃ ഖ്യാതഗർഹ്ണഃ
വിവിധസ്ത്യാദ്ബഹുവിധാ നാനാരൂപഃ പൃഥഗ്വിധഃ 91

സംഗ്രുഢഃ സംകലിതഃ ക-ം ഒന്നായി കൂട്ടപ്പെട്ട തുകയുടെ പേർ. അവഗീതഃ ഖ്യാതഗർഹ്ണഃ ക-ം നിന്ദിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. വിവിധഃ ബഹുവിധഃ നാനാരൂപഃ പൃഥഗ്വിധഃ ര-ം പലവിധമായുള്ളതിന്റെ പേർ.

അവരീണോ ധിക്യതശ്ചാപ്യവധ്വസ്തോവച്ഛുണ്ണിതഃ
അനായാസകൃതം ഫാണ്ടം സപ്നിതം ധ്വനിതം സമേ 92

അവരീണഃ ധിക്കൃതഃ ൨ം ധിക്കരിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. അവധ്വസ്തഃ അവചൂർണ്ണിതഃ ൨ം പൊടിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. അനായാസകൃതം ഫാണ്ടം ൨ം എളുപ്പത്തിൽ ചമയ്ക്കുന്നതായ കഷായവിശേഷം മുതലായതിന്റെ പേർ. സ്വനിതം ധ്വനിതം ൨ം ശബ്ദിച്ചതിന്റെ പേർ.

ബദ്ധം സന്ദാനിതം മൃതമുദ്ഗിതം സന്ദിതം സിതം
നിഷ്കഃകച കഷ്ഠിതം പാകേ ക്ഷീരാജ്യഹവിഷാം ശൃതം 93

ബദ്ധം സന്ദാനിതം മൃതം ഉദ്ഗിതം സന്ദിതം സിതം ന്യ-ം ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. നിഷ്കഃ കഷ്ഠിതം ൨ം പചിക്കപ്പെട്ട കഷായാദികളുടെ പേർ. ശൃതം വേവിക്കപ്പെട്ട പാൽ നെയ് മുതലായതിന്റെ പേർ.

നിർവ്വാണോ മുനിവഹ്ന്യാദൌ നിർവ്വാതസ്തു ഗതേനിലേ
പകപം പരിണതേ ഗ്ലാനം ഹന്നേ മീഡ്ഢം തു മൃത്തിതേ 94

നിർവ്വാണഃ മുനിവഹ്ന്യാദികളുടെ പേർ. ഉദാഹരണം: നിർവ്വാണോ മുനിഃ, നിർവ്വാണോ വഹ്നിഃ, നിർവ്വാണോ ഫസ്തീ. നിർവ്വാണോ മുനിഃ എന്ന ഉദാഹരണത്തിലെ നിർവ്വാണശബ്ദത്തിന്നു നിർമ്മുക്തനെന്നും നിർവ്വാണോ വഹ്നിഃ എന്ന ഉദാഹരണത്തിങ്കലേ നിർവ്വാണശബ്ദത്തിന്നു കെട്ടതെന്നും നിർവ്വാണോ ഫസ്തീ എന്ന ഉദാഹരണത്തിങ്കലെ നിർവ്വാണശബ്ദത്തിന്നു മുങ്ങിയവൻ എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. നിർവ്വാതഃ=ഗതനായിരിക്കുന്ന അനിലന്റെ പേർ. ഗതൻ=പോയവൻ. അനിലൻ=വായു. പകപം പരിണതം ൨ം പാകം വന്നതിന്റെ പേർ. ഗ്ലാനം ഹന്നം ൨ം മലോത്സർഗ്ഗത്തെ ചെയ്തതിന്റെ പേർ. മീഡ്ഢം മൃത്തിതം ൨ം മൃത്തവിസർഗ്ഗത്തെ ചെയ്തതിന്റെ പേർ.

പുഷ്ടേ തു പുഷിതം സോഢേ ക്ഷാന്തമുദ്വാന്തമുദ്ഗതേ
ദാന്തസ്തു ദമിതേ ശാന്തശ്ശമിതേ പ്രാർത്ഥിതേർദ്ദിതഃ 95

പുഷ്ടം പുഷിതം ൨ം പുഷ്ടി വരുത്തപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. സോഢം ക്ഷാന്തം ൨ം സഹിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഉദ്വാന്തം ഉദ്ഗതം ൨ം ഉൽഗമിച്ചതിന്റെ പേർ. ഉൽഗമിക്ക=മേല്പോട്ടു പോക. ഛർദ്ദിക്കപ്പെട്ട അന്നം മുതലായതിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. ദാന്തഃ ദമിതഃ ൨ം അടക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ശാന്തഃ ശമിതഃ ൨ം ശമിപ്പിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. പ്രാർത്ഥിതഃ അർദ്ദിതഃ ൨ം യാചിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ജ്ഞപ്തസ്തു ജ്ഞാപിതേ ഛന്നഃ ഛാദിതേ പൂജിതേഞ്ചിതഃ
പൂർണ്ണസ്തു പൂരിതേ ക്ലിഷ്ടഃ ക്ലിശിതേവസിതേ സിതഃ 96

ജ്ഞപ്തഃ ജ്ഞാപിതഃ ൨ം അറിയിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഛന്നഃ ഛാദിതഃ ൨ം മറയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. പൂജിതഃ അഞ്ചിതഃ ൨ം ജനിക്കപ്പെട്ടവന്റെ പേർ. പൂർണ്ണഃ പൂരിതഃ ൨ം നിറക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ക്ലിഷ്ടഃ ക്ലിശിതഃ ന-ം ക്ലേശിച്ചവനെം പേർ. അവസിതഃ സിതഃ ന-ം അവസാനിച്ചതിനെം പേർ.

പ്രുഷ്ടപ്ലുഷ്ടോഷിതാ ദഗ്ധേ തപ്തതപ്തൌ തനൂകൃതേ
വേധിതച്ഛിദ്രിതൌ വിദ്ധേ വിന്നവിത്തൌ വിചാരിതേ 87

പ്രുഷ്ടഃ പ്ലുഷ്ടഃ ഉഷിതഃ ദഗ്ധഃ ര-ം ദഹിയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ. ദഹിക്ക=ഭസ്മമാക്കുക തപ്തഃ തപ്തഃ തനൂകൃതഃ ന-ം ചെത്തിക്കുറയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ. വേധിതഃ ഛിദ്രിതഃ വിദ്ധഃ ന-ം തുളയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ. വിന്നഃ വിത്തഃ വിചാരിതഃ ന-ം വിചാരിക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ.

നിഷ്പന്നേ വിഗതാരോകൌ വിലീനേ വിദ്രുതദ്രുതൌ
സിദ്ധേ നിർവൃത്തനിഷ്പന്നൌ ദാരിതേ ഭിന്നഭേദിതൌ. 98

നിഷ്പന്നഃ വിഗതഃ അരോകഃ ന-ം പ്രഭയോടുകൂടാത്തവനെം പേർ. വിലീനഃ വിദ്രുതഃ ദ്രുതഃ ന-ം ഉരുകിയതിനെം പേർ. സിദ്ധഃ നിർവൃത്തഃ നിഷ്പന്നഃ ന-ം സിദ്ധമായതിനെം പേർ. ദാരിതഃ ഭിന്നഃ ഭേദിതഃ ന-ം പിളർക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ.

ഊതം സ്യൂതമുതം ചേതി ത്രിതയം തന്തുസന്തതേ
സ്യാദഹിതേ നമസ്യിതം നമസിതമപചായിതാച്ചിതാപചിതം 99

വരിവസിതേ വരിവസ്യിതമുപാസിതഞ്ചോപചരിതഞ്ച
സന്താപിതസന്തപ്തൌധൂപിതധൂപായിതൌ ച ദ്യൂനശ്ച 100

ഊതം സ്യൂതം ഉതം ന-ം നെയ്യപ്പെട്ടതിനെം പേർ. അഹിതം നമസ്യിതം നമസിതം അപചായിതം അച്ചിതം അപചിതം ന്യ-ം നമസ്കരിക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ. വരിവസിതം വരിവസ്യിതം ഉപാസിതം ഉപചരിതം ര-ം സേവിയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ. സന്താപിതഃ സന്തപ്തഃ ധൂപിതഃ ധൂപായിതഃ ദ്യൂനഃ ഇ-ം സന്താപത്തെ പ്രാപിച്ചവനെം പേർ.

ഹൃഷ്ടേ മത്തസ്തൃപ്തഃ പ്രഹ്ലന്നഃ പ്രമുദിതഃ പ്രീതഃ
ഛിന്നം ഛാതം ലൂനം കൃത്തം ദാതം ദിതം ഛിതം വൃക്ണം.

ഹൃഷ്ടഃ മത്തഃ തൃപ്തഃ പ്രഹ്ലന്നഃ പ്രമുദിതഃ പ്രീതഃ ന്യ-ം സന്തോഷിച്ചവനെം പേർ. ഛിന്നം ഛാതം ലൂനം കൃത്തം ദാതം ദിതം ഛിതം വൃക്ണം വ്യ-ം മുറിയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെം പേർ.

സ്രസ്തം ധ്വസ്തം ഭ്രഷ്ടം സ്രുന്നം പന്നം ച്യുതം ഗ്ലപിതം
ലബ്ധം പ്രാപ്തം വിന്നം ഭാവിതമാസാദിതം ച ഭൃതം ച. 102

സ്രസ്തം ധ്വസ്തം ഭ്രഷ്ടം സ്ഖന്നം പന്നം ച്യുതം ഗളിതം ൨-ം വീണതിന്റെ പേർ. ലഗ്നം പ്ലാവും വിന്നം ഭാവിതം ആസാദിതം ഭ്രുതം ന്യ-ം ലഭിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

അനേഷിതം ഗവേഷിതമനഭിഷ്ടം മാർഗ്ഗിതം മൃഗിതം
ആർദ്രം സാർദ്രം ക്ലിന്നം തിമിതം സ്തിമിതം സമുന്നമുത്തം ച.

അനേഷിതം ഗവേഷിതം അനഭിഷ്ടം മാർഗ്ഗിതം മൃഗിതം ഇവ അനേഷിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ആർദ്രം സാർദ്രം ക്ലിന്നം തിമിതം സ്തിമിതം സമുന്നം ഉത്തം ൨-ം നനഞ്ഞതിന്റെ പേർ.

ത്രാതം ത്രാണം രക്ഷിതമവിതം ഗോപായിതം ച ഗുപ്തം ച
അവഗണിതമവമതാവജ്ഞാതേ അവമാനിതം ച പരിഭൂതേ

ത്രാതം ത്രാണം രക്ഷിതം അവിതം ഗോപായിതം ഗുപ്തം ന്യ-ം രക്ഷിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. അവഗണിതം അവമതം അവജ്ഞാതം അവമാനിതം പരിഭൂതം ൫-ം അവമാനിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ത്യക്തം ഹീനം വിധുതം സമുജ്ഝിതം ധൂതമുൽസൃഷ്ടേ
ഉക്തം ഭാഷിതമുദിതം ജല്പിതമാഖ്യാതമഭിഹിതം ലപിതം.

ത്യക്തം ഹീനം വിധുതം സമുജ്ഝിതം ധൂതം ഉൽസൃഷ്ടം ന്യ-ം ഉപേക്ഷിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഉക്തം ഭാഷിതം ഉദിതം ജല്പിതം ആഖ്യാതം അഭിഹിതം ലപിതം ൨-ം പറയപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ.

ബുദ്ധം ബുധിതം മനിതം വിദിതം പ്രതിപന്നമവസിതാവ
(ഗതേ
ഊരീകൃതമുരരീകൃതമംഗീകൃതമാശ്രുതം പ്രതിജ്ഞാതം. 106

സംഗീർണ്ണവിദിതസംശ്രുതസമാഹിതോപശ്രുതോപഗതം
ഈഹിതശസ്തപണായിതപനായിതപ്രണതപണിതപനി
(താനി 107

അചിഗീർണ്ണവർണ്ണിതാഭിഷ്ടതേഡിതാനി സ്തുതാത്മാനി
ഭക്ഷിതചർവ്വിതലീഢപ്രത്യവസിതഗിലിതഖാദിതപ്ലാതം
അഭ്യവഹൃതാന്നജഗ്ധഗ്രസ്തഗ്ലസ്താശിതം ഭുക്തേ
ക്ഷേപിഷ്ണുക്ഷോദിഷ്ണുപ്രേഷ്ണുചരിഷ്ണുസ്ഥവിഷ്ണുബംഹിഷ്ണുഃ 109
ക്ഷിപ്രക്ഷുദ്രാഭീക്ഷ്ണപൃഥുപീവരബഹുലകപ്രകൃഷ്ടാത്മാ
സാധിഷ്ണുദ്രാഘിഷ്ണുസ്ഫേഷ്ണുഗരിഷ്ണുഹ്രസിഷ്ണുവൃന്ദിഷ്ണുഃ 110

ബാഢവ്യായതബഹുഗുരുവാമനവൃന്ദാരകാതിശയേ

ബൃഢം ബുധിതം മനിതം വിദിതം പ്രതിപന്നം അവസിതം അവഗതം ഉ-ം അറിയപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഊരീകൃതം ഉരരീകൃതം അംഗീകൃതം ആശ്രുതം പ്രതിജ്ഞാതം സംഗീർണ്ണം വിദിതം സംശ്രുതം സമാഹിതം ഉപശ്രുതം ഉപഗതം ഫ-ം അംഗീകരിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഈളിതം ശസ്യം പണായിതം പനായിതം പ്രണുതം പണിതം പനിതം ഗീർണ്ണം വർണ്ണിതം അഭിഷ്ടുതം ഈഡിതം സ്തുതം ഫഢ-ം സ്തുതിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ഭക്ഷിതം ചവിതം ലീഢം പ്രത്യവസിതം ഗിളിതം ഖാദിതം പ്ലാതം അഭ്യവഹൃതം അന്നം ജക്ഷം ഗ്രസും ഗ്ലസും അശിതം ഭുക്തം ഫർ-ം ഭക്ഷിയ്ക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേർ. ക്ഷേപീയാൻ വേഗാതിശയമുള്ളവന്റെ പേർ. ക്ഷോദിഷ്ഠഃ അതിക്ഷുദ്രന്റെ പേർ. പ്രേഷ്ഠഃ അതിപ്രിയന്റെ പേർ. വരിഷ്ഠഃ അതിശയേന ഉരുവായിരിക്കുന്നവന്റെ പേർ. സ്ഥവിഷ്ഠഃ ഏറ്റവും സ്ഥൂലനായിരിക്കുന്നവന്റെ പേർ. ബംഹിഷ്ഠഃ ഏറ്റവും ബഹുലമായിരിക്കുന്നവന്റെ പേർ. സാധിഷ്ഠഃ ഏറ്റവും നല്ലതിന്റെ പേർ. ദ്രാഘിഷ്ഠഃ അതിദീർഘമായതിന്റെ പേർ. സ്നേഷ്ഠഃ ഏറ്റവും സ്ഥിരമായതിന്റെ പേർ. സ്ഥിരം=ബഹു. ഗരിഷ്ഠഃ ഏറ്റവും ഗുരുവായതിന്റെ പേർ. ഹ്രസിഷ്ഠഃ ഏറ്റവും ഹ്രസ്വമായതിന്റെ പേർ. വൃന്ദിഷ്ഠഃ അതിശയേന വൃന്ദാരകനായവന്റെ പേർ. വൃന്ദാരകൻ=മുഖ്യൻ. അതിമുഖ്യന്റെ പേരെന്നു സാരം. ബാഢം=നല്ലതു്. വ്യായതാദികൾ=സുഗമമാർഗ്ഗങ്ങളാകുന്നു.

സംകീർണ്ണവഗ്ഗം

പ്രകൃതിപ്രത്യയാർത്ഥാദ്യൈസ്സംകീർണ്ണേ ലിംഗമുന്നയേൽ
കർമ്മ ക്രിയാ തൽസാതത്യേ ഗമ്യേ സ്യുരപരസ്പരാഃ 1

പ്രകൃതിപ്രത്യയാർത്ഥാദ്യൈഃ സംകീർണ്ണേ ലിംഗം ഉന്നയേൽ എന്നു പൂർവ്വാർദ്ധത്തിലെ പദങ്ങളുടെ യോജനയാകുന്നു. പ്രകൃതി പ്രത്യയം അർത്ഥം ഇവകൊണ്ടും രൂപഭേദം മുതലായതുകൊണ്ടും സംകീർണ്ണവർഗ്ഗത്തിങ്കൽ ലിംഗത്തെ ഊഹിയ്ക്കേണമെന്നു് അതിന്റെ അർത്ഥം. അപരസ്പരം ഇത്യാദികളിൽ പരശബ്ദം പ്രകൃതിയാകുന്നു. അതിന്നു മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുണ്ടാകയാൽ അപരസ്പരശബ്ദവും ത്രിലിംഗമാകുന്നു എന്നും ശാന്തിഃ ഇത്യാദികളിൽ പ്രത്യയം ക്തിന്നാകുന്നു എന്നും ക്തിൻപ്രത്യയാന്തം സ്ത്രീലിംഗംതന്നെ എന്നും നിയമമുണ്ടാകയാൽ ആവക സ്ഥലങ്ങളിൽ പ്രത്യയംകൊണ്ടു സ്ത്രീലിംഗത്തെ ഊഹിച്ചുകൊൾക. കർമ്മണമെന്നതിന്നു മൂലകർമ്മംതന്നെ അർത്ഥമാകുന്നു. മൂലകർമ്മ

മെന്നതിനെ പറയുന്ന ശബ്ദത്തിൽച്ചേന്ന് കർമ്മശബ്ദം നപുംസകമാകയാൽ കാമ്മണമെന്നതും നപുംസകംതന്നെ എന്നു് അതിന്റെ അർത്ഥംകൊണ്ടു് ഊഹിച്ചുകൊൾകെ—ഇങ്ങനെ ചിലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അന്യന്മാർ, പ്രകൃതിയുടെ അർത്ഥംകൊണ്ടും പ്രത്യയാർത്ഥംകൊണ്ടും രൂപഭേദം മുതലായതുകൊണ്ടും സംകീർണ്ണവർത്തികൾ ലിംഗത്തെ ഊഹിയ്ക്കേണം. എങ്ങിനെ എന്നാൽ അപരസ്പരാഃ എന്ന സ്ഥലത്തിങ്കൽ അപരസ്പരാ എന്നു വിഭക്തിയുടെ പ്രകൃതിയാകയാൽ അതിനെ പ്രകൃതിയെന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. അതിനു സതതക്രിയാസംബന്ധമുണ്ടാകയാൽ ക്രിയായോഗവും അപരതാദിഗുണയോഗവുമുണ്ടു്. അതുഹേതുവായിട്ടു ഗുണദ്രവ്യക്രിയായോഗോപാധിഭിഃ പരഗാമിനഃ എന്നു് ഇനി ലിംഗാദിസംഗ്രഹത്തിങ്കൽ പഠവാൻ പോകുന്നപ്രകാരം അപരസ്പരശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു എന്നും പ്ലാതിഃ ശാന്തിഃ ഇത്യാദിസ്ഥലങ്ങളിൽ പ്രത്യയാർത്ഥം ഭാവമാകയാൽ സ്ത്രീഭാവാദാവനികേതിന്നിത്യാദിയായി ഇനി പഠയുംപ്രകാരം മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിയ്ക്കേണം എന്നും മറ്റും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

കർമ്മ (ക്ലീ) ക്രിയാ (സ്ത്രീ) ഉം ക്രിയയുടെ പേർ. അപരസ്പരാഃ അപരന്മാരും പരന്മാരുമെന്നർത്ഥം. ക്രിയാസാതത്യം ഗമ്യമായിരിയ്ക്കിൽ അപരസ്പരാഃ എന്നു പ്രയോഗിക്കാം. ഉദാഹരണം അപരസ്പരാസ്സാർത്ഥാ ഗച്ഛന്തി. ക്രിയാസാതത്യം ഗമ്യമല്ലാ എങ്കിൽ അപരാപരാഃ എന്നാകയും ചെയ്യും. ഉദാഹരണം: അപരാപരാസ്സകൃദ്ഗച്ഛന്തി. അപരസ്പരശബ്ദത്തിനു വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുമുണ്ടെന്നറിക.

സാകല്യാസംഗവചനേ പാരായണപരായണേ
യദ്ഭവ്യാ സൈഷരിതാ ഹേതുശൂന്യാ തസ്യാ വിലക്ഷണം 2

പാരായണം (ക്ലീ) സാകല്യത്തിന്റെ പേർ. പരായണം (ക്ലീ) ആസക്തിയുടെ പേർ. വേദപാരായണമിത്യാദിസ്ഥലങ്ങളിൽ വേദമെല്ലാം ചൊല്ലുകയെന്നും, വിഷ്ണുപരായണം ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിൽ വിഷ്ണുവിങ്കൽ അധികഭക്തിയുള്ളവർ എന്നും അർത്ഥപ്രതീതിയുണ്ടാകയാൽ മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളിൽ പാരായണശബ്ദം സാകല്യവിശിഷ്ടത്തേയും പരായണശബ്ദം ആസംഗവിശിഷ്ടത്തേയും പഠയുന്നാകുന്നു എന്നു നിഷ്കൃഷ്ടമായ അർത്ഥമെന്നറിക. യദ്ഭവ്യാ സൈഷരിതാ (ഉം സ്ത്രീ) സച്ഛന്ദതയുടെ പേർ. സച്ഛന്ദതാശബ്ദത്തവണ്ണമുള്ള നടപ്പു്, ഹേതുശൂന്യാ അസ്യാഃ തു വിലക്ഷണം എന്നു് അനാദരമാകുന്നു. കാരണത്തോടുകൂടാത ഇരിപ്പിനു വിലക്ഷണമെന്നു പേരാകുന്നു എന്നും വിലക്ഷണശബ്ദം നപുംസകമാകുന്നു എന്നും ചതുർത്ഥപാദത്തിന്റെ സാരമെന്നറിക.

ശമഥസ്തു ശമശ്ശാന്തിഷ്ടാന്തിസ്തു ദമഥോ ദമഃ
അവഭാനം കർമ്മവൃത്തം കാമ്യദാനം പ്രവാരണം 3

ശമഥഃ ശമഃ (പു-ം നാ) ശാന്തിഃ (സ്ത്രീ) ന-ം ചിത്തോപശമത്തിന്റെ പേർ. ചിത്തോപശമമെന്നതിന്നു കാമക്രോധാദികളില്ലായ്ക എന്നത്ഥമാകുന്നു. ദാന്തിഃ (സ്ത്രീ) ദമഥഃ ദമഃ (പു-ം നാ) ന-ം ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹത്തിന്റെ പേർ. അവദാനം (ക്ലീ) കഴിഞ്ഞ ചരിത്രത്തിന്റെ പേർ. പ്രശസ്തകർമ്മത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. അപദാനമെന്നുമാം. കാര്യദാനം പ്രവാരണം (പു-ം ക്ലീ) തുച്ഛപുരുഷാനുനയത്തിന്റെ പേർ. പ്രഹാരണമെന്നുമാം.

വശക്രിയാ സംവനനം മൂലകർമ്മ തു കാമ്മണം
വിധൂനനം വിധുവനം തർപ്പണം പ്രീണനാവനം 4

വശക്രിയാ (സ്ത്രീ) സംവനനം (ക്ലീ) പു-ം വശീകരണത്തിന്റെ പേർ. മൂലകർമ്മ കാമ്മണം പു-ം (ക്ലീ) മരത്തിന്റെ വേരുകൊണ്ടുള്ള ഉച്ചാടനാദികർമ്മത്തിന്റെ പേർ. വിധൂനനം വിധുവനം പു-ം (ക്ലീ) ഇളക്കുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. തർപ്പണം പ്രീണനം അവനം ന-ം (ക്ലീ) തൃപ്തി വരുത്തുക എന്നതിന്റെ പേർ.

പയ്യാപ്തിസ്ത്രാൽ പരിത്രാണം ഹസ്തധാരണമിത്യപി
സേവനം സീവനം സ്യൂതിർവ്വിദരഃ സ്ഫുടനം ഭിദാ 5

പയ്യാപൂിഃ (സ്ത്രീ) പരിത്രാണം ഹസ്തധാരണം (ക്ലീ) കൊല്ലുവാനുദ്യുക്തനായിരിക്കുന്നവനെ തടുക്കുക എന്നതിന്റെ പേർ. ഹസ്തധാരണമെന്നും ഹസ്തവാരണമെന്നും പാഠം കാണ്മാനുണ്ട്. സേവനം സീവനം (പു-ം (ക്ലീ) സ്യൂതിഃ (സ്ത്രീ) ന-ം തുന്നലിന്റെ പേർ. വിദരഃ (നാ) സ്ഫുടനം (ക്ലീ) ഭിദാ (സ്ത്രീ) ന-ം പിളർപ്പുയുടെ പേർ.

ആക്രോശനമഭീഷംഗസ്സംവേദോ വേദനാ ന നാ
സമ്മൂർച്ഛനമഭിവ്യാപ്തിർയ്യാച്ഞാ ഭിക്ഷാടനാത്മനാ 6

ആക്രോശനം (ക്ലീ) അഭീഷംഗഃ (പു-ം നാ) പു-ം ശാപത്തിന്റെ പേർ. സംവേദഃ (പു-ം നാ) വേദനാ (സ്ത്രീ) വേദനമെന്നു നപുംസകമായിട്ടുമാം. പു-ം അനുഭവത്തിന്റെ പേർ. സമ്മൂർച്ഛനം (ക്ലീ) അഭിവ്യാപ്തിഃ (സ്ത്രീ) പു-ം എല്ലാ പ്രദേശത്തിങ്കലുമുള്ള വ്യാപനത്തിന്റെ പേർ യാച്ഞാ ഭിക്ഷാ അടനാ ആത്മനാ (ര-ം സ്ത്രീ) യാചിക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ.

വർഷ്മനം ഹേദനേഥ ദേഹ ആനന്ദനസഭാജനേ
ആപ്രച്ഛനമഥാമ്നായസ്സംപ്രദായഃ ക്ഷയേ ക്ഷിയാ 7

വർഷ്മനം ഹേദനം (പു-ം ക്ലീ) മുറിക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. നന്ദനം നഭാജനം ആപ്രച്ഛനം (ന-ം ക്ലീ) കുശലപ്രശ്നാദികളെക്കൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെടുന്ന ആനന്ദത്തിന്റെ പേർ. ആമ്നായഃ സംപ്രദായഃ (പു-ം നാ)

ഉരു ാരംപയ്യുവഴിയ്ക്കു വന്നുചേന്ന അറിവിൻെറ പേർ. ക്ഷയഃ (നാ) ക്ഷിയാ (സ്ത്രീ) ഏ-ം ക്ഷയത്തിൻെറ പേർ.

ഗ്രഹേ ഗ്രാഹോ വശഃ കാന്തൌ രക്ഷ്ണസ്ത്രാണേ രണഃ കഃണേ
വ്യധോ വേധേ വചാ പാകേ ഥവോ ഹ്വതൌ വരാ വൃതൌ

ഗ്രഹഃ ഗ്രാഹഃ (ഏ-ം നാ) പിടിക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. വശഃ (നാ) കാന്തിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം ഇച്ഛയുടെ പേർ. രക്ഷ്ണഃ (നാ) ത്രാണം (ക്ലീ) ഏ-ം രക്ഷയുടെ പേർ. രണഃ കഃണഃ (ഏ-ം നാ) ശബ്ദിക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. വ്യധഃ വേധഃ (ഏ-ം നാ) തുളയ്ക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. പചാ (സ്ത്രീ) പാകഃ (നാ) ഏ-ം പചനത്തിൻെറ പേർ. ഥവഃ (നാ) ഹ്വതിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം വിളിയുടെ പേർ. വരഃ (നാ) വൃതിഃ (സ്ത്രീ) ചുറാലിൻെറ പേർ. തപസ്സുകൊണ്ടു ദേവന്മാരിൽനിന്നു ലഭിക്കപ്പെട്ടുന്നതിൻെറ പേർ എന്നുമാം.

ക്ഷഃ ക്ഷ്വോഷേ നയോ ന്യായേ ജ്യാനിർജ്ജീർണ്ണൌ ഭ്രമോ ഭ്ര
(മൌ
സ്ഥാതിർവൃദ്ധൌ പ്രഥാ ഖ്യാതൌ സ്പൃഷ്ടിഃ പൃക്തൌ സ്രവഃ
(സ്രവേ 9

ക്ഷഃ ക്ഷ്വോഷഃ (ഏ-ം നാ) ഭസ്മമാക്കുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. നയഃ ന്യായഃ (ഏ-ം നാ) നീതിയുടെ പേർ. ജ്യാനിഃ ജീർണ്ണിഃ (ഏ-ം നാ) വാർദ്ധക്യത്തിൻെറ പേർ. ഭ്രമഃ (നാ) ഭ്രമിഃ (സ്ത്രീ) ഏ-ം ചുഴൽച്ചയുടെ പേർ. സ്ഥാതിഃ വൃദ്ധിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) വർദ്ധനത്തിൻെറ പേർ. പ്രഥാ ഖ്യാതിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) പ്രസിദ്ധിയുടെ പേർ. സ്പൃഷ്ടിഃ പൃക്തിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) സ്പർശനത്തിൻെറ പേർ. സ്രവഃ സ്രവഃ (ഏ-ം നാ) ഒഴുകലിൻെറ പേർ.

ഏധാ സമൃദ്ധൌ സ്മരണേ സ്മരണാ പ്രമിതൌ പ്രമാ
പ്രസൂതിഃ പ്രസവേ ശ്ര്യോതേ പ്രഘ്രാരഃ ക്ലമഥഃ ക്ലമേ 10

ഏധാ സമൃദ്ധിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) സമൃദ്ധിയുടെ പേർ. സ്മരണം (ക്ലീ) സ്മരണാ (സ്ത്രീ) ഏ-ം സ്മരിയ്ക്ക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. പ്രമിതിഃ പ്രമാ (ഏ-ം സ്ത്രീ) യഥാർത്ഥജ്ഞാനത്തിൻെറ പേർ. പ്രസൂതിഃ (സ്ത്രീ) പ്രസവഃ (നാ) ഏ-ം പ്രസവത്തിൻെറ പേർ. ശ്ര്യോതഃ പ്രഘ്രാരഃ (ഏ-ം നാ) നെയ്യു മുതലായതിൻെറ ഓരോരോ ബിന്ദുവായിട്ടുള്ള വീഴ്ചയുടെ പേർ. ക്ലമഥഃ ക്ലമഃ (ഏ-ം നാ) തളർച്ചയുടെ പേർ.

ഉൽകഷോതിശയേ സന്ധിഃ ശ്ലേഷേ വിഷയ ആശ്രയേ
ക്ഷിപായാം ക്ഷേപണം ഗീർണ്ണിർഗ്ഗിരൌ ഗ്രരണമുദ്യമേ 11

ഉൽകഷഃ അതിശയഃ (ഏ-ം നാ) അതിശയത്തിൻെറ പേർ. സന്ധിഃ ശ്ലേഷഃ (ഏ-ം നാ) ചേർച്ചയുടെ പേർ. വിഷയഃ ആശ്രയഃ (ഏ-ം നാ) സ്ഥാ

ത്തിന്റെ പേർ. ക്ഷിപാ (സ്ത്രീ) ക്ഷേപണം (ക്ലീ) ഏ-ം പ്രേരണത്തിന്റെ പേർ. ശീർണ്ണിഃ ശിരിഃ (ഏ-ം സ്ത്രീ) വിഴുങ്ങലിന്റെ പേർ. ഗ്രരണം (ക്ലീ) ഉദ്യമഃ (നാ) ഏ-ം ഓങ്ങുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ.

ഉന്നായ ഉന്നയേ ശ്രായഃ ശ്രയണേ ജയനേ ജയഃ
നിഗാദോ നിഗദോ മാദോ മദ ഉദ്വേഗ ഉൽഭ്രമേ 12

ഉന്നായഃ ഉന്നയഃ (ഏ-ം നാ) ഉയർത്തുക എന്ന ക്രിയയുടെ പേർ. ശ്രായഃ (നാ) ശ്രയണം (ക്ലീ) ഏ-ം സേവയുടെ പേർ. ജയനം (ക്ലീ) ജയഃ (നാ) ഏ-ം ജയത്തിന്റെ പേർ. നിഗാദഃ നിഗദഃ (ഏ-ം നാ) വ്യക്തമായ്പറക എന്നതിന്റെ പേർ. മാദഃ മദഃ (ഏ-ം നാ) സന്തോഷത്തിന്റെ പേർ. ഉദ്വേഗഃ ഉൽഭ്രമഃ ഏ-ം (നാ) ഭയപ്പെടുക എന്നതിന്റെ പേർ.

വിമർദ്ദനം പരിമളേഭ്യവപത്തിരനുഗ്രഹഃ
നിഗ്രഹസ്തദ്വിരുദ്ധേ സ്യാദഭിയോഗസ്ത്വഭിഗ്രഹഃ 13

വിമർദ്ദനം (ക്ലീ) പരിമളഃ (നാ) ഏ-ം മർദ്ദനത്തിന്റെ പേർ. അഭ്യവപത്തിഃ (സ്ത്രീ) അനുഗ്രഹഃ (നാ) ഏ-ം അനുഗ്രഹത്തിന്റെ പേർ. നിഗ്രഹഃ (നാ) അനുഗ്രഹവിപരീതമായ കർമ്മത്തിന്റെ പേർ. അഭിയോഗഃ അഭിഗ്രഹഃ (ഏ-ം നാ) പോരിന്നായിക്കൊണ്ടുള്ള വിളിയുടെ പേർ. നല്ലവണ്ണം പറഞ്ഞു തടചെയ്ക എന്നതിന്റെ പേരെന്നും മതമുണ്ട്.

മുഷ്ടിബന്ധസ്ത്വ സംഗ്രാഹോ ഡിംബേ ഡമരവിപ്ലവൌ
ബന്ധനം പ്രസിതിശ്ചാരഃ സ്പൃശഃ സംപ്രഷ്ടോപതപ്തരി 14

മുഷ്ടിബന്ധഃ സംഗ്രാഹഃ (ഏ-ം നാ) മുഷ്ടികൊണ്ടുള്ള ബലാൽഗ്രഹണത്തിന്റെ പേർ. ഡിംബഃ ഡമരഃ വിപ്ലവഃ (ന-ം നാ) ഉപദ്രവത്തിന്റെ പേർ. പ്രളയത്തിന്റെ പേർ എന്നു ചിലർ പഠഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ശസ്ത്രങ്ങളോടു കൂടാതെയുള്ള കലഹത്തിന്റെ പേർ എന്നു രാമസ്വാമിമതമാകുന്നു. ബന്ധനം (ക്ലീ) പ്രസിതിഃ (സ്ത്രീ) ചാരഃ (നാ) ന-ം ബന്ധനത്തിന്റെ പേർ. സ്പൃശഃ സംപ്രഷ്ടാ ഉപതപ്താ (ന-ം നാ) ഉപതാപമെന്ന രോഗത്തിന്റെ പേർ. സന്താപിക്കുന്നവന്റെ പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. സ്പൃശഃ എന്നും സ്പൃശഃ എന്നും പാഠം കാണുന്നുണ്ട്. ചാരഃ എന്നതിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ സ്വാരഃ എന്നത്രേ സ്വാമിമതമാകുന്നതു്.

നികാരോ വിപ്രകാരസ്സ്യാദാകാരസ്ത്വിംഗ ഇംഗിതം
പരിണാമോ വികാരോ ദ്വേ സമേ വികൃതിവിക്രിയേ 15

നികാരഃ വിപ്രകാരഃ (ഏ-ം നാ) അപകാരത്തിന്റെ പേർ. ആകാരഃ ഇംഗഃ (ഏ-ം നാ) ഇംഗിതാ (ക്ലീ) ന-ം അഭിപ്രായത്തിനു് അനുരൂപ

യായ ചേഷ്ടയുടെ പേർ. പരിണാമഃ വികാരഃ (പു-ം നാ) വികൃതിഃ വിക്രിയാ (പു-ം സ്ത്രീ) ര്-ം അവസ്ഥാന്തരപ്രാപ്തിയുടെ പേർ.

അപഹാരസ്ത്വപചയസ്സമാഹാരസ്സമുച്ചയഃ
പ്രത്യാഹാര ഉപാദാനം വിഹാരസ്തു പരിക്രമഃ 16

അപഹാരഃ അപചയഃ (പു-ം നാ) അപഹരണത്തിന്റെ പേർ. അന്യന്റെ ധനത്തെ അവന്റെ ഇച്ഛകൂടാതെ കൈവശമാക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സമാഹാരഃ സമുച്ചയഃ (പു-ം നാ) പലതുമൊന്നായി കൂട്ടുക എന്നതിന്റെ പേർ. പ്രത്യാഹാരഃ (നാ) ഉപാദാനം (ക്ലീ) പു-ം ഇന്ദ്രിയാകർഷണത്തിന്റെ പേർ; സ്വീകാരത്തിന്റെ പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. വിഹാരഃ പരിക്രമഃ (പു-ം നാ) പാദങ്ങൾകൊണ്ടുള്ള സഞ്ചാരത്തിന്റെ പേർ.

അഭിഹാരോ വിഹരണം നിഹാരോഭ്യവകർഷണം
അനുഹാരോനുകാരസ്സ്യാദിത്ഥസ്യാവഗമേ വ്യയഃ 17

അഭിഹാരഃ (നാ) അഭിഹരണം (ക്ലീ) പു-ം മോഷണത്തിന്റെ പേർ. നിഹാരഃ (നാ) അഭ്യവകർഷണം (ക്ലീ) പു-ം പുറത്താക്കുക എന്നതിന്റെ പേർ. അനുഹാരഃ അനുകാരഃ (പു-ം നാ) അനുകരണത്തിന്റെ പേർ. അന്യന്റെ കർമ്മമെന്നപോലെയുള്ള കർമ്മത്തെ അന്യൻ ചെയ്യുന്നതിന്റെ അനുകരണമാകുന്നു. വ്യയഃ (നാ) ചിലവിന്റെ പേർ.

പ്രവാഹസ്തു പ്രവൃത്തിഃ സ്യാൽ പ്രവാസോ ഗമനം ബഹിഃ
വിയാമോ വിയമോ യാമോ യമസ്സംയാമസംയമൌ 18

പ്രവാഹഃ (നാ) പ്രവൃത്തിഃ (സ്ത്രീ) പു-ം ജലാദിയുടെ നിരന്തരഗമനത്തിന്റെ പേർ. പ്രവാസഃ (നാ) ബഹിർഗ്ഗമനത്തിന്റെ പേർ. വിയാമഃ വിയമഃ യാമഃ യമഃ സംയാമഃ സംയമഃ (നു-ം നാ) സംയമത്തിന്റെ പേർ. സംയമമെന്നതു് അഹിംസാ സത്യം ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങിയുള്ളതാകുന്നു.

ഹിംസാകർമ്മാഭിചാരഃ സ്യാജ്ജാഗര്യാ ജാഗരാ ദ്വയോഃ
വിഷ്ലാന്തരായഃ പ്രത്യൂഹസ്സ്യാദുപഷ്ലാന്തികാശ്രയേ 19

ഹിംസാകർമ്മ (ക്ലീ) അഭിചാരഃ (നാ) പു-ം മാന്ത്രികമായ മാരണാദികർമ്മത്തിന്റെ പേർ. ജാഗര്യാ (സ്ത്രീ) ജാഗരാ (സ്ത്രീ) ജാഗരഃ എന്നു പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പു-ം ജാഗരണത്തിന്റെ പേർ. ജാഗരണം ഉറങ്ങാതെയുള്ള ഇരിപ്പു്. വിഷ്ലഃ അന്തരായഃ പ്രത്യൂഹഃ (നു-ം നാ) വിഘ്നത്തിന്റെ പേർ. ഉപഷ്ലഃ (നാ) അടുത്ത ആശ്രയത്തിന്റെ പേർ.

നിവേശ ഉപഭോഗഃ സ്യാൽ പരിസ്പ്ദഃ പരിക്രിയാ
വിധുരം തു പ്രവിശ്ലേഷോഭിപ്രായഃ ഖന്ദ ആശയഃ 20

നിവേശഃ ഉപഭോഗഃ (ഷ-ം നാ) അനുഭവത്തിന്റെ പേർ. പരിസപ്പഃ (നാ) പരിക്രിയാ (സ്ത്രീ) ഷ-ം നാലുപുറവുമുള്ള നടപ്പിന്റെ പേർ. വിധുരം (ക്ലീ) പ്രവിശ്ലേഷഃ (നാ) ഷ-ം അത്യന്തവിയോഗത്തിന്റെ പേർ. അത്യന്തവിയോഗം=ഏറാവുമുള്ള വേർപാട്ട്. അഭിപ്രായഃ ഛന്ദഃ ആശയഃ (ന-ം നാ) അഭിപ്രായത്തിന്റെ പേർ.

സംക്ഷേപണം സമസനം പയ്യവസ്ഥാ വിരോധനം
പരിസയ്യാ പരീസാരഃ സ്യാദാസ്യാ താസനാ സ്ഥിതിഃ 21

സംക്ഷേപണം സമസനം (ഷ-ം ക്ലീ) ചുരുക്കത്തിന്റെ പേർ. പയ്യവസ്ഥാ (സ്ത്രീ) വിരോധനം (ക്ലീ) ഷ-ം വിരോധത്തിന്റെ പേർ. പരിസയ്യാ (സ്ത്രീ) പരീസാരഃ (നാ) ഷ-ം എല്ലാ പ്രദേശങ്ങളിലുമുള്ള നടപ്പിന്റെ പേർ. ആസ്യാ ആസനാ സ്ഥിതിഃ (ന-ം സ്ത്രീ) ഇരിപ്പിന്റെ പേർ.

വിസ്താരോ വിഗ്രഹോ വ്യാസസ്തു ശബ്ദസ്യ വിസ്തരഃ
സംവാഹനം മർദ്ദനം സ്യാദപിനാശഃ സ്യാദദർശനം 22

വിസ്താരഃ വിഗ്രഹഃ വ്യാസഃ (ന-ം നാ) പരപ്പിന്റെ പേർ. വിസ്തരഃ (നാ) ശബ്ദത്തിന്റെ പരപ്പിന്റെ പേർ. സംവാഹനം മർദ്ദനം (ഷ-ം ക്ലീ) അംഗമർദ്ദനത്തിന്റെ പേർ. അംഗമർദ്ദനമെന്നതു കാലു മുതലായ ശരീരാവയവങ്ങളെ തലോടുകയാകുന്നു. വിനാശഃ (നാ) അദർശനം (ക്ലീ) ഷ-ം നാശത്തിന്റെ പേർ.

സംസ്തവഃ സ്യാൽ പരിചയഃ പ്രസരസ്തു വിസർപ്പണം
നീവാകസ്തു പ്രയാമഃ സ്യാൽ സന്നിധിസ്സന്നികർഷണം 23

സംസ്തവഃ പരിചയഃ (ഷ-ം നാ) പരിചയത്തിന്റെ പേർ. പ്രസരഃ (നാ) വിസർപ്പണം (ക്ലീ) ഷ-ം പ്രസരണത്തിന്റെ പേർ. നിവാകഃ പ്രയാമഃ (ഷ-ം നാ) ധനധാന്യാദികളിലുള്ള ആദരാതിശയത്തിന്റെ പേർ. സന്നിധിഃ (നാ) സന്നികർഷണം (ക്ലീ) ഷ-ം അടുപ്പത്തിന്റെ പേർ.

ലവോഭിലാവോ ലവനോ നിഷ്ലാവഃ ലവനേ ലവഃ
പ്രസ്താവഃ സ്യാദവസരസ്സുസരസ്സുത്രവേഷ്ടനം 24

ലവഃ അഭിലാവഃ (ഷ-ം നാ) ലവനം (ക്ലീ) ന-ം കൊയിത്തിന്റെ പേർ. നിഷ്ലാവഃ (നാ) ലവനം (ക്ലീ) ലവഃ (നാ) ന-ം ചേരുക എന്നതിന്റെ പേർ. പ്രസ്താവഃ അവസരഃ (ഷ-ം നാ) അവസരത്തിന്റെ പേർ. സുസരഃ (നാ) സൂത്രവേഷ്ടനം (ക്ലീ) നെയ്യുന്നവരുടെ നൂലു ചുറ്റലിന്റെ പേർ.

പ്രജനഃ സ്യാദവസരഃ പ്രശ്രയപ്രണയൌ സമൌ
ധീശക്തിസ്സിദ്ധ്യുമോസ്ത്രീ തു സംക്രമോ ദൃഗ്സഞ്ചരഃ 25

പ്രജനഃ ഉപസരഃ (ഥ-ം നാ) ഗർഭഗ്രഹണത്തിന്റെ പേർ. പ്രശ്രയഃ പ്രണയഃ (ഥ-ം നാ) പ്രേമത്തിന്റെ പേർ. ധീശക്തിഃ (സ്ത്രീ) നിഷ്ക്രമഃ (നാ) ഥ-ം ബുദ്ധിസാമർത്ഥ്യത്തിന്റെ പേർ. സംക്രമഃ ദുർഗ്ഗസഞ്ചരഃ (ഥ-ം നാ) നടപ്പാൻ വഹിയാത്ത മാർഗ്ഗത്തിന്റെ പേർ. സംക്രമശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടുമാം.

പ്രത്യൂൽക്രമഃ പ്രയോഗാർത്ഥഃ പ്രക്രമഃ സ്യാദുപക്രമഃ
സ്യാദഭ്യാദാനമുദ്ഘാത ആരംഭസ്സംഭ്രമസ്ത്വരാ 26

പ്രത്യൂൽക്രമഃ പ്രയോഗഃ (ഥ-ം നാ) യുദ്ധത്തിനായിക്കൊണ്ടുള്ള അത്യുത്സാഹത്തിന്റെ പേർ. പ്രക്രമഃ ഉപക്രമഃ (ഥ-ം നാ) പ്രഥമാരംഭത്തിന്റെ പേർ. അഭ്യാദാനം (ക്ലീ) ഉദ്ഘാതഃ ആരംഭഃ (ഥ-ം നാ) ന-ം ആരംഭമാത്രത്തിന്റെ പേർ. പ്രക്രമാദി അഞ്ചും ആരംഭത്തിന്റെ പേർ എന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. സംഭ്രമഃ (നാ) ത്വരാ (സ്ത്രീ) ഥ-ം സംഭ്രമത്തിന്റെ പേർ. (സംഭ്രമം=ഉഴച്ച്).

പ്രതിബന്ധഃ പ്രതിഷ്ടംഭോവനായസ്സ നിപാതനം
ഉപലംഭസ്ത്വനുഭവസ്സമാലംഭോ വിലേപനം 27

പ്രതിബന്ധഃ പ്രതിഷ്ടംഭഃ (ഥ-ം നാ) തടവിന്റെ പേർ. അവനായഃ (നാ) നിപാതനം (ക്ലീ) ഥ-ം കീഴ്പ്പോട്ട കൊണ്ടുപോകുന്നതിന്റെ പേർ. ഉപലംഭഃ അനുഭവഃ (ഥ-ം നാ) ഇന്ദ്രിയാർത്ഥങ്ങളുടെ സാമീപ്യംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ജ്ഞാനത്തിന്റെ പേർ. സമാലംഭഃ (നാ) വിലേപനം (ക്ലീ) ഥ-ം കുങ്കുമാദിലേപനത്തിന്റെ പേർ.

വിപ്രലംഭോ വിപ്രയോഗോ വിലംഭസ്ത്വതിസജ്ജനം
വിശ്രാവസ്തു പ്രതിഖ്യാതിരവേക്ഷാ പ്രതിജാഗരഃ 28

വിപ്രലംഭഃ വിപ്രയോഗഃ (ഥ-ം നാ) രാഗികളായ സ്ത്രീപുമാന്മാരുടെ അന്യോന്യവിരഹത്തിന്റെ പേർ. വിശ്രാവഃ (നാ) പ്രതിഖ്യാതിഃ (സ്ത്രീ) ഥ-ം അപ്രസിദ്ധിയുടെ പേർ. അവേക്ഷാ (സ്ത്രീ) പ്രതിജാഗരഃ (നാ) ഥ-ം ദൃഷ്ടിയുറപ്പിച്ചിട്ടുള്ള കാഴ്ചയുടെ പേർ.

നിപാനിപൌ പാഠേ തേമസ്തേമൌ സമുന്ദനേ
ആദീനവാസ്രവൌ ക്ലേശേ മേളനേ സംഗസംഗമൌ 29

നിപാനഃ നിപാഃ പാഠഃ (ന-ം നാ) പഠനത്തിന്റെ പേർ. തേമസ്തേമഃ (ഥ-ം നാ) സമുന്ദനം (ക്ലീ) ന-ം നനവിന്റെ പേർ. ആദീനവഃ ആസ്രവഃ ക്ലേശഃ (ന-ം നാ) ക്ലേശത്തിന്റെ പേർ. മേളനം (ക്ലീ) സംഗഃ സംഗമഃ (ഥ-ം നാ) ന-ം തമ്മിൽ ചേരുന്നതിന്റെ പേർ.

സംവീക്ഷണം വിചയനം മാർഗ്ഗണം മൃഗണാ മൃഗഃ
പരിരംഭഃ പരിഷ്വംഗസ്സംശ്ലേഷ ഉപഗൂഹനം 30

സംവീക്ഷണം വിചയനം മാർഗ്ഗണം (ന-ം ക്ലീ) മൃഗണം (സ്ത്രീ) മൃഗഃ (നാ) ര-ം അന്വേഷണത്തിന്റെ പേർ. പരിരംഭഃ പരിഷ്വംഗഃ സംശ്ലേഷഃ (ന-ം നാ) ഉപഗൂഹനം (ക്ലീ) ര-ം ആലിംഗനത്തിന്റെ പേർ.

നിവ്വർണ്ണനം തു നിധ്യാനം ദർശനാലോകനേക്ഷണം
പ്രത്യാഖ്യാനം നിരസനം പ്രത്യാദേശോ നിരാകൃതിഃ 31

നിവ്വർണ്ണനം നിധ്യാനം ദർശനം ആലോകനം ഈക്ഷണം (ര-ം ക്ലീ) ദർശനത്തിന്റെ പേർ. പ്രത്യാഖ്യാനം നിരസനം (ര-ം ക്ലീ) പ്രത്യാദേശഃ (നാ) നിരാകൃതിഃ (സ്ത്രീ) ര-ം നിഷേധിക്കുന്നതിന്റെ പേർ.

ഉപശായോ വിശായശ്ച പര്യ്യായശയനാർത്ഥകൌ
അർത്തനഞ്ച ജ്യതീയാ ച ഹ്വണീയാ ച ഹ്വണാർത്ഥകാഃ 32

ഉപശായഃ വിശായഃ (ര-ം നാ) ക്രമേണ ഉള്ള ഉറക്കത്തിന്റെ പേർ. (ഇതു കാവല്ക്കാക്കു നാഴികക്രമേണ വരുന്നതാകുന്നു.) അർത്തനം (ക്ലീ) ജ്യതീയാ ഹ്വണീയാ ഹ്വണാ (ന-ം സ്ത്രീ) ര-ം ജ്യേഷ്ഠയുടെ പേർ. അർത്തനാടികൾ നാലും ദയയുടെ പേരെന്നും ലജ്ജയുടെ പേരെന്നും പക്ഷഭേദങ്ങൾ കാണുന്നുണ്ട്.

സ്യാദ്വ്യത്യാസോ വിപര്യ്യാസോ വ്യത്യയശ്ച വിപര്യ്യയേ
പര്യ്യയോതിക്രമസ്തസ്മിന്നതിപാത ഉപാത്യയഃ 33

വ്യത്യാസഃ വിപര്യ്യാസഃ വ്യത്യയഃ വിപര്യ്യയഃ (ര-ം നാ) പകർച്ചയുടെ പേർ. പര്യ്യയഃ അതിക്രമഃ അതിപാതഃ ഉപാത്യയഃ (ര-ം നാ) അതിക്രമത്തിന്റെ പേർ.

പ്രേഷണം യൽ സമാഹൂയ തത്ര സ്യാൽ പ്രതിശാസനം
സംസ്ഥാവഃ സ്യാൽ കൃതുഷു യാ സ്ഥിതിർഭ്രമിട്ട്വിജന്മനാം 34

പ്രതിശാസനം (ക്ലീ) ഭൃത്യന്മാരെ വിളിച്ചു പറഞ്ഞയയ്ക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സംസ്ഥാവഃ (നാ) യാഗത്തിങ്കൽ ഉദ്ഗാതാക്കന്മാർ നിന്നു സ്തുതിക്കും സ്ഥലത്തിന്റെ പേർ.

നിധായ തക്ഷ്യതേ യത്ര കാഷ്ഠേ കാഷ്ഠം സ ഉദ്ഘനഃ
സ്കംബഘ്നസ്തു സ്കംബഘ്നഃ സ്കംബോ യേന നിഹന്യതേ 35

ഉദ്ഘനഃ (നാ) ചെത്താനുള്ള മരത്തിന്റെ താഴെ വെയ്ക്കുന്ന മരത്തിന്റെ പേർ. സ്കംബഘ്നഃ സ്കംബഘ്നഃ (ര-ം നാ) പുല്ലുരാകിലും കൂത്തി

പ്പറിക്കാനുള്ള സാധനത്തിന്റെ പേർ. തണ്ടറുക്കും കത്തിയുടെ പേർ എന്നും കാണ്മാനുണ്ട്.

ആവിധോ വിധ്യതേ യേന തത്ര വിഷ്കഃ സമേ നിംഗഃ
ഉൽകാരശ്ച നികാരശ്ച ധൌധാന്യോൽക്ഷേപണാത്ഥകൌ

ആവിധഃ (നാ) കുത്തുവാനുള്ള ആയുധത്തിന്റെ പേർ. നിംഗഃ (നാ) നീളവും വീതിയും കനവും സമമായ മരം മുതലായതിന്റെ പേർ. ഉൽകാരഃ നികാരഃ (പു-ം നാ) ധാന്യോൽക്ഷേപണത്തിന്റെ പേർ. ധാന്യോൽക്ഷേപണം=നെല്ല കാറ്റത്തിട്ടുക.

നിഗാരോദ്ഗാരവിക്ഷാവോദ്ഗ്രാഹാസ്തു ഗരണാദിഷു
ആരത്യുപരതിവിരതയ ഉപരാമേഥാസ്ത്രിയാന്തു നിഷ്കേവഃ
നിഷ്ക്യൂതിർന്നിഷ്കേവനനിഷ്ഠീവനമിത്യഭിന്നാനി
ജവനേ ജൂതിസ്ത്വരിതിസ്ത്വവസാനേ സ്യാദഥ ജവരോ ജൂത്തിഃ

നിഗാരഃ (നാ) വിഴുങ്ങലിന്റെ പേർ. ഉദ്ഗാരഃ (നാ) തേട്ടലിന്റെ പേർ; ഛർദ്ദിയുടെ പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. വിക്ഷാവഃ (നാ) തുമ്മലിന്റെ പേർ. ഉദ്ഗ്രാഹഃ (നാ) മേൽപ്പോട്ടെടുക്കുന്നതിന്റെ പേർ. ആരതിഃ ഉപരതിഃ വിരതിഃ (സ-ം സ്ത്രീ) ഉപരാമഃ (നാ) ര-ം നിവൃത്തിയുടെ പേർ. നിഷ്കേവഃ (നാ) നിഷ്ക്യൂതിഃ (സ്ത്രീ) നിഷ്കേവനം നിഷ്ഠീവനം (പു-ം ക്ലീ) ര-ം തുപ്പുക എന്നതിന്റെ പേർ. ജവനം (ക്ലീ) ജൂതിഃ (സ്ത്രീ) പു-ം വേഗത്തിന്റെ പേർ. ത്വരിതിഃ (സ്ത്രീ) അവസാനം (ക്ലീ) പു-ം അവസാനത്തിന്റെ പേർ. ജവരഃ (നാ) ജൂത്തിഃ (സ്ത്രീ) പു-ം പനിയുടെ പേർ.

ഉദജസ്തു പശുപ്രേരണമകരണിരിത്യാദയശ്ചാപേ
ഗോത്രാന്തേഭ്യസ്തസ്യ വൃന്ദമിത്യൌപഗവകാദികം 39

ഉദജഃ (നാ) പശുപ്രേരണം (ക്ലീ) പു-ം പശുക്കളെ തെളിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. അകരണിഃ (സ്ത്രീ) ചെയ്യായ്കയുടെ പേർ. ശാപേ എന്നുണ്ടാകയാൽ നിന്ദിച്ചു പറയുന്ന വാക്കിൽ ചേർത്തിട്ടല്ലാതെ അകരണിഃ ഇത്യാദികളെ പ്രയോഗിക്കരുത്. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് അജീവനിഃ ഇത്യാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. ആഃ പാപ കഥമകരണ്യാ ന ലജ്ജസേ അജീവനി സ്നേ ശാ ട്ടയാൽ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ഗോത്രാന്തേഭ്യ ഇത്യാദിയായ അർദ്ധശ്ലോകത്തിനു ഗോത്രപ്രത്യയാന്തങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളിൽനിന്നു പരമായിട്ടു സമൂഹാർത്ഥപ്രത്യയം ചേർന്നാൽ ഔപഗവക ഇത്യാദികളായ ശബ്ദങ്ങളുണ്ടാകുമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഔപഗവകം (ക്ലീ) ഔപഗവന്മാരുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഔപഗവന്മാർ=ഉപഗു എന്നവന്റെ പുത്രന്മാർ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ടു ഗാഗ്ര്യകം ദാക്ഷകം ഇത്യാദികളെ സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു.

ആപൂപികം ശാഷ്കുലികമേവമാദ്യമചേതസാം
മാണവാനാന്തു മാണവ്യം സഹായാനാം സഹായതാ 40

ആപൂപികം (ക്ലീ) അപൂപസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. അപൂപം=അപ്പം. ശാഷ്കുലികം (ക്ലീ) ശഷ്കുലിസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ശഷ്കുലി=മുറുക്ക്. ഏവമാദ്യമചേതസാമെന്നതിനു മേല്പറയപ്പെട്ട ആപൂപികശാഷ്കുലികശബ്ദങ്ങളെന്നപോലെ ജഡവാചികളായ സംഘാദികളില്ലെന്നും സമൂഹപ്രത്യയത്തെ ചേർത്താൽ സാകുതവാദിശബ്ദങ്ങൾ സകുതസമൂഹാദിവാചകങ്ങളായി സിദ്ധിക്കുന്നതാകയാൽ അതുകളെ സ്വയമായി ഊഹിച്ചുകൊൾക എന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. മാണവ്യം (ക്ലീ) മാണവന്മാരുടെ സമൂഹത്തിന്റെ പേർ. മാണവന്മാർ=ബാലന്മാർ. സഹായതാ (സ്ത്രീ) സഹായസമൂഹത്തിന്റെ പേർ.

ഫല്യാ ഫലാനാം ബ്രാഹ്മണ്യബാഡവേ തു ദ്വിജന്മനാം
ദ്വേ പർശുകാനാം പൃഷ്ഠാനാം പാർശ്വം പൃഷ്ഠ്യമനുക്രമാൽ 41

ഫല്യാ (സ്ത്രീ) ഫലസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ബ്രാഹ്മണ്യം ബാഡവ്യം (ദ്വ-ം ക്ലീ) ബ്രാഹ്മണസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പാർശ്വം (ക്ലീ) പർശുകാസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പർശുകാ അസ്ഥിവിശേഷം. പൃഷ്ഠ്യം (ക്ലീ) പൃഷ്ഠസമൂഹത്തിന്റെ പേർ.

ഖലാനാം ഖലിനീ ഖല്യാപ്യഥ മാനുഷ്യകം നൃണാം
ഗ്രാമതാ ജനതാ ധൂമ്യാ പാശ്യാ ഗല്യാ വൃഥകീ വൃഥകീ 42

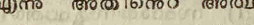
അപി സാഹസ്രകാരീഷവാമ്മണാഥർവ്വണാദികം 43

ഖലിനീ ഖല്യാ (ദ്വ-ം സ്ത്രീ) ഖലസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. മാനുഷ്യകം (ക്ലീ) മനുഷ്യസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഗ്രാമതാ (സ്ത്രീ) ഗ്രാമസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ജനതാ (സ്ത്രീ) ജനസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. പാശ്യാ (സ്ത്രീ) പാശസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഗല്യാ (സ്ത്രീ) ഗലസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഗലം=വലിയ ആറാടട. സാഹസ്രം (ക്ലീ) സഹസ്രസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. കാരീഷം (ക്ലീ) കരീഷസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. വാമ്മണം (ക്ലീ) വമ്മസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ആഥർവ്വണം (ക്ലീ) അഥർവ്വസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ആദിശബ്ദാർത്ഥം ചാമ്മണമിത്യാദികളാകുന്നു. ചാമ്മണം=ചമ്മസമൂഹം.

നാനാത്ഥവർഗ്ഗം

നാനാത്ഥാഃ കേചി കാന്താദിവർഗ്ഗേഷ്വേവാത്ര കീർത്തിതാഃ
ഭൂരിപ്രയോഗാ യേ യേഷു വയ്യായേഷ്വേവ തേഷു തേ 1

നാനാർത്ഥങ്ങളായ ചില ശബ്ദങ്ങൾ ഇവിടെ കാന്താദികളായ അതാതുവഗ്ഗങ്ങളിൽ പഠയപ്പെട്ടുവാൻ പോകുന്നു. അതുകൾ മുൻപഠത്തെ പയ്യായപ്രകരണങ്ങളിൽ പഠയപ്പെട്ടിട്ടുമില്ല. ഇങ്ങനെ പൂർവ്വർദ്ധത്തിന്റെ സാരം. ഉദാഹരണം മാരുതേ വേധസി ബ്രഹ്മണേ പുംസി കഃ ഇത്യാദി ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ അർത്ഥം. യേ യേഷു ഭൂരിപ്രയോഗാഃ തേ തേഷു പയ്യായേഷു അപി കീർത്തിതാഃ എന്നു് ഉത്തരാർദ്ധപദങ്ങളുടെ അന്വയമാകുന്നു. യാവചില ശബ്ദങ്ങൾ യാവചില അർത്ഥങ്ങളിൽ വളരെ പ്രയോഗത്തോട്ടുകൂടിയതുകളാകുന്നുവോ, ആ ശബ്ദങ്ങൾ ആ അർത്ഥങ്ങളിൽ വർത്തിക്കുന്നതുകളായി അതാതിന്റെ പയ്യായങ്ങളുടെ പ്രകരണങ്ങളിലും പഠയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നു് അതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. അപി എന്നതുകൊണ്ടു കാന്താദിവഗ്ഗങ്ങളിലും പഠയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു എന്നതിനെ ബോധിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഉദാഹരണം ആകാശേ ത്രിദിവേ നാക ഇത്യാദിയാകുന്നു.

കാന്താഃ

ആകാശേ ത്രിദിവേ നാകോ ലോകസ്ത്വ ഭുവനേ ജനേ
പദ്യേ യശസി ച ശ്ലോകശ്ശരേ ഖഡ്ഗേ ച സായകഃ 2

നാകഃ (നാ) ആകാശത്തിന്റെയും സ്വർഗ്ഗത്തിന്റെയും പേർ. ലോകഃ (നാ) സ്വർഗ്ഗാദിലോകത്തിന്റെയും ജനത്തിന്റെയും പേർ. ശ്ലോകഃ (നാ) നാലുപാദങ്ങളോടുകൂടിയ ശബ്ദപ്രബന്ധത്തിന്റെയും യശസ്സിന്റെയും പേർ. സായകഃ (നാ) ശരത്തിന്റെയും ഖഡ്ഗത്തിന്റെയും പേർ.

ജംബുകൌ ക്രോഷ്ടുവരുണൌ പൂഗുകൌ ചവിചിടാഭകൌ
ആലോകൌ ദർശനോദ്യോതൌ ഭേരീപടഹമാനകൌ 3

ജംബുകഃ (നാ) കുറുക്കന്റെയും വരുണന്റെയും പേർ. പൂഗുകഃ (നാ) അവിലിന്റെയും ചെറിയ കൂട്ടിയുടെയും പേർ. ആലോകഃ (നാ) ദർശനത്തിന്റെയും പ്രകാശത്തിന്റെയും പേർ. ആനകഃ ഭേരീ എന്ന വാദ്യത്തിന്റെയും പടഹമെന്ന വാദ്യത്തിന്റെയും പേർ.

ഉത്സംഗചിഹ്നയോരങ്കഃ കളങ്കോങ്കാപവാടയോഃ
തക്ഷകോ നാഗവർദ്ധക്യോരർക്കഃ സ്ഫടികസൂര്യയോഃ 4

അങ്കഃ (നാ) മടിയുടെയും അടയാളത്തിന്റെയും പേർ. കളങ്കഃ (നാ) അടയാളത്തിന്റെയും അപവാദത്തിന്റെയും പേർ. തക്ഷകഃ (നാ) തക്ഷകനെന്ന സർപ്പത്തിന്റെയും ആശാരിയുടെയും പേർ. അർക്കഃ (നാ) സ്ഫടികത്തിന്റെയും ആദിത്യന്റെയും പേർ.

മാരുതേ വേധസി ബ്രുധ്നേ പുംസി കഃ കം ശിരോംബുനോഃ
സ്യാൽ പുലാകസ്തച്ഛ്രധാന്യേ സംക്ഷേപേ ഭക്തസിക്ഥകേ

കഃ (നാ) വായുവിന്റെയും ബ്രഹ്മാവിന്റെയും ആദിത്യന്റെയും പേർ. കം (ക്ലീ) ശിരസ്സിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. പുലാകഃ (നാ) പതിരിന്റെയും വിസ്താരമില്ലായ്മയുടെയും അന്നാവയവത്തിന്റെയും പേർ.

ഉലൂകേ കരിണഃ പുച്ഛമൂലോപാന്തേ ച പേചകഃ
കമണ്ഡലൌ ച കരകസ്സുഗതേ ച വിനായകഃ 6

പേചകഃ (നാ) ഉൗമനെന്ന പക്ഷിയുടെയും ആനയുടെ വാല്മൂടത്തിങ്കൽനിന്നു താഴേടത്തിന്റെയും പേർ. കരകഃ (നാ) കിണ്ടിയുടെയും താളിമാതളത്തിന്റെയും പേർ. വിനായകഃ (നാ) ബുദ്ധമുനിയുടെയും ഗണപതിയുടെയും ഗരുഡന്റെയും ഗുരുവിന്റെയും പേർ.

കിഷ്ടഃസ്തേവിതസ്തൌ ച ശുകകീടേ ച വൃശ്ചികഃ
പ്രതികൂലേ പ്രതീകം ത്രിഷേചകദേശേ തു പുംസ്യയം 7

കിഷ്ടഃ (നാ) മുസ്തപ്രമാണത്തിന്റെയും ചാണിന്റെയും പേർ. വൃശ്ചികഃ (നാ) കീടവിശേഷത്തിന്റെയും തേളിന്റെയും വൃശ്ചികരാശിയുടെയും പേർ. പ്രതീകം (ക്ലീ) തിലിംഗമാകിൽ പ്രതികൂലത്തിന്റെയും പുല്ലിംഗമാകിൽ അവയവത്തിന്റെയും പേർ.

സ്യാദ്ധ്രുതികം തു ത്രുനിംബേ കത്തൃണേ ത്രസ്തണേപി ച
ജ്യോൽസ്നികായാഞ്ച ശ്ലോകേ ച കോശാതക്യുത കൊഹലേ

സിതേ ച ഖദിരേ സോമവല്ക്കഃ സ്യാദഥ സിൽഹകേ
തിലകല്കേ ച പിണ്യാകോ ബാൽഹികം രാമഠേപി ച 9

ത്രുതികം (ക്ലീ) പുത്തിരിച്ചുണ്ടയുടെയും കത്തൃണമെന്ന പുല്ലിന്റെയും ത്രസ്തണമെന്ന പുല്ലിന്റെയും പേർ. കോശാതകീ (സ്ത്രീ) ചെകപീരച്ചെടിയുടെയും പീരച്ചെടിയുടെയും തവിഴാമയുടെയും പേർ. സോമവല്ക്കഃ (നാ) കുമിഴിന്റെയും വെൺകുരിങ്ങാലിയുടെയും തോമരായത്തിന്റെയും പേർ. പിണ്യാകഃ (നാ) പിണ്ണാക്കിന്റെയും കുന്തുരുക്കത്തിന്റെയും പേർ. ബാൽഹികം (ക്ലീ) കായത്തിന്റെയും ബാൽഹികദേശത്തിങ്കൽ പിറന്ന കുതിരയുടെയും പേർ. മേൽപ്രകാരമുള്ള കുതിരയെ പറയുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

മഹേന്ദ്രഗുൽഗുലൂലൂകവ്യാളഗ്രാഹിഷു കൌശികഃ
രുക്താവശങ്കാസാതങ്കഃ സപല്ലേപി ക്ഷുല്ലകസ്ത്രിഷു 10

കൌശികഃ (നാ) ദേവേന്ദ്രന്റെയും ഗൽഗുലുവിന്റെയും ഊമനെന്ന പക്ഷിയുടെയും പാമ്പിനെ പിടിക്കുന്നവന്റെയും പേർ. ആതങ്കഃ (നാ) രോഗത്തിന്റെയും ദുഃഖത്തിന്റെയും ശങ്കയുടെയും പേർ. ക്ഷുല്ലകഃ ഏറ്റവുമല്പനായവന്റെയും ചെറിയവന്റെയും പേർ. ക്ഷുല്ലകശബ്ദം വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളോടും കൂടിയതാകുന്നു.

ജൈവാതൃകസ്ത്വശാങ്കേപി ധുരേപ്യശ്വസ്യ വത്സകഃ
വ്യാഘ്രേപി പുണ്ഡരീകോ നാ യവാന്യാമപി ദീപ്യകഃ 11

ജൈവാതൃകഃ (നാ) ചന്ദ്രന്റെയും ദീർഘായുസ്സായുള്ളവന്റെയും പേർ. വത്സകഃ (നാ) കുതിരക്കുമ്പിന്റെയും കാടടിയാനെന്ന പക്ഷിയുടെയും പേർ. പുണ്ഡരീകഃ (നാ) വ്യാഘ്രത്തിന്റെയും നപുംസകമായാൽ വെളുത്ത താമരപ്പൂവിന്റെയും പേർ. ദീപ്യകഃ (നാ) ജീരകത്തിന്റെയും അയമോദകത്തിന്റെയും പേർ.

സാലാവൃകഃ കപിക്രോഷ്ടൃ ശ്വാനസ്സുവർണ്ണേപി ഗൈരികം
പീഡാത്ഥേപി വ്യളീകം സ്യാദളീകഞ്ച പ്രിയേന്യതേ 12

സാലാവൃകഃ (നാ) കുരങ്ങന്റെയും കുറുക്കന്റെയും ശ്വാവിന്റെയും പേർ. ഗൈരികം (ക്ലീ) സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും കാവിമണ്ണിന്റെയും പേർ. വ്യളീകം (ക്ലീ) ദുഃഖത്തിന്റെയും അപ്രിയത്തിന്റെയും പേർ. അളീകം (ക്ലീ) അപ്രിയത്തിന്റെയും അസത്യത്തിന്റെയും പേർ.

ശീലാനപായാവനൃകേ ദ്വേ ശല്ല്യേ ശകലവല്ക്കലേ
സാഷ്ടേ ശതേ സുവർണ്ണാനാം ഷോഡ്മ്യരോഷ്ടൃഷ്ണേ പലേ 13
ദീനാരേപി ച നിഷ്കോസ്രീ കല്ക്കോസ്രീ ശമലൈനസോഃ
ദംഭേപ്യഥ പിനാകോസ്രീ ശൂലശങ്കരധനുഷോഃ 14

അനൃകം (ക്ലീ) സ്വഭാവത്തിന്റെയും കലത്തിന്റെയും പേർ. ശല്ല്യം (ക്ലീ) ശകലത്തിന്റെയും തൊലിയുടെയും പേർ. നിഷ്കഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. സ്വർണ്ണത്തിന്റെ കഷ്ണങ്ങൾ നൂറെണ്ണം കൂടിയാൽ ഉണ്ടാകുന്നതിന്റെയും സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും പതക്കത്തിന്റെയും പലത്തിന്റെയും ദീനാരമെന്ന പേരോടുകൂടിയ നാണയത്തിന്റെയും പേർ. കല്ക്കഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. വിഷ്ണുവിന്റെയും പാപത്തിന്റെയും ശാഠ്യത്തിന്റെയും പേർ. പിനാകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശൂലത്തിന്റെയും ശിവന്റെ വില്ലിന്റെയും പേർ.

ധേനുകാ തു കരേണ്വാം ച മേഷ്യജായാം ച കാളികാ
കാരികാ യാതനാവൃത്ത്യോഃ കണ്ഡ്വാം കണ്ഡ്വൂഷ്ണേ 15

കരിഛസ്ഥാംഗ്രൗ പദ്മബീജകോശ്യാം ത്രിഷ്ടുത്തരേ
വൃന്ദാരകൌ തുപിമുഖ്യാവേകേ മുഖ്യാന്യകേവലാഃ 16

ധേനുകാ (സ്ത്രീ) പിടിയാനയുടെയും നവപ്രസൂതയായ പശുവിന്റെയും പേർ. കാളികാ (സ്ത്രീ) മേഘസമൂഹത്തിന്റെയും കാളീ എന്ന ദേവിയുടെയും പേർ. കാരികാ (സ്ത്രീ) കഠിനവേദനയുടെയും ഗ്രന്ഥവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. യാതനാകൃത്യോഃ എന്നുമാം. അങ്ങനെയായാൽ കഠിനവേദനയുടെയും ക്രിയയുടെയും പേർ എന്നു വ്യാഖ്യാനിക്കുകയും വേണം. കണ്ണികാ (സ്ത്രീ) കണ്ണാഭരണത്തിന്റെയും ആനയുടെ തുമ്പിക്കയ്യിന്റെ അഗ്രത്തിന്റെയും കയ്യിന്റെ നടുവിരലിന്റെയും താമരപ്പൂവിന്റെ അകത്തുള്ള ബീജകോശത്തിന്റെയും പേർ. ത്രിഷ്ടുത്തരേ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻപോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥം. വൃന്ദാരകഃ സൌന്ദര്യമുള്ളവന്റെയും കൂട്ടത്തിൽ മുഖ്യനായിട്ടുള്ളവന്റെയും പേർ. ഏകഃ മുഖ്യന്റെയും അന്യന്റെയും സഹായത്തോടുകൂടാത്തവന്റെയും പേർ.

സ്യാദ്ഭാംഭികഃ കൌക്കുടികോ യശ്ചാക്ഷ്ണോരിതേക്ഷണഃ
ലാലാടികഃ പ്രഭോർഭാവദർശീ കാര്യാക്ഷമശ്ച യഃ 17

കൌക്കുടികഃ (നാ) മായാവിയായിരിക്കുന്നവന്റെയും ദൂരദൃഷ്ടിയില്ലാത്തവന്റെയും പേർ. ലാലാടികഃ (നാ) പ്രഭുഭാവത്തെ അറിയുന്നവന്റെയും കാര്യങ്ങളിൽ അസമർത്ഥനായിരിക്കുന്നവന്റെയും പേർ.

ഭ്രഷ്ടന്നിതംബവലയ ചക്രേഷു കടകോസ്ത്രിയാം
സൂച്യഗ്രേ ക്ഷുദ്രശത്രൌ ച രോമഹർഷേ ച കണ്ടകഃ 18

കടകഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പല്ലുതമദ്ധ്യത്തിന്റെയും വളയുടെയും രാഷ്ട്രത്തിന്റെയും പേർ. രാഷ്ട്രം=രാജ്യം. കണ്ടകഃ (നാ) സൂചിയുടെ അഗ്രത്തിന്റെയും അല്പനായ ശത്രുവിന്റെയും രോമാഞ്ചത്തിന്റെയും പേർ. മേൽവിവരിച്ച ശ്ലോകവും പാകൌ പക്ഷിശിശു ഇത്യാദി നാല്വ ശ്ലോകങ്ങളും മൂലാന്തർഭൂതങ്ങളല്ലാ എന്നു മഹേശ്വരടീകയിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതുകളെ മേപ്പടി ടീകാകാരൻ വ്യാഖ്യാനിച്ചിട്ടുമില്ല. അതുകളിൽവെച്ചു് ഒന്നാമത്തേതു് ഇപ്രദേശങ്ങളിൽ അനേകപുസ്തകങ്ങളിൽ കാണുകയാലും പഠിച്ചുവരികയാലും അതിനെ മേൽപ്രകാരം വിവരിച്ചു എന്നും ശിഷ്ടങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ഖാന്താഃ

മയൂഖസ്ഥചിഹ്നകരജ്വാലാസഞ്ജ്ഞാണൌ ശിഖീമുഖൌ
ശംഖോ നിധൌ ലലാടാസ്ഥി കം ഖൌന സ്ത്രീന്ദ്രിയേപി ഖം
ഘ്രണേജ്വാലേ അപി ശിഖേ

മയൂഖഃ (നാ) ശോഭയുടെയും രശ്മിയുടെയും ജ്വാലയുടെയും പേർ. ശിലീമുഖഃ (നാ) വണ്ടിന്റെയും ശരത്തിന്റെയും പേർ. ശംഖഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ശംഖനിധിയുടെയും നെറ്റിയെല്ലിന്റെയും ശംഖിന്റെയും പേർ. ഖം (ക്ലീ) ഇന്ദ്രിയത്തിന്റെയും ആകാശത്തിന്റെയും പേർ. ശിഖാ (സ്ത്രീ) രശ്മിയുടെയും ജ്വാലയുടെയും പേർ.

ഗാന്ധ്യഃ

ശൈലവൃക്ഷൌ നഗാവഗൌ
ആശുഗൌ വായുവിശിഖൌ ശരാക്ഷവിഹഗാഃ ഖഗാഃ 20

നഗഃ അഗഃ (പു-ം നാ) പർവ്വതത്തിന്റെയും വൃക്ഷത്തിന്റെയും പേർ. ആശുഗഃ (നാ) വായുവിന്റെയും ശരത്തിന്റെയും പേർ. ഖഗഃ (നാ) ശരത്തിന്റെയും ആദിത്യന്റെയും പക്ഷിയുടെയും പേർ.

പതംഗൌ പക്ഷിസൂര്യൌ ച പൂഗഃ ക്രമുകവൃന്ദയോഃ
പശവോപി മൃഗാ വേഗഃ പ്രവാഹജവയോരപി 21

പതംഗഃ (നാ) പക്ഷിയുടെയും സൂര്യന്റെയും പേർ. പൂഗഃ (നാ) കഴുങ്ങുമരത്തിന്റെയും സമൂഹത്തിന്റെയും പേർ. മൃഗഃ (നാ) പശുക്കളുടെയും മകയിരമെന്ന നക്ഷത്രത്തിന്റെയും അന്വേഷണത്തിന്റെയും പേർ. വേഗഃ (നാ) നീരൊഴുക്കത്തിന്റെയും പ്രവൃത്തികളിൽ താമസമില്ലായ്മയുടെയും പേർ.

പരാഗഃ കൌസുമേ രേണൌ സ്നാനീയാദൌ രജസ്യപി
ഗജേപി നാഗമാതംഗാവപാംഗസ്ഥിലകേപി ച 22

പരാഗഃ (നാ) പൂമ്പൊടിയുടെയും സ്നാനസാധനമായ ഗന്ധച്ചൂർണ്ണം മുതലായതിന്റെയും പേർ. നാഗഃ മാതംഗഃ (പു-ം നാ) ഗജത്തിന്റെ പേർ. മേൽപറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളിൽവെച്ചു നാഗശബ്ദം സർപ്പത്തിന്റെയും മാതംഗശബ്ദം ചണ്ഡാലന്റെയും പേരാകും. അതുഹേതുവായിട്ടു രണ്ടും നാനാർത്ഥങ്ങളുതന്നെ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക.

സത്ത്വസ്വഭാവനിർമ്മോക്ഷനിശ്ചയാധ്യായസൃഷ്ടിഷു
യോഗസ്സന്നഹനോപായധ്യാനസംഗതിയുക്തിഷു 23

സത്ത്വഃ (നാ) സ്വഭാവത്തിന്റെയും ത്യാഗത്തിന്റെയും നിശ്ചയത്തിന്റെയും അഭ്യുപായത്തിന്റെയും സൃഷ്ടിയുടെയും പേർ. യോഗഃ (നാ) ചട്ട മുതലായതിന്റെയും സാമാദ്യുപായത്തിന്റെയും ധ്യാനത്തിന്റെയും സംഗതിയുടെയും യുക്തിയുടെയും പേ

ഭോഗസ്സുഖേ സ്ത്യാദിഷ്ടതാവഹേശ്ച ഫണകായയോഃ
ചാതകേ ഹരിണേ പുംസി സാരംഗസ്ത്വബലേ ത്രിഷു 24

ഭോഗഃ (നാ) സുഖത്തിന്റെയും വേശ്യാദികൾക്കു കൊടുക്കുന്ന വില യുടെയും പാമ്പിൻപടത്തിന്റെയും പാമ്പിൻശരീരത്തിന്റെയും പേർ. സാരംഗഃ (നാ) വേഴാമ്പലിന്റെയും മാനിന്റെയും പേർ. ചിത്രവർണ്ണത്തോടുകൂടിയതിന്റെയുമാം. എന്നാൽ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളും സാരംഗശബ്ദത്തിനുണ്ടെന്നറിഞ്ഞുകൊൾക.

കപൌ ച പ്ലവഗസ്ത്വാപേ തദ്ഭിക്ഷംഗഃ പരാഭവേ
യാനാദ്യംഗേ യുഗഃ പുംസി യുഗം യുഗ്മേ കൃതാദിഷു 25

പ്ലവഗഃ (നാ) വാനരന്റെയും തവളയുടെയും പേർ. അഭിക്ഷംഗഃ (നാ) ശാപത്തിന്റെയും തിരസ്കാരത്തിന്റെയും പേർ. യുഗഃ (നാ) നകത്തിന്റെ പേർ. നപുംസകമായാൽ ഇരട്ടയുടെയും കൃതം തേത ദ്വാപരം കലി എന്നിപ്രകാരമുള്ള നാലു കാലഭേദങ്ങളുടെയും പേർ.

സപ്തർഷ്വ പശ്വവാഗപ്രാദിങ്നേത്രഘ്നണിഭ്രജലേ
ലക്ഷ്യാദ്യഷ്ട്യാ സ്ത്രിയാം പുംസി ഗൌല്ലിംഗം ചിഹ്നശേഫ

(സോഃ 26

ഗൌഃ സപ്തർഷിത്തിന്റെയും ശരത്തിന്റെയും പശുവിന്റെയും വാക്കിന്റെയും കാളയുടെയും വജ്രത്തിന്റെയും ദിക്കിന്റെയും കണ്ണിന്റെയും രശ്മിയുടെയും ഭൂമിയുടെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. ലക്ഷ്യാദ്യഷ്ട്യാ സ്ത്രിയാം പുംസി എന്നുണ്ടാകയാൽ ഗോശബ്ദത്തിനു മേല്പറഞ്ഞ അർത്ഥങ്ങളിലുള്ള ലിംഗഭേദത്തെ ലക്ഷ്യാനുരോധേന ഗ്രഹിക്കേണമെന്നുള്ള അഭിപ്രായത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. സപ്തർഷി വൃഷം രശ്മി വജ്രം ഈ അർത്ഥങ്ങളിൽ പുല്ലിംഗമാകുന്നു. പശു കണ്ണ് ദിക്ക് ശരം ഭൂമി വാക്ക് ഈ അർത്ഥങ്ങളിൽ സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. ഇങ്ങനെ ഒരു കോശകാരന്റെ പക്ഷം. ഇവിടെ മതാന്തരവുമുണ്ട്. അതുഹേതുവായിട്ട ലക്ഷ്യാനുരോധംതന്നെ ശരണമെന്നറിക. ലിംഗം (ക്ലീ) അടയാളത്തിന്റെയും മേഢ്രത്തിന്റെയും പേർ.

ശൃംഗം പ്രാധാന്യസാനോശ്ച വരാംഗം മൂർദ്ധ്നഹ്യയോഃ
ഭഗം ശ്രീകാമമാഹാത്മ്യവീര്യ്യയത്നാർക്കകീർത്തിഷു 27

ശൃംഗം (ക്ലീ) പ്രാധാന്യത്തിന്റെയും പർവതശിഖരത്തിന്റെയും നാല്ക്കാലികളുടെ കൊമ്പിന്റെയും ഇടവകമെന്ന മരുന്നിന്റെയും പേർ. വരാംഗം (ക്ലീ) ശിരസ്സിന്റെയും യോനിയുടെയും പേർ. ഭഗം (ക്ലീ) ശ്രീയിന്റെയും കാമത്തിന്റെയും മാഹാത്മ്യത്തിന്റെയും വീര്യ്യത്തിന്റെയും പ്രയത്നത്തിന്റെയും ആദിത്യന്റെയും കീർത്തിയുടെയും പേർ. ആദിത്യനെ പറയുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമായിരിക്കുമെന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

ഘാന്താഃ

പരിഘഃ പരിഘാതേസ്സേപ്യാഘോ വൃന്ദേംഭസാം രയേ
മൂല്യ പൂജാവിധാവഗ്ഘാംഘോദ്ദുഃഖവ്യസനേഷ്വഘം 28

പരിഘഃ (നാ) ഹിംസയുടെയും ഇരിയുലയ്ക്കുയുടെയും ജ്യോതിശ്ശാസ്ത്ര പ്രസിദ്ധമായ നിത്യയോഗവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. ഓഘഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും ജലപ്രവാഹത്തിന്റെയും പേർ. അഗ്ഘഃ (നാ) വിലയുടെയും പൂജാകർമ്മത്തിന്റെയും പേർ. അഘം (ക്ലീ) പാപത്തിന്റെയും ദുഃഖത്തിന്റെയും വ്യസനത്തിന്റെയും പേർ.

ത്രിഷ്വിഷ്ടപ്പേ ലഘ്വഃ

ലഘ്വഃ ഇതിന്നു വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗവുമുണ്ട്. ഇഷ്ടമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും അല്പമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ.

ചാന്താഃ

കാചാശ്ശുക്ല്യമൽഭേദേ ദൃഗ്രുജഃ
വിപര്യാസേ വിസ്തരേ ച പ്രപഞ്ചഃ പാവകേ ശുചിഃ 29

മാസ്യമാത്യേ ചാത്യുപധേ പുംസി മേധ്യേ സിതേ ത്രിഷു
അഭിഷംഗേ സ്പഷ്ടായാഞ്ച ഗഭസ്തൌ ച രുചി സ്ത്രിയാം 30

കാചഃ (നാ) ഉറിയുടെയും മണ്ണിൽ ഒരുവകയുടെയും നേത്രരോഗവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. പ്രപഞ്ചഃ (നാ) വിപരീതമാവു എന്നുള്ള അവസ്ഥയുടെയും പരപ്പിന്റെയും പേർ. ശുചിഃ (നാ) അഗ്നിയുടെയും ആഷാഢമാസത്തിന്റെയും പരിശുദ്ധനായ മന്ത്രിയുടെയും ശുദ്ധിയുള്ളതിന്റെയും വെളുത്ത വസ്തുവിന്റെയും പേർ. ശുദ്ധിയുള്ളതിനെയും വെളുത്ത വസ്തുവിനെയും പറയുമ്പോൾ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗവുമുണ്ട്. രുചിഃ (സ്ത്രീ) അത്യാസക്തിയുടെയും ഇച്ഛയുടെയും രശ്മിയുടെയും ദീപ്തിയുടെയും പേർ.

ജാന്താഃ

കേകിതാക്ഷ്യാവഹിർജ്ജൌ ദന്തവിപ്രാണ്ഡജാ ദ്വിജാഃ
അജാ വിഷ്ണുഹരച്ഛാഗാ ഗോഷ്പാധ്വനിവഹാ വ്രജാഃ 31

അഹിർബുധ്നേ (നാ) മയിലിന്റെയും ഗരുഡന്റെയും പേർ. ദ്വിജഃ (നാ) പല്ലിന്റെയും ബ്രാഹ്മണന്റെയും പക്ഷിസപ്പാദികളുടെയും പേർ. അജഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെയും ശിവന്റെയും ആടിന്റെയും പേർ. വ്രജഃ (നാ) തൊഴുത്തിന്റെയും വഴിയുടെയും സമൂഹത്തിന്റെയും പേർ.

ധർമ്മരാജേ യമജിനൌ കുഞ്ജോ ദന്തേഭപി ന സ്ത്രിയാം
വലഭേ ക്ഷേത്രപൃഷ്ഠാരേ വലഭാ വൽഗ്രദശ്നാ 32

ധർമ്മരാജഃ (നാ) യമന്റെയും ബുദ്ധമുനിയുടെയും പേർ. കുഞ്ജഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഗജദന്തത്തിന്റെയും ലതാഗൃഹത്തിന്റെയും പേർ. വലഭം (ക്ലീ) ക്ഷേത്രത്തിന്റെയും ഗോപുരത്തിന്റെയും പേർ. വലഭാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമാകിൽ ഉത്തമസ്ത്രീയുടെ പേർ.

സമേ ക്ഷ്മാംശേ രണേപ്യാജിഃ പ്രജാ സ്യാൽ സന്തതൌ (ജനേ
അബ്ജൌ ശംഖശശാങ്കൌ ച സഭകേ നിത്യേ നിജം ത്രിഷു

ആജിഃ (സ്ത്രീ) സമമായ ഭൂപ്രദേശത്തിന്റെയും യുദ്ധത്തിന്റെയും പേർ. പ്രജാഃ (സ്ത്രീ) സന്തതിയുടെയും ജനത്തിന്റെയും പേർ. അബ്ജഃ (നാ) ശംഖിന്റെയും ചന്ദ്രന്റെയും താമരയുടേയും പേർ. നിജം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. തന്റെ വസ്തുവിന്റെയും നിതമായുള്ളതിന്റെയും പേർ.

ഞാന്തഃ

പുംസ്യാത്മനി പ്രവീണേ ച ക്ഷേത്രജ്ഞോ വാച്യലിംഗകഃ
സംജ്ഞാ സ്യാച്ചേതനാ നാമഹസ്താദ്യൈശ്ചാർത്ഥസൂചനാ 34

ക്ഷേത്രജ്ഞഃ (നാ) ആത്മാവിന്റെ പേർ. സമർത്ഥന്റെയും പേരാകും. അപ്പോൾ വിശേഷ്യനിഷ്ഠമാകയും ചെയ്യും. സംജ്ഞാ (സ്ത്രീ) ഉണർച്ചയുള്ള ബുദ്ധിയുടേയും പേരിന്റെയും കൈ മുതലായതുകളുടെ ചേഷ്ടാവിശേഷംകൊണ്ടു ചെയ്യപ്പെടുന്ന അർത്ഥസൂചകത്തിന്റെയും പേർ.

ദോഷജ്ഞൌ വൈദ്യവിദ്വാംസൌ ജ്ഞോ വിദ്വാൻ സോമ (ജോപി ച

ദോഷജ്ഞഃ (നാ) വൈദ്യന്റെയും വിദ്വാന്റേയും പേർ. ജ്ഞഃ (നാ) വിദ്വാന്റെയും ബുധന്റെയും പേർ.

ടാന്തഃ

കരികേഭഗണൌ കരടൌ ഗജഗണ്ഡകടീ കടൌ 35

കരടഃ (നാ) കാക്കയുടെയും ആനയുടെ കവിൾത്തടത്തിന്റെയും പേർ. കടഃ (നാ) ആനയുടെ കവിൾത്തടത്തിന്റെയും അരയുടെയും പേർ.

ശിപിവിഷ്ടസ്തു ഖലതൌ ദുശ്ചർമ്മണി മഹേശ്വരേ
ദേവശില്പിന്യപി ത്വഷ്ടാ ദിഷ്ടം ദൈവേപി ന ദ്വയോഃ 36

ശിപിവിഷ്ടഃ (നാ) കഷണ്ടിയുള്ളവനെന്നും ത്വഷ്ടാവെന്ന ശിവനെന്റെയും പേർ. ത്വഷ്ടാ (നാ) വിശ്വകർമ്മാവിന്റെയും ത്വഷ്ടാവെന്ന ആദിത്യന്റെയും പേർ. ദിഷ്ടം (ക്ലീ) പുരാകൃതമായ കർമ്മത്തിന്റെയും കാലത്തിന്റെയും പേർ. കാലത്തിന്റെ പേരാകിൽ പുല്ലിംഗമെന്നും ധരിച്ചു കൊൾക.

രസേ കടുഃ കടുകായ്യേ രിഷ്ടം മത്സരതീക്ഷ്ണയോഃ
രിഷ്ടം ക്ഷേമാശുഭാഭാവേഷ്വരിഷ്ടേ തു ശുഭാശുഭേ 37

കടുഃ (നാ) എരിവിന്റെ പേർ. നപുംസകമാകിൽ അകായ്യത്തിന്റെ പേർ. മത്സരത്തെയും ദുസ്സഹമായുള്ളതിനെയും പറയുമ്പോൾ തിരിച്ചു ദിഗമാകയും ചെയ്യും. രിഷ്ടം (ക്ലീ) ക്ഷേമത്തിന്റെയും അശുഭത്തിന്റെയും നാശത്തിന്റെയും പേർ. അരിഷ്ടം (ക്ലീ) ശുഭത്തിന്റെയും അശുഭത്തിന്റെയും പേർ.

മായാനിശ്ചലയന്ത്രേഷു കൈതവാന്യതരാശിഷു
അയോഘ്നേ ശൈലശൃംഗേ സീരാംഗേ കൂടമസ്ത്രിയാം 38

കൂടം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ഇന്ദ്രജാലത്തിന്റെയും ഇളക്കത്തോടുകൂടാത്തതിന്റെയും മൃഗാദികളെ ഹിംസിപ്പാനുള്ള യന്ത്രത്തിന്റെയും കപടത്തിന്റെയും അസത്യത്തിന്റെയും സമൂഹത്തിന്റെയും ഇരിമ്പു കൊണ്ടുള്ള കൂടത്തിന്റെയും പച്ചതശിഖരത്തിന്റെയും കൊഴുവിന്റെയും പേർ.

സൂക്ഷ്മേലായാം ത്രുടിഃ സ്ത്രീ സ്യാൽ കാലേല്പേ സംശയേ
(പി ച
അത്യൽകഷ്ടാശ്രയഃ കോട്യോ മൂലേ ലഗ്നകചേ ജടാ 39

ത്രുടിഃ (സ്ത്രീ) ചിറ്റേലത്തിന്റെയും കാലവിശേഷത്തിന്റെയും അല്പത്തിന്റെയും സംശയത്തിന്റെയും പേർ. കോടീ (സ്ത്രീ) വില്ലിന്റെ അഗ്രഭാഗങ്ങളുടെയും അതിശയത്തിന്റെയും കോണിന്റെയും പേർ. ജടാ (സ്ത്രീ) വേരിന്റെയും ജടാമുടിയുടെയും പേർ.

വ്യഷ്ടിഃ ഫലേ സമൂഹേ ച ദൃഷ്ടിർജ്ഞാനേക്ഷ്വി ദർശനേ
ഇഷ്ടിർയ്യാഗേ ഹ്വയേഃ സ്പഷ്ടം നിശ്ചിതേ ബഹുനി ത്രിഷു 40

വൃഷ്ടിഃ (സ്ത്രീ) ഫലത്തിന്റെയും സമൃദ്ധിയുടെയും പേർ. ഫലം=പ്രയോജനം. ദൃഷ്ടിഃ (സ്ത്രീ) ജ്ഞാനത്തിന്റെയും കണ്ണിന്റെയും കാഴ്ചയുടെയും പേർ. ഇഷ്ടിഃ (സ്ത്രീ) യാഗത്തിന്റെയും ഇച്ഛയുടെയും പേർ. സൃഷ്ടം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും ബഹുവായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ. 'സൃഷ്ടിന്നിശ്ചിതേ ബഹുനി ത്രിഷു' എന്നു ചിലർ പഠിക്കുന്നു.

കഷ്ടേ തു കൃച്ഛ്രഗഹനേ ദക്ഷാമന്ദാഗദേഷു തു
പട്ടട്ടൈപൗ വാച്യലിംഗൈ ച

കഷ്ടം (ക്ലീ) ദുഃഖത്തിന്റെയും ദുർഗ്ഗമമായ ദേശത്തിന്റെയും പേർ. പട്ടഃ (നാ) സമർത്ഥന്റെയും ഉത്സാഹത്തോടുകൂടിയവന്റെയും രോഗത്തോടുകൂടാത്തവന്റെയും പേർ. പടൈപൗ വാച്യലിംഗൈ ച എന്നതിനു കഷ്ടപട്ടശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷണങ്ങളായി വരുന്നേടത്തു വിശേഷ്യത്തിന്റെ ലിംഗം പോലെയുള്ള ലിംഗത്തോടുകൂടിയതുകളായിരിക്കുമെന്നർത്ഥമാകുന്നു.

ഠാന്താഃ

നീലകണ്ഠശിഖിവേപി ച 41

നീലകണ്ഠഃ (നാ) ശിവന്റെയും മയിലിന്റെയും പേർ.

പുംസി കോഷ്ഠോന്തരുദരേ കുസൂലേന്തർഗൃഹേ തഥാ
നിഷ്ഠാ നിഷ്പത്തിനാശാന്താഃ കാഷ്ഠോൽകൃഷ്ടേ സ്ഥിതൗ
(ദിശി 42

കോഷ്ഠഃ (നാ) ഉരുവയറിന്റെയും വിത്തുകൊട്ടയുടെയും ഗൃഹാന്തർഭാഗത്തിന്റെയും പേർ. നിഷ്ഠാ (സ്ത്രീ) നിഷ്പത്തിയുടെയും നാശത്തിന്റെയും അവസാനത്തിന്റെയും പേർ. നിഷ്പത്തി=നിർവൃത്തി. കാഷ്ഠാ (സ്ത്രീ) ഉൽക്കർഷത്തിന്റെയും മര്യാദയുടെയും ദിക്കിന്റെയും പേർ.

ശ്രിഷ്ഠ ജ്യേഷ്ഠോതിശസ്തേപി കനിഷ്ഠോതിയുവാല്പയോഃ

ജ്യേഷ്ഠഃ (നാ) ഏറ്റവും ശ്രേഷ്ഠനായിരിക്കുന്നവന്റെയും പൂർവ്വജന്റെയും അഭിവൃദ്ധന്റെയും ജ്യേഷ്ഠമാസത്തിന്റെയും പേർ. കനിഷ്ഠഃ (നാ) അതിയുവാവിന്റെയും അത്യല്പന്റെയും പേർ. അതിയുവാവ്=ഏറ്റവും യുവാവ്. യുവാവ്=യൗവനത്തോടുകൂടിയവൻ.

ഡാന്താഃ

ദണ്ഡാസ്ത്രീ ലഗ്രഡേപി സ്യാൽ ഗ്രഡോ ഗോളേക്ഷുപാകേ
(യോഃ 43

ദണ്ഡഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. കുടവടിയുടെയും സാമാദികളിൽ നാലാമത്തേതായ ഉപായത്തിന്റെയും പേർ. ഗുഡഃ (നാ) ഗോളത്തിന്റെയും ശർക്കരയുടേയും പേർ.

സപ്പ്വഹിംസ്രവ്യാഡൌ ഭ്രൂഗോവാചസ്ഥചിഡാ ഇളാഃ
ക്ഷേപഡാ വംശശലാകാവചി നാഡീ കാലേവചി ഷഡക്ഷണേ 44

വ്യാഡഃ (നാ) സപ്പ്ത്തിന്റെയും മാംസഭക്ഷകളായ വ്യാഘ്രാദികളുടെയും പേർ. ഇഡാ (സ്ത്രീ) ഭ്രമിയുടെയും പശുവിന്റെയും വാക്കിന്റെയും പേർ. ഇളാ എന്നു ജ്ഞാനമായിട്ടുമാം. ക്ഷേപഡാ (സ്ത്രീ) മുളയുടെ അലകിന്റെയും സിംഹനാദത്തിന്റെയും പേർ. നാഡീ (സ്ത്രീ) ഷഡക്ഷണമായിരിക്കുന്ന കാലത്തിന്റെയും സുഷുമ്നാദിനാഡികളുടെയും പേർ. ഷഡക്ഷണം=ആറു ക്ഷണങ്ങൾ കൂടിയതു്; ഒരു നാഴികയെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

കാണ്ഡോസ്ത്രീ ദണ്ഡബാണാവ്വവസ്ത്രാവസരവാരിഷു
സ്യാദ്ഭാണ്ഡമശ്വാഭരണേ പാത്രമൂലവണിഗ്ധനേ 45

കാണ്ഡഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. വടിയുടെയും ശരത്തിന്റെയും അധ്വന്റെയും സമൂഹത്തിന്റെയും അവസരത്തിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. ഭാണ്ഡം (ക്ലീ) കുതിരയുടെ ആഭരണത്തിന്റെയും പാത്രത്തിന്റെയും കച്ചവടക്കാരന്റെ മൂലധനത്തിന്റെയും പേർ.

ഡാന്താഃ

ഭൃശപ്രതിജ്ഞയോവ്വ്യാഢം പ്രഗാഢം ഭൃശകൃച്ഛ്രയോഃ
ശക്തസ്ഥൂലൌ ത്രിഷു ദൃഢൌ വ്യൂഢൌ വിന്യസ്തസംഹതൌ 46

ബാഢം (ക്ലീ) പെരുകിയതിന്റെയും അംഗീകാരത്തിന്റെയും പേർ. പ്രഗാഢം (ക്ലീ) പെരുകിയതിന്റെയും വിഷമമായുള്ളതിന്റെയും പേർ. ദൃഢഃ (നാ) ശക്തിയുള്ളവന്റെയും തടിച്ചവന്റെയും പേർ. ദൃഢശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. വ്യൂഢഃ (നാ) വിന്യസിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും ദൃഢസന്ധിയായുള്ളതിന്റെയും പേർ. വ്യൂഢശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു.

ണാന്താഃ

ഭ്രൂണോർഭ്കേ സ്ത്രൈണഗർഭേ ബാണോ ബലിസുതേ ശരേ
കണോതിസൂക്ഷ്മേ ധാന്യാംശസംഘാതേ പ്രമഥേ ഗണഃ 47

ഭ്രൂണഃ (നാ) ശിശുവിന്റെയും സ്ത്രീകളുടെ ഗർഭത്തിന്റെയും പേർ. ബാണഃ (നാ) മഹാബലിയുടെ പുത്രനായ ബാണനെന്ന അസുരന്റെയും

ശരത്തിന്റെയും പേർ. കണഃ (നാ) അതിസൂക്ഷ്മമായിരിക്കുന്നതിന്റെയും ധാന്യാംശത്തിന്റെയും പേർ. ഗണഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും ഭൃത്യഗണത്തിന്റെയും പേർ.

പണോ ദ്യൂതാദിഷ്വൽസ്യാഷ്ടേ ഭൃതൌ മൂല്യേ ധനേപി ച
മൌഢ്യം ദ്രവ്യാശ്രിതേ സത്ത്വശൌണ്ഡ്യസന്ധ്യാദികേ ഗുണഃ

പണഃ (നാ) ചൂതുപൊരുതുക മുതലായ കർമ്മങ്ങളിൽ ജയിച്ചുവന്നു കൊടുപ്പാനായി നിശ്ചയിക്കപ്പെട്ട വസ്തുവിന്റെയും ശയ്യാളത്തിന്റെയും വിലയുടെയും ധനത്തിന്റെയും കാകിണികം നാലുകൂടിയതിന്റെയും പേർ. ഗുണഃ (നാ) ഞാണിന്റെയും ത്രൂപരസഗന്ധാദികളുടെയും സത്ത്വരജസ്തമസ്സുകളുടെയും സന്ധിവിഗ്രഹാദികളുടെയും പേർ.

നിവ്യാപാരസ്ഥിതൌ കാലവിശേഷോത്സവയോഃ ക്ഷണഃ
വർണ്ണോ ദ്വിജാദൌ ശുക്ലാദൌ സ്തുതൌ വർണ്ണം തു വാക്ഷരേ

ക്ഷണഃ (നാ) വ്യാപാരത്തോടുകൂടാതെയുള്ള ഇരിപ്പിന്റേയും കാലവിശേഷത്തിന്റെയും ഉത്സവത്തിന്റെയും പേർ. വർണ്ണഃ (നാ) ബ്രാഹ്മണാദിജാതിയുടെയും വെളുപ്പു മുതലായ നിറത്തിന്റെയും സ്തുതിയുടെയും പേർ. അക്ഷരത്തിന്റെ പേരാകിൽ നപുംസകമായിട്ടുമാം.

അരുണോ ഭാസ്കരേപി സ്യാദപ്യർണ്ണോഭേദേപി ച ത്രിഷു
സ്ഥാണുശ്ശിവേപ്യഥ ദ്രോണഃ കാകേപ്യാജ്യൌ രവേ രണഃ 50

അരുണഃ (നാ) സൂര്യന്റെയും സൂര്യസൂതന്റെയും അവ്യക്തമായ ചുവപ്പിന്റെയും പേർ. അവ്യക്തമായ ചുവപ്പോടുകൂടിയതിന്റെ പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. സ്ഥാണുഃ (നാ) ശിവന്റെയും കറിമരത്തിന്റെയും പേർ. ദ്രോണഃ (നാ) കാവതിക്കാക്കയുടെയും പതിനാറിടങ്ങഴി കൊള്ളുന്ന താപ്പിന്റെയും അതുകൊണ്ടു് അളക്കപ്പെട്ട നെല്ലു മുതലായതിന്റെയും അശ്വത്ഥാമാവിന്റെ അച്ഛന്റേയും പേർ. രണഃ (നാ) യുദ്ധത്തിന്റെയും ശബ്ദത്തിന്റെയും പേർ.

ഗ്രാമണീർന്നാവിതേ പുംസി ശ്രേഷ്ഠേ ഗ്രാമാധിപേ ത്രിഷു
ഊർണ്ണാ മേഷാദിലോമ്നി സ്യാദാവർത്തേ ചാന്തരാ ഭ്രുവോഃ 51

ഗ്രാമണീഃ (നാ) ക്ഷൌരക്കാരന്റെയും ശ്രേഷ്ഠന്റെയും ഗ്രാമാധിപന്റെയും പേർ. ശ്രേഷ്ഠന്റെയും ഗ്രാമാധിപന്റെയും പേരായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. ഊർണ്ണാ (സ്ത്രീ) ആട്ട മുതലായതിന്റെ രോമത്തിന്റെയും പുരികങ്ങളുടെ നടുവിൽ ചിലക്കുണ്ടാകുന്ന ചുഴിയുടെയും പേർ.

ഹരിണീ സ്യാന്മൃഗീ ഭൈമപ്രതിമാ ഹരിതാ ച യാ
ത്രിഷു പാണ്ഡൌ ച ഹരിണഃ സ്യൂനാ സ്തംഭേപി വേശ്മനഃ

ഹരിണീ (സ്ത്രീ) മാൻപേടയുടെയും സ്വർണ്ണപ്രതിമയുടെയും ഹരിതവർണ്ണയായിരിക്കുന്നവളുടെയും പേർ. ഹരിതവർണ്ണം=പച്ചനിറം. ഹരിണഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. വെളുത്ത വസ്തുവിന്റെ പേർ. മൃഗവിശേഷത്തിന്റെ പേരാകിൽ പുല്ലിംഗമായിത്തന്നെയിരിക്കും. സ്ഥൂണാ (സ്ത്രീ) പുരുത്തൂണിന്റെയും ലോഹപ്രതിമയുടെയും പേർ.

തൃഷ്ണാ സ്പൃഹാ വിപാസേ ദ്വേ ജുഹൂസ്രുഗ് കരുണേ ഘൃണേ
വണിക്പഥേപധീ വിപണിസ്തുരാ പ്രത്യൂകൂ ച വാരുണീ 53

തൃഷ്ണാ (സ്ത്രീ) ആഗ്രഹത്തിന്റെയും ജലപാനേച്ഛയുടെയും പേർ. ഘൃണാ (സ്ത്രീ) ജുഹൂസ്രുയുടെയും കരുണയുടെയും പേർ. വിപണിഃ (സ്ത്രീ) അങ്ങാടിത്തെരുവിന്റെയും വില്പാനുള്ള പദാർത്ഥത്തിന്റെയും പേർ. വാരുണീ (സ്ത്രീ) മദ്യത്തിന്റെയും പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കിന്റെയും പേർ.

കരേണുരിഭ്യാം സ്ത്രീ നേത്രേ ദ്രവിണം തു ബലം ധനം
ശരണം ഗൃഹരക്ഷിത്രോഃ ശ്രീപർണ്ണം കമലേപധീ ച 54

കരേണുഃ (സ്ത്രീ) പിടിയാനയുടെ പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ കൊമ്പനാനയുടെ പേർ. ദ്രവിണം (ക്ലീ) ബലത്തിന്റെയും ധനത്തിന്റെയും പേർ. ശരണം (ക്ലീ) ഗൃഹത്തിന്റെയും രക്ഷിതാവിന്റെയും പേർ. ശ്രീപർണ്ണം (ക്ലീ) താമരയുടെയും മുത്തങ്ങയുടെയും പേർ.

വിഷാഭിമർദ്ദലോഹേഷു തീക്ഷ്ണം ക്ലീബേ ഖരേ ത്രിഷു
പ്രമാണം ഹേതുമയ്യാദാശാസ്ത്രേയത്താപ്രമാതൃഷു 55

തീക്ഷ്ണം (ക്ലീ) വിഷത്തിന്റെയും യുദ്ധത്തിന്റെയും ഇരുമ്പിന്റെയും പേർ. ഖരത്തിന്റെ പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. പ്രമാണം (ക്ലീ) ഹേതുവിന്റെയും മര്യാദയുടെയും ശാസ്ത്രത്തിന്റെയും അളവിന്റെയും തൂക്കത്തിന്റെയും പ്രമാതാവിന്റെയും പേർ. പ്രമാതാവ്=അറിയുന്നവൻ.

കരണം സാധകതമേ ക്ഷേത്രഗാത്രേന്ദ്രിയേഷ്ടപധീ
പ്രാണ്യുൽപാദേ സംസരണമസംബാധചാരഗതൌ 56

ഖണ്ഡാപഥേഥ വാന്താന്നേ സമൃദ്ധരണമുന്നയേ
അഥ ത്രിഷു വിഷാണം സ്യാൽ പശുശൃംഗേഭദന്തയോഃ 57

കരണം (ക്ലീ) ഛേദനാദിക്രിയകളിൽ അധികമായി ഉപകാരമുള്ള ഖഡ്ഗാദികളുടെയും ധാന്യാദികൾ വിളയും ഭൂമിയുടെയും ശരീരത്തിന്റെയും ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെയും പേർ. അപിശബ്ദംകൊണ്ടു നാട്യഗീതവിശേഷങ്ങളെയും ക്രിയയെയും സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. സംസരണം (ക്ലീ) പ്രാണികളുടെ ഉല്പത്തിയുപമായിരിക്കുന്ന സംസാരത്തിന്റെയും തിങ്ങലോടുകൂടാതെയു

ള്ള സേനാഗതിയുടെയും വീതിയുള്ള വഴിയുടെയും പേർ. സമുദ്ധരണം (ക്ലീ) ഛർദ്ദിയ്ക്കപ്പെട്ട അന്നത്തിന്റെയും ഉയർത്തുക എന്ന കർമ്മത്തിന്റെയും പേർ. അഥ ത്രിഷു എന്നതിന്നു് ഇനി ണാന്തവർഗ്ഗാവസാനംവരേയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾക്കു മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുമുണ്ടെന്നു സാരമാകുന്നു. വിഷാണം പശുവിന്റെ കൊമ്പിന്റെയും ആനപ്പല്ലിന്റെയും പേർ. പല്ലിംഗമായാൽ വിഷാണഃ എന്നും സ്ത്രീലിംഗമായാൽ വിഷാണീ എന്നും രൂപമാകുന്നു.

പ്രവണഃ ക്രമനിമ്നോർവ്യാ പ്രഥേ ച നാ തു ചതുഷ്പഥേ
സംകീർണ്ണോ നിചിതാശുദ്ധാവിരിണം ശൂന്യമൂഷരം 58

പ്രവണഃ ക്രമേണ താഴ്ചയോടുകൂടിയ ഭൂമിയുടെയും വണക്കമുള്ളവന്റെയും പേർ. വിശേഷ്യം പുല്ലിംഗമായാൽ പുല്ലിംഗമായും സ്ത്രീലിംഗമായാൽ സ്ത്രീലിംഗമായും നപുംസകലിംഗമായാൽ നപുംസകലിംഗമായും ഭവിക്കും. ഉദാഹരണങ്ങൾ: പ്രവണോ ദേശഃ പ്രവണാ ഭൂമിഃ പ്രവണം ക്ഷേത്രം പ്രവണഃ പുമാൻ പ്രവണാ സ്ത്രീ പ്രവണം കുലം—ഇങ്ങനെ രണ്ടർത്ഥങ്ങളിലുമെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. നാലുവഴികൾ കൂടുന്നോടത്തിന്റെ പേരാകിൽ പുല്ലിംഗമായിത്തന്നെ ഇരിക്കും. സംകീർണ്ണഃ വ്യാപിച്ചതിന്റെയും ശുദ്ധിയോടുകൂടാത്ത വസ്തുവിന്റെയും പേർ. ഇരിണം നിരാശ്രയദേശത്തിന്റെയും ഉവർനിലത്തിന്റെയും പേർ.

താന്താഃ

ദേവസ്യൈവ വിവസ്വന്തൌ സരസ്വന്തൌ നദാർണ്ണവൌ
പക്ഷിതാർക്ഷ്യൌ ഗരുത്മന്തൌ ശകുന്തൌ ഭാസപക്ഷിണൌ

വിവസ്വാൻ (നാ) ദേവന്മാരുടെയും സൂര്യന്റെയും പേർ. സരസ്വാൻ (നാ) ആണാറിന്റെയും സമുദ്രത്തിന്റെയും പേർ. ഗരുത്മാൻ (നാ) പക്ഷികളുടെയും ഗരുഡന്റെയും പേർ. ശകുന്തഃ (നാ) ഭാസത്തിന്റെയും പക്ഷികളുടെയും പേർ. ഭാസത്തിനു ശോഷുകുക്കുടമെന്നർത്ഥം. കള്ളിക്കാക്ക എന്നു ഭാഷ. ഇതു തമിഴുവാക്കാകുന്നു. മാടപ്പിറാവെന്നും ചിലർ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

അസ്യൽപാതൌ ധൂമകേതു ജീമൂതൌ മേഘപർവ്വതൌ
ഫസ്തൌ തു പാണിനക്ഷത്രേ മരുതൌ പവനാമരൌ 60

ധൂമകേതുഃ (നാ) അഗ്നിയുടെയും ചില കാലത്തിങ്കൽ പുകപോലെ ആകാശത്തിങ്കൽ കാണപ്പെടുന്നതായും അപൽസൂചകമായുമിരിക്കുന്ന ഉൽപാതവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. ജീമൂതഃ (നാ) മേഘത്തിന്റെയും പർവ്വതത്തിന്റെയും പേർ. ഫസ്തുഃ (നാ) കയ്യിന്റെയും അത്തമെന്ന നക്ഷത്രത്തിന്റെയും പേർ. മരുൽ (നാ) വായുവിന്റെയും ദേവന്മാരുടെയും പേർ.

യന്താ ഹസ്ത്യശ്വകേ സൂതേ ഭർത്താ ധാതരി പോഷ്ടരി
യാനപാത്രേ ശിശൌ പോതഃ പ്രേതഃ പ്രാണ്യന്തരേ മൃതേ

യന്താ (നാ) ആനപ്പുറപ്പാൻറെയും തേർതെളിക്കുന്നവൻറെയും പേർ. ഭർത്താ (നാ) ധരിക്കുന്നവൻറെയും പോഷിപ്പിക്കുന്നവൻറെയും പേർ. പോതഃ (നാ) കപ്പൽ മുതലായതിൻറെയും ശിശുവിൻറെയും പേർ. പ്രേതഃ (നാ) നരകത്തിൽ കിടക്കുന്ന ജന്തുവിൻറെയും മരിച്ചവൻറെയും പേർ.

ഗ്രഹഭേദേ ധ്വജേ കേതുഃ പാത്രാദിവേ തനയേ സുതഃ
സ്ഥപതിഃ കാരുഭേദേപി ഭൂഭൃൽ ഭൂമിധരേ നൃപേ 62

കേതുഃ (നാ) സൂര്യാദിനവഗ്രഹങ്ങളിൽ ഒമ്പതാമത്തതിൻറെയും കൊടിമരത്തിൻറെയും പേർ. സുതഃ (നാ) രാജാവിൻറെയും പുത്രൻറെയും പേർ. സ്ഥപതിഃ (നാ) ശില്പിയായ ഒരുത്തൻറെയും ഗീഷ്പതീഷ്ടിയെച്ചെയ്യുവൻറെയും പേർ. ഭൂഭൃൽ (നാ) പർവ്വതത്തിൻറെയും രാജാവിൻറെയും പേർ.

മൂർദ്ധാഭിഷിക്തോ ഭൂപേപി ജ്ഞുഃ സ്ത്രീകുസുമേപി ച
വിഷ്ണാവവ്യജിതാവ്യക്തൌ സൂതസ്ത്വഷ്ടരി സാരഥൌ 63

മൂർദ്ധാഭിഷിക്തഃ (നാ) രാജാവിൻറെയും ക്ഷത്രിയൻറെയും പേർ. ജ്ഞുഃ (നാ) സ്ത്രീകളുടെ തീണ്ടാരിക്കാലയുടെയും വസന്താദികാലവിശേഷങ്ങളുടെയും പേർ. അജിതഃ (നാ) വിഷ്ണുവിൻറെയും ജയിക്കപ്പെടാത്തവൻറെയും പേർ. അവ്യക്തഃ (നാ) വിഷ്ണുവിൻറെയും പരമേശ്വരൻറെയും പേർ. സൂതഃ (നാ) ശില്പികളിലൊരുത്തൻറെയും തേർതെളിക്കുന്നവൻറെയും പേർ.

വ്യക്തഃ പ്രാജ്ഞേപി ദൃഷ്ടാന്താവുഭൌ ശാസ്ത്രനിദർശനേ
ക്ഷത്താ സ്യാൽ സാരഥൌ ദാസ്യേ ക്ഷത്രിയായാം ച
(ശൂദ്രജേ 64

വ്യക്തഃ (നാ) വിദ്വാനായിരിയ്ക്കുന്നവൻറെയും സ്പഷ്ടമായിരിയ്ക്കുന്നവൻറെയും പേർ. ദൃഷ്ടാന്തഃ (നാ) തർക്കാദിശാസ്ത്രത്തിൻറെയും ഉദാഹരണത്തിൻറെയും പേർ. ക്ഷത്താ (നാ) തേർതെളിക്കുന്നവൻറെയും വാതിൽകാക്കുന്നവൻറെയും ക്ഷത്രിയസ്ത്രീയിൽ ശൂദ്രനു ജനിച്ചവൻറെയും പേർ.

വൃത്താന്തഃ സ്യാൽ പ്രകരണേ പ്രകാരേ കാർത്സ്ന്യവാർത്തയോഃ
ആനർത്തസ്സമരേ നൃത്തസ്ഥാനനീവൃദ്വിശേഷയോഃ 65

വൃത്താന്തഃ (നാ) പ്രകൃതത്തിൻറെയും വിശേഷണത്തിൻറെയും സാകല്യത്തിൻറെയും ജനശ്രുതിയുടെയും പേർ. ആനർത്തഃ (നാ) യുദ്ധത്തിൻറെയും നൃത്തസ്ഥലത്തിൻറെയും ദേശവിശേഷത്തിൻറെയും പേർ.

കൃതാന്തോ യമസിദ്ധാന്തദൈവാകുശലകർമ്മസു
ശ്ലേഷ്മാദി രസരക്താദി മഹാഭ്രൂതാനി തൽഗുണാഃ 66

ഇന്ദ്രിയാണ്യശുചികൃതിശുബ്ദയോനിശ്ച ധാതവഃ
കക്ഷ്യാന്തരേപി ശുദ്ധാന്തോ നൃപസ്യാസവ്വഗോചരേ 67

കൃതാന്തഃ (നാ) അന്തകൻറെയും ഇന്നതു് ഇന്നപ്രകാരമെന്നുള്ള ശാസ്ത്രീയനിശ്ചയത്തിൻറെയും ദൈവത്തിൻറെയും അമംഗളകർമ്മത്തിൻറെയും പേർ. ധാതുഃ (നാ) കഫം പിത്തം ഇത്യാദികളുടെയും രസം രക്തം ഇത്യാദികളുടെയും മണ്ണു്, വെള്ളം, തിയ്യു്, കാറു്, ആകാശം ഇങ്ങനെയുള്ള അഞ്ചു ഭൂതങ്ങളുടെയും ഗന്ധരസരൂപസ്പർശശബ്ദങ്ങളുടെയും മണ്ണു മുതലായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെയും കല്ലിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതായ മനയോല മുതലായതിൻറെയും ഭൂ സത്തായാമിത്യാദിശാസ്ത്രവാക്യങ്ങളിലന്തർഭവിച്ചുകിടക്കുന്ന ഭൂ ഏധ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളുടെയും പേർ. ശുദ്ധാന്തഃ (നാ) എല്ലാവക്കും പ്രവേശിച്ചുകൂടാത്തതായ രാജസ്ഥലവിശേഷത്തിൻറെയും അവിടെ വസിക്കുന്ന രാജസ്ത്രീകളുടെയും പേർ.

കാസൂസാമർത്ഥ്യയോശ്ശക്തിർമ്മൂർത്തിഃ കാഠിന്യകായയോഃ
വിസ്താരവല്ല്യോർവ്വ്രതതിർവ്വസതീ രാത്രിവേശ്മനോഃ 68

ശക്തിഃ (സ്ത്രീ) വേലെന്നു പേരോടുകൂടിയ ആയുധത്തിൻറെയും സാമർത്ഥ്യത്തിൻറെയും പേർ. മൂർത്തിഃ (സ്ത്രീ) കാഠിന്യത്തിൻറെയും ശരീരത്തിൻറെയും പേർ. വ്രതതിഃ (സ്ത്രീ) വിസ്താരത്തിൻറെയും വള്ളിയുടെയും പേർ. വിസ്താരവല്ല്യോഃ വ്രതതിഃ എന്നും പാഠമുണ്ടു്. വസതിഃ (സ്ത്രീ) രാത്രിയുടെയും ഗൃഹത്തിൻറെയും പേർ.

ക്ഷയാച്ചയോരപചിതിസ്സാതിർദ്ദാനാവസാനയോഃ
ആർത്തിഃ പീഡാധനക്ലേശോർജ്ജാതിസ്സാമാന്യജന്മനോഃ 69

അപചിതിഃ (സ്ത്രീ) ക്ഷയത്തിൻറെയും പൂജയുടെയും പേർ. സാതിഃ (സ്ത്രീ) ദാനത്തിൻറെയും അവസാനത്തിൻറെയും പേർ. ആർത്തിഃ (സ്ത്രീ) പീഡയുടെയും വില്ലിൻറെ തലയുടെയും പേർ. ജാതിഃ (സ്ത്രീ) തക്കശാസ്ത്രപ്രസിദ്ധമായ സാമാന്യത്തിൻറെയും ജനനത്തിൻറെയും പേർ.

പ്രചാരസ്യന്ദയോ രീതിരീതിഃ ഡിംബപ്രവാസയോഃ
ഉദയേധിഗമേ പ്രാപ്തിസ്സ്യാതാ തച്ഛീത്രയേ യുഗേ 70

രീതിഃ (സ്ത്രീ) ലോകാചാരത്തിൻറെയും ഒഴുക്കത്തിൻറെയും പേർ. ഈതിഃ (സ്ത്രീ) അതിവൃഷ്ടി മുതലായ ആപത്തുകളുടെയും വീട്ടു വെടിഞ്ഞുള്ള യാത്രയുടെയും പേർ. പ്രാപ്തിഃ (സ്ത്രീ) ഉൽപത്തിയുടെയും ലാഭത്തിൻറെ

യും പേർ. ത്രേതാ (സ്ത്രീ) ദക്ഷിണം ഗാർഹപത്യം ആഹവനീയം എന്ന ഈ മൂന്ന് അഗ്നികളുടെയും ത്രേതായുഗത്തിന്റെയും പേർ.

വീണാഭേദേപി മഹതീ ഭ്രുതിർഭ്രുത്യനി സംപദി
നദീനഗയ്യോർന്നാഗാനാം ഭോഗവത്യഥ സംഗരേ. 71
സംഗേ സഭായാം സമിതിഃ ക്ഷയവാസാവപി ക്ഷിതിഃ
രവേരച്ചിശ്ച ശസ്ത്രേ ച വഹ്നിജ്വാലാ ച ഹേതയഃ 72

മഹതീ (സ്ത്രീ) നാരദന്റെ വീണയുടെയും മഹത്വമുള്ളവളുടെയും പേർ. ഭ്രുതിഃ (സ്ത്രീ) ഭൃത്യത്തിന്റെയും സംപത്തിന്റെയും പേർ. ഭോഗവതീ (സ്ത്രീ) നാഗങ്ങളുടെ നദിയുടെയും നാഗങ്ങളുടെ നഗരിയുടെയും പേർ. സമിതിഃ (സ്ത്രീ) യുദ്ധത്തിന്റെയും സംയോഗത്തിന്റെയും സഭയുടെയും പേർ. ക്ഷിതിഃ (സ്ത്രീ) ക്ഷയത്തിന്റെയും ഇരിപ്പിടത്തിന്റെയും ഭൂമിയുടെയും പേർ. ഹേതിഃ (സ്ത്രീ) സൂര്യരശ്മിയുടെയും ആയുധത്തിന്റെയും അഗ്നിജ്വാലയുടെയും പേർ.

ജഗതീ ജഗതി ഛന്ദോവിശേഷേപി ക്ഷിതാവപി
പംക്തിശ്ച്ഛന്ദോപി ദശമം സ്യാൽ പ്രഭാവേപി ചായതിഃ 73

ജഗതീ (സ്ത്രീ) ലോകത്തിന്റെയും ഛന്ദോവിശേഷത്തിന്റെയും ഭൂമിയുടെയും പേർ. പങ്ക്തിഃ (സ്ത്രീ) പത്താമത്തെ ഛന്ദസ്സിന്റെയും പത്തു് എന്ന സംഖ്യയുടെയും പേർ. ആയതിഃ (സ്ത്രീ) പ്രഭാവത്തിന്റെയും ഉത്തരകാലത്തിന്റെയും പേർ.

പത്തിസ്ത്വനൌ ചമൂലേ തു പക്ഷതിഃ പക്ഷഭേദയോഃ
പ്രകൃതിർയ്യോനിലിംഗേ ച കൈശിക്യാദ്യാശ്ച വൃത്തയഃ 74

പത്തിഃ (സ്ത്രീ) ഗമനത്തിന്റെയും സേനാവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. പക്ഷതിഃ (സ്ത്രീ) പ്രതിപദമെന്ന പക്ഷത്തിന്റെയും ചിറകിന്റെയും മൂലത്തിന്റെയും പേർ. പ്രകൃതിഃ (സ്ത്രീ) യോനിയുടെയും ലിംഗത്തിന്റെയും സ്വഭാവത്തിന്റെയും രാജ്യാംഗങ്ങളുടെയും ഉപാദാനകാരണത്തിന്റെയും പേർ. വൃത്തിഃ (സ്ത്രീ) നാട്യോപയോഗിനികളായ കൈശികീ ആരഭടീ ഭാരതീ സാത്വതീ ഈ നാലിന്റെയും ജീവനസാധനത്തിന്റെയും സൂത്രവിവരണഗ്രന്ഥത്തിന്റെയും പേർ.

സികതാസ്സ്യുർവ്വാലുകാപി വേദേ ശ്രുവസി ച ശ്രുതിഃ
വനിതാ ജനിതാത്യുത്ഥാനുരാഗായാം ച യോഷിതി 75

സികതാഃ (സ്ത്രീ) ഇതിനു് ഏകവചനവും ദ്വിവചനവുമില്ല. മണലിന്റെയും മണലോടുകൂടിയ ദേശത്തിന്റെയും പേർ. ശ്രുതിഃ (സ്ത്രീ) വേദ

ത്തിന്റെയും ചെവിയുടെയും പേർ. വനിതാ (സ്ത്രീ) ഏറ്റവും അനുരഞ്ജിപ്പിക്കപ്പെട്ടവളായ സ്ത്രീയുടെയും മറ്റുള്ള സ്ത്രീകളുടെയും പേർ.

ഗ്രഹീഃ ക്ഷിതിവ്യുദാസേപി ധൃതിർദ്ധാരണധൈര്യയോഃ
ബൃഹതീ ക്ഷുദ്രവാത്താകീഛന്ദോഭേദേ മഹത്യപി 76

ഗ്രഹീഃ (സ്ത്രീ) ഭൂവിഭരണത്തിന്റെയും കാരാഗൃഹത്തിന്റെയും ഗോപനത്തിന്റെയും പേർ. ധൃതിഃ (സ്ത്രീ) ധാരണത്തിന്റെയും ധൈര്യത്തിന്റെയും പേർ. ബൃഹതീ (സ്ത്രീ) ചെറുവഴുതിനയുടെയും ഛന്ദോവിശേഷത്തിന്റെയും ബൃഹത്പുള്ളവളുടെയും പേർ.

വാശിതാ സ്ത്രീകരേണോപാശ്വ വാത്താ വൃത്തൌ ജനശ്രുതൌ
വാത്തം ഫൽഗ്ന്യരോഗേ ച ത്രിഷ്വപ്സു ച ഘൃതാമൃതേ

വാശിതാ (സ്ത്രീ) സ്ത്രീയുടെയും പിടിയാനയുടെയും പേർ. വാത്താ (സ്ത്രീ) ജീവനോപായങ്ങളായ കൃഷ്യാദികളുടെയും ലോകവാദത്തിന്റെയും പേർ. വാത്തം (ക്ലീ) നിസ്സാരമായതിന്റെയും രോഗത്തോടുകൂടാത്തവയുടെയും രോഗാഭാവത്തിന്റെയും പേർ. രോഗത്തോടുകൂടാത്തവയുടെയും നിസ്സാരത്തിന്റെയും പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. ഘൃതം (ക്ലീ) ജലത്തിന്റെയും നെയ്യിന്റെയും പേർ. അമൃതം (ക്ലീ) ജലത്തിന്റെയും അമൃതിന്റെയും പേർ.

കളധൌതം ത്രപ്യുഷേമ്ലോന്നിമിത്തം ഹേതുലക്ഷയോഃ
ശ്രുതം ശാസ്ത്രാവധൃതയോർയ്യുഗപദ്യാപ്തയോഃ കൃതം. 73

കളധൌതം (ക്ലീ) വെള്ളിയുടെയും സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും പേർ. നിമിത്തം (ക്ലീ) ഹേതുവിന്റെയും ലാക്കിന്റെയും പേർ. ശ്രുതം (ക്ലീ) ശാസ്ത്രത്തിന്റെയും കേട്ടറിയപ്പെട്ടതിന്റെയും പേർ. കൃതം (ക്ലീ) യുഗവിശേഷത്തിന്റെയും പയ്യാപ്പുമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ.

അത്യാഹിതം മഹാഭീതിഃ കർമ്മ ജീവാനപേക്ഷി ച
യുക്തേ ക്ഷ്മാദ്യാവൃതേ ഭൂതം പ്രാണ്യതീതേ സമേ ത്രിഷു 79

അത്യാഹിതം (ക്ലീ) വലുതായ ഭയത്തിന്റെയും സാഹസകർമ്മത്തിന്റെയും പേർ. ഭൂതം (ക്ലീ) യുക്തമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പൃഥിവ്യാദിപഞ്ചകത്തിന്റെയും സത്യത്തിന്റെയും പ്രാണിയുടെയും കഴിഞ്ഞതിന്റെയും പേർ. സദൃശത്തിന്റെ പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

വൃത്തം പദ്യേ ചരിത്രേ ത്രിഷ്വതീതേ ദൃഢനിസ്തലേ
മഹദ്രാജ്യഞ്ചാവഗീതം ജന്യേ സ്യാൽ ഗഹ്നിതേ ത്രിഷു 80

വൃത്തം (ക്ലീ) ശ്ലോകത്തിന്റെയും ചരിത്രത്തിന്റെയും പേർ. കഴിഞ്ഞതിന്റെയും ഉപ്പുള്ളതിന്റെയും വൃത്താകാരമായിരിക്കുന്നതിന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. മഹൽ (ക്ലീ) രാജ്യത്തിന്റെയും വലിയതിന്റെയും പേർ. അവഗീതം ജനാപവാദത്തിന്റെയും നിന്ദിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും പേർ. നിന്ദിക്കപ്പെട്ടതിന്റെ പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ശ്വേതം ത്രുഷ്യുപി രജതം ഹേമ്നി ത്രുഷ്യേ സിതേ ത്രിഷു
ത്രിഷ്വിതോ ജഗദിംഗേപി രക്തം നീല്യാദി രാഗി ച 81

ശ്വേതം (ക്ലീ) വെള്ളിയുടെയും വെളുത്ത വസ്തുവിന്റെയും പേർ. രജതം (ക്ലീ) സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും വെള്ളിയുടെയും പേർ. വെളുത്ത വസ്തുവിന്റെ പേരാകിൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. ത്രിഷ്വിതഃ എന്നതിനു ഇവിടെനിന്നു തുടങ്ങി താന്തവർഗ്ഗാവസാനംവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ജഗൽ—ഗമിക്കുന്നതിന്റെയും ലോകത്തിന്റെയും പേർ. രക്തം—അമരി മുതലായതുകളെക്കൊണ്ടു ചായം പിടിപ്പിച്ച വസ്ത്രാദികളുടെയും ചുവപ്പുനിറത്തോടുകൂടിയ വസ്തുവിന്റെയും അനുരാഗത്തിന്റെയും അനുരാഗമുള്ളതിന്റെയും ചോരയുടെയും പേർ. ലോകവാചിയായ ജഗച്ഛബ്ദവും അനുരാഗാദിവാചിയായ രക്തശബ്ദവും നപുംസകമാകുന്നു. ത്രിഷ്വിതഃ എന്ന വിധി വ്യക്തോപാത്തങ്ങളായ ഇംഗാദ്യർത്ഥങ്ങളിൽ ചരിതാർത്ഥമാകയാൽ അപിശബ്ദാദിസാമർത്ഥ്യംഹേതുവായിട്ടു ഊഹ്യങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങളിൽ യഥാശാസ്ത്രമായി പ്രാപ്തമായ അതാതു ലിംഗംതന്നെ എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

അവദാതസ്സിതേ പീതേ ശുദ്ധേ ബദ്ധാജ്ജുനൌ സിതൌ
യുക്തേതിസംസ്കൃതേ മഷ്ണിന്യഭിനീതോഥ സംസ്കൃതം 82
കൃതിമേ ലക്ഷണോപേതേപ്യനന്തോനവധാവപി
ഖ്യാതേ ഹൃഷ്ടേ പ്രതീതോഭിജാതസ്തു കുലജേ ബുധേ 83

അവദാതഃ—വെളുത്തതിന്റെയും മഞ്ഞൾനിറത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും ശുദ്ധിയുള്ളതിന്റെയും പേർ. സിതഃ—ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും വെളുത്തതിന്റെയും പേർ. അഭിനീതഃ യുക്തമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും അധികമായി അലംകരിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും ക്ഷമയോടുകൂടിയവന്റെയും പേർ. സംസ്കൃതം—ക്രിയകൊണ്ടു നിർവൃത്തമായ ഘടാദിയുടെയും ലക്ഷണയുക്തമായ വസ്തുവിന്റെയും പേർ. അനന്തഃ—അവസാനത്തോടുകൂടാത്തതിന്റെയും ആദിശേഷന്റെയും പേർ. പ്രതീതഃ—പ്രസിദ്ധിയോടുകൂടിയവന്റെയും സന്തുഷ്ടന്റെയും പേർ. അഭിജാതഃ—നല്ല കുലത്തിങ്കൽ ജനിച്ചവന്റെയും അറിവുള്ളവന്റെയും പേർ.

വിവിക്തേതൗ പൂതവിജനൌ മൂർച്ഛിതൌ മൂഢസോഷ്മയൌ
ദൌ ചാമ്ലപരുഷൌ ശുക്തൌ ശിതീ ധവളമേചകൌ 84

വിവിക്തഃ—ശുദ്ധിയുള്ളതിൻെറയും നിർജ്ജനപ്രദേശത്തിൻെറയും പേർ. മൂർച്ഛിതഃ—മോഹിച്ചവൻെറയും വഞ്ചിച്ചവൻെറയും പേർ. ശുക്തഃ—മൂന്നു ദിവസമിരുന്ന കാടി മുതലായ അമ്ലപദാർത്ഥത്തിൻെറയും നിഷ്ക്ഷാരമായുള്ളതിൻെറയും പേർ. ശിതിഃ—വെളുത്തതിൻെറയും കറുത്തതിൻെറയും പേർ.

സത്യേ സാധൌ വിദ്യമാനേ പ്രശസ്തേഭ്യർഹിതേ ച സൽ
പുരസ്കൃതഃ പൂജിതേരാത്യഭിയുക്തേഗ്രതഃ കൃതേ 85

സൽ—പരമാർത്ഥത്തിൻെറയും നല്ലതിൻെറയും ഉള്ളതിൻെറയും ശ്രേഷ്ഠമായിരിക്കുന്നതിൻെറയും പൂജിക്കപ്പെട്ടുന്നതിൻെറയും പേർ. പുരസ്കൃതഃ—പൂജിക്കപ്പെട്ടുന്നവൻെറയും ശത്രുവാൽ ആക്രമിക്കപ്പെട്ടവൻെറയും മുമ്പിലാക്കപ്പെട്ടവൻെറയും പേർ.

നിവാതാവാശ്രയാവാതൌ ശസ്ത്രാഭേദ്യേ ച ചർമ്മ യൽ
ജാതോന്നതപ്രവൃദ്ധാഃ സ്യുരുച്ഛ്രിതാ ഉത്ഥിതാസ്ഥമീ 86
വൃദ്ധിമൽപ്രോദ്യതോൽപന്നാ ആദൃതൌ സാദരാച്ചിതൌ

നിവാതഃ-വാസസ്ഥാനത്തിൻെറയും വായുസഞ്ചാരത്തോടുകൂടാത്ത സ്ഥലത്തിൻെറയും ആയുധംകൊണ്ടു പിളർക്കുവാൻ കഴിയാത്തതായ കവചത്തിൻെറയും പേർ. ഉച്ഛ്രിതഃ-ജനിച്ചവൻെറയും ഉയർന്നവൻെറയും വഞ്ചിച്ചവൻെറയും പേർ. ഉത്ഥിതഃ വഞ്ചിച്ചവൻെറയും ഉദ്യോഗത്തോടുകൂടിയവൻെറയും ഉൽപതിച്ചവൻെറയും പേർ. ഉദ്യോഗം=ഉത്സാഹം. ഉൽപതിക്കമേൽപ്പട്ടു പോകുക; ഉണ്ടാക എന്നുമാം. ആദൃതഃ-ആദരത്തോടുകൂടിയവൻെറയും ആദരിക്കപ്പെട്ടവൻെറയും പേർ.

സ്ഥാന്തഃ

അർത്ഥോഭിധേയരൈവസ്വപ്രയോജനനിവൃത്തിഷു 87

അർത്ഥഃ (നാ) ശബ്ദത്താൽ പഠയപ്പെട്ടുന്നതിൻെറയും ധനത്തിൻെറയും സകലവസ്തുക്കളുടെയും പ്രയോജനത്തിൻെറയും നിവൃത്തിയുടെയും പേർ.

നിപാനാഗമയോസ്ഥീത്ഥമുഷിജുഷ്ടജുഷ്ടയോ
സമർത്ഥസ്ത്രീഷു ശക്തിസ്ഥേ സംബദ്ധാർത്ഥേ ഹിതേപി ച 88

തീർത്ഥം (ക്ലീ) നീത്തൊട്ടിയുടെയും ശാസ്ത്രത്തിന്റെയും ഋഷികളാൽ സേവിക്കപ്പെട്ട ജലത്തിന്റെയും ഉപാധ്യായന്റെയും പേർ. നിദാനാ ശമയോസ്തീർത്ഥം എന്നും പാഠമുണ്ട്. (നിദാനം=ഹേതു) സമർത്ഥഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. ശക്തിയോടുകൂടിയവന്റെയും അന്യോന്യസംബന്ധമായ അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും അനുകൂലമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ.

ദശമീസ്ഥൗ ക്ഷീണരാഗവൃദ്ധൗ വീഥീ പദവ്യപി
ആസ്ഥാനീയതനയോരാസ്ഥാപ്രസ്ഥാസ്ത്രീ സാനുമാനയോഃ

ദശമീസ്ഥഃ (നാ) വിഷയങ്ങളിൽനിന്നു നിയമേന നിവൃത്തമായ മനസ്സോടുകൂടിയവന്റെയും അതിവൃദ്ധന്റെയും പേർ. വീഥീ (സ്ത്രീ) വഴിയുടെയും പങ്ക്തിയുടെയും പേർ. ആസ്ഥാ (സ്ത്രീ) സഭയുടെയും പ്രയത്നത്തിന്റെയും പേർ. പ്രസ്ഥഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. മലച്ചെരുവിന്റെയും ഇടങ്ങഴിയുടെയും പേർ.

ദാന്തഃ

അഭിപ്രായവശൗ ഛന്ദാവബ്ദൗ ജീമൂതവത്സരൗ
അപവാദൌ തു നിന്ദാജ്ഞേ ദായാദൌ സുതബാന്ധവൌ. 90

ഛന്ദഃ (നാ) അഭിപ്രായത്തിന്റെയും അധീനത്തിന്റെയും പേർ. അബ്ദഃ (നാ) മേഘത്തിന്റെയും സംവത്സരത്തിന്റെയും പേർ. അപവാദഃ (നാ) നിന്ദയുടെയും ആജ്ഞയുടെയും പേർ. ദായാദഃ (നാ) പുത്രന്റെയും ബന്ധുവിന്റെയും പേർ.

പാദോ രശ്മ്യംശുതുര്യാംശാശ്ചന്ദ്രാഗ്ന്യർക്കാസ്തമോനുദഃ
നിർവ്വാദോ ജനവാദേപി ശാദോ ജംബാളശഷ്പയോഃ 91

പാദഃ (നാ) രശ്മിയുടെയും കാലിന്റെയും നാലിലൊരു ഭാഗത്തിന്റെയും പേർ. തമോനുൽ (നാ) ചന്ദ്രന്റെയും അഗ്നിയുടെയും ആദിത്യന്റെയും പേർ. നിർവ്വാദഃ (നാ) ജനവാദത്തിന്റെയും നിശ്ചിതമായ വാദത്തിന്റെയും പേർ. ശാദഃ (നാ) ചേറിന്റെയും ഇളയ പുല്ലിന്റെയും പേർ.

ആക്രാവേ രുദിതേ ത്രാതര്യാക്രന്ദോ ദാരുണേ രണേ
സ്യാൽ പ്രസാദോനുരാഗേപി സൂദസ്സ്യാദ്യഞ്ജനേപി ച

ആക്രന്ദഃ (നാ) ആർത്തധ്വനിയുടെയും കരച്ചിലിന്റെയും രക്ഷിതാവിന്റെയും ഭയങ്കരമായ യുദ്ധത്തിന്റെയും പേർ. പ്രസാദഃ (നാ) അനുരാഗത്തിന്റെയും ജലാദികളുടെ തെളിവിന്റെയും കാവ്യഗുണത്തിന്റെയും പേർ. സൂദഃ (നാ) പരിപ്പുകറി മുതലായതിന്റെയും വെപ്പുകാരന്റെയും പേർ.

ഗോഷ്ഠാധിക്ഷേപി ഗോവിന്ദോ ഹർഷേപ്യാമോദവന്മദഃ
പ്രാധാന്യേ രാജലിംഗേ ച വൃഷ്ണാംഗേ കകുദോസ്ത്രിയാം. 93

ഗോവിന്ദഃ (നാ) ഗോപാലന്റെയും ബൃഹസ്പതിയുടെയും ശ്രീകൃഷ്ണന്റെയും പേർ. ആമോദഃ (നാ) സന്തോഷത്തിന്റെയും ഗന്ധവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. മദഃ (നാ) സന്തോഷത്തിന്റെയും ഗർവ്വത്തിന്റെയും മദജലത്തിന്റെയും ശുക്ലത്തിന്റെയും പേർ. കകുദഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പ്രാധാന്യത്തിന്റെയും രാജചിഹ്നത്തിന്റെയും പുഞ്ഞ എന്ന കാളയുടെ അംഗത്തിന്റെയും പേർ. പ്രാധാന്യം=പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതു്.

സ്ത്രീ സംവിൽ ജ്ഞാനസംഭാഷാക്രിയാകാരാജ്ഞിനാമസു
ധർമ്മേ രഹസ്യുപനിഷൽ സ്യാദ്ഭൂതൌ വത്സരേ ശരൽ. 94

സംവിൽ (സ്ത്രീ) അറിവിന്റെയും സംഭാഷണത്തിന്റെയും കർമ്മനിയമത്തിന്റെയും യജ്ഞത്തിന്റെയും പേരിന്റെയും പേർ. ഉപനിഷൽ (സ്ത്രീ) ധർമ്മത്തിന്റെയും വിജനപ്രദേശത്തിന്റെയും പേർ. ശരൽ (സ്ത്രീ) ഭൂതവിശേഷത്തിന്റെയും സംവത്സരത്തിന്റെയും പേർ.

പദം വ്യവസിതി ത്രാണസ്ഥാനലക്ഷ്മാംഘ്രിവസ്തുഷു
ഗോഷ്പദം സേവിതേ മാനേ പ്രതിഷ്ഠാകൃത്യമാസ്പദം. 95

പദം (ക്ലീ) ഉത്സാഹത്തിന്റെയും രക്ഷണത്തിന്റെയും സ്ഥാനത്തിന്റെയും ആടയാളത്തിന്റെയും കാലിന്റെയും വസ്തുവിന്റെയും പേർ. ഗോഷ്പദം (ക്ലീ) പശുക്കളാൽ സേവിക്കപ്പെട്ട ദേശത്തിന്റെയും പശുവിന്റെ കളമ്പോളമുള്ളതിന്റെയും പേർ. ആസ്പദം (ക്ലീ) സ്ഥാനത്തിന്റെയും കായ്ത്തിന്റെയും പേർ.

ത്രിഷ്വിഷ്ടമധുരൌ സാദ്ര മൃദ്വ ചാതീക്ഷ്ണകോമളൌ
മൂഢാല്പാപടുനിർഭാഗ്യാ മന്ദാഃസ്യുർദ്വൌ ത്രു ശാരദൌ. 96

പ്രത്യഗ്രാപ്രതിഭൌ വിദ്വൽസുപ്രഗതൌ വിശാരദൌ

സാദ്രഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. ഇഷ്ടമായ വസ്തുവിന്റെയും മധുരരസമായ വസ്തുവിന്റെയും പേർ. മൃദുഃ-ത്രിലിംഗമാകുന്നു. തീക്ഷ്ണമല്ലാത്തതിന്റെയും മാർദ്ദവത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും പേർ. ഈ ശ്ലോകത്തിങ്കലെ ത്രിഷു എന്ന പദം ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന ശബ്ദങ്ങളോടും മേല്പറഞ്ഞ സാദ്രമൃദു ശബ്ദങ്ങളോടും സംബന്ധിക്കുന്നതാകയാൽ ഇനി ദ്വാന്തവർഗ്ഗാവസാനംവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങളും മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളെന്നപോലെ ലിംഗത്രയത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. മന്ദഃ-അറിവില്ലാത്തവന്റെയും അല്പനായവന്റെയും സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടാത്തവന്റെയും ഭാഗ്യമില്ലാത്തവന്റെ

യും പേർ. ശാരദഃ നൂതനമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പ്രതിഭയോടുകൂടിയതു
ന്റെയും പേർ. വിശാരദഃ-വിദ്വാന്റെയും അധികമായ ധാർഷ്ട്യത്തോടു
കൂടിയവന്റെയും പേർ.

ധാന്യാഃ

വ്യാമോ വടശ്ച ന്യഗ്രോധ ഉത്സേധഃ കായ ഉന്നതിഃ. 97

ന്യഗ്രോധഃ (നാ) മാരിന്റെയും പേരാൽമരത്തിന്റെയും പേർ. മാ
രെന്നതു കയറു മുതലായതിന്റെ അളവിങ്കൽ ഉപയോഗിക്കുന്നതാകുന്നു. ഉ
ത്സേധഃ (നാ) ശരീരത്തിന്റെയും ഉയരത്തിന്റെയും പേർ.

പഥ്യാഹാരശ്ച മാർഗ്ഗശ്ച വിവധൌ വീവധൌ ച തൌ
പരിധിഃ പ്രജ്ഞിയതരോഗ്ഗാഖായാമുപസൂയ്യകേ. 98

വിവധഃ വീവധഃ (ഉ-ം നാ) ധനം മുതലായതിന്റെയും വഴിയു
ടെയും പേർ. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾ രണ്ടും ഭാരത്തിന്റെ പേരുകളാകയും
ചെയ്യും. പരിധിഃ (നാ) പ്ലാശു മുതലായ യജ്ഞവൃക്ഷങ്ങളുടെ ശാഖയുടെ
യും പരിവേഷത്തിന്റെയും പേർ.

ബന്ധകം വ്യസനം ചേതഃ പീഡാധിഷ്ഠാനമാധയഃ
സ്യുസ്സമർത്ഥനനീവാകനിയമാശ്ച സമാധയഃ. 99

ആധിഃ (നാ) കടം തീരുന്നതുവരെ വിശ്വാസത്തിനായിക്കൊണ്ടു
വെയ്ക്കുന്ന വസ്തുവിന്റെയും ആപത്തിന്റെയും മനഃപീഡയുടെയും അധിഷ്ഠാ
നത്തിന്റെയും പേർ. അധിഷ്ഠാനം=അദ്ധ്യാസനം. ഇങ്ങനെ ടീകയിൽ
പറഞ്ഞിരിയ്ക്കുന്നു. ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ള ഇരിപ്പു് എന്നു ഭാഷ കാണ്മാനുണ്ടു്.
സമാധിഃ (നാ) സമാധാനത്തിന്റെയും മൌനത്തിന്റെയും അംഗീകാരത്തി
ന്റെയും യോഗാംഗവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ.

ദോഷോൽപാദേനുബന്ധഃ സ്യാൽ പ്രകൃത്യാദിവിനശ്വരേ
മുഖ്യാനുയായിനി ശിശൌ പ്രകൃതസ്യാനുവർത്തനേ. 100

അനുബന്ധഃ (നാ) ദോഷത്തിന്റെ ഉൽപത്തിയുടെയും പ്രകൃതിപ്ര
ത്യയാദികളിൽ ഇൽസംജ്ഞാലോപവിധികൾകൊണ്ടു നിവൃത്തിപ്പാൻ
തക്കവിധത്തിൽ ചേർക്കപ്പെട്ട ശബ്ദവിശേഷങ്ങളുടെയും പിതാവു മുതലായ
വരെ അനുസരിയ്ക്കുന്ന പുത്രാദികളുടെയും തുടങ്ങിയതിന്റെ അനുവൃത്തിയു
ടെയും പേർ.

വിധുവ്വിഷ്ണൌ ചന്ദ്രമസി പരിഷ്വേദേ ബിലേവധിഃ
വിധിവ്വിധാനേ ദൈവേപി പ്രണിധിഃ പ്രാർത്ഥനേ ചരേ.

വിധുഃ (നാ) വിഷ്ണുവിന്റെയും ചന്ദ്രന്റെയും പേർ. അവധിഃ (നാ) മഴുദയുടെയും ഭൂമിയിലുള്ള മടകളുടെയും പേർ. വിധിഃ (നാ) ചെയ്യ എന്ന ക്രിയയുടെയും ദൈവത്തിന്റെയും ബ്രഹ്മാവിന്റെയും പ്രകാരത്തിന്റെയും പ്രവർത്തനയുടെയും പേർ. പ്രണിധിഃ (നാ) പ്രാർത്ഥനയുടെയും വേഷം മാറി ശുദ്ധമാകുംവണ്ണം സഞ്ചരിക്കുന്ന രാജപുരുഷന്റെയും പേർ.

ബുധവൃദ്ധൌ പണ്ഡിതേപി സ്കന്ധസ്സമൂഹയേപി ച
ദേശേ നദവിശേഷേഷ്വൌ സിന്ധുന്നാ സരിതി സ്ത്രിയാം.

ബുധഃ (നാ) വിദ്വാന്റെയും ബുധനെന്ന ഗ്രഹത്തിന്റെയും പേർ. വൃദ്ധഃ (നാ) വിദ്വാന്റെയും വയോധികന്റെയും പേർ. ബുദ്ധവൃദ്ധൌ പണ്ഡിതേപി എന്നും പാഠമുണ്ട്. അങ്ങനെ പഠിയ്ക്കുന്നവർ ബുദ്ധഃ എന്നതു വിദ്വാന്റെയും ബുദ്ധമുനിയുടെയും പേർ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾകെ. സ്കന്ധഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും പ്രകാണ്ഡത്തിന്റെയും മുമലിന്റെയും ശരീരത്തിന്റെയും വൃക്ഷം മുതലായതുകളുടെയും പേർ. സിന്ധുഃ (നാ) ദേശവിശേഷത്തിന്റെയും നദവിശേഷത്തിന്റെയും സമുദ്രത്തിന്റെയും പേർ. സ്ത്രീലിംഗമായാൽ പുഴയുടെ പേർ.

വിധാ വിധൌ പ്രകാരേ ച സാധു രമ്യേതി ച ത്രിഷു
വധൂർജ്ജായാ സ്നുഷാ സ്ത്രീ ച സുധാ ലേപോമൃതം സ്നുഹീ

വിധാഃ (സ്ത്രീ) വിധിയുടെയും പ്രകാരത്തിന്റെയും പേർ. സാധുഃ— ത്രിലിംഗമാകുന്നു. മനോഹരമായ വസ്തുവിന്റെയും സജ്ജനത്തിന്റെയും പേർ. വധൂഃ (സ്ത്രീ) ഭാര്യയുടെയും പുത്രഭാര്യയുടെയും സ്ത്രീയുടെയും പേർ. സുധാഃ (സ്ത്രീ) കുമ്മായത്തിന്റെയും അമൃതിന്റെയും കള്ളിയുടെയും പേർ.

സന്ധാ പ്രതിജ്ഞാ മര്യാദാ ശ്രദ്ധാ സംപ്രത്യയഃ സ്പൃഹാ
മധു മദ്യേ പുഷ്പരസേ ക്ഷൌദ്രേപ്യന്ധം തമസ്യപി. 104

സന്ധാ (സ്ത്രീ) പ്രതിജ്ഞയുടെയും മര്യാദയുടെയും പേർ. ശ്രദ്ധാ (സ്ത്രീ) ആദരത്തിന്റെയും ഇച്ഛയുടെയും പേർ. മധു (ക്ലീ) മദ്യത്തിന്റെയും പുഷ്പരസത്തിന്റെയും തേനിന്റെയും പേർ. അന്ധം (ക്ലീ) ഇരുട്ടിന്റെയും തിമിരമെന്ന നേത്രരോഗത്തിന്റെയും വിശേഷ്യനിഘ്നമായാൽ കണ്ണു കാണാത്തവന്റെയും പേർ.

അഥ ത്രിഷു സമൃന്നദ്ധൌ മണ്ഡിതം മന്യഗർഹിതൌ
ബ്രഹ്മബന്ധുരധിക്ഷേപേ നിർദ്ദേശേഥാവലംബിതഃ 105

അവിദ്വരോപ്യവഷ്ടബ്ധഃ പ്രസിദ്ധൌ ഖ്യാതദൃഷ്ടിതൌ

അഥ ത്രിഷു എന്നതിനു് ഇനി ധാന്തവർഗ്ഗാവസാനംവരെ പഠവാൻ പോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾക്കു മൂന്നു ലിംഗവുമുണ്ടെന്നു സാരമാകുന്നു. സമൃന്നദ്ധഃ

—തന്നെ താൻതന്നെ വിദ്വാനെന്നു വിചാരിക്കുന്നവനെന്നും ഗർവ്വമുള്ള വനെന്നും പേർ. ബ്രഹ്മബന്ധുഃ—കർമ്മഭ്രഷ്ടനായിരിക്കുന്ന ബ്രാഹ്മണനെന്നും ദോഷംഹേതുവായിട്ടു പേർ പറയാത്തവനെന്നും പേർ. അവഷ്ടബ്ധഃ—ആശ്രയിച്ചവനെന്നും സമീപസ്ഥനെന്നും പേർ. പ്രസിദ്ധഃ—പ്രസിദ്ധിയുള്ളവനെന്നും അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടവനെന്നും പേർ.

നാന്താഃ

സൂര്യ്യവഹ്നീ ചിത്രഭാനു ഭാനു രശ്മിദിവാകരൌ. 106

ചിത്രഭാനുഃ (നാ) സൂര്യ്യനെന്നും അഗ്നിയുടെയും പേർ. ഭാനുഃ—രശ്മിയുടെയും സൂര്യ്യനെന്നും പേർ.

ഭ്രതാത്മാനൌ ധാതൃദേഹൌ മൂർഖനീചൌ പൃഥക്ജനൌ
ഗ്രാവാണൌ ശൈലപാഷാണൌ പത്രിണൌ ശരപക്ഷിണൌ 107

ഭ്രതാത്മാ (നാ) ബ്രഹ്മാവിനെന്നും ശരീരത്തിനെന്നും പേർ. പൃഥക്ജനഃ (നാ) അജ്ഞാനിയുടെയും അധമനെന്നും പേർ. ഗ്രാവാ (നാ) പർവ്വതത്തിനെന്നും കല്ലിനെന്നും പേർ. പത്രീ (നാ) ശരത്തിനെന്നും പക്ഷിയുടെയും പേർ.

തരുശൈലൌ ശിഖരിണൌ ശിഖിനൌ വഹ്നിബർഹിണൌ
പ്രതിയത്നാവുഭൌ വീപ്സോപഗ്രഹാവഥ സാദിനൌ. 108

ദ്വൌ സാരഥിഹയാരോഹൌ വാജിനൌശേഷുപക്ഷിണഃ
കുലേപ്യഭിജനോ ജന്മഭ്രമ്യാമപ്യഥ ഹായനാഃ. 109

വർഷാർത്തിർവ്രീഹിഭേദാസ്സ്യുശ്ചന്ദ്രാഗ്ന്യർക്കാ വിരോചനാഃ
ക്ലേശേചി വൃജിനോ വിശകർമ്മാർക്കസുരശില്പിനോഃ. 110

ശിഖരീ (നാ) വൃക്ഷത്തിനെന്നും പർവ്വതത്തിനെന്നും പേർ. ശിഖീ (നാ) അഗ്നിയുടെയും മയിലിനെന്നും പേർ. പ്രതിയത്നഃ (നാ) വാഞ്ഛയുടെയും അനുകൂലനാക്കുക എന്ന് കർമ്മത്തിനെന്നും പേർ. സാദീ (നാ) തേർതെളിക്കുന്നവനെന്നും കുതിരപ്പുറത്തു കേറിയവനെന്നും പേർ. വാജീ (നാ) കുതിരയുടെയും ശരത്തിനെന്നും പക്ഷിയുടെയും പേർ. അഭിജനഃ (നാ) വംശത്തിനെന്നും ജനനഭൂമിയുടെയും പേർ. ഹായനഃ (നാ) സംവത്സരത്തിനെന്നും രശ്മിയുടെയും ധാന്യവിശേഷത്തിനെന്നും പേർ. വിരോചനഃ (നാ) ചന്ദ്രനെന്നും അഗ്നിയുടെയും ആദിത്യനെന്നും പേർ. വൃജിനഃ (നാ) ക്ലേശത്തിനെന്നും നപുംസകമായാൽ പാപത്തിനെന്നും പേർ. വിശകർമ്മാ (നാ) ആദിത്യനെന്നും ദേവശില്പിയുടെയും പേർ.

ആത്മാ യത്നോ ധൃതിർബ്ബുദ്ധിസ്സ്വഭാവോ ബ്രഹ്മ വർഷ്മ ച
ശക്രേ ഘാതുകമത്തേഭേ വർഷ്മുകാംബ്ദേ ഘനാഘനഃ. 111

ആത്മാ (നാ) പ്രയത്നത്തിൻറെയും ധൈര്യത്തിൻറെയും ബുദ്ധിയുടെയും സ്വഭാവത്തിൻറെയും ബ്രഹ്മത്തിൻറെയും ശരീരത്തിൻറെയും പേർ. ഘനാഘനഃ (നാ) ഇന്ദ്രൻറെയും കൊല്ലുന്ന മത്തഗജത്തിൻറെയും വർഷിക്കുന്ന മേഘത്തിൻറെയും പേർ.

ഘനോ മേഘേ മൂർത്തിഹ്നേ ത്രിഷു മൂർത്തേ നിരന്തരേ
അഭിമാനോത്ഥാടിടപ്പേ ജ്ഞാനേ പ്രണയഹിംസയോഃ. 112

ഘനഃ (നാ) മേഘത്തിൻറെയും കാഠിന്യത്തിൻറെയും കഠിനത്തിൻറെയും തിങ്ങിയതിൻറെയും പേർ. കഠിനത്തിൻറെയും തിങ്ങിയതിൻറെയും പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. അഭിമാനഃ (നാ) ധനം മുതലായതുഹേതുവായിട്ടുള്ള ഗർവ്വത്തിൻറെയും ജ്ഞാനത്തിൻറെയും പ്രാർത്ഥനയുടെയും ഹിംസയുടെയും പേർ.

ഇനസ്സൂര്യേ പ്രഭൌ രാജാ മൃഗാങ്കേ ക്ഷത്രിയേ നൃപേ
വാണിന്യൌ നർത്തകീർത്ത്യൌ സ്രവന്ത്യാമപി വാഹിനീ

ഇനഃ (നാ) ആദിത്യൻറെയും പ്രഭുവിൻറെയും പേർ. രാജാ (നാ) ചന്ദ്രൻറെയും ക്ഷത്രിയൻറെയും രാജാവിൻറെയും പേർ. വാണിനീ (സ്ത്രീ) കൂത്താട്ടന്നവളുടെയും കീർത്തിയുടെയും പേർ. വാഹിനീ (സ്ത്രീ) നദിയുടെയും സേനയുടെയും പേർ.

ഹ്രാദിന്യൌ വജ്രതടിതൌ വന്ദായാമപി കാമിനീ
ത്വഗ്ദേഹയോരപി തനുസ്സ്നാധോജിഹ്മികാപി ച. 114

ഹ്രാദിനീ (സ്ത്രീ) വജ്രത്തിൻറെയും മിന്നൽപ്പിണരിൻറെയും പേർ. കാമിനീ (സ്ത്രീ) ഇത്തിക്കുടത്തിൻറെയും വിലാസിനിയായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീയുടെയും പേർ. തനുഃ (സ്ത്രീ) ത്വക്കിൻറെയും ശരീരത്തിൻറെയും പേർ. സ്നാ (സ്ത്രീ) ചെകനാവിൻറെയും വധസ്ഥാനത്തിൻറെയും പേർ.

ക്രതുവിസ്താരയോരസ്ത്രീ വിതാനം ത്രിഷു തുച്ഛകേ
മന്ദേഥ കേതനം കൃത്യേ കേതാവുപനിമന്ത്രണേ. 115

വിതാനം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. യാഗത്തിൻറെയും വിസ്താരത്തിൻറെയും പേർ. ആകാശകുസുമം മുതലായ തുച്ഛപദാർത്ഥത്തിൻറെയും മന്ദൻറെയും പേരായാൽ ത്രിലിംഗമായി ഭവിയ്ക്കുകയും ചെയ്യും. കേതനം (ക്ലീ) കൃത്യത്തിൻറെയും കൊടിമരത്തിൻറെയും രഹസ്സംവാദത്തിൻറെയും പേർ.

വേദസ്തത്ത്വം തപോ ബ്രഹ്മ ബ്രഹ്മാ വിപ്രഃ പ്രജാപതിഃ
ഉത്സാഹനേ ച ഹിംസായാം സൂചനേപി ച ഗന്ധനം.

ബ്രഹ്മ (ക്ലീ) വേദത്തിന്റെയും ചൈതന്യത്തിന്റെയും തപസ്സിന്റെയും പേർ. ബ്രഹ്മാ (നാ) ബ്രാഹ്മണന്റെയും സൃഷ്ടികർത്താവിന്റെയും പേർ. ഗന്ധനം (ക്ലീ) ഉത്സാഹിപ്പിക്കുക എന്നതിന്റെയും ഹിംസയുടെയും ആശയപ്രകാശനത്തിന്റെയും പേർ.

ആതഞ്ചനം പ്രതീവാപജവനാപ്യയനാർത്ഥകം
വ്യഞ്ജനം ലാഞ്ഛനമശ്മശ്രുനിഷ്ഠാനാവയവേഷ്വപി. 117

ആതഞ്ചനം (ക്ലീ) പാലിൽ മോരു ചേർക്കുക മുതലായതിന്റെയും വേഗത്തിന്റെയും സന്തോഷിപ്പിക്കുക എന്നതിന്റെയും പേർ. വ്യഞ്ജനം (ക്ലീ) അടയാളത്തിന്റെയും മീശയുടെയും കറിയുടെയും ലിംഗയോനികളുടെയും കകാരാദ്യക്ഷരങ്ങളുടെയും പേർ.

സ്യാൽ കൌലീനം ലോകവാദേ യുദ്ധേ പശുപക്ഷിണാം
സ്യാദുദ്യാനം നിസ്സരണേ വനഭേദേ പ്രയോജനേ. 118

കൌലീനം (ക്ലീ) ലോകവാദത്തിന്റെയും പശുക്കളുടെയും സർപ്പത്തിന്റെയും പക്ഷികളുടെയും പരസ്പരമുള്ള യുദ്ധത്തിന്റെയും പേർ. ഉദ്യാനം (ക്ലീ) നിർഗ്ഗമനത്തിന്റെയും പൂങ്കാവിന്റെയും പ്രയോജനത്തിന്റെയും പേർ.

അവകാശേ സ്ഥിതൌ സ്ഥാനം ക്രീഡായാമപി ദേവനം
ഉത്ഥാനം പൌരുഷേ തന്ത്രേ സന്നിവേഷേഽൽഗമേപി ച

സ്ഥാനം (ക്ലീ) അവകാശത്തിന്റെയും നില്പിന്റെയും പേർ. ദേവനം (ക്ലീ) ക്രീഡയുടെയും ജയിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഇച്ഛ മുതലായതിന്റെയും പേർ. ഉത്ഥാനം (ക്ലീ) ഉദ്യോഗത്തിന്റെയും കൂടംബകായ്ക്കാദികളുടെയും എഴുന്നേല്പു എന്നതിന്റെയും പേർ.

വ്യുത്ഥാനം പ്രതിരോധേ ച വിരോധാചരണേപി ച
മാരണേ മൃതസംസ്കാരേ ഗതൌ ദ്രവ്യേത്ഥദാപനേ. 120

നിവൃത്തനോപകരണാനുവ്രജ്യാസു ച സാധനം
നിര്യാതനം വൈരശുദ്ധൌ ദാനേ ന്യാസാപ്പണേപി ച.

വ്യുത്ഥാനം (ക്ലീ) തടവിന്റെയും വിരോധാചാരത്തിന്റെയും സമാധിയിൽനിന്നുള്ള നിവൃത്തിയുടെയും പേർ. സാധനം (ക്ലീ) കൊല്ലുക എന്നതിന്റെയും ശവദാഹാദിയുടെയും ഗമനത്തിന്റെയും ധനത്തിന്റെയും

ധനത്തെ കൊടുപ്പിക്ക എന്നതിൻെറയും ഘടാദിനിർമ്മാണത്തിൻെറയും ഉപകരണത്തിൻെറയും അനുയാത്രയുടെയും പേർ. നിയ്യാതനം (ക്ലീ) പക തീർക്കുക എന്നതിൻെറയും ദാനത്തിൻെറയും തൻെറ അധീനമാക്കി വെയ്ക്കപ്പെട്ടതിനെ തിരികേ കൊടുക്കുക എന്നതിൻെറയും പേർ.

വ്യസനം വിപദി ഭ്രംശേ ദോഷേ കാമജകോപജേ
പക്ഷ്മാക്ഷിലോമ്നി കിഞ്ജൽക്കേ തന്ത്രാദ്യംശേപ്യണീയസി

വ്യസനം (ക്ലീ) ആപത്തിൻെറയും അപായത്തിൻെറയും കാമംഹേതുവായിട്ടുള്ള സ്ത്രീസേവ, ചൂതുകളി, നായാട്ട്, മദ്യപാനം—ഈ നാലു ദോഷങ്ങളുടെയും കോപംഹേതുവായിട്ടുണ്ടാകുന്ന വാക്പാരുഷ്യം, ദണ്ഡപാരുഷ്യം, അർത്ഥദൂഷണം—ഈ മൂന്നു ദോഷങ്ങളുടെയും പേർ. പക്ഷ്മ (ക്ലീ) നേത്രരോമത്തിൻെറയും പൂവിൻെറ അല്ലിയുടെയും ചെറുതായ രോമത്തിൻെറയും പേർ.

തിഥിഭേദേ ക്ഷണേ പർവ വർത്മ നേത്രോത്സ്രഭേദയോഃ
അകായ്യഹ്രഷ്യ കൌപീനം മൈഥുനം സംഗതൌ രതൌ.

പർവ (ക്ലീ) വാവിൻെറയും ഉത്സവത്തിൻെറയും പേർ. വർത്മ (ക്ലീ) കണ്ണിൻെറ പോളയുടെയും വഴിയുടെയും പേർ. കൌപീനം (ക്ലീ) പാപത്തിൻെറയും പുരുഷലിംഗത്തിൻെറയും കോണകത്തിൻെറയും പേർ. മൈഥുനം (ക്ലീ) ഭോഗ്യാദിസംബന്ധത്തിൻെറയും സുരതത്തിൻെറയും പേർ.

പ്രധാനം പരമാത്മാ ധീഃ പ്രജ്ഞാനം ബുദ്ധിചിഹ്നയോഃ
പ്രസൂനം പുഷ്പഫലയോസ്സന്നിധാനം കുലനാശയോഃ 124

പ്രധാനം (ക്ലീ) പരമാത്മാവിൻെറയും ബുദ്ധിയുടെയും പേർ. പ്രജ്ഞാനം (ക്ലീ) ബുദ്ധിയുടെയും അടയാളത്തിൻെറയും പേർ. പ്രസൂനം (ക്ലീ) പൂവിൻെറയും കായയുടെയും പേർ. നിധനം (ക്ലീ) കുലത്തിൻെറയും നാശത്തിൻെറയും പേർ.

ക്രന്ദനേ രോദനാഹ്വാനേ വർഷ്മ ദേഹപ്രമാണയോഃ
ഗൃഹദേഹത്വചിൽപ്രഭാവാ ധാമാന്യത്ര ചതുഷ്പഥേ. 125

സന്നിവേശേ ച സംസ്ഥാനം ലക്ഷ്മ ചിഹ്നപ്രധാനയോഃ
ആച്ഛാദനേ സംവിധാനമപചാരണമിത്യുഭേ. 126

ക്രന്ദനം (ക്ലീ) കരച്ചിലിൻെറയും വിളിയുടെയും പേർ. വർഷ്മ (ക്ലീ) ശരീരത്തിൻെറയും പ്രമാണത്തിൻെറയും പേർ. ധാമ (ക്ലീ) ഗൃഹത്തിൻെറയും ശരീരത്തിൻെറയും രശ്മിയുടെയും പ്രഭാവത്തിൻെറയും പേർ. സംസ്ഥാനം (ക്ലീ) നാലു പെരുവഴികൾ കൂടുന്ന സ്ഥലത്തിൻെറയും സമീപത്തിൻെറ

യും പേർ. ലക്ഷ്മ (ക്ലീ) അടയാളത്തിന്റെയും പ്രധാനത്തിന്റെയും പേർ. ആച്ഛാദനം (ക്ലീ) മറയ്ക്കുക എന്നതിന്റെയും വസ്ത്രാദികൾകൊണ്ടു മൂടുക എന്നതിന്റെയും പേർ.

ആരാധനം സാധനേ സ്യാദനാപ്പൈ തോഷണേപി ച
അധിഷ്ഠാനം ചക്രപുരപ്രഭാവാധ്യാസനേഷ്വപി 127

ആരാധനം (ക്ലീ) നിർമ്മാണത്തിന്റെയും പ്രാപിയുടെയും സന്തോഷിപ്പിക്ക എന്നതിന്റെയും പേർ. അധിഷ്ഠാനം (ക്ലീ) ചക്രത്തിന്റെയും നഗരത്തിന്റെയും പ്രഭാവത്തിന്റെയും ആക്രമിയ്ക്ക എന്നതിന്റെയും പേർ.

രത്നം സജാതിശ്രേഷ്ഠേപി വനേ സലിലകാനനേ
തലിനം വിരളേ സ്തോകേ വാച്യുലിംഗം തഥോത്തരേ 128

രത്നം (ക്ലീ) സജാതിശ്രേഷ്ഠമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പദ്മരാഗമരതകാദികളുടെയും പേർ. വനം (ക്ലീ) ജലത്തിന്റെയും കാടിന്റെയും പേർ. തലിനം (ക്ലീ) അന്തരത്തോട്ടകൂടിയതിന്റെയും അല്പമായുള്ളതിന്റെയും പേർ. മേല്പറഞ്ഞ അർത്ഥങ്ങളിൽ തലിനശബ്ദവും ഇനിപ്പറവാൻ പോകുന്ന നാന്തശബ്ദങ്ങളും വിശേഷ്യനിഘ്നങ്ങളാകയാൽ മൂന്നു ലിംഗത്തോട്ടം കൂടിയതുകളാകുന്നു.

സമാനാസ്സദൃശൈകേ സ്യുഃ പിശുനൌ ഖലസൂചകൌ
ഹീനന്യൂനാവമഗർഹ്യൌ വേഗിഷ്ടരൌ തരസ്വിനൌ 129

സമാനഃ—സജ്ജനത്തിന്റെയും സദൃശന്റെയും ഏകന്റെയും പേർ. പിശുനഃ—ദുർജ്ജനത്തിന്റെയും ഏഷണിക്കാരന്റെയും പേർ. ഹീനഃ ന്യൂനഃ—വഃ അല്പനായിരിക്കുന്നവന്റെയും നിന്ദ്യനായിരിയ്ക്കുന്നവന്റെയും പേർ. തരസ്വീ വേഗമുള്ളവന്റെയും ശൂരന്റെയും പേർ.

അഭിപന്നോ ചരാദ്ധോപി ഗ്രസ്തവ്യാപൽഗതാവപി

അഭിപന്നഃ—അപരാധത്തെ ചെയ്യുവന്റെയും ശത്രുവിനാൽ ആക്രമിക്കപ്പെട്ടവന്റെയും ആപത്തിൽ അകപ്പെട്ടവന്റെയും പേർ.

പാന്ഥഃ

കലാപോ ഭൂഷണേ ബർഹേ തൂണീരേ സംഹതാവപി. 130

കലാപഃ (നാ) ആഭരണത്തിന്റെയും മയിൽപീലിയുടെയും ആവനാഴിയുടെയും സമൂഹത്തിന്റെയും പേർ.

പരിപ്ലവേ പരീവാപഃ പയ്യപ്പൈ സലിലസ്ഥിതൌ
ഗോധൂമോഷുപതിർഗ്രാമൌ ഹരവിഷ്ണൂ വൃഷാകപി 131

പരീവാപഃ (നാ) കൂടാരം മുതലായ ഉപകരണത്തിന്റെയും എല്ലാ ടവുമുള്ള വിത്തിന്റെ വിതയുടെയും ജലസ്ഥാനത്തിന്റെയും പേർ. ഗോപഃ (നാ) പശുപാലന്റെയും തൊഴുത്തുവിചാരിപ്പുകാരന്റെയും പേർ. വൃഷാകപിഃ (നാ) ശിവന്റെയും വിഷ്ണുവിന്റെയും പേർ.

ബാഷ്പഉഷ്മാശ്രു കശിപു തന്നമാച്ഛാദനം ദ്വയം
തല്പം ശയ്യാട്ടദാരേഷു സ്തംബേപി വിടപോസ്ത്രിയാം. 132

ബാഷ്പഃ (നാ) ആവിയുടെയും കണ്ണുനീരിന്റെയും പേർ. കശിപു (ക്ലീ) അന്നത്തിന്റെയും വസ്ത്രത്തിന്റെയും പേർ. തല്പം (ക്ലീ) കിടയ്ക്കയുടെയും മേടയുടെയും ഭാര്യയുടെയും പേർ. വിടപഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പുല്ലുഠറിയുടെയും വിസ്താരത്തിന്റെയും കൊമ്പിന്റെയും പേർ.

പ്രാപൃതുപസൃതുപാഭിതുപാ ബുധമനോജ്ഞയോഃ
ഭേദ്യലിംഗാ അമീ കൃഷ്ണീ വീണാഃഭദശ്ച കച്ഛപീ. 133

പ്രാപൃതുപഃ സൃതുപഃ അഭിതുപഃ ന.ം വിദ്വാന്റെയും സുന്ദരന്റെയും പേർ. മേല്പറഞ്ഞ മൂന്നു ശബ്ദങ്ങളും വിശേഷ്യനിഘ്നങ്ങളാകുന്നു. കച്ഛപീ (സ്ത്രീ) പെണ്ണാമയുടെയും സരസ്വതിയുടെ വീണയുടെയും പേർ.

ഥാന്താഃ

രവർണ്ണേ പുംസി രേഫസ്സ്യാൽ കുത്സിതേ വാച്യലിംഗകഃ
ശിഫാ ശിഖായാം സരിതി മാംസികായാം ച മാതരി. 134

രേഫഃ (നാ) ര എന്ന അക്ഷരത്തിന്റെയും അധമന്റെയും പേർ. അധമന്റെ പേരാകുമ്പോൾ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളോടുകൂടിയതാകയും ചെയ്യും. ശിഫാ (സ്ത്രീ) കൂട്ടമയുടെയും നദിയുടെയും മാഞ്ചിയുടെയും മാതാവിന്റെയും പേർ.

ശഫം മൂലേ തൃണാം സ്യാദ്ഗവാദീനാം ഖുരേപി ച
ഹ്രംഫസ്സ്യാൽ ഹ്രംഭനേ ബാഹ്വോരലംകാരേ ച കീർത്തിതഃ.

ശഫം (ക്ലീ) വൃക്ഷമൂലത്തിന്റെയും പശ്വാദികളുടെ കളമ്പിന്റെയും പേർ. ഹ്രംഫഃ (നാ) പദബന്ധത്തിന്റെയും ഛന്ദസ്സാലങ്കാരത്തിന്റെയും പേർ. ശിഫാ ശിഖായാമെന്നു തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടു ശ്ലോകം മൂലാന്തർഭൂതമല്ലാം എന്നതു ടീകയിൽ സ്പഷ്ടമാകുന്നു.

ബ്രാന്തഃ

അന്തരാഭവസത്ത്വേചശേ ഗന്ധവ്വോ ദിവ്യഗായകേ
കംബുന്നാ വലയേ ശംഖേ ദചിജിഹ്മേചൗ സപ്പ്സൂചകൌ.

ഗന്ധവ്വഃ (നാ) ദേഹനാശദേഹാന്തപ്രാപ്തികളുടെ മധ്യത്തിങ്കൽ വത്തിക്കുന്ന ജന്തുവിൻെറയും കുതിരയുടെയും ദേവലോകത്തിങ്കൽ പാട്ടുന്ന വരായ വിശ്വാവസു മുതലായവരുടെയും പേർ. കംബുഃ (നാ) വളയുടെയും ശംഖിൻെറയും പേർ. ദചിജിഹ്മഃ (നാ) സപ്പ്ത്തിൻെറയും ചെവിയിൽ മന്ത്രിക്കുന്നവൻെറയും പേർ.

പൂവ്വോന്യലിംഗഃ പ്രാഗാഹ പുംബഹ്വതേപചി പൂവ്വജാൻ

പൂവ്വഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. കിഴക്കെ ദിക്കിൽ ഭവിച്ചതിൻെറയും ആദിയിൽ ഭവിച്ചതിൻെറയും പേർ. പൂവ്വശബ്ദം പുല്ലിംഗമായും ബഹ്വവചനാന്തമായുമിരുന്നാൽ പിതൃപിതാമഹാദികളെ പഠയുന്നു.

ഭാന്തഃ

കുംഭൌ ഘടേഭമൂദ്ധാനൌ ഡിംഭൌ തു ശിശുബാലിശൌ.

കുംഭഃ (നാ) കുടത്തിൻെറയും ആനയുടെ ശിരസ്സിങ്കലുള്ള മുഴയുടെയും പേർ. ഡിംഭഃ (നാ) ശിശുവിൻെറയും മൂർഖൻെറയും പേർ.

സ്തംഭൌ സ്ഥൂണാജഡീഭാവൌ ശംഭ്രൂ ബ്രഹ്മത്രിലോചനൌ
കക്ഷ്യാഭ്രൂണാർഭകാ ഗർഭാ വിസ്രംഭഃ പ്രണയേപി ച. 138

സ്തംഭഃ (നാ) തൂണിൻെറയും സ്തംഭാവസ്ഥയുടെയും പേർ. ശംഭുഃ (നാ) ബ്രഹ്മാവിൻെറയും ശിവൻെറയും പേർ. ഗർഭഃ (നാ) വയറിൻെറയും ഗർഭസ്ഥജന്തുവിൻെറയും ശിശുവിൻെറയും പേർ. വിസ്രംഭഃ (നാ) ശൃംഗാര പ്രാർത്ഥനയുടെയും വിശ്വാസത്തിൻെറയും പേർ.

സ്യാൽ ഭേര്യാം ദുന്ദുഭിഃ പുംസി സ്യാദക്ഷ്ണി ദുന്ദുഭി സ്ത്രിയാം
സ്യാന്മഹാരജനേ ക്ലീബം കുസുംഭം കരകേ പുമാൻ. 139

ദുന്ദുഭിഃ (നാ) പെരുമ്പറയുടെ പേർ. പകിടക്കരുവിൻെറ പേരാകുമ്പോൾ സ്ത്രീലിംഗമാകയും ചെയ്യും. കുസുംഭം (ക്ലീ) കുസുംഭപുഷ്പത്തിൻെറ പേർ; കിണ്ടിയുടെ പേരാകുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ക്ഷത്രിയേപി ച നാഭിന്നാ സുരഭിർഗ്ഗവി ച സ്ത്രിയാം
സഭാ സംസദി സംഘ്യേ ച ത്രിഷ്വധ്യക്ഷേപി വല്ലഭഃ. 140

നാഭിഃ (നാ) ക്ഷത്രിയന്റെയും മുഖ്യനുപന്റെയും പേർ; പൊക്കിളിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സുരഭിഃ (സ്ത്രീ) പശുവിന്റെ പേർ; വസന്തത്തിന്റെയും ജാതിഫലത്തിന്റെയും ചമ്പകത്തിന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമായും സൌരഭ്യത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും മനോഹരമായുള്ളതിന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ വിശേഷ്യവശാൽ ത്രിലിംഗമായും സ്വർണ്ണത്തിന്റെയും താമരപ്പൂവിന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ നപുംസകമായും ഭവിക്കും. സഭാ (സ്ത്രീ) സദസ്സിന്റെയും സദസ്സിങ്കൽ വസിക്കുന്നവരുടെയും പേർ. സദസ്സ് = ആസ്ഥാനം. വല്ലഭഃ (നാ) അധികാരപുരുഷന്റെയും ഭർത്താവിന്റെയും ഇഷ്ടവസ്തുവിന്റെയും പേർ.

മാന്താഃ

കിരണപ്രഗ്രഹൌ രശ്മീ കപിഭേകൌ പ്ലവംഗമൌ
ഇച്ഛാമനോഭവൌ കാമൌ ശൌണ്ഡ്യോദ്യോഗൌ പരാക്രമൌ

രശ്മിഃ (നാ) രശ്മിയുടെയും പിടിക്കയറിന്റെയും പേർ. പ്ലവംഗമഃ (നാ) വാനരന്റെയും തവളയുടെയും പേർ. കാമഃ (നാ) ഇച്ഛയുടെയും കാമദേവന്റെയും പേർ. പരാക്രമഃ (നാ) ശൌണ്ഡ്യത്തിന്റെയും ഉത്സാഹത്തിന്റെയും പേർ.

ധർമ്മഃ പുണ്യയമന്യായസഭാവാചാരസോമപാഃ
ഉപായപൂർവ്വ ആരംഭ ഉപധാ ചാപ്യുപക്രമഃ. 142

ധർമ്മഃ (നാ) പുണ്യത്തിന്റെയും അന്തകന്റെയും നീതിയുടെയും സ്വഭാവത്തിന്റെയും ആചാരത്തിന്റെയും സോമയാഗത്തെ ചെയ്യുവന്റെയും പേർ. ഉപക്രമഃ (നാ) ഉപായത്തെ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള ആരംഭത്തിന്റെയും അമാത്യശീലപരീക്ഷയുടെയും ചികിത്സയുടെയും പേർ.

വണിക്പഥഃ പുരം വേദോ നിഗമോ നാഗരോ വണിക്
നൈഗമൌ ദ്വൌ ബലേ രാമോ നീലചാരുസിതേ ത്രിഷു.

നിഗമഃ (നാ) അങ്ങാടിത്തെരുവിന്റെയും പട്ടണത്തിന്റെയും വേദത്തിന്റെയും പേർ. നൈഗമഃ (നാ) പട്ടണത്തിൽ വസിക്കുന്നവന്റെയും കച്ചവടക്കാരന്റെയും പേർ. രാമഃ (നാ) ബലഭദ്രന്റെയും പരശുരാമാദികളുടെയും പേർ; കറുത്ത വസ്തുവിന്റെയും മനോഹരമായ വസ്തുവിന്റെയും വെളുത്ത വസ്തുവിന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും.

ശബ്ദാദിപൂർവ്വോ വൃന്ദേപി ഗ്രാമഃ ക്രാന്തൌ ച വിക്രമഃ
സ്തോമഃ സ്തോത്രേ ധ്വജേ വൃന്ദേ ജിഹ്മസ്തു കുടിലേലസേ. 144

ശബ്ദാദിപൂവ്വഃ ഗ്രാമഃ എന്നതിനും ശബ്ദമെന്നു തുടങ്ങിയുള്ള ശബ്ദമാകുന്ന പൂവ്വത്തോട്ടുകൂടിയതായ ഗ്രാമശബ്ദമെന്നത്ഥം. ശബ്ദഗ്രാമഃ ഇത്യാദി. ശബ്ദഗ്രാമഃ (നാ) ശബ്ദസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഗുണഗ്രാമഃ ഗുണസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. ഇങ്ങനെ മറ്റുള്ളതുകളുടെ അത്ഥത്തെയും ഊഹിച്ചുകൊൾക. ശബ്ദാദിപൂവ്വമാക്കാതെ ഗ്രാമഃ എന്നു തന്നെ പ്രയോഗിച്ചാൽ ആയതു് ഊരിന്റെയും ഷഡ്ജാദിസ്വരസമൂഹത്തിന്റെയും പേരായി ഭവിക്കും. വിക്രമഃ (നാ) ആക്രമണത്തിന്റെയും പരാക്രമത്തിന്റെയും പേർ. സ്തോമഃ (നാ) സ്തോത്രത്തിന്റെയും യാഗത്തിന്റെയും സമൂഹത്തിന്റെയും പേർ. ജിഹ്മഃ (നാ) വളവുള്ളവന്റെയും അലസന്റെയും പേർ.

ഉഷ്ണേപി ഘർമ്മശ്ചേഷ്ടാലംകാരേ ഭ്രാന്തൌ ച വിഭ്രമഃ
ഹൃല്ലാ രുകസ്തംബസേനാശ്ച ജാമിഃ സ്വസ്രകുലസ്ത്രിയോഃ 145

ഘർമ്മഃ (നാ) ഉഷ്ണത്തിന്റെയും വിയപ്പിന്റെയും പേർ. വിഭ്രമഃ (നാ) ഭാവത്തിന്റെയും ഭ്രാന്തിയുടെയും ശോഭയുടെയും പേർ. ഹൃൽമഃ (നാ) രോഗവിശേഷത്തിന്റെയും പുല്ലൂറിയുടെയും സേനാവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. ജാമിഃ (സ്ത്രീ) സഹോദരിയുടെയും കുലസ്ത്രീയുടെയും പേർ.

ക്ഷിതിക്ഷാന്ത്യോഃ ക്ഷമാ യുക്തേ ക്ഷമം ശക്തേ ഹിതേ (ത്രിഷു
ത്രിഷു ശ്യാമൌ ഹരൽകൃഷ്ണൌ ശ്യാമാ സ്യാച്ഛാരിബാ നിശാ

ക്ഷമാ (സ്ത്രീ) ഭൂമിയുടെയും ക്ഷമയുടെയും പേർ. ക്ഷമം (ക്ലീ) ക്ഷമയുടെ പേർ; ശക്തിയോടുകൂടിയതിന്റെയും ഹിതമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേരായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. ശ്യാമഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. പച്ചനിറത്തിലുള്ള വസ്തുവിന്റെയും കറുത്ത വസ്തുവിന്റെയും പേർ. ശ്യാമാ (സ്ത്രീ) നന്നാറിയുടെയും രാത്രിയുടെയും പേർ.

ലലാമം പുച്ഛപുണ്ഡ്രാശ്വഭ്രഷ്ടാപ്രാധാന്യകേതുഷു
സൂക്ഷ്മമധ്യാത്മമവ്യാപ്തൌ പ്രധാനേ പ്രഥമം ത്രിഷു. 147

ലലാമം (ക്ലീ) ലലാമ എന്നു് അകാരാന്തമായിട്ടുമാം. വാലിന്റെയും അശ്വാദികളുടെ നെറ്റിയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ചിത്രത്തിന്റെയും കുതിരയുടെയും കുതിരയുടെ ആഭരണത്തിന്റെയും പ്രധാനമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും കൊടിമരത്തിന്റെയും പേർ. സൂക്ഷ്മം (ക്ലീ) ലിംഗദേഹത്തിന്റെയും കൈതവത്തിന്റെയും പേർ. പ്രഥമം—ആദിയുടെയും പ്രധാനത്തിന്റെയും പേർ. ത്രിലിംഗമാകുന്നു.

വാമൌ വൽഗുപ്രതീപൌ ദ്വാവധമൌ ന്യൂനകുത്സിതൌ
ജീർണ്ണം ച പരിഭുക്തം ച യാതയാമമിദം ദ്വയം. 148

വാമഃ—തൃഷ്ണ എന്നതിന്റെം സംബന്ധം ഇവിടെയുമുണ്ടാകയാൽ വാമാദിശബ്ദങ്ങളും തൃഷ്ണിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. മനോഹരമായുള്ളതിന്റെംയും പ്രതികൂലമായുള്ളതിന്റെംയും പേർ. അധമഃ—കീഴുള്ളതിന്റെംയും നിന്ദ്യമായുള്ളതിന്റെംയും പേർ. യാതയാമം—പഴകിയതിന്റെംയും അനുഭവിക്കപ്പെട്ടതിന്റെംയും പേർ.

യാന്താഃ

തുരംഗഗരുഡൌ താക്ഷ്യൌ നിലയാപചയൌ ക്ഷയൌ
ശപത്നശ്വശുരൌ ദേവരസ്യാലൌ ഭ്രാതൃവ്യൌ ഭ്രാതൃജദ്വിഷൌ.

താർക്ഷ്യഃ (നാ) കുതിരയുടെയും ഗരുഡന്റെംയും പേർ. ക്ഷയഃ (നാ) ഗൃഹത്തിന്റെംയും ഹ്രാസത്തിന്റെംയും പേർ. ഹ്രാസം=വൽനതത്തിനു വിപരീതമായ പദാർത്ഥം. ശപത്നശ്വശുരൌ (നാ) ഭർത്താവിന്റെം സഹോദരന്റെംയും ഭാര്യയുടെ സഹോദരന്റെംയും പേർ. ഭ്രാതൃവ്യൌ (നാ) ഭ്രാതൃപുത്രന്റെംയും ശത്രുവിന്റെംയും പേർ.

പർജ്ജന്യൌ രസദബ്ദേന്ദ്രൌ സ്യാദ്യൈഃ സ്വാമിവൈശ്യയോഃ
തിഷ്യൃഃ പുഷ്യേ കലിയുഗേ പയ്യായോവസരേ ക്രമേ. 150

പർജ്ജന്യഃ (നാ) ശബ്ദിക്കുന്ന മേഘത്തിന്റെംയും ഇന്ദ്രന്റെംയും പേർ. അര്യഃ (നാ) പ്രഭുവിന്റെംയും വൈശ്യന്റെംയും പേർ. തിഷ്യഃ (നാ) പുഷ്യനക്ഷത്രത്തിന്റെംയും കലിയുഗത്തിന്റെംയും പേർ. പയ്യായഃ (നാ) അവസരത്തിന്റെംയും ക്രമത്തിന്റെംയും പേർ.

പ്രത്യയോധീനശപഥജ്ഞാനവിശ്വാസഹേതുഷു
രസ്യേ ശബ്ദേഥാനുശയോ ദീർഘദ്വേഷാനുതാപയോഃ. 151

പ്രത്യയഃ (നാ) അധീനമായ വസ്തുവിന്റെംയും ശപഥത്തിന്റെംയും ജ്ഞാനത്തിന്റെംയും വിശ്വാസത്തിന്റെംയും ഹേതുവിന്റെംയും പഴുതിന്റെംയും ശബ്ദവിശേഷത്തിന്റെംയും പേർ. അനുശയഃ (നാ) ദീർഘദ്വേഷത്തിന്റെംയും പശ്ചാത്താപത്തിന്റെംയും പേർ.

സ്ഥൂലോച്ചയസ്ഥപസാകല്യേ നാഗാനാം മധ്യമേ ഗതേ
സമയാശ്ശപഥാചാരകാലസിദ്ധാന്തസംവിദഃ. 152

സ്ഥൂലോച്ചയഃ (നാ) തികയായ്മയുടെയും ഗജങ്ങളുടെ മധ്യമഗതിയുടെയും പേർ. സമയഃ (നാ) ശപഥത്തിന്റെംയും ആചാരത്തിന്റെംയും കാലത്തിന്റെംയും സിദ്ധാന്തത്തിന്റെംയും സംഭാഷണത്തിന്റെംയും പേർ.

വ്യസനാന്യശുഭം ദൈവം വിപദിത്യനയാസ്സ്യയഃ
അത്യയോതിക്രമേ കൃച്ഛ്രേ ദോഷേ ദണ്ഡേപ്യഥാപദി 153
യദ്ധായത്യോസ്സാംപരായഃ പൂജ്യസ്തു ശത്രുരേപി ച
പശ്ചാദവസ്ഥായിബലം സമവായശ്ച സന്നയഃ 154

അനയഃ (നാ) മൃഗയാദ്യുതാദികളായ സപ്തവ്യസനങ്ങളുടെയും പ്രാക്ജന്മകൃതമായ അശുഭകർമ്മത്തിന്റെയും ആപത്തിന്റെയും പേർ. അത്യയഃ (നാ) അതിക്രമത്തിന്റെയും ദുഃഖത്തിന്റെയും ദോഷത്തിന്റെയും ദണ്ഡത്തിന്റെയും നാശത്തിന്റെയും പേർ. സാംപരായഃ (നാ) യുദ്ധത്തിന്റെയും ഉത്തരകാലത്തിന്റെയും പേർ. പൂജ്യഃ (നാ) ശത്രുരന്റെയും പൂജിക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായിരിക്കുന്നവന്റെയും പേർ. ഭാര്യയുടെ അച്ഛനും ഭർത്താവിന്റെ അച്ഛനും ശത്രുരനാകുന്നു. സന്നയഃ (നാ) പൃഷ്ഠഭാഗത്തിങ്കൽ നില്ക്കുന്ന സൈന്യത്തിന്റെയും സമൂഹത്തിന്റെയും പേർ.

സംഘാതേ സന്നിവേശേ ച സംസ്ത്യായഃ പ്രണയാസ്ത്രപാ
വിസ്രംഭയാച്ഞാപ്രേമാണോ വിരോധേപി സമുച്ഛ്രയഃ 155

സംസ്ത്യായഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും വെളിമ്പറമ്പിന്റെയും വിസ്താരത്തിന്റെയും പേർ. പ്രണയഃ (നാ) വിശ്വാസത്തിന്റെയും പ്രാർത്ഥനയുടെയും സ്നേഹത്തിന്റെയും പേർ. സമുച്ഛ്രയഃ (നാ) വിരോധത്തിന്റെയും ഉയരത്തിന്റെയും പേർ.

വിഷയോ യസ്യ യോ ജ്ഞാതസ്തത്ര ശബ്ദാദികേഷ്വപി
നിയ്യാസേപി കഷായോസ്ത്രീ സഭായാം ച പ്രതിശ്രയഃ 156

വിഷയഃ (നാ) യാവനൊരുത്തനാൽ യാതൊന്നു നിത്യമായി സേവിക്കപ്പെടുന്നുവോ, അവന്റെ സംബന്ധിയായ അതിന്റെയും ശബ്ദസ്പർശരസഗന്ധങ്ങളുടെയും പേർ. ആദ്യത്തിന്റെ ഉദാഹരണം: മത്സ്യസ്യ വിഷയോ ജലമിത്യാദി. കഷായഃ (നാ) കഷായരസത്തിന്റെയും രസവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. പ്രതിശ്രയഃ (നാ) സഭയുടെയും ആശ്രയത്തിന്റെയും പേർ.

പ്രായോ ഭ്രൂണ്യന്തഗമനേ മന്യുർദ്വൈന്യേ ക്രതൌ ക്രുധി
രഹസ്യുപസ്ഥയോർഗുഹ്യം സത്യം ശപഥതഥ്യയോഃ 157

പ്രായഃ (നാ) ബാഹുല്യത്തിന്റെയും മരണാർത്ഥമായ അനശനത്തിന്റെയും പേർ. മന്യുഃ (നാ) ദൈന്യത്തിന്റെയും യാഗത്തിന്റെയും കോപത്തിന്റെയും പേർ. ഗുഹ്യം (ക്ലീ) ഗോപ്യമായ വസ്തുവിന്റെയും ലിംഗയോനികളുടെയും പേർ. സത്യം (ക്ലീ) ശപഥത്തിന്റെയും സമ്യഗ്വചനത്തിന്റെയും പേർ.

വീര്യം ബലേ പ്രഭാവേ ച ദ്രവ്യം ഭവ്യേ ഗുണാശ്രയേ
ധിഷ്ണ്യം സ്ഥാനേ ഗൃഹേ രേഫൌ ഭാഗ്യം കർമ്മ ശുഭാശുഭം.

വീര്യം (ക്ലീ) ബലത്തിൻെറയും പ്രഭാവത്തിൻെറയും പേർ. ദ്രവ്യം (ക്ലീ) സത്തയത്തിൻെറയും പൃഥിവ്യാദികളുടെയും ധനത്തിൻെറയും പേർ. ധിഷ്ണ്യം (ക്ലീ) സ്ഥാനത്തിൻെറയും ഗൃഹത്തിൻെറയും നക്ഷത്രത്തിൻെറയും അഗ്നിയുടെയും പേർ. ഭാഗ്യം (ക്ലീ) ശുഭമായ കർമ്മത്തിൻെറയും അശുഭമായ കർമ്മത്തിൻെറയും പേർ. മേല്പറഞ്ഞ കർമ്മങ്ങൾ ജന്മാന്തരകൃതങ്ങളായിരിക്കുകയും വേണം.

കശേരുരേഫോന്മോഗ്ര്യാംഗേയം വിശല്യാ ദന്തികാപി ച
വൃഷാകപായീ ശ്രീഗൌര്യോരഭിഖ്യാ നാമശോഭയോഃ 159

ഗാംഗേയം (ക്ലീ) കഴിമുത്തങ്ങയുടെയും സ്വർണ്ണത്തിൻെറയും പേർ. വിശല്യാ (സ്ത്രീ) നാഗദന്തിയുടെയും മേതോന്നിയുടെയും ചിറ്റാമൃതിൻെറയും പേർ. വൃഷാകപായീ (സ്ത്രീ) ശ്രീഭഗവതിയുടെയും ശ്രീപാർവ്വതിയുടെയും പേർ. അഭിഖ്യാ (സ്ത്രീ) നാമത്തിൻെറയും ശോഭയുടെയും പേർ.

ആരംഭോ നിഷ്ഠതിർഗ്ഗിക്ഷാ പൂജനം സംപ്രധാരണം
ഉപായഃ കർമ്മ ചേഷ്ടാ ച ചികിത്സാ ച നവ ക്രിയാഃ 160

ക്രിയാ (സ്ത്രീ) ആരംഭത്തിൻെറയും പ്രായശ്ചിത്തത്തിൻെറയും ശിക്ഷയുടെയും പൂജയുടെയും വിചാരത്തിൻെറയും ഉപായത്തിൻെറയും കർമ്മത്തിൻെറയും ചേഷ്ടയുടെയും ചികിത്സയുടെയും പേർ.

ഛായാ സൂര്യപ്രിയാ കാന്തിഃ പ്രതിബിംബമനാതപഃ
കക്ഷ്യാ പ്രകോഷ്ഠേ ഹർമ്മ്യാദേഃ കാഞ്ച്യാം മധ്യേഭബന്ധനേ.

ഛായാ (സ്ത്രീ) ആദിത്യൻെറ ഭാര്യയുടെയും ശോഭയുടെയും പ്രതിബിംബത്തിൻെറയും നിഴലിൻെറയും പേർ. കക്ഷ്യാ (സ്ത്രീ) രാജഗൃഹം മുതലായതിൻെറ അന്തർഗൃഹത്തിൻെറയും അരഞ്ഞാണിൻെറയും ആനയുടെ കച്ചക്കയറിൻെറയും പേർ.

കൃത്യാ ക്രിയാഭേദയോസ്ത്രീഷു ഭേദ്യേ ധനാദിഭിഃ
ജന്യം സ്യാജ്ജനവാദേപി ജഘന്യോന്ത്യേധമേപി ച 162

കൃത്യാ (സ്ത്രീ) കർമ്മത്തിൻെറയും ഭേദതാവിശേഷത്തിൻെറയും പേർ. ധനം മുതലായതുകൊണ്ടു ഭേദിക്കപ്പെട്ടുവാൻ കഴിവുള്ളവരായ ശത്രു സഹായജനാദികളുടെ പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമായിരിക്കുവിക്കും. ജന്യം (ക്ലീ) ജനവാദത്തിൻെറയും യുദ്ധത്തിൻെറയും പേർ. ജഘന്യഃ (നാ) ഒടുക്കം ജനിച്ചവൻെറയും അധമൻെറയും പുരുഷലിംഗത്തിൻെറയും പേർ.

പുരുഷലിംഗത്തിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ നപുംസകമാകുന്നു എന്നും ശേഷങ്ങളുടെ പേരാകുമ്പോൾ വിശേഷ്യനിഘ്നമാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

ഗഹ്യാഹീനൈ ച വക്തവ്യൈ കല്യൈ സജ്ജനിരാമയൈ
ആത്മവാനനപേതോത്ഥാനത്ഥ്യൈ പുണ്യം തു ചാവ്യപവി

വക്തവ്യഃ—നിന്ദിയ്ക്കപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായവന്റെയും പറയപ്പെടുവാൻ യോഗ്യനായവന്റെയും പേർ. വക്തവ്യശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. കല്യഃ — ഉപകരണങ്ങളോടുകൂടിയവന്റെയും രോഗമില്ലാത്തവന്റെയും പേർ. കല്യശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. അത്ഥ്യഃ—ബുദ്ധിമാനായവന്റെയും അത്ഥത്തിങ്കൽനിന്നു് അപായത്തെ പ്രാപിയ്ക്കാത്തവന്റെയും പേർ. അത്ഥ്യശബ്ദം ത്രിലിംഗമാകുന്നു. പുണ്യം—മനോഹരമായ വസ്തുവിന്റെയും സുകൃതത്തിന്റെയും പേർ. ആദ്യമായ അത്ഥത്തിൽ ത്രിലിംഗമാകുന്നു എന്നും രണ്ടാമത്തെ അത്ഥത്തിൽ നപുംസകമാകുന്നു എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക.

ശ്രവ്യം പ്രശസ്തശ്രുതൗ പവി വദാന്യോ വൽഗ്വവാഗപി
ന്യായേപവീ മധ്യം സൌമ്യം തു സുന്ദരേ സോമദൈവതേ

ശ്രവ്യം—നല്ല ശ്രവത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും വെള്ളിയുടെയും പേർ. നല്ല ശ്രവത്തോടുകൂടിയതിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമായിട്ടുവിക്കുമെന്നും വെള്ളിയെ പറയുമ്പോൾ നപുംസകംതന്നെ എന്നും ധരിച്ചുകൊൾക. വദാന്യഃ (ത്രി) വേണ്ടുംപ്രകാരം പറയുന്നവന്റെയും ദാനശീലന്റെയും പേർ. മധ്യം (ത്രി) ഉചിതമായിരിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. മധ്യപ്രദേശത്തിന്റെ പേരാകിൽ നപുംസകമായിട്ടും പുല്ലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. സൌമ്യം (ത്രി) സുന്ദരമായ വസ്തുവിന്റെയും സോമനാകുന്ന ദേവതയോടുകൂടിയ ഹവിസ്സു മുതലായതിന്റെയും പേർ.

രാന്താഃ

നിവഹാവസരൈ വാരൈ സംസ്തരൈ പ്രസ്തരാധ്വരൈ
ഹ്രസ്തു ഗീഷ്പതിപിത്രാദ്യൈ ദ്വാപരൈ യുഗസംശയൈ 165

വാരഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും അവസരത്തിന്റെയും പേർ. സംസ്തരഃ (നാ) ദർഭമുഷ്ടിയുടെയും ദർഭശയ്യയുടെയും യാഗത്തിന്റെയും പേർ. ഹ്രസ്തഃ (നാ) ബൃഹസ്പതിയുടെയും പിതാവിന്റെയും ശാസ്ത്രാധ്യയനത്തെ ചെയ്യിച്ചവന്റെയും പേർ. ദ്വാപരഃ (നാ) യുഗവിശേഷത്തിന്റെയും സംശയത്തിന്റെയും പേർ.

പ്രകാരൈ ഭേദസാദൃശ്യേ ത്വകാരാവിംഗിതാകൃതീ
കിംശാസ്ത്രു സസ്യസ്തുകേഷു മത്രു ധനാധരാധരൈ 166

പ്രകാരഃ (നാ) ഭേദത്തിൻെറയും സാദൃശ്യത്തിൻെറയും പേർ. ആകാരഃ (നാ) ചേഷ്ടയുടെയും ആകൃതിയുടെയും പേർ. കിംശാരുഃ (നാ) സസ്യശ്രേകത്തിൻെറയും ശരത്തിൻെറയും പേർ. മരുഃ (നാ) നിർജ്ജലഭൂമിയുടെയും പർവ്വതത്തിൻെറയും പേർ.

അദ്രയോ ദ്രുമശൈലാർക്കാഃ സ്ത്രീസ്തനാബ്ദൌ പയോധരൌ
ധ്വാന്തചാരിദിനവാ വൃത്രാ ബലിഹസ്താംശവഃ കരാഃ 167

അദ്രിഃ (നാ) വൃക്ഷത്തിൻെറയും പർവ്വതത്തിൻെറയും ആദിത്യൻെറയും പേർ. പയോധരഃ (നാ) സ്ത്രീകളുടെ മുലയുടെയും മേഘത്തിൻെറയും പേർ. വൃത്രഃ (നാ) ഇരുട്ടിൻെറയും ശത്രുവിൻെറയും വൃത്രനെന്ന അസുരൻെറയും പേർ. കരഃ (നാ) കപ്പത്തിൻെറയും കയ്യിൻെറയും രശ്മിയുടെയും പേർ.

പ്രദരാ ഭംഗനാരീരുഗ്ഭാണാ അസ്രാഃ കചാ അപി
അജാതശ്മശ്രുഗോ ഗൌഃ കാലേപ്യശ്മശ്രുന്നാ ച തുമ്പരൌ

പ്രദരഃ (നാ) ഒടിവിൻെറയും അസ്ഥിരോഗമെന്ന രോഗത്തിൻെറയും ശരത്തിൻെറയും പേർ. അസ്രഃ (നാ) തലമുടിയുടെയും കോണിൻെറയും പേർ. നപുംസകമായാൽ ചോരയുടെയും കണ്ണുനീരിൻെറയും പേർ. തുമ്പരഃ (നാ) കൊമ്പുണ്ടാകുവാൻ തക്കതായ കാലം വന്നിട്ടും കൊമ്പു വരാത്ത കാളയുടെയും മീശയുണ്ടാകുവാൻ തക്കതായ കാലം വന്നിട്ടും മീശയില്ലാത്ത പുരുഷൻെറയും പേർ.

സപർണ്ണോപി രാഃ പരികരഃ പര്യങ്കപരിവാരയോഃ
മുക്താശുക്തൌ ച താരഃ സ്യാച്ഛാരോ വായൌ സ തു ത്രിഷു
കുമ്പുരേഫ പ്രതിജ്ഞാജി.സംവിദാപൽസു സംഗരഃ
വേദഭേദേ ഗുപ്തവാദേ മന്ത്രോ മിത്രോ രവാവപി. 170

രാഃ (നാ) സമ്പത്തിൻെറയും ധനത്തിൻെറയും പേർ. പരികരഃ (നാ) കട്ടിലിൻെറയും പരിവാരജനത്തിൻെറയും പേർ. താരഃ (നാ) മുത്തിൻെറ നിർമ്മലതയുടെയും തരണത്തിൻെറയും ശുദ്ധിയുള്ള മുത്തിൻെറയും പേർ. സ്ത്രീലിംഗമായാൽ അശ്വിന്യാദി നക്ഷത്രങ്ങളുടെയും നപുംസകമായാൽ വെള്ളിയുടെയും വിശേഷ്യാധീനമായിട്ട് അതൃച്ചമായ ശബ്ദത്തിൻെറയും പേർ. ശാരഃ (നാ) വായുവിൻെറ പേർ; ചിത്രവർണ്ണത്തിൻെറ പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. സംഗരഃ (നാ) പ്രതിജ്ഞയുടെയും യുദ്ധത്തിൻെറയും കർമ്മനിയമത്തിൻെറയും ആപത്തിൻെറയും പേർ. മന്ത്രഃ (നാ) വേദവിശേഷത്തിൻെറയും രഹസ്യസംഭാഷണത്തിൻെറയും പേർ. മിത്രഃ (നാ) ആദിത്യൻെറ പേർ. നപുംസകരായാൽ സഖിയുടെ പേരാകയും ചെയ്യും.

മഖേഷു യൂപഖണ്ഡേഷു സ്രുഗ്ഭാണ്ഡേഷ്വപ്യവസ്കരഃ
ആഡംബരസ്ത്വംരവേ ഗജേന്ദ്രാണാം ച ഗജ്ജിതേ. 171

സ്രുഗ് (നാ) യാഗത്തിൻെറയും ശരത്തിൻെറയും യൂപഖണ്ഡത്തിൻെറയും പേർ. യൂപഖണ്ഡം=യൂപത്തിൻെറ ഖണ്ഡം. യൂപം=യജ്ഞസ്തംഭം. അവസ്കരഃ (നാ) ഉഛ്യപ്രദേശത്തിൻെറയും വിഷ്ടയുടെയും പേർ. ആഡംബരഃ (നാ) പെരിമ്പറയുടെ ശബ്ദത്തിൻെറയും ഗജങ്ങളുടെ ശബ്ദത്തിൻെറയും പേർ.

അഭിഹാരോഭിയോഗേ ച ചൌര്യേ സന്നഹനേപി ച
സ്യാജ്ജംഗമേ പരിവാരഃ ഖഡ്ഗകോശേ പരിച്ഛദേ. 172

അഭിഹാരഃ (നാ) നേരെ ചെന്ന് ആക്രമിക്ക എന്നതിൻെറയും മോഷണത്തിൻെറയും കവചബന്ധനം മുതലായതിൻെറയും പേർ. പരിവാരഃ (നാ) ഗമിക്കുന്ന ജന്തുക്കളുടെയും വാളിൻെറ ഉറയുടെയും ഉപകരണത്തിൻെറയും പേർ.

വിഷ്ടരോ വിടപീ ദർഭമുഷ്ടിഃ പീഠാദ്യമാസനം
ദ്വാരി ദ്വാസ്ഥേ പ്രതീഹാരഃ പ്രതീഹ്യപ്യനന്തരേ 173

വിഷ്ടരഃ (നാ) വൃക്ഷത്തിൻെറയും ദർഭമുഷ്ടിയുടെയും പീഠം മുതലായ ആസനത്തിൻെറയും പേർ. പ്രതീഹാരഃ (നാ) ദ്വാരത്തിൻെറയും ദ്വാരപാലൻെറയും പേർ. പ്രതീഹാരീ (സ്ത്രീ) ദ്വാരപാലൻെറ പേർ. നിയതലിംഗമാകയാൽ പുരുഷനെ പറയുന്നതായാലും സ്ത്രീലിംഗംതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

വിപുലേ നകുലേ വിഷ്ണൌ ഭൃംഗാ പിംഗലേ ത്രിഷു
സാരോ ബലേ സ്ഥിരാംശേ ച ന്യായ്യേ ക്ലീബം വരേ ത്രിഷു

ഭൃംഗഃ (നാ) തടിച്ച കീരിയുടെയും വിഷ്ണുവിൻെറയും പേർ; പിംഗലവർണ്ണത്തോടുകൂടിയതിൻെറ പേരാകമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. സാരഃ (നാ) ബലത്തിൻെറയും സ്ഥിരാംശത്തിൻെറയും പേർ. നപുംസകമായാൽ യുക്തത്തിൻെറ പേർ. ശ്രേഷ്ഠവസ്തുവിൻെറ പേരായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ദരോദരോ മൃതകാരേ ഛണേ മൃതേ ദരോദരം
മഹാരണ്യേ ദുർഗ്ഗപഥേ കാന്താരം പുന്നപുംസകം. 175

ദരോദരഃ (നാ) ചൂതുകളിക്കുന്നവൻെറയും പണയത്തിൻെറയും പേർ. ചൂതിൻെറ പേരാകിൽ നപുംസകമാകയും ചെയ്യും. കാന്താരം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. വൻകാടിൻെറയും നടന്നുകൂടാത്ത വഴിയുടെയും പേർ.

മത്സരോന്യശ്രുഭദ്വേഷേ തദ്വൽ കൃപണയോസ്ത്രീഷു
ദേവാദ്ധ്വതേ വരഃ ശ്രേഷ്ഠേ ത്രിഷു ക്ലീബം മനാക്പ്രിയേ. 176

മത്സരഃ (നാ) അന്യസമ്പത്തിങ്കലുള്ള ദ്വേഷത്തിന്റെ പേർ. അന്യസമ്പത്തിങ്കൽ ദ്വേഷമുള്ളവന്റെയും ലുബ്ധന്റെയും പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. വരഃ (നാ) ദേവങ്കൽനിന്നു തന്റെ അപേക്ഷമൂലമായി ലഭിക്കപ്പെട്ട വസ്തുവിന്റെ പേർ. ശ്രേഷ്ഠവസ്തുവിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമായിട്ടും ഈഷൽപ്രിയമായതിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ നപുംസകമായിട്ടും ഭവിക്കും.

വംശാംകുരേ കരീരോസ്ത്രീ തരുഭേദേ ഘടേ ച നാ
നാ ചാമുജ്ഘനേ ഹസ്തസൂത്രേ പ്രതിസരോസ്ത്രിയാം. 177

കരീരഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. മുളയുടെ ആണ്ടലിന്റെ പേർ. പുല്ലിംഗംതന്നെയായാൽ കുവളത്തിന്റെയും കടത്തിന്റെയും പേർ. പ്രതിസരഃ (നാ) സേനയുടെ പിൻഭാഗത്തിന്റെയും മംഗലകർമ്മത്തിങ്കൽ മന്ത്രപൂവ്വകമായി കയ്യിന്മേൽ കെട്ടുന്ന ചരടിന്റെയും പേർ; മേൽപ്രകാരമുള്ള ചരടിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ നപുംസകമായിട്ടുമാം.

യമാനിലേന്ദ്രചന്ദ്രാർക്കവിഷ്ണുസിംഹാംശുവാജിഷു
ശുകാഹികപിഭേകേഷു ഹരിന്നാ കപിലേ ത്രിഷു. 178

ഹരിഃ (നാ) അന്തകന്റെയും വായുവിന്റെയും ഇന്ദ്രന്റെയും ആദിത്യന്റെയും വിഷ്ണുവിന്റെയും സിംഹത്തിന്റെയും രശ്മിയുടെയും കുതിരയുടെയും കുരങ്ങയുടെയും സർപ്പത്തിന്റെയും വാനരന്റെയും തവളയുടെയും പേർ. കപിലവർണ്ണമായ വസ്തുവിന്റെ പേരാകുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ശർക്കരാ കർപ്പരാംശേപി യാത്രാ സ്യാദ്യാപനേ ഗതൌ
ഇരാ ഭൂവാക്സുരാപ്സു സ്യാത്തന്ത്രീ നിദ്രാപ്രമീളയോഃ 179

ശർക്കരാ (സ്ത്രീ) ഓടിൻതരുക്കിന്റെയും പഞ്ചസാര ചരൽ ഇത്യാദികളുടെയും പേർ. യാത്രാ (സ്ത്രീ) ഭോജനം മുതലായ ദേഹയാപനവസ്തുക്കളുടെയും ഗമനത്തിന്റെയും പേർ. ഇരാ (സ്ത്രീ) ഭൂമിയുടെയും വാക്കിന്റെയും മദ്യത്തിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. തന്ത്രീ (സ്ത്രീ) ഉറക്കത്തിന്റെയും മടിയുടെയും പേർ. തന്ത്രാ എന്നും പാഠമുണ്ട്.

ധാത്രീ സ്യാദുപമാതാപി ക്ഷിതിരപ്യാമലക്യപി
ക്ഷുദ്രാ വ്യംഗാ നടീ വേശ്യാ സരഘാ കണ്ടകാരികാ. 180

ധാത്രീ (സ്ത്രീ) ഉപമാതാവിന്റെയും ഭൂമിയുടെയും നെല്ലിമരത്തിന്റെയും മാതാവിന്റെയും പേർ. ക്ഷുദ്രാ (സ്ത്രീ) അംഗവൈകല്യത്തോടുകൂ

ടിയവളുടെയും വേഷക്കാരത്തിയുടെയും തേവിടിശ്ശിയുടെയും തേനീച്ചയുടെയും കണ്ടകാരിയുടെയും പേർ.

ക്ഷുദ്രം ക്രൂരേധമേല്പേപി ക്ഷുദ്രം മാത്രാ പരിച്ഛദേ
അല്പേ ച പരിമാണേ സ്യാന്മാത്രം കാർത്സ്ന്യവധാരണേ.

ക്ഷുദ്രം (സ്ത്രീ) ക്രൂരമായ വസ്തുവിന്റെയും അധമമായ വസ്തുവിന്റെയും അല്പമായ വസ്തുവിന്റെയും പേർ. മാത്രാ (സ്ത്രീ) ഉപകരണത്തിന്റെയും അല്പമായ വസ്തുവിന്റെയും പരിമാണത്തിന്റെയും പേർ. മാത്രമെന്നായാൽ സകലത്തിന്റെയും അവധാരണത്തിന്റെയും പേർ.

ആലേഖ്യാശ്ചര്യയോശ്ചിത്രം കളത്രം ശ്രോണിഭാര്യയോഃ
യോഗ്യഭാജനയോഃ പാത്രം പത്രം വാഹനപക്ഷയോഃ. 182

ചിത്രം (ക്ലീ) ഭിത്ത്യാദികളിൽ പലനിറമായ ചായംകൊണ്ടെഴുതുന്ന പൂക്കൾ മുതലായതിന്റെയും ആശ്ചര്യത്തിന്റെയും പേർ. കളത്രം (ക്ലീ) കടിപ്രദേശത്തിന്റെയും ഭാര്യയുടെയും പേർ. പാത്രം (ക്ലീ) യോഗ്യന്റെയും കലം, കുടം, ഉരുളി, തളിക ഇത്യാദികളായ പാത്രങ്ങളുടെയും പേർ. പത്രം (ക്ലീ) വാഹനത്തിന്റെയും ചിറകിന്റെയും പേർ.

നിദേശഗ്രന്ഥയോശ്ശാസ്ത്രം ശസ്ത്രമായുധലോഹയോഃ
സ്യാജ്ജടാംശുകയോർനേത്രം ക്ഷേത്രം പത്നീശരീരയോഃ

ശാസ്ത്രം (ക്ലീ) ആജ്ഞയുടെയും വ്യാകരണാദിഗ്രന്ഥങ്ങളുടെയും പേർ. ശസ്ത്രം (ക്ലീ) ആയുധത്തിന്റെയും ഇരിമ്പിന്റെയും പേർ. നേത്രം (ക്ലീ) ജടയുടെയും അംശുകത്തിന്റെയും പേർ. ജടാ=വൃക്ഷമൂലം; അംശുകം=വസ്ത്രവിശേഷം. ക്ഷേത്രം (ക്ലീ) ഭാര്യയുടെയും ശരീരത്തിന്റെയും പേർ.

മുഖാഗ്രേ ക്രോഡഫലയോഃ പോത്രം ഗോത്രം തു നാമ്നി ച
സത്രമാച്ഛാദനേ യജ്ഞേ സദാദാനേ വനേപി ച. 184

പോത്രം (ക്ലീ) പന്നിയുടെ മുഖത്തിന്റെ അഗ്രഭാഗത്തിന്റെയും കരിയിന്മേൽ കൊഴുവെയ്ക്കുന്നേടത്തിന്റെ അഗ്രഭാഗത്തിന്റെയും പേർ. ഗോത്രം (ക്ലീ) നാമത്തിന്റെയും കുലത്തിന്റെയും ബലത്തിന്റെയും വനത്തിന്റെയും ക്ഷേത്രത്തിന്റെയും വഴിയുടെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ പർവ്വതത്തിന്റെയും ഇന്ദ്രന്റെയും ഇന്ദ്രാദിദിക്പാലന്മാരുടെയും പാശുരക്ഷയെ ചെയ്യുന്നവന്റെയും രാജാവിന്റെയും വരുണന്റെയും പേർ. സ്ത്രീലിംഗമായാൽ ഭൂമിയുടെയും ആവനാഴികയുടെയും ഗോസമൂഹത്തിന്റെയും വയസ്സിന്റെയും ഓരിലത്താമരയുടെയും പേർ. സത്രം (ക്ലീ) വസ്ത്രത്തിന്റെയും യാഗത്തിന്റെയും നിത്യദാനത്തിന്റെയും വനത്തിന്റെയും വ്യാജത്തിന്റെയും പേർ.

അജിരം വിഷയേ കായേപ്യംബരം വോമ്നി വാസസി
ചക്രം രാഷ്ട്രേപ്യക്ഷരം തു മോക്ഷേപി ക്ഷീരമപ്സു ച.

അജിരം (ക്ലീ) ശബ്ദസ്പർശരൂപഗന്ധങ്ങളാകുന്ന വിഷയങ്ങളുടെയും ശരീരത്തിന്റെയും പേർ. അംബരം (ക്ലീ) ആകാശത്തിന്റെയും വസ്ത്രത്തിന്റെയും പേർ. ചക്രം (ക്ലീ) രാജ്യത്തിന്റെയും സൈന്യത്തിന്റെയും തേർ മുതലായ വാഹനങ്ങളുടെ അവയവവിശേഷത്തിന്റെയും വെള്ളത്തിലെ ചുഴിയുടെയും പേർ. അക്ഷരം (ക്ലീ) മോക്ഷത്തിന്റെയും അകാരാദികളായ വർണ്ണങ്ങളുടെയും ബ്രഹ്മത്തിന്റെയും പേർ. ക്ഷീരം (ക്ലീ) വെള്ളത്തിന്റെയും പാലിന്റെയും പേർ.

സപ്ലേപി ഭൂരിചന്ദ്രൌ ദ്വൌ ദ്വാരമാത്രേപി ഗോപുരം
ഗൃഹാടംഭേ ഗഹ്വരേ ദ്വേ രഹോന്തികമുപഹ്വരേ. 186

ഭൂരി (ക്ലീ) സപ്ലത്തിന്റെ പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ വിഷ്ണുവിന്റെയും ശിവന്റെയും ബ്രഹ്മാവിന്റെയും പേർ. വിശേഷ്യനിഘ്നമായാൽ ബഹുവിന്റെ പേർ. ചന്ദ്രഃ (നാ) സപ്ലത്തിന്റെയും കർപ്പൂരത്തിന്റെയും കാംപില്യമെന്ന ഗന്ധദ്രവ്യത്തിന്റെയും ചന്ദ്രന്റെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ. ഗോപുരം (ക്ലീ) ദ്വാരമാത്രത്തിന്റെയും പുരദ്വാരത്തിന്റെയും മുസ്തവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. ഗഹ്വരം (ക്ലീ) ഗൃഹയുടെയും കപടത്തിന്റെയും പേർ. ഉപഹ്വരം (ക്ലീ) വിജനപ്രദേശത്തിന്റെയും സമീപത്തിന്റെയും പേർ.

പുരോധികമുപര്യഗ്ര്യാണ്യഗ്രേ നഗരേ പുരം
മന്ദിരം ചാഥ രാഷ്ട്രോസ്രീ വിഷയേ സ്യാദുപദ്രവേ. 187

അഗ്രം (ക്ലീ) പുരോഭാഗത്തിന്റെയും അധികത്തിന്റെയും ഉപരിഭാഗത്തിന്റെയും പേർ. പുരം (ക്ലീ) ഗൃഹത്തിന്റെയും നഗരത്തിന്റെയും പേർ. മന്ദിരം (ക്ലീ) ഗൃഹത്തിന്റെയും നഗരത്തിന്റെയും പേർ. രാഷ്ട്രഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. രാജ്യത്തിന്റെയും ഉപദ്രവത്തിന്റെയും പേർ.

ദരോസ്രീയാം ഭയേ ശപ്ത്രേ വജ്രോസ്രീ രത്നകേ പവൌ
തന്ത്രം പ്രധാനേ സിദ്ധാന്തേ സൂത്രവായേ പരിച്ഛദേ. 188

ദരഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ഭയത്തിന്റെയും കഴിയുടെയും പേർ. വജ്രഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. രത്നവിശേഷത്തിന്റെയും ആയുധവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. തന്ത്രം (ക്ലീ) പ്രധാനത്തിന്റെയും സിദ്ധാന്തത്തിന്റെയും നൈഷ്ഠികർ നൂല് പാകുന്നതിന്റെയും ഉപകരണത്തിന്റെയും പേർ.

ഔശീരശ്ചാമരേ ദണ്ഡപ്യൗശീരം ശയനാസനേ
പുഷ്കരം കരിഹസ്താഗ്രേ വാദ്യഭാണ്ഡമുഖേ ജലേ. 189

വ്യോമ്നി ഖഡ്ഗഫലേ പദ്മേ തീർത്ഥൗഷധിവിശേഷയോഃ
അന്തരമവകാശാവധിപരിധാനാന്തർധിഭേദതാദർത്ഥ്യേ 100

ഹരിദ്രാത്മീയവിനാബഹിരവസരമധ്യേന്തരാത്മനി ച
മുസ്തേപി പിഠരം രാജകശേരുണ്യപി നാഗരം. 191

ഔശീരഃ (നാ) ചാമരദണ്ഡത്തിന്റെ പേർ. ചാമരത്തിന്റെയും ദണ്ഡത്തിന്റെയും പേരെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. ഔശീരം (ക്ലീ) ശയനത്തിന്റെയും ആസനത്തിന്റെയും പേർ. പുഷ്കരം (ക്ലീ) ആനയുടെ തുമ്പിക്കയ്യിന്റെ അഗ്രത്തിന്റെയും വാദ്യങ്ങളുടെ മുഖത്തിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും ആകാശത്തിന്റെയും ഖഡ്ഗമധ്യത്തിന്റെയും താമരപ്പൂവിന്റെയും പുഷ്കരമെന്ന തീർത്ഥത്തിന്റെയും പുഷ്കരമെന്ന ഔഷധിവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. അന്തരം (ക്ലീ) അവകാശത്തിന്റെയും അവധിയുടെയും വസ്ത്രത്തിന്റെയും വ്യവധാനത്തിന്റെയും ഭേദത്തിന്റെയും താദർത്ഥ്യത്തിന്റെയും പഴുതിന്റെയും തന്നെസ്സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെയും വിനാർത്ഥത്തിന്റെയും ബഹിരാഗത്തിന്റെയും അവസരത്തിന്റെയും മധ്യത്തിന്റെയും അന്തരാത്മാവിന്റെയും സദൃശത്തിന്റെയും പേർ. വിനാർത്ഥം=വിനാ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം. വിനാ എന്ന ശബ്ദത്തിനു കൂടാതെ എന്നർത്ഥമാകുന്നു. പിഠരം (ക്ലീ) മുത്തങ്ങയുടെയും കടോലിന്റെയും സ്ഥാലിയുടെയും പേർ. സ്ഥാലീ=പാത്രവിശേഷം. അതിന്റെ പേരായാൽ പുല്ലിംഗമാകയും ചെയ്യും. നാഗരം (ക്ലീ) നീർമുത്തങ്ങയുടെയും ചുക്കിന്റെയും പേർ.

ശാവ്വരം തമസേ ഘാതുകേ ഭേദ്യലിംഗകം
ഗൗരോരുണേ സിതേ പീതേ വ്രണകായ്യപ്യരുഷ്കരഃ 192

ശാവ്വരം (ക്ലീ) കുരിശുട്ടിന്റെ പേർ. ഹിംസിക്ക ശീലമായിട്ടുള്ളവന്റെ പേരാകയാൽ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗവുമുണ്ടെന്നാറിക. ഗൗരഃ (നാ) അരുണമെന്ന വർണ്ണവിശേഷത്തിന്റെയും വെള്ളപ്പിന്റെയും മഞ്ഞൾനിറത്തിന്റെയും പേർ. മേല്പറഞ്ഞ വർണ്ണവിശേഷങ്ങളോടുകൂടിയതിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. അരുഷ്കരഃ (നാ) വ്രണത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നവന്റെയും ചേർമരത്തിന്റെയും പേർ.

ജഠരഃ കഠിനേപി സ്യാദധസ്താദപി ചാധരഃ
അനാകുലേപി ചൈകാഗ്രോ വ്യഗ്രോ വ്യാസക്ത ആകുലേ.

ജഠരഃ (ത്രി) കഠിനമായ വസ്തുവിന്റെയും ഉദരത്തിന്റെയും പേർ. കഠിനവസ്തുവിന്റെ പേരാകയാൽ ത്രിലിംഗമെന്നും ഉദരത്തിന്റെ പേരാ

ക്ലൈബ്യം നപുംസകമെന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. അധരഃ (ത്രി) താഴെ ഉള്ള വസ്തുവിന്റെയും പുല്ലിംഗമാകിൽ ചുണ്ടിന്റെയും പേർ. ഏകാഗ്രഃ (ത്രി) സ്വസ്ഥന്റെയും ഒന്നിങ്കൽത്തന്നെ സ്ഥിരമായ മനസ്സോടുകൂടിയവന്റെയും പേർ. വ്യഗ്രഃ (ത്രി) വിശേഷേണ ഒന്നിങ്കൽ ആസക്തിയോടുകൂടിയവന്റെയും പല കാര്യങ്ങളിലുമായ മനസ്സോടുകൂടിയവന്റെയും പേർ.

ഉപര്യുദീച്യശ്രേഷ്ഠപ്യുത്തരസ്ത്യാദനുത്തരഃ
ഏഷാം വിപര്യയേ ശ്രേഷ്ഠേ ദൂരാനാതേമാത്തമാഃ പരാഃ.

ഉത്തരഃ (ത്രി) മേൽഭാഗത്തിന്റെയും വടക്കുള്ളതിന്റെയും ശ്രേഷ്ഠമായ വസ്തുവിന്റെയും പ്രതിവാക്യത്തിന്റെയും വിരാടപുത്രന്റെയും പേർ. മേൽഭാഗംമുതൽ മൂന്നർത്ഥങ്ങളിൽ ത്രിലിംഗമായിട്ടും പ്രതിവാക്യത്തിങ്കൽ നപുംസകമായിട്ടും അന്യത്ര പുല്ലിംഗമായിട്ടും ഭവിക്കും. അനുത്തരഃ (ത്രി) ഉപര്യാദികളായ മൂന്നർത്ഥങ്ങളുടെ വിപരീതങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങളുടെയും ശ്രേഷ്ഠന്റെയും പേർ. പരഃ (ത്രി) അകലെ ഉള്ള വസ്തുവിന്റെയും അന്യന്റെയും ഉത്തമന്റെയും പേർ.

സ്വാദുപ്രിയേ തു മധുരേ ക്രൂരേ കഠിനനിർദ്ദയേ
ഉദാരോ ദാതൃമഹതോരിതരസ്ത്വന്യനീചയോഃ. 195

മധുരഃ (ത്രി) മധുരമാകുന്ന രസത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും പ്രിയമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ മധുരമെന്ന രസത്തിന്റെ പേർ. ക്രൂരഃ (ത്രി) കഠിനമായുള്ളതിന്റെയും ദയയോടുകൂടാത്തവന്റെയും പേർ. ഉദാരഃ (ത്രി) ദാനംചെയ്യുന്നവന്റെയും വലിയവന്റെയും പേർ. ഇതരഃ (ത്രി) അന്യന്റെയും നീചന്റെയും പേർ.

മന്ദസച്ഛന്ദയോഃ സൈരശുഭദ്വീപ്രശുക്ലയോഃ

സൈരഃ (ത്രി) മടിയന്റെയും സ്വതന്ത്രന്റെയും പേർ. ശുഭ്രം (ത്രി) അധികമായ പ്രകാശത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും വെളുപ്പുനിറത്തോടുകൂടിയതിന്റെയും പേർ.

ലാന്തഃ

മൗഡാകിരീടം കേശാശ്ച സംയതാ മൗലയസ്സ്മൃയഃ 196

മൗലിഃ (നാ) ചൂടുമയുടെയും കിരീടത്തിന്റെയും കെട്ടപ്പെട്ട തലമുടിയുടെയും പേർ.

ദ്രുമപ്രഭേദമാതംഗകാണ്ഡപുഷ്പാണി പീലവഃ
കൃതാന്താനേഹസോഃ കാലശ്ചതുർത്ഥ്യാ യുഗേ കലിഃ 197

പീലുഃ (നാ) വൃക്ഷവിശേഷത്തിന്റെയും ഗജത്തിന്റെയും ശരത്തിന്റെയും പുഷ്പത്തിന്റെയും പേർ. കാലഃ (നാ) അന്തകന്റെയും കാലത്തിന്റെയും പേർ. കലിഃ (നാ) നാലാമത്തെ യുഗത്തിന്റെയും കലഹത്തിന്റെയും പേർ.

സ്യാൽ കുരംഗേപി കമലഃ പ്രാവാരേപി ച കംബലഃ
കരോപഹാരയോഃ പുംസി ബലിഃ പ്രാണ്യംഗജേ സ്ത്രിയാം

കമലഃ (നാ) മാനിന്റെയും നപുംസകമായാൽ താമരപ്പൂവിന്റെയും സ്ത്രീലിംഗമായാൽ ശ്രീഭഗവതിയുടെയും പേർ. കംബലഃ (നാ) ഉത്തരീയത്തിന്റെയും കംബളിയുടെയും പശുവിൻതാടയുടെയും പേർ. ബലിഃ (നാ) കപ്പത്തിന്റെയും കാഷ്ഠയുടെയും ശരീരത്തിങ്കൽ തോലു ചുളിഞ്ഞാലുണ്ടാകുന്ന ചുളിയുടെയും പേർ.

സ്ഥൗല്യസാമർത്ഥ്യസൈന്യേഷു ബലം നാ കാകസീ
(രീണോഃ
വാതുലഃ പുംസി വാത്യായാമയം വാതാസഹേ ത്രിഷു 199

ബലം (ക്ലീ) സ്ഥൗല്യത്തിന്റെയും സാമർത്ഥ്യത്തിന്റെയും സൈന്യത്തിന്റെയും പുല്ലിംഗമായാൽ കാക്കയുടെയും ബലഭദ്രന്റെയും പേർ. വാതുലഃ (നാ) വാതസമൂഹത്തിന്റെ പേർ. വാതത്തെ സഹിക്കാത്തതിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ഭേദ്യലിംഗസ്ത്രിഷേ വ്യാളഃ പുംസി ശ്വാപദസർപ്പയോഃ
മലോസ്ത്രീ പാപവിഷ്കിട്ടാന്യസ്ത്രീ ശൂലം രുഗായുധം. 200

വ്യാളഃ ത്രിലിംഗമാകുന്നു. ദുർജ്ജനത്തിന്റെ പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ ശ്വാപദമെന്ന ഹിംസ്രമൃഗത്തിന്റെയും സർപ്പത്തിന്റെയും പേർ. മലഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. പാപത്തിന്റെയും വിഷ്ഠയുടെയും ഇരിമ്പുമുതലായതിൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന കീടം മുതലായതിന്റെയും പേർ. ശൂലം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. ശൂലമെന്ന രോഗത്തിന്റെയും ശൂലമെന്ന ആയുധത്തിന്റെയും പേർ.

ശംകാവപി ദ്വയോഃ കീലഃ പാളിസ്ത്ര്യശ്ര്യംകപക്ഷ്മണി
കലാ ശില്പേ കാലഭേദേപ്യാളിസ്സഖ്യാവലീ അപി. 201

കീലഃ (നാ) കീലാ എന്ന സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ലോഹാദികീലകത്തിന്റെയും ജ്വാലയുടെയും പേർ. പാളിഃ (സ്ത്രീ) കോണിന്റെയും അങ്കുപ്രദേശത്തിന്റെയും ശ്രേണിയുടെയും പേർ. കലാ (സ്ത്രീ) ഗീതാദിസാമർത്ഥ്യത്തിന്റെയും കാലവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ. ആളിഃ (സ്ത്രീ) സഖിയുടെയും പക്ഷ്മത്തിയുടെയും സേതുവിന്റെയും പേർ.

അബ്ബ്യുംബുവികൃതൌ വേലാ കാലമര്യാദയോരപി
ബഹ്വലാഃ കൃത്തികാ ഗാവോ ബഹ്വലോഗ്നൌ ശിതൌ ത്രിഷു

വേലാ (സ്ത്രീ) സമുദ്രത്തിൻെറയും ജലവൃദ്ധിയുടെയും കാലത്തിൻെറയും മര്യാദയുടെയും സമുദ്രം മുതലായതിൻെറ കരയുടെയും പേർ. ബഹ്വലാഃ (സ്ത്രീ) ഇതിന്നു ഏകവചനവും ദ്വിവചനവും പ്രായികമായിട്ടില്ല. കൃത്തികാനക്ഷത്രത്തിൻെറയും പശുക്കളുടെയും പേർ. ബഹ്വലഃ (നാ) അഗ്നിയുടെ പേർ. കനത്ത വസ്തുവിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

ലീലാ വിലാസക്രിയയൊരുപലാ ശക്കരാപി ച
ശോണിതേംഭസി കീലാലം മൂലമാദ്യേ ശിഫാദ്വയോഃ. 203

ലീലാഃ (സ്ത്രീ) സ്ത്രീകളുടെ ശൃംഗാരചേഷ്ടാവിശേഷത്തിൻെറയും ക്രിയയുടെയും പേർ. ഉപലാ (സ്ത്രീ) ചരലിൻെറയും പുല്ലിംഗമായാൽ കല്ലിൻെറയും രത്നങ്ങളുടെയും പേർ. കീലാലം (ക്ലീ) ചോരയുടെയും ജലത്തിൻെറയും പേർ. മൂലം (ക്ലീ) മുഞ്ഞായുള്ളതിൻെറയും വേരിൻെറയും മൂലമെന്ന നക്ഷത്രത്തിൻെറയും പേർ.

ജാലം സമൂഹ ആനായോ ഗവാക്ഷക്ഷാരകേഷപാപി
ശീലം സഭാവേ സദൃത്തേ സസ്യേ ഹേതുകൃതേ ഫലം. 204

ജാലം (ക്ലീ) സമൂഹത്തിൻെറയും വലയുടെയും കിളിവാതിലിൻെറയും പൂന്തൊത്തിൻെറയും പേർ. ശീലം (ക്ലീ) സ്വഭാവത്തിൻെറയും സദാചാരത്തിൻെറയും പേർ. ഫലം വൃക്ഷാദികളുടെ കായയുടെയും പ്രയോജനത്തിൻെറയും പേർ.

ഉരദിനേത്രരുജോഃ ക്ലീബം സമൂഹേ പടലം ന നാ
അധഃസപത്രുപയോരസ്ത്രീ തലം സ്യാദാമിഷേ പലം. 205

പടലം (ക്ലീ) പുര മേയുവാനുള്ള ഓല മുതലായതിൻെറയും നേത്രരോഗവിശേഷത്തിൻെറയും പേർ. സമൂഹത്തിൻെറ പേരാകുമ്പോൾ നപുംസകമായിട്ടും സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും ഭവിക്കും. തലം (ക്ലീ) അധോഭാഗത്തിൻെറയും സപത്രുപത്തിൻെറയും പേർ. തലശബ്ദം പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പലം (ക്ലീ) മാംസത്തിൻെറയും പന്ത്രണ്ടു കഴഞ്ചുകൂടിയതിൻെറയും പേർ.

ഔർവ്വാനലേപി പാതാളം ചേലം വസ്ത്രേധമേ ത്രിഷു
കുലം ശംകുഭിഃ കീർണ്ണേ ശപ്തേ നാ ത്രു തുഷാനലേ. 206

പാതാളം (ക്ലീ) ബഡവാമുഖാഗ്നിയുടെയും പാതാളത്തിൻെറയും പേർ. ചേലം (ക്ലീ) വസ്ത്രത്തിൻെറ പേർ. അധമവാചിയായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. കുലം (ക്ലീ) കഠിനമായ നാട്ടിയ കുഴിയുടെ പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ ഉമിത്തിയുടെ പേർ.

നിർണ്ണീതേ കേവലമിതി ത്രിലിംഗം തേചക കുൽസ്സനയോഃ
പയ്യാപ്തിക്ഷേമപുണ്യേഷു കുശലം ശിക്ഷിതേ ത്രിഷു. 207

കേവലം (ക്ലീ) നിശ്ചിതമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേർ. ഉദാഹരണം: കേവലം മൂർഖഃ ഇത്യാദി. മൂർഖൻതന്നെ എന്നു് അതിൽ ആദ്യത്തിന്റെ അർത്ഥം. ഒന്നു് എന്നും ഒക്ക എന്നും അർത്ഥമായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. കുശലം (ക്ലീ) സാമർത്ഥ്യത്തിന്റെയും ക്ഷേമത്തിന്റെയും പുണ്യത്തിന്റെയും പേർ. സാമർത്ഥ്യമുള്ളതിനെ പറയുമ്പോൾ ത്രിലിംഗമായിട്ടുപയോഗിക്കും.

പ്രവാളമംകുരേപ്യസ്ത്രീ ത്രിഷു സ്ഥൂലം ജഡേപി ച
കരാളോ ദന്തുരേ തുംഗേ ചാരൌ ദക്ഷേ ച പേശലഃ 208

പ്രവാളം (ക്ലീ) പല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. മുളയുടെയും തളിരിന്റെയും വീണാദണ്ഡത്തിന്റെയും പേർ. സ്ഥൂലം (ത്രി) ജഡത്തിന്റെയും സ്ഥൂലത്തിന്റെയും പേർ. കരാളഃ (ത്രി) ഉയർന്ന പല്ലോടു കൂടിയവന്റെയും ഉയച്ചയുള്ളതിന്റെയും പേർ. പേശലഃ (ത്രി) മനോഹരമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും സമർത്ഥന്റെയും പേർ.

മൂർഖേ ഭ്കേപി ബാലഃ സ്യാല്ലോലശ്ചലസതൃഷ്ണയോഃ

ബാലഃ (നാ) മൂർഖന്റെയും ശിശുവിന്റെയും തലമുടിയുടെയും പേർ. ലോലഃ (ത്രി) ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതിന്റെയും ആഗ്രഹത്തോടുകൂടിയവന്റെയും പേർ.

വാന്തഃ

ഭവോ ഭാവഃ രണ്ടും (നാ) കാടിന്റെയും കാട്ടുതീയ്യിന്റെയും പേർ. ഭവഃ (നാ) ജനനത്തിന്റെയും ശിവന്റെയും പേർ.

മന്ത്രീ സഹായസ്സചിവൌ പതിശാഖിനരാ ധവാഃ
അവയസ്തൈലമേഷാക്കാ ആജ്ഞാഹ്വാനാധ്വരാ ഹവാഃ 210

സചിവഃ (നാ) മന്ത്രിയുടെയും സഹായജനത്തിന്റെയും പേർ. ധവഃ (നാ) ഭർത്താവിന്റെയും വൃക്ഷവിശേഷത്തിന്റെയും മനുഷ്യന്റെയും പേർ. അവിഃ (നാ) പെണ്ണാടിന്റെയും ആടിന്റെയും ആദിത്യന്റെയും പേർ. ഹവഃ (നാ) ആജ്ഞയുടെയും വിളിയുടെയും യാഗത്തിന്റെയും പേർ.

ഭാവസ്സത്താസഭാവാഭിപ്രായചേഷ്ടാത്മജന്മസു
സ്യാദ്ഗൽപാദേ ഫലേ പുഷ്പേ പ്രസവോ ഗർഭമോചനേ. 211

ഭാവഃ (നാ) സത്താ എന്ന ജാതിയുടെയും സ്വഭാവത്തിന്റെയും അഭിപ്രായത്തിന്റെയും ചേഷ്ടയുടെയും ആത്മാവിന്റെയും ജനനത്തിന്റെയും പേർ. പ്രസവഃ (നാ) ഉൽപത്തിയുടെയും കായയുടെയും പൂവിന്റെയും ശർമോചനത്തിന്റെയും പേർ.

അവിശ്വാസേഽഹമ്പേഽപി നികൃതാവപി നിഹ്നവഃ
ഉത്സേകാമർഷയോരിച്ഛാപ്രസരേ മഹ ഉത്സവഃ 212

നിഹ്നവഃ (നാ) അവിശ്വാസത്തിന്റെയും മാത്സര്യം എന്നതിന്റെയും ശാഠ്യത്തിന്റെയും പേർ. ഉത്സവഃ (നാ) മദത്തിന്റെയും കോപത്തിന്റെയും ഇച്ഛാവേഗത്തിന്റെയും ആനന്ദാവസരത്തിന്റെയും പേർ.

അനുഭാവഃ പ്രഭാവേ ച സതാം ച മതിനിശ്ചയേ
സ്യാജ്ജന്മഹേതുഃ പ്രഭവഃ സ്ഥാനഞ്ചാദ്യോപലബ്ധയേ 213

അനുഭാവഃ (നാ) പ്രഭാവത്തിന്റെയും സജ്ജനങ്ങളുടെ ബുദ്ധിനിശ്ചയത്തിന്റെയും പേർ. പ്രഭവഃ (നാ) ജന്മകാരണത്തിന്റെയും ആദ്യോപലബ്ധിയുടെ സ്ഥാനത്തിന്റെയും പേർ. ആദ്യോപലബ്ധി = ആദിയിലുണ്ടാകുന്ന അനുഭവം, സൂയ്യപ്രഭവോ വംശഃ എന്നും ഗംഗാപ്രഭവോ ഹിമവാൻ എന്നും ഉദാഹരണം.

ശൂദ്രായാം വിപ്രതനയേ ശസ്ത്രേ പാരശവോ മതഃ
ധ്രുവോ ഭേദേ ക്ലീബം തു നിശ്ചിതേ ശാശ്വതേ ത്രിഷു. 214

പാരശവഃ (നാ) ശൂദ്രസ്ത്രീയിൽ ബ്രാഹ്മണനു ജനിച്ച പുത്രന്റെയും വെണ്മഴു എന്ന ആയുധത്തിന്റെയും പേർ. ധ്രുവഃ (നാ) നക്ഷത്രവിശേഷത്തിന്റെയും നപുംസകമാകിൽ നിശ്ചിതമായിട്ടുള്ളതിന്റെയും പേർ. നിത്യമായിട്ടുള്ളതിന്റെ പേരാകയാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

സേഷാ ജ്ഞാതാവാത്മനി സ്വം ത്രിഷ്വാത്മീയേ സേഷാ
സ്ത്രീയാം ധനേ
സ്ത്രീകടീവസ്ത്രബന്ധേഽപി നീവീ പരിഷ്കരണേഽപി ച. 215

സ്വഃ (നാ) സഗോത്രനായിരിക്കുന്നവന്റെയും ആത്മാവിന്റെയും പേർ. സ്വം (ത്രി) തന്നെസ്സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതിന്റെ പേർ. സ്വഃ (നാ) നപുംസകമായിട്ടുമാം. ധനത്തിന്റെ പേർ. നീവീ (സ്ത്രീ) സ്ത്രീകൾ അരയിൽ ഉടുത്ത വസ്ത്രത്തിന്റെയും ഗ്രന്ഥിയുടെയും പണയത്തിന്റെയും മൂലധനത്തിന്റെയും പേർ.

ശിവാ ഗൗരീഹരിദ്രയോർദ്വന്ദ്വം കലഹയുദ്ധയോഃ
ദ്രവ്യാസുവ്യവസായേഷു സത്തമസ്ത്രീ തു ജന്തുഷു. 216

ശിവാ (സ്ത്രീ) പാർവ്വതിയുടെയും കറുക്കന്റെയും പേർ. ഭദ്രം (ക്ലീ) കല്യാണത്തിന്റെയും ഇരട്ടയുടെയും പേർ. സത്യം (ക്ലീ) ദ്രവ്യത്തിന്റെയും പ്രാണന്റെയും ഉത്സാഹത്തിന്റെയും പേർ. ജന്തുക്കളുടെ പേരാകുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം.

ക്ലീബം നപുംസകേ ഷണ്ഡേ വാച്യലിംഗമവിക്രമേ

ക്ലീബം (ക്ലീ) നപുംസകത്തിന്റെ പേർ. പരാക്രമത്തോട്ടുകൂടാത്തവനെ പറയുമ്പോൾ വിശേഷ്യാനുരോധേന മൂന്നു ലിംഗങ്ങളുമുണ്ട് എന്നറിക.

ശാന്തഃ

ദ്വൗ വിശൗ വൈശ്യമനുജൗ ദ്വൗ ചരാഭിമരൗസ്പശൗ

വിശ് (നാ) വൈശ്യന്റെയും മനുഷ്യന്റെയും പേർ. സ്പശഃ (നാ) ശുദ്ധപുരുഷന്റെയും യുദ്ധത്തിന്റെയും പേർ.

ദ്വൗ രാശീ പുഞ്ജമേഷാദ്യൗ ദ്വൗ വംശൗ കുലമസ്ഥരൗ
രശ്മിപ്രകാശൗ വീകാശൗ നിവ്വേശോ ഭൃതിഭോഗയോ. 218

രാശിഃ (നാ) സമൂഹത്തിന്റെയും മേടം മുതലായ രാശികളുടെയും പേർ. വംശഃ (നാ) കുലത്തിന്റെയും മുളയുടെയും പേർ. വീകാശഃ (നാ) വിജനപ്രദേശത്തിന്റെയും പ്രകാശത്തിന്റെയും പേർ. നിവ്വേശഃ (നാ) കൂലിയുടെയും അനുഭവത്തിന്റെയും പേർ.

കൃതാന്തേ പുംസി കീനാശഃ ക്ഷുദ്രകഷ്കയോസ്ത്രീഷു
പദേ ലക്ഷ്യേ നിമിത്തേപദേശഃ സ്യാൽ കുശമപ്സു ച.

കീനാശഃ (നാ) അന്തകന്റെ പേർ. ക്ഷുദ്രകന്റെയും കഷ്കന്റെയും പേരായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും. ക്ഷുദ്രൻ=അല്പൻ. കഷ്കൻ=കൃഷിക്കാരൻ. അപദേശഃ (നാ) വ്യാജത്തിന്റെയും ലാക്കിന്റെയും നിമിത്തത്തിന്റെയും പേർ. കുശം (ക്ലീ) ജലത്തിന്റെയും തൃണവിശേഷത്തിന്റെയും പുല്ലിംഗമായാൽ രാമപുത്രന്റെയും പേർ.

ദശാവസ്ഥാനേകവിധാപ്യാശാ തൃഷ്ണാപി ചായതാ
വശാ സ്ത്രീ കരിണീ ച സ്യാദ്ദംജ്ഞാനേ ജ്ഞാതരി ത്രിഷു.

ദശാ (സ്ത്രീ) പലപ്രകാരമുള്ള അവസ്ഥയുടെയും തിരിയുടെയും വസ്ത്രാന്തത്തിന്റെയും പേർ. ആശാ (സ്ത്രീ) ദീർഘതൃഷ്ണയുടെയും ദിക്കിന്റെയും പേർ. വശാ (സ്ത്രീ) സ്ത്രീയുടെയും പിടിയാനയുടെയും പേർ. ദൃക് (സ്ത്രീ) അറിവിന്റെ പേർ. അറിവുള്ളവന്റെ പേരായാൽ ത്രിലിംഗമാകയും ചെയ്യും.

സ്യാൽ കക്ശസ്സാഹസികഃ കഠോരാമസ്രണാവചി
പ്രകാശോതിപ്രസിദ്ധോപി ശിശാവജ്ഞേ ച ബാലിശഃ. 221

കക്ശഃ (ത്രി) വിവേകത്തോട്ടുകൂടാത്തവൻെറയും കാഠിന്യത്തോട്ടുകൂടിയതിൻെറയും സ്നിഗ്ധതയോട്ടുകൂടാത്തതിൻെറയും പേർ. പ്രകാശഃ (ത്രി) അതിപ്രസിദ്ധിയോട്ടുകൂടിയവൻെറയും പ്രകാശത്തോട്ടുകൂടിയതിൻെറയും പുല്ലിംഗംതന്നെയായാൽ പ്രകാശത്തിൻെറയും പേർ. ബാലിശഃ (ത്രി) ശിശുവിൻെറയും അറിവില്ലാത്തവൻെറയും പേർ.

അഭീശുഃ പ്രഗ്രഹേ രശ്മൌ ജീവിതേശഃ പ്രിയേ യമേ

അഭീശുഃ (നാ) പിടിക്കയറിൻെറയും രശ്മിയുടെയും പേർ. ജീവിതേശഃ (നാ) ഭർത്താവിൻെറയും യമൻെറയും പേർ.

ഷാന്തഃ

സുരമത്സ്യാവനിമിഷൌ പുരുഷാവാത്മമാനവൌ. 222

അനിമിഷഃ (നാ) ദേവൻെറയും മത്സ്യത്തിൻെറയും പേർ. പുരുഷഃ (നാ) ആത്മാവിൻെറയും മനുഷ്യൻെറയും പേർ.

കാകമത്സ്യാൽഖഗൌ ധ്വാങ്ക്ഷൌ കക്ഷൌ തൃണ
വീരുധൌ
അഭീഷുഃ പ്രഗ്രഹേ രശ്മൌ പ്രൈഷഃ പ്രേഷണമട്ടനേ. 223

ധ്വാങ്ക്ഷഃ (നാ) കാക്കയുടെയും മത്സ്യങ്ങളെ തിന്നുന്ന പക്ഷികളുടെയും പേർ. കക്ഷഃ (നാ) പുല്ലിൻെറയും വള്ളിയുടെയും പേർ. അഭീഷുഃ (നാ) പിടിക്കയറിൻെറയും രശ്മിയുടെയും പേർ. പ്രൈഷഃ (നാ) പ്രേഷണത്തിൻെറയും മട്ടനത്തിൻെറയും പേർ.

പക്ഷസ്സഹായേപ്യുഷ്ണീഷശ്ശിരോവേഷ്ടകിരീടയോഃ
ശ്രുക്കേ മൂഷികേ ശ്രേഷ്ഠേ സുകൃതേ വൃഷഭേ വൃഷഃ. 224

പക്ഷഃ (നാ) സഹായത്തിൻെറയും സഖിയുടെയും മാസംഭ്രത്തിൻെറയും അശ്വഗജങ്ങളുടെ പാർശ്വഭാഗത്തിൻെറയും അട്ടപ്പിൻപഴുതിൻെറയും ചിറകിൻെറയും മതത്തിൻെറയും വിരോധത്തിൻെറയും സാദ്ധ്യത്തിൻെറയും ബലത്തിൻെറയും ഭിത്തിയുടെയും കേശപക്ഷഃ ഇത്യാദിസ്ഥലങ്ങളിൽ സമൂഹത്തിൻെറയും പേർ. ഉഷ്ണീഷഃ (നാ) തലപ്പാവിൻെറയും കിരീടത്തിൻെറയും പേർ. വൃഷഃ (നാ) വൃഷണത്തിൻെറയും മൂഷികൻെറയും ശ്രേഷ്ഠൻെറയും സുകൃതത്തിൻെറയും കാളയുടെയും പേർ. ശ്രുഷ്ടേ മൂഷിക ശ്രേഷ്ഠേ എന്നു ചിലർ പഠിക്കുന്നു. ശ്രുഷ്ടലൻ=അധികമായ ബലത്തോട്ടുകൂടിയവൻ.

ദ്യൂതേക്ഷേ ശാരിഫലകേപ്യാകഷോഥാക്ഷമിന്ദ്രിയേ
നാ ദ്യൂതാംഗേ കഷ്ചക്രേ വ്യവഹാരേ കലിദ്വമേ. 225

ആകഷ്ടഃ (നാ) പകിടക്കരുവിന്റെയും ചൂതുപലകയുടെയും ആകഷ്ടിക്ക എന്ന ക്രിയയുടെയും പേർ. അക്ഷം (ക്ലീ) ഇന്ദ്രിയത്തിന്റെ പേർ. പുല്ലിംഗമായാൽ പകിടക്കരുവിന്റെയും മുക്കഴഞ്ഞിന്റെയും തേർ മുതലായതിന്റെ അവയവമായ ചക്രത്തിന്റെയും വാദപ്രതിവാദരൂപമായ വ്യവഹാരത്തിന്റെയും താന്നിമരത്തിന്റെയും പേർ.

കർഷൂർവ്വാത്താ കരീഷാഗ്നിഃ കർഷൂഃ കല്യാഭിധായിനീ
പുംഭാവേ തൽക്രിയായാം ച പൌരുഷം വിഷമപ്സു ച.

കർഷൂഃ (നാ) വാത്തയുടെയും വളപ്പൊടിയിലെ തിയ്യിന്റെയും പേർ. കർഷൂഃ (സ്ത്രീ) കൈത്തോട്ടിന്റെ പേർ. കർഷൂവ്വക്താ കരീഷാഗ്നിഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. വക്താവ് = പറയുന്നവൻ; പൌരുഷം (ക്ലീ) പുരുഷനായ എന്നുള്ള അവസ്ഥയുടെയും പുരുഷകർമ്മത്തിന്റെയും പേർ. വിഷം (ക്ലീ) ജലത്തിന്റെയും വിഷത്തിന്റെയും പേർ.

ഉപാദാനേപ്യാമിഷം സ്യാദപരാധേപി കിൽബിഷം
സ്യാദഷ്ടസ്വഷ്ടൗ ലോകധാതുംശേ വത്സരേ വർഷമസ്ത്രിയാം.

ആമിഷം (ക്ലീ) കപ്പം കാഷ്ഠദ്രവ്യം എന്നിവയുടെയും മാംസത്തിന്റെയും പേർ. കിൽബിഷം (ക്ലീ) അപരാധത്തിന്റെയും പാപത്തിന്റെയും പേർ. വർഷം (ക്ലീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. മഴയുടെയും ഭാരതാദിഖണ്ഡത്തിന്റെയും സംവത്സരത്തിന്റെയും പേർ. ലോകധാതു = ജംബൂദ്വീപം.

പ്രേക്ഷാ നൃത്തേക്ഷണം പ്രജ്ഞാ ഭിക്ഷാ സേവാത്മനാ ഭൃതിഃ
തചിഃ സ്ത്രീഭോഗി ത്രിഷു പരേ നൃക്ഷം കാർത്സ്ന്യ
നികൃഷ്ടയോഃ 228

പ്രേക്ഷാ (സ്ത്രീ) നൃത്തദർശനത്തിന്റെയും ബുദ്ധിയുടെയും പേർ. നൃത്തത്തിന്റെയും ദർശനത്തിന്റെയും ബുദ്ധിയുടെയും പേർ എന്നും മതമുണ്ട്. ഭിക്ഷാ (സ്ത്രീ) സേവയുടെയും യാചനത്തിന്റെയും കൂലിയുടെയും പേർ. തചിഃ (സ്ത്രീ) ശോഭയുടെയും കാന്തിയുടെയും പേർ. ത്രിഷു പരേ എന്നതിന്റെ അർത്ഥം ഇനി വർഗ്ഗാവസാനംവരെ പഠിവാൻപോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ ത്രിലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. നൃക്ഷം—സാകല്യത്തിന്റെയും അധമവസ്തുവിന്റെയും പേർ.

പ്രത്യക്ഷേധികൃതേധ്യക്ഷോ ത്രക്ഷിസ്ത്വപ്രേമ്ണി ചിക്കണേ

അധ്യക്ഷഃ—സാക്ഷാൽകരിക്കപ്പെട്ടതിന്റെയും അന്യന്റെ ആജ്ഞ

ഹേതുവായിട്ട് മരു വേല നടത്തുന്നവൻെറയും പേർ. തൃക്ഷഃ—സ്നേഹത്തോടുകൂടാത്തവൻെറയും അസ്നിശ്ധമായിട്ടുള്ളതിൻെറയും പേർ.

സാന്തഃ

രവിശേപതച്ഛൈ ഹംസൌ സൂര്യ്യവഹ്നീ വിഭാവസൂ. 229

ഹംസഃ (നാ) ആദിത്യൻെറയും അരയന്നത്തിൻെറയും പേർ. വിഭാവസുഃ (നാ) ആദിത്യൻെറയും അഗ്നിയുടെയും പേർ.

വത്സൌ തണ്ണകവഷ്ടൌ ച സാരംഗാശ്ച ദിവൌകസഃ
ശൃംഗാരാദൌ വിഷേ വീര്യ്യേ ക്ലീബേ രാഗേ ദ്രവേ രസഃ. 230

വത്സഃ (നാ) പശുവിൻകിടാവിൻെറയും സംവത്സരത്തിൻെറയും പേർ. ദിവൌകഃ (നാ) വേഴാമ്പലിൻെറയും ദേവന്മാരുടെയും പേർ. രസഃ (നാ) ശൃംഗാരാദികളുടെയും വിഷത്തിൻെറയും ജലത്തിൻെറയും വീര്യ്യത്തിൻെറയും മധുരാദിരസത്തിൻെറയും രാഗത്തിൻെറയും ദ്രവത്തിൻെറയും പേർ.

പുംസ്യുത്തംസാവതംസൌ ച കണ്ണപൂരേപി ശേഖരേ
ദേവഭേദേനലേ രശ്മൌ വസൂ രത്നേ ധനേ വസു. 231

ഉത്തംസഃ അവതംസഃ (പു-ം നാ) കണ്ണാഭരണത്തിൻെറയും ശിരോലംകാരത്തിൻെറയും പേർ. വസുഃ (നാ) അഷ്ടവസുക്കളുടെയും അഗ്നിയുടെയും രശ്മിയുടെയും പേർ. വസു (ക്ലീ) രത്നത്തിൻെറയും ധനത്തിൻെറയും പേർ.

വിഷ്ണൌ ച വേധാഃ സ്ത്രീ താശീഷ്ടിതാശംസാഹിദംഷ്ട്ര
(യോഃ
ലാലസേ പ്രാർത്ഥനൌൽസുക്യേ ഹിംസാ ചൌഷ്ട്രാദി കർമ്മച.

വേധാഃ (നാ) വിഷ്ണുവിൻെറയും ബ്രഹ്മാവിൻെറയും പേർ. ആശീഃ (സ്ത്രീ) ആശീർവ്വാദത്തിൻെറയും സപ്പുദംഷ്ട്രയുടേയും പേർ. സപ്പുദംഷ്ട്രാ=പാഠിൻപല്ല്. ലാലസാ (സ്ത്രീ) പുല്ലിംഗമായിട്ടുമാം. പ്രാർത്ഥനയുടേയും ഇഷ്ടാർത്ഥത്തെക്കുറിച്ചുള്ള ഉത്സാഹത്തിൻെറയും പേർ. ഹിംസാ (സ്ത്രീ) മോഷണാദികർമ്മത്തിൻെറയും വധത്തിൻെറയും പേർ.

പ്രസൂരശ്വാശ്വി ദ്രഡ്യാവൌ രോദസ്യൌ രോദസീ ച തേ
ജ്വാലോ ഭാസോന്ന പുംസ്യുച്ചൈർജ്ജ്യോതിർദ്ദ്യോതദ്ദ്യുഷ്ണിഷു. 233

പ്രസൂഃ (സ്ത്രീ) പെൺകുതിരയുടെയും മാതാവിൻെറയും പേർ. രോദസ്യൌ (സ്ത്രീ-ദ്വി) രോദസീ (ക്ലീ-ദ്വി) ഉ-ം ഭൂമിയുടെയും ആകാശത്തി

ന്റെയും പേർ. അച്ചിഃ (ക്ലീ) സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. ജ്വാലയുടെയും ശോഭയുടെയും പേർ. ജ്യോതിഃ (ക്ലീ) നക്ഷത്രത്തിന്റെയും പ്രകാശത്തിന്റെയും ദൃഷ്ടിയുടെയും പേർ.

പാപാപരാധയോരാഗഃ ഖഗബാല്യാദിനോർവ്വയഃ
തേജഃ പുരീഷയോർവ്വച്ചോ മഹസ്തൂത്സവതേജസോഃ 234

ആഗഃ (ക്ലീ) പാപത്തിന്റെയും അപരാധത്തിന്റെയും പേർ. വയഃ (ക്ലീ) പക്ഷിയുടെയും ബാല്യാദിയുടെയും പേർ. വച്ചഃ (ക്ലീ) തേജസ്സിന്റെയും വിഷ്ഠയുടെയും പേർ. മഹഃ (ക്ലീ) ഉത്സവത്തിന്റെയും തേജസ്സിന്റെയും പേർ.

രജോ ഘ്രണേ ച സ്ത്രീപുഷ്പേ രാഹൌ ധ്വാന്തേ ഘ്രണേ തമഃ
ഛന്ദഃ പദ്യേഭിലാഷേ ച തപഃ കൃച്ഛ്രാദികർമ്മ ച. 235

രജഃ (ക്ലീ) രജസ്സെന്ന ഘ്രണത്തിന്റെയും തീണ്ടാരിക്കറയുടെയും പൊടിയുടെയും പേർ. തമഃ (ക്ലീ) രാഹുവിന്റെയും ഇരുട്ടിന്റെയും തമസ്സെന്ന ഘ്രണത്തിന്റെയും പേർ. ഛന്ദഃ (ക്ലീ) ഉക്താദ്യുക്താദിവൃത്തത്തിന്റെയും ഇച്ഛയുടെയും വേദത്തിന്റെയും സൈരാചാരത്തിന്റെയും പേർ. തപഃ (ക്ലീ) സാന്തപനാദികൃച്ഛ്രാനുഷ്ഠാനത്തിന്റെയും വ്രതാനുഷ്ഠാനം മുതലായതിന്റെയും ധർമ്മത്തിന്റെയും ലോകവിശേഷത്തിന്റെയും പേർ.

സഹോ ബലം സഹാ മാർഗ്ഗോ നഭഃ ഖം ശ്രാവണോ നഭാഃ
ഓകസ്സത്മാശ്രയശ്ചൌകഃ പയഃ ക്ഷീരം പയോംബു ച.

സഹഃ (ക്ലീ) ബലത്തിന്റെ പേർ. സഹാഃ (നാ) മാർഗ്ഗശീർഷമാസത്തിന്റെ പേർ. നഭഃ (ക്ലീ) ആകാശത്തിന്റെ പേർ. നഭാഃ (നാ) ശ്രാവണമാസത്തിന്റെ പേർ. ഓകഃ (ക്ലീ) ഭവനത്തിന്റെയും ആശ്രയത്തിന്റെയും പേർ. പയഃ (ക്ലീ) പാലിന്റെയും ജലത്തിന്റെയും പേർ.

ഓജോ ദീപ്തൌ ബലേ സ്രോത ഇന്ദ്രിയോ നിമ്നഗാരയേ
തേജഃ പ്രഭാവേ ദീപ്തൌ ച ബലേ ശുക്ലേപ്യതസ്സ്മിഷു. 237

ഓജഃ (ക്ലീ) ദീപ്തിയുടെയും ബലത്തിന്റെയും പേർ. സ്രോതഃ (ക്ലീ) ഇന്ദ്രിയത്തിന്റെയും നദീവേഗത്തിന്റെയും പേർ. തേജഃ (ക്ലീ) പ്രഭാവത്തിന്റെയും ദീപ്തിയുടെയും ബലത്തിന്റെയും ശുക്ലത്തിന്റെയും പേർ. അതസ്സ്മിഷു എന്നതിനു ഇനി സാന്തവർഗ്ഗം കഴിയുന്നതുവരെ പറവാൻ പോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ മുക്കെയും തൃലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്ന് അർത്ഥമാകുന്നു.

വിദ്വാൻ വിദ്വംശ്ച ബീഭത്സോ ഹിംസ്രോപ്യതിശയേതമീ
വൃദ്ധപ്രശസ്യയോർജ്ജ്യായാൻ കനീയാംസ്തു യുവാല്പയോഃ.

വിദ്വാൻ (നാ) അറിഞ്ഞവന്റെയും ആത്മജ്ഞാനിയുടെയും ബുദ്ധിമാന്റെയും പേർ. ബീഭത്സഃ (നാ) ഹിംസാശീലന്റെയും രസവിശേഷത്തിന്റെയും അജ്ഞാനന്റെയും പേർ. അതിശയേ ത്വമീ എന്നതിനു് ഇനി പറവാൻ പോകുന്ന ജ്യായാനിയ്യാദിശബ്ദങ്ങൾ അതിശയത്തോടുകൂടിയ വൃദ്ധാദികളെ പറയുന്നവയാകുന്നു എന്നർത്ഥം. ജ്യായാൻ—അതിശയേന വൃദ്ധനായിരിക്കുന്നവന്റെയും ഏറ്റവും പ്രശസ്യന്റെയും പേർ. കനീയാൻ—ഏറ്റവും യുവാവിന്റെയും ഏറ്റവും അല്പന്റെയും പേർ.

വരീയാംസ്ത്വരയോസ്സാധീയാൻ സാധ്വാഢ്യയോഃ

വരീയാൻ—ഏറ്റവും വലിയതിന്റെയും ഏറ്റവും ശ്രേഷ്ഠത്തിന്റെയും പേർ. സാധീയാൻ ഏറ്റവും സാധുവിന്റെയും അതിദുഃഖത്തിന്റെയും പേർ.

ഹാന്താഃ

ദ്രോപി ബഹ്വം നിബ്ബന്ധോപരാഗാക്ഷ്ണോർഗ്രഹാഃ. 239

ബഹ്വം (ക്ലീ) ഇലയുടെയും മയില്പീലിയുടെയും പേർ. ഗ്രഹഃ (നാ) നിബ്ബന്ധത്തിന്റെയും സൂര്യചന്ദ്രന്മാരുടെ ഗ്രഹണത്തിന്റെയും സൂര്യൻ, ചന്ദ്രൻ ഇത്യാദിനവഗ്രഹങ്ങളുടെയും പേർ.

ദ്വാര്യാപീഡേ കപാടരസേ നിര്യൂഹോ നാഗദന്തകേ
തുലാസൂത്രേശപാദിരശ്മൌ പ്രഗ്രാഹഃ പ്രഗ്രഹോപി ച. 240

നിര്യൂഹഃ (നാ) വാതില്പടിയുടെയും ശിരോലങ്കാരത്തിന്റെയും കഷായമെന്ന ഔഷധത്തിന്റെയും ആനക്കൊമ്പിന്റെയും പേർ. പ്രഗ്രാഹഃ പ്രഗ്രഹഃ (പു-ം നാ) തുലാസിന്റെ പിടിച്ചരടിന്റെയും അശ്വാദികളുടെ വായ്യയറിന്റെയും പേർ.

പത്നീപരിജനാദാനമൂലശാപാഃ പരിഗ്രഹാഃ
ദാരേഷു ച ഗൃഹാ ശ്രോണ്യാമപ്യാരോഹോ വരസ്ത്രിയാഃ

പരിഗ്രഹഃ (നാ) ഭാര്യയുടെയും പരിവാരജനത്തിന്റെയും സ്വീകാരത്തിന്റെയും മൂലധനത്തിന്റെയും ശാപത്തിന്റെയും പേർ. ഗൃഹാഃ (നാ) ബഹുവചനം നിത്യമാകുന്നു. ഭാര്യയുടെയും ഭവനത്തിന്റെയും പേർ. ആരോഹഃ (നാ) ഉത്തമസ്ത്രീയുടെ കടിപ്രദേശത്തിന്റെയും കരേറുക എന്ന ക്രിയയുടെയും പേർ.

വ്യൂഹോ വൃന്ദേപ്യൂഹിർവ്വിത്രേപ്യൂഹ്യന്ദിച്ക്കാസ്ത്രമോപഹാഃ
പരിച്ഛദേ നൃപാഹ്നേതേ പരിബർഹോവ്യയാഃ പരേ. 242

വ്യൂഹഃ (നാ) സമൂഹത്തിൻെറയും ബലവിന്യാസത്തിൻെറയും പേർ. അഹിഃ (നാ) വൃത്രാസുരൻെറയും സർപ്പത്തിൻെറയും പേർ. തമോപഹഃ (നാ) അഗ്നിയുടെയും ചന്ദ്രൻെറയും ആദിത്യൻെറയും പേർ. പരിബർഹഃ (നാ) പരിവാരത്തിൻെറയും രാജയോഗ്യമായ വസ്തുവിൻെറയും പേർ. അവ്യയാഃ പരേ എന്നതിനു് ഇനി നാനാർത്ഥവർഗ്ഗാവസാനംവരെ പഠിവാൻ പോകുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ അവ്യയങ്ങളായിട്ടും നാനാർത്ഥങ്ങളായിട്ടുമുള്ളതുകളാകുന്നു എന്നർത്ഥം.

അവ്യയാനി

ആങീഷദർത്ഥേഭിവ്യാപ്തൌ സീമാർത്ഥേ ധാതുയോഗജേ
ആ പ്രഗൃഹ്യഃ സ്മൃതൌ വാക്യേപ്യാസ്ത്വ സ്യാൽ കോപപീ
(ഡയോഃ. 1

ആങ്ു് (അവ്യയം) ഈഷദർത്ഥം മുതലായതുകളിൽ പ്രയോഗിക്കാം. ഈഷദർത്ഥത്തിങ്കൽ ആപിംഗലഃ എന്നു് ഉദാഹരണം. ഈഷദർത്ഥം = അല്പമെന്നുള്ള അർത്ഥം. ആപിംഗലഃ എന്ന ഉദാഹരണപദത്തിനു് അല്പം പിംഗലമായിട്ടുള്ളതു് എന്നർത്ഥമാകയാൽ ആപിംഗലശബ്ദത്തിങ്കലെ ആകാരം ഈഷദർത്ഥത്തെ പഠയുന്ന ആങൈന്ന അവ്യയമാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. അഭിവ്യാപ്തിയും ആങിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. ഉദാഹരണം ആസത്യലോകാൽ എന്നാകുന്നു. ഇതിനു സത്യലോകത്തെ അഭിവ്യാപിച്ചിട്ടെന്നർത്ഥമാകുന്നു. സീമയും ആങിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. ഉദാഹരണം ആസമുദ്രം രാജദണ്ഡഃ എന്നാകുന്നു. ആസമുദ്രമെന്നതിനു സമുദ്രത്തിങ്കലോളമെന്നു ഭാഷ. ധാതുയോഗജമായ അർത്ഥവും ആങിനു ഭവിക്കുന്നു. ഉദാഹരണം ആഹരതീത്യാദി. ആ (അവ്യയം) ഇതിനു ങകാരമില്ല. മുൻപറയപ്പെട്ടതിനു വ്യാകരണപ്രക്രിയാവശാൽ ങകാരമുണ്ടു്. അർത്ഥത്തെന്നയല്ല, ഇതിനു പ്രഗൃഹ്യമെന്നൊരു പേരുകൂടിയുണ്ടു്. സ്മൃതിയും വാക്യപൂരണവും ഇതിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. ആഃ (അവ്യയം) കോപവും പീഡയും ഇതിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു.

പാപകുത്സേഷദർത്ഥേ കുത്സിതേ നിർത്സനനിന്ദയോഃ
ചാനപായസമാഹാരേ തരേതരസമുച്ചയേ. 2

കു (അവ്യയം) പാപമെന്നും കുത്സിതമെന്നും അല്പമെന്നും ഇതിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. ധിക് (അവ്യയം) നിർത്സനമെന്നും നിന്ദയെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. ച (അവ്യയം) അനപായവും സമാഹാരവും ഇതരേതരയോഗവും സമുച്ചയവും ഇതിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. രണ്ടു ക്രിയകളിൽ

ഒന്നിങ്കൽ പ്രധാനതയും മറ്റേതിൽ അപ്രധാനതയുമത്രേ അനുചയമാകുന്നതു്. ഉദാഹരണം: 'ഭിക്ഷാമട ഗാഞ്ചാനയ' ഇത്യാദിയാകുന്നു. സമാഹാരം=സമൂഹം. ഉദാഹരണം: സംജ്ഞാ ച പരിഭാഷാ ച സംജ്ഞാപരിഭാഷമിത്യാദി. അന്യോന്യസാപേക്ഷങ്ങളായിരിക്കുന്ന രണ്ടു വസ്തുക്കളുടെ ഏകക്രിയാന്വയമത്രേ ഇതരേതരയോഗമാകുന്നതു്. ഉദാഹരണം: ധവശ്ച ഖദിരശ്ചേത്യാദി. ധവാന്വിതമായിരിക്കുന്ന ഖദിരവും ഖദിരാന്വിതമായിരിക്കുന്ന ധവവുമിത്യാദി അതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. പരസ്പരനിരപേക്ഷങ്ങളായിരിക്കുന്ന രണ്ടു വസ്തുക്കളുടെ ഏകക്രിയാന്വയമത്രേ സമുച്ചയമാകുന്നതു്. ഉദാഹരണം: ഈശ്വരം ഗുരുഞ്ച ഭജസേത്യാദി.

സ്വസ്ത്യാശീഃ ക്ഷേമപുണ്യാദൌ പ്രകർഷേ ലംഘനേപ്യുതി
സചിൽ പ്രശ്നേ ച വിതർക്കേ ച തു സ്യാൽ ഭേദേവധാരണേ.

സ്വസ്തി (അവ്യയം) ഇഷ്ടമായ വസ്തു എന്നും നിരുപദ്രവമെന്നും പുണ്യമെന്നും അതിന്റെ അർത്ഥം. അതി (അവ്യയം) പ്രകർഷവും ലംഘനവും അർത്ഥം. പ്രകർഷം=ആധിക്യം. ലംഘനം=അതിക്രമണം. സചിൽ (അവ്യയം) പ്രശ്നവും വിതർക്കവും അർത്ഥം. തു (അവ്യയം) ഭേദവും അവധാരണവും അർത്ഥം.

സകൃൽ സകൃദേകവാരേ ചാപ്യാരാദ്ദൂരസമീപയോഃ
പ്രതീച്യാം ചരമേ പശ്ചാദുതാപ്യർത്ഥവികല്പയോഃ. 4

സകൃൽ (അവ്യയം) കൂടെ എന്നും ഒരിക്കൽ എന്നും അർത്ഥം. ആരാൽ (അവ്യയം) ദൂരമെന്നും സമീപമെന്നും അർത്ഥം. പശ്ചാൽ (അവ്യയം) പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കെന്നും ഒടുക്കത്തേതെന്നും അർത്ഥം. ഉത (അവ്യയം) സമുച്ചയവും വികല്പവും അർത്ഥം.

പുനസ്സാകല്യയോഃ പശ്ചാൽ സാക്ഷാൽ പ്രത്യക്ഷതുല്യയോഃ
ഖേദാനുകമ്പാസന്തോഷവിസ്മയാമന്ത്രണേ ഖത. 5

പശ്ചാൽ (അവ്യയം) പിന്നെയും പിന്നെയുമെന്നും, കൂടെ എന്നും അർത്ഥം. സാക്ഷാൽ (അവ്യയം) പ്രത്യക്ഷമെന്നും തുല്യമെന്നും അർത്ഥം. ഖത (അവ്യയം) ഖേദവും ദയയും സന്തോഷവും വിസ്മയവും സംബോധനവും അതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു.

ഹന്ത ഹർഷേനുകമ്പായാം വാക്യാരംഭവിഷാദയോഃ
പ്രതി പ്രതിനിധൌ വീപ്സാലക്ഷണാദൌ പ്രയോഗതഃ. 6

ഹന്ത (അവ്യയം) സന്തോഷവും ദയയും വിഷാദവും അതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. അത്രതന്നെയല്ല, വ്യാക്യാരംഭത്തിങ്കലും പ്രയോഗമുണ്ടു്. പ്രതി (അവ്യയം) പ്രതിനിധിയും വീപ്സയും ലക്ഷണം മുതലായതും ഇതി

ന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. മുഖ്യത്തോട് സദൃശമായ വസ്തുവിനെ പ്രതിനിധിയെന്നറിക. അഭിമന്യും പ്രതി പരീക്ഷിൽ എന്നുദാഹരണം. വീപ്സാ=വ്യാപിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഇച്ഛാ. തീർത്ഥം പ്രതി ഗച്ഛതി എന്നുദാഹരണം. ഇങ്ങനെ ലക്ഷണാദികളിലും പ്രയോഗത്തെ കണ്ടുകൊൾക. പ്രയോഗതഃ എന്നതുകൊണ്ട് ശിഷ്ടപ്രയോഗത്തെ അനുസരിച്ചു മേല്പറഞ്ഞ അർത്ഥങ്ങളിൽ പ്രയോഗിക്കാമെന്ന് അഭിപ്രായത്തെ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ഇതി ഹേതുപ്രകരണപ്രകാശാദിസമാപ്തിഷു
പ്രാച്യം പുരസ്താൽ പ്രഥമേ പുരാതീത്യുത ഇത്യുപി. 7

ഇതി (അവ്യയം) ഹേതുവും പ്രകരണവും പ്രകാശവും ഇപ്രകാരമെന്നും സമാപ്തിയും ഇതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. പുരസ്താൽ (അവ്യയം) കിഴക്കെദിക്കിലെന്നും ആദിയിലെന്നും പണ്ട് എന്നും അഗ്രഭാഗത്തിങ്കലെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു.

യാവത്താവച്ച സാകല്യേവധൌ മാനേവധാരണേ
മംഗലാനന്തരാരംഭപ്രശ്നകാർത്സ്ന്യേഷ്വഥോ അഥ. 8

യാവൽ (അവ്യയം) താവൽ (അവ്യയം) സാകല്യവും അവധിയും മാനവും അവധാരണവും ഇതുകളുടെ അർത്ഥമാകുന്നു. അഥോ (അവ്യയം) അഥ (അവ്യയം) മംഗലവും അനന്തരമെന്നുള്ളതും ആരംഭവും പ്രശ്നവും സാകല്യവും ഇതുകളുടെ അർത്ഥമാകുന്നു.

വൃഥാ നിരർത്ഥകാവിധ്യോന്നാനേകോഭയാർത്ഥയോഃ
നനു പൃച്ഛായാം വികല്പേ ച പശ്ചാൽ സാദൃശ്യയോരനു 9

വൃഥാ (അവ്യയം) നിരർത്ഥകമെന്നും വിധിയോടുകൂടാത്തതു് എന്നും ഇതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. നാനാ (അവ്യയം) അനേകമെന്നും രണ്ട് എന്നും അർത്ഥം. നനു (അവ്യയം) പ്രശ്നവും വികല്പവും അർത്ഥം. അനു (അവ്യയം) പിന്നാലെ എന്നും സദൃശമെന്നും അർത്ഥം.

പ്രശ്നാവധാരണാനുജ്ഞാനുനയാമന്ത്രണേ നനു
ഗർഹാസമുച്ചയപ്രശ്നശംകാസംഭാവനാസ്വപി. 10

നനു (അവ്യയം) പ്രശ്നവും അവധാരണവും അനുജ്ഞയും അനുനയവും ആമന്ത്രണവും ഇതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. ആമന്ത്രണം=സംബോധന. അപി (അവ്യയം) നിന്ദയും സമുച്ചയവും പ്രശ്നവും ശങ്കയും സംഭാവനയും ഇതിന്റെ അർത്ഥമാകുന്നു. സംഭാവന എന്നതു ശക്തിയുടെ ആധിക്യത്തെ പ്രകാശിപ്പിപ്പാനായിക്കൊണ്ടുള്ള അതൃക്തിയാകുന്നു.

ഉപമായാം വികല്പേ വാ സാമി തച്ഛേ ജുഗുപ്സിതേ
അമാ സഹസമീപേ ച കം വാരിണി ച മൂർധ്നി ച. 11

വാ (അവ്യയം) ഉപമയും വികല്പവും അർത്ഥം. സാമി (അവ്യയം) പകൃതി എന്നും നിന്ദിതമായിട്ടുള്ളതു് എന്നും അർത്ഥം. അമാ (അവ്യയം) കൂടെ എന്നും സമീപത്തിങ്കൽ എന്നും അർത്ഥം. കം (അവ്യയം) ജലമെന്നും ശിരസ്സു് എന്നും അർത്ഥം.

ഇവേത്ഥമർത്ഥയോരേവം നൂനം തർക്കേത്ഥനിശ്ചയേ
തൂഷ്ണീമർത്ഥേ സുഖേ ജോഷം കിം പൃച്ഛായാം ഹ്രീസ്സനേ 12

ഏവം (അവ്യയം) എന്നപോലെ എന്നും ഇപ്രകാരമെന്നും ഇതിന്റെ അർത്ഥം. നൂനം (അവ്യയം) തർക്കവും നിശ്ചയവും അർത്ഥം. ജോഷം (അവ്യയം) മിണ്ടാതെ എന്നും സുഖേന എന്നും ഇതിൻെറ അർത്ഥമാകുന്നു. കിം (അവ്യയം) പ്രശ്നവും നിന്ദയും അർത്ഥം.

നാമ പ്രാകാശ്യസംഭാവ്യക്രോധോപഗമകുത്സനേ
അലം ഭൂഷണപര്യാപ്തിശക്തിവാരണവാചകം. 13

നാമ (അവ്യയം) പ്രസിദ്ധിയും പണിപ്പെട്ടു് എന്നുള്ള അർത്ഥവും കോപവും ദോഷത്തോടുകൂടിയ അംഗീകാരവും നിന്ദയും അർത്ഥം. അലം (അവ്യയം) ഭൂഷണവും പര്യാപ്തിയും ശക്തിയും വാരണവും അർത്ഥം. ഭൂഷണം=അലങ്കാരം. പര്യാപ്തി=പരിപൂർണ്ണത. വാരണം=തടവു്.

ഹ്രം വിതർക്കേ പരിപ്രശ്നേ സമയാന്തികമധ്യയോഃ
പുനരപ്രഥമേ ഭേദേ നിർന്നിശ്ചയനിഷേധയോഃ 14

ഹ്രം (അവ്യയം) വിതർക്കവും പരിപ്രശ്നവും അർത്ഥം. വിതർക്കം=പലപ്രകാരത്തിലുള്ള തർക്കം, പരിപ്രശ്നം പ്രശ്നംതന്നെ. സമയാ (അവ്യയം) സമീപമെന്നും മധ്യമെന്നും അർത്ഥം. പുനഃ (അവ്യയം) പ്രഥമമല്ലാത്തതെന്നും വിശേഷവും അർത്ഥം. നിഃ (അവ്യയം) നിശ്ചയവും നിഷേധവും അർത്ഥം.

സ്യാൽ പ്രബന്ധേ ചിരാതീതേ നികടാഗാമികേ പുരാ
ഊരരീരീ ചോരരീ ച വിസ്മാരേംഗീകൃതൌ ത്രയം. 15

പുരാ (അവ്യയം) പ്രബന്ധവും ചിരവും അതീതവും നികടവും ആഗാമികവും അർത്ഥം. പ്രബന്ധം=നൈരന്തര്യം (എല്ലാ സമയത്തിങ്കലുമെന്നു സാരം) ചിരം=ചിരന്തനം (പുരാണമെന്നു സാരം). അതീതം=കഴിഞ്ഞതു്. നികടം=അടുത്തതു്. ആഗാമികം=വരുവാനിരിക്കുന്നതു്. ഊരരീ, ഊരീ, ഉരരീ (മൂന്നും അവ്യയം) വിസ്മാരവും അംഗീകാരവും അർത്ഥം.

സ്വർഗ്ഗേ പരേ ച ലോകേ സ്വവ്യാർത്താസംഭാവ്യയോഃ കില
നിഷേധവാക്യാലംകാരജിജ്ഞാസാസ്മരണയേ ഖലു. 16

സത്യം (അവ്യയം) സത്ത്വമെന്നും പരലോകമെന്നും അർത്ഥം. കില (അവ്യയം) ജനവാദവും സംഭാവനായോഗ്യമായിട്ടുള്ളതു് എന്നും അർത്ഥം. ഖലു (അവ്യയം) നിഷേധവും വാക്യാലംകാരവും ജിജ്ഞാസയും അനുനയവും അർത്ഥം. ജിജ്ഞാസ = അറിവാനായിക്കൊണ്ടുള്ള ഇച്ഛ.

സമീപോഭയതശ്ശീല്യസാകല്യാഭിമുഖേഭിതഃ
ജന്മപ്രാകാശ്യയോഃ പ്രാദുർമ്മിഥോന്യോന്യം രഹസ്യുപി. 17

അഭിതഃ (അവ്യയം) സമീപത്തിങ്കലെന്നും ഇരുഭാഗങ്ങളിലെന്നും പൊട്ടന്നനവെ എന്നും എല്ലാ ദേശങ്ങളിലെന്നും മുഖത്തിന്റെ നേരെയുള്ള ഭാഗത്തിങ്കലെന്നും അർത്ഥം. പ്രാദുഃ (അവ്യയം) ജനനവും പ്രാകാശ്യവും അർത്ഥം. മിഥഃ (അവ്യയം) അന്യോന്യമെന്നും വിജനപ്രദേശത്തിങ്കലെന്നും അർത്ഥം.

തിരോന്തർധൗ തിരശ്ചീനേ ഹാ വിഷാദശുശാത്തിഷു
അഹഹേത്യദ്ഭുതേ ഖേദേ ഹി ഹേതാവവധാരണേ. 18

തിരഃ (അവ്യയം) മറയുക എന്നും വിലങ്ങത്തിലെന്നും അർത്ഥം. ഹാ (അവ്യയം) വിഷാദവും ശോകവും പീഡയും അർത്ഥം. അഹഹ (അവ്യയം) അത്ഭുതവും ഖേദവും അർത്ഥം. ഹി (അവ്യയം) ഹേതുവും അവധാരണവും അർത്ഥം.

അവ്യയവർഗ്ഗം

ചിരായ ചിരരാത്രായ ചിരസ്യാദ്യുശ്ചിരാത്പ്രകാഃ
മുഹുർഭ്രുയഃ പുനശ്ശശച്ഛഭീക്ഷ്ണമസകൃൽ സമാഃ 1

ചിരായ ചിരരാത്രായ ചിരസ്യ (മൂന്നും അവ്യയം) വളരെക്കാലമെന്നർത്ഥം. ആദിശബ്ദംകൂടിയുണ്ടാകകൊണ്ടു മേല്പറഞ്ഞതുകൾക്കു പുറമെ ചിരം ചിരേണ ചിരാൽ എന്ന അവ്യയങ്ങളും വളരെക്കാലമെന്നുള്ള അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. മുഹുഃ ഭ്രുയഃ പുനഃ ശശച്ഛൽ അഭീക്ഷ്ണം അസകൃൽ (ന്യ-ം അവ്യയം) പിന്നെയും പിന്നെയുമെന്നർത്ഥം.

സ്യാഗ്ഝടിത്യഞ്ജസാഹ്നായ മംക്ഷു ദ്രാക്സപദി ദ്രുതം
ബലവൽ സുഷ്ഠു കിമുത സത്യതീവ ച നിർഭരേ. 2

സ്യാൽ ഝടിതി അഞ്ജസാ അഹ്നായ മംക്ഷു ദ്രാൽ സപദി ദ്രുതം (വ്യ-ം അവ്യയം) പൊട്ടന്നനവെ എന്നർത്ഥം. ബലവൽ സുഷ്ഠു കിമുത സു അതി അതീവ (ന്യ-ം അവ്യയം) ഏറെവുമെന്നർത്ഥം.

പൃഥഗ്വിനാന്തരേണാതേ ഹിരുങ് നാനാ ച വർജ്ജനേ
യത്തദ്യതസ്തതോ ഹേതാവസാകല്യേ തു ചിച്ചന. 3

പൃഥക് വിനാ അന്തരേണ ഋതേ ഹിരുക് നാനാ (ന്യ-ം അവ്യയം) കൂടാതെ എന്നർത്ഥം. യൽ തൽ യതഃ തതഃ (ർ-ം അവ്യയം) ഹേതു എന്നർത്ഥം. ചിൽ ചന (ച-ം അവ്യയം) തികവില്ലായ്മ അർത്ഥം.

കദാചിജ്ജാതു സാദ്ധ്യം തു സാകം സത്രാ സമം സഹ
ആനുകൂല്യാർത്ഥകം പ്രാഢ്യം വ്യർത്ഥകേ തു വൃഥാ മുധാ. 4

കദാചിൽ ജാതു (രണ്ടും അവ്യയം) ഒരിക്കലെന്നർത്ഥം. സാദ്ധ്യം സാകം സത്രാ സമം സഹ (മ-ം അവ്യയം) കൂടെ എന്നർത്ഥം. പ്രാഢ്യം (അവ്യയം) ആനുകൂല്യമെന്നർത്ഥം. വൃഥാ മുധാ (വ-ം അവ്യയം) വ്യർത്ഥമെന്നർത്ഥം. വെറുതെ എന്നു ഭാഷ.

ആഹോ ഉതാഹോ കിമുത വികല്പേ കിം കിമുത ച
തു ഹി ച സ്മ ഹ വൈ പാദപൂരണേ പൂജനേ സ്മതി. 5

ആഹോ ഉതാഹോ കിമുത കിം കിമു ഉത (ന്യ-ം അവ്യയം) വികല്പം അർത്ഥം. തു ഹി ച സ്മ ഹ വൈ (ന്യ-ം അവ്യയം) ഇതുകൾ പാദത്തിൻെറ തികവിനായിക്കൊണ്ട് അർത്ഥവിവക്ഷകൂടാതെതന്നെ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. സു അതി (വ-ം അവ്യയം) പൂജ അർത്ഥമാകുന്നു.

ദിവാഹ്നിത്യർത്ഥ ദോഷാ ച നക്തഞ്ച രജനാവിതി
തിര്യ്യഗർത്ഥേ സാചി തിരോവ്യർത്ഥ സംബോധനാർത്ഥകാഃ. 6

സ്യുഃ വ്യാട് പാഡംഗ ഹേ ഹൈ ഭോസ്സമയാ നികഷാ
(ഹിരുക് 7

അതക്കിതേ തു സഹസാ സ്യാൽ പുരഃ പുരതോഗ്രതഃ

ദിവാ (അവ്യയം) അഹസ്സിങ്കൽ എന്നർത്ഥം. അഹസ്സ്=പകലു്. ദോഷാ നക്തം (വ-ം അവ്യയം) രാത്രിയിലെന്നർത്ഥം. സാചി തിരഃ (വ-ം അവ്യയം) വിലങ്ങത്തിലെന്നർത്ഥം. വ്യാട് പാട് അംഗ ഹേ ഹൈ ഭോഃ (ന്യ-ം അവ്യയം) സംബോധനം ഇതുകളുടെ അർത്ഥം. അല്ലയോ എടോ ഇത്യാദി ഭാഷകൾ അതുകൾക്കു പറഞ്ഞുവരുന്നുണ്ടു്. സമയാ നികഷാ ഹിരുക് (സ-ം അവ്യയം) സമീപത്തിങ്കൽ എന്നർത്ഥം. സഹസാ (അവ്യയം) വിചാരിക്കപ്പെടാത്തതു് എന്നർത്ഥം. പുരഃ പുരതഃ അഗ്രതഃ (സ-ം അവ്യയം) മുമ്പിൽ എന്നർത്ഥം.

സ്വാഹാ ദേവഹവിർദ്ദാനേ ശ്രൌഷഡ്വൌഷഡ്വഷൾ സ്വ
കിഞ്ചിദീഷന്നനാഗസ്യല്പ പ്രത്യാമൃത്രാ ഭവാന്തരേ. (ധാ

സ്വാഹാ ശ്രൌഷൾ വൌഷൾ വഷൾ സ്വധാ (ഭ-ം അവ്യയം) ഇതുകൾ ദേവന്മാൎക്കായിക്കൊണ്ടു ഹവിസ്സിനെ ദാനംചെയ്യുന്ന സമയം പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതുകളാകുന്നു. കിഞ്ചിൽ ഈഷൽ മനാക് (ന-ം അവ്യയം) അല്പമെന്നൎത്ഥം. പ്രേത്യ അമുത്രാ (ഉ-ം അവ്യയം) പരലോകത്തിങ്കലെന്നൎത്ഥം.

വ വാ യഥാ തഃഥൈവം സാമ്യോഹോ ഹീതി വിസ്മയേ
മൌനേ തു തൂഷ്ണീ തൂഷ്ണീകാം സദ്യഃ സപദി തൽക്ഷണേ. 9

വ വാ യഥാ തഥാ ഇവ ഏവം (ന-ം അവ്യയം) സാദൃശ്യം അൎത്ഥം. അഹോ ഹി (അവ്യയം) വിസ്മയം അൎത്ഥം. തൂഷ്ണീം തൂഷ്ണീകാ (ഉ-ം അവ്യയം) മിണ്ടാതെ എന്നൎത്ഥം. സദ്യഃ സപദി (ഉ-ം അവ്യയം) ആ ക്ഷണത്തിങ്കൽ എന്നൎത്ഥമാകുന്നു.

ദിഷ്ട്യാ സമുപജോഷഞ്ചേത്യാനന്ദേഥാന്തരേന്തരാ
അന്തരേണ ച മധ്യേ സ്യുഃ പ്രസഹ്യ തു ഥാൎത്ഥകം. 10

ദിഷ്ട്യാ സമുപജോഷം (ഉ-ം അവ്യയം) ആനന്ദമെന്നൎത്ഥം. അന്തരേ അന്തരാ അന്തരേണ (ന-ം അവ്യയം) മധ്യത്തിങ്കലെന്നൎത്ഥം. പ്രസഹ്യ (അവ്യയം) ബലാൽകാരേണ എന്നൎത്ഥം.

യുക്തേ ദേവ സാംപ്രതം സ്ഥാനേഭീക്ഷ്ണം ശശദ്ദനാരതേ
അഭാവേ നഹ്യനോ നാചി മാസ്മ മാലം ച വാരണേ. 11

സാംപ്രതം സ്ഥാനേ (ഉ-ം അവ്യയം) യുക്തമെന്നൎത്ഥം. അഭീക്ഷ്ണം ശശൽ (ഉ-ം അവ്യയം) എല്ലാ കാലത്തിങ്കലുമെന്നൎത്ഥം. നഹി അനോ ന (ൎ-ം അവ്യയം) അഭാവം അൎത്ഥം. ഇല്ല എന്നു ഭാഷ. മാസ്മ മാ അലം (ന-ം അവ്യയം) നിഷേധം അൎത്ഥം. അരുത് എന്നു ഭാഷ.

പക്ഷാന്തരേ ചേദ്യദി ച തതേപ തഥ്യാഞ്ജസാ ദ്വയം
പ്രകാശേ പ്രാദുരാവിസ്സ്യാദോമേവം പരമം മതേ. 12

ചേൽ യദി (ഉ-ം അവ്യയം) എങ്കിലെന്നൎത്ഥം. അഥ്യാ അഞ്ജസാ (ഉ-ം അവ്യയം) പരമാൎത്ഥമെന്നൎത്ഥം. പ്രാദുഃ ആവിഃ (ഉ-ം അവ്യയം) പ്രകാശമെന്നൎത്ഥം. ഓം ഏവം പരമം (ന-ം അവ്യയം) അംഗീകാരം എന്നൎത്ഥം.

സമന്തതസ്തു പരിതസ്സർവ്വതോ വിഷ്വഗിത്യപി
അകാമാന്നമതൌ കാമമസ്യയോപഗമേസ്തു ച. 13

സമന്തതഃ പരിതഃ സർവ്വതഃ വിഷ്വക് (ൎ-ം അവ്യയം) എല്ലാടത്തുമെന്നൎത്ഥം. കാമം (അവ്യയം) ഇച്ഛയോടുകൂടാത്ത അംഗീകാരം എന്നൎത്ഥം. അസ്തു (അവ്യയം) അസൂയയോടുകൂടിയ അംഗീകാരം എന്നൎത്ഥം.

നനു ച സ്യാദ്വിരോധോക്തൌ കച്ചിൽ കാമപ്രവേദനേ
നിഷ്ടമം ദുഷ്ടമം ഗർഹ്യേ യഥാസ്വന്തു യഥായഥം. 14

നനു (അവ്യയം) വിരോധവചനം അർത്ഥം. കച്ചിൽ (അവ്യയം) ഇഷ്ട പ്രശ്നം അർത്ഥം. നിഷ്ടമം ദുഷ്ടമം (ഉ-ം അവ്യയം) നിന്ദ്യമെന്നർത്ഥം. യഥാസ്വം യഥായഥം (ഉ-ം അവ്യയം) യഥായ ഗ്യമെന്നു് അർത്ഥം.

മൃഷാ മിഥ്യാ ച വിതഥേ യഥാർത്ഥം തു യഥാതഥം
സ്യുരേവം തു പുനർവ്വൈവേത്യവധാരണവാചകാഃ 15

മൃഷാ മിഥ്യാ (ഉ-ം അവ്യയം) അസത്യമെന്നർത്ഥം. യഥാർത്ഥം യഥായഥം (ഉ-ം അവ്യയം) സത്യമെന്നർത്ഥം. ഏവം തു പുനഃ വൈ വ, അല്ലെങ്കിൽ വാ ഏവ (ഇ-ം അവ്യയം) അവധാരണം എന്ന അർത്ഥം. അവധാരണത്തിനുതന്നെ എന്നു ഭാഷ.

പ്രാഗതീതാർത്ഥകം നൂനമവശ്യം നിശ്ചയേ ദ്വയം
സംവദ്വത്സരേ തദ്വ്വാഗാമേവം സ്വയമാത്മനാ. 16

പ്രാക് (അവ്യയം) കഴിഞ്ഞതു് എന്നർത്ഥം. നൂനം അവശ്യം (ഉ-ം അവ്യയം) നിശ്ചയമെന്നർത്ഥം. സംവൽ (അവ്യയം) സംവത്സരമെന്നർത്ഥം. അദ്വാക് (അവ്യയം) കീഴായ കാലത്തിങ്കൽ എന്നും കീഴായ ദേശത്തിങ്കൽ എന്നും, മേൽപ്രകാരമുള്ള കാലദേശങ്ങളിൽ ഭവിച്ചതെന്നും അർത്ഥം. ആം ഏവം (ഉ-ം അവ്യയം) അംഗീകാരം എന്നർത്ഥം. സ്വയം (അവ്യയം) തന്നാൽ എന്നർത്ഥം.

അല്പേ നീചൈർമ്മഹത്യുച്ചൈഃ പ്രായോർഭ്രൂണ്യുതേ ശനൈഃ
സനാ നിത്യേ ബഹിർബ്ബാഹ്യേ സ്മാതീതേസ്തമദർശനേ. 17

നീചൈഃ (അവ്യയം) അല്പമെന്നർത്ഥം. ഉച്ചൈഃ (അവ്യയം) മഹത്തെന്നർത്ഥം. ശനൈഃ (അവ്യയം) പതുക്കെ എന്നർത്ഥം. സനാ (അവ്യയം) എല്ലാ സമയവുമെന്നർത്ഥം. ബഹിഃ (അവ്യയം) പുറത്തെന്നർത്ഥം. അസ്തം (അവ്യയം) കാണാഞ്ഞയെന്നർത്ഥം.

അസ്തി സത്യേ രുഷോക്തൌവു ഉതം പ്രശ്നേനുനയേ തഥാ
ഹ്യർത്ഥേ സ്യാദുഷാ രാത്രേരവസാനേ നമോ നതൌ. 18

അസ്തി (അവ്യയം) ഉണ്ടു് എന്നർത്ഥം. ഉ (അവ്യയം) ഇതു കോപത്തോടുകൂടിയ വാക്കിങ്കൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്നതാകുന്നു. ഉതം (അവ്യയം) പ്രശ്നം എന്നർത്ഥം. അയി (അവ്യയം) അനുനയം എന്നർത്ഥം. ഹ്യർത്ഥേ (അവ്യയം) തർക്കം എന്നർത്ഥം. ഉഷഃ (അവ്യയം) രാത്രിയുടെ അവസാനമെന്നർത്ഥം. നമഃ (അവ്യയം) നമസ്കാരമെന്നർത്ഥം.

പുനരത്യേഷംഗനിന്ദായാം ദിഷ്ട്യാ സുഷ്ഠു പ്രശംസനേ
സായം സായേ പ്രഗേ പ്രാതഃ പ്രഭാതേ നികഷാന്തികേ. 19

അംഗ (അവ്യയം) പിന്നെ എന്നത്ഥം. ദിഷ്ട്യാ (അവ്യയം) ഇതിൻെറ അത്ഥം നിന്ദയാകുന്നു. സുഷ്ഠു (അവ്യയം) ഇതിൻെറ അത്ഥം സ്തുതിയാകുന്നു. സായേം (അവ്യയം) പകലിൻെറ അവസാനത്തിങ്കൽ എന്നത്ഥം. പ്രഗേ പ്രാതഃ (ഉ-ം അവ്യയം) പ്രഭാതത്തിങ്കൽ എന്നത്ഥം. നികഷാ (അവ്യയം) സമീപത്തിങ്കൽ എന്നത്ഥം.

പരുൽ പരാരൈ്വഷമോദ്യേ പൂർവ്വേ പൂർവ്വതരേയതി
അദ്യാരാത്രാഹ്നയഥ പൂർവ്വേദ്യുരുത്തരാപരാൽ. 20

തഥാധരാന്യാന്യതരേതരാൽ പൂർവ്വേദ്യുരോദയഃ
ഉഭയദ്യുശ്ചോഭയേദ്യുഃ പരേ തത്പരേദ്യുപി. 21

പരുൽ (അവ്യയം) കഴിഞ്ഞ സംവത്സരത്തിൽ എന്നത്ഥം. പരാരി (അവ്യയം) കഴിഞ്ഞതിൻെറ മുമ്പിലത്തെ സംവത്സരത്തിൽ എന്നത്ഥം. ഐഷമഃ (അവ്യയം) ഈ സംവത്സരത്തിൽ എന്നത്ഥം. അദ്യ (അവ്യയം) ഇന്നു് എന്നത്ഥം. പൂർവ്വേദ്യുഃ (അവ്യയം) പൂർവ്വമായിരിക്കുന്ന അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം. പൂർവ്വം=കഴിഞ്ഞതു്. അഹസ്സ്=ദിവസം. ഉത്തരേദ്യുഃ (അവ്യയം) ഉത്തരമായ അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം. ഉത്തരം=മേലേതു്. അപരേദ്യുഃ (അവ്യയം) അപരമായ അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം. അപരം=മറൊന്നു്. അധരേദ്യുഃ (അവ്യയം) അധരമായ അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം. അധരം=താഴേതു്. അന്യേദ്യുഃ (അവ്യയം) അന്യമായിരിക്കുന്ന അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം. അന്യം=മറൊന്നു്. അന്യതരേദ്യുഃ (അവ്യയം) രണ്ടിൽവെച്ചു് ഒരു ദിവസമെന്നു് അത്ഥം. ഉഭയേദ്യുഃ ഉഭയേദ്യുഃ (ഉ-ം അവ്യയം) രണ്ടു ദിവസമെന്നു് അത്ഥം. പരേദ്യുപി (അവ്യയം) പരമായിരിക്കുന്ന അഹസ്സിങ്കൽ എന്നത്ഥം.

ഹ്യോ ഗഃ തന്നാഗതേഹനി ശ്വഃ പരശ്വസ്തൽ പരേഹനി
തദാ തദാനീം യുഗപദേകദാ സർവ്വദാ സദാ. 22

ഹ്യഃ (അവ്യയം) ഇന്നലെ എന്നത്ഥം. ശ്വഃ (അവ്യയം) നാളെ എന്നത്ഥം. പരശ്വഃ(അവ്യയം) മറന്നാളെന്നത്ഥം. തദാ തദാനീം (അവ്യയം) അക്കാലത്തിങ്കൽ എന്നത്ഥം. യുഗപൽ ഏകദാ (ഉ-ം അവ്യയം) ഒരു കാലത്തിങ്കൽ എന്നത്ഥം. സർവ്വദാ സദാ (ഉ-ം അവ്യയം) എല്ലാ സമയത്തിങ്കലും എന്നത്ഥം.

ഏതർഹി സംപ്രതീദാനീമധുനാ സാംപ്രതം തഥാ
ദിഗ്ദേശകാലേ പൂർവ്വാദൌ പ്രാഗ്ഭവേപ്രത്യഗാദയഃ. 23

ഏതഹി സംപ്രതി ഇദാനീം അധുനാ സാംപ്രതം (ഭ-ം അവ്യയം) ഇപ്പോൾ എന്നർത്ഥം. പ്രാക് ഉദക് പ്രത്യക് (ആദിശബ്ദമുണ്ടാകയാൽ അവാക് എന്നും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു.) ഇവ (ഭ-ം അവ്യയം) ഇതുകളിൽ പ്രാക് എന്നതിനു കിഴക്കേ ദിക്കെന്നും കിഴക്കുള്ള ദേശമെന്നും കഴിഞ്ഞ കാലമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. ഉദക് എന്നതിനു വടക്കേ ദിക്ക് എന്നും വടക്കുള്ള ദേശമെന്നും ഉത്തരകാലമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. പ്രത്യക് എന്നതിനു പടിഞ്ഞാറെ ദിക്കെന്നും പടിഞ്ഞാറുള്ള ദേശമെന്നും പശ്ചിമകാലമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു. അവാക് എന്നതിനു തെക്കേ ദിക്കെന്നും തെക്കുള്ള ദേശമെന്നും പിന്നെത്തെക്കാലമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു.

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവഗ്ഗം

സ്ത്രീലിംഗസംഗ്രഹം.

സലിംഗശാസ്ത്രൈസ്സന്നാദികൃത്തദ്ധിതസമാസജൈഃ
അനുക്തൈതസ്സംഗ്രഹേ ലിംഗം സങ്കീർണ്ണവദിഹോന്നയേൽ.

പൂർവ്വാചാര്യന്മാരാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ലിംഗശാസ്ത്രത്തോടുകൂടിയവയായും സന്നാദിപ്രത്യയാന്തങ്ങളായും കൃൽപ്രത്യയാന്തങ്ങളായും തദ്ധിതപ്രത്യയാന്തങ്ങളായും സമാസംനിമിത്തമായിട്ട് ഉണ്ടായവയായും ഇതിനു മുമ്പെ പ്രായേണ പറയപ്പെടാത്തവയായുമിരിക്കുന്ന ചില ശബ്ദങ്ങളോടുകൂടിയതായ ഈ ലിംഗാദിസംഗ്രഹവഗ്ഗത്തിങ്കൽ ലിംഗനിർണ്ണയത്തെ സങ്കീർണ്ണവഗ്ഗത്തിങ്കൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്കൊൾക.

ലിംഗശേഷവിധിവ്യാപീവിശേഷൈരദ്യബാധിതഃ
സ്ത്രിയാമീദൂദന്തിരാമൈകാച് സയോനിപ്രാണിനാമ ച. 2

മുൻപറഞ്ഞ ലിംഗത്തിങ്കൽനിന്ന് അന്യമായ ലിംഗത്തെ വിധിക്കുന്നതു വിശേഷവിധികളാൽ ബാധിക്കപ്പെടാത്തതാകിൽ ഒരു ദിക്കിലും നീക്കം കൂടാതെ സർവ്വത്ര പ്രവൃത്തിയോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കും. ഇങ്ങനെ പൂർവ്വാദ്ധ്യത്തിന്റെ അർത്ഥമാകയാൽ ഇവിടെ മുൻപറഞ്ഞ ലിംഗവിധികളിൽ അന്തർഭവിക്കാത്തതായ ലിംഗവിധി കണ്ടാൽ അതിനു വിശേഷവിധിയാൽ ഏതൊരു വിഷയത്തിൽ ബാധ ഭവിക്കുന്നുവോ, അതിനെ ഒഴിച്ച് അന്യവിഷയങ്ങളിൽ ഒക്കെയും വിധി വ്യാപിച്ചിരിക്കുമെന്നറിക.

ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ അർത്ഥം ഈകാരാന്തവും ഊകാരാന്തവുമായ ശബ്ദങ്ങൾ ഏകമായിരിക്കുന്ന അച്ചോടുകൂടിയതുകളായിരുന്നാൽ അതുകളും സ്ത്രീ

ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ധീഃ ശ്രീഃ ഭൂഃ ഇത്യാദിയാകുന്നു. സയോനിപ്രാണിനാമാ ച സ്ത്രിയാം എന്നു് അനന്വയം. യോനിയോടുകൂടിയവരുടെ നാമങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു എന്നു സാരം. ഉദാഹരണം മാതാ ദുഹിതാ ധേനുഃ ഇത്യാദി.

നാമ വിദ്യുന്നിശാവല്ലീവീണാദിഗ്ഭൂനദീഹ്രിയാം
അട്ടന്തൈർദ്ദുഹിത്രേകാത്മോ ന സ പത്ര്യുഗാദിഭിഃ 3

മിന്നൽപ്പിണരിന്റെയും രാത്രിയുടെയും വള്ളിയുടെയും വീണയുടെയും ദിക്കിന്റെയും ഭൂമിയുടെയും പുഴയുടെയും ലജ്ജയുടെയും പേരുകളായ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. തഡിൽ രാത്രിഃ ലതാ വിപഞ്ചീ കക്കുപ് ഭൂമിഃ സരിൽ ത്രപാ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. അകാരാന്തങ്ങളായ ഉത്തരപദങ്ങളോടുകൂടിയ സമാഹാരദിഗ്ഭസമാസശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ത്രിലോകീ ഇത്യാദി. പാത്ര്യുഗാദിശബ്ദങ്ങൾ ഉത്തരപദങ്ങളാകിൽ മേൽപ്രകാരമല്ല, നപുംസകങ്ങൾതന്നെ. ഉദാഹരണം: പഞ്ചപാത്രം, ചതുർയുഗം ഇത്യാദി.

തലന്തേ യേനികാഡ്യുച്ത്രാ വൈരമൈഥുനികാടിവുൻ
സ്ത്രീഭാവാദാവനികൃതിണ്ണുൽലുണഞ്ണുച്കൃഞ്ച്യ.
(ജങ്ങിഞ്നിശാഃ 4

തൽപ്രത്യയാന്തം സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ശുക്ലതാ, ബ്രാഹ്മണതാ, ഗ്രാമതാ, ദേവതാ, ഇത്യാദി. സമൂഹാർത്ഥത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ടയ ഇനി കഡ്യുച് ത്രാ എന്നീ പ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തങ്ങളോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം: പാശ്യാ ഖലിനീ രഥകഡ്യാ ഗോത്രാ ഇത്യാദി. വൈരത്തിങ്കലും വിവാഹത്രുപസംബന്ധത്തിങ്കലും വീപ്സാദിയിലും വിധിക്കപ്പെട്ട വുൻപ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം: അശ്വമഹിഷികാ അത്രിഭരദ്വാജികാ ഇത്യാദി. സ്ത്രിയാമെന്നധികരിച്ച ഭാവാദ്യങ്ങളിൽ വിധിക്കപ്പെട്ട അനികിത്തിൽണ്വുല് ണച് ണ്വുച് ക്യുച് യുച് അങ് ഇഞ് നിശ എന്ന ഈ പ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തങ്ങളോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. അന്യന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: അകരണിഃ അജനനിഃ ഇത്യാദി. കൃദന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: കൃതി ഗതി ഇത്യാദി. ണ്വുലന്തോദാഹരണം: പ്രച്ഛർട്ടികാ പ്രവാഹികാ ഇത്യാദി. ണജന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: വ്യാവക്രോശീ വ്യാത്രുക്ഷീ ഇത്യാദി. ണ്വുജന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: ആസികാ ശായികാ ഇത്യാദി. കൃഞന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: പ്രജ്യാ ഇജ്യാ ഇത്യാദി. യുജന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: കാരണാ ചോദനാ ഇത്യാദി. അങന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം: വചാ ഭിദാ ഇത്യാദി. ഇഞന്തോദാഹരണം: കാരിഃഇത്യാദി.

ന്യന്തോദാഹരണം: ഗ്ലാനിഃ ഇത്യാദി. ശപ്രത്യയാന്തോദാഹരണം ക്രിയാ ഇത്യാദി.

ഉണാദിഷു നിത്യരീശ്വ ങ്ര്യാബ്ഭൂങന്തം ചലം സ്ഥിരം
തൽ ക്രീഡായാം പ്രഹരണം ചേന്മൈഷ്ടാപാല്ലവാണദികേ.

ഉണാദിപ്രത്യയങ്ങളാൽ ചേർന്നുകളായ നി ഉ ഈ ഈ എന്നീ പ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തങ്ങളോടുകൂടിയതുകളായ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ശ്രേണിഃ ചമൂഃ തന്ത്രീഃ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങൾ. ങീപ് ങ്ഷീഷ് ങ്ഡീൻ ടാപ് ഡാപ് ചാപ് ഊങ്ഡ് ഈ പ്രത്യയങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതായും ജംഗമത്തെയോ സ്ഥാവരത്തെയോ പറയുന്നതായുമിരിക്കുന്ന ശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം ഹസ്തിനീ ദാക്ഷായണി ശാർങ്ഗരവി അജാ ബഹ്വസിമാ കാരിഷഗന്ധ്യാ കുരുഭോത്രീഃ ഇത്യാദി. പ്രഹരണാർത്ഥത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ട ണപ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയും ക്രീഡാവാചിയായുമിരിക്കുന്ന ശബ്ദം സ്ത്രീലിംഗമാകുന്നു. മൈഷ്ടാ എന്നും പാല്ലവാ എന്നും ഉദാഹരണം.

ഘഞോ ഞസ്സാ ക്രിയാസ്യാം ചേട്ടാണ്ഡപാതാ ഹി
(ഫാൽഗുനീ
ശ്യൈനംപാതാ ച മൃഗയാ തൈലംപാതാ സ്രുധേതി ദികേ

ഘഞന്തത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായിരിക്കുന്ന ഞപ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദം ഘഞന്തശബ്ദത്തിന്റെ അർത്ഥമായ വ്യാപാരത്തിന്റെ അധികരണമായ സ്വാർത്ഥത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു എങ്കിൽ സ്ത്രീലിംഗമായി ഭവിക്കും. ടാണ്ഡപാതാ ഫാൽഗുനീ ശ്യൈനംപാതാ മൃഗയാ തൈലംപാതാ സ്രുധാ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു.

സ്ത്രീ സ്യാൽ കാചിന്നൃണാല്യാദിവ്വിവക്ഷാപചയേ യദി
ലങ്കാ ശേഫാലികാ ടീകാ ധാതകീ പഞ്ജികാഢകീ. 7

അല്പത്വത്തെക്കുടി ബോധിപ്പിക്കേണമെന്നുള്ള അഭിപ്രായം പ്രയോഗിക്കുന്നവനുണ്ടു് എങ്കിൽ മൂണാളീ ഇത്യാദികളായ ചില ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായി ഭവിക്കും. മൂണാളീ എന്നതിനു് അല്പമായിരിക്കുന്ന മൂണാളമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം വംശീ ഇത്യാദികളുടെ അർത്ഥത്തെയും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ലംകാ ശേഫാലികാ ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ലംകാ=രാവണരാജധാനി, ശേഫാലികാ=പുഷ്പവിശേഷം. ടീകാ=വിഷമപദങ്ങളുടെ വ്യാഖ്യാനം. ധാതകീ=താതിരി എന്ന മരം. പഞ്ജികാ=സകലപദവ്യാഖ്യാനം. പഞ്ജികാ എന്നും പാഠമുണ്ടു്. ആഢകീ=തുവരാ.

സിധ്രകാ ശാരികാ ഹിക്കാ പ്രാചികോൽക്കാ പിചീലികാ
തിന്ദുകീ കണികാ ഭംഗിസ്സുരുംഗാസ്യ ചിമാഡ്യയഃ 8

സിധ്രകാദിമാഡ്യന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. സിധ്രകാ=കുവളം. ശാരികാ=പെൺതത്ത. ഹിക്കാ=എക്കിൾ. പ്രാചികാ=കാട്ടീച്ച, ഉൽക്കാ=തീക്കൊള്ളി, പിപീലികാ=ഉറുമ്പ്, തിന്ദുകീ=പനച്ചി എന്ന മരം, കണികാ=പരമാണു, ഭംഗി=കൌടില്യഭേദം, സൌന്ദര്യ്യ വിശേഷമെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. സുരുംഗാ=ഗ്രഹാവിശേഷം, സൂചി=സൂചി തന്നെ, മാഡ്ഡീ=ഇലയിന്മേലുള്ള തൊന്നു്.

പിച്ഛാവിതണ്ഡാകാകിണ്യശ്ചൂണ്ണീശ്ശാണീ ദ്രുണീ ദരൽ
സാതിഃ കന്ഥാ തഥാസന്ദീ നാഭീ രാജസഭാപി ച. 9

പിച്ഛാദിരാജസഭാന്തങ്ങളായിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. പിച്ഛാ=പൂളപ്പൂശ, വിതണ്ഡാ=വാദവിശേഷം, കാകിണീ=പണത്തിന്റെ നാലിലൊരു ഭാഗം, ചൂണ്ണീ=നാടകാദികളിലെ വാക്യം, ശാണീ=വസ്ത്രവിശേഷം, ദ്രുണീ=ജലപാത്രവിശേഷം, ദരൽ=മ്ലേച്ഛജാതി, സാതിഃ=ദാനം; അവസാനമെന്നുമാം. കന്ഥാ=പ്രാവരണവിശേഷം, ആസന്ദീ=വേത്രാസനം, നാഭീ=പൊക്കിൾ, രാജസഭാ=രാജാക്കന്മാരുടെ സഭ.

ഝല്ലരീ ചച്ചരീ പാരീ ഘോരാ ലടാ ച സിധ്മലാ
ലാക്ഷാ ലിക്ഷാ ച ഗണ്ഡൂഷാ ഗ്രന്ഥ്രസീ ചമസീ മസീ. 10

ഝല്ലരി എന്നു തുടങ്ങി മസീ എന്നതുവരെയുള്ള ശബ്ദങ്ങളും സ്ത്രീലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഝല്ലരീ=വാദ്യവിശേഷം, ചച്ചരീ=കരശബ്ദം; നൃത്തവിശേഷമെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. പാരീ=ആനയുടെ പുല്ലയറ്; പാലു കറക്കുന്ന പാത്രമെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. ഘോരാ=ലഗ്നരാശി; രാശ്യൽപമെന്നുമാം. ലടാ=ഊക്കരിലെന്ന പക്ഷി. സിധ്മലാ=ഉണങ്ങിയ മത്സ്യമാംസം. ലാക്ഷാ=ചെമ്പഞ്ഞി; കോലരക്കെന്നുമാം. ലിക്ഷാ=പേൻമുട്ട, ഗണ്ഡൂഷാ=മുഖപൂരണം; പുംസ്യപി എന്നു ടീകയിലുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു ഗണ്ഡൂഷഃ എന്നുമാം. ഗ്രന്ഥ്രസീ=വാതവ്യാധിവിശേഷം, ചമസീ=യാഗപാത്രവിശേഷം, മസീ=മഷി.

പല്ലിംഗസംഗ്രഹം

പുംസ്യേ സഃ ഭേദാനു ചരാസ്സുപര്യായാസ്സുരാസുരാഃ
സച്ഛ്രയാഗാദിമേഘാബ്ജിദ്രുകാലാസിശരാരയഃ. 11

ദേവഭേദങ്ങളെ പറയുന്നതുകളായ ഉഷിതാദിശബ്ദങ്ങളും ദേവാനുചരവാചികളായ സുനന്ദാദിശബ്ദങ്ങളും അമര ഇത്യാദികളായ ദേവവാച

കശബ്ദങ്ങളും ബലി നമുചി ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളും ക്രൂശ്ണാസുമുണ്ഡാദിശബ്ദങ്ങളും അസുരവാചികളായ ദൈത്യ ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. സപത്നവാചകശബ്ദങ്ങളും യാഗവാചകശബ്ദങ്ങളും പർവ്വതവാചകശബ്ദങ്ങളും മേഘവാചകശബ്ദങ്ങളും സമുദ്രവാചകശബ്ദങ്ങളും വൃക്ഷവാചകശബ്ദങ്ങളും കാലവാചകശബ്ദങ്ങളും ഖഡ്ഗവാചകശബ്ദങ്ങളും അസ്ത്രവാചകശബ്ദങ്ങളും ശത്രുവാചകശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു.

കരഗണ്ഡോഷ്ഠദോർദന്തകർണ്ണകേശനഖസ്തനാഃ
അഹ്നാഹ്നാന്താഃ ക്ഷേപഭേദോ രാത്ര്യന്തഃ പ്രാഗസംഖ്യകാഃ

കരം മുതലായതിനെ പറയുന്ന ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. കരം=കപ്പം, രശ്മി, രണ്ടും. ഗണ്ഡം=കവിൾ, ഓഷ്ഠം=മുണ്ട്. ദോസ്സ്=കയ്യ്. ദന്തം=പല്ല്. കർണ്ണം=കഴുത്ത്. കേശം=തലമുടി. നഖം=നഖംതന്നെ. സ്തനം=മുല. അഹ്ന എന്ന ശബ്ദമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതും അഹ എന്ന ശബ്ദമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതും വിഷഭേദത്തെ പറയുന്ന ശബ്ദങ്ങളും സംഖ്യാവാചകപൂർവ്വപദങ്ങളല്ലാതെ രാത്രി ശബ്ദാന്തങ്ങളായവയും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. അഹ്നാന്തശബ്ദങ്ങൾ പൂർവ്വാഹ്നമധ്യാഹ്ന ഇത്യാദികളാകുന്നു എന്നും അഹാന്തങ്ങൾ ദ്യൂഹ ഇത്യാദികളാകുന്നു എന്നും വിഷഭേദവാചകങ്ങൾ സൌരാഷ്ട്രിക ഇത്യാദികളാകുന്നു എന്നും സംഖ്യാപൂർവ്വപദങ്ങളല്ലാതെയുള്ള രാത്ര്യന്തങ്ങൾ അഹോരാത്ര ഇത്യാദികളാകുന്നു എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ശ്രീവേഷ്ടാദ്യാശ്ച നിശ്വാസാ അസന്നന്താ അബാധിതാഃ
കുശേരുജുതുമസ്ത്വനി ഹി ത്വാ തുരുവിരാമകാഃ 13

നിശ്വാസവാചകങ്ങളായ ശ്രീവേഷ്ട ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങളും വേധസ് അംഗിരസ് ഇത്യാദികളായ അസന്നന്തശബ്ദങ്ങളും മഘവൻ കൃഷ്ണവർത്മൻ ഇത്യാദികളായ അന്നന്തശബ്ദങ്ങളും കുശേരു ജതു മസ്തു ഈ മൂന്നു ശബ്ദങ്ങളെ ഒഴിച്ച് രു എന്നും തു എന്നുമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ഭീരുഃ സരുഃ കിംശാരുഃ ഇത്യാദിയും ഹേതുഃ സേതുഃ ഇത്യാദിയുമാകുന്നു.

കഷ്ണഭമരോപാന്താ യദ്യദന്താ അമീ അഥ
ഥഥനയസടോപാന്താ ഗോത്ര്യാഖ്യാശ്ചരണാഹ്വയാഃ 14

കകാരമോ ഷകാരമോ ണകാരമോ ഭകാരമോ മകാരമോ രേഫമോ അന്ത്യാക്ഷരത്തിന്റെ മുമ്പിലുള്ള അക്ഷരമായിട്ടു യാതൊരു ശബ്ദങ്ങൾക്കു ഭവിക്കുന്നുവോ, അതുകൾ അകാരാന്തങ്ങളാകുന്നു എങ്കിൽ പുല്ലിംഗങ്ങളായി ഭവിക്കും. കകാരോപാന്തങ്ങൾ അക്ക ഇത്യാദികളും ഷകാരോപാന്തങ്ങൾ ദോഷ ഇത്യാദികളും ണകാരോപാന്തങ്ങൾ ഗണ ഇത്യാദികളും ഭകാരോപാന്തങ്ങൾ ദഭ് ഇത്യാദികളും മകാരോപാന്തങ്ങൾ ഹോമ ഇത്യാദികളും

രേഫോപാന്തങ്ങളും സീര ഇത്യാദികളുമാകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളും ഒക്കെയും അകാരാന്തങ്ങളായിട്ടുള്ളതുകളുമാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ട് അതുകളും പുല്ലിംഗങ്ങളായിതന്നെ എന്ന് അറിഞ്ഞുകൊൾക. പ ഥ ന യ സ ട ഈ അക്ഷരങ്ങളിൽ ഒന്നാകുന്ന ഉപാന്തത്തോട്ടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും ഗോത്രാഖ്യാശബ്ദങ്ങളും ചരണനാമങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. പകാരോപാന്തങ്ങളും യൂപ ഇത്യാദികളും ഥകാരോപാന്തങ്ങളും അത്ഥ ഇത്യാദികളും നകാരോപാന്തങ്ങളും ഇന ഇത്യാദികളും യകാരോപാന്തങ്ങളും അയ ഇത്യാദികളും സകാരോപാന്തങ്ങളും രസ ഇത്യാദികളും ടകാരോപാന്തങ്ങളും ഘട ഇത്യാദികളുമാകുന്നു. അഥശബ്ദംകൊണ്ട് അദന്തായഃ എന്നതിന്റെ സംബന്ധം പഥനയസടോപാന്തായഃ എന്നതിനൊടില്ല എന്നതിനെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിന്റെ ഫലം ഉച്ചൈഃ ഇത്യാദിശബ്ദങ്ങൾക്കും പുംസ്ത്വസിദ്ധിയാകുന്നു. ഗോത്രാഖ്യാശബ്ദങ്ങളും ഭരദ്വാജ ഇത്യാദികളാകുന്നു.

നാമ്ന്യകർത്തരി ഭാവേ ച ഘഞജ്മന്ങ്ണഘാഥുചഃ
ല്യുഃ കർത്തരി മനിച്ഭാവേ കോ ഘ്ലോഃ കിഃ പാദിതോ
(ന്യതഃ 15

സംജ്ഞയിലും കർത്താവല്ലാതെയുള്ള കാരകത്തിങ്കലും ഭാവത്തിങ്കലും വിധിക്കപ്പെട്ട ഘഞാദിപ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തങ്ങളോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും കർത്താവിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ട ല്യുപ്രത്യയവും ഭാവത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ട മനിച്പ്രത്യയവും കപ്രത്യയവും പ്രാദികളിൽനിന്നും അന്യങ്ങളിൽനിന്നും പരമായ ഘുസംജ്ഞകധാതുവിൽനിന്നു പരമായി വന്ന കിപ്രത്യയവുമായ അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഘഞന്തോദാഹരണങ്ങൾ ഭാവ ഇത്യാദികളും അജന്തോദാഹരണങ്ങൾ ജയ ഇത്യാദികളും അബന്തോദാഹരണങ്ങൾ ഗരഃ പ്ലവ ഇത്യാദികളും നഞന്തോദാഹരണങ്ങൾ യജ്ഞഃ പ്രശ്നഃ ഇത്യാദികളും ണാന്തോദാഹരണങ്ങൾ ന്യാദ ഇത്യാദികളും ഘാന്തോദാഹരണങ്ങൾ ഉരശ്ഛദ ഇത്യാദികളും അഥുജന്തോദാഹരണങ്ങൾ വേപഥുഃ ഇത്യാദികളും ലപ്രത്യയാന്തോദാഹരണങ്ങൾ നന്ദനഃ ഇത്യാദികളും മനിജന്തോദാഹരണങ്ങൾ മഹിമൻ ഇത്യാദികളും കപ്രത്യയാന്തോദാഹരണങ്ങൾ പ്രസ്ഥഃ ഇത്യാദികളും കിപ്രത്യയാന്തോദാഹരണങ്ങൾ പ്രധി ജലധി ഇത്യാദികളുമാകുന്നു.

ദ്വന്ദ്വേ ശബ്ദബന്ധവാവശബ്ദബന്ധവാ ന സമാഹൃതേ
കാന്തസ്സ്യേന്ദുപയ്യായപൂർവ്വോ യഃ പൂർവ്വകോപി ച. 16

ദ്വന്ദ്വസമാസത്തിങ്കലെ അശബ്ദബന്ധവ എന്ന ശബ്ദവും പുല്ലിംഗമാകുന്നു. അശവും ബന്ധവയുമെന്നർത്ഥമാകിൽ അശബ്ദബന്ധവൌ എന്ന ദ്വിവചനാന്തമായിട്ടും അശങ്ങളും ബന്ധവകളുമെന്നർത്ഥമാകിൽ അശബ്ദബന്ധ

വാഃ എന്ന ബഹുവചനാന്തമായിട്ടും പ്രയോഗിച്ചുകൊൾക. സമാഹാരത്തിങ്കലാകുന്നു എങ്കിൽ അശ്വഖഡവമെന്നതന്നെ. സൂര്യനെന്നർത്ഥത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളോ ചന്ദ്രനെന്നർത്ഥത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളോ അയശ്ശബ്ദമോ കാന്തശബ്ദത്തിനു പൂർവ്വങ്ങളായിച്ചേരുകിൽ അതും പുല്ലിംഗമായി ഭവിക്കും. ഉദാഹരണം: സൂര്യകാന്തഃ അർക്കകാന്തഃ ഇന്ദുകാന്തഃ ചന്ദ്രകാന്തഃ അയസ്കാന്തഃ ഇത്യാദിയാകുന്നു.

വടകശ്ചാനുവാകശ്ച രല്ലകശ്ച കുടംഗകഃ
പുംഖോന്മുംഖസ്സമുദ്ഗശ്ച വിടപട്ടധടാഃ ഖടഃ. 17

വടകഃ എന്നു തുടങ്ങി ഖടഃ എന്നതുവരെ പറയപ്പെട്ട ഈ ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. വടകം=ഗ്രന്ഥിക. അനുവേകം=വേദൈകദേശം. രല്ലകം=കരിമ്പടം. കുടംഗകം=ലതാഗൃഹം. പുംഖം=ഞാൺവായ. സ്ത്രീംഖം=മന്ത്രവിശേഷം. സമുദ്ഗം=ചെപ്പ്. വിടൻ=പൂത്തൻ. പട്ടം=തുപ്പട്ടം. കാഷ്ഠാദിരചിത ആസനവിശേഷഃ എന്നു ടീകാ. ധടം=തുലാസ്സ്. ഖടം=അന്ധകൂപം. ഇങ്ങനെ വടകാദിശബ്ദാർത്ഥങ്ങൾ.

കോട്ടാരഘട്ടഹട്ടാശ്ച പിണ്ഡഗോണ്ഡപിചണ്ഡവൽ
ഗണ്ഡഃ കരണ്ഡോ ലഗുഡോ വരണ്ഡശ്ച കിണോ ഘൃണഃ 18

കോട്ട ഇത്യാദിയായി പറയപ്പെട്ട ഈ ശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. കൊട്ടം=കോട്ട. ആരഘട്ടം=ക്രയവിശേഷം. ഹട്ടം=ക്രയവിക്രയസ്ഥാനം. പിണ്ഡം=ഉരള. ഗോണ്ഡം=പൊക്കിൾ. പിചണ്ഡം=വയർ. ഗണ്ഡു=മുഴ കരണ്ഡം=പെട്ടകം. ലഗുഡം=കുറുവടി. വരണ്ഡം=മുഖരോഗം. കിണം=തഴമ്പു്. ഘൃണം=കാഷ്ഠക്രിമി (മരം തുളയ്ക്കുന്ന വണ്ടു് എന്നു സാരം)

ദ്രുതിസീമന്തഹരിതോ രോമന്ഥോദ്ഗീഥബുദ്ബുദാഃ
കാസമട്ടോർബുദഃ കുന്ദഃ ഫേനസ്തൂപൌ സയൂപകൌ. 19

ദ്രുത്യാദിശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ദ്രുതി=തോൽതുരുത്തി. സീമന്തം=കേശരേഖ. ഹരിത്=പച്ചനിറം. രോമന്ഥം=ചവ്വിതചവ്വണം, അയവിറക്കുക എന്നു ഭാഷാ. ഉദ്ഗീഥം=സാമഭേദം. ബുദ്ബുദം=നീർപോള. കാസമട്ടം=പൊന്നാവീരം. അർബ്ബുദം=സംഖ്യാവിശേഷം. കുന്ദം=കുരുക്കുത്തിമുല്ല, നിധിവിശേഷമെന്നുമാം. ഫേനം=നുര. സ്തൂപം=ഗ്രന്ഥിക മുതലായ ഔഷധം. യൂപം=യജ്ഞസ്തംഭം.

ആതപഃ ക്ഷത്രിയേ നാഭിഃ കുണപക്ഷുരകേടരാഃ
പൂരക്ഷുരപ്രപുക്രാശ്ച ഗോലഹ്രീംഗ്രലപുൽഗലാഃ 20

ആതപാദിശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ആതപം=വെയിൽ. നാഭി=നാഭി എന്ന രാജാവു്. കുണപം=ശവം. ക്ഷുരം=മൈർവാൾ. കേട

രം=വ്യവഹാരപദാർത്ഥവിശേഷം. പൂരം=ജലവൃദ്ധി. ക്ഷുരപ്രം=ശരവിശേഷം. ചക്രം=ശാകവിശേഷം. ഗോലം=വൃത്താകാരമായ പിണ്ഡം. ഹിംഗുലം=ചായില്യം. പുൽഗലം=ശരീരം. ആത്മാവു് എന്നുമാം.

വേതാളഭല്ലമല്ലാശ്ച പുരോഡാശോപി പട്ടസഃ
കുല്മാഷോ രഭസശ്ചൈവ സകടാഹഃ പ്രതിഗ്രഹഃ. 21

വേതാളാദിശബ്ദങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങളാകുന്നു. വേതാളം=സതാവിശേഷം. ഭല്ലം=ശരവിശേഷം. മല്ലൻ=ബാഹുയുദ്ധത്തിങ്കൽ സമർത്ഥൻ. പുരോഡാശം=ഹവിർവിശേഷം. പട്ടസം=ആയുധവിശേഷം. കുല്മാഷം=അൽപസഹിന്നമായ യവം. അൽപസഹിന്നം=പകുതി വാടിയതു്. രഭസം=ഹർഷം. വേഗമെന്നുമാം. കടാഹം=വളർവട്ടക. പതദ്ഗ്രഹം=കോളാമ്പി.

നപുംസകലിംഗസംഗ്രഹം

ഭചിഹ്നേന്യച്ച ഖാരണ്യപർണ്ണശച്ഛദ്രഹിമോദകം
ശീതോഷ്ണമാംസരുധിരമുഖാക്ഷിദ്രവിണം ബലം. 22

ഖാദികളായ ശബ്ദങ്ങളും അതുകളോടു സമാനാർത്ഥങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഖം=ആകാശം. അരണ്യം=വനം. പർണ്ണം=ഇല. ശച്ഛദ്രം=രന്ധ്രം. ഹിമം=മഞ്ഞു്. ഉദകം=ജലം. ശീതം=തണുപ്പു്. ഉഷ്ണം=ചൂടു്. മാംസം=ഇറച്ചി. രുധിരം=ചോര. മുഖം=മുഖംതന്നെ. അക്ഷി=കണ്ണു്. ദ്രവിണം=ധനം. ബലം=ശക്തി, സൈന്യമെന്നുമാം.

മേല്പറഞ്ഞ പദങ്ങളോടു സമാനാർത്ഥങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളിൽ ഏതേതിന്നു ലിംഗം മുമ്പേ പറയപ്പെട്ടുവോ, അതുകളെ ഒഴിച്ചു് അന്യങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങളുമാത്രമേ നപുംസകലിംഗങ്ങളായിട്ടുള്ള എന്നും വിശേഷിച്ചു് ആഭരണാദിശബ്ദങ്ങളും നപുംസകങ്ങളുംതന്നെ എന്നും ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

ഫലഹേമശുല്ബലോഹം സുഖദുഃഖശുഭാശുഭം
ജലപുഷ്പാണി ലവണം വ്യഞ്ജനാന്യനുലേപനം 23

ഫലാദിശബ്ദങ്ങളും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഫലം=കായ. ഹേമം=സ്വർണ്ണം. ശുല്ബം=ചെമ്പു്. ലോഹം=ഇരിമ്പു്. ജലപുഷ്പങ്ങളും=വെള്ളത്തിലുണ്ടാകുന്നതുകളായ ആമ്പൽപൂവു മുതലായവ. കുമുദാദിശബ്ദങ്ങളെന്നു സാരം. ലവണം=ഉപ്പു്. വ്യഞ്ജനം=കറി. അനുലേപനം=കുങ്കുമാദി.

കോട്യാദ്യന്താദിസ്സംഖ്യാന്യാ വാ ലക്ഷാ നിയുതം ച തൽ
ദ്വ്യമച്കസിസുന്നന്തം യദനാന്തമകത്തരി. 24

സംഖ്യാവാചികളായ ശബ്ദങ്ങളിൽ കോടിശബ്ദത്തെ ഒഴിച്ചു ശിഷ്ടങ്ങൾ നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ലക്ഷശബ്ദം നപുംസകമായിട്ടും സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടുമാം. സ്ത്രീലിംഗമായാൽ ലക്ഷാ എന്നു രൂപം. നിയുതശബ്ദം നപുംസകലിംഗംതന്നെ. രണ്ടു് അച്ചോടുകൂടിയ അസന്തശബ്ദങ്ങളും മേൽപ്രകാരമുള്ള ഇസന്തശബ്ദങ്ങളും മേൽപ്രകാരമുള്ള ഉസന്തശബ്ദങ്ങളും മേൽപ്രകാരമുള്ള അന്നന്തശബ്ദങ്ങളും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. മനഃ പയഃ ജ്യോതിഃ സപ്പിഃ യജുഃ വപുഃ ചമ്മ വമ്മ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. കത്താവു് എന്നല്ലാതെയുള്ള അത്തത്തോടുകൂടിയ അനശബ്ദം യാതൊന്നോ, അതാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം ഗമനമിത്യാദി.

ത്രാന്തം സലോപധം ശിഷ്ടം രാത്രം പ്രാക് സംഖ്യയാനചി
പാത്രാദ്യദന്തൈരേകാത്ഥ്യാ ദചിഹ്നല്ലക്ഷ്യാന്നരോധതഃ (തം

ത്ര എന്നാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങളും സകാരമോ ലകാരമോ ആകുന്ന ഉപധയോടുകൂടിയവയും മുൻപറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങളിൽനിന്നു് അന്യങ്ങളുമായ ശബ്ദങ്ങളും സംഖ്യാപൂർവ്വമായ രാത്രശബ്ദവും പാത്രാദികളാകുന്നതും അകാരാന്തശബ്ദങ്ങളാകുന്നതും ഉത്തരപദങ്ങളോടുകൂടിയതുമായ സമാഹാരദ്വിഗുസമാസശബ്ദങ്ങളും നപുംസകങ്ങളാകുന്നു. മേൽപ്രകാരമുള്ള സമാഹാരദ്വിഗുസമാസശബ്ദങ്ങളുടെ നപുംസകതയെ ഗ്രഹിക്കുന്നതു ലക്ഷ്യത്തെ അനുസരിച്ചതായിരിക്കുകയും വേണം. ത്രാന്തോദാഹരണം ദാത്രം പാത്രമിത്യാദി. സകാരോപധങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം വിസം അന്ധതമസമിത്യാദി. ലകാരോപധങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം കുലം ബിലമിത്യാദി. ഒടുക്കത്തെ അക്ഷരത്തിന്റെ മുമ്പിലുള്ള അക്ഷരത്തിനു് ഉപധാ എന്നു പേർ. പത്രപുത്രാദിശബ്ദങ്ങൾ മുമ്പെ ഇന്ന ലിംഗത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുകയാൽ അതുകളിൽനിന്നു് അന്യങ്ങളായിരിക്കിലല്ലാതെ നപുംസകത്വമില്ല എന്ന നിയമം ശിഷ്ടമെന്ന പദോപാദാനം ഹേതുവായിട്ടു സിദ്ധിച്ചിരിക്കുകയാൽ അതുകൾ പുല്ലിംഗങ്ങൾതന്നെ എന്നു ധരിച്ചുകൊൾക. സംഖ്യാപൂർവ്വമായും രാത്രാന്തമായുമുള്ളതുകൾ ഏകരാത്രം ദ്വിരാത്രം ഇത്യാദി. പാത്രാദ്യദന്തോത്തരപദസമാഹാരദ്വിഗു പഞ്ചപാത്രം ചതുർഗ്ഗമിത്യാദി. ലക്ഷ്യാന്നരോധതഃ എന്നുണ്ടാകയാൽ ത്രിലോകീ ഇത്യാദികൾക്കു നപുംസകത്വമില്ല എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

ദ്വന്ദ്വൈകത്വാവ്യയീഭാവൌ പഥസ്സംഖ്യാവ്യയാൽ പരഃ
ഷഷ്ഠ്യാഃ പരായാ ബഹ്വന്നാം ചേദചിഹ്നായം സംഹതൌ സഭാ

ഏകവചനാന്തമായ ദ്വന്ദ്വസമാസവും അവ്യയീഭാവസമാസവും സംഖ്യാവ്യയങ്ങളിൽനിന്നു പരമായ പഥശബ്ദവും നപുംസകലിംഗമാകുന്നു.

ദ്വന്ദ്വസമാസത്തിന്റെ ഉദാഹരണം പാണിപാദം ഇത്യാദി. അവ്യയീഭാവസമാസത്തിന്റെ ഉദാഹരണം അധിസ്ത്രീ ഉപകുംഭം ഇത്യാദി. സംഖ്യാദികളിൽനിന്നു പരമായ പഥശബ്ദം ത്രിപഥം ചതുഷ്പഥം വിപഥം ഇത്യാദി. ഷഷ്ഠ്യന്തത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായ ഛായാശബ്ദം യാതൊന്നോ, അതാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ സമാസം നപുംസകലിംഗമാകുന്നു. ഛായാപദാർത്ഥം ബഹുസംബന്ധിയായിരിക്കിലല്ലാതെ നപുംസകലിംഗമാകയുമില്ല. വിച്ഛായയെന്നതിനു വികളുടെ ഛായ എന്നർത്ഥം. വികം=പക്ഷികൾ. വിയുടെ ഛായ എന്നർത്ഥമാകിൽ വിഛായാ എന്നു സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. സമൂഹാർത്ഥമായ സഭാശബ്ദം ഷഷ്ഠ്യന്തത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായി ചേരുകിൽ നപുംസകമായി ഭവിക്കും.

ശാലാർത്ഥാപി പരാ രാജ്ഞാ മനുഷ്യാർത്ഥാദരാജകാൽ
ദാസീസഭം നൃപസഭം രക്ഷസ്സഭമിമാ ദിശഃ. 27

രാജഭിന്നങ്ങളായ രാജവാചകശബ്ദങ്ങളിൽനിന്നും മനുഷ്യനെന്നുള്ള അർത്ഥത്തോടുകൂടിയതല്ലാത്തതായ ശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നും പരമായി ചേർന്നതായും ശാലാർത്ഥമായുമിരിക്കുന്ന സഭാശബ്ദവും നപുംസകലിംഗമാകുന്നു. ശാലാ=ഗൃഹം. ദാസീസഭം നൃപസഭമിത്യാദി മൂന്നും ഉദാഹരണമാകുന്നു. രാജശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായി ചേർന്നതാകിൽ രാജസഭാ എന്നതന്നെ രൂപമെന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. രാജവിശേഷവാചികളാകിൽ മേല്പറഞ്ഞ നപുംസകത്വമില്ല എന്നതത്രേ സിദ്ധാന്തമാകുന്നതു്. അതുഹേതുവായിട്ടു ചന്ദ്രഗുപ്തസഭാ ഇത്യാദികൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങൾതന്നെ. ദാസീസഭമെന്നതു സംഘാതാർത്ഥമായ സഭാശബ്ദത്തിന്റെ ഉദാഹരണമാകുന്നു.

ഉപജ്ഞോപക്രമാന്താഭ്യ തദാദിത്വപ്രകാശനേ
കോപജ്ഞകോപക്രമാദി കന്ഥാശീനരനാമസു. 28

ഉപജ്ഞാശബ്ദവും ഉപക്രമശബ്ദവുമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ സമാസം ആദ്യമായ അറിവിനു വിഷയമെന്നും ആദിയിലാരംഭിക്കപ്പെട്ടതെന്നും അർത്ഥമാകിൽ നപുംസകലിംഗമായി ഭവിക്കും. കോപജ്ഞം കോപക്രമം ഇത്യാദി ഉദാഹരണമാകുന്നു. കൻ=ബ്രഹ്മാവു്. ബ്രഹ്മാവിനാൽ മുമ്പെ അറിയപ്പെട്ടതു് എന്നും ബ്രഹ്മാവിനാൽ മുമ്പെ ആരംഭിക്കപ്പെട്ടതു് എന്നും ക്രമേണ കോപജ്ഞകോപക്രമശബ്ദങ്ങളുടെ അർത്ഥമാകുന്നു. ഷഷ്ഠ്യന്തത്തിങ്കൽനിന്നു പരമായ കന്ഥാശബ്ദമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ സമാസം നപുംസകലിംഗമാകുന്നു. മേൽപ്രകാരമിരിക്കുന്ന ശബ്ദം ഉശീനരനാമങ്ങളിൽ ചേർന്നതായിരിക്കുകയും വേണം. സൌശമികന്ഥമെന്നു് ഉദാഹരണം.

ഭാവേ നണകചിദ്ഭ്യോന്യ സമൂഹേ ഭാവകർമ്മണോഃ
അന്തപ്രത്യയാഃ പുണ്യസുദിനാഭ്യം തപ്രഹഃ പരഃ 29

നപ്രത്യയവും ണപ്രത്യയവും കപ്രത്യയവും ചകാരമാകുന്ന ഇത്തോടുകൂടിയതുമല്ലാതെ ഭാവാർത്ഥത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ട അകാരാന്തപ്രത്യയമോ, സമൂഹത്തിങ്കലോ ഭാവത്തിങ്കലോ കർമ്മത്തിങ്കലോ വിധിക്കപ്പെട്ട അകാരാന്തപ്രത്യയമോ ആകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകങ്ങളാകുന്നു. അകാരാന്തപ്രത്യയം ധാതുവിങ്കൽനിന്നു വിധിക്കപ്പെട്ടതായിരിക്കുകയും വേണം. തഥാവിധപ്രത്യയാന്തങ്ങളുടെ ഉദാഹരണം ഭവിതവ്യം 'ഭാവ്യം സഹിതം' ഭക്തം ഇത്യാദിയാകുന്നു. നപ്രത്യയാന്തമാകിൽ പുല്ലിംഗമായിട്ടതന്നെ ഭവിക്കും. പ്രശ്നഃ ഇത്യാദി ലക്ഷ്യങ്ങളിൽ കണ്ടുകൊൾക. ഇപ്രകാരം ണപ്രത്യയാന്തങ്ങളും പുല്ലിംഗങ്ങൾതന്നെ എന്നതു ന്യായം എന്നുള്ളതിങ്കൽ കണ്ടുകൊൾക. കപ്രത്യയാന്തങ്ങളും മേൽപ്രകാരംതന്നെ എന്നതും പ്രസ്ഥ ഇത്യാദി ലക്ഷ്യംകൊണ്ടു ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ചിൽപ്രത്യയാന്തങ്ങളും മേൽപ്രകാരംതന്നെ എന്നതു വേപഥുരിത്യാദിലക്ഷ്യാന്തരോധേന ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു 'നണകചിദ്ഭ്യോന്യേ' എന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ ഫലം വ്യക്തമാക്കപ്പെട്ടു. മേല്പറഞ്ഞതുകളിൽനിന്നു് അന്യമാകിലും അകാരാന്തമാകിലും അതു ഭാവത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ടതല്ല എങ്കിൽ നപുംസകലിംഗംതന്നെ എന്നു നിയമമില്ല. കർത്തവ്യോ ധർമ്മസംഗ്രഹഃ ഇത്യാദിലക്ഷ്യങ്ങളിൽ കാണുന്നതു പുംസ്ത്വവും സ്ത്രീത്വവുമാകുന്നു. ഇതുഹേതുവായിട്ടു ഭാവേ എന്നതും സഫലമാകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞതിനുപുറമേ, ഭാവത്തിങ്കൽത്തന്നെ ഘഞ്പ്രത്യയമാകിൽ അതാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതു പുല്ലിംഗമാകുന്നു എന്നതും പാക ഇത്യാദിലക്ഷ്യാന്തരോധേന ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. സമൂഹാർത്ഥമായ അദന്തപ്രത്യയത്തിന്റെ ഉദാഹരണം ഭൈക്ഷം ഇത്യാദി. ഭാവാർത്ഥമായ അദന്തപ്രത്യയത്തിന്റെ ഉദാഹരണം ഗോത്രമിത്യാദി. മുൻപറഞ്ഞ ഭാവം ധാത്വർത്ഥവിശേഷമാകുന്നു. രണ്ടാമത്തെ ഭാവം ദ്രവ്യാദികളിൽ വിശേഷണമായി തോന്നുന്ന ധർമ്മമാത്രമാകുന്നു. അതുഹേതുവായിട്ടു ഭാവപദോപാദാനം രണ്ടേടത്തു ചെയ്യുന്നു ഉപപന്നംതന്നെ എന്നു് അറിഞ്ഞുകൊൾക. കർമ്മപ്രത്യയാന്തോദാഹരണം രാജ്യം ഇത്യാദി. രാജ്യമെന്നതിനു രാജാവിന്റെ കർമ്മമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. പുണ്യശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നും സുദിനശബ്ദത്തിങ്കൽനിന്നും പരമായ അഹശ്ശബ്ദമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ സമാസം നപുംസകലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം പുണ്യാഹം, സുദിനാഹം ഇവ രണ്ടുമാകുന്നു. സുദിനാഹമെന്നതിനു നല്ല ദിവസമെന്നർത്ഥമാകുന്നു.

ക്രിയാവ്യയാനാം ഭേദകാന്യേകതേപ്യുക്ഥതോടകേ
ചോചം പിഞ്ഛം ഗൃഹസ്ഥൂണം തിരീടം മമ്മയോജനേ. 30

ക്രിയാവിശേഷണവും അവ്യയവിശേഷണവുമായ ശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകങ്ങളായി ഭവിക്കും. അതുകൾ നിത്യൈകവചനാന്തങ്ങളായിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ക്രിയാവിശേഷണോദാഹരണം മന്ദം പചതീത്യാദി. അവ്യ

യവിശേഷണോദാഹരണം രമ്യം സ്വഃ ഇത്യാദി. ഉക്ഥാദികളായ ശബ്ദങ്ങളും നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉക്ഥം=സാമഭേദം. തോടകം=വൃത്തഭേദം. ചോചം=താലഫലം (കരിമ്പനത്തേങ്ങ), കദളീഫലമെന്നുമാം. പിഞ്ഛം=മയിൽപീലി. ഗൃഹസ്ഥൂണം=ഗൃഹസ്തംഭം തിരീടം=വേഷ്ടനം, ശിരോലങ്കാരമെന്നും ഒരു മതമുണ്ട്. മർമ്മം=സന്ധിസ്ഥാനം. യോജനം=ക്രോശചതുഷ്ടയം.

രാജസൂയം വാജപേയം ഗദ്യപദ്യേ കൃതൌ കവേഃ
മാണിക്യഭാഷ്യസിന്ദൂരചീരചീവരപിഞ്ജരം 31

ലോകായതം ഹരീതാലം വിദലസ്ഥാലബാല്ഹികം

രാജസൂയാദികളായും ബാൽഹികാന്തങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. രാജസൂയം = യാഗവിശേഷം. വാജപേയം=യാഗവിശേഷം. ഗദ്യം=പരസ്പരാനപേക്ഷികളായ പദങ്ങളുടെ വൃത്തനിയമത്തോടുകൂടാതെയുള്ള നിബന്ധംകൊണ്ടു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ടതായ പൌർവ്വാപര്യവിശേഷത്തോടുകൂടിയതായ സമൂഹം. പദ്യം=ശ്ലോകം. മാണിക്യം=പദ്മരാഗം. ഭാഷ്യം=വ്യാഖ്യാനവിശേഷം. സിന്ദൂരം=രക്തമായ ചൂർണ്ണവിശേഷം. ചീരം=വസ്ത്രവിശേഷം. ചീവരം=മുനിവസ്ത്രം. പിഞ്ജരം=പക്ഷ്യാദിബന്ധനാഗാരം, പഞ്ജരമെന്നുമാം. കൂട് എന്ന ഭാഷ. ലോകായതം=ചാർവ്വാകശാസ്ത്രം. ഹരീതാലം=ധാതുദ്രവ്യവിശേഷം. വിദലം=വംശദളംകൊണ്ടുണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ ഒരു പാത്രം. സ്ഥാലം=ഭാണ്ഡവിശേഷം. ബാല്ഹികം=കുങ്കുമം.

പുന്നപുംസകസംഗ്രഹം

പുന്നപുംസകയോരന്യേ ഷോദ്ധച്ചപിണ്യാകകണ്ടകാഃ 32

പുന്നപുംസകയോരിത്യാദിഃ ശേഷങ്ങളായ ശബ്ദങ്ങൾ പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടും നപുംസകലിംഗങ്ങളായിട്ടും ഭവിക്കും. അദ്ധ്ച്ചാദിശബ്ദങ്ങളും മേൽപ്രകാരംതന്നെ. അദ്ധ്ച്ചം=ഉക്കിന്റെ അദ്ധം. പിണ്യാകം=തിലകല്കം. കണ്ടകം=രോമാഞ്ചം.

മോദകസ്തണ്ഡകഷ്ടങ്കശ്ശാടകഃ കപ്പടോർബുദഃ
പാതകോദ്യോഗചരകതമാലാമലകാ നഡഃ 33

മോദകാദിശബ്ദങ്ങൾ പുന്നപുംസകങ്ങളാകുന്നു. മോദകം=ഭക്ഷ്യവിശേഷം. തണ്ഡകം=വാതവ്യാധിവിശേഷം. ടങ്കം=കല്ലുളി. ശാടകം=വസ്ത്രവിശേഷം. കപ്പടം=വസ്ത്രവിശേഷം. അർബുദം=സംഖ്യാവിശേഷം. പാതകം=പാപം. ഉദ്യോഗം=ഉത്സാഹം. ചരകം=വൈദ്യശാസ്ത്രവിശേഷം. തമാലം=പച്ചിലമരം. ആമലകം=നെല്ലിക്ക. നഡം=തൃണവിശേഷം.

കുഷ്ഠം മുണ്ഡം ശീഥു ബ്രസ്ഥം ക്ഷേപളിതം ക്ഷേമ കുട്ടിമം
സംഗമം ശതമാനാമ്മശംബലാവ്യയതാണ്ഡവം. 34

കുഷ്ഠാദിശബ്ദങ്ങൾ പുന്നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. കുഷ്ഠം=രോഗവിശേഷം. മുണ്ഡം=ശിരസ്സ്. ശീഥു=മദ്യം. ബ്രസ്ഥം=വറുത്ത മാംസം. പനസാദിഫലങ്ങളുടെ കുരുമുള്ള്, ചകിണി, കുഞ്ഞ് ഇങ്ങനെ തുടങ്ങിയുള്ളതു് എന്നും ഒരു മതമുണ്ടു്. പുംസകമെന്നുമാം. പുംസകമെന്നർത്ഥം. ക്ഷേപളിതം=വീരന്മാരാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന സിംഹനാദം. ക്ഷേമം=കുശലം. കുട്ടിമം=തറ. സംഗമം=സംയോഗം. ശതമാനം=മാനവിശേഷം. അമ്മം=നേത്രരോഗവിശേഷം. ശംബലം=വണ്ണ്വിശേഷം. അവ്യയം=സ്വരം ഇത്യാദി. താണ്ഡവം=നൃത്തം.

കവിയം കന്ദകാപ്പാസം പാരാവാരം യുഗന്ധരം
യൂപം പ്രഗ്രീവപാത്രീവേ യൂഷം ചമസചിക്കസൌ. 35

കവിയാദിശബ്ദങ്ങൾ പുന്നപുംസകലിംഗങ്ങളാകുന്നു. കവിയം=കടിഞ്ഞാൺ. കന്ദം=കിഴങ്ങു്. കാപ്പാസം=പരത്തി. പാരാവാരം=ഇരുകര. യുഗന്ധരം=രഥാവയവവിശേഷം. യൂപം=യാഗസ്തംഭം, പുയമെന്നു പാഠാന്തരം. പ്രഗ്രീവം=കിളിവാതിൽ. പാത്രീവം=യജ്ഞപാത്രവിശേഷം. യൂഷം=മണ്ഡം, തെളി എന്നു ഭാഷ. ചമസം=പാത്രവിശേഷം. ചിക്കസം=യവം മുതലായവയുടെ മാവു്.

അഭ്യർച്ചാദൌ ഘൃതാദീനാം പുംസ്ത്വം യദ്വൈദികം ധ്രുവം
തന്നോക്തമിഹ ലോകേപി തച്ഛേദസ്യൈസ്തു ശേഷവൽ. 36

അഭ്യർച്ചാദിവർത്തിക്കൽ ഘൃതശബ്ദം മുതലായതുകൾക്കു പുംസ്ത്വംകൂടിയുള്ളതു് ഇവിടെ പറഞ്ഞിട്ടില്ല. അതു വൈദികമാകുന്നു എന്നതേ വൈയാകരണസിദ്ധാന്തമാകുന്നതു്. കാവ്യനാടകാദികളിലും ഘൃതാദികൾക്കു പുംസ്ത്വം കാണുന്നു എങ്കിൽ ശേഷങ്ങളെന്നപോലെ അതുകളും പുന്നപുംസകലിംഗങ്ങളായിരിക്കട്ടെ.

സ്ത്രീപുംസസംഗ്രഹം

സ്ത്രീപുംസയോരചിത്യാന്താ ദ്വിചതുഷ്പാൽപദോരഗാഃ
ജാതിഭേദാഃ പുമാഖ്യാശ്ച സ്ത്രീയോഽഭ്രസ്സമ മല്ലകഃ 37

പാണിനിയാൽ അപത്യമെന്നുള്ള അർത്ഥത്തിങ്കൽ വിഹിതങ്ങളായ പ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തങ്ങളോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായിട്ടും പുല്ലിംഗങ്ങളായിട്ടും ഭവിക്കും. ഔപഗവീ ഔപഗവഃ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ദ്വിപദങ്ങളേയും ചതുഷ്പദങ്ങളേയും ഷഡ്പദങ്ങളേയും പ

റയുന്നവയായ ജാതിശബ്ദങ്ങളും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു. ദ്വിപദങ്ങൾ=രണ്ടു കാലോടുകൂടിയവ. ചതുഷ്പദങ്ങൾ=നാലു കാലോടുകൂടിയവ. ഷൾപദങ്ങൾ=ആറു കാലോടുകൂടിയവ. മാനുഷീ മാനുഷഃ, ബ്രാഹ്മണീ ബ്രാഹ്മണഃ, മൃഗീ മൃഗഃ, നാഗീ നാഗഃ, ഉരഗീ ഉരഗഃ ഇത്യാദികളും ഉദാഹരണങ്ങൾ. സ്ത്രീയോഗങ്ങളോടു സഹിതങ്ങളായ പുരുഷനാമങ്ങളും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു. സ്ത്രീയോഗങ്ങൾ=സ്ത്രീവൃത്തികൾ. കേകയഃ കേകയീ, ഇന്ദ്രഃ ഇന്ദ്രാണീ ഇത്യാദികളും ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. മല്ലകശബ്ദവും മേൽപ്രകാരമാകുന്നു. മല്ലികാ എന്നും മല്ലകഃ എന്നുമാമെന്നു സാരം. സ്ത്രീയോഗൈസ്സഹ സല്ലകഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്. അങ്ങനെ പഠിക്കുന്നവർ സല്ലകീ എന്നും സല്ലകഃ എന്നും പ്രയോഗിക്കാമെന്നു് അതിന്റെ അർത്ഥത്തെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക.

യോനിർവ്വരാടകസ്സ്വാതിർവ്വർണ്ണകോ ഝാടലിർമ്മുനിഃ
മൂഷാ സ്യാടീ കക്കന്ധുർയ്യഷ്ടിശ്ശാടീ കടീ കുടീ. 38

യോന്യാദിശബ്ദങ്ങൾ പുന്നപുംസകങ്ങളാകുന്നു. വരാടകം=കവിടി. സ്ത്രീലിംഗമായാൽ വരാടികാ എന്നു രൂപം. സ്വാതി=ചോതി എന്ന നക്ഷത്രം. വർണ്ണകം=ചന്ദനം, വർണ്ണികാ എന്നുമാം. ഝാടലി=വൃക്ഷവിശേഷം. മൂഷാ=മൂശാ. സ്യാടീ=പരിമാണവിശേഷം. കക്കന്ധുഃ=ലന്തമരം. യഷ്ടിഃ=കുറുവടി. ശാടീ=വസ്ത്രവിശേഷം. കടീ=അര. കുടീ=വീട്ടു്. ചിലർ യോനി ശബ്ദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ഊർമ്മിശബ്ദത്തെ പഠിക്കുന്നു. ഊർമ്മി=തിരമാല.

സ്ത്രീനപുംസകസംഗ്രഹം

സ്ത്രീനപുംസകയോർഭാവക്രിയയോഃ ഷ്യഞ് കചിച്ച വുഞ്
ഔചിത്യമൈചിതീ മൈത്ര്യം മൈത്രീ യുഞ്പ്രാഗ്ഭാഹ്വതഃ

ഭാവകർമ്മങ്ങളിൽ വരുന്ന ഷ്യഞ് പ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദവും മേൽപ്രകാരമുള്ള വുഞ് പ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദവും സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടും പ്രയോഗിക്കാം. കചിൽ ഗ്രഹണംകൊണ്ടു് ഈ വിധി സാർവ്വത്രികമല്ല എന്നതിനെ പറഞ്ഞിരിക്കുകയാൽ മേൽപ്രകാരം പ്രയോഗിക്കുന്നതു ലക്ഷ്യത്തെ അനുസരിച്ചുതായിരിക്കുകയും വേണമെന്നറിക. ഔചിത്യം ഔചിതി ഇവയും മൈത്ര്യം മൈത്രീ ഇവയും ഷ്യഞന്തോദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ഔചിത്യം ഉചിതത്തിന്റെ ഭാവം. ഉചിതമാവു എന്നുള്ളതു് എന്നു ഭാഷ. മൈത്ര്യം=മിത്രകർമ്മം. ഔചിത്യമെന്നതുപോലെ ഭാവാർത്ഥത്തിങ്കൽ ഔചിതീ എന്നും, കർമ്മാർത്ഥത്തിങ്കൽ മൈത്ര്യമെന്നതുപോലെ മൈത്രീ എന്നും പ്രയോഗമുണ്ടു്. ഔചിത്യം മൈത്ര്യം ഇവ രണ്ടും നപുംസകമാകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞ ശബ്ദങ്ങൾതന്നെ സ്ത്രീലിംഗങ്ങളായാൽ ഔചിതീ എന്നും മൈത്രീ എന്നുമുള്ള രൂപത്തെ ലഭിക്കുകയും ചെയ്യും. വുഞ്

പ്രാഗുദാഹൃതഃ എന്നതിനു മുമ്പെ ഉദാഹരിക്കപ്പെട്ട എന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു മൈഥുനികം മൈഥുനികാ എന്ന ശബ്ദങ്ങളെ ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. മിഥുനത്തിൻെറ ഭാവമെന്നും മിഥുനത്തിൻെറ കർമ്മമെന്നും അതുകളുടെ അർത്ഥമാകുന്നു.

ഷഷ്ട്യന്തപ്രാക്പദാസ്സേനാച്ഛായാശാചാസുരാനിശാഃ
സ്യാദിഷാ നൃസേനം ശനിശം ഗോശാലമിതരേ ച ദിക്. 40

ഷഷ്ട്യന്തപൂർവ്വപദമായും സേനാദിശബ്ദോത്തരപദമായുമുള്ള സമയം സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടുമാം. നൃസേനമെന്നും നൃസേനാ എന്നുമാം. രണ്ടിന്നും നരന്മാരുടെ സേനാ എന്നർത്ഥം. ശനിശമെന്നും ശനിശാ എന്നുമാം. ശാക്കളുടെ നിശാ എന്നർത്ഥം. രണ്ടും കൃഷ്ണചതുർദ്ദശിയുടെ പേരാകുന്നു. കൃഷ്ണചതുർദ്ദശി എന്നോ, അന്നു ചില ശാക്കൾ ഉപവസിക്കുമെന്നു ശാബരഭാഷ്യത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഗോശാലമെന്നും ഗോശാലാ എന്നുമാം. ഗോക്കളുടെ ശാലാ എന്നർത്ഥം. ഇതരേ ച എന്നതുകൊണ്ടു കുഡ്യച്ഛായം കുഡ്യച്ഛായാ ഇത്യാദിയെയും യവസുരം യവസുരാ ഇത്യാദിയേയും സംഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു. കുഡ്യച്ഛായാ കുഡ്യച്ഛായം ഇതുകൾക്കു മുമ്പിൻെറ നിഴലെന്നും, യവസുരം യവസുരാ ഇതുകൾക്കു യവമെന്ന ധാന്യം കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ മദ്യമെന്നും അർത്ഥമാകുന്നു.

ആബന്നന്തോത്തരപദോ ദ്വിഗുശ്ചാപുംസി നഞ്ച ലുപ്
ത്രിഖടം ച ത്രിഖടീ ച ത്രിതക്ഷം ച ത്രിതക്ഷ്യുപി. 41

ആകാരാന്തമായ സ്ത്രീലിംഗശബ്ദമാകുന്ന ഉത്തരപദത്തോടുകൂടിയതായ ദ്വിഗുസമാസവും അന്നന്തോത്തരപദമായ ദ്വിഗുസമാസവും സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും നപുംസകലിംഗമായിട്ടും ഭവിക്കും. അന്നന്തോത്തരപദമായിട്ടുള്ളതിൻെറ നകാരത്തിന്നു ലോപവുമുണ്ട്. ത്രിഖടം ത്രിഖടീ, ത്രിതക്ഷം ത്രിതക്ഷീ ഇതുകൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ത്രിഖടം—ഇവിടെ ഉത്തരപദം ഖടാ എന്നാകുന്നു. ത്രിതക്ഷം—ഇവിടെ ഉത്തരപദം തക്ഷൻ എന്നാകുന്നു. ത്രിഖടം ത്രിഖടീ ഇതുകൾക്കു മൂന്നു ഖടകളുടെ സമുദായമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. ഖടകൾ=കട്ടിലുകൾ. ത്രിതക്ഷം ത്രിതക്ഷീ ഇതുകൾക്കു മൂന്നു തക്ഷാക്കളുടെ സമുദായമെന്നു് അർത്ഥമാകുന്നു. തക്ഷാക്കൾ=ആശാരികൾ.

ത്രിലിംഗസംഗ്രഹം

ത്രിഷു പാത്രീ പുടീ വാടീ പേടീ കുവലഡാഡിമെ

പാത്രാദിശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നു ലിംഗങ്ങളോടും കൂടിയവയാകുന്നു. പാത്രഃ പാത്രീ പാത്രം ഇങ്ങനെ പുല്ലിംഗസ്ത്രീലിംഗനപുംസകലിംഗങ്ങളിൽ ക്രമേ

ണ പാത്രശബ്ദത്തിന്റെ രൂപം. പുടഃ പുടീ പുടം ഇവ മൂന്നും പുടശബ്ദത്തിന്റെ രൂപങ്ങളാകുന്നു. വാടഃ വാടീ വാടം മൂന്നും വാടശബ്ദത്തിന്റെ രൂപങ്ങളാകുന്നു. പേടഃ പേടീ പേടം മൂന്നും പേടശബ്ദത്തിന്റെ രൂപങ്ങളാകുന്നു. കുവലഃ കുവലീ കുവലം മൂന്നും കുവലശബ്ദത്തിന്റെ രൂപങ്ങളാകുന്നു. ഡാഡിമഃ ഡാഡിമീ ഡാഡിമം മൂന്നും ഡാഡിമശബ്ദത്തിന്റെ രൂപങ്ങളാകുന്നു.

പരലിംഗസംഗ്രഹം

പരലിംഗം സപ്രധാനേ ദ്വന്ദ്വേ തൽപുരുഷേ ച തൽ. 42

പരലിംഗമിത്യാദി: ശ്രൂയമാണപദങ്ങളുടെ അർത്ഥത്തിന്നു മുഖ്യതയുണ്ടു് എങ്കിൽ അങ്ങനെയുള്ള ദ്വന്ദ്വസമാസത്തിന്നും തൽപുരുഷസമാസത്തിന്നും പരപദത്തിന്റെ ലിംഗംപോലെയുള്ള ലിംഗം ഭവിക്കും. മയൂരീകുക്കുടൌ കുക്കുടമയൂര്യൌ ഇത്യാദികൾ മേൽപ്രകാരമുള്ള ദ്വന്ദ്വസമാസത്തിന്റെ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. ധാന്യാർത്ഥഃ സപ്പ്ഷീതിഃ ഗ്രാമൈകദേശഃ ഇത്യാദികൾ തൽപുരുഷസമാസത്തിന്റെ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു.

അർത്ഥാന്താഃ പ്രാദ്യുപസർഗ്ഗാഃ പ്രാപ്താപന്നപൂർവ്വാപരോപഗാഃ
തദ്ധിതാർത്ഥേ ദ്വിഗുസ്സംഖ്യാ സർവ്വനാമതദന്തകാഃ 43

അർത്ഥശബ്ദമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ പരത്തെ ഉപമിക്കുന്നതുകളാകുന്നു. വിശേഷ്യത്തിന്റെ ലിംഗംപോലെ ഇരിക്കുന്ന ലിംഗത്തോടുകൂടിയതുകളാകുന്നു എന്നു സാരം. ദ്വിജാർത്ഥഃ സൂപഃ, ദ്വിജാർത്ഥായവാഗൂഃ, ദ്വിജാർത്ഥം പയഃ ഇത്യാദികൾ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. പ്രാദിപൂർവ്വങ്ങളായ സമാസങ്ങളും അലംശബ്ദമാകുന്ന പൂർവ്വത്തോടുകൂടിയ സമാസങ്ങളും പ്രാപ്ത ആപന്ന ഈ ശബ്ദങ്ങളാകുന്ന പൂർവ്വങ്ങളോടുകൂടിയ സമാസങ്ങളും വിശേഷ്യലിംഗങ്ങളാകുന്നു. പ്രാദിപൂർവ്വസമാസോദാഹരണങ്ങൾ അതിമാലോ ഹാരഃ, അതിമാലാ ഹാരലതാ, അതിമാലം മണിദാമ ഇത്യാദികളാകുന്നു. അലംപൂർവ്വസമാസോദാഹരണങ്ങൾ അലംകുമാരിഃ ഇത്യാദികളാകുന്നു. പ്രാപ്തപൂർവ്വസമാസോദാഹരണം പ്രാപ്തജീവിക ഇത്യാദി. ആപന്നപൂർവ്വസമാസോദാഹരണം ആപന്നജീവിക ഇത്യാദി. തദ്ധിതാർത്ഥത്തിങ്കലെ ദ്വിഗുസമാസം വിശേഷ്യലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം പഞ്ചകപാലഃ പുരോഡാശഃ ഇത്യാദി. സംഖ്യാവാചകം ശബ്ദവിശേഷ്യലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം: ഏകഃ പുമാൻ, ഏകാ സ്ത്രീ, ഏകം ക്ഷേത്രം ഇത്യാദി. സർവ്വനാമശബ്ദം വിശേഷ്യലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം: സർവ്വേ പുരുഷാഃ, സർവ്വാ സ്ത്രിയഃ, സർവ്വാണി കുലാനി ഇത്യാദിയാകുന്നു. സംഖ്യാന്തശബ്ദങ്ങളും സർവ്വനാമാന്തശബ്ദങ്ങളും വിശേഷ്യലിംഗങ്ങളാകുന്നു. സംഖ്യാന്തോദാഹരണം പ്രിയതിസ്രഃ പ്രിയതിസ്രഃ പ്രിയത്രീണി ഇത്യാദി. സർവ്വനാമാന്തോദാഹരണം പരമസർവ്വഃ പരമസർവ്വാ പരമസർവ്വം ഇത്യാദി.

ബഹുവ്രീഹിരിതി നാമ്നാമുന്നേയം തദ്ധിതാദ്യതം
ഗുണദ്രവ്യക്രിയായോഗോപാധിഭിഃ പരഗാമിനഃ 44

ദിങ്നാമങ്ങളല്ലാതെയുള്ള ശബ്ദങ്ങളുടെ ബഹുവ്രീഹി വിശേഷ്യലിംഗമാകുന്നു. ഉന്നേയം തദ്ധിതാന്തമെന്നതിനു മേല്പറഞ്ഞതിന്റെ ഉദാഹരണത്തെ ഇവിടെ പറഞ്ഞിട്ടില്ല. പറയാതെതന്നെ അതുകളെ ഊഹിപ്പാൻ കഴിയുന്നതാകുന്നു എന്നു സാരം. ഉദാഹരണം ബഹ്വന്നഃ പുമാൻ ഇത്യാദിയാകുന്നു. അദിങ്നാമ്നാമെന്നു പറഞ്ഞതിന്റെ ഫലം ദിങ്നാമബഹുവ്രീഹികളായ ഉത്തമപൂർവ്വാ ഇത്യാദി സ്ഥലങ്ങളിൽ സ്ത്രീത്വമാത്രത്തിന്റെ സിദ്ധിയാകുന്നു. ഗുണയോഗം ദ്രവ്യയോഗം ക്രിയായോഗം ഇങ്ങനെയുള്ള ഉപാധികൾകൊണ്ടു വിശേഷ്യത്തിങ്കൽ പ്രവൃത്തിയോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷ്യലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഗുണയോഗം = ഗുണസംബന്ധം. ദ്രവ്യയോഗം = ദ്രവ്യസംബന്ധം. ക്രിയായോഗം = ക്രിയാസംബന്ധം. ഉപാധികൾ = നിമിത്തങ്ങൾ. ഉദാഹരണം: ഗന്ധവാൻ ഘടഃ, ഗന്ധവതീ പൃഥിവീ, ഗന്ധവൽ കുസുമം ഇത്യാദിയും ദണ്ഡീ പുമാൻ, ദണ്ഡിനീ സ്ത്രീ, ദണ്ഡി കുലം ഇത്യാദിയും പാചകഃ പുമാൻ, പാചികാ സ്ത്രീ, പാചകം കുലം ഇത്യാദിയുമാകുന്നു. ഗുണദ്രവ്യക്രിയായോഗോപാധയഃ പരഗാമിനഃ എന്നും പാഠമുണ്ട്.

കൃതഃ കർത്തൃസംജ്ഞായാം കൃത്യാഃ കർത്തരി കർമ്മണി
അണാദ്യന്താസ്തനരകൃതാദ്യാത്തോ നാനാർത്ഥഭേദകാഃ 45

യാതൊന്നാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ സമുദായം സംജ്ഞയായി ഭവിക്കാത്തതായി ഭവിക്കുന്നുവോ, അങ്ങനെയുള്ള കൃത്പ്രത്യയാന്തം വിശേഷ്യലിംഗമാകുന്നു. ഉദാഹരണം കർത്താ പുമാൻ, കർത്രീ സ്ത്രീ, കർത്തൃ കുലം ഇത്യാദിയാകുന്നു. കർത്താവ് എന്ന അർത്ഥത്തിങ്കലും കർമ്മമെന്ന അർത്ഥത്തിങ്കലും വിധിക്കപ്പെട്ട കൃത്യപ്രത്യയമാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷ്യലിംഗങ്ങളാകുന്നു. തവ്യൽ, തവ്യ, അനീയർ ഇത്യാദികൾ കൃത്യപ്രത്യയങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം വാസുദേവ്യഃ പുമാൻ, വാസുദേവ്യാ സ്ത്രീ, വാസുദേവ്യം കുലം ഇത്യാദിയും കർത്തവ്യോ ധർമ്മഃ, കർത്തവ്യാ ഭക്തിഃ, കർത്തവ്യം സ്നാനമിത്യാദിയുമാകുന്നു. അതുകൊണ്ടു രകതമായതു് എന്നു തുടങ്ങിയുള്ള അർത്ഥത്തിങ്കൽ വിധിക്കപ്പെട്ട അണാദിപ്രത്യയങ്ങളാകുന്ന അന്തത്തോടുകൂടിയതുകളായും പല വസ്തുക്കളുടെ വിശേഷണങ്ങളായും ഭവിക്കുന്ന ശബ്ദങ്ങൾ വിശേഷ്യലിംഗങ്ങളാകുന്നു. ഉദാഹരണം കൌസുംഭഃ പടഃ, കൌസുംഭീ ശാടീ, കൌസുംഭം വാസഃ ഇത്യാദി. ആഗതാർത്ഥത്തിങ്കൽ മാധുരഃ പുമാൻ, മാധുരീ സ്ത്രീ, മാധുരം ജനവൃന്ദം ഇത്യാദികളും ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. മറ്റുള്ളതുകളെ ഊഹിച്ചുകൊൾക.

ഷഷ്ഠ്യംസംജ്ഞകാസ്ത്രീഷു സമാ യുഷ്മദസ്മത്തിങ്വ്യയാഃ
പരം വിരോധേ ശേഷം തു ജ്ഞേയം ശിഷ്ടപ്രയോഗതഃ. 46

ഷ്ടം എന്നുള്ള സംജ്ഞയോടുകൂടിയ ശബ്ദങ്ങൾ മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും തുല്യരൂപങ്ങളാകുന്നു. ഷകാരാന്തങ്ങളായും നകാരാന്തങ്ങളായുമുള്ള സംഖ്യാശബ്ദങ്ങൾക്കും ഡത്യന്തമായ സംഖ്യാശബ്ദത്തിനും ഷ്ടം എന്ന സംജ്ഞയുണ്ട് എന്നറിക. ഷഡിമേ ഷഡിമാഃ ഷഡിമാനി എന്നും പഞ്ച പുമാംസഃ, പഞ്ച സ്ത്രിയഃ, പഞ്ച ഫലാനി എന്നും കതി ശ്ലോകാഃ, കതി ചൂർണ്ണ്യഃ, കതി പദാനി എന്നും ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. യുഷ്മദ്ശബ്ദവും അസ്മദ്ശബ്ദവും തിങന്തവും അവ്യയവും മൂന്നു ലിംഗങ്ങളിലും തുല്യരൂപങ്ങളാകുന്നു. ത്വം പുമാൻ, ത്വം സ്ത്രീ, ത്വം കളത്രം എന്നും അഹം പുമാൻ, അഹം സ്ത്രീ, അഹം കളത്രമെന്നും ഘടോ ഭവതി, സ്ഥാലീ ഭവതി, പാത്രം ഭവതി എന്നും ഉച്ചൈഃ പുമാൻ, ഉച്ചൈഃ സ്ത്രീ, ഉച്ചൈഃ കുലമെന്നും ക്രമേണ ഉദാഹരണങ്ങളാകുന്നു. തുല്യബലങ്ങളായ രണ്ടു വിധിവാക്യങ്ങൾ ഏകസ്ഥലത്തിങ്കൽ വരികിൻ അതുകളിൽവെച്ചു മുൻപേ പഠയപ്പെട്ടതിന്റെ കായ്ത്തെ പിന്നെ പഠയപ്പെട്ട വിധിവാക്യം ബാധിക്കുന്നതാകയാൽ പിന്നെ പഠയപ്പെട്ടതിനെ അനുസരിച്ചു ലിംഗത്തെ നിശ്ചയിക്കേണം. ഉദാഹരണം: മാനുഷഃ മാനുഷീ. ഇവിടെ കഷ്ടനഭമരോപാന്ത്യഃ എന്ന പുംസ്ത്രീവിധിവാക്യവും ടിചതുഷ്ഷ്ഷൾപദേത്യാദി സ്ത്രീപുംസതത്ര വിധിവാക്യവും തുല്യമായി പ്രാപിച്ചു. എങ്കിലും സ്ത്രീപുംസതത്രവിധാനം പരമാകയാൽ മാനുഷശബ്ദം പുരുഷനെ പഠയുമ്പോൾ പുല്ലിംഗമായിട്ടും സ്ത്രീയെ പഠയുമ്പോൾ സ്ത്രീലിംഗമായിട്ടും ഭവിക്കുമെന്നു മേല്പറഞ്ഞ ന്യായംകൊണ്ടു അറിഞ്ഞുകൊൾകെ. ഇവിടെ പഠയാത്തതായ ലിംഗവിശേഷത്തെ മഹാകവിപ്രയോഗങ്ങളെ അനുസരിച്ചു അറിഞ്ഞുകൊൾകയും വേണം.

ഇത്യമരസിംഹകൃതൌ നാമലിംഗാനുശാസനേ
സാമാന്യകാണ്ഡസ്ത്രിതീയസ്സാംഗ ഏവ സമർത്ഥിതഃ 47

ഇപ്രകാരം അമരസിംഹന്റെ കൃതിയായ നാമലിംഗാനുശാസനത്തിങ്കൽ സാമാന്യമെന്ന പേരോടുകൂടിയ മൂന്നാംകാണ്ഡം അംഗങ്ങളോടുകൂടിത്തന്നെ സമർത്ഥിക്കപ്പെട്ടു.

ഇതി വാശ്രാസോപനാമക
രാമാനന്ദനാഥപണ്ഡിതപാരശവേന്ദ്രകൃതൌ
അമരകോശവ്യാഖ്യായാം
തൃതീയകാണ്ഡസ്സമാപ്തഃ

(അമരകോശം സമാപ്തം.)

ശുഭമസ്തു.

പദാനുക്രമണിക

[അകാരാദി]

അ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തശ്ലോകീ		
അമരാഃ	6	2
അദിതിനന്ദനാഃ	,,	3
അസപത്നാഃ	,,	,,
അമർത്ത്യാഃ	,,	,,
അമൃതാന്ധസഃ	,,	,,
അനിലാഃ	,,	5
അപ്സരസഃ	7	6
അസുരാഃ	,,	7
അദ്രയവാദീ	,,	9
അക്ഷ്ണ്വന്തഃ	8	11
അബ്ജയോനിഃ	,,	12
അണ്ഡജഃ	,,	13
അച്യുതഃ	,,	16
അധോക്ഷജഃ	,,	18
അച്യുതാഗ്രജഃ	9	20
അനംഗഃ	,,	23
അനന്യജഃ	,,	,,
അനിരുദ്ധഃ	10	25
അരവിന്ദം	,,	,,
അശോകം	,,	,,
അശ്വാഃ	11	29
അന്തകരിപുഃ	,,	35
അഹിർബുധ്ന്യഃ	,,	36
അഷ്ടമൂർത്തിഃ	,,	,,
അജഗവം	12	37
അണിമാ	,,	38
അപർണ്ണാ	13	40
അംബികാ	,,	,,
അഗ്നിഷ്ടുഃ	14	48
അമരാവതീ	14	50
അഭ്രമാതംഗഃ	15	51
അഭ്രമുവല്ലഭഃ	,,	,,
അശനിഃ	,,	52
അമൃതം	,,	53
അശ്വിനീസുതൌ	16	56
അശ്വിനൌ	,,	57
അപ്സരസഃ	,,	,,
അഗ്നിഃ	,,	58
അനലഃ	,,	60
അപ്പിത്തം	,,	62
അർച്ചിഃ	,,	,,
അഗ്നികണഃ	17	63
അന്തകഃ	,,	65
അസൃക്കപഃ	,,	66
അപ്പതിഃ	18	67
അനിലഃ	,,	68
അപാനഃ	,,	70
അരം	,,	71
അഖിളംബിതം	,,	72
അനാരതം	,,	,,
അശ്രാന്തം	,,	,,
അവിരതം	,,	,,
അനിശം	,,	,,
അനവരതം	,,	73
അജസ്രം	,,	,,
അതിശയഃ	,,	,,
അതിവേലം	,,	,,
അതിമാത്രം	,,	,,
അത്യുത്ഥം	,,	,,
അമ്ലകാ	19	77

പദം	പേജ്	പദ്യം
വ്യോമവർഗ്ഗം		
അഭ്രം	20	1
അംബരം	,,	,,
അന്തരിക്ഷം	,,	,,
അനന്തം	,,	,,
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
അവാചീ	20	1
അഞ്ജനഃ	21	3
അഭ്രമുഃ	,,	4
അനുപമാ	,,	,,
അംഗനാ	,,	5
അഞ്ജനാവതീ	,,	,,
അപദിശം	,,	,,
അഭ്യന്തരം	,,	6
അന്തരാളം	,,	,,
അഭ്രം	,,	,,
അംബുഭൽ	,,	7
അഭ്രിയം	,,	8
അവഗ്രഹഃ	22	11
അവഗ്രഹഃ	,,	,,
അംബുകണാഃ	,,	,,
അന്തർദ്ധാ	,,	12
അന്തർദ്ധിഃ	,,	,,
അപവാരണം	,,	,,
അപിധാനം	,,	13
അബ്ജഃ	,,	14
അർദ്ധഃ	23	16
അർദ്ധം	,,	,,
അംകഃ	,,	17
അഭിഖ്യാ	,,	,,
അവശ്യായഃ	,,	18
അഗസ്ത്യഃ	24	20
അശ്വയുക്	,,	21
അശ്വിനീ	,,	,,
അംഗാരകഃ	25	25

പദം	പേജ്	പദ്യം
അസിതഃ	25	26
അത്രിഃ	,,	27
അഷ്ടമാ	,,	28
അഥസ്കരഃ	,,	29
അർക്കഃ	,,	30
അരുണഃ	,,	,,
അഹർപ്പതിഃ	,,	31
അംശുമാൻ	,,	33
അരുണഃ	26	34
അനൂരുഃ	,,	,,
അംശൂഃ	,,	35
കാലവർഗ്ഗം		
അനേഹാ	27	1
അഹഃ	,,	2
അഹർമ്മുഖം	,,	,,
അപരാഹ്ണഃ	,,	4
അർദ്ധരാത്രഃ	28	7
അനുമതിഃ	,,	8
അമാവാസ്യാ	,,	9
അമാവസ്യാ	,,	,,
അഗ്ന്യുൽപാതഃ	,,	10
അഹോരാത്രഃ	29	13
അയനം	,,	14
അബ്ദഃ	31	22
അഹോരാത്രഃ	,,	23
അക്ഷം	32	26
അംഹഃ	,,	,,
അയഃ	,,	30
അവസ്ഥാ	33	32
ധീവർഗ്ഗം		
അവധാനം	34	3
അധ്യാഹാരഃ	,,	4
അപ്രതിപത്തിഃ	,,	6
അംഗീകാരഃ	35	7
അഭ്യുപഗമഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അമൃതം	35	8
അപവർഗ്ഗഃ	,,	9
അജ്ഞാനം	,,	,,
അവിദ്യാ	,,	,,
അഹമ്മതിഃ	,,	,,
അല്ലഃ	,,	11
അവദാതഃ	36	15
അർജ്ജുനഃ	,,	,,
അസിതഃ	,,	16
അഹ്നഃ	37	17
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
അപഭ്രംശഃ	38	2
അപശബ്ദഃ	,,	,,
അഭിധാനം	39	8
അനുയോഗഃ	40	10
അഭിവ്യാനം	,,	,,
അഭിശാപഃ	,,	11
അവർണ്ണഃ	,,	13
അപവാദഃ	,,	,,
അതിവാദഃ	,,	14
അപകാരശീഃ	,,	,,
അനുലാപഃ	41	16
അപലാപഃ	,,	17
അശ്ലീലം	42	19
അംബൃകൃതം	,,	21
അബദ്ധം	,,	,,
അനക്ഷരം	,,	,,
അവാച്യം	,,	,,
അവിസ്പഷ്ടം	,,	22
അന്യതം	,,	,,
നാട്യവർഗ്ഗം		
അംക്യഃ	44	5
അജ്ജുകാ	46	11
അഭ്രാഹ്മണ്യം	47	14
അംബാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അത്തികാ	47	15
അംഗഹാരഃ	,,	16
അംഗവിക്ഷേപഃ	,,	,,
അഭിനയഃ	,,	,,
അത്ഭുതഃ	48	17
അനുകമ്പാ	,,	18
അനുക്രോശഃ	,,	,,
അത്ഭുതം	,,	19
അനുഭാവഃ	,,	21
അഭിമാനഃ	,,	22
അഹംകാരഃ	,,	,,
അവലേപഃ	,,	,,
അവഷ്ടംഭഃ	,,	,,
അനാദരഃ	49	23
അവമാനനാ	,,	,,
അവജ്ഞാ	,,	,,
അവഹേളനം	,,	,,
അസൂർക്ഷണം	,,	,,
അപത്രപാ	,,	24
അഭിധ്യാ	,,	,,
അക്ഷാന്തിഃ	,,	25
അസൂയാ	,,	,,
അനൃതാപഃ	,,	26
അമർഷഃ	,,	,,
അഭിചാഷഃ	,,	28
അനവധാനതാ	50	31
അപദേശഃ	51	33
അവഹിത്ഥാ	,,	34
അദൃഷ്ടിഃ	52	38
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
അധോഭവനം	52	1
അവടഃ	,,	2
അന്ധകാരഃ	,,	3
അന്ധതമസം	,,	,,
അവതമസം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അനന്തഃ	52	4
അജഗരഃ	53	5
അജഗത്തഃ	,,	,,
അഹിഃ	,,	6
അഹിദംഷ്ട്രികാ	54	10
നരകവർഗ്ഗം		
അവീചിഃ	54	1
അലക്ഷ്മീഃ	,,	2
വാരിവർഗ്ഗം		
അബ്ധിഃ	55	1
അക്ഷപാരഃ	,,	,,
അർണ്ണവഃ	,,	,,
അപാംപതിഃ	,,	2
അമൃതം	56	3
അംഭഃ	,,	4
അർണ്ണഃ	,,	,,
അംബു	,,	,,
അമ്മയം	,,	5
അവാരം	,,	8
അന്തരീപം	,,	,,
അംബുസരണം	57	11
അരിത്രം	,,	13
അഭ്രിഃ	,,	,,
അദ്ധ്നാവം	58	15
അതിനം	,,	,,
അപ്പുഃ	,,	,,
അനപ്പുഃ	,,	,,
അഗാധം	,,	16
അതലസ്പർശം	,,	,,
അണ്ഡജഃ	59	18
അവഹാരഃ	60	22
അവരാഹഃ	,,	,,
അസ്രുഃ	61	27
അഖാതം	,,	28
അല്പസരഃ	,,	29

പദം	പേജ്	പദ്യം
അരവിന്ദം	63	41
അംഭോരുഹം	,,	,,
ഭൂവർഗ്ഗം		
അചലാ	66	2
അനന്താ	,,	,,
അവനിഃ	,,	3
അബ്ധിമേഖലാ	,,	4
അപ്രഹതം	,,	6
അനൂപം	67	11
അയനം	68	16
അധ്വാ	,,	,,
അതിപന്ഥാഃ	,,	17
അപന്ഥാഃ	69	18
അപഥം	,,	,,
പുരവർഗ്ഗം		
അഗാരം	70	5
അരിഷ്ടം	71	10
അട്ടാലകം	,,	11
അന്തഃപുരം	,,	13
അവരോധനം	,,	,,
അവരോധഃ	,,	14
അട്ടഃ	,,	,,
അളിന്ദഃ	,,	,,
അംഗണം	72	15
അജിരം	,,	,,
അന്തർദ്വാരം	,,	16
അരരം	73	19
അർഗ്ഗളം	,,	,,
അധിരോഹണീ	,,	20
അവകരഃ	,,	,,
ശൈലവർഗ്ഗം		
അഹായ്യഃ	74	1
അദ്രിഃ	,,	,,
അചലഃ	,,	,,
അസ്രുഃ	,,	2

പദം	പേജ്	പദ്യം
അശ്മാ	74	4
അധിത്യകാ	75	7
വനവർഗ്ഗം		
അടവീ	75	1
അരണ്യം	,,	,,
അരണ്യാനീ	,,	,,
അങ്കുരഃ	,,	4
അനോകഹഃ	76	5
അഗമഃ	,,	,,
അവസ്കൃഃ	,,	6
അഫലഃ	,,	7
അവകേശീ	,,	,,
അവരോഹഃ	77	11
അഗ്രം	,,	12
അംഘ്രിനാമകഃ	,,	,,
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
അശ്വത്ഥഃ	79	3
അതിമുക്തകഃ	80	9
അക്ഷോടഃ	81	11
അംകോലഃ	,,	,,
അഭ്രപുഷ്ടഃ	,,	12
അംബുവേതസഃ	,,	13
അക്ഷീബഃ	,,	,,
അരിഷ്ടഃ	,,	14
അതിസൌരഭഃ	,,	16
അരുഷ്കരഃ	83	25
അഗ്നിമുഖീ	,,	,,
അമ്ലീകാ	,,	26
അസനഃ	,,	,,
അശ്വകർണ്ണകഃ	,,	27
അർജ്ജുനഃ	,,	,,
അംഗാരവല്ലരീ	84	31
അരിമേദഃ	,,	32
അമണ്ഡഃ	,,	34
അമോഘാ	85	37

പദം	പേജ്	പദ്യം
അരളഃ	85	40
അമൃതാ	,,	,,
അംബുജഃ	,,	43
അരിഷ്ടഃ	86	44
അഗരുഃ	,,	45
അശോകഃ	,,	47
അഗ്നിമന്ഥഃ	87	48
അവിഗ്നഃ	,,	50
അഗരീ	,,	51
അംബഷ്ഠാ	,,	53
അതിമുക്തഃ	,,	54
അമ്ലാനഃ	88	56
അജ്ജകഃ	89	62
അക്കാഹ്വഃ	,,	63
അക്കപർണ്ണഃ	,,	,,
അളക്കഃ	,,	,,
അമൃതാ	90	65
അംബഷ്ഠാ	,,	67
അശോകരോഹിണീ	,,	68
അജഹാ	,,	69
അവ്യണ്ഡാ	,,	,,
അപാമാർഗ്ഗഃ	,,	71
അംഗാരവല്ലീ	91	72
അനന്താ	,,	74
അംഘ്രിപർണ്ണികാ	,,	75
അവൽഗുജഃ	,,	78
അതിവിഷാ	92	82
അരുണാ	,,	,,
അഭീരുഃ	,,	83
അഭീരുപത്രീ	,,	,,
അഹേരുഃ	,,	84
അടരൂഷഃ	93	86
അപരാജിതാ	,,	,,
അമോഘാ	,,	88
അർഭചന്ദ്രാ	,,	91

പദം	പേജ്	പദ്യം
അനന്തം	94	94
അംശുമൽഫലം	,,	95
അംശുമതീ	95	98
അഗ്നിശിഖാ	,,	101
അജശൃംഗീ	,,	102
അശ്വപുഷ്ടം	96	105
അഗ്നിജ്വാലാ	,,	107
അമലാ	,,	109
അർദ്ധടാ	,,	,,
അഞ്ജനകേശീ	97	112
അല്പമാരിഷഃ	98	118
അഗ്നിശിഖാ	,,	119
അജഗന്ധികാ	,,	122
അംബഷ്ഠാ	99	123
അല്ലലോണികാ	,,	,,
അല്ലവേതസഃ	,,	,,
അനാഴ്ത്തികൃതഃ	,,	125
അജമോജാ	,,	127
അവ്യഥാ	,,	128
അതിചരാ	,,	,,
അരിഷ്ടഃ	100	131
അപരാജിതാ	,,	132
അതിച്ഛത്രാ	,,	134
അവാക്പുഷ്പീ	,,	135
അലാബൂഃ	101	138
അശ്വോല്ലഃ	,,	139
അനന്താ	,,	141
അഭയം	102	147
അമൃണാളം	,,	,,
അപദാഫം	,,	,,
അതിച്ഛത്രഃ	103	149
അജ്ഞനം	,,	150

മൃഗവർഗ്ഗം

അച്ഛഭല്ലഃ	104	5
അജിനയോനിഃ	105	9

പദം	പേജ്	പദ്യം
അളിഃ	106	15
അരിഷ്ടഃ	107	21
അജിനപത്രാ	109	27
അളീ	,,	30
അളിഃ	,,	31
അണ്ഡജഃ	110	34
അണ്ഡം	111	39
അർക്കഃ	,,	,,

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

അബലാ	112	2
അംഗനാ	,,	3
അധ്യൂഢാ	113	7
അധിവിന്നാ	,,	,,
അനാഗതാത്തവാ	,,	8
അഭിസാരികാ	114	10
അസതീ	,,	,,
അശിശുവീ	,,	11
അവീരാ	,,	,,
അസിക്നി	115	18
അവിഃ	,,	20
അന്തർവ്വത്നീ	116	22
അഗ്രേദിധിഷൂഃ	,,	23
അസതീസുതഃ	,,	26
അപത്യം	117	23
അഗ്രജഃ	120	43
അഗ്രിയഃ	,,	,,
അവരജഃ	,,	,,
അനുജഃ	,,	,,
അമാംസഃ	,,	44
അംസളഃ	,,	,,
അവടീടഃ	,,	45
അവനാടഃ	,,	,,
അവഭ്രടഃ	,,	,,
അവാക്ക്ഷണ്ണഃ	121	48
അല്പതനുഃ	,,	49

പദം	പേജ്	പദ്യം
അനാമയം	121	50
അഗദഃ	,,	51
അരുഃ	122	54
അൾഃ	,,	55
അശ്മരീ	123	57
അഗദങ്കാരഃ	,,	58
അപചട്ടഃ	,,	59
അഭ്യമിതഃ	,,	,,
അഭ്യന്തഃ	,,	,,
അശോരോഗയുതഃ	,,	60
അൾസഃ	,,	,,
അതിസാരകീ	,,	,,
അന്ധഃ	124	62
അളകൾ	,,	,,
അസ്രുക്ധരഃ	,,	63
അസ്രുക്	,,	65
അസ്രം	,,	,,
അഗ്രമാംസം	,,	,,
അവസ്കരഃ	125	69
അസ്ഥി	,,	70
അംഗം	,,	71
അവയവഃ	,,	,,
അപഘനഃ	,,	,,
അംഹ്രിഃ	126	73
അങ്ഗീവൽ	,,	74
അപാനം	,,	75
അണ്ഡകോശഃ	127	78
അംസഃ	,,	80
അവലഗ്നം	,,	81
അംഗുല്യഃ	128	83
അംഗുഷ്ഠഃ	,,	,,
അനാമികാ	,,	84
അഞ്ജലിഃ	,,	87
അരത്നിഃ	,,	88
അവടഃ	129	90
അശരഃ	,,	91

പദം	പേജ്	പദ്യം
അളികം	130	93
അക്ഷി	,,	94
അശ്രു	,,	95
അസ്രം	,,	,,
അസ്രൃം	,,	,,
അപാംഗൌ	,,	,,
അപാംഗദർശനം	,,	,,
അലംകർത്താ	131	101
അലംകരിഷ്ണുഃ	,,	,,
അലംകർത്രീ	,,	,,
അലംകർതൃ	,,	,,
അലംകൃതഃ	,,	102
അലംക്രിയാ	,,	,,
അലംകാരഃ	132	103
അൽഹാരഃ	,,	107
അംഗദം	133	109
അംഗുലീയകം	,,	,,
അംഗുലീമുദ്രാ	,,	,,
അനാഹതം	,,	113
അംശുകം	134	117
അന്തരീയം	135	118
അധോംശുകം	,,	,,
അദ്ധോരുകം	,,	120
അംഗസംസ്കാരഃ	,,	122
അനുബോധഃ	136	124
അഗ്നിശിഖം	,,	125
അലക്തഃ	,,	126
അഗരു	,,	128
അധിവാസനം	138	136

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

അഭിജനഃ	139	1
അനപായഃ	,,	,,
അനപവായഃ	,,	,,
അഗ്രജന്മാ	,,	4
അധ്യാപകഃ	140	9

പദം	പേജ്	പദ്യം
അനുചാനഃ	141	12
അന്തേവാസീ	,,	13
അഗ്നിചിൽ	,,	14
അധ്വരഃ	142	15
അതിഥിസപര്യാ	,,	16
അധ്വര്യുഃ	143	19
അരണിഃ	,,	21
അഗ്നിത്രയം	,,	22
അവഭൃഥഃ	145	29
അമൃതം	,,	30
അപവജ്ജനം	,,	32
അംഹതിഃ	,,	,,
അനഡാഹ്യം	,,	33
അനേഷണാ	146	34
അധ്യേഷണാ	,,	,,
അഭിശസ്തിഃ	,,	,,
അർത്ഥനാ	,,	,,
അർഘ്യം	,,	35
അതിഥിഃ	,,	36
അപചിതിഃ	,,	,,
അച്ഛാ	,,	,,
അഹ്നാ	,,	,,
അടാ	,,	37
അട്ട്യാ	,,	,,
അഭാഷണം	,,	38
അനുക്രമഃ	147	40
അതിപാതഃ	,,	,,
അനുകല്പഃ	,,	43
അഭിവാദനം	148	44
അജിനം	149	50
അഭിഷവഃ	,,	,,
അഷ്ടമഷ്ണം	,,	51
അസ്വാധ്യായഃ	150	57
അവകീർണ്ണീ	,,	,,
അഭിനിർമ്മുക്തഃ	,,	58
അഭ്യുദ്യതഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
അധീശ്വരഃ	150	2
അമാത്യഃ	152	4
അക്ഷദർശകഃ	,,	5
അനീകസ്ഥഃ	,,	6
അധ്യക്ഷഃ	,,	,,
അധികൃതഃ	,,	,,
അന്തർവ്വംശികഃ	,,	8
അനുജീവിനഃ	153	9
അരിഃ	,,	10
അഹിതഃ	,,	11
അമിത്രഃ	,,	,,
അഭിഘാതീ	,,	,,
അരാതിഃ	,,	,,
അനുരോധഃ	,,	12
അനുവർത്തനം	,,	,,
അപസർപ്പഃ	,,	13
അക്ഷരചണഃ	154	15
അക്ഷരചുഞ്ചുഃ	,,	,,
അക്ഷരസംസ്ഥാനം	,,	16
അധ്വനീനഃ	,,	17
അധ്വഗഃ	,,	,,
അധ്വന്യഃ	,,	,,
അമാത്യഃ	,,	,,
അഷഡക്ഷീണഃ	155	22
അദ്രോഷഃ	156	24
അഭിനീതം	,,	,,
അപവാദഃ	,,	25
അപരാധഃ	,,	26
അദ്രഷ്ടം	157	30
അഹിഭയം	,,	,,
അധികാരഃ	,,	31
അശഠം	,,	33
അനേകപഃ	,,	34
അവഗ്രഹഃ	158	38
അവരം	,,	40

പദം	പേജ്	പദ്യം
അന്തുകഃ	159	41
അംകുശഃ	,,	,,
അവ്വാ	,,	43
അശ്വാഃ	160	46
അശ്വീയം	,,	48
അനഃ	161	52
അപസ്കരഃ	162	55
അക്ഷാഗ്രകീലകം	,,	56
അണിഃ	,,	,,
അനുകഷഃ	,,	57
അശ്വാരോഹാഃ	163	60
അധികാംഗം	,,	63
അപിനദ്ധഃ	164	65
അപരാദ്ധപുഷ്പൽകഃ	,,	68
അസിഹേതിഃ	,,	70
അനുപ്ലവഃ	165	71
അനുചരഃ	,,	,,
അഭിചരഃ	,,	,,
അഗ്രേസരഃ	,,	72
അഗ്രതസ്സരഃ	,,	,,
അതിജവഃ	,,	73
അഭ്യമിത്രഃ	166	75
അഭ്യമിത്രീയഃ	,,	,,
അഭ്യമിത്രീണഃ	,,	,,
അനുകാമീനഃ	,,	76
അത്യന്തീനഃ	,,	,,
അനീകിനീ	,,	78
അനീകം	,,	,,
അനീകിനീ	167	81
അക്ഷൌഹിണീ	,,	,,
അസ്രം	,,	82
അടനിഃ	169	84
അജിഹ്മഗഃ	,,	86
അസിഃ	,,	89
അസിപുത്രീ	170	92
അസിധേനുകാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അശ്രിഃ	171	93
അഭിഷേണനം	,,	95
അഭിനിഷ്ക്രാണം	,,	,,
അഭിക്രമഃ	,,	96
അഹംപൂർവ്വികാ	172	100
അഹമഹമികാ	,,	101
അതിശക്തിതാ	,,	102
അനീകഃ	173	104
അഭിസമ്പാതഃ	,,	105
അഭ്യാമർദ്ദഃ	,,	,,
അഭ്യാഗമഃ	,,	,,
അജനൃം	,,	109
അവമർദ്ദഃ	,,	,,
അഭ്യവസ്കന്ദനം	174	110
അഭ്യാസാദനം	,,	,,
അപക്രമഃ	,,	111
അപയാനം	,,	,,
അപാസനം	,,	113
അത്യയഃ	,,	116
അന്തഃ	,,	,,
അസുധാരണം	175	119
അസവഃ	,,	,,

വൈശ്യവർഗ്ഗം

അനൃതം	176	2
അമൃതം	,,	3
അർത്ഥപ്രയോഗഃ	,,	4
അധമർണ്ണഃ	,,	5
അണഃ	177	7
അവദാരണം	178	13
അതസീ	180	20
അണഃ	,,	21
അയോഗ്രം	181	26
അശ്മന്തം	,,	29
അധിശ്രയണീ	182	,,
അന്തികാ	,,	,,
അംഗാരധനികാ	,,	30

പദം	പേജ്	പദ്യം
അംഗാരശകടീ	182	30
അംഗാരഃ	,,	,,
അലാതം	,,	,,
അംബരീഷം	,,	31
അലഞ്ജരഃ	,,	,,
അമത്രം	183	34
അജാജീ	,,	37
അവന്തിസോമം	184	40
അക്ഷീബം	,,	42
അക്ഷം	,,	43
അഭ്യൂഷഃ	185	47
അക്ഷതാഃ	,,	,,
അപൂപഃ	186	48
അന്ധഃ	,,	49
അന്നം	,,	,,
അരിഷ്ടം	187	53
അശനായാ	,,	55
അനഡ്വാൻ	,,	60
അജ്ഞനീ	189	67
അഞ്ജ്യാ	,,	,,
അവതോകാ	190	69
അചണ്ഡീ	,,	71
അജാ	191	76
അജഃ	,,	,,
അവക്രയഃ	192	80
അംഗുലിമാനം	194	86
അക്ഷഃ	,,	,,
അംശഃ	195	90
അത്ഥഃ	,,	91
അശ്മഗർഭഃ	,,	92
അഷ്ടാപദഃ	196	96
അയഃ	,,	98
അശ്മസാരഃ	,,	99
അഭ്രകം	197	100
അസ്ഥ്യം	,,	104
അശ്മജം	,,	,,
അഞ്ജികഫഃ	,,	105

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
അവരവർണ്ണാഃ	199	1
അംബഷ്ഠഃ	,,	2
അസിധാവകഃ	200	7
അന്തേവസായീ	201	10
അജാജീവഃ	,,	11
അപസദഃ	202	16
അപശദഃ	,,	,,
അലസഃ	,,	18
അനുഷ്ണഃ	,,	,,
അന്തേവാസീ	,,	20
അളക്ഃ	203	22
അനുപദീനം	204	31
അയഃപ്രതിമാ	205	35
അച്ഛാ	206	36
അഭിഷവഃ	207	42
അനുതർഷണം	,,	43
അക്ഷദേവീ	,,	44
അക്ഷധൂർത്തഃ	,,	,,
അക്ഷവതീ	,,	45
അക്ഷാഃ	,,	,,
അഷ്ടാപദം	208	46
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
അഭിജ്ഞഃ	209	4
അന്തർവ്വാണിഃ	210	6
അന്തർമ്മനാഃ	,,	8
അധിജ്യഃ	,,	10
അധിപഃ	,,	,,
അധികർണ്ണിഃ	,,	,,
അഭ്യംഗാരികഃ	,,	,,
അവാക്	211	12
അപാവൃതഃ	,,	14
അധീനഃ	,,	15
അസച്ഛന്ദഃ	,,	,,
അസമീക്ഷ്യകാരീ	,,	16

പദം	പേജ്	പദ്യം
അലംകർമ്മീണഃ	212	17
അപസ്നാതഃ	,,	18
അശനായിതഃ	,,	19
അദ്മാഃ	,,	,,
അഭിലാഷുകഃ	,,	21
അവനീനഃ	213	22
അനകഃ	,,	,,
അഭീകഃ	,,	23
അഭികഃ	,,	,,
അധ്വഷ്ടഃ	,,	25
അധീരഃ	,,	,,
അലംകരിഷ്ണുഃ	,,	27
അമഷ്ണഃ	214	30
അത്യന്തകോപനഃ	,,	,,
അവാക്	,,	31
അധോമുഖഃ	,,	,,
അതിവക്താ	215	33
അബദ്ധമുഖഃ	,,	35
അസ്ഫുടവാക്	,,	,,
അസൌമ്യസ്വരഃ	,,	,,
അസ്വരഃ	,,	,,
അജ്ഞഃ	,,	36
അനേളമൂകഃ	,,	,,
അവാസാഃ	,,	37
അപകൃഷ്ടഃ	,,	,,
അപധ്വസ്തഃ	,,	,,
അഭിഭൂതഃ	216	38
അധിക്ഷിപ്യഃ	,,	40
അഭിശപ്യഃ	,,	41
അസ്ഥിരഃ	,,	,,
അരിഷ്ടദുഷ്ടധീഃ	,,	42
അക്ഷിഗതഃ	217	43
അകൃഷ്ണകർമ്മാ	,,	44
അനുജ്ഞഃ	,,	,,
അജ്ഞഃ	,,	46
അത്രീ	,,	47

പദം	പേജ്	പദ്യം
അഹംയുഃ	217	48
അഹങ്കാരീ	,,	,,
അണ്ഡജാഃ	218	49
അഭീഷ്ടം	,,	51
അഭീപ്സിതം	,,	,,
അച്ഛാ	,,	52
അവമഃ	,,	,,
അധമഃ	,,	,,
അവദ്യഃ	,,	,,
അണകഃ	,,	,,
അനവസ്കരഃ	219	54
അസാരം	,,	,,
അനുത്തമഃ	,,	55
അനവരാഗ്യഃ	,,	,,
അഗ്രഃ	,,	56
അഗ്ര്യഃ	,,	,,
അഗ്രീയഃ	,,	,,
അഗ്രിയഃ	,,	,,
അതിശോഭനഃ	,,	,,
അപ്രാഗ്ര്യം	,,	58
അപ്രധാനം	,,	,,
അല്പം	,,	59
അണഃ	220	60
അത്യല്പം	,,	,,
അല്പിഷ്ഠം	,,	,,
അല്പീയഃ	,,	,,
അണീയഃ	,,	,,
അമദ്രം	,,	61
അശേഷം	,,	63
അഖിലം	,,	,,
അഖണ്ഡം	,,	,,
അനൂനകം	,,	,,
അഭ്യാശഃ	,,	65
അന്തികഃ	,,	,,
അഭ്യർണ്ണഃ	,,	,,
അഭ്യഗ്രഃ	,,	,,
അഭിതഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അവ്യവഹിതം	221	66
അപദാന്തരം	,,	,,
അന്തികതമം	,,	,,
അവാഗ്രം	,,	68
അവനതം	,,	,,
അരാളം	,,	69
അജിഹ്മഃ	,,	70
അപ്രഗ്രണഃ	,,	,,
അതിരിക്തഃ	222	73
അഭിനവഃ	,,	75
അനവക്ലൃ	,,	76
അനവക്ഷം	,,	,,
അനുഗം	,,	,,
അനുപദം	,,	,,
അപ്രത്യക്ഷം	223	77
അതീന്ദ്രിയം	,,	,,
അനന്യവൃത്തിഃ	,,	,,
അന്തഃ	,,	79
അന്ത്യഃ	,,	,,
അന്യഃ	,,	80
അനുദ്ഗതം	,,	81
അവിളംബിതം	,,	,,
അബാധം	,,	,,
അപസവ്യം	,,	82
അപാസ്ഥ	,,	,,
അപസവ്യം	,,	,,
അന്തർഗതം	224	84
അസ്യഃ	,,	85
അവകീർണ്ണം	,,	87
അവഗീതഃ	225	91
അവരീണഃ	,,	92
അവധാസ്യഃ	,,	,,
അവച്ഛന്നിതഃ	,,	,,
അനായാസകൃതം	,,	,,
അട്ടിതഃ	226	95
അഞ്ചിതഃ	,,	96

പദം	പേജ്	പദ്യം
അസിതഃ	226	96
അരോകഃ	227	98
അഞ്ചിതം	,,	99
അപയാചിതം	,,	,,
അച്ചിതം	,,	,,
അപചിതം	,,	,,
അനേചക്ഷിതം	228	103
അനഭിഷ്ടം	,,	,,
അഖിതം	,,	104
അവഗണിതം	,,	,,
അവമതം	,,	,,
അവജ്ഞാതം	,,	,,
അവമാനിതം	,,	,,
അഭിഹിതം	,,	105
അവസിതം	,,	106
അവഗതം	,,	,,
അംഗീകൃതം	,,	,,
അഭിഷ്ടുതം	,,	108
അന്നം	,,	109
അശിതം	,,	,,
അഭ്യവഹൃതം	,,	,,

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

അപരസ്പരഃ	229	1
അവദാനം	230	3
അപദാനം	,,	,,
അവനം	231	4
അഭീഷംഗഃ	,,	6
അഭിവ്യാപ്തിഃ	,,	,,
അടനാ	,,	,,
അർത്ഥനാ	,,	,,
അതിശയഃ	232	11
അഭ്യവപത്തിഃ	233	13
അനുഗ്രഹഃ	,,	,,
അഭിയോഗഃ	,,	,,
അഭിഗ്രഹഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
അപഹാരഃ	234	16
അപചയഃ	,,	,,
അഭിഹാരഃ	,,	17
അഭിഹരണം	,,	,,
അഭ്യവകർഷണം	,,	,,
അനുഹാരഃ	,,	,,
അനുകാരഃ	,,	,,
അഭിചാരഃ	,,	19
അന്തരായഃ	,,	,,
അഭിപ്രായഃ	,,	20
അദർശനം	235	22
അഭിലാവഃ	,,	24
അവസരഃ	,,	,,
അഭ്യുദാനം	236	26
അവനായഃ	,,	27
അനുഭവഃ	,,	,,
അവേക്ഷാ	,,	28
അതിസജ്ജനം	,,	,,
അത്തനം	237	32
അതിക്രമഃ	,,	33
അതിപാതഃ	,,	,,
അവസാനം	238	38
അകരണിഃ	,,	39

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

അംകഃ	240	4
അക്കഃ	,,	,,
അളീകം	242	12
അനൃകം	,,	13
അംഗഃ	241	20
അപാംഗഃ	,,	22
അശ്രുഃ	246	28
അസൃഗ്	,,	,,
അഹിഭുക്	,,	31
അജഃ	,,	,,
അബ്ജഃ	247	33

പദം	പേജ്	പദ്യം
അരിഷ്ടം	248	37
അരുണഃ	251	50
അജിതഃ	254	63
അവ്യക്തഃ	,,	,,
അപചിതിഃ	255	69
അമൃതം	257	77
അത്യാഹിതം	,,	79
അവഗീതം	,,	80
അവദാതഃ	258	82
അഭിനീതഃ	,,	,,
അനന്തഃ	,,	83
അഭിജാതഃ	,,	,,
അത്രഃ	259	87
അബ്ജഃ	260	90
അപവാദഃ	,,	,,
അനുബന്ധഃ	262	100
അവധിഃ	,,	101
അന്ധം	263	104
അവഷ്ടബ്ധഃ	,,	106
അഭിജനഃ	264	109
അഭിമാനഃ	265	112
അധിഷ്ഠാനം	268	127
അഭിപന്നഃ	,,	130
അഭിശ്രുചഃ	269	133
അധമഃ	272	148
അഭ്രഃ	273	150
അനുശയഃ	,,	151
അനയഃ	274	153
അത്യയഃ	,,	,,
അഭിഖ്യാ	275	159
അത്രിഃ	276	163
അദ്രിഃ	277	167
അസ്രഃ	,,	168
അവസ്കരഃ	278	171
അഭിഹാരഃ	,,	172
അജിരം	281	185

പദം	പേജ്	പട്ടം
അംബരം	281	185
അക്ഷരം	,,	,,
അഗ്രം	,,	187
അന്തരം	282	190
അനുഷ്ണരഃ	,,	192
അധരഃ	,,	193
അനന്തരഃ	283	194
അഹിഃ	286	210
അനുഭാവഃ	287	213
അപദേശഃ	288	219
അഭീശുഃ	289	222
അനിമിഷഃ	,,	,,
അഭീഷുഃ	,,	223
അക്ഷം	290	225
അധ്യക്ഷഃ	,,	229
അവതംസഃ	291	231
അച്ചിഃ	,,	233
അഹിഃ	293	242

നാനാത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

അതി	295	3
അഥോ	296	8
അഥ	,,	,,
അനു	,,	9
അപി	,,	10
അമാ	,,	11
അലം	297	13
അഭിതഃ	298	17
അഹഹ	,,	18

അവ്യയവർഗ്ഗം

അഭീക്ഷ്ണം	298	1
അസകൃൽ	,,	,,
അഞ്ജസാ	,,	2
അഹായ	,,	,,
അതി	,,	,,
അതീവ	,,	,,

പദം	പേജ്	പട്ടം
അന്തരേണ	299	3
അതി	,,	5
അംഗ	,,	7
അഗ്രതഃ	,,	,,
അമൃത	,,	8
അഹോ	300	9
അന്തരേ	,,	10
അന്തരാ	,,	,,
അന്തരേണ	,,	,,
അഭീക്ഷ്ണം	,,	11
അലം	,,	,,
അഃ	,,	,,
അദ്ധാ	,,	12
അഞ്ജസാ	,,	,,
അസ്തു	,,	13
അവശ്യം	301	16
അവ്യാക്	,,	,,
അസ്തം	,,	17
അസ്തി	,,	18
അയി	,,	,,
അംഗ	302	19
അദ്യ	,,	20
അപരേദ്യുഃ	,,	21
അധരേദ്യുഃ	,,	,,
അന്യേദ്യുഃ	,,	,,
അന്യതരേദ്യുഃ	,,	,,
അവാക്	,,	23
അധുനാ	,,	,,

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

അശ്വമഹിഷികാ	304	4
അത്തിഭരദ്വാജികാ	,,	,,
അകരണിഃ	,,	,,
അജനനിഃ	,,	,,
അജാ	305	5
അഹോരാത്രഃ	307	12

പദം	പേജ്	പട്ടം
അംഗിരാഃ	307	13
അക്ഃ	,,	14
അത്ഥഃ	,,	,,
അശ്വബന്ധവൈ	308	16
അശ്വബന്ധവാഃ	,,	,,
അക്കൊന്തഃ	,,	,,
അയസ്സ്ഥാന്തഃ	,,	,,
അനുവാകഃ	309	17
അബ്ബുദഃ	,,	19
അല്പസ്വിന്നഃ	310	21
അരണ്യം	,,	22
അക്ഷിഃ	,,	,,
അശ്രുഭം	,,	23
അനുലേപനം	310	23
അന്ധതമസം	311	25
അധിസ്ത്രീ	,,	26
അല്പച്ചഃ	314	32
അർബുദം	,,	33
അമ്മം	315	34
അവ്യയം	,,	,,
അതിമാലഃ	318	43
അതിമാലാ	,,	,,
അതിമാലം	,,	,,
അലംകമാരിഃ	,,	,,
അന്നജീവികഃ	,,	,,
അഹം	319	46

ആ

സപ്തവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പട്ടം
ആദിത്യാഃ	6	3
ആദിത്യേയാഃ	,,	,,
ആഭാസ്വരാഃ	,,	,,
ആദിത്യാഃ	,,	5
ആഹതഃ	7	8
ആത്മഭൂഃ	8	11
ആനകദുന്ദുഭിഃ	9	20
ആത്മഭൂഃ	,,	24
ആഢ്യം	13	41
ആഖണ്ഡലഃ	14	49
ആശ്വിനേയൈ	16	57
ആശ്രയാശഃ	,,	60
ആശ്രുശുക്ഷണിഃ	,,	,,
ആശരഃ	17	66
ആശുഗഃ	18	68
ആശു	,,	72

വ്യോമവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പട്ടം
ആകാശം	20	2

ദിഗ്വർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പട്ടം
ആശാഃ	20	1
ആസാരഃ	22	11
ആച്ഛാദനം	,,	13
ആഗ്രഹായണീ	24	23
ആംഗിരസഃ	,,	24
ആദിത്യഃ	25	28
ആതപഃ	26	37

കാലവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പട്ടം
ആഗ്രഹായണികഃ	30	16
ആഷാഢഃ	,,	18
ആശ്വിനഃ	,,	19
ആശ്വയുജഃ	,,	,,
ആമോദഃ	32	27
ആനന്ദഥുഃ	,,	,,
ആനന്ദഃ	,,	,,
ആദികാരണം	33	31
ആത്മാ	,,	,,

ധീവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പട്ടം
ആപ്തഃ	35	7

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആശ്രവഃ	35	7
ആമോദഃ	36	12
ആമോദീ	,,	13
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ആമ്നായഃ	38	3
ആനവീക്ഷികീ	39	5
ആഖ്യായികാ	,,	,,
ആഹ്വയഃ	,,	7
ആഖ്യാ	,,	8
ആഹ്വാ	,,	,,
ആകാരണം	,,	,,
ആഹ്വാനം	,,	,,
ആക്രോഡിതം	40	12
ആക്ഷേപഃ	,,	13
ആക്ഷാരണം	41	15
ആഭാഷണം	,,	,,
ആലാപഃ	,,	,,
ആഹതം	42	21
ആരവഃ	43	24
ആരാവഃ	,,	,,
നാട്യവർഗ്ഗം		
ആനഡ്വാം	44	4
ആതോദ്യം	,,	5
ആലിംഗ്യഃ	,,	,,
ആനകഃ	45	6
ആവുത്തഃ	46	12
ആവുകഃ	,,	,,
ആഖ്യഃ	47	14
ആംഗികം	,,	16
ആശ്ചര്യം	48	19
ആധിഃ	50	29
ആധ്യാനം	,,	,,
ആകാരഗുപ്തിഃ	51	34
ആച്ചരിതം	,,	35

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ആശീവിഷഃ	53	7
ആശീഃ	54	10
ആഹേയം	,,	,,
ആഹിതുണ്ഡികഃ	,,	13
നരകവർഗ്ഗം		
ആജ്ഞഃ	55	3
ആമനസ്യം	,,	,,
ആഭീലം	,,	4
വാരിവർഗ്ഗം		
ആപഃ	56	3
ആപ്യം	,,	5
ആവത്തഃ	,,	6
ആതരഃ	57	11
ആവിലഃ	58	15
ആനായഃ	,,	17
ആഹാവഃ	61	27
ആധാരഃ	,,	30
ആലവാലം	,,	,,
ആവാലം	,,	,,
ആവാചഃ	,,	,,
ആപഗാ	,,	31
ദ്രുവർഗ്ഗം		
ആഖ്വാവത്തഃ	67	9
ആളിഃ	68	15
പുരവർഗ്ഗം		
ആപണഃ	69	2
ആലയഃ	70	൩
ആവസഥഃ	,,	6
ആയതനം	,,	8
ആവേശനം	,,	,,
ആരോഹണം	73	20
ആഭീരവല്ലീ	,,	22
ശൈലവർഗ്ഗം		
ആകരഃ	75	7

പദം	പേജ്	പദ്യം
വനവർഗ്ഗം		
ആരാമഃ	76	2
ആക്രീഡഃ	,,	3
ആളിഃ	,,	4
ആവലിഃ	,,	,,
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
ആശ്രമഃ	79	1
ആരഗ്വധഃ	80	6
ആരേവതഃ	,,	,,
ആമ്രാതകഃ	,,	10
ആമ്രം	81	16
ആമണ്ഡഃ	84	34
ആമലകീ	85	40
ആവിഗ്നഃ	87	50
ആസ്ഫോടഃ	,,	52
ആത്ഗളുഃ	88	57
ആസ്ഫോടഃ	89	63
ആത്മഗുപ്തഃ	90	69
ആസ്ഫോടാ	93	86
ആഡകീ	97	113
ആവന്ത്യാ	98	119
ആവേഗീ	,,	,,
മൃഗവർഗ്ഗം		
ആഖുഭൂക്	104	7
ആഖുഃ	106	13
ആത്മസംഘോഷഃ	107	21
ആതാപിഃ	108	23
ആടിഃ	,,	26
ആഡിഃ	,,	,,
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ആളിഃ	114	12
ആഭീരീ	,,	13
ആയ്ഭാണീ	,,	14
ആയ്യാ	,,	,,
ആചായ്യാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആചായ്യാനീ	114	15
ആയ്ഭീ	,,	,,
ആത്രേയീ	115	20
ആത്ത്വം	,,	21
ആപന്നസത്ത്വാ	116	22
ആത്മജഃ	117	27
ആത്മജാ	,,	,,
ആരോഗ്യം	121	50
ആമയഃ	,,	51
ആനാഹഃ	122	55
ആമയാവീ	123	59
ആതുരഃ	,,	,,
ആമിഷം	124	64
ആന്ത്രം	125	67
ആസ്യം	129	90
ആനനം	,,	,,
ആകല്പഃ	131	101
ആഭരണം	132	103
ആവാപകഃ	133	108
ആയാമഃ	134	116
ആനാഹഃ	,,	,,
ആച്ഛാദനം	,,	117
ആപ്ലാവഃ	135	123
ആപ്ലവഃ	,,	,,
ആപീഡഃ	138	138
ആഭോഗഃ	,,	,,
ആദർശഃ	139	141
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ആയ്ഭഃ	139	3
ആശ്രമഃ	,,	4
ആക്ഷപാദഃ	140	8
ആഥകഃ	,,	,,
ആചായ്ഭഃ	,,	9
ആസ്ഥാനീ	142	17
ആസ്ഥാനം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആഗ്നീധ്ര്യാദ്യാഃ	143	19
ആഹവനീയഃ	,,	21
ആനായ്യഃ	,,	23
ആഗ്നേയീ	,,	,,
ആമിക്ഷാ	144	25
ആതിഥ്യം	146	35
ആതിഥേയം	,,	,,
ആവേശികഃ	,,	36
ആഗന്തുഃ	,,	,,
ആചമനം	,,	38
ആദികവിഃ	,,	,,
ആനപൂച്ചീ	147	40
ആവുൽ	,,	,,
ആഷാഢഃ	148	49

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ആപുഃ	153	13
ആസനം	154	18
ആശ്രയഃ	,,	,,
ആജ്ഞാ	156	26
ആഗഃ	,,	,,
ആയതിഃ	157	29
ആതപത്രം	,,	32
ആസനം	158	39
ആമ്നാനം	159	41
ആസുരണം	,,	42
ആജാനേയാഃ	,,	44
ആശപീനം	160	47
ആശപം	,,	48
ആസ്കന്ദിതം	,,	,,
ആധോരണാഃ	163	59
ആമുക്തഃ	164	65
ആയുധീയഃ	,,	67
ആയുധികഃ	,,	,,
ആപൽ	167	82
ആയുധം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആലീഢം	169	85
ആശ്രുഗഃ	,,	86
ആസാരഃ	171	96
ആഥോപുരുഷികാ	172	101
ആയോധനം	,,	103
ആസ്കന്ദനം	173	104
ആഹവഃ	,,	105
ആജിഃ	,,	106
ആഡംബരഃ	,,	108
ആലംഭഃ	174	115
ആയുഃ	175	120

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ആഢ്യഃ	175	1
ആജീവഃ	,,	,,
ആപമിത്യകം	176	4
ആഢകികം	178	10
ആബന്ധഃ	,,	13
ആശ്രുഃ	179	16
ആസുരീ	180	20
ആരാളികഃ	181	28
ആന്ധസികഃ	,,	,,
ആപൂപികഃ	182	29
ആലുഃ	,,	31
ആവപനം	183	34
ആർദ്രകം	,,	38
ആരനാളകം	184	39
ആപകചം	185	47
ആചാമഃ	186	50
ആജ്യം	187	52
ആഹാരഃ	,,	56
ആഭീരഃ	188	58
ആശിതം	,,	59
ആഷ്ഭഃ	189	63
ആപീനം	191	73
ആജകം	,,	77

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആപണികഃ	192	79
ആദ്യമാംഷകഃ	194	86
ആചിതഃ	,,	88
ആഡകഃ	195	89
ആരക്കുടഃ	196	97
ആലം	197	104
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ആലസ്യഃ	202	18
ആക്ഷോദനം	203	23
ആഖേടഃ	,,	,,
ആസ്ഫോടനീ	205	34
ആരാ	,,	35
ആസവഃ	207	42
ആപാനം	,,	43
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ആയുഷ്മാൻ	210	6
ആഹിതലക്ഷണഃ	,,	9
ആഢ്യഃ	,,	,,
ആയത്തഃ	211	15
ആമിഷാശീ	212	18
ആത്മനഃ	,,	20
ആത്മംഭരിഃ	,,	,,
ആശ്രവഃ	213	23
ആശംസുഃ	,,	26
ആശംസിതാ	,,	,,
ആത്തഗന്ധഃ	216	38
ആപന്നഃ	,,	40
ആപൽപ്രാപ്യഃ	,,	,,
ആക്ഷാരിതഃ	,,	41
ആതതായീ	,,	42
ആഭോഗകം	218	51
ആസന്നഃ	220	64
ആയതം	221	67
ആനതം	,,	68
ആവിദ്ധം	,,	69
ആകലഃ	,,	70

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആദിഃ	223	78
ആദ്യഃ	,,	,,
ആകീർണ്ണം	224	83
ആധൂതഃ	,,	85
ആകമ്പിതഃ	,,	,,
ആവിദ്ധഃ	,,	,,
ആഹതം	,,	86
ആവൃതം	225	88
ആസംദിതം	227	102
ആർദ്രം	228	103
ആഖ്യാതം	,,	105
ആശ്രുതം	,,	106
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ആക്രോശനം	231	6
ആനന്ദനം	,,	7
ആപ്ലവനം	,,	,,
ആമ്നായഃ	,,	,,
ആശ്രയഃ	232	11
ആകാരഃ	233	15
ആശയഃ	234	20
ആസ്യം	235	21
ആസനം	,,	,,
ആരംഭഃ	236	26
ആദീനവഃ	,,	29
ആസ്രവഃ	,,	,,
ആലോകനം	237	31
ആവിധഃ	238	36
ആരതിഃ	,,	37
ആപൂപികം	239	40
ആഥർവ്വണം	,,	43
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ആലോകഃ	240	3
ആതങ്കഃ	241	10
ആഭോഗഃ	244	20
ആജിഃ	247	33

പദം	പേജ്	പദ്യം
ആനത്തഃ	254	65
ആത്തിഃ	255	69
ആയതിഃ	256	73
ആട്ടതഃ	259	87
ആസ്ഥാ	260	89
ആക്രന്ദഃ	,,	92
ആമോദഃ	261	93
ആസ്യദം	,,	95
ആധിഃ	262	99
ആത്മാ	265	111
ആതഞ്ചനം	266	117
ആച്ഛാദനം	267	126
ആരാധനം	268	127
ആകാരഃ	276	166
ആഡംബരഃ	278	171
ആളിഃ	284	201
ആശാ	238	220
ആകഷ്ടഃ	290	225
ആമിഷം	,,	227
ആശീഃ	291	232
ആഗഃ	292	234
ആരോഹഃ	293	241

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

ആങ്ട്	294	1
ആ	,,	,,
ആഃ	,,	,,
ആരാൽ	295	4

ആവ്യയവർഗ്ഗം

ആഹോ	299	5
ആഹിഃ	300	12
ആം	301	16

ലിംഗസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

ആസികാ	304	4
ആഡകീ	305	7
ആസന്ദീ	306	9
ആയഃ	307	14
ആരാമട്ടഃ	309	18
ആതപഃ	,,	20
ആമലകഃ	314	33

ഇ

സചർവർഗ്ഗം

ഇന്ദ്രാരയഃ	7	7
ഇന്ദ്രാവരജഃ	8	16
ഇന്ദിരാ	10	27
ഇന്ദ്രഃ	14	46
ഇന്ദ്രാണീ	,,	50

ദിഗ്വർഗ്ഗം

ഇന്ദ്രഃ	21	2
ഇരമ്മദഃ	22	10
ഇന്ദ്രായുധം	,,	,,
ഇന്ദുഃ	,,	13
ഇലചലഃ	24	23
ഇനഃ	25	33

കാലവർഗ്ഗം

ഇഷഃ	30	19

ധീവർഗ്ഗം

ഇന്ദ്രിയാർത്ഥാഃ	35	10
ഇന്ദ്രിയം	,,	,,
ഇഷുഗന്ധഃ	36	13

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

ഇതിഹാസഃ	38	4

നാട്യവർഗ്ഗം

ഇച്ഛാ	49	28

വാരിവർഗ്ഗം

ഇന്ദീവരം	63	39

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഇളാ	66	4
വനവർഗ്ഗം		
ഇന്ധനം	78	13
ഇഷ്മം	,,	,,
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഇന്ദ്രഗുഃ	83	27
ഇംഗുദീ	,,	28
ഇന്ദ്രയവം	87	49
ഇന്ദ്രസുരസഃ	,,	51
ഇന്ദ്രാണികാ	,,	,,
ഇക്ഷുഗന്ധാ	92	81
ഇന്ദീവരീ	,,	83
ഇക്ഷുഗന്ധാ	93	87
ഇക്ഷ്വാകുഃ	101	138
ഇന്ദ്രവാരുണീ	,,	139
ഇക്ഷുഗന്ധാ	102	145
ഇക്ഷുഃ	,,	146
ഇഷ്ടകാപഥം	,,	147
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഇച്ഛാവതീ	113	9
ഇതചരീ	114	10
ഇന്ദ്രലുപ്തകം	123	57
ഇന്ദ്രിയം	124	63
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഇജ്യാശീലഃ	140	10
ഇതിഹ	141	14
ഇഷ്ടം	145	30
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഇഭഃ	158	35
ഇഷ്വാസഃ	167	83
ഇഷുഃ	169	87
ഇഷുധിഃ	,,	88

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഇഷ്ടം	188	57
ഇരിചരഃ	189	63
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഇതരഃ	202	16
ഇരാ	206	40
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഇഭ്യഃ	210	9
ഇംഗം	222	72
ഇതരഃ	223	80
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഇംഗഃ	233	15
ഇംഗിതം	,,	,,
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഇഷ്ടിഃ	248	40
ഇഡാ	250	44
ഇളാ	,,	,,
ഇരിണം	253	58
ഇനഃ	265	113
ഇരാ	279	179
ഇതരഃ	283	195
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഇതി	296	7
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഇവ	300	9
ഇദാനീം	302	23
ലിംഗസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഇജ്യാ	304	4
ഇനഃ	307	14
ഇന്ദുകാന്തഃ	308	16
ഇന്ദ്രഃ	315	37
ഇന്ദ്രാണീ	,,	,,

ഈ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തൻവർഗ്ഗം		
ഈശഃ	11	31
ഈശപരഃ	,,	32
ഈശാനഃ	,,	,,
ഈശിതപാം	13	39
ഈശപരീ	,,	,,
ദിഗപ്തൻവർഗ്ഗം		
ഈശഃ	21	3
ധീവർഗ്ഗം		
ഈഷൽപാണ്ഡുഃ	36	15
നാടൃവർഗ്ഗം		
ഈഷ്ട്യാ	49	25
ഈഹാ	,,	28
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഈഹാമൃഗഃ	105	8
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഈക്ഷണികാ	115	20
ഈമ്മം	122	54
ഈക്ഷണം	130	94
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഈഷികാ	158	38
ഈളീ	170	91
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഈഷാ	179	15
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഈഷികാ	205	33
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഈശപരഃ	210	9
ഈശിതാ	,,	,,
ഈരിതഃ	224	85
ഈളിതം	228	107
ഈഡിതം	,,	109
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഈക്ഷണം	237	31
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഈതിഃ	255	70
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഈഷൽ	299	8

ഉ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തൻവർഗ്ഗം		
ഉപേന്ദ്രഃ	8	16
ഉക്ഷാപതിഃ	10	25
ഉദ്ധവഃ	11	30
ഉഗ്രഃ	,,	33
ഉമാ	13	39
ഉശൈശുവാഃ	14	50
ഉക്ഷർബുധഃ	16	59
ഉല്കാ	17	63
ഉദാനഃ	18	70
ഉൽഗാഢം	,,	73
ദിഗപ്തൻവർഗ്ഗം		
ഉദീചീ	21	2
ഉഡു	24	21
ഉശനാ	25	25
ഉഷ്ണരശ്മിഃ	,,	29
ഉപസൂര്യകം	26	35
ഉസ്രഃ	,,	,,
കാലവർഗ്ഗം		
ഉഷഃ	27	2
ഉപരാഗഃ	28	10
ഉപരക്തഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉപാഹിതഃ	28	10
ഉഷ്ണോപഗമഃ	30	21
ഉഷ്ണഃ	,,	,,
ഉൽഘഃ	32	29
ഉല്പത്തിഃ	33	32
ഉത്ഭവഃ	,,	,,
ധീവർഗ്ഗം		
ഉപലബ്ധിഃ	34	2
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ഉക്തിഃ	38	1
ഉന്തഃ	39	7
ഉപന്യാസഃ	40	9
ഉപോൽഘാതഃ	,,	,,
ഉദാഹാരഃ	,,	,,
ഉത്തരം	,,	10
ഉച്ചൈർഘുഷ്ടം	,,	12
ഉപഃക്രോശഃ	,,	13
നാട്യവർഗ്ഗം		
ഉപനാഥഃ	45	7
ഉജ്ജ്വലഃ	48	17
ഉത്സാഹവർദ്ധനഃ	,,	18
ഉഗ്രം	,,	20
ഉന്മാദഃ	49	27
ഉപാധിഃ	50	29
ഉൽകണ്ഠാ	,,	,,
ഉൽകലികാ	,,	,,
ഉത്സാഹഃ	,,	30
ഉപാധിഃ	,,	,,
ഉദ്ഭാഷഃ	52	39
ഉദ്ഭവഃ	,,	,,
ഉത്സവഃ	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ഉരഗഃ	53	8
വാരിവർഗ്ഗം		
ഉദനവാൻ	55	1
ഉദധിഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉദകം	56	4
ഉല്ലോലഃ	,,	6
ഉഡുപം	57	11
ഉത്താനം	58	16
ഉലൂപീ	59	19
ഉപദാനം	61	27
ഉല്ലലം	63	38
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഉർവ്വീ	66	3
ഉർവ്വരാ	,,	5
ഉദീച്യഃ	,,	8
ഉപവർത്തനം	67	9
ഉപനിഷ്കരം	69	19
പുരവർഗ്ഗം		
ഉദവസിതം	70	4
ഉടജഃ	,,	7
ഉപകാര്യാ	71	12
ഉപകാരികാ	,,	,,
ഉപശല്യം	73	22
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഉദയഃ	74	2
ഉപലഃ	,,	4
ഉത്സഃ	,,	5
ഉപത്യകാ	75	7
വനവർഗ്ഗം		
ഉപവനം	76	2
ഉദ്യാനം	,,	3
ഉൽഫുല്ലഃ	,,	7
ഉലപഃ	77	9
ഉച്ഛ്രായഃ	,,	10
ഉത്സേധഃ	,,	,,
ഉച്ഛ്രയഃ	,,	,,
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
ഉദംബരഃ	80	4
ഉലൂഖലകം	81	16

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉളൂലഃ	82	17
ഉന്മത്തഃ	89	60
ഉപചിത്രാ	90	70
ഉപകല്യാ	92	79
ഉപവിഷാ	,,	82
ഉഗ്രഗന്ധാ	,,	85
ഉല്ലലശാരിബാ	94	94
ഉദീച്യം	95	104
ഉപകഞ്ചികാ	96	108
ഉല്ലലം	,,	,,
ഉൽകടം	98	117
ഉദുംബരപണ്ണി	99	127
ഉഗ്രഗന്ധാ	,,	,,
ഉരണാക്ഷഃ	,,	130
ഉഷ്ട്രഃ	101	138
ഉപോദകാ	,,	140
ഉച്ചടാ	102	142
ഉശീരം	,,	146
ഉദേഗം	103	152

മൃഗവർഗ്ഗം

ഉന്ദുരുഃ	106	13
ഉലൂകഃ	,,	16
ഉൽക്രോശഃ	108	24
ഉഷ്ട്രീനം	110	38
ഉല്ലൂരഃ	111	44

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

ഉത്തമാ	112	4
ഉപാധ്യായാ	114	14
ഉപാധ്യായീ	,,	,,
ഉപാധ്യായനീ	,,	15
ഉപാധ്യായീ	,,	,,
ഉദക്യാ	115	21
ഉപതതിഃ	118	35
ഉൽബം	119	38
ഉത്താനശയഃ	,,	41

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉപതാപഃ	121	51
ഉല്ലാഘഃ	123	58
ഉന്മത്തഃ	,,	61
ഉന്മാദവാൻ	,,	,,
ഉത്തപ്തം	124	64
ഉച്ചാരഃ	125	69
ഉപസ്ഥഃ	126	77
ഉദരം	127	78
ഉരഃ	,,	79
ഉത്തമാംഗം	130	96
ഉരസ്ത്രാണം	132	106
ഉദ്ഗമനീയം	134	114
ഉപസംവ്യാനം	135	118
ഉത്തരാസംഗഃ	,,	119
ഉത്തരീയം	,,	,,
ഉല്ലോചഃ	,,	121
ഉദ്വർത്തനം	,,	123
ഉത്സാദനം	,,	,,
ഉപധാനഃ	138	139
ഉപബർഹഃ	,,	,,

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ഉപാധ്യായഃ	140	9
ഉപജ്ഞാ	142	15
ഉപക്രമഃ	,,	,,
ഉൽഗതാ	143	19
ഉപചായ്യഃ	,,	22
ഉപഘ്നൽ	144	27
ഉപാകൃതഃ	,,	,,
ഉപസന്ധനഃ	,,	28
ഉത്സജ്ജനം	145	31
ഉപാസനം	146	37
ഉപസ്പൃശഃ	,,	38
ഉപാദ്ധ്യായഃ	147	40
ഉപവാസഃ	,,	41
ഉപാകരണം	148	44
ഉപവീതം	149	53
ഉപയമഃ	151	59

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉദാഹരഃ	151	60
ഉപയാമഃ	,,	,,
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഉദാസീനഃ	153	10
ഉപായചതുഷ്ടയം	155	20
ഉപജാപഃ	,,	21
ഉപധാ	,,	,,
ഉപാംശു	156	23
ഉദ്ദാനം	,,	26
ഉപായനം	,,	28
ഉപഗ്രാഹ്യം	,,	,,
ഉപഹാരഃ	,,	,,
ഉപദാ	,,	,,
ഉദർക്കഃ	157	29
ഉപരക്ഷണം	,,	33
ഉദ്വാന്തഃ	158	36
ഉപാവൃത്തഃ	161	50
ഉരച്ഛദഃ	163	64
ഉരസ്ത്രാൻ	166	76
ഉരസിലഃ	,,	,,
ഉപാസനം	169	86
ഉപാസംഗഃ	,,	88
ഉൽപാതഃ	173	109
ഉപസർഗ്ഗഃ	,,	,,
ഉദ്ഭാവഃ	174	111
ഉദ്വാസനം	,,	115
ഉജ്ജാസനം	,,	,,
ഉന്മാഥഃ	,,	,,
ഉപഗ്രഹഃ	175	119
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഉഞ്ഛഃ	176	2
ഉദ്ധാരഃ	,,	4
ഉത്തമർണ്ണഃ	,,	5
ഉമാ	177	7
ഉപകുഷ്ടം	,,	9
ഉമാ	180	20

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉദ്ഖലം	181	26
ഉലൂഖലം	,,	,,
ഉദ്ധാനം	182	29
ഉനുഖം	,,	30
ഉഖാ	,,	32
ഉപസ്കരഃ	183	35
ഉപകക്ഷികാ	,,	37
ഉപസന്നം	185	46
ഉഷ്ണികാ	186	50
ഉദശ്വിൽ	187	54
ഉന്ത്യാ	,,	56
ഉക്ഷാ	188	60
ഉസ്രാ	189	67
ഉപസയ്യം	190	70
ഉഷ്ട്രഃ	191	75
ഉരഭ്രഃ	,,	77
ഉരണഃ	,,	,,
ഉപനിധിഃ	192	81
ഉദംബരം	196	98
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഉഗ്രഃ	199	2
ഉഷ്ണഃ	202	19
ഉന്മാഥഃ	204	26
ഉദ്ഘാടനം	,,	27
ഉപാനൽ	,,	31
ഉപമാ	206	36
ഉപമാനം	,,	,,
ഉപമഃ	,,	38
ഉപദംശഃ	,,	40
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഉൽകഃ	210	8
ഉന്മനാഃ	,,	,,
ഉദാരഃ	,,	,,
ഉപാധിഃ	,,	11
ഉന്മദിഷ്ണുഃ	213	22

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉൽകടഃ	213	22
ഉൽപതിഷ്ണുഃ	,,	27
ഉൽപതിതം	,,	,,
ഉപരകതഃ	216	41
ഉത്തിടഃ	218	49
ഉദ്ഭിൽ	,,	,,
ഉദ്ഭിജം	,,	,,
ഉദ്ഭിദം	,,	,,
ഉത്തമഃ	219	55
ഉപസജ്ജനം	,,	58
ഉരു	,,	59
ഉപകണ്ഡഃ	220	65
ഉച്ചഃ	221	68
ഉന്നതഃ	,,	,,
ഉദഗ്രഃ	,,	,,
ഉച്ചിതഃ	,,	,,
ഉദ്ഘണം	223	79
ഉച്ചാവചം	,,	81
ഉച്ചണ്ഡം	,,	,,
ഉചിതം	224	87
ഉദ്ഗ്രണ്ണം	,,	,,
ഉദ്യതം	,,	,,
ഉദ്ധൃതം	225	88
ഉപാഹിതഃ	,,	90
ഉദ്ദിതം	226	93
ഉദ്വാന്തം	,,	95
ഉദ്ഗതം	,,	,,
ഉഷിതഃ	227	97
ഉതം	,,	99
ഉപാസിതം	,,	100
ഉപചരിതം	,,	,,
ഉത്തം	228	103
ഉൽസൃഷ്ടം	,,	105
ഉക്തം	,,	,,
ഉദിതം	,,	,,
ഊരീകൃതം	,,	106

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉപശ്രുതം	228	107
ഉപഗതം	,,	,,
സങ്കീർണ്ണകാണ്ഡം		
ഉൽകൃഷ്ടഃ	232	11
ഉദ്യമഃ	,,	,,
ഉന്നായഃ	233	12
ഉന്നയഃ	,,	,,
ഉദ്വേഗഃ	,,	,,
ഉൽഭ്രമഃ	,,	,,
ഉപതപ്യാ	,,	14
ഉപാദാനം	234	16
ഉപഷ്ടഃ	,,	19
ഉപഭോഗഃ	,,	20
ഉപസരഃ	235	24
ഉപക്രമഃ	236	26
ഉദ്ഘാതഃ	,,	,,
ഉപലംഭം	,,	27
ഉപഗ്രഹനം	237	30
ഉപശായഃ	,,	32
ഉപാത്യയഃ	,,	33
ഉദ്ഘനഃ	,,	35
ഉൽകാരഃ	238	36
ഉദ്ഗാരഃ	,,	37
ഉദ്ഗ്രാഹഃ	,,	,,
ഉപരതിഃ	,,	,,
ഉചരാമഃ	,,	,,
ഉദ്വേഗഃ	,,	39
ഉച്ചിതഃ	259	86
ഉത്ഥിതഃ	,,	,,
ഉപനിഷൽ	261	94
ഉത്സേധഃ	262	97
ഉദ്യാനം	266	118
ഉത്ഥാനം	,,	119
ഉപക്രമഃ	271	142
ഉപഹാരം	281	186

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉത്തരഃ	283	194
ഉദാരഃ	,,	195
ഉപലാ	285	203
ഉത്സവഃ	287	212
ഉഷ്ണീഷഃ	289	224
ഉത്തംസഃ	291	231
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഉത	295	4
ഉരരീ	297	15
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഉതാഹോ	299	5
ഉത	,,	,,
ഉച്ചൈഃ	301	17
ഉ	,,	18
ഉഷഃ	,,	,,
ഉത്തരേദ്യുഃ	302	21
ഉഭയേദ്യുഃ	302	21
ഉഭയേദ്യുഃ	,,	,,
ഉദകേ	,,	23
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഉൽക്കാ	306	8
ഉരശ്ഛദഃ	308	15
ഉദ്ഗീഥഃ	309	19
ഉദകം	310	22
ഉഷ്ണം	,,	,,
ഉപകംഭം	311	26
ഉൽകഥം	313	30
ഉദ്യോഗം	314	33
ഉരഗീ	315	37
ഉരഗഃ	,,	,,
ഉത്തമപൂവ്വാ	319	44
ഉച്ചൈഃ	,,	46

ഊ

കാണ്ഡവർഗ്ഗം		
ഊർജ്ജഃ	30	20
ഊഷ്മകഃ	,,	,,
ഊഷ്മാഗമഃ	,,	21
ധീവർഗ്ഗം		
ഊഹഃ	34	4
നാട്യവർഗ്ഗം		
ഊർദ്ധകഃ	44	5
വാരിവർഗ്ഗം		
ഊർമ്മിഃ	56	5
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഊഷഃ	66	5
ഊഷവാൻ	,,	6
ഊഷരഃ	,,	,,
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഊരുപൂഗഃ	84	33
ഊഷണാ	92	79
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഊർണ്ണനാഭിഃ	106	14
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഊർദ്ധജ്ഞുഃ	121	47
ഊർദ്ധജാനുഃ	,,	,,
ഊരുപവ്വ	126	74
ഊരുഃ	,,	,,
ഊർമ്മികാ	133	109
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഊർജ്ജസ്വലഃ	166	75
ഊർജ്ജസ്വീ	,,	,,
ഊർജ്ജാതിശയംയുക്തഃ	,,	,,
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഊരവ്യഃ	175	1
ഊരുജഃ	,,	,,
ഊഷണം	183	36
ഊധഃ	191	73

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഊർണ്ണായുഃ	191	77
ഊർണ്ണായുഃ	198	107
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഊർമ്മിമൽ	221	69
ഊതം	227	99
ഊരീകൃതം	228	106
ഊർണ്ണം	251	54
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഊരരീ	297	15
ഊരീ	,,	,,
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഊം	301	18
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഊർമ്മിഃ	316	38

ഋ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമാന്യവർഗ്ഗം		
ഋഭവഃ	6	3
ഋശ്യകേതുഃ	10	25
ഋക്ഷം	14	49
ദിഗാദ്യം		
ഋക്ഷം	24	21
കാലവർഗ്ഗം		
ഋതുഃ	29	14
ഋതവഃ	31	22
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ഋക്	38	3
ഋതം	42	22
ഓഷധിവർഗ്ഗം		
ഋക്ഷഃ	85	39
ഋശ്യപ്രോക്തം	92	84
ഋക്ഷഗന്ധികാ	94	93
ഋദ്ധിഃ	,,	95
ഋക്ഷഗന്ധാ	98	119
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഋക്ഷഃ	104	5
ഋശ്യഃ	105	11
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഋതുമതീ	115	21
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഋതചിജഃ	143	19
ഋഷയഃ	148	46
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഋതം	176	2
ഋണം	,,	3
ഋദ്ധം	180	24
ഋജീഷം	182	33
ഋചീഷം	,,	,,
ഋഷഭഃ	188	60
ഋകിഥം	195	90
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഋഷഭഃ	219	57
ഋജുഃ	221	70
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഋതീയാ	237	32
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഋതുഃ	254	63
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഋതേ	299	3
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഋചേപുഃ	307	14

ഏ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്വർഗ്ഗവർഗ്ഗം		
ഏകദന്തഃ	13	42
ഏകാന്തം	18	74
ഏകപിംഗഃ	19	76
കാലവർഗ്ഗം		
ഏനഃ	32	26
ധീവർഗ്ഗം		
ഏതഃ	37	19
ഏനീ	,,	21
ഏതാ	,,	,,
ഏകതാളഃ	44	3
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഏകപദീ	68	16
പുരവർഗ്ഗം		
ഏഡൂകം	70	4
വനവർഗ്ഗം		
ഏധഃ	78	13
ഏധഃ	,,	,,
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഏരണ്ഡഃ	84	33
ഏകാക്ഷീലഃ	89	64
ഏകാക്ഷീലാ	90	67
ഏലാവാലുകം	95	103
ഏലാ	96	107
ഏലാപർണ്ണീ	98	122
ഏളകജഃ	100	132
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഏണഃ	105	11
ഏകഷ്ടിഃ	107	22
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഏഡഃ	121	48
ഏകാവലീ	132	107

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഏകഹ്രവഃ	141	14
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഏകധുരീണഃ	189	66
ഏകധുരഃ	,,	,,
ഏകധുരാവഹഃ	,,	,,
ഏകഫായനീ	190	68
ഏഡകഃ	191	77
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഏകാഗാരികഃ	203	24
ഏഷണികാ	205	32
ഏധിതം	222	74
ഏകതാനഃ	223	77
ഏകാഗ്രഃ	,,	,,
ഏകായനഃ	,,	,,
ഏകസഗ്ഗഃ	,,	78
ഏകാഗ്ര്യഃ	,,	,,
ഏകായനഗതഃ	,,	,,
ഏകാകീ	,,	80
ഏകഃ	,,	,,
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഏകകഃ	223	80
ഏകതരഃ	,,	,,
ഏകഃ	,,	,,
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഏധാ	232	10
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഏകഃ	243	16
ഏകാഗ്രഃ	282	193
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഏവം	297	12

പദം	പേജ്	പദ്യം
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഏവം	300	9
ഏവം	,,	12
ഏവം	301	15
ഏവ	,,	,,
ഏവം	,,	16
ഏകദാ	302	22
ഏതഹി	302	23
ഏകരാത്രം	311	25
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഏകഃ	318	43
ഏകാ	,,	,,
ഏകം	,,	,,

ഐ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവർഗ്ഗം		
ഐശ്വര്യം	12	38
ഐരാവതഃ	15	51
ഐരാവണഃ	,,	,,
ഐളിബിളിഃ	19	76
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ഐരാവതഃ	21	3
ഐരാവതീ	22	9
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഐംഗുദം	79	1
ഐരാവതഃ	82	20
ഐലേയം	95	103
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഐണേയം	105	9
ഐണം	,,	,,
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഐന്ദ്രലുഫികഃ	121	48
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഐന്ദ്രിയകം	223	77
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഐതിഹ്യം	141	14
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഐഷമഃ	302	20

ഓ

പദം	പേജ്	പദ്യം
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ഔഷധീശഃ	22	14
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ഔംകാരഃ	38	4
നാടുവർഗ്ഗം		
ഔഡ്രഃ	46	9
പുരവർഗ്ഗം		
ഔകഃ	70	6
വനവർഗ്ഗം		
ഔഷധ്യഃ	76	6
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഔഷധ്യഃ	98	118
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഔതുഃ	104	7
ഔഡ്രഃ	111	41
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഔഷ്ണഃ	129	91
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഔദനം	186	49
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഔഷഃ	232	9

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാനാത്ഥവർഗ്ഗം		
കൗഷ്ഠഃ	246	28
കൗകഃ	292	2൩6
കൗജഃ	,,	237

പദം	പേജ്	പദ്യം
അവ്യയവർഗ്ഗം		
കാം	300	12
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
കാക്ഷം	307	12

കൗ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമാന്യവർഗ്ഗം		
കൗച്ചഃ	16	62
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
കൗത്തരാനപാദിഃ	24	20
കൗഷധിവർഗ്ഗം		
കൗഷധം	98	118
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
കൗരസഃ	117	28
കൗർസ്യഃ	,,	,,
കൗഷധം	121	51
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
കൗലൂക്യഃ	140	7
കൗഷ്ടദേഹികം	145	32
കൗപവസ്ഥം	147	41
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
കൗപയികം	156	24

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
കൗദാസികഃ	181	28
കൗക്ഷകം	188	60
കൗഷ്ടകം	191	77
കൗരഭ്രകം	,,	,,
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
കൗദരികഃ	212	20
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
കൗപഗവം	238	39
നാനാത്ഥവർഗ്ഗം		
കൗശീരഃ	282	189
കൗശീരം	,,	,,
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
കൗപഗവീ	315	37
കൗപഗവഃ	,,	,,
കൗചിത്യം	316	39
കൗചിതീ	,,	,,

ക

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമാന്യവർഗ്ഗം		
ക്രതുഭുജഃ	6	4
കിന്നരഃ	7	6
ക്ഷപണഃ	,,	8
കമലാസനഃ	8	12
കമലോത്ഭവഃ	,,	13
കൃഷ്ണഃ	,,	14
കേശവഃ	,,	15
കംസാരാതിഃ	,,	18

പദം	പേജ്	പദ്യം
കൈടഭജിൽ	8	18
കാമപാലഃ	9	12
കാളിന്ദീഭേദനഃ	,,	22
കന്ദർപ്പഃ	,,	23
കാമഃ	,,	,,
കുസുമേഷുഃ	,,	,,
കമലം	10	26
ക്ഷീരസാഗരകന്യകാ	,,	27
കൌമോദകീ	11	28

പദം	പേജ്	പദ്യം
കൌസ്തുഭഃ	11	28
കൃത്തിവാസാഃ	,,	33
കപട്ടീ	,,	,,
കപാലഭൃൽ	,,	,,
കുശാനുരേതാഃ	,,	34
ക്രതുധ്വംസീ	,,	35
കപട്ടഃ	12	37
കാത്ത്യായനീ	13	39
കാളീ	,,	,,
കണ്ണമൌടീ	,,	41
കാത്തികേയഃ	14	43
കമഠരഃ	,,	44
ക്രൌഞ്ചദാരണഃ	,,	,,
കമ്മമോടീ	,,	45
കലിശം	15	52
കല്പവൃക്ഷഃ	16	56
കപീടയോനിഃ	,,	59
കൃഷ്ണവർത്മാ	,,	,,
കുശാനുഃ	,,	60
കീലഃ	,,	62
ക്ഷാരഃ	17	64
കൃതാന്തഃ	,,	65
കാലഃ	,,	,,
കൌണപഃ	,,	66
ക്രവ്യാൽ	,,	,,
ക്രവ്യാദഃ	,,	,,
കർബുരഃ	,,	,,
കീകസാന്ത്രജഃ	,,	,,
ക്ഷിപ്രം	18	71
കുബേരഃ	19	75
കിന്നരേശഃ	,,	76
കൈലാസഃ	,,	77
കിന്നരഃ	,,	78
കിംപുരുഷഃ	,,	,,
കുപ്പുപഃ	20	79
കന്ദഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
കകുഭഃ	20	1
കാഷ്ഠാഃ	,,	,,
കുഭേരഃ	21	3
കുമുദഃ	,,	,,
കപിലാ	,,	4
കാദംബിനീ	22	8
ക്ഷണപ്രഭാ	,,	9
കരകാഃ	,,	12
കുമുദബാന്ധവഃ	,,	13
കലാനിധിഃ	,,	14
ക്ഷപാകരഃ	23	15
കലാ	,,	,,
കൌമുദീ	,,	16
കളങ്കഃ	,,	17
കാന്തിഃ	,,	,,
കുംഭസംഭവഃ	24	20
കാവ്യഃ	25	25
കവിഃ	,,	,,
കുജഃ	,,	,,
കാലഃ	,,	26
കർമ്മസാക്ഷീ	,,	32
കാശ്യപിഃ	26	34
കിരണഃ	,,	35
കരഃ	,,	36
കോഷ്ണം	,,	37
കവോഷ്ണം	,,	,,
കഴിഷ്ണം	,,	,,
കാലവർഗ്ഗം		
കാലഃ	27	1
കാല്യം	,,	,,
ക്ഷണദാ	,,	4
ക്ഷപാ	,,	,,
കൂഷ്ഠഃ	28	9
കാഷ്ഠാ	29	12
കലാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ഷണഃ	29	12
കാത്തികഃ	30	19
കാത്തികികഃ	,,	20
കല്പഃ	32	25
ക്ഷയഃ	,,	,,
കല്പാന്തഃ	,,	,,
കിൽബിഷം	,,	,,
കന്മഷം	,,	,,
കലുഷം	,,	26
കല്യാണം	,,	28
കുശലം	,,	,,
ക്ഷേമം	,,	,,
കാരണം	33	31
ക്ഷേത്രജ്ഞഃ	,,	,,

ധീവർഗ്ഗം

കൈവല്യം	35	8
കർമ്മേന്ദ്രിയം	,,	10
കഷായഃ	,,	11
കട്ടഃ	,,	,,
കൃഷ്ണഃ	36	16
കാളഃ	,,	,,
കപിശഃ	37	18
കഡാരഃ	,,	,,
കപിലഃ	,,	,,
കദ്രുഃ	,,	,,
കുമ്മീരഃ	,,	19
കന്മാഷഃ	,,	,,
കർബുരഃ	,,	,,

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

കഥാ	39	6
കിംവദന്തീ	,,	7
കീർത്തിഃ	40	11
കാകഃ	,,	12
കത്സാ	,,	13
കല്യാ	41	18
ക്ലിഷ്ടം	42	20

പദം	പേജ്	പദ്യം
കപാണഃ	43	25
കപണഃ	,,	,,
കപണനം	,,	,,
കോലാഹലഃ	,,	26
കളകളഃ	,,	,,

നാടുവർഗ്ഗം

കാകളീ	44	2
കളഃ	,,	,,
കോണഃ	45	6
കകുഭഃ	,,	7
കോളംബകഃ	,,	,,
കുമാരഃ	46	12
കരുണഃ	48	17
കാരുണ്യം	,,	18
കരുണാ	,,	,,
കൃപാ	,,	,,
കാന്തിഃ	49	24
കോപഃ	,,	26
ക്രോധഃ	,,	,,
ക്രുത്	,,	,,
കാംക്ഷാ	,,	28
കാമഃ	,,	,,
കപടഃ	50	30
കൈതവം	,,	,,
കസ്തൂതിഃ	,,	31
കൌതുഹലം	,,	,,
കൌതുകം	,,	,,
കുതുഹലം	,,	,,
കേളിഃ	51	33
ക്രീഡാ	,,	,,
ക്രീഡാ	,,	,,
കൃന്തനം	,,	,,
ക്രന്ദിതം	,,	36
ക്രുഷ്ടം	,,	,,
കന്ദഃ	,,	,,
കന്ദഃ	52	39
ക്ഷണഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
കൂർമ്മം	52	1
കാർക്കോടകഃ	,,	4
കുണ്ഡലീ	53	7
കാർക്കോദരഃ	,,	,,
കച്ഛപീ	,,	9
കംഭീനസഃ	,,	,,
കച്ഛപകഃ	54	11
ക്ഷേത്രജ്ഞഃ	,,	,,
കാർക്കോളഃ	,,	,,
കാളിക്കുടഃ	,,	,,
നരകവർഗ്ഗം		
കാലസൂത്രം	54	2
കാരണം	55	3
കുഷ്ഠം	,,	4
കുഷ്ഠം	,,	,,
വാരിവർഗ്ഗം		
ക്ഷീരോദഃ	55	2
കമലം	56	3
കീലാലം	,,	,,
കബന്ധം	,,	4
ക്ഷീരം	,,	,,
കല്ലോലഃ	,,	6
ക്ലേദം	,,	7
കർദ്ദമഃ	57	9
ക്ലേപകഃ	,,	10
കോലഃ	,,	11
കർണ്ണധാരഃ	,,	12
ക്ലേപകഃ	,,	,,
ക്ഷേപണീ	,,	13
കേനിപാതകഃ	,,	,,
കാണ്ഡകർദ്ദമഃ	,,	,,
കലുഷഃ	58	15
കൈവർത്തഃ	,,	16
കർവണീ	,,	17
ക്ഷുദ്രാണ്ഡഃ	59	20

പദം	പേജ്	പദ്യം
കളീരഃ	60	22
കർക്കടകഃ	,,	,,
കമഠഃ	,,	,,
കച്ഛപഃ	,,	,,
കംഭീരഃ	,,	,,
കിഞ്ജല്കഃ	,,	23
കംബുഃ	,,	24
ക്ഷുദ്രശംഖാഃ	,,	,,
കമഠീ	,,	25
ക്ലേപഃ	61	27
കാസാരഃ	,,	29
ക്ലേദകുഷ്ഠാ	,,	32
കാളിന്ദീ	,,	33
കരതോയം	62	34
കല്യാ	,,	,,
കാവേരീ	,,	36
കൽഹാരം	63	38
കുവലയം	,,	,,
കുമുദം	,,	39
കൈരവം	,,	,,
കുംഭികാ	,,	,,
കുമുദപതീ	,,	40
കുമുദിനീ	,,	,,
കമലം	,,	41
കുശേശയം	,,	,,
കോകനദം	,,	43
കരഹാടഃ	,,	44
കഞ്ജല്കഃ	,,	,,
കേസരഃ	,,	,,
ഭൂവർഗ്ഗം		
ക്ഷോണീ	66	2
കാശ്യപീ	,,	,,
ക്ഷിതിഃ	,,	,,
കുഃ	,,	3
ക്ഷ്മാ	,,	,,
കുംഭിനീ	,,	4

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ഷമം	66	4
ക്ഷാരമൃത്തികാ	,,	5
കുമുദചാൻ	67	10
കുല്ലഃ	,,	11
കുധ്രചാ	68	17
കൂപഥഃ	,,	,,
കൂന്താരം	69	18
പുരവർഗ്ഗം		
കൂഡ്യം	70	4
ക്ഷയഃ	,,	6
കൃഃ	,,	7
കൃട്ടിമഃ	71	10
ക്ഷൌമം	,,	14
കപോതപാളികാ	72	17
കൂടം	73	18
കവാടം	,,	,,
ശൈലവർഗ്ഗം		
ക്ഷുദ്രൽ	74	1
കൂടഃ	,,	4
കടകഃ	,,	5
കന്ദരഃ	75	6
കുഞ്ജഃ	,,	8
വനവർഗ്ഗം		
കാനനം	75	1
കുജഃ	76	5
ക്ഷുപഃ	77	8
കാക്ഷം	78	13
കോടരം	,,	,,
കിസലയം	,,	14
ക്ഷാരകഃ	,,	16
കഫികാ	,,	,,
കോരകഃ	,,	,,
കുശുളഃ	,,	,,
കുസുമം	79	17
കാഷധിവർഗ്ഗം		
കുഞ്ജരാശനഃ	79	3
കപിത്ഥഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കോവിദാരഃ	80	5
കട്ടാലഃ	,,	,,
കുതമാലഃ	,,	6
കുമാരകഃ	,,	7
കേസരഃ	,,	8
കപീതനഃ	,,	9
കന്ദരാളഃ	81	11
കിംശുകഃ	,,	12
കുംഭം	,,	16
കൌശികഃ	,,	,,
കാശ്മരീ	82	18
കാശ്മര്യഃ	,,	,,
കർക്കന്ധുഃ	,,	19
കോലീ	,,	,,
കവലം	,,	,,
കോലം	,,	,,
കാളസ്കന്ധഃ	,,	21
കാകേന്ദുഃ	,,	,,
കളികഃ	,,	,,
കാകപീലുകഃ	,,	,,
കാകതിന്ദുകഃ	,,	,,
ക്ഷുരകഃ	,,	22
കുമുദികാ	83	23
കുംഭീ	,,	,,
കൈഡര്യഃ	,,	,,
കർക്കടഫലഃ	,,	,,
ക്രുമുകഃ	,,	,,
ക്രുമുകഃ	,,	24
കദംബഃ	,,	,,
കന്ദരാളഃ	,,	25
കപീതനഃ	,,	,,
കാശ്യഃ	,,	27
കകുഭഃ	,,	,,
ക്ഷീരികാ	,,	28
കുടശല്യലിഃ	84	29
കരഞ്ജഃ	,,	30
കരഞ്ജകഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കലിമാരകഃ	84	30
കദരഃ	,,	32
കരഞ്ജകഃ	85	35
കാചസ്ഥാലീ	,,	37
കൃഷ്ണവൃന്താ	,,	,,
കുബേരാക്ഷീ	,,	,,
കാരംഭാ	,,	38
കടഭംഗഃ	,,	39
കടന്നടഃ	,,	,,
കഷ്ഫലഃ	,,	41
കലിദ്രുമഃ	,,	,,
കായസ്ഥാ	,,	,,
കർണ്ണികാരഃ	,,	43
കണ്ടകിഫലഃ	,,	,,
കാകോദുംബരികാ	86	44
കപിലാ	,,	45
കപീതനഃ	,,	,,
കേസരഃ	,,	46
കരകഃ	,,	47
കേസരഃ	,,	,,
കാഞ്ചനാഹ്വയഃ	,,	,,
കണികാ	87	48
കടജഃ	,,	49
കലിംഗം	,,	,,
കൃഷ്ണപാകഫലഃ	,,	50
കരമർദ്ദകഃ	,,	,,
കാളസ്കന്ധഃ	,,	,,
കന്ദം	88	55
കുമാരീ	,,	56
കുരവകഃ	,,	,,
കുരണ്ടകഃ	,,	,,
കുരവകഃ	,,	57
കുരണ്ടകഃ	,,	58
കരവീരഃ	,,	59
കരീരഃ	,,	,,
ക്രകരഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കിതവഃ	89	60
കനകാഹ്വയഃ	,,	,,
കഠിഞ്ജരഃ	,,	62
കുടേരകഃ	,,	,,
കട്ടഃ	90	68
കട്ടംഭരാ	,,	,,
കട്ടരോഹിണീ	,,	,,
കൃഷ്ണഭേദീ	,,	,,
കണ്ഡൂരാ	,,	69
കപികച്ഛുഃ	,,	,,
കീശപർണ്ണീ	,,	71
കിണിഹീ	,,	,,
കാളമേഷികാ	91	73
കുനാശകഃ	,,	74
കച്ചുരാ	,,	,,
ക്രോഷ്ടുവിന്നാ	,,	75
കലശീ	,,	,,
കണ്ടകാരികാ	,,	76
കലീ	,,	,,
ക്ഷുദ്രാ	,,	,,
കാളാ	,,	77
ക്ലീതകികാ	,,	,,
കാളമേഷീ	,,	78
കൃഷ്ണഫലാ	,,	,,
കൃഷ്ണാ	92	79
കണാ	,,	,,
കോളാ	,,	,,
കരിപിപ്പലീ	,,	,,
കപിവല്ലീ	,,	80
കോലവല്ലീ	,,	,,
കാകചിഞ്ചാ	,,	,,
കൃഷ്ണലാ	,,	,,
ക്ഷീരാവീ	,,	82
കാലേയകഃ	,,	84
കാണ്ഡേക്ഷുഃ	93	87
കോകിലാക്ഷഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ഷുരഃ	93	87
കൃമിഘ്നഃ	,,	89
കാളാ	,,	91
കാളമേഷികാ	,,	,,
ക്ലീതകം	94	92
ക്ഷീരശുക്ലാ	,,	,,
കോഷ്ണീ	,,	,,
ക്ഷീരവിദാരീ	,,	93
കാരവീ	,,	94
കദളീ	,,	95
കാഞ്ചിലാ	,,	96
കാകമുൽഗാ	,,	,,
കാപ്പാസീ	95	98
കാകാംഗീ	,,	101
കാകനാസികാ	,,	,,
കൌന്തീ	,,	103
കപിലാ	,,	,,
കന്ദഃ	,,	104
കന്ദുരുഃ	,,	,,
കാളാനുസാര്യ്യം	96	105
കന്ദുരുകീ	,,	106
കോരംഗീ	,,	108
കുഷ്ഠം	,,	,,
കേശിനീ	,,	109
കുബേരകഃ	,,	110
കുണിഃ	,,	,,
കച്ഛഃ	,,	,,
കാളുളകഃ	,,	,,
ക്ഷേമഃ	97	111
കരജം	,,	,,
കപോതാംഘ്രിഃ	,,	112
ക്ഷുരഃ	,,	113
കോലദലം	,,	,,
കാക്ഷീ	,,	,,
കടന്നടം	,,	114
കൈവത്തീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കക്കരം	97	115
കോടിവഷാ	,,	116
കച്ഛപകഃ	98	117
കാല്യകഃ	,,	,,
കാംബോജാ	,,	121
കബരീ	,,	122
കൃച്ഛ്രശീഷഃ	99	125
കിരാതതിക്തഃ	,,	,,
കായസ്ഥാ	,,	126
കാശ്മീരം	,,	128
കാംപില്യഃ	100	129
കക്കശഃ	,,	,,
കടഭീ	,,	132
കാകമാചീ	,,	134
കടംഭരാ	,,	135
കാരവീ	,,	,,
കച്ഛപഃ	101	137
കാരവേല്ലഃ	,,	,,
കഠില്ലകഃ	,,	,,
കലകഃ	,,	,,
കൂശ്മാണ്ഡകഃ	,,	138
കക്കോലഃ	,,	,,
കക്കടീ	,,	,,
കട്ടുംബീ	,,	,,
കന്ദഃ	,,	139
കളുംബീ	,,	140
കുവിന്ദഃ	102	142
കമ്മാരഃ	,,	143
കീചകഃ	,,	144
കാശം	,,	145
കാന്താരകഃ	,,	146
കുശം	103	148
കുഥഃ	,,	,,
കുരുണ്ടം	,,	,,
ക്രമുകഃ	,,	151
കേതകീ	,,	152

പദം	പേജ്	പദ്യം
മൃഗവർഗ്ഗം		
കേസരീ	104	1
കണ്ഠീരവഃ	,,	,,
കോലഃ	,,	3
കിരിഃ	,,	,,
കിടിഃ	,,	,,
ക്രോഡഃ	,,	,,
കപിഃ	,,	4
കീശഃ	,,	,,
കസേരഃ	,,	5
ക്രോഷ്ടുഃ	,,	6
കോകഃ	105	8
കുരംഗഃ	,,	9
കടഭീ	,,	10
കന്ദഭീ	,,	,,
കൃഷ്ണസാരഃ	,,	11
കൃകലാസഃ	106	13
ക്രിമിഃ	,,	14
കണ്ണജളൂകഃ	,,	,,
കളരവഃ	,,	15
കപോതഃ	,,	,,
കംകഃ	107	17
കികീദിവിഃ	,,	,,
കഖിംഗഃ	,,	,,
കൃകവാകഃ	,,	,,
കക്കടഃ	,,	18
കളപിംഗഃ	,,	19
കക്കരേടുഃ	,,	20
കരേടുഃ	,,	,,
കൃകണഃ	,,	,,
ക്രൂകരഃ	,,	,,
കോകിലഃ	,,	,,
കാകഃ	,,	21
കുരടഃ	,,	,,
കാകോളൂഃ	,,	22
കാളകണ്ടകഃ	,,	,,
കീരഃ	108	28
ക്രൂങ്	,,	,,
ക്രൌഞ്ചഃ	,,	,,
കഥാഃ	,,	,,
കോകഃ	,,	24
കാദംബഃ	,,	,,
കളഹംസഃ	,,	,,
കുരരഃ	,,	,,
കേകീ	109	32
കേകാ	,,	,,
കാരണ്ഡവഃ	,,	36
കുക്കുഭഃ	,,	,,
കോയഷ്ടികഃ	,,	37
കോശഃ	111	39
കദംബകം	,,	42
കുലം	,,	43
കൂടം	,,	44
കാപോതം	,,	,,
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
കാമിനീ	112	3
കാന്താ	,,	,,
കോപനാ	,,	4
കുട്ടംബിനീ	113	6
കൃതസാപത്ന്യകാ	,,	7
കുലസ്ത്രീ	,,	,,
കുലപാലികാ	,,	,,
കന്യാ	,,	8
കുമാരീ	,,	,,
കാമുകാ	,,	9
കാമുകീ	,,	,,
കുലടാ	114	10
ക്ഷത്രിയാ	,,	14
ക്ഷത്രിയാണീ	,,	,,
ക്ഷത്രിയീ	,,	15
കോട്ടവീ	115	17
കാത്ത്യായനീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കട്ടനീ	115	19
കഠനീനഃ	116	24
കൈവലതേരഃ	,,	26
കൈവലതേയഃ	,,	,,
കൈവലടിനേയഃ	117	27
കൈവലതേയഃ	,,	,,
കണ്ഡഃ	118	36
കലലഃ	119	38
ക്ലീബഃ	,,	39
കനിഷ്ഠഃ	120	43
കേശവഃ	,,	45
കേശികഃ	,,	,,
കേശീ	,,	,,
കണ്ഡൂഃ	121	48
കരരഃ	,,	,,
കണിഃ	,,	,,
കളംബകഃ	,,	,,
കേകരഃ	,,	49
കാളികഃ	,,	50
ക്ഷയഃ	122	52
ക്ഷുൽ	,,	,,
ക്ഷുതം	,,	,,
ക്ഷവഃ	,,	,,
കാസഃ	,,	,,
ക്ഷവഥുഃ	,,	,,
കിലാസം	,,	53
കപ്പ്ഃ	,,	,,
കണ്ഡൂഃ	,,	54
കണ്ഡൂയാ	,,	,,
കോഠഃ	,,	55
കഷ്ടം	,,	,,
കേശഗ്രഹം	123	57
കല്യഃ	,,	58
കപ്പ്രഃ	,,	59
ക്ലിന്നാക്ഷഃ	,,	61
കഫീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കിലാസി	124	62
കഫഃ	,,	63
ക്രവ്യം	,,	64
ക്ഷതജം	,,	65
ക്ലോമ	,,	66
കിട്ടം	,,	,,
കാളഖണ്ഡം	125	67
കപ്പ്രഃ	,,	70
കപാലഃ	,,	,,
കീകസം	,,	,,
കല്യം	,,	,,
കങ്കാളഃ	,,	,,
കശേരുകാ	,,	,,
കരോടിഃ	,,	71
കളേബരം	,,	,,
കായഃ	,,	72
കടഃ	126	75
കടിഃ	,,	,,
കകുദ്മതീ	,,	,,
കകുന്ദരേ	,,	76
കടിപ്രോഥൌ	,,	77
കക്ഷിഃ	127	78
കക്ഷൌ	,,	,,
കചാഗ്രം	,,	79
ക്രോഡം	,,	,,
കക്ഷൌ	,,	80
കപോണിഃ	,,	81
ക്ലിപ്രഃ	,,	,,
കരഭഃ	,,	82
കരശാഖഃ	128	83
കനിഷ്ഠാ	,,	84
കരങ്ഗുഃ	,,	,,
കണ്ഡഃ	129	89
കന്ധരാ	,,	,,
കംബുഗ്രീവാ	,,	90
ക്ലകാടികാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കപോലഃ	129	92
കാകദം	,,	,,
ക്ലീബം	130	94
കടാക്ഷഃ	,,	95
കണ്ണഃ	,,	96
കന്തളഃ	,,	97
കചഃ	,,	,,
കേശഃ	,,	,,
കൈശികം	,,	,,
കൈശ്യം	,,	,,
കാകപക്ഷഃ	,,	98
കേശവേശഃ	,,	,,
കുഞ്ചരീ	,,	,,
കേശപാശീ	131	99
കേശപാശഃ	,,	100
കേശപക്ഷഃ	,,	,,
കേശഹസ്തഃ	,,	,,
കിരീടം	132	103
കർണ്ണികാ	,,	105
കുണ്ഡലം	,,	,,
കർണ്ണവേഷ്ടനം	,,	,,
കർണ്ണഭൂഷാ	,,	,,
കടകഃ	133	108
കേയൂരം	,,	109
കങ്കണം	,,	,,
കരഭൂഷണം	,,	,,
കാഞ്ചീ	,,	110
കിങ്കിണീ	,,	111
ക്ഷുദ്രഘണ്ടികാ	,,	,,
കാഞ്ചനം	,,	112
കൌശേയം	,,	113
കുമികോശോത്ഥം	,,	,,
ക്ഷൌമം	134	115
കപ്പടഃ	,,	116
കംബളഃ	135	118
കൃപ്പാസകഃ	,,	119

പദം	പേജ്	പദ്യം
കുങ്കുമം	136	125
കാശ്മീരജന്മ	,,	,,
കാലേയകം	,,	127
കാളാനുസാര്യം	,,	,,
ക്രിമിജം	,,	128
കാളാഗരു	,,	,,
കൃത്രിമധൂപകഃ	,,	129
കസ്തൂരീ	137	131
കോലകം	,,	,,
കോശഫലം	,,	,,
കർപ്പൂരം	,,	,,
കുചന്ദനം	,,	,,
കന്ദുകഃ	138	140
കംകതികാ	139	141

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

കുലം	139	1
കുലീനഃ	,,	3
കോവിദഃ	140	5
കവിഃ	,,	,,
കൃതീ	,,	6
കുഷ്ടിഃ	,,	,,
കപിലഃ	,,	8
ക്രതുഃ	141	15
കുംഭാ	143	20
കവ്യം	144	26
കുതപഃ	145	33
കൌശികഃ	146	39
കല്പഃ	147	43
ക്രമഃ	,,	,,
കർമ്മന്ദീ	148	45
കമണ്ഡലുഃ	,,	49
കുണ്ഡീ	,,	,,
കുത്തിഃ	149	50
കായം	,,	54
കൃച്ഛ്രം	150	55

പദം	പേജ്	പദ്യം
കഥനാ	150	56
ക്ഷതവ്രതഃ	,,	57
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ക്ഷത്രിയഃ	151	1
ക്ഷ്മാഭൽ	,,	,,
കമ്മസചിവഃ	152	4
കനകാധ്യക്ഷഃ	,,	7
കഞ്ചുകിനഃ	,,	8
കാത്താന്തികഃ	154	14
കോശം	,,	17
ക്ഷയഃ	,,	19
കല്പഃ	156	25
കരഃ	,,	27
കനകാലുകാ	157	32
കഞ്ചരഃ	,,	34
കരീ	,,	,,
കളഭഃ	158	35
കരിപോതകഃ	,,	,,
കരിണീ	,,	36
കടഃ	,,	37
കരശീകരഃ	,,	,,
കംഭൌ	,,	,,
കക്ഷ്യാ	159	42
കഥഃ	,,	,,
കല്പനാ	,,	,,
കാംബോജാഃ	,,	45
കക്കഃ	160	46
കിശോരഃ	,,	,,
കശ്യം	,,	47
കവികാ	,,	49
കണ്ണീരഥഃ	161	52
കാംബലഃ	,,	54
കുബരഃ	162	57
ക്ഷത്തം	163	59
കഞ്ചുകഃ	,,	63
കങ്കടകഃ	,,	64

പദം	പേജ്	പദ്യം
കവചഃ	163	64
കാവചികം	164	66
കാണ്ഡപൃഷ്ഠഃ	,,	67
കൃതഹസ്തഃ	,,	68
കൃതപുംഖഃ	,,	,,
കാണ്ഡവാൻ	,,	69
കാണ്ഡീരഃ	,,	,,
കൈന്തികഃ	,,	70
കോദണ്ഡം	167	83
കാമ്മുകം	,,	,,
കാളപൃഷ്ഠം	,,	,,
കളംബഃ	169	87
കൈക്ഷേയകഃ	,,	89
കരവാളഃ	,,	,,
കൃപാണഃ	,,	,,
കരവാളികാ	170	91
കഠാരഃ	,,	92
കഠാരീ	,,	,,
ക്ഷുരികാ	,,	,,
കന്തഃ	171	93
കോണഃ	,,	,,
കോടിഃ	,,	,,
ക്ഷേഠഃ	172	99
കേതനം	,,	,,
കലഹഃ	173	104
കലിഃ	,,	105
ക്ഷേപ്പളാ	,,	107
ക്രന്ദനം	,,	,,
കരിഗർജ്ജിതം	,,	,,
കശ്മലം	,,	109
ക്ഷണനം	174	114
ക്രഥനം	,,	115
കാലധർമ്മഃ	,,	116
കബന്ധഃ	175	118
കണപഃ	,,	,,
കാരാ	,,	119

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
കൃഷിഃ	176	2
കൃഷിഃ	,,	,,
കൃസീദം	,,	4
കൃസീദികഃ	,,	5
ക്ഷേത്രാജീവഃ	177	6
കർഷകഃ	,,	,,
കൃഷികഃ	,,	,,
കൃഷീവലഃ	,,	,,
കൈവർത്തവീണം	,,	8
കൃഷ്ടം	,,	9
കേദാരഃ	178	11
ക്ഷേത്രം	,,	,,
കൈദാരകം	,,	12
കൈദാര്യം	,,	,,
ക്ഷൈത്രം	,,	,,
കൈദാരികം	,,	,,
കോടിശഃ	,,	,,
കൂടകം	,,	,,
കൃഷകഃ	,,	,,
കളായഃ	179	16
കോരട്ടഷഃ	,,	17
കോദ്രവഃ	,,	,,
കദംബകഃ	,,	18
കുൽമാഷഃ	,,	19
ക്ഷവഃ	180	20
ക്ഷുധാഭിജനനഃ	,,	,,
കൃഷികാ	,,	,,
കംഗുഃ	,,	,,
ക്ഷുമാ	,,	,,
കിംശാരുഃ	,,	21
കണിശം	,,	,,
കാണ്ഡഃ	,,	22
കണ്ഡംകരഃ	,,	23
കളമം	181	25
കണ്ഡോലഃ	,,	27

പദം	പേജ്	പദ്യം
കടഃ	181	27
കിടിഞ്ജകഃ	,,	,,
കാന്ദവികഃ	182	29
കന്ദുഃ	,,	31
കക്കരീ	,,	,,
കണ്ഡം	,,	32
കലശഃ	,,	,,
കൂടഃ	,,	,,
കംസഃ	,,	33
കുതുഃ	,,	,,
കുതുപഃ	,,	,,
കംബിഃ	183	34
കളംബഃ	,,	35
കഡംബഃ	,,	,,
കോലകം	,,	36
കൃഷ്ണം	,,	,,
കണാ	,,	37
കാരവീ	,,	,,
കാളാ	,,	,,
കുസുംബുരുഃ	,,	38
കുൽമാഷാഭിധുതം	184	39
കഞ്ജലം	,,	40
കാഞ്ചികം	,,	,,
കാരവീ	,,	41
കബ്ബരീ	,,	,,
കാഞ്ചനീ	,,	,,
കൂച്ചികാ	185	44
ക്ഷീരവികൃതിഃ	,,	,,
കരംഭാഃ	186	48
കരീഷഃ	,,	51
ക്ഷീരം	,,	,,
കാലശേയം	187	53
ക്ഷുൽ	,,	55
കബളഃ	,,	,,
കാമം	188	57
കൃശൽകരിഃ	189	62

പദം	പേജ്	പദ്യം
കീലകഃ	191	73
കടരഃ	,,	75
ക്രമേളുകഃ	,,	,,
കരഭഃ	,,	,,
ക്രയവിക്രയികഃ	192	79
ക്രായികഃ	,,	,,
ക്രയ്യം	,,	82
ക്രയ്യഃ	,,	,,
കഷഃ	194	86
കഷചയുഷ്യയം	,,	,,
കരുവിത്തഃ	,,	87
കഷാപണഃ	,,	88
കഷികഃ	,,	,,
കസുഖഃ	195	89
കോശഃ	,,	91
കച്യം	,,	92
കനകം	196	94
കബ്ജരം	,,	95
കാഞ്ചനം	,,	,,
കാത്തസ്വരം	,,	96
കാളായസം	,,	98
കശീ	,,	99
ക്ഷാരഃ	197	100
കാചഃ	,,	,,
കാപോതാഞ്ജനം	,,	101
കല്പ്പരീ	,,	102
കലാലീ	,,	103
കലസ്ഥികാ	,,	,,
കസുമാഞ്ജനം	,,	,,
കമലോത്തരം	,,	106
കുസുംഭം	198	107
ക്ഷൌദ്രം	,,	108
കുനടീ	,,	109
കാപോതഃ	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

കരണഃ	199	2
ക്ഷത്രാ	,,	3

പദം	പേജ്	പദ്യം
കാരുഃ	200	5
കുലകഃ	,,	,,
കുലശ്രേഷ്ഠീ	,,	,,
കുംഭകാരഃ	,,	6
കുലാലഃ	,,	,,
കുവിന്ദഃ	,,	,,
കൊള്ളഃ	201	8
കാംബവികഃ	,,	,,
കാഷ്ടതക്ഷീ	,,	9
കൌടതക്ഷഃ	,,	,,
ക്ഷുരീ	,,	10
കുണാശിനഃ	,,	12
കശീലവഃ	,,	,,
കൌടികഃ	202	14
കർമ്മകരഃ	,,	15
ക്ഷുല്ലകഃ	,,	16
കിംകരഃ	,,	17
കൌലേയകഃ	203	21
കുക്കുരഃ	,,	,,
കൂടയന്ത്രം	204	26
കാചഃ	,,	30
കശാ	,,	31
കണ്ഡോലവീണാ	205	32
കുഷഃ	,,	,,
കൂപാണീ	,,	34
കത്തരീ	,,	,,
ക്രകചഃ	,,	35
കരപത്രം	,,	,,
കർമ്മണ്യാ	206	38
കാരംബരീ	,,	40
കശ്യം	,,	,,
കിണപം	207	42
കാരോത്തരഃ	,,	43
കിതവഃ	,,	44
കൈതവം	,,	45

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
കൃതമുഖഃ	209	4
കൃതീ	,,	,,
കുശലഃ	,,	,,
കാരണികഃ	210	7
കൃതലക്ഷണഃ	,,	9
ക്ലേകഃ	211	13
കാങ്കണികഃ	,,	14
കൃപാലുഃ	,,	,,
കണ്ഡഃ	,,	16
കൽപക്ഷമഃ	212	17
ക്രിയാവാൻ	,,	,,
കാമ്മഃ	,,	,,
കമ്മശൂരഃ	,,	,,
കമ്മഠഃ	,,	,,
കമ്മകരഃ	,,	18
കമ്മകാരഃ	,,	,,
ക്ഷുധിതഃ	,,	19
കുക്ഷിംഭരിഃ	,,	20
ക്ഷീബഃ	213	22
കാമുകഃ	,,	,,
കമിതാ	,,	,,
കാമ്യഃ	,,	23
കാമയിതാ	,,	,,
കമനഃ	,,	,,
കാമനഃ	,,	,,
കാതരഃ	,,	25
ക്ഷിപ്നുഃ	214	28
ക്ഷന്താ	,,	29
ക്ഷമിതാ	,,	,,
ക്ഷമീ	,,	,,
ക്രോധനഃ	,,	30
കോപീ	,,	,,
കദ്വടഃ	215	35
കുവാടഃ	,,	,,
കുചരഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കീലിതഃ	216	40
കാന്ദിശീകഃ	,,	,,
ക്ഷാരിതഃ	,,	41
കശ്യഃ	,,	42
കശാഘ്നഃ	,,	,,
കണ്ഠേജപഃ	217	45
ക്രൂരഃ	,,	,,
കണ്ഠേഃ	,,	46
കൃപണഃ	,,	,,
ക്ഷുദ്രഃ	,,	,,
കീംപചാനഃ	,,	,,
കാന്തം	218	50
കപൂയഃ	,,	52
കുത്സിതഃ	,,	,,
കച്ചുരം	219	53
കഞ്ചരഃ	,,	57
ക്ഷുല്ലകം	,,	59
കൃശം	,,	,,
കണഃ	220	60
കണീയഃ	,,	,,
കുഞ്ചിതം	221	69
കുടിലം	,,	,,
കൂടസ്ഥഃ	222	72
കമ്പനം	,,	,,
കംപ്രം	,,	,,
കക്ശം	,,	74
കഠിനം	,,	,,
ക്രൂരം	,,	,,
കഠോരം	,,	,,
കോമളം	,,	76
കഫിലം	224	83
ക്ഷിപ്യഃ	,,	85
കാചിതം	,,	87
ക്ഷ്ണുതം	225	89
കഥിതം	226	93
ക്ഷാന്തം	,,	95

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ലിഷ്ടഃ	226	96
ക്ലിശിതഃ	,,	,,
ക്ലൃത്തം	227	101
ക്ലിന്നം	228	103
ക്ഷേപിഷ്ണുഃ	,,	109
ക്ഷോഭിഷ്ണുഃ	,,	,,
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
കർമ്മ	229	1
ക്രിയാ	,,	,,
കാര്യദാനം	230	3
കാർമ്മണം	231	4
ക്ഷയഃ	,,	7
ക്ഷിയം	,,	,,
കാന്തിഃ	232	8
കൂണഃ	,,	,,
ക്ലമഥഃ	,,	10
ക്ലമഃ	,,	,,
ക്ഷിപാ	,,	11
ക്ഷേപണം	,,	,,
ക്ലേശഃ	236	29
കരീഷം	239	43
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
കളങ്കഃ	240	4
കഃ	241	5
കം	,,	,,
കരകഃ	,,	6
കിഷ്ടുഃ	,,	7
കോശാതകീ	,,	8
കൌശികഃ	,,	10
ക്ഷുല്ലകഃ	,,	,,
കല്പഃ	242	14
കാളികാ	,,	15
കാരികാ	,,	,,
കണ്ഡികാ	,,	,,
കൌക്കുടികഃ	243	17

പദം	പേജ്	പദ്യം
കടകഃ	243	18
കണ്ടകഃ	,,	,,
കാചഃ	246	29
കുഞ്ജഃ	247	32
ക്ഷേത്രജ്ഞഃ	,,	34
കരടഃ	,,	35
കടഃ	,,	,,
കട്ടഃ	248	37
കൂടം	,,	38
കോടീ	,,	39
കഷ്ടം	249	41
കോഷ്ണുഃ	,,	42
കാഷ്ഠാ	,,	,,
കനിഷ്ഠഃ	,,	43
ക്ഷേപഡാ	250	44
കാണ്ഡഃ	,,	45
കണഃ	,,	47
ക്ഷണഃ	251	49
കരേണുഃ	252	54
കരണം	,,	56
കേതുഃ	254	62
ക്ഷത്താ	,,	64
കൃതാന്തഃ	255	66
ക്ഷിതിഃ	256	72
കളധൌതം	257	78
കൃതം	,,	,,
കർകടഃ	261	93
കാമിനീ	265	114
കേതനം	,,	115
കൌലീനം	266	118
കൌപീനം	267	123
ക്രന്ദനം	,,	125
കലാപഃ	268	130
കശിപു	269	132
കല്പപീ	,,	133

പദം	പേജ്	പദ്യം
കംബുഃ	270	136
കംഭഃ	,,	137
കുസ്തുംഭം	,,	139
കാമഃ	,,	141
ക്ഷമാ	272	146
ക്ഷമം	,,	,,
ക്ഷയഃ	273	149
കഷായഃ	274	156
ക്രിയാ	275	160
കക്ഷ്യാ	,,	161
കൃത്യാ	,,	162
കല്പ്യഃ	276	163
കിംശാരുഃ	,,	166
കരഃ	277	167
കന്താരം	278	175
കരീരഃ	279	177
ക്ഷുദ്രാ	,,	180
ക്ഷുദ്രം	280	181
കളത്രം	,,	182
ക്ഷേത്രം	,,	183
ക്ഷീരം	281	185
ക്രൂരഃ	283	194
കാലഃ	,,	197
കലിഃ	,,	,,
കമലഃ	284	198
കംബളഃ	,,	,,
കീലഃ	,,	201
കലാ	,,	,,
കീലാലം	285	203
കുലം	,,	206
കേവലം	286	207
കുശലം	,,	,,
കരാളഃ	,,	208
ക്ലീബം	288	217
കീനാശഃ	,,	219

പദം	പേജ്	പദ്യം
കുശം	288	219
കക്ഷഃ	289	221
കക്ഷഃ	,,	223
കർഷുഃ	290	226
കർഷുഃ	,,	,,
കിൽബിഷം	,,	227
കനീയാൻ	292	238

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

കു	294	2
കും	296	11
കിം	297	12
കില	,,	16

അവ്യയവർഗ്ഗം

കിമുത	298	2
കദാചിൽ	299	4
കിമുത	,,	5
കിം	,,	,,
കിമു	,,	,,
കിഞ്ചിൽ	,,	8
കാമം	300	13
കച്ചിൽ	301	14

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

കകുപ്	304	3
കൃതി	,,	4
കാരണാ	,,	,,
കാരിഃ	,,	,,
ക്രിയാ	,,	,,
കാരിഷഗന്ധ്യാ	305	5
കരഭോരുഃ	,,	,,
കണികാ	306	8
കാകിണീ	,,	9
കന്ഥാ	,,	,,
കരഃ	307	12
കണ്ടഃ	,,	,,
കേശഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കൃഷ്ണവർത്മാ	307	13
കിശോരഃ	,,	,,
കുടംഗകഃ	309	17
കോട്ടഃ	,,	18
കുരണ്ഡഃ	,,	,,
കിണഃ	,,	,,
കാസമർദ്ദഃ	,,	19
കുന്ദഃ	,,	,,
കുണപഃ	,,	20
ക്ഷുരഃ	,,	,,
ക്ഷത്രിയഃ	,,	,,
കേദരഃ	,,	,,
ക്ഷുരപ്രഃ	,,	,,
കുല്മാഷഃ	310	21
കടാഹഃ	,,	,,
കുലം	311	25
കോപജ്ഞം	,,	26
കോപക്രമം	,,	,,
കണ്ടകഃ	314	32
കപ്പടം	,,	33
കുശും	315	34
ക്ഷേപളിതം	,,	,,
ക്ഷേമം	,,	,,
കുട്ടിമം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
കവിയം	315	35
കന്ദം	,,	,,
കാപ്പാസം	,,	,,
കേകയഃ	,,	37
കേകയീ	,,	,,
കക്കന്ധുഃ	316	38
കടീ	,,	,,
കട്ടീ	,,	,,
കൂഡ്യുഷ്ടായം	317	40
കൂഡ്യുഷ്ടായ	,,	,,
കുവലഃ	,,	42
കുവലീ	317	,,
കുവലം	,,	,,
കുക്കുടമയൂഷ്ണൗ	318	,,
ക്രിയായോഗം	319	44
കുത്താ	,,	45
കർത്രീ	,,	,,
കർതൃ	,,	,,
കുത്ത്വഃ	,,	,,
കുത്ത്വാ	,,	,,
കുത്ത്വാ	,,	,,
കൌസുംഭഃ	,,	,,
കൌസുഭീ	,,	,,
കൌസുംഭം	,,	,,
കതി	,,	46

ഖ

സപ്തവർഗ്ഗം		
ഖഗേശ്വരഃ	11	30
ഖണ്ഡപരശുഃ	,,	32
വ്യോമവർഗ്ഗം		
ഖം	20	1
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ഖണ്ഡം	23	16
ഖദ്യോതഃ	25	33
ഖരം	26	38
നാട്യവർഗ്ഗം		
ഖേലാ	51	33
വാരിവർഗ്ഗം		
ഖാതം	61	28
ഖേയം	,,	30
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഖിലം	66	6
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഖനിഃ	75	7

പദം	പേജ്	പദ്യം
കാഷധിവർഗ്ഗം		
ഖദിരഃ	84	32
ഖരമഞ്ജരീ	90	71
ഖരാശ്വാ	94	94
ഖരപുഷ്പാ	98	122
ഖദിരാ	99	124
ഖപുരഃ	103	151
ഖജ്ജുരഃ	,,	152
ഖജ്ജൂരീ	,,	,,
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഖഡ്ഗഃ	104	5
ഖഡ്ഗീ	,,	,,
ഖഞ്ജരീടഃ	106	16
ഖഞ്ജനഃ	,,	,,
ഖദ്യോതഃ	109	30
ഖഗഃ	,,	33
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഖഡ്വഃ	120	46
ഖരണാഃ	,,	,,
ഖരണസഃ	,,	,,
ഖുരണാഃ	121	47
ഖുരണസഃ	,,	,,
ഖലതിഃ	,,	48
ഖോഡഃ	,,	49
ഖഞ്ജഃ	,,	,,
ഖർജ്ജൂഃ	122	54
ഖട്വാ	138	139
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഖലീനഃ	160	49
ഖുരഃ	,,	,,
ഖഗഃ	169	86
ഖഡ്ഗഃ	,,	89

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഖരീവാപഃ	178	11
ഖരീകഃ	,,	,,
ഖനിത്രം	,,	13
ഖലേദാരുഃ	179	15
ഖജാകാ	183	34
ഖണ്ഡയികാരഃ	185	44
ഖരാഃ	192	78
ഖാരീ	194	89
ഖജ്ജുരം	196	97
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഖലപൂഃ	211	16
ഖലഃ	217	45
ഖേടഃ	218	52
ഖവ്വഃ	221	68
ഖ്യാതഗന്ധഃ	225	91
ഖാദിതം	228	108
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഖ്യാതിഃ	232	9
ഖലിനീ	239	42
ഖല്യാ	,,	,,
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഖം	243	19
ഖഗഃ	244	20
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഖലു	297	16
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഖലിനീ	304	4
ഖടഃ	309	17
ഖം	310	22

ഗ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമ്രാജ്യവർഗ്ഗം		
ഗീർവ്വാണാഃ	6	4
ഗണദേവതാഃ	,,	5
ഗന്ധർവ്വഃ	7	6
ഹവ്യവാഹഃ	,,	,,
ഗൌതമഃ	8	11
ഗോവിന്ദഃ	,,	15
ഗരുഡധ്വജഃ	,,	,,
ഗദഃ	11	30
ഗരുത്മാൻ	,,	,,
ഗരുഡഃ	,,	,,
ഗിരീശഃ	,,	32
ഗിരിശഃ	,,	,,
ഗംഗാധരഃ	,,	35
ഗജാരിഃ	,,	36
ഗരിമാ	12	38
ഗൌരീ	13	39
ഗിരിജാ	,,	41
ഗണാധിപഃ	,,	42
ഗജാനനഃ	,,	,,
ഗ്രഹഃ	14	43
ഗോത്രഭിൽ	,,	47
ഗന്ധർവ്വഃ	16	58
ഗന്ധവഹഃ	18	68
ഗന്ധവാഹഃ	,,	,,
ഗാഢം	,,	73
ഹവ്യകേശവരഃ	19	75
വ്യോമവർഗ്ഗം		
ഗഗനം	20	1
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ഗജ്ജിതം	22	8
ഗ്ലൌഃ	,,	14
ഗീഷ്പതിഃ	24	24
ഗ്ലൌഃ	,,	,,
ഗ്രഹപതിഃ	25	31
ഗരുഡാഗ്രജഃ	26	34
ഗദസ്ഥിഃ	,,	35
കാലവർഗ്ഗം		
ഗോസർഗ്ഗഃ	27	3
ഗണരാത്രം	28	6
ഗ്രഹഃ	,,	10
ഗ്രീഷ്മഃ	30	20
ധീവർഗ്ഗം		
ഗന്ധഃ	35	9
ഗോചരഃ	,,	10
ഗൌരഃ	36	15
ഗൌരഃ	,,	16
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ഗീഃ	38	1
ഗഹ്നം	40	13
ഗ്രാമ്യം	42	19
ഗ്രസ്നം	,,	20
ഗീതം	43	27
ഗാനം	,,	,,
നാട്യവർഗ്ഗം		
ഗവ്യഃ	48	22
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ഗത്തഃ	52	2
ഗോനസഃ	,,	4
ഗ്ലൌപാൽ	53	7
ഗോകർണ്ണഃ	,,	9
ഗരളം	54	11
വാരിവർഗ്ഗം		
ഗ്രണവൃക്ഷകഃ	57	12
ഗഭീരം	58	16
ഗംഭീരം	,,	,,
ഗന്ധകഃ	59	18

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗ്രാഹഃ	60	22
ഗണ്ഡൂപദഃ	,,	23
ഗോധികാ	,,	,,
ഗണ്ഡൂപദീ	,,	25
ഗംഗാ	61	32
ഭ്രുവർഗ്ഗം		
ഗോത്രാ	66	3
ഗഹ്വരീ	,,	4
ഗൌഃ	,,	,,
ഗോക്ഷം	68	14
ഗോസ്ഥാനകം	,,	,,
ഗൌക്ഷീനം	,,	,,
ഗവ്യൂതിഃ	69	19
ഗഞ്ജാ	,,	20
പുരവർഗ്ഗം		
ഗൃഹം	70	4
ഗേഹം	,,	,,
ഗൃഹാഃ	,,	5
ഗഞ്ജാ	71	9
ഗർഭാഗാരം	,,	10
ഗവാക്ഷഃ	,,	11
ഗൃഹാവഗൃഹണീ	72	15
ഗോപാനസീ	,,	17
ഗോപുരം	73	18
ഗ്രാമഃ	,,	21
ഗ്രാമാന്തഃ	,,	22
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഗോത്രഃ	74	1
ഗിരിഃ	,,	,,
ഗ്രാവാ	,,	,,
ഗന്ധമാദനം	,,	3
ഗ്രാവാ	,,	4
ഗുഹാ	75	6
ഗഹ്വരം	,,	,,
ഗന്ധശൈലഃ	,,	,,
ഉശീരികം	,,	8

പദം	പേജ്	പദ്യം
വനവർഗ്ഗം		
ഗഹനം	75	1
ഗുഹാരാമഃ	,,	,,
ഗുൽമഃ	77	9
ഗുൽമിനീ	,,	,,
ഗുച്ഛകഃ	78	16
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
ഗ്രാഹീ	79	3
ഗുഡപുഷ്പഃ	80	10
ഗുഡഫലഃ	81	11
ഗാലവഃ	,,	15
ഗുൽഗുലുഃ	,,	16
ഗംഭാരീ	82	18
ഗ്രന്ഥിലഃ	,,	20
ഗോലീഢഃ	,,	22
ഗർഭഭാണ്ഡഃ	83	25
ഗായത്രീ	84	32
ഗന്ധവ്വഹസ്തകഃ	,,	,,
ഗോവിന്ദിനീ	85	38
ഗുന്ദ്രഃ	,,	,,
ഗന്ധഫലീ	86	46
ഗണികാരികാ	87	48
ഗിരിമല്ലികാ	,,	49
ഗരാ	,,	51
ഗരീ	,,	,,
ഗണികാ	,,	54
ഗ്രന്ഥിലഃ	88	59
ഗണത്രുപഃ	89	63
ഗുളൂചീ	90	65
ഗോകർണ്ണീ	,,	66
ഗുഹാ	91	75
ഗ്രാമീണാ	,,	77
ഗുഞ്ജാ	92	80
ഗോക്ഷുരകഃ	,,	81
ഗോകണ്ടകഃ	,,	,,
ഗോലോമീ	,,	85

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗിരികണ്ണികാ	93	86
ഗുഡാ	,,	88
ഗോസുനീ	,,	90
ഗോപീ	94	94
ഗന്ധനാകുലീ	,,	97
ഗംഗേരുകീ	95	99
ഗോധാപടീ	,,	101
ഗോജിഹ്വാ	,,	102
ഗന്ധകുടീ	96	105
ഗജഭക്ഷ്യാ	,,	106
ഗന്ധിനീ	,,	,,
ഗണഹാസകഃ	97	111
ഗോപുരം	,,	114
ഗോനദ്ദം	,,	,,
ഗ്രന്ഥിപർണ്ണം	,,	115
ഗന്ധകാളീ	99	124
ഗുഞ്ജനഃ	100	131
ഗുഷ്ടിഃ	,,	133
ഗന്ധമൂലീ	101	136
ഗവാക്ഷീ	,,	139
ഗോമുംബാ	,,	,,
ഗണ്ഡീരഃ	,,	,,
ഗണ്ഡാലീ	,,	141
ഗോലോമീ	,,	,,
ഗുരുഃ	102	142
ഗ്രന്ഥിഃ	,,	144
ഗുരുഃ	,,	,,
ഗമ്മൽ	103	148
ഗുവാകഃ	,,	151

മൃഗവർഗ്ഗം

ഗണ്ഡകഃ	104	5
ഗോമായുഃ	,,	6
ഗൌഡേരഃ	,,	7
ഗൌഡാരഃ	,,	,,
ഗൌഡേയഃ	,,	,,
ഗോധികാത്മജഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗോകർണ്ണഃ	105	11
ഗന്ധവ്വഃ	106	12
ഗവയഃ	,,	,,
ഗിരികാ	,,	13
ഗുഹഗോധികാ	,,	,,
ഗുല്ഫഃ	108	23
ഗന്ധോളീ	109	29
ഗരുന്മന്തഃ	110	35
ഗരുൽ	,,	37
ഗണഃ	111	41
ഗുഹ്യകാഃ	,,	45

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

ഗൌരീ	113	8
ഗണികാ	115	19
ഗുർവ്വിണീ	116	22
ഗർഭിണീ	,,	,,
ഗാണിക്യം	,,	,,
ഗാർഭിണം	,,	,,
ഗോളകഃ	118	36
ഗർഭാശയഃ	119	38
ഗർഭഃ	,,	39
ഗന്ധുലഃ	121	48
ഗന്ധുലഃ	,,	50
ഗദഃ	,,	51
ഗ്രഹണീരുക്	122	55
ഗ്ലാനഃ	123	59
ഗ്ലാസ്നുഃ	,,	,,
ഗോത്രം	124	66
ഗുൽമഃ	125	67
ഗുഹ്യം	,,	69
ഗാത്രം	,,	72
ഗുൽഫൌ	126	73
ഗുദം	,,	75
ഗോകർണ്ണഃ	128	85
ഗളഃ	129	89
ഗ്രീവാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗന്ധവഹം	129	91
ഗണ്ഡഃ	,,	92
ഗോധിഃ	130	93
ഗ്രൈവേയകം	132	105
ഗ്രച്ഛഃ	,,	107
ഗ്രച്ഛാഃ	,,	,,
ഗോസ്തനഃ	,,	,,
ഗന്ധസാരഃ	137	132
ഗോശീർഷം	,,	133
ഗാത്രാനുലേപനീ	,,	135
ഗർകം	138	136
ഗണ്ഡുകഃ	,,	140
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഗോത്രം	139	1
ഗൃഹീ	,,	3
ഗ്രഹഃ	140	9
ഗോഷ്ഠീ	142	17
ഗാർഹപത്യഃ	143	21
ഗവേഷണാ	146	34
ഗൃഹാഗതഃ	,,	36
ഗാർഹേയഃ	,,	39
ഗ്രാമ്യധർമ്മഃ	151	60
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഗോപഃ	152	7
ഗുഡപുരുഷഃ	153	13
ഗണകഃ	154	14
ഗൃഹപതിഃ	,,	15
ഗജഃ	157	34
ഗർജ്ജിതഃ	158	36
ഗർജതാ	,,	,,
ഗണ്ഡഃ	,,	37
ഗാത്രം	,,	40
ഗജബന്ധനീ	159	43
ഗന്ധവ്വഃ	,,	44
ഗന്ധ്രീ	161	52

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗുത്മഃ	167	81
ഗണഃ	,,	,,
ഗാണ്ഡീവഃ	169	84
ഗാണ്ഡിവഃ	,,	,,
ഗോധേ	,,	,,
ഗ്രണഃ	,,	85
ഗമനം	171	95
ഗമഃ	,,	,,
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഗോദാരണം	178	14
ഗോധൂമഃ	179	18
ഗവേധുഃ	181	25
ഗവേധുകാ	,,	,,
ഗ്രണഃ	,,	28
ഗളന്തികാ	182	31
ഗവ്യം	186	51
ഗോഘിട്	,,	,,
ഗോമയം	,,	,,
ഗോരസഃ	187	53
ഗ്രാസഃ	,,	55
ഗോപഃ	188	58
ഗോപാലഃ	,,	,,
ഗോസംഖ്യഃ	,,	,,
ഗോധുക്	,,	,,
ഗവീശ്വരഃ	,,	,,
ഗോമാൻ	,,	59
ഗോമീ	,,	,,
ഗോകുലം	,,	,,
ഗോധനം	,,	,,
ഗവീനം	,,	,,
ഗൌഃ	,,	60
ഗവ്യാ	,,	61
ഗോത്രാ	,,	,,
ഗോപതിഃ	189	63
ഗളകംബളഃ	,,	,,
ഗൌഃ	,,	67

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗർഗ്ഗരീ	191	75
ഗർഭഃ	192	78
ഗൃഞ്ജഃ	194	86
ഗാരുന്മതം	195	92
ഗാംഗേയം	196	95
ഗവലം	197	100
ഗിരിജാമലം	,,	,,
ഗന്ധാശ്മം	,,	102
ഗന്ധികഃ	,,	,,
ഗൈരേയം	,,	104
ഗിരിജം	,,	,,
ഗന്ധരസഃ	,,	105
ഗോപരസഃ	,,	,,
ഗോളഃ	198	109
ഗ്രന്ഥികം	,,	111
ഗോലോമീ	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

ഗ്രാമരക്ഷഃ	201	9
ഗോപ്യകഃ	202	17
ഗ്രാമസൂകരഃ	203	23
ഗ്രണഃ	204	27
ഗന്ധോത്തമാ	206	40
ശ്ലഥഃ	207	45

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ഗുഹ്യകഃ	211	15
ഗുഹ്യഃ	212	21
ഗർഭനഃ	,,	,,
ഗ്രഹയാലുഃ	213	26
ഗ്രഹീതാ	,,	,,
ഗഷ്ടിവാടീ	215	35
ഗഷ്ടിഃ	218	52
ഗണനീയം	220	62
ഗണേയം	,,	,,
ഗണിതം	,,	,,
ഗഹനം	224	83
ഗൂഢിതം	,,	84

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗുണിതം	224	86
ഗുഡം	,,	87
ഗുപ്തം	,,	,,
ഗുണ്ഡിതം	,,	,,
ഗമ്യം	225	90
ഗുനം	226	94
ഗളിതം	227	102
ഗവേഷിതം	228	103
ഗോപായിതം	,,	104
ഗുപ്തം	,,	,,
ഗീർണ്ണം	,,	108
ഗിളിതം	,,	,,
ഗ്രസ്തം	,,	109
ഗ്ലസ്തം	,,	,,
ഗരിഷ്ഠഃ	,,	110
ഗുരു	229	111

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ഗ്രഹഃ	232	8
ഗ്രാഹഃ	,,	,,
ഗീർണ്ണിഃ	,,	11
ഗിരിഃ	,,	,,
ഗുരണം	,,	,,
ഗല്യം	239	42
ഗ്രാമതാ	,,	,,

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

ഗൈരികം	242	12
ഗൌഃ	245	26
ഗുഡഃ	249	43
ഗണഃ	250	47
ഗ്രണഃ	251	48
ഗ്രാമണീഃ	,,	51
ഗരുത്മാൻ	253	59
ഗുപ്തിഃ	257	76
ഗോവിന്ദഃ	261	93
ഗോഷ്ടഃ	,,	95

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗ്രാവാ	264	107
ഗന്ധനം	266	116
ഗോപഃ	268	131
ഗ്രംഥഃ	269	135
ഗന്ധവ്വഃ	270	136
ഗഃ	,,	138
ഗ്രണഗ്രാമഃ	271	144
ഗ്രാമഃ	,,	,,
ഗ്രൽമഃ	272	145
ഗ്രഹ്യം	274	157
ഗാംഗേയം	275	159
ഗ്രഃ	276	165
ഗോത്രം	280	184
ഗോപുരം	281	186
ഗഹ്വരം	,,	,,
ഗൈരഃ	282	192
ഗ്രഹഃ	293	239
ഗ്രഹാഃ	,,	241

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവശ്യം

ഗ്രാമതാ	304	4
ഗോത്രാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗതി	304	4
ഗ്ലാനിഃ	,,	,,
ഗണ്ഡൂഷാ	306	10
ഗുഡ്രൂസീ	,,	,,
ഗണ്ഡം	307	12
ഗണഃ	,,	14
ഗരഃ	308	15
ഗോണ്ഡഃ	309	18
ഗഡുഃ	,,	,,
ഗോലഃ	,,	20
ഗമനം	310	24
ഗോത്രം	311	27
ഗ്രഹസ്ഥൂണം	313	30
ഗദ്യം	314	31
ഗോശാലം	317	40
ഗോശാലാ	,,	,,
ഗ്രുകുലം	318	42
ഗ്രണയോഗം	319	44
ഗന്ധവാൻ	,,	,,
ഗന്ധവതീ	,,	,,
ഗന്ധവത്	,,	,,

ഘ

ദിഗാദ്യം

ഘനഃ	21	7
ഘൃണിഃ	26	35
ഘൃഷ്ടിഃ	,,	,,

കാലവർഗ്ഗം

ഘസ്രഃ	27	2

ധീവർഗ്ഗം

ഘ്രാണതർപ്പണഃ	36	13

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

ഘോഷണാ	40	12

നാട്യവർഗ്ഗം

ഘനം	44	4
ഘനം	46	9
ഘൃണാ	48	18
ഘോരം	,,	20
ഘമ്മഃ	51	34

വാരിവർഗ്ഗം

ഘനരസഃ	56	5
ഘനരസം	,,	,,

ഭൂവർഗ്ഗം

ഘണ്ടാപഥഃ	69	19

പദം	പേജ്	പദ്യം
പുരുഷവർഗ്ഗം		
ശ്ലോഷ്ടഃ	73	22
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ശ്ലോണ്ടാ	82	19
ശ്ലണ്ടാപാടലിഃ	,,	22
ശ്ലണ്ടാരവാ	93	89
ശ്ലോഷ്കകഃ	95	100
ശ്ലാസഃ	103	150
ശ്ലോണ്ടാ	,,	151
മൃഗവർഗ്ഗം		
ശ്ലഷ്ടിഃ	104	3
ശ്ലോണീ	,,	,,
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ശ്ലുടികേ	126	73
ശ്ലാടാ	129	90
ശ്ലാണഃ	,,	91
ശ്ലോണാ	,,	,,
ശ്ലഥസാരഃ	137	132
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ശ്ലോടകഃ	159	43
ശ്ലഥഃ	170	91
ശ്ലാണ്ഡികാഃ	171	97
ശ്ലടാ	173	107
ശ്ലാതഃ	174	115

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ശ്ലടഃ	182	32
ശ്ലുതം	187	52
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ശ്ലടീയന്ത്രം	204	27
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ശ്ലസ്മരഃ	212	19
ശ്ലുണ്ണിതഃ	214	30
ശ്ലാതുകഃ	217	45
ശ്ലനം	220	64
ശ്ലാണം	225	88
ശ്ലാതം	,,	,,
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ശ്ലുണാ	237	32
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ശ്ലുണാ	252	53
ശ്ലുതം	257	77
ശ്ലനാശ്ലനഃ	265	111
ശ്ലനഃ	,,	112
ശ്ലമ്മഃ	272	145
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ശ്ലടഃ	307	14
ശ്ലുണഃ	309	18
ശ്ലടഃ	319	46

ച

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമ്പ്രവർഗ്ഗം		
ചതുരാനനഃ	8	12
ചക്രപാണിഃ	,,	16
ചതുരങ്ഗജഃ	,,	,,
ചൂതം	10	25
ചന്ദ്രശേഖരഃ	11	32
ചണ്ഡികാ	13	40
ചാമുണ്ഡാ	,,	41
ചച്ചികാ	13	41
ചാമുണ്ഡാ	14	45
ചച്ചികാ	,,	,,
ചമ്മുണ്ഡാ	,,	,,
ചിത്രഭാനുഃ	16	61
ചപലം	18	72
ചൈത്രരഥം	19	77
ചക്ഷുഃ	20	79

പടം	പേജ്	പദ്യം
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ചക്രവാളം	21	6
ചഞ്ചലാ	22	9
ചപലാ	,,	,,
ചന്ദ്രമാഃ	,,	13
ചന്ദ്രഃ	,,	,,
ചന്ദ്രികാ	23	16
ചിഹ്നം	,,	17
ചിത്രശിഖണ്ഡിജഃ	24	24
ചിത്രശിഖണ്ഡിനഃ	25	27
ചിത്രഭാനുഃ	,,	30
കാലവർഗ്ഗം		
ചൈത്രഃ	30	17
ചൈത്രികഃ	,,	,,
ചേതനഃ	33	33
ധീവർഗ്ഗം		
ചിത്തം	33	1
ചേതഃ	,,	,,
ചിൽ	34	2
ചേതനാ	,,	,,
ചിത്താഭോഗഃ	,,	3
ചച്ചാ	,,	,,
ചിത്രഃ	37	19
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ചാട്ടഃ	41	17
ചട്ടഃ	,,	,,
നാട്യവർഗ്ഗം		
ചിത്രം	48	19
ചിത്തസമുന്നതിഃ	,,	22
ചിത്രോല്ലേകഃ	,,	,,
ചിത്തവിഭ്രമഃ	49	27
ചിന്താ	50	29
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ചക്രീ	53	7
ചക്ഷുഃശ്രവാഃ	,,	,,

പടം	പേജ്	പദ്യം
വാരിവർഗ്ഗം		
ചക്രാണി	56	7
ചിളിചിമഃ	59	19
ചന്ദ്രഭാഗാ	62	36
ദ്രുവർഗ്ഗം		
ചതുഷ്പഥം	69	18
പുരവർഗ്ഗം		
ചയഃ	69	3
ചൈത്യം	70	8
ചന്ദ്രശാലാ	71	10
ചത്വരം	72	15
ശൈലവർഗ്ഗം		
ചക്രവാളഃ	74	1
ചരമക്ഷ്മാഭൃൽ	,,	2
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
ചലദലഃ	79	3
ചമരികഃ	80	5
ചതുരംഗുലഃ	,,	6
ചിത്രകൂൽ	,,	9
ചൂതഃ	81	16
ചിഞ്ചാ	83	26
ചമ്മീ	,,	28
ചിരിവിലചഃ	84	30
ചിത്രകഃ	,,	33
ചഞ്ചുഃ	,,	34
ചേതകീ	85	42
ചാന്വേയഃ	86	46
ചമ്പകഃ	,,	,,
ചാന്വേയഃ	,,	47
ചണ്ഡാതഃ	88	59
ചിത്രകഃ	89	62
ചക്രാംഗീ	90	68
ചിത്രാ	,,	70
ചിത്രപണ്ണീ	91	75

പദം	പേജ്	പദ്യം
ചപലാ	92	79
ചവ്യം	,,	80
ചവികാ	,,	,,
ചിത്രതണ്ഡുലാ	93	88
ചന്ദ്രബാലാ	96	107
ചോരപുഷ്പീ	,,	109
ചണ്ഡാ	97	111
ചക്രകാരകം	,,	,,
ചോചം	98	117
ചാണ്ഡേരീ	99	123
ചുക്രികാ	,,	,,
ചുക്രഃ	,,	,,
ചമ്മകഷാ	,,	126
ചാരടീ	,,	128
ചന്ദ്രഃ	100	129
ചക്രമർദ്ദകഃ	,,	,,
ചക്രവത്തിനീ	101	136
ചിത്രാ	,,	139
ചൂഡാലാ	102	142
ചക്രലാ	,,	,,

മൃഗവർഗ്ഗം

ചിത്രകായഃ	104	2
ചീനഃ	105	10
ചമൂരുഃ	,,	,,
ചമരഃ	,,	11
ചാഷഃ	107	17
ചാതകഃ	,,	18
ചരണായുധഃ	,,	,,
ചടകഃ	,,	19
ചടകാ	,,	,,
ചാടകൈരഃ	,,	,,
ചടകാ	,,	,,
ചിരഞ്ജീവീ	,,	22
ചില്ലഃ	108	23
ചക്രഃ	,,	24
ചക്രവാകഃ	,,	,,

പദം	പേജ	പദ്യം
ചക്രാംഗാഃ	108	25
ചീരകാ	109	29
ചീരീ	,,	,,
ചന്ദ്രകഃ	,,	32
ചൂഡാ	,,	33
ചകോരകഃ	110	36
ചഞ്ചുഃ	,,	38
ചയഃ	111	41

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

ചിരണ്ടീ	113	9
ചണ്ഡഃ	119	39
ചികിത്സാ	121	50
ചികിത്സകഃ	123	58
ചുല്ലഃ	,,	61
ചില്ലഃ	,,	,,
ചരണഃ	126	73
ചുചുകം	127	79
ചപേടഃ	128	86
ചിബുകം	129	92
ചക്ഷുഃ	130	94
ചികുരഃ	,,	97
ചൂർണ്ണകന്തളാഃ	,,	,,
ചൂഡാ	131	99
ചൂഡാമണിഃ	132	104
ചേലം	134	117
ചോളഃ	135	119
ചണ്ഡാതകം	,,	120
ചച്ചാ	,,	123
ചാച്ചിക്യം	,,	,,
ചിത്രകം	136	124
ചന്ദ്രസംജ്ഞഃ	137	132
ചന്ദനഃ	,,	,,
ചൂർണ്ണാനി	,,	135

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ചാതുർവ്വർണ്ണ്യം	139	2

പദം	പേജ്	പദ്യം
ചാവ്വാകഃ	140	8
ചതപരം	143	20
ചഷാലഃ	,,	,,
ചരുഃ	144	24
ചയ്യം	146	37
ചമ്മ	149	50
ചതുവ്വഗ്ഗഃ	151	61
ചതുഷ്ടയം	,,	,,
ക്ഷത്രിയവഗ്ഗം		
ചക്രവത്തി	151	2
ചരഃ	153	13
ചാരഃ	,,	,,
ചാമരം	157	31
ചൂളികാ	158	38
ചക്രം	162	56
ചമ്മീ	165	71
ചമൂഃ	166	78
ചക്രം	,,	,,
ചാപഃ	167	83
ചതുരാസഃ	169	89
ചമ്മ	170	90
ചലിതം	171	96
ചാക്രികഃ	,,	97
ചൂണ്ണഃ	172	99
ചിതം	175	117
ചിത്യം	,,	,,
ചിതിഃ	,,	,,
വൈശ്യവഗ്ഗം		
ചണകഃ	179	19
ചാലനീ	181	26
ചുല്ലിഃ	182	29
ചുക്രം	183	36
ചിക്കണം	185	47
ചിപിടകഃ	186	48
ചതുരായണീ	190	69

പദം	പേജ്	പദ്യം
ചിരസൂതം	190	71
ചക്രീവന്തഃ	192	78
ചമീകരം	196	95
ചപലഃ	197	100
ചക്ഷുഷ്യാ	,,	103
ചടകാശിരഃ	198	111
ശൂദ്രവഗ്ഗം		
ചണ്ഡാലഃ	200	4
ചിത്രകരഃ	,,	7
ചമ്മകാരഃ	,,	,,
ചാരണാഃ	201	12
ചേടകഃ	202	17
ചതുരഃ	,,	19
ചണ്ഡാലഃ	,,	,,
ചാണ്ഡാലഃ	,,	20
ചോരഃ	203	24
ചൌരികാ	,,	25
ചൌര്യം	,,	,,
ചാണ്ഡാലികാ	205	32
ചാണ്ഡാലവല്ലകീ	,,	,,
ചമ്മപ്രസേവികാ	,,	33
ചമ്മപ്രസേവകഃ	,,	,,
ചമ്മപ്രഭേദികാ	,,	35
ചമ്മഭേദികാ	,,	,,
ചഷകഃ	207	43
വിശേഷ്യനിഘ്നവഗ്ഗം		
ചിരക്രിയഃ	211	16
ചണ്ഡഃ	214	30
ചപലഃ	217	44
ചികുരഃ	,,	,,
ചാരു	218	50
ചരിഷ്ണു	222	72
ചരം	,,	,,
ചരാചരം	,,	,,
ചലനം	,,	,,
ചലം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ചലാചലം	222	72
ചഞ്ചലം	,,	73
ചിരന്തനഃ	,,	75
ചരമം	223	79
ചലിതഃ	224	85
ച്യുതം	227	102
ചവ്വിതം	228	108

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ചാരഃ	233	14

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

ചിത്രഭാനുഃ	264	106
ചിത്രം	280	182
ചക്രം	281	185
ചന്ദ്രഃ	,,	186
ചേലം	285	206

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

ച	294	2

അവ്യയവർഗ്ഗം

ചിരായ	298	1
ചിരരാത്രായ	,,	,,
ചിരസ്യ	,,	,,
ചിരം	,,	,,
ചിരേണ	,,	,,
ചിരാൽ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ചിൽ	299	3
ചന	,,	,,
ച	,,	5
ചേൽ	300	12

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

ചതുഷ്കം	304	3
ചോദനാ	,,	4
ചമൂഃ	305	5
ചൂണ്ടി	306	9
ചച്ചുരീ	,,	10
ചമസീ	,,	,,
ചന്ദ്രകാന്തഃ	308	16
ചക്രഃ	309	20
ചമ്മ	310	24
ചതുഷ്കം	311	25
ചതുഷ്പഥം	,,	26
ചോചം	313	30
ചീരം	314	31
ചീവരം	,,	,,
ചരകഃ	,,	33
ചമസം	315	35
ചിക്കസം	,,	,,
ചതുഷ്പദഃ	,,	37

ഛ

ദീഗപവർഗ്ഗം

ഛവിഃ	23	17
ഛായാപുത്രഃ	25	26
ഛായാനാഥഃ	,,	32
ഛവിഃ	26	36

നാട്യവർഗ്ഗം

ഛത്മ	50	30

പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം

ഛിദ്രം	52	2

പുരവർഗ്ഗം

ഛദിഃ	72	16

വനവർഗ്ഗം

ഛദനം	78	14
ഛദഃ	,,	,,

കാഷ്ഠൗഷധിവർഗ്ഗം

ഛിന്നരുഹാ	90	65
ഛത്രം	93	87
ഛത്രകീ	94	94

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഹരഗലാണ്ഡീ	98	119
ഹരത്രഃ	103	149
മൃഗവത്തം		
ഹരഃ	110	37
ഹേകഃ	111	45
ബ്രഹ്മവത്തം		
ഹാന്തസഃ	140	6
ഹാത്രഃ	141	13
ഹന്ദഃ	144	24
ക്ഷത്രിയവത്തം		
ഹന്നഃ	155	22
ഹത്രം	157	32
ഹൂരികം	170	92
ഹലം	173	108
വൈശ്യവത്തം		
ഹത്രം	183	38

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഹാംഗീ	191	76
ഹാംഗഃ	,,	,,
ഹാംഗലകഃ	,,	,,
വിശേഷ്യനിഘ്നവത്തം		
ഹന്നഃ	226	96
ഹാദിതഃ	227	97
ഹിന്നം	,,	101
ഹായം	,,	,,
ഹിതം	,,	,,
സങ്കീർണ്ണവത്തം		
ഛേദനം	231	7
ഹന്ദഃ	234	20
നാനാത്ഥവത്തം		
ഹന്ദഃ	260	90
ഹായം	275	161
ഹന്ദഃ	292	235

ജ

സത്തവത്തം		
ജീവകഃ	7	8
ജിനഃ	,,	9
ജനാർദ്ദനഃ	8	16
ജലശായീ	,,	19
ജടാജൂടഃ	12	37
ജിഷ്ണുഃ	14	47
ജംഭദ്വേഷീ	,,	48
ജയന്തഃ	15	51
ജലനഃ	16	59
ജംതവേദഃ	,,	,,
ജാലഃ	,,	62
ജഗൽപ്രാണഃ	18	69
ജവഃ	,,	71
ദിഗവത്തം		
ജലധരഃ	21	7
ജീമൂതഃ	21	7
ജലമുക്	,,	,,
ജൈവാതൃകഃ	22	14
ജ്യോൽസ്നാ	23	16
ജഡഃ	,,	19
ജീവഃ	24	24
ജഗച്ചക്ഷുഃ	25	32
കാലവത്തം		
ജ്യോൽസ്നീ	27	5
ജ്യൈഷ്ഠഃ	30	18
ജനഃ	33	32
ജന്മ	,,	,,
ജനനം	,,	,,
ജനിഃ	,,	,,
ജന്മീ	,,	,,
ജന്തുഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജന്തുഃ	33	33
ജാതിഃ	,,	,,
ജാതം	,,	,,
ധീവർഗ്ഗം		
ജ്ഞപ്തിഃ	34	2
ജ്ഞാനം	35	8
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ജനശ്രുതിഃ	39	7
ജൂഹുഷ്വാ	40	13
നാടൃവർഗ്ഗം		
ജൃംഭഃ	51	36
ജൃംഭണം	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ജലവ്യാളഃ	53	5
ജിഹ്മഗഃ	,,	8
ജാംഗുലികഃ	54	13
വാരിവർഗ്ഗം		
ജലനിധിഃ	55	2
ജലം	56	3
ജീവനം	,,	,,
ജലനിർഗ്ഗമഃ	,,	7
ജംബാളഃ	57	9
ജലോപ്പപ്ലവാസഃ	,,	10
ജാലം	58	17
ജലജന്തവഃ	59	21
ജള്ളികാ	60	23
ജളൌകസഃ	,,	,,
ജലശുക്തയഃ	,,	24
ജലാശയഃ	,,	26
ജലാധാരഃ	,,	,,
ജഘ്നതനയാ	61	32
ജലനീലീ	63	40
ഭൂവർഗ്ഗം		
ജ്യാ	66	2
ജഗതി	,,	4

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജഗതീ	66	7
ജഗൽ	,,	,,
ജനപദഃ	67	9
ജലപ്രായം	,,	11
പുരവർഗ്ഗം		
ജനാശ്രയഃ	71	11
വനവർഗ്ഗം		
ജടാ	77	11
ജാലകം	78	16
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ജംബ്വൂഃ	79	1
ജംബു	,,	,,
ജാംബവം	,,	,,
ജന്തുഫലഃ	80	4
ജംഭീരഃ	,,	7
ജംഭഃ	,,	,,
ജംഭീരഃ	,,	,,
ജംഭളഃ	,,	,,
ജടീ	81	15
ജീവകഃ	83	26
ജമ്ബുനേഫലാ	86	44
ജയം	87	48
ജയന്തീ	,,	,,
ജയഃ	,,	49
ജീമൂതഃ	,,	51
ജാതിഃ	88	55
ജപാ	,,	58
ജംബീരഃ	89	62
ജീവന്തികാ	,,	64
ജീവന്തികാ	90	65
ജഫാ	,,	68
ജിംഗീ	91	73
ജ്യോൽസ്നീ	95	100
ജാലീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജടാ	97	116
ജടിലാ	,,	,,
ജ്ഞംഗഃ	98	120
ജീവന്തീ	99	124
ജീവനീ	,,	,,
ജീവാ	,,	,,
ജീവനീയാ	,,	,,
ജീവകഃ	,,	125
ജ്യോതിഷ്മതീ	100	132
ജനീ	101	136
ജന്തുകാ	,,	,,
ജനനീ	,,	,,
ജതുകൽ	,,	,,
ജലാശയാ	102	147

മൃഗവർഗ്ഗം

ജംബുകഃ	104	6
ജതുകാ	109	27
ജ്യോതിരംഗണഃ	,,	30
ജീവഞ്ജീവഃ	110	36

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

ജയാ	113	6
ജനീ	,,	9
ജാതാപത്യാ	115	16
ജനകഃ	117	28
ജനയിത്രീ	,,	29
ജനനീ	,,	,,
ജാമാതാ	118	32
ജ്ഞാതിഃ	,,	34
ജ്ഞാതേയാ	,,	35
ജാരഃ	,,	,,
ജ്ഞതീ	119	38
ജായാപതീ	,,	,,
ജരായുഃ	,,	,,
ജരാ	,,	41

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജിനഃ	120	42
ജിഷ്ണുഃ	,,	,,
ജരൻ	,,	,,
ജ്യായാൻ	,,	43
ജഘന്യജഃ	,,	,,
ജായുഃ	121	51
ജചരഃ	122	56
ജംഘാ	126	74
ജാനുഃ	,,	,,
ജഘനാ	,,	76
ജഠരാ	127	78
ജത്രുണീ	,,	80
ജിഹ്മാ	130	93
ജടാ	131	99
ജീർണ്ണവസ്ത്രാ	134	116
ജവനികാ	135	122
ജതു	136	126
ജായകാ	,,	127
ജോംഗകാ	,,	128
ജാതികോശാ	137	134
ജാതിഫലാ	,,	,,

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ജനനാ	139	1
ജ്ഞഃ	140	5
ജൈമിനീയഃ	,,	7
ജ്ഞഃ	144	27
ജപഃ	149	50
ജന്യാഃ	151	61

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ജ്യൌതിഷികഃ	154	14
ജ്ഞാനീ	,,	,,
ജ്ഞാതൃസിദ്ധാന്തഃ	154	15
ജവനഃ	159	45
ജഗരഃ	163	64
ജംഘാലഃ	165	73

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജംഘാകാരികഃ	165	73
ജാംഘികഃ	,,	,,
ജവനഃ	,,	,,
ജവഃ	,,	,,
ജയ്യഃ	,,	74
ജേയഃ	,,	,,
ജൈത്രഃ	,,	,,
ജേതാ	,,	,,
,,	166	77
ജിഷ്ണുഃ	,,	,,
ജിതചരഃ	,,	,,
ജ്യാ	169	85
ജന്യം	172	103
ജയഃ	174	110
ജീവഃ	175	119
ജീവിതകാലഃ	,,	120
ജീവാതുഃ	,,	,,
ജീവനൌഷധം	,,	,,
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ജീവികാ	175	1
ജീവനം	,,	,,
ജീരകഃ	183	37
ജരണഃ	,,	,,
ജതുകം	184	40
ജഡ്ഡിഃ	187	56
ജേമനം	,,	,,
ജമനം	,,	,,
ജരദ്ഗവഃ	188	61
ജാതോക്ഷഃ	,,	62
ജാതരൂപം	196	95
ജാംബൂനദം	,,	96
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ജഘന്യജഃ	199	1
ജാബാലഃ	201	11
ജയാജീവഃ	,,	12
ജീവാന്തകഃ	202	14

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജാലികഃ	202	14
ജാൽമഃ	,,	16
ജനംഗമഃ	,,	19
ജാതുഷം	204	29
ജഗളഃ	207	42
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ജൈവാതൃകഃ	210	6
ജാൽമഃ	211	16
ജിഘത്സുഃ	212	19
ജ്ഞാതാ	214	28
ജാഗൃകഃ	,,	30
ജാഗരിതാ	,,	,,
ജല്പാകഃ	215	34
ജഡഃ	,,	36
ജരായുജഃ	217	48
ജിഹ്മം	221	69
ജംഗമേതരഃ	222	71
ജംഗമം	,,	72
ജഠരം	,,	74
ജഘന്യം	223	79
ജ്ഞപ്യഃ	226	96
ജ്ഞാപിതഃ	,,	,,
ജല്പിതം	228	105
ജശ്രുഃ	,,	109
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ജ്യാനിഃ	232	9
ജീർണ്ണിഃ	,,	,,
ജയനം	233	12
ജയഃ	,,	,,
ജാഗര്യം	234	19
ജാഗരം	,,	,,
ജവനം	238	38
ജ്ഞപ്തിഃ	,,	,,
ജ്വരഃ	,,	,,
ജൃത്തിഃ	,,	,,
ജനതാ	239	42

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ജംഭുകഃ	240	4
ജൈവാതൃകഃ	242	11
ജ്ഞഃ	247	35
ജടാ	248	39
ജ്യേഷ്ഠഃ	249	43
ജീമൂതഃ	253	60
ജ്യോതിഃ	255	69
ജഗതീ	256	73
ജഗൽ	258	81
ജിഹ്മഃ	271	144
ജാമിഃ	272	145
ജന്യം	275	162
ജഘന്യഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ജഠരഃ	282	193
ജാലം	285	204
ജീവിതേശഃ	289	222
ജ്യോതിഃ	292	233
ജ്യായാൻ	,,	238
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ജോഷം	297	12
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ജാതു	299	4
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ജയഃ	308	15
ജലപുഷ്പാണി	310	23
ജ്യോതിഃ	,,	24

ഝ

സപ്തവർഗ്ഗം		
ഝഞ്ഝാവാതഃ	18	70
നാടകവർഗ്ഗം		
ഝർജ്ഝരഃ	45	8
വാരിവർഗ്ഗം		
ഝഷഃ	59	18
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഝരഃ	74	5
കാഷ്ഠൗഷധിവർഗ്ഗം		
ഝടേലഃ	82	22
ഝടപുകഃ	,,	,,

ഝിണ്ടീ	88	57
ഝിണ്ഡീ	,,	,,
ഝണ്ടീ	,,	58
ഝഷാ	95	99
ഝടാ	96	109
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഝില്ലികാ	109	29
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഝടിതി	298	2
ഝല്ലരീ	306	10
ഝാടലിഃ	316	38

ട

മൃഗവർഗ്ഗം		
ടിട്ടിഭകഃ	110	37
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ടംകഃ	205	34

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ടീകാ	305	7
ടംകഃ	314	33

ഡ

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാടുവഴ്ത്തം		
ഡമരുഃ	45	8
ഡിണ്ഡിമഃ	,,	,,
പാതാളഭോഗിവഴ്ത്തം		
ഡുണ്ഡുഭഃ	53	5
കാഷധിവഴ്ത്തം		
ഡുണ്ഡുകഃ	85	39
ഡഹഃ	,,	43
മൃഗവഴ്ത്തം		
ഡിംഭഃ	111	39
മനുഷ്യവഴ്ത്തം		
ഡിംഭാ	119	41
ക്ഷത്രിയവഴ്ത്തം		
ഡയനം	161	52
ശൈശുവഴ്ത്തം		
ഡിണ്ഡിരഃ	197	105
സങ്കീർണ്ണവഴ്ത്തം		
ഡിംബഃ	233	14
ഡമരഃ	,,	,,
നാനാത്വവഴ്ത്തം		
ഡിംഭഃ	270	137
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവഴ്ത്തം		
ഡാഡിമഃ	317	42
ഡാഡിമീ	,,	,,
ഡാഡിമം	,,	,,

ഢ

ഢക്കാ	നാടുവഴ്ത്തം	45 6

ത

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവഴ്ത്തം		
ത്രിദിവഃ	6	1
ത്രിദശാലയഃ	,,	,,
ത്രിവിഷ്ടപം	,,	,,
ത്രിദശാഃ	,,	2
ത്രിദിവേശാഃ	,,	,,
തൃഷിതാഃ	,,	5
തഥാഗതഃ	7	8
ത്രിവിക്രമഃ	8	17
താലാങ്കഃ	9	21
താർക്ഷ്യഃ	11	30
ത്രിലോചനഃ	,,	34
ത്ര്യംബകഃ	,,	35
ത്രിപുരാന്തകഃ	,,	,,
താരകജിൽ	14	44
തുണ്ഡീ	14	45
തുരാഷാട്	,,	49
ത്രിദിവൌകസഃ	16	58
തനൂനപാൽ	,,	59
തരഃ	18	71
തപരിതം	,,	,,
തുണ്ണം	,,	72
തീവ്രം	,,	74
ത്ര്യംബകസഖഃ	19	75
തുരംഗവദനഃ	,,	78
ദിഗ്വഴ്ത്തം		
താമ്രകർണ്ണീ	21	5
തടിത്വാൻ	,,	7
തടിൽ	22	9
തിരാധാനം	,,	13

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉഷ്ണരഃ	23	18
ഉഹിനം	,,	,,
ഉഷ്ണരഃ	,,	19
താരം	24	21
താരകാ	,,	,,
തിഷ്യഃ	,,	22
തമഃ	25	27
തരണിഃ	,,	30
തപിഷ്ണുതിഃ	,,	31
തപനഃ	,,	,,
തേജസാംരാശിഃ	,,	32
തമിസ്രഹാ	,,	,,
ത്രയീതനുഃ	,,	,,
തപിതം	26	36
തിശ്രം	,,	38
തീവ്രം	,,	,,

കാലവർഗ്ഗം

തിഥയഃ	27	1
ത്രിസന്ധ്യം	,,	4
ത്രിയാമാ	,,	,,
തമസ്വിനീ	,,	5
തമീ	,,	,,
തമിസ്രാ	,,	,,
തൈഷഃ	30	17
തപാഃ	,,	,,
തപസ്യഃ	,,	,,
തപഃ	,,	21
തല്ലജഃ	32	29
തമഃ	33	32

ധീവർഗ്ഗം

തക്കഃ	34	4
ധുവരഃ	35	11
തികതഃ	,,	,,

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

ത്രയീ	38	3
തദ്ധ്വം	42	22

പദം	പേജ്	പദ്യം

നാടുവർഗ്ഗം

താരഃ	44	2
തതം	,,	4
തതപം	46	9
താളഃ	,,	,,
താണ്ഡവം	,,	10
തൈയ്യ്ത്രികം	,,	,,
ത്രാസഃ	48	21
തിരസ്ക്രിയം	49	23
ത്രപാ	,,	24
തിതിക്ഷാ	,,	,,
ത്രുടി	,,	28
തഷ്ടഃ	,,	,,
തന്ത്രീ	52	37

പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം

തമിസ്രം	52	3
തിമിരം	,,	,,
തമഃ	,,	,,
തിലിത്സഃ	53	5

നരകവർഗ്ഗം

തപനഃ	54	1
തീവ്രവേദനാ	55	3

വാരിവർഗ്ഗം

തോയം	56	4
തരംഗഃ	,,	5
തീരം	,,	7
തടം	,,	,,
തരണിഃ	57	10
തരിഃ	,,	,,
തരപണ്യം	,,	11
തിമിഃ	59	20
ത്രികാ	61	28
തടാകഃ	,,	29
തടാകം	,,	,,
തരംഗിണീ	,,	31

പദം	പേജ്	പദ്യം
തടിനീ	61	31
ത്രിപഥഗാ	,,	33
ത്രിസ്രോതാ	,,	,,
താമരസം	63	42
പുരവർഗ്ഗം		
തോരണഃ	73	18
ശൈലവർഗ്ഗം		
ത്രികൂടഃ	74	2
ത്രികകുൽ	,,	,,
തടഃ	,,	4
വനവർഗ്ഗം		
തരുഃ	76	5
ത്വക്	77	12
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
തിക്തശാകഃ	80	7
തുംഗഃ	,,	8
തിനിശഃ	,,	9
തിക്ഷ്ണഗന്ധകഃ	81	13
തിരീടഃ	,,	15
തിലപഃ	,,	,,
തിന്ദുകഃ	82	21
തിലകഃ	,,	22
തൂലം	83	24
തിന്ത്രിണീ	,,	26
താപസതരുഃ	,,	28
തിഷ്യഫലാ	85	40
തുഷഃ	,,	41
തക്കോരീ	87	48
തമാലഃ	,,	50
താപിഞ്ഛഃ	,,	,,
തൂണശൂന്യം	,,	52
തരണിഃ	88	56
തന്ത്രികാ	90	65
തേജനീ	,,	66
തുത്ഥാ	91	77

പദം	പേജ്	പദ്യം
തണ്ഡുലഃ	93	89
ത്രിപുടാ	,,	90
ത്രിവൃതാ	,,	,,
ത്രിവൃൽ	,,	,,
ത്രിഭണ്ഡീ	,,	91
തോയപിപ്പലീ	94	93
തുണ്ഡികേരീ	95	98
താലമൂലികാ	,,	101
താംബൂലവല്ലീ	,,	102
താംബൂലീ	,,	,,
താലപർണ്ണീ	96	105
തുത്ഥാ	,,	108
ത്രിപുടാ	,,	,,
തുടിഃ	,,	,,
താളീ	,,	109
തമലകീ	,,	,,
തുന്നഃ	,,	110
തുവരികാ	97	113
തപസചിനീ	,,	116
ത്വക്	98	117
ത്വചം	,,	,,
തണ്ഡുലീയഃ	,,	118
തുണ്ഡികേരീ	,,	121
തുംഗീ	,,	122
ത്രായമാണാ	100	133
ത്രായന്തീ	,,	,,
തിക്തകഃ	,,	137
തുംബീ	101	138
ത്വക്സാരഃ	102	143
ത്വചിസാരഃ	,,	,,
തൃണധ്വജഃ	,,	,,
തേജനഃ	,,	,,
തേജനകഃ	,,	144
തൃണം	103	150
തൃണ്യാ	,,	,,
തൃണരാജാഹ്വയഃ	,,	151

പദം	പേജ്	പദ്യം
താലഃ	103	151
തൂണദ്രുമഃ	,,	152
താളീ	,,	,,
മൃഗവർഗ്ഗം		
തരക്ഷുഃ	104	2
തന്തുവായഃ	106	14
തോകകഃ	107	18
താമ്രചൂഡഃ	,,	,,
തൈലപായികാ	109	27
തിത്തിരിഃ	110	36
തനൂരുഹം	,,	37
ത്രോടിഃ	,,	38
തൈത്തിരം	111	44
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
തരുണീ	113	8
തനയഃ	117	27
തനയാ	,,	,,
തോകം	,,	28
താതഃ	,,	,,
തൃതീയാപ്രകൃതിഃ	119	39
താരുണ്യം	,,	40
തരുണഃ	120	42
തുന്ദിലഃ	,,	44
തുന്ദിഭഃ	,,	,,
തുന്ദീ	,,	,,
തിലകഃ	121	50
തിലകാളുകഃ	,,	,,
തുന്ദിലഃ	124	62
തുന്ദിഭഃ	,,	,,
തേജഃ	,,	63
തക്ക്	,,	,,
തരസം	,,	64
തിലകം	,,	66
തനുഃ	125	72
തനുഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ത്രികം	127	78
തുന്ദം	,,	,,
തർജ്ജനീ	128	83
താലഃ	,,	85
തുണ്ഡം	129	90
താലു	,,	92
താരകാ	130	94
തനൂരുഹം	131	100
തരളഃ	132	104
താലപത്രം	,,	105
തുലാകോടിഃ	133	111
തന്ത്രകം	,,	113
തിരസ്കരണീ	135	122
തമാലപത്രം	136	124
തിലകം	,,	,,
തുരുഷ്കഃ	137	130
തക്കോലകം	,,	131
തൈലപണ്ണീകം	,,	133
തിലപണ്ണീ	,,	,,
താലവൃന്തകം	139	141
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
തപ്പണം	142	16
തമ്മ	143	21
ത്രേതാ	,,	22
ത്യാഗഃ	145	31
തപസ്വീ	148	45
താപസഃ	,,	,,
ത്രിവർഗ്ഗഃ	151	60
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
താന്ത്രികഃ	154	15
ത്രിവർഗ്ഗഃ	,,	19
തൽക്കാലഃ	157	29
തദാതദാ	,,	,,
തോത്രം	159	41
തുരഗഃ	,,	43

പദം	പേജ്	പദ്യം
തുരംഗഃ	159	43
തുരംഗമഃ	,,	,,
തനുത്രം	163	64
തരസ്വി	165	73
തചരിതഃ	,,	,,
തരേ	169	84
തൃണഃ	,,	88
തൃണീരഃ	,,	,,
തൃണീ	,,	89
തസ്കഃ	170	90
തോമരഃ	171	93
തരഃ	172	102
തൃമൂലം	173	106
തിരോഹിതഃ	174	112

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ത'ല്യം	177	7
തൈലീനം	,,	,,
തൃഗുണാകൃതം	,,	9
തൃതീയാകൃതം	,,	,,
തൃഫല്യം	,,	,,
തൃസിത്യം		,,
തോദനം	178	13
തോത്രം		,,
തോകൃമുഃ	179	16
തോശ്മഃ	,,	,,
തന്തുഭഃ	,,	18
തിലപേജഃ	,,	19
തിലപിഞ്ജഃ	,,	,,
തൃഷഃ	180	23
തിതഉഃ	181	26
തട്ടഃ	183	34
തിന്തിഡീകം	,,	36
തേമനം	185	45
തരളാ	186	50
തക്രം	187	54

പദം	പേജ്	പദ്യം
തൃക്ഷം	187	56
തഷ്ടഃ	,,	,,
തപ്പണം	188	57
തൃപൂഃ	,,	,,
തണ്ണകഃ	,,	62
തൃഹായണീ	190	68
തുലാമാനം	194	86
തുലാ	,,	87
തപനീയം	196	95
താമ്രകം		97
തീക്ഷ്ണം		98
തുത്ഥാഞ്ജനം		101
താർക്ഷ്യശൈലം		102
താലം	,,	104
തൃപു	,,	106
തുലഃ	,,	,,
തപക്ഷീരീ	198	110
തൃകടു	,,	112
തൃഷണം	,,	,,
തൃഫലാ	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

തന്തുവായഃ	200	6
തുന്നവായഃ	,,	,,
താമ്രകുട്ടകഃ	201	8
തക്ഷാ	,,	9
തപഷ്ടാ	,,	,,
തുന്ദപരിമൃജഃ	202	18
തസ്കരഃ	203	24
തന്തവഃ	204	28
തൂപുഷം	,,	29
തുലികാ	205	33
തൈജസാവത്തനീ	,,	,,
തുല്യഃ	206	37

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

തുണ്ണകൾ	212	21

പദം	പേജ്	പദ്യം
ത്രസ്നുഃ	213	25
തിതിക്ഷുഃ	214	29
തിഷ്ഠേത്	,,	32
ത്രുഷ്ണീംശീലഃ	215	37
ത്രുഷ്ണീകഃ	,,	,,
ത്രുഷ്ടഃ	219	54
തനു	,,	59
തുടിഃ	220	60
തനു	,,	64
ത്രുംഗഃ	221	68
ത്രുസം	222	72
തരളം	,,	73
തപഃ	223	80
തതം	224	84
തേജിതം	225	89
തഷ്ടഃ	227	97
തപഷ്ടഃ	,,	,,
തനുകൃതഃ	,,	,,
ത്രപൂഃ	,,	101
തിമിതം	228	103
ത്രുതം	,,	104
ത്രുണം	,,	,,
ത്യക്തം	,,	105

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

തപ്പണം	231	4
ത്രുണം	232	8
ത്രുസരഃ	235	24
തപരാ	236	26
തേമഃ	,,	29

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

തക്ഷകഃ	240	4
തപഷ്ടാ	248	36
ത്രുടിഃ	,,	39
ത്രുഷ്ണം	252	53
തീക്ഷ്ണം	,,	55

പദം	പേജ്	പദ്യം
ത്രേതം	255	70
തീർത്ഥം	259	88
തമോനുത്	260	91
തനുഃ	265	114
തലിനം	268	128
തരസ്വീ	,,	129
തല്പം	269	132
താർക്ഷ്യഃ	273	149
തിഷ്യഃ	,,	150
ത്രുബരഃ	277	168
താരഃ	,,	169
തന്ത്രീ	279	179
തന്ത്രം	281	188
തലം	285	205
തിലം	290	228
തമഃ	292	235
തപഃ	,,	,,
തേജഃ	,,	237
തമോപഹഃ	293	242

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

തു	295	3
താവൽ	296	8
തിരഃ	298	18

അവ്യയവർഗ്ഗം

തൽ	299	3
തതഃ	,,	,,
തു	,,	5
തിരഃ	,,	6
തഥാ	300	9
ത്രുഷ്ണീം	,,	,,
ത്രുഷ്ണീകാ	,,	,,
തു	301	15
തദാ	302	22
തദാനീം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
തഡിൽ	304	3
തൃപാ	,,	,,
ത്രിലോകീ	,,	,,
തന്ത്രീഃ	305	5
തൈലംപാതാ	,,	6
തിന്തുകീ	306	8
തസരുഃ	307	13
ത്രിപഥം	311	26
തോടകം	313	30
തിരീടം	,,	,,
തണ്ഡകഃ	314	33
തമാലഃ	,,	,,
താണ്ഡവം	315	34
ത്രിഖടാം	317	41
ത്രിഖടീ	,,	,,
ത്രിതക്ഷം	,,	,,
ത്രിതക്ഷീ	,,	,,
ത്വാം	319	46

ദ

സാമാന്യവർഗ്ഗം		
ദ്യൗഃ	6	1
ദ്യൗഃ	,,	,,
ദേവാഃ	,,	2
ദിവൌകസഃ	,,	,,
ദിവിഷദഃ	,,	3
ദാനവാരയഃ	,,	4
ദൈവതാനി	,,	,,
ദേവതാഃ	,,	,,
ദേവയോനയഃ	7	6
ദൈത്യാഃ	,,	7
ദൈതേയാഃ	,,	,,
ദനുജാഃ	,,	,,
ദാനവാഃ	,,	,,
ദിതിസുതാഃ	,,	,,
ദശബലഃ	,,	9
ദ്രുഹിണഃ	8	12
ദാമോദരഃ	,,	15
ദൈത്യാരിഃ	,,	,,
ദേവകീനന്ദനഃ	,,	17
ദപ്പകഃ	9	23
ദാതകഃ	11	30
ദാക്ഷായണീ	13	41
ദൈത്യമാതുരഃ	,,	42
ദിവസ്പതിഃ	14	47
ദൃശ്യവനഃ	,,	49
ദംഭോളിഃ	15	52
ദേവസഭാ	,,	53
ദഹനഃ	16	61
ദമുനഃ	,,	,,
ദാവഃ	17	64
ദവഃ	,,	,,
ദണ്ഡധരഃ	,,	65
ദൃതം	18	71
ദൃഢം	,,	74
വ്യോമവർഗ്ഗം		
ദ്യൌഃ	20	1
ദിവൌ	,,	,,
ദ്യൂഃ	,,	2
ദിഗാദ്യം		
ദിശഃ	20	1
ദിശൗ	21	2
ദൃങ്മുഖം	22	12
ദിഗ്വിജരാജഃ	23	15
ദൃതിഃ	,,	17
ദാക്ഷായണ്യഃ	24	21
ദൈത്യഗുരുഃ	25	25

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാദശാത്മം	25	28
ദിവാകരഃ	,,	,,
ദ്യുമണിഃ	,,	30
ദിനമണിഃ	,,	33
ദണ്ഡഃ	26	34
ദീധിതിഃ	,,	36
ദ്യുതിഃ	,,	,,
ദീപ്തിഃ	,,	,,
ദ്യോതഃ	,,	37
കാലവർഗ്ഗം		
ദിഷ്ടഃ	27	1
ദിനം	,,	2
ദിവസഃ	,,	,,
ദിനാന്തഃ	,,	3
ദശഃ	28	9
ദരിതം	32	26
ദൃഷ്ടതം	,,	,,
ദൈവം	,,	30
ദിഷ്ടം	,,	,,
ധീവർഗ്ഗം		
പാപരഃ	34	5
പ്രോഫചിന്തനം	,,	,,
പ്തിന്ധീ	36	14
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
പണ്ഡനീതിഃ	39	5
നാട്യവർഗ്ഗം		
പുന്ദുഭിഃ	45	6
പുതം	46	9
പേവഃ	47	13
പേവീ	,,	,,
പയം	48	18
പാരണം	,,	20
പരഃ	,,	21
പപ്പുഃ	,,	22
പ്രോഫളഃ	49	27

പദം	പേജ്	പദ്യം
പംഭഃ	50	30
പ്രവഃ	51	33
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
പച്ചീകരഃ	53	8
പീർഘപുച്ഛഃ	,,	,,
പന്ദശൂകഃ	,,	,,
പിരസനഃ	,,	9
പാരപഃ	54	12
നരകവർഗ്ഗം		
പുപ്തിഃ	54	1
പുഃഖം	55	3
വാരിവർഗ്ഗം		
പീപഃ	56	7
പ്രോണീ	57	11
പാശഃ	58	16
പർത്തരഃ	60	25
പുളിഃ	,,	,,
പുന്നാമാ	,,	26
പീർഘകോശികാ	,,	,,
പേവഘാതകം	61	28
പീർഘികാ	,,	29
പീപവതീ	,,	31
പാവികഃ	62	37
ഭൂവർഗ്ഗം		
പേശഃ	67	9
പേവമാതൃകഃ	68	13
പുരധ്വഃ	,,	17
പ്യാവാപൃഥിവ്യൗ	69	20
പ്യാവാഭൂമീ	,,	,,
പിവസ'പൃഥിവ്യൗ	,,	,,
പുരവർഗ്ഗം		
പോഷ്ഠീ	72	15
പോഃ	73	18
പോരം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഋഷഭൻ	74	4
ഗരി	75	6
വനവർഗ്ഗം		
ഋഗ്വേദഃ	76	5
ഋഗ്വേദമഃ	78	13
ഋണം	,,	14
കാഷധിവർഗ്ഗം		
ഗധിത്രഃ	79	3
ഗധിഫലഃ	80	4
ഗന്ധശഠഃ	,,	,,
ഗന്ധശഠഃ	,,	7
ഗേവവല്ലഭഃ	,,	8
ഗാഡിമപുഷ്പകഃ	84	31
ഗന്ധധാവനഃ	,,	32
ഗുകളിമം	85	36
ഗാരു	,,	,,
ഗീർഘവൃന്തഃ	,,	39
ഗുമോല്പലഃ	,,	42
ഗാഡിമഃ	86	47
ഗേവതാളഃ	87	51
ഗാസീ	88	57
ഗേവീ	90	66
ഗ്രവന്തീ	,,	70
ഗൃസ്രശഃ	91	74
ഗൃരാലഭാ	,,	,,
ഗൃസ്രശാ	,,	76
ഗ്രോണീ	,,	77
ഗോളം	,,	,,
ഗൃശ്ചികാ	92	82
ഗാവ്വീ	,,	84
ഗാരു	,,	,,
ഗ്രാക്ഷാ	93	90
ഗീപ്യഃ	94	94
ഗൃഷ്ടധഷ്ടിണീ	,,	96

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഗാവ്വിക	95	102
ഗഹിജാ	,,	,,
ഗൈത്യം	96	105
ഗൃഷ്ടപുത്രഃ	97	111
ഗാശപുരം	,,	114
ഗേവീ	,,	115
ഗ്രാവിഡകഃ	98	117
ഗന്തശഠാ	99	123
ഗന്തികാ	,,	127
ഗൃഗ്വല്ലഃ	100	129
ഗൃഗ്വമഃ	,,	,,
ഗൃവ്വാ	101	140
ഗഭഃ	103	148
ഗേവഗശ്ചകം	,,	149
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഗഹിഫീ	104	2
ഗംഷ്ട്രീ	,,	3
ഗ്രോണഃ	106	15
ഗാവ്വാഘാടഃ	107	18
ഗ്രോണകാകഃ	,,	22
ഗാത്മൂഫഃ	,,	,,
ഗാക്ഷായ്യഃ	108	23
ഗംശഃ	109	28
ഗംശീ	,,	29
ഗഹിരേഫഃ	,,	31
ഗഹിജഃ	110	34
ഗചന്ദ്രം	111	40
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഗഹിതീയാ	113	5
ഗാരഃ	,,	6
ഗൃഷ്ടരജഃ	,,	8
ഗൃതീ	115	17
ഗൈവജ്ഞാ	,,	20
ഗോഹഗവതീ	,,	21
ഗിധിഷ്ടഃ	116	23
ഗിധിഷ്ടഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഉഹിതാ	117	28
ദേവാ	118	32
ദേവരഃ	,,	,,
ദയ്യതീ	119	38
ദശമീ	120	43
ഉഖ്ഖലഃ	,,	44
ഉന്നാമകം	122	55
ദൃണഃ	123	59
ദൃരോഗീ	,,	,,
ദൃഷികാ	125	68
ദേഹഃ	,,	72
ദോഃ	127	81
ദാദശാംഗുലഃ	128	85
ദശനവാസഃ	129	91
ദശനഃ	,,	92
ദന്താഃ	,,	,,
ദൃക്	130	95
ദൃഷ്ടിഃ	,,	,,
ദേവച്ഛന്ദഃ	132	106
ഔകുലം	134	115
ദശാഃ	,,	,,
ദൈർഘ്യം	,,	116
ദൃഷ്യം	135	121
ദ്രുമാമയഃ	136	126
ദേവകുസുമം	,,	127
ദീപഃ	138	140
ഉപ്പണഃ	139	141

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ദ്വിജാതിഃ	139	4
ദോഷജ്ഞഃ	140	5
ദൂരദർശീ	,,	6
ദീർഘദർശീ	,,	,,
ദീക്ഷിതഃ	,,	10
ദക്ഷിണാഗ്നിഃ	143	21
ദാനം	145	31

പദം	പേജ്	പദ്യം
ദൈപായനഃ	146	39
ദാന്തഃ	148	46
ദ്വയാതിഗാഃ	,,	48
ദർശഃ	149	51
ദൈവതീത്ഥം	,,	54
ദേവഭ്രയം	150	55
ദേവതപാം	,,	,,
ദേവസംയുജ്യം	,,	,,

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ദ്വാരപാലഃ	152	6
ദ്വാസ്ഥഃ	,,	,,
ദ്വാസ്ഥിതഃ	,,	,,
ദർശകഃ	,,	,,
ദ്വിഷൽ	153	10
ദ്വേഷണഃ	,,	,,
ഉർഷ്യൽ	,,	,,
ദ്വിഷം	,,	11
ദസ്യുഃ	,,	,,
ദൈവജ്ഞഃ	154	14
ദൃതഃ	,,	16
ദൃത്യം	,,	,,
ദൃഗ്ഗം	,,	17
ദൈധം	,,	18
ദാനഃ	155	20
ദണ്ഡഃ	,,	,,
ദമഃ	,,	21
ദണ്ഡഃ	,,	,,
ദേശരൂപം	156	24
ദ്വിപാദ്യഃ	,,	27
ദൃഷ്ടം	157	30
ദന്തീ	,,	34
ദന്താവളഃ	,,	,,
ദ്വിരദഃ	,,	,,
ദ്വിപഃ	,,	,,
ദാനം	158	37
ദന്തഭാഗഃ	,,	40

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭിക്ഷ്യം	159	42
ഭോജ്യം	161	53
ഭൈഷജം	,,	,,
ഭക്ഷിണസ്ഥം	163	60
ഭംസനം	,,	64
ഭംസിതം	164	65
ഭശാനീകീ	167	81
ഭിശ്ചം	169	88
ഭ്രഷ്ണം	170	91
ഭ്രവിണം	172	102
ഭ്രവം	174	111
ഭിഷ്ടാന്തം	,,	116

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ഭഹിണാകൃതം	178	10
ഭഹിതീയാകൃതം	,,	,,
ഭഹില്യം	,,	,,
ഭഹിസീത്യം	,,	,,
ഭ്രൌണികം	,,	,,
ഭാത്രം	,,	13
ഭച്ചിം	183	34
ഭാരുഹസ്തുകം	,,	,,
ഭധിസകതവം	186	48
ഭീഭിഹിം	,,	49
ഭശ്രുകാ	,,	,,
ഭശ്രുവം	,,	51
ഭ്രസ്സം	187	52
ഭണ്ഡാഫതം	,,	53
ഭമ്യം	189	62
ഭഹിഷായനീ	190	69
ഭ്രോണക്ഷീരം	191	72
ഭ്രോണശ്ലാ	,,	,,
ഭാമ	,,	74
ഭാമാ	,,	,,
ഭാമനീ	,,	,,
ഭണ്ഡവിഷ്ഠംഭം	,,	75
ഭ്രവയം	193	85

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭ്രോണം	195	89
ഭ്രവ്യം	,,	90
ഭ്രവിണം	,,	91
ഭ്രുമ്നം	,,	,,
ഭവ്വണ്ണം	196	97
ഭ്ലാഷ്ടം	,,	98

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

ദിവാകീർത്തിം	201	10
ദേവാജീവം	,,	11
ദേവലം	,,	,,
ദാസേരം	202	17
ദാസേയം	,,	,,
ദാസം	,,	,,
ദക്ഷം	,,	19
ദിവാകീർത്തിം	,,	,,
ദക്ഷിണേമ്മം	203	24
ദസ്യും	,,	,,
ദ്യൂതകൂൽ	207	44
ദ്യൂതകാരകാം	,,	,,
ദ്യൂതം	,,	45
ദേവനാം	,,	,,

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ദക്ഷിണീയം	209	5
ദക്ഷിണാഹ്നം	,,	,,
ദക്ഷിണ്യം	,,	,,
ദാനശൌണ്ഡം	210	6
ദമ്മനാം	,,	8
ദക്ഷിണം	,,	,,
ദാതൃഭോക്തൃ	,,	,,
ദയാലും	211	14
ദീർഘസൂത്രം	,,	16
ദേവദ്രുങ്ങ്	214	32
ദമ്മുഖം	215	34
ദിഗംബരം	,,	37
ദാഹിതം	216	38
ദേഷ്യം	217	43

പദം	പേജ്	പദ്യം
ദോഷൈകദൃക്	217	44
ദൃഢ്ജനഃ	,,	45
ദൃഢ്ധിയഃ	,,	47
ദീനഃ	,,	,,
ദരിദ്രഃ	,,	,,
ദൃഗ്ഭതഃ	,,	,,
ദിവ്യോപപാദുകാഃ	,,	48
ദേവാഃ	,,	,,
ദയിതം	218	51
ദ്രം	219	59
ദൂരം	221	66
ദവീയഃ	,,	67
ദവിഷ്ഠം	,,	,,
ദീഗ്ഘം	,,	,,
ദൃഢസന്ധിഃ	222	73
ദൃഢം	,,	74
ദക്ഷിണം	223	82
ദൃപ്തം	224	84
ദൃതം	,,	87
ദിശ്ധം	225	88
ദാന്തഃ	226	95
ദമിതഃ	,,	,,
ദശ്ധഃ	227	97
ദൃതഃ	,,	98
ദാരിതഃ	,,	,,
ദൃനഃ	,,	100
ദാതം	,,	101
ദിതം	,,	,,
ദ്രാഘിഷ്ഠഃ	228	110

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ദാന്തിഃ	230	3
ദമഥഃ	,,	,,
ദമഃ	,,	,,
ദൃഗ്സഖരഃ	235	25
ദർശനം	237	31

പദം	പേജ്	പദ്യം
ദീപ്യകഃ	242	11
ദാംഭികഃ	243	17
ദാജിജഃ	246	31
ദോഷജ്ഞതഃ	247	35
ദിഷ്ടം	248	36
ദൃഷ്ടിഃ	,,	40
ദണ്ഡഃ	249	43
ദൃഢഃ	250	46
ദ്രോണഃ	251	50
ദ്രവിണം	252	54
ദൃഷ്ടാന്തഃ	254	64
ദശമീസ്ഥഃ	260	89
ദായാദഃ	,,	90
ദേവനം	266	119
ദാജിജിഷഃ	270	136
ദുന്ദുഭിഃ	,,	139
ദ്രവ്യം	275	158
ദാപരഃ	276	165
ദരോദരഃ	278	175
ദരഃ	281	188
ദവഃ	285	209
ദാവഃ	,,	,,
ദാന്ദാം	287	216
ദശാ	288	220
ദൃക്	,,	,,
ദിവൌകാഃ	291	230

അവ്യയവർഗ്ഗം

ദ്രാക്	298	2
ദൃതം	,,	,,
ദിവം	299	6
ദോഷാ	,,	,,
ദിഷ്ട്യാ	300	10
ദൃഷ്ടമം	301	14
ദൃഷ്ടേ	,,	19

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഉഹിതാ	302	2
ഉേവതാ	304	4
ഉാക്ഷായണീ	305	5
ഉാണ്ഡുപാതാ	,,	6
ഊണീ	306	9
ഉരൽ	,,	,,
ഉോസ്സ്	307	12
ഉന്തം	,,	,,
ഉ്യൂഹഃ	,,	,,
ഉോഷഃ	,,	14
ഉഷ്ഃ	,,	,,
ഋതിഃ	309	19
ഉവിണം	310	22
ഋഃഖം	,,	23
ഉാത്രം	311	25
ഉചിരാത്രം	,,	,,
ഉാസീസഭം	,,	26
ഉചിപടഃ	315	37
ഉചിജാത്ഥഃ	318	43
ഉചിജാത്ഥാ	,,	,,
ഉചിജാത്ഥം	,,	,,
ഉവ്യയോഗം	319	44
ഉണ്ഡഃ	,,	,,
ഉണ്ഡിണീ	,,	,,
ഉണ്ഡി	,,	,,

ധ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സച്ഛവർഗ്ഗം		
ധർമ്മരാജഃ	7	8
ധാതാ	8	12
ധൂർജ്ജടിഃ	11	34
ധനഞ്ജയഃ	16	58
ധർമ്മരാജഃ	17	64
ധനദഃ	19	75
ധനാധിപഃ	,,	,,
ടിഗച്ഛം		
ധാരാധരഃ	21	7
ധൂമയോനിഃ	,,	,,
ധാരാസഞ്ചാതഃ	22	11
ധ്രുവഃ	24	20
ധനിഷ്ഠാഃ	,,	22
ധിഷണഃ	,,	24
ധാമനിധിഃ	25	33
കാലവർഗ്ഗം		
ധർമ്മം	32	26
ധീവർഗ്ഗം		
ധിഷണാ	33	1
ധീഃ	33	1
ധീസ്ത്രിയം	35	10
ധവളഃ	36	15
ധൂസരഃ	,,	,,
ധൂമ്രഃ	37	18
ധൂമളഃ	,,	,,
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ധർമ്മഃ	38	3
ധർമ്മസംഹിതാ	39	6
ധ്വനിഃ	43	23
ധ്വാനഃ	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ധ്വാന്തം	52	3
വാരിവർഗ്ഗം		
ധീവരഃ	58	16
ധുന്വീ	61	31
ഭൂവർഗ്ഗം		
ധരാ	66	2
ധരിത്രീ	,,	,,
ധരണീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ധാത്രീ	66	4
ധനപാ	,,	6
പുരവർഗ്ഗം		
ധിഷ്ണ്യം	70	6
ധാമ	,,	,,
ശൈലവർഗ്ഗം		
ധരഃ	74	1
ധാതുഃ	75	8
വനവർഗ്ഗം		
ധ്രുവഃ	77	8
ഓഷധിവർഗ്ഗം		
ധനഷ്ടഃ	82	17
ധൂർത്തഃ	89	60
ധുർധുരഃ	,,	,,
ധാമാർഗ്ഗവഃ	90	71
ധനപയാഷഃ	91	74
ധാവനീ	,,	75
ധ്രുവം	95	98
ധാമാർഗ്ഗവഃ	,,	100
ധാതകീ	96	107
ധാതുപുഷ്പികാ	,,	,,
ധനഫരീ	97	111
ധമനീ	,,	112
ധാതകഃ	100	132
ധമനഃ	102	145
ധ്യാമം	103	149
മൃഗവർഗ്ഗം		
ധൂമ്രാടഃ	107	17
ധപാംക്ഷഃ	,,	21
ധാത്തരാഷ്ട്രഃ	108	26
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ധഷ്ടിണീ	114	10
ധീമതീ	,,	12
ധവഃ	118	35

പദം	പേജ്	പദ്യം
ധമനിഃ	124	66
ധമ്മില്ലഃ	130	98
ധീരം	136	126
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ധീരഃ	140	5
ധീമാൻ	,,	6
ധായ്യാ	144	24
ധവിത്രം	,,	25
ധ്രുവാ	,,	27
ധർമ്മധജീ	150	57
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ധീസചിവഃ	152	4
ധാരണാ	156	23
ധേനകാ	158	36
ധൈരിതകം	160	48
ധാരാഃ	,,	49
ധൂഃ	162	55
ധേരണം	,,	58
ധനപീ	164	69
ധനഷ്മാൻ	,,	,,
ധാനഷ്ഫഃ	,,	,,
ധനഭ്രഃ	,,	,,
ധപജിനീ	166	78
ധനുഃ	167	83
ധനപ	,,	,,
ധൂളിഃ	172	98
ധപജം	,,	99
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ധാന്യം	180	22
ധർമ്മപത്തനം	183	36
ധാന്യാകം	,,	38
ധാന്യാമ്ലം	184	40
ധാനാഃ	186	48
ധൈനകം	188	61
ധൂർഷ്ഫഃ	189	65

പദം	പേജ്	പദ്യം
ധൃഷ്ണുഃ	189	65
ധൈരേയഃ	,,	,,
ധുരീണഃ	,,	,,
ധുരന്ധരഃ	,,	,,
ധവളാ	190	68
ധേനുഃ	,,	71
ധേനുഷ്യാ	191	72
ധനം	195	90
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ധൂർത്തഃ	207	44
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ധന്യഃ	209	3
ധനീ	210	9
ധൃഷ്ടഃ	213	24
ധൃഷ്ണുഃ	,,	,,
ധിക്കൃതഃ	215	37
ധൂർത്തഃ	217	45
ധ്രുവഃ	221	70
ധൃതഃ	224	85
ധിക്കൃതഃ	225	92
ധ്വനിതം	,,	,,
ധൂപിതഃ	227	100
ധൂപായിതഃ	,,	,,
ധ്വസ്തം	,,	102
ധൃതം	228	105

പദം	പേജ്	പദ്യം
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ധീശക്തിഃ	235	25
ധന്യാൽക്ഷേപണം	238	36
ധൂമ്യാ	239	42
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ധേനകാ	242	15
ധമ്മരാജഃ	247	32
ധൂമകേതുഃ	253	60
ധാതുഃ	255	67
ധൃതിഃ	257	76
ധാമഃ	267	125
ധർമ്മഃ	271	143
ധിഷ്ണ്യം	275	158
ധാത്രീ	279	180
ധവഃ	286	210
ധ്രുവഃ	287	214
ധ്വാങ്ക്ഷഃ	289	223
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ധിക്	294	2
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ധീഃ	302	2
ധേനുഃ	,,	,,
ധാതകീ	305	7
ധടഃ	309	17
ധാന്യാർത്ഥഃ	318	42

ന

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവർഗ്ഗം		
നാകഃ	6	1
നിർജ്ജരാഃ	,,	2
നഗഃ	7	8
നാഭിജന്മാ	8	13
നിധനഃ	,,	,,
നാരായണഃ	,,	14
നരകാന്തകഃ	,,	19
നീലാംബരഃ	9	21
നവമാലികാ	10	25
നീലോല്പലം	,,	26
നന്ദകഃ	11	28
നാഗാന്തകഃ	,,	31
നീലലോഹിതഃ	,,	34
നന്ദികഃ	14	45
നന്ദികേശ്വരഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
നമുചിസൂദനഃ	14	48
നന്ദനം	,,	50
നാസത്യൗ	16	57
നൈരൃതഃ	18	67
നഭസ്വാൻ	,,	69
നിത്യം	,,	73
നിർഭരം	,,	,,
നിതാന്തം	,,	74
നരവാഹനഃ	19	76
നളകൂബരഃ	,,	77
നിധിഃ	,,	78
നീലഃ	20	79
വ്യോമവർഗ്ഗം		
നഭഃ	20	1
നാകഃ	,,	2
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
നിരൃതിഃ	21	2
നിശാപതിഃ	22	14
നക്ഷത്രേശഃ	23	15
നീഹാരഃ	,,	18
നക്ഷത്രം	24	21
കാലവർഗ്ഗം		
നിശാ	27	4
നിശീഥിനീ	,,	,,
നിശീഥഃ	28	7
നിമേഷഃ	29	11
നഭഃ	30	18
നഭസ്യഃ	,,	19
നിദാഘഃ	,,	21
നിയതിഃ	32	30
നിദാനം	33	31
ധീവർഗ്ഗം		
നിർണ്ണയഃ	34	5
നിശ്ചയഃ	,,	,,
നാസ്തികതാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
നിയമഃ	35	7
നിർവ്വാണം	,,	8
നിശ്രേയസം	,,	,,
നിഷ്ഠാരീ	36	13
നീലഃ	,,	16
നീലാ	37	22
നീലീ	,,	,,
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
നാമധേയം	39	8
നാമ	,,	,,
നതിഃ	40	11
നിർഘോഷഃ	,,	13
നിന്ദാ	,,	,,
നിഹ്നവഃ	41	17
നിഷ്കരം	42	19
നിരസ്തം	,,	20
നിനാദഃ	43	23
നിനദഃ	,,	,,
നിരക്ഷാഃ	,,	,,
നിർഹ്രാദഃ	,,	,,
നാദഃ	,,	,,
നിസ്വാനഃ	,,	,,
നിസ്വനഃ	,,	,,
നികഷാണഃ	,,	25
നികഷണഃ	,,	,,
നാട്യവർഗ്ഗം		
നിബന്ധനം	45	7
നർത്തകീ	,,	8
നടനം	46	10
നാട്യം	,,	,,
നാട്യം	,,	,,
നൃത്തം	,,	,,
നർത്തനം	,,	,,
നിഷ്കാ	47	15
നിർവ്വഹണം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
നികൃതിഃ	50	31
നമ്മ	51	33
നിദാഘഃ	,,	34
നഷ്ടചേഷ്ടതാ	,,	,,
നിദ്രാ	52	37
നിസർഗ്ഗഃ	,,	38
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
നാഗലോകഃ	52	1
നിർവ്വൃതനം	,,	2
നാഗാഃ	,,	4
നിർമ്മുക്തഃ	53	6
നിർമ്മോകഃ	54	11
നരകവർഗ്ഗം		
നാരകഃ	54	1
നരകഃ	,,	,,
നിരയഃ	,,	,,
നൈർഋതീ	,,	2
വാരിവർഗ്ഗം		
നീരം	56	4
നിഷദ്വരം	57	9
നാവ്യം	,,	10
നൌഃ	,,	,,
നാവികഃ	,,	12
നിയാമകഃ	,,	,,
നൌകാദണ്ഡഃ	,,	13
നിമ്നം	58	16
നളമീനഃ	59	19
നക്രഃ	60	22
നിഷാകാ	,,	23
നിപാനം	61	27
നദീ	,,	30
നിമ്നഗാ	,,	31
നിർഝരിണീ	,,	32
നർമ്മദാ	62	34
നീലാംബുജന്മ	63	38
നളിനീ	,,	40

പദം	പേജ്	പദ്യം
നളിനം	63	41
നാളഃ	,,	43
നാളം	,,	,,
നവദളം	,,	45
ഭൂവർഗ്ഗം		
നീവൃൽ	67	9
നഡ്വാൻ	,,	10
നഡ്വലഃ	,,	,,
നദീമാതൃകഃ	68	13
നാകഃ	,,	15
നലചഃ	69	19
പുരവർഗ്ഗം		
നഗരീ	69	1
നിഗമഃ	,,	,,
നിഷദ്വാ	,,	2
നികേതനം	70	4
നിശാന്തം	,,	5
നികായഃ	,,	,,
നിലയഃ	,,	,,
നിവസനം	,,	6
നിവേശനം	,,	,,
നിവാസഃ	,,	,,
നന്ദ്യാവർത്തഃ	71	12
നാസം	72	15
നീവ്യം	,,	16
നിശ്രേണിഃ	73	20
നിസ്സരണം	,,	21
നികഷണം	,,	,,
ശൈലവർഗ്ഗം		
നിഷധഃ	74	3
നിർഝരഃ	,,	5
നികഞ്ജഃ	75	8
വനവർഗ്ഗം		
നിഷ്കുടഃ	75	1
നിഷ്കുഹഃ	78	13

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഹൈയഗ്രോധം	79	1
നിംബതരുഃ	80	8
നേമിഃ	,,	9
നികോചകഃ	81	11
നാദേയീ	,,	13
ന്യഗ്രോധഃ	,,	15
നാഗരംഗഃ	82	20
നാദേയീ	,,	,,
നൂദഃ	83	24
നീപഃ	,,	,,
നദീസജ്ജഃ	,,	27
നക്തമാലഃ	84	30
നടഃ	85	39
നിച്ചുളഃ	,,	43
നിംബഃ	86	45
നാഗകേസരഃ	,,	47
നാദേയീ	87	48
നിർഗ്ഗുണ്ഡീ	,,	51
,,	,,	53
നീലികാ	,,	,,
നവമാലികാ	88	55
നീലാ	,,	57
ന്യഗ്രോധീ	90	70
നിദിഗ്ധികാ	91	76
നീലീ	,,	77
നീലിനീ	,,	,,
നാരായണീ	92	83
നാകുലീ	94	97
നകുലേഷ്ടാ	,,	,,
നാഗബലാ	95	99
നാദേയീ	,,	100
നാഗവല്ലീ	,,	102
നിഷ്പടിഃ	96	107
നന്ദീവൃക്ഷഃ	97	111
നടീ	,,	112

പദം	പേജ്	പദ്യം
നളീ	97	112
നഖം	,,	113
നമസ്കാരീ	99	124
നികുംഭഃ	,,	127
നഡഃ	102	145
നളദം	,,	147
നഡ്വാ	103	150
നാളികേരഃ	,,	151
മൃഗവർഗ്ഗം		
ന്യംകുഃ	105	11
നീലംഗുഃ	106	14
നീലാ	109	28
നീലകണ്ഠഃ	,,	31
നഗ്നകഃ	110	35
നീഡോത്ഭവഃ	,,	,,
നഭസംഗമഃ	,,	,,
നീഡം	111	39
നിവഹഃ	,,	40
നികരഃ	,,	41
നികുരുംബം	,,	42
നികായഃ	,,	44
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
നരാഃ	112	1
നരഃ	,,	,,
നാരീ	,,	2
നിതംബിനീ	,,	3
നഗ്നികാ	113	8
നഗ്നികാ	115	17
നിഷ്ക്രിയാ	,,	21
നനാന്ദാ	117	29
നപുംത്രീ	,,	,,
നപുംസകം	119	39
നതനാസികഃ	120	45
നാഡീവ്രണഃ	122	54
നിരാമയഃ	123	58

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്നുഷ്ണുഃ	124	62
നാഡീ	,,	66
നാസാമലം	125	68
നിതംബഃ	126	76
നഖഃ	128	84
നഖരഃ	,,	,,
നാസാ	129	91
നാസികാ	,,	,,
നയനം	130	94
നേത്രം	,,	,,
നേത്രാംബു	131	101
നക്ഷത്രമാലാ	133	108
നൂപുരഃ	,,	111
നിഷ്ക്രവാണി	,,	113
നിവീതം	134	115
നക്തകഃ	,,	116
നിചോളഃ	135	118
നിശാരഃ	,,	120

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

നൈയായികഃ	140	8
നിർമ്മന്ഥദാരു	143	21
നിവ്വപണം	145	32
നിവാപഃ	,,	33
നമസ്യാ	146	36
നിയമഃ	147	41
നിയമഃ	149	52
നിവീതം	,,	53
നഷ്ടാഗ്നിഃ	150	56
നിരാകൃതിഃ	,,	57
നിധുവനം	151	60

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

നൃപഃ	151	1
നൈഷ്ണികഃ	152	7
നിശ്ശലാകഃ	155	22
ന്യായഃ	156	24

പദം	പേജ്	പദ്യം
ന്യായ്യം	156	25
നിർദ്ദേശഃ	,,	,,
നിർദ്ദേശഃ	,,	,,
നൃപലക്ഷ്മ	157	32
നിവേശഃ	,,	33
നാഗഃ	,,	34
നിർമ്മദഃ	158	36
നിയ്യാണം	,,	38
നിഗളഃ	159	41
നിഗാളഃ	160	48
നേമിഃ	162	56
നാഭിഃ	,,	,,
നിഷാദിനഃ	163	59
നിയന്താ	,,	,,
നിഷംഗീ	164	69
നൈസ്ത്രിംശികഃ	,,	70
നാരാചഃ	169	87
നിരസ്യഃ	,,	88
നിഷംഗഃ	,,	,,
നിസ്ത്രിംശഃ	,,	89
നിയുദ്ധം	173	106
നഷ്ടഃ	174	112
നിബർഹണം	,,	,,
നികാരണം	,,	,,
നിശാരണം	,,	,,
നിഷ്പേഷണം	,,	113
നിർഹിംസനം	,,	,,
നിർവ്വാസനം	,,	,,
നിർഗ്രന്ഥനം	,,	,,
നിസ്സൂർണം	,,	114
നിർഹനനം	,,	,,
നിർവ്വാപണം	,,	,,
നാശഃ	,,	116
നിധനഃ	,,	,,

വൈശ്യവർഗ്ഗം

നിരീക്ഷം	178	14

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാളീ	180	22
നാളം	,,	,,
നീവാരഃ	181	25
നിപഃ	182	32
നാഗരം	184	39
നിശാഖ്യം	,,	41
നിഷ്കാനം	185	45
നിസ്രാവഃ	186	50
നവനീതം	187	52
നവോദ്ധൃതം	,,	,,
നിഷ്വാസഃ	,,	56
ന്യാദഃ	,,	,,
നിഷ്വസഃ	,,	,,
നികാമം	188	57
നസ്തിതഃ	189	64
നസ്യാതഃ	,,	,,
നൈചികീ	,,	67
നവസൂതികാ	190	71
നൈഗമഃ	192	78
നീവീ	,,	80
നൈമേയഃ	,,	81
നിമയഃ	,,	,,
ന്യാസഃ	,,	,,
നികഷകഃ	195	89
നാഗസംഭവം	197	105
നാഗം	,,	106
നാഗജിഹ്വികാ	198	108
നൈപാളീ	,,	109

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

നാഡിന്ധമഃ	201	8
നിർണ്ണേജകഃ	,,	10
നാപിതഃ	,,	,,
നടഃ	,,	12
നീചഃ	202	16
നിഹീനഃ	,,	,,
നിയോജ്യഃ	,,	17

പദം	പേജ്	പദ്യം
നിഷ്കാരഃ	202	20
നഷ്ടീ	204	31
നാരാചീ	205	32
നികഷഃ	,,	,,
നിവേശഃ	,,	39
നഗ്നഹൂഃ	207	42

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

നിപുണഃ	209	4
നിഷ്ണാതഃ	,,	,,
നായകഃ	210	11
നേതാ	,,	,,
നിവ്വാഢ്യഃ	211	12
നിർഝാഢ്യഃ	,,	,,
നിരവഗ്രഹഃ	,,	14
നാഥവാൻ	,,	15
നിഘ്നഃ	,,	,,
നിഭൃതഃ	213	24
നിരാകരിഷ്ണുഃ	214	28
നിഷ്ഠാലുഃ	,,	31
നിഷ്ഠാണഃ	,,	,,
നാന്ദീവാദീ	215	36
നാന്ദീകരഃ	,,	,,
നഗ്നഃ	,,	37
നിഷ്കാസിതഃ	,,	,,
നിരസ്തഃ	216	38
നിരാകൃതഃ	,,	,,
നികൃതഃ	,,	39
നികൃതഃ	217	44
നൃശംസഃ	,,	45
നിസ്പഃ	,,	47
നികൃഷ്ടഃ	218	52
നിർണ്ണിക്തം	219	54
നിശ്ശാഖ്യം	,,	,,
നാഗഃ	,,	57
നിഖിലം	220	63

പദം	പേജ്	പദ്യം
നിശ്ശുക്ഷം	220	63
നിരന്തരം	,,	64
നികടഃ	,,	,,
നേദിഷ്ഠം	221	66
നിസ്തലം	,,	67
നതാനതം	,,	,,
ന്യങ്ങ്	,,	68
നീചഃ	,,	,,
നതം	,,	69
നിത്യഃ	,,	70
നിഷ്ഠുരം	222	74
നവ്യഃ	,,	75
നവീനഃ	,,	,,
നൂതനഃ	,,	,,
നവഃ	,,	,,
നൂത്നഃ	,,	76
നിരത്ഥകം	223	79
നൈകഭേദം	,,	81
നിരർത്ഥം	,,	,,
നക്തഃ	224	85
നന്നഃ	,,	,,
നിഷ്പൃതഃ	,,	,,
നിവൃതം	,,	86
ന്യസ്തം	,,	,,
നിസൃഷ്ടം	,,	,,
നിദർശനം	,,	87
നിശിതം	225	89
നാനാരൂപഃ	,,	91
നിഷ്കപടം	226	93
നിർവ്വാണഃ	,,	94
നിർവ്വാതഃ	,,	,,
നിഷ്പ്രഭഃ	227	98
നിർവൃത്തഃ	,,	,,
നിഷ്പന്നഃ	,,	,,
നമസ്യിതം	,,	99
നമസീതം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
നയഃ	232	9
ന്യായഃ	,,	,,
നിഗദഃ	233	12
നിഗദഃ	,,	,,
നിഗ്രഹഃ	,,	13
നികാരഃ	,,	15
നിഷ്ഠാരഃ	234	17
നിർവ്വേശഃ	,,	20
നിവാകഃ	235	23
നിഷ്ഠുവഃ	,,	24
നിഷ്ക്രമഃ	,,	25
നിപാതനം	236	27
നിപാഠഃ	,,	29
നിപഠഃ	,,	,,
നിർവ്വർണ്ണനം	237	31
നിധ്യാനം	,,	,,
നിരസനം	,,	,,
നിരാകൃതിഃ	,,	,,
നിഘഃ	238	36
നികാരഃ	,,	,,
നിഗാരഃ	,,	37
നിക്ഷേവഃ	,,	,,
നിഷ്പൃതിഃ	,,	38
നിക്ഷേവനം	,,	,,
നിഷ്ക്രീവനം	,,	,,
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
നാകഃ	240	2
നിഷ്ഠഃ	242	14
നഗഃ	244	20
നാഗഃ	,,	22
നിജം	247	33
നീലകണ്ഠഃ	249	41
നിഷ്ഠാ	,,	42
നാഡീ	250	44

പദം	പേജ്	പദ്യം
നിമിത്തം	257	77
നിയന്താ	259	86
നിവ്വാദഃ	260	91
ന്യഗ്രോധഃ	262	97
നിര്യാതനം	266	121
നിധനം	267	124
ന്യൂനഃ	268	129
നാഭിഃ	270	140
നിഗമഃ	271	143
ഇനൈഗമഃ	,,	,,
നേത്രം	280	183
നാഗരം	282	191
നിഹവഃ	287	212
നീവീ	,,	215
നിവ്വേശഃ	288	218
ന്യക്ഷം	290	228
നഭഃ	292	236
നഭാഃ	,,	,,
നിര്മ്മഥഃ	293	240

നാനാത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

നാനാ	296	9
ന	,,	,,
നനു	,,	10
നൂനം	297	12
നാമ	,,	13
നിഃ	,,	14

പദം	പേജ്	പദ്യം
അവ്യയവർഗ്ഗം		
നാനാ	299	3
നക്തം	,,	6
നികഷാ	,,	7
നഹി	300	11
ന, നേ	,,	,,
നനു	301	14
നിഷ്ക്രമം	,,	,,
നൂനം	,,	16
നീചൈഃ	,,	17
നമഃ	,,	18
നികഷാ	302	19
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
നാഭീ	306	9
നഖം	307	12
ന്യാദഃ	308	15
നന്ദനഃ	,,	,,
ന്യംഖഃ	309	17
നാഭീഃ	,,	20
നിയുതം	310	24
നുപസദം	311	26
ന്യാദഃ	,,	27
നഡഃ	314	33
നാംഗീ	315	37
നാഗഃ	,,	,,
നുസേനം	317	40
നുസേനാ	,,	,,

പ

സപ്തവർഗ്ഗം

പിശാചഃ	7	6
പൂവ്വദേവാഃ	,,	7
പരമേഷ്ഠീ	8	11
പിതാമഹഃ	,,	,,
പ്രജാപതിഃ	,,	13
പൂവ്വഃ	8	13
പുണ്ഡരീകാക്ഷഃ	,,	15
പീതാംബരഃ	,,	16
പത്മനാഭഃ	,,	17
പുരുഷോത്തമഃ	,,	,,
പുരാണപുരുഷഃ	,,	19

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രലംബഘ്നഃ	9	20
പ്രത്യൂഢഃ	,,	22
പഞ്ചശരഃ	,,	23
പുഷ്പധനാ	,,	24
പത്മാലയാ	10	26
പത്മാ	,,	,,
പഞ്ചബാണഃ	,,	,,
പാഞ്ചജന്യഃ	11	28
പന്നഗാശനഃ	,,	31
പശുപതിഃ	,,	,,
പിനാകീ	,,	33
പ്രമഥാധിപഃ	,,	,,
പിനാകഃ	12	37
പ്രമഥാഃ	,,	,,
പാരിഷദാഃ	,,	,,
പ്രാപ്തിഃ	13	39
പ്രാകാശ്യം	,,	,,
പാവ്വതീ	,,	40
പാവ്വതീനന്ദനഃ	14	43
പാകശാസനഃ	,,	46
പുരുഹൂതഃ	,,	,,
പുരന്ദരഃ	,,	,,
പുലോമജാ	,,	50
പാകശാസനിഃ	15	51
പവിഃ	,,	52
പീയൂഷം	,,	53
പാരിജാതകഃ	16	55
പാവകഃ	,,	60
പരേതരാട്	17	64
പിതൃപതിഃ	,,	,,
പ്രചേതാഃ	18	67
പാശീ	,,	,,
പുണ്യജനഃ	,,	,,
പൃഷദശ്വഃ	,,	68
പവനഃ	,,	69
പവമാനഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രഭഞ്ജനഃ	18	69
പ്രകമ്പനഃ	,,	70
പ്രാണഃ	,,	,,
പൊലസ്ത്യഃ	19	76
പുണ്യജനേശ്വരഃ	,,	,,
പുഷ്കരം	,,	77
പത്മം	20	79

വ്യോമവർഗ്ഗം

പുഷ്കരം	20	1

ദിഗ്വർഗ്ഗം

പ്രാചീ	20	1
പ്രതീചീ	,,	,,
പിതൃപതിഃ	21	2
പുണ്ഡരീകഃ	,,	3
പുഷ്പദന്തഃ	,,	4
പിംഗലാ	,,	,,
പിധാനം	22	13
പ്രസാദഃ	23	16
പ്രസന്നതാ	,,	,,
പ്രാലേയം	,,	18
പുഷ്യഃ	24	22
പ്രോഷ്ഠപദാഃ	,,	,,
പംഗുഃ	25	26
പ്രഭാകരഃ	,,	29
പൂഷാ	,,	30
പത്മാക്ഷഃ	,,	32
പ്രദ്യോതനഃ	,,	33
പിംഗലഃ	26	34
പരിവേഷഃ	,,	35
പരിധിഃ	,,	,,
പ്രകാശഃ	,,	36
പ്രഭാ	,,	,,

കാലവർഗ്ഗം

പക്ഷതിഃ	27	1
പ്രതിപൽ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രത്യൂഷഃ	27	2
പ്രത്യൂഷഃ	,,	,,
പ്രഭാതം	,,	3
പിതൃപ്രസൂഃ	,,	,,
പ്രാണ്ണഃ	,,	4
പക്ഷിണീ	28	6
പ്രദോഷഃ	,,	,,
പ്രഹരഃ	,,	7
പവ്വസന്ധിഃ	,,	,,
പക്ഷാന്തഃ	,,	8
പഞ്ചദശീ	,,	,,
പൌർണ്ണമാസീ	,,	,,
പൂർണ്ണിമാ	,,	,,
പുഷ്യവന്തൌ	29	11
പക്ഷഃ	,,	13
പൌഷീ	,,	15
പൌഷഃ	30	16
പൌഷഃ	,,	17
പ്രൌഷ്ഠപദഃ	,,	19
പുഷ്യസമയഃ	,,	20
പ്രാവൃഡ്	,,	21
പ്രളയഃ	32	25
പങ്കം	,,	,,
പാപ്മാ	,,	,,
പാപം	,,	,,
പുണ്യം	,,	26
പ്രീതിഃ	,,	27
പ്രമോദഃ	,,	,,
പ്രമദഃ	,,	,,
പ്രകാണ്ഡം	,,	29
പുരുഷഃ	33	31
പ്രധാനം	,,	,,
പ്രകൃതിഃ	,,	,,
പ്രാണീ	,,	33
പൃഥഗാത്മതാ	,,	,,

ധീവർഗ്ഗം

പ്രാജ്ഞ	33	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രേക്ഷാം	34	2
പ്രതിപൽ	,,	,,
പ്രണിധാനം	,,	3
പ്രതിജ്ഞാനം	35	7
പ്രതിശ്രവഃ	,,	,,
പരിമളഃ	36	12
പൂതിഗന്ധിഃ	,,	14
പാണ്ഡരഃ	,,	,,
പാണ്ഡുഃ	,,	,,
പീതഃ	,,	16
പാലാശഃ	,,	,,
പാടലഃ	37	17
പിംഗഃ	,,	18
പിശംഗഃ	,,	,,
പിംഗലഃ	,,	,,
പിശംഗീ	,,	21
പിങ്ഗലാ	,,	,,

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

പ്രണവഃ	38	4
പുരാവൃത്തം	,,	,,
പുരാണം	39	5
പ്രബൽഹികം	,,	6
പ്രഹേളികാ	,,	,,
പ്രവൃത്തിഃ	,,	7
പ്രശ്നഃ	40	10
പ്രതിവാക്യം	,,	,,
പൃച്ഛാ	,,	,,
പ്രണാദഃ	,,	11
പരിവാദഃ	,,	13
പാരുഷ്യം	,,	14
പരിഭാഷണം	,,	,,
പ്രലാപഃ	,,	15
പരിദേവനം	41	16
പരുഷം	42	19
പ്രകാണ്ഡഃ	43	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രകമ്പനഃ	43	26
പ്രതിശ്രുൽ	,,	27
പ്രതിധ്വാനഃ	,,	,,
നാടകവർഗ്ഗം		
പരിവാദിനീ	44	3
പടഹഃ	45	6
പ്രവാളഃ	,,	7
പ്രസേവകഃ	,,	,,
പണവഃ	,,	8
പ്രതിഭയം	48	20
പരിഭവഃ	49	23
പരിഭാവഃ	,,	,,
പശ്ചാത്താപഃ	,,	26
പ്രതിജ്ഞഃ	,,	,,
പ്രേമാ	,,	27
പ്രിയതാ	,,	,,
പ്രേമ	,,	,,
പ്രമാദഃ	50	31
പരിഹാസഃ	51	33
പ്രളയഃ	,,	34
പ്രമീളം	52	37
പ്രകൃതിഃ	,,	38
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
പാതാളം	52	1
പൂദാകഃ	53	6
പന്നഗഃ	,,	8
പവനാശനഃ	,,	,,
പ്രദീപനഃ	54	12
നരകവർഗ്ഗം		
പ്രേതാഃ	54	2
പീഡാ	55	3
വാരിവർഗ്ഗം		
പാരാവാരഃ	55	1
പയഃ	56	3
പാഥഃ	,,	4

പദം	പേജ്	പദ്യം
പുഷ്കരം	56	4
പാനീയഃ	,,	,,
പുഷന്തി	,,	6
പുഷതഃ	,,	,,
പുടഭേദഃ	,,	7
പ്രതീരം	,,	,,
പാരം	,,	8
പാത്രം	,,	,,
പുളിനം	57	9
പംകഃ	,,	,,
പരീവാഹഃ	,,	10
പ്ലവഃ	,,	11
പോതവണിക്	,,	12
പോതവാഹഃ	,,	,,
പോതഃ	58	14
പ്രസന്നഃ	,,	15
പവിത്രകം	,,	17
പൃഥുരോമാ	59	18
പാഠീനഃ	,,	19
പ്രോക്ഷീ	,,	,,
പോതാധാനം	,,	20
പ്ലവഃ	60	25
പ്രഹിഃ	61	27
പിനാഹഃ	,,	28
പുഷ്കരിണീ	,,	,,
പത്മാകരഃ	,,	29
പലലം	,,	,,
പരിഖം	,,	31
പ്രണാളീ	62	37
പത്മിനീ	63	40
പത്മം	,,	41
പങ്കേരുഹം	,,	42
പുഷ്കരം	,,	,,
പുണ്ഡരീകം	,,	43
ഭൂവർഗ്ഗം		
പൃഥിവീ	66	3

പദം	പേജ്	പദ്യം
പൃത്ഥവി	66	3
പ്രാച്യഃ	,,	8
പ്രത്യന്തഃ	,,	,,
പുണ്യഭൂമിഃ	67	9
പംകിലഃ	,,	11
പര്യന്തഭൂഃ	68	15
പരിസരഃ	,,	,,
പന്ഥാഃ	,,	16
പദവീ	,,	,,
പദ്ധതിഃ	,,	,,
പദ്യാ	,,	,,
പ്രാന്തരം	69	18
പുരവർഗ്ഗം		
പൂഃ	69	1
പുരീ	,,	,,
പത്തനം	,,	,,
പുടഭേദനം	,,	,,
പണ്യവീഥികാ	,,	2
പ്രതോളീ	,,	3
പ്രാകാരഃ	,,	,,
പ്രാചീനം	,,	,,
പണ്ണശാലാ	70	7
പ്രപാ	,,	8
പാനീയശാലികാ	,,	,,
പ്രതിശ്രയഃ	71	9
പ്രാസാദഃ	,,	11
പ്രഘാണഃ	,,	14
പ്രഘണഃ	,,	,,
പ്രച്ഛന്നം	72	16
പക്ഷദ്വാരം	,,	,,
പക്ഷകഃ	,,	,,
പടലപ്രാന്തം	,,	,,
പടലം	,,	,,
പ്രതീഹാരഃ	73	18
പുരദ്വാരം	,,	,,
പക്കണഃ	,,	22

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൈലവർഗ്ഗം		
പർവ്വതഃ	74	1
പൂർവ്വപർവ്വതഃ	,,	2
പാരിയാത്രകഃ	,,	3
പാഷാണഃ	,,	4
പ്രസ്കരഃ	,,	,,
പ്രപാതഃ	,,	,,
പ്രസ്ഥഃ	,,	5
പ്രസ്രവണം	,,	,,
പാദഃ	75	7
പര്യന്തപർവ്വതഃ	,,	,,
വനവർഗ്ഗം		
പ്രമദാവനം	76	3
പംക്തിഃ	,,	4
പാദപഃ	,,	5
പലാശീ	,,	,,
പ്രവല്ലിഃ	,,	7
പ്രകാണ്ഡഃ	77	10
പത്രം	78	14
പലാശം	,,	,,
പർണ്ണം	,,	,,
പല്ലവഃ	,,	,,
പ്രസവബന്ധനം	,,	15
പുഷ്പം	79	17
പ്രസൂനം	,,	,,
പുഷ്പരസഃ	,,	,,
പരാഗഃ	,,	,,
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
പ്ലക്ഷം	79	1
പിപ്പലഃ	,,	3
പുഷ്പഫലഃ	80	4
പുന്നാഗഃ	,,	8
പുരുഷഃ	,,	,,
പാരിഭദ്രഃ	,,	,,
പാരിജാതകഃ	,,	,,
പീതനഃ	,,	9

പദം	പേജ്	പദ്യം
പീലുഃ	81	11
പലാശഃ	,,	12
പർണ്ണഃ	,,	,,
പരിവ്യാധഃ	,,	13
പ്ലക്ഷഃ	,,	15
പക്കടീ	,,	,,
പുരഃ	,,	16
പ്രിയാളുഃ	82	17
പിചുളഃ	,,	22
പട്ടികാഖ്യഃ	,,	23
പട്ടീ	,,	,,
പൂഗഃ	83	24
പ്രിയകഃ	,,	,,
പ്ലക്ഷഃ	,,	26
പീതസാരകഃ	,,	,,
പ്രിയകഃ	,,	,,
പിച്ഛിലാ	84	29
പൂരണീ	,,	,,
പിച്ഛാ	,,	,,
പ്രകീര്യ്യഃ	,,	30
പൂതികരജഃ	,,	,,
പൂതികഃ	,,	,,
പ്ലീഹശത്രുഃ	,,	31
പഞ്ചാംഗുലഃ	,,	34
പിണ്ഡീതകഃ	85	35
പാരിഭദ്രകഃ	,,	,,
പീതദാരു	,,	36
പൂതികാഷ്ഠം	,,	,,
പാടലിഃ	,,	37
പാടലാ	,,	,,
പ്രിയംഗുഃ	,,	38
പ്രിയകഃ	,,	,,
പത്രോർണ്ണഃ	,,	39
പത്ഥ്യാ	,,	41
പൂതനാ		,,
പീതദ്രുഃ	,,	42

പദം	പേജ്	പദ്യം
പൂതികാഷ്ഠം	85	42
പരിവ്യാധഃ	,,	43
പനസഃ	,,	,,
പിചുമന്ദം	86	45
പിച്ഛിലാ	,,	,,
പുണ്ഡ്രകഃ	87	54
പ്രതിഛാസഃ	88	59
പ്രസ്ഥപുഷ്പഃ	89	61
പർണ്ണാസഃ	,,	62
പാഠീ	,,	,,
പ്രതാപസഃ	,,	63
പാശുപതഃ	,,	64
പീലുപർണ്ണീ	90	66
പാഠാ	,,	67
പാപചേലീ	,,	,,
പ്രാചീനാ	,,	,,
പ്രവൃഷായണീ	,,	69
പ്രത്യക്ശ്രേണീ	,,	70
പ്രത്യക്പർണ്ണീ	,,	71
പത്മാ	91	72
പവ്യകഃ	,,	,,
പൃശ്നിപർണ്ണീ	,,	75
പൃഥക്പർണ്ണീ	,,	,,
പ്രചോദനീ	,,	76
പൂതിഫലീ	,,	78
പിപ്പലീ	92	79
പലംകഷാ	,,	81
പ്രതിവിഷാ	,,	82
പീതദ്രുഃ	,,	84
പഞ്ചംപഞ്ചാ	,,	,,
പഞ്ജനീ	,,	,,
പാലിനീ	93	91
പടോലികാ	95	100
പാലകീ	,,	104
പൃഥ്വീകാ	96	107
പാരിഭാവ്യം	,,	108

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാകലവം	96	108
പ്ലുപൌണ്ഡരീകം	,,	110
പൌണ്ഡര്യം	,,	,,
പരിപേലവം	97	114
പ്ലവം	,,	,,
പിശുനാ	,,	115
പത്രം	98	117
പട്ടപല്ലീ	,,	120
പീലുപല്ലീ	,,	121
പ്രത്യക്ശ്രേണീ	99	127
പുഷ്കരം	,,	128
പത്മപത്രം	,,	,,
പത്മാ	,,	,,
പത്മകചാരണീ	,,	,,
പ്രപുന്നാടഃ	100	129
പത്മാടഃ	,,	130
പലണ്ഡുഃ	,,	,,
പുനർന്നവാ	,,	131
പാരാവതാംഘ്രിഃ	,,	132
പണ്യാ	,,	,,
പ്രസാരണീ	,,	135
പലാശഃ	101	137
പടോലഃ	,,	,,
പട്ടഃ	,,	,,
പവ്വഃ	102	144
പടഃ	,,	,,
പോടഗളാ	,,	145
പോടഗളഃ	,,	,,
പുണ്ഡ്രഃ	,,	146
പവിത്രം	103	148
പൌരം	,,	149
പാലാഷ്ടഃ	,,	,,
പൂഗഃ	,,	151

മൃഗവർഗ്ഗം

പഞ്ചാസ്യഃ	104	1
പുണ്ഡരീകഃ	,,	2
പഞ്ചനഖഃ	104	2
പോത്രീ	,,	3
പ്ലവംഗഃ	,,	4
പ്ലവഗഃ	,,	,,
പ്രിയകഃ	105	10
പൃഷതഃ	,,	11
പാരാവതഃ	106	15
പത്രീ	,,	16
പേചകഃ	,,	,,
പരട്ടഃ	107	20
പികഃ	,,	,,
പരട്ടൽ	,,	21
പുഷ്കരാഹ്വഃ	108	23
പരോക്ഷ്ണീ	109	27
പതംഗികാ	,,	28
പുത്തികാ	,,	,,
പതംഗഃ	,,	30
പുഷ്പലിട്	,,	31
പിഞ്ഛരം	,,	33
പക്ഷീ	110	34
പതത്രീ	,,	,,
പത്രീ	,,	,,
പതഗഃ	,,	,,
പതൽപത്രരഥഃ	,,	,,
പതത്രിഃ	,,	35
പിത്സന്തഃ	,,	,,
പ്ലവഃ	,,	36
പക്ഷഃ	,,	37
പത്രം	,,	,,
പതത്രം	,,	,,
പക്ഷതിഃ	,,	38
പക്ഷമൂലം	,,	,,
പ്രപീഡനം	,,	,,
പേശീ	111	39
പോതഃ	,,	,,
പാകഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പൃഥുകഃ	111	39
പുഞ്ജഃ	,,	44
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
പുമാംസഃ	112	1
പഞ്ചജനാഃ	,,	,,
പുരുഷാഃ	,,	,,
പൂരുഷാഃ	,,	,,
പ്രതീപശീനീ	,,	2
പ്രമദാ	,,	3
പത്നീ	113	5
പാണിഗൃഹീതീ	,,	,,
പുരന്ധ്രീ	,,	6
പതിവ്രതാ	,,	,,
പതിംവരാ	,,	7
പുംശ്ചലീ	114	10
പാംസുലാ	,,	11
പതിവത്നീ	,,	12
പലിക്നീ	,,	,,
പ്രാജ്ഞീ	,,	,,
പ്രജ്ഞാ	,,	,,
പ്രാജ്ഞാ	,,	,,
പോടാ	,,	15
പ്രജാതാ	115	16
പ്രസൂതാ	,,	,,
പ്രസൂതികാ	,,	,,
പുഷ്പവതീ	,,	20
പുഷ്പം	,,	21
പുനർഭൂഃ	116	23
പാരസ്മൈണേയഃ	,,	24
പൈതൃഷ്വസേയഃ	,,	25
പൈതൃഷ്വസ്രീയഃ	,,	,,
പുത്രഃ	117	27
പുത്രീ	,,	,,
പിതാ	,,	28
പ്രസൂഃ	,,	29
പൈതൃകീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രജാവതീ	117	30
പിതൃവ്യഃ	,,	31
പിതാമഹഃ	118	33
പ്രപിതാമഹഃ	,,	,,
പ്രമാതാമഹഃ	,,	,,
പ്രിയഃ	,,	35
പതിഃ	,,	,,
പിതരൌ	119	37
പ്രസൂജനയിതാരൌ	,,	,,
പുത്രൌ	,,	,,
പലിതം	,,	41
പ്രവയാഃ	120	42
പൂഷ്പജഃ	,,	43
പിചണ്ഡിലഃ	,,	44
പോഗണ്ഡഃ	,,	46
പ്രാജ്ഞഃ	121	47
പ്രഗതജാനുകഃ	,,	,,
പൃശ്നിഃ	,,	48
പംഗുഃ	,,	,,
പിപ്പുഃ	,,	50
പ്രതിശ്യായഃ	122	52
പീനസഃ	,,	,,
പാദസ്ഫോടഃ	,,	53
പാമ	,,	,,
പാമാ	,,	,,
പിടകാ	,,	54
പ്രവാഹികാ	,,	55
പ്ലക്ഷ്ടികാ	,,	56
പാദവല്മീകം	123	57
പാമനഃ	,,	59
പില്ലഃ	,,	61
പിത്തം	124	63
പിശിതം	,,	64
പലലം	,,	,,
പുരീതൽ	125	67
പ്ലീഹാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പിഞ്ജൂഷം	125	68
പ്രസ്രാവഃ	,,	69
പുരീഷം	,,	,,
പുങ്കാസ്ഥി	,,	70
പാർശ്വകാ	,,	71
പ്രതീകഃ	,,	,,
പാദാഗ്രം	126	73
പ്രപദം	,,	,,
പാദഃ	,,	,,
പത്	,,	,,
പാർഷ്ണിഃ	,,	,,
പ്രസൃതാ	,,	74
പായുഃ	,,	75
പിചണ്ഡഃ	127	78
പുങ്കം	,,	79
പാൽപം	,,	80
പ്രവേഷ്ടഃ	,,	81
പ്രഗണ്ഡഃ	,,	82
പ്രകോഷ്ഠഃ	,,	,,
പഞ്ചശാഖഃ	128	83
പാണിഃ	,,	,,
പ്രദേശിനീ	,,	,,
പ്രദേശിനീ	,,	,,
പുനർഭവഃ	,,	84
പ്രാദേശഃ	,,	85
പ്രതലഃ	,,	86
പ്രഹസ്തഃ	,,	,,
പ്രതലഃ	,,	,,
പ്രസൃതിഃ	,,	87
പൊരുഷം	129	89
പൃഥ	131	99
പ്രവേണീ	,,	,,
പ്രതികർമ്മ	,,	101
പ്രസാധനം	,,	,,
പ്രസാധിതഃ	,,	102
പരിപ്ലുതഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പരിഷ്കാരഃ	132	103
പാരിതഥ്യം	,,	104
പതുപാശ്യാ	,,	,,
പ്രലംബികാ	,,	106
പാരിഹാര്യഃ	133	108
പാദാംഗദഃ	,,	111
പാദകേടകഃ	,,	,,
പ്രാവൃതം	134	115
പരിണാഹഃ	,,	116
പടച്ചരം	,,	,,
പടഃ	,,	117
പ്രച്ഛദപടഃ	135	118
പരിധാനം	,,	,,
പ്രാവാരഃ	,,	119
പ്രതിസീരം	,,	122
പരികർമ്മ	,,	,,
പ്രബോധനം	,,	123
പത്രലേഖാ	136	124
പത്രാംഗുലിഃ	,,	,,
പീതനം	,,	125
പിശുനം	,,	126
പിണ്ഡകഃ	137	130
പായസഃ	,,	,,
പത്രാംഗം	,,	133
പ്രഭഷ്ടകം	138	137
പ്രാലംബം	,,	,,
പരിസ്പന്ദഃ	,,	138
പരിപൂർണ്ണതാ	,,	,,
പര്യങ്കഃ	,,	139
പല്യങ്കഃ	,,	,,
പ്രതിഗ്രാഹഃ	,,	140
പതദ്ഗ്രഹഃ	,,	,,
പ്രസാധനീ	139	141
പിഷ്ടാതഃ	,,	,,
പടവാസകഃ		

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
പ്രാജ്ഞഃ	140	5
പണ്ഡിതഃ	,,	,,
പ്രാഥമകല്പികഃ	141	13
പാരമ്പര്യോപദേശഃ	,,	14
പാഠഃ	142	16
പരിഷൽ	,,	17
പ്രാഗ്വംശഃ	,,	18
പ്രണീതഃ	143	22
പരിചായ്യഃ	,,	,,
പൃഷദാജ്യം	144	26
പരമാന്നം	,,	,,
പായസം	,,	,,
പാത്രം	,,	,,
പരമ്പരാകം	,,	28
പ്രോക്ഷണം	,,	,,
പ്രമീതഃ	,,	,,
പ്രോക്ഷിതഃ	,,	,,
പൂത്തം	145	30
പ്രതിപാദനം	,,	31
പ്രാദേശനം	,,	32
പിതൃദാനം	,,	33
പയ്യേഷണാ	146	34
പരീഷ്ടിഃ	,,	,,
പാദ്യം	,,	35
പൂജാ	,,	36
പരിചയ്യാ	,,	37
പര്യടനം	,,	,,
പ്രാചേതസഃ	,,	38
പാരാശര്യഃ	,,	,,
പരിപാടീ	147	40
പയ്യായഃ	,,	,,
പയ്യയഃ	,,	,,
പുണ്യകം	,,	41
പൃഥഗാത്മതാ	,,	,,
പ്രഥമകല്പഃ	,,	43

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാദഗ്രഹണം	148	44
പരിപ്ലവ്	,,	45
പാരാശരീ	,,	,,
പാരികാങ്ക്ഷീ	,,	,,
പവിത്രഃ	,,	,,
പ്രയതഃ	,,	,,
പൂതഃ	,,	,,
പാഷണ്ഡാഃ	,,	,,
പൌർണ്ണമാസഃ	149	51
പ്രാചീനാവീതം	,,	53
പിതൃം	,,	54
പിതൃതീർത്ഥം	,,	,,
പ്രജാപതിതീർത്ഥം	,,	,,
പ്രായഃ	150	56
പരിവേത്തം	151	59
പരിവിത്തിഃ	,,	,,
പരിണയഃ	,,	60
പാണിപീഡനം	,,	,,
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
പാർത്ഥിവഃ	151	1
പ്രധാനാനി	152	5
പുരോധാഃ	,,	,,
പുരോഹിതഃ	,,	,,
പ്രാഡ്വിവാകഃ	,,	,,
പ്രതീഹാരഃ	,,	6
പരതരഃ	153	10
പാർഷ്ണിഗ്രാഹഃ	,,	,,
പരഃ	,,	11
പ്രത്യർത്ഥീ	,,	,,
പരിപന്ഥീ	,,	,,
പ്രണിധിഃ	,,	13
പ്രത്യയിതഃ	,,	,,
പാന്ഥഃ	154	17
പഥികഃ	,,	,,
പ്രകൃതയഃ	,,	18
പ്രതാപഃ	155	20

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രഭേവഃ	155	20
പ്രാട്ടതം	156	27
പ്രദേശനം	,,	,,
പ്രക്രിയാ	157	31
പ്രകീർണ്ണകം	,,	,,
പൂർണ്ണകുംഭഃ	,,	32
പാദാതം	,,	33
പരമീ	158	35
പ്രഭിന്നഃ	,,	36
പ്രതിമാനം	,,	39
പത്മകം	,,	,,
പക്ഷഭാഗഃ	,,	40
പ്രവേണീ	159	42
പരിസ്തോമഃ	,,	,,
പാരസീകഃ	,,	45
പൃഷ്ഠ്യഃ	160	46
പ്ലുതം	,,	48
പ്രോഥം	,,	49
പുല്ലുഃ	161	50
പുഷ്യരഥഃ	,,	51
പ്രവഹണം	,,	52
പ്രേംഖാ	,,	53
പാണ്ഡുകംബലീ	,,	54
പ്രധിഃ	162	56
പിണ്ഡികാ	,,	,,
പ്രാസംഗഃ	,,	57
പത്രം	,,	58
പ്രജിതാ	163	59
പരിധിസ്ഥഃ	,,	62
പരിചരഃ	,,	,,
പ്രതിമുക്തഃ	164	65
പിനദ്ധഃ	,,	,,
പദാതിഃ	,,	66
പത്തിഃ	,,	,,
പദഗഃ	,,	,,
പാദാതികഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പദാജിഃ	164	66
പദ്ഗഃ	,,	67
പടികഃ	,,	,,
പാദാതം	,,	,,
പാരശ്വധികഃ	,,	70
പ്രാസികഃ	,,	,,
പതാകീ	165	71
പുരോഗഃ	,,	72
പ്രേങ്ഖഃ	,,	,,
പുരസ്സരഃ	,,	,,
പുരോഗമഃ	,,	,,
പുരോഗാമീ	,,	,,
പ്രജവീ	,,	73
പൃതനാ	166	78
പ്രത്യാസാരഃ	,,	79
പ്രതിഗ്രഹഃ	,,	,,
പത്തിഃ	167	80
പ്രഹരണം	,,	82
പ്രത്യാലീഢം	169	85
പുഷ്പല്ലുഃ	,,	86
പത്രീ	,,	87
പ്രക്ഷേപ്തനഃ	,,	,,
പക്ഷഃ	,,	,,
പരിഘഃ	170	91
പരിഘാതനഃ	,,	,,
പരശ്വഃ	,,	92
പരശ്വധഃ	,,	,,
പ്രാസഃ	171	93
പാളിഃ	,,	,,
പ്രസ്ഥാനം	,,	95
പ്രസരണം	,,	96
പ്രചക്രം	,,	,,
പാംസുഃ	172	98
പിഞ്ജഃ	,,	99
പതാകാ	,,	,,
പരാക്രമഃ	,,	102

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രാണഃ	172	102
പ്രഥനം	,,	103
പ്രവിദാരണം	,,	,,
പടഹഃ	173	108
പ്രസഭം	,,	,,
പ്രപീഡനം	,,	109
പ്രതീകാരഃ	174	110
പ്രഭാവഃ	,,	111
പരാജയഃ	,,	,,
പരാജിതഃ	,,	112
പരാഭൂതഃ	,,	,,
പ്രമാപണം	,,	,,
പ്രവാസനം	,,	113
പരാസനം	,,	,,
പരിവജ്ജനം	,,	114
പ്രതിഷ്ഠാതനഃ	,,	,,
പ്രമഥനം	,,	115
പിഞ്ജഃ	,,	,,
പഞ്ചതാ	,,	116
പ്രളയഃ	,,	,,
പരാസുഃ	175	117
പ്രാപുപഞ്ചതപഃ	,,	,,
പരേതഃ	,,	,,
പ്രേതഃ	,,	,,
പ്രമീതഃ	,,	,,
പിതൃവനം	,,	118
പ്രഗ്രഹഃ	,,	119
പ്രാണാഃ	,,	,,

വൈശ്യവർഗ്ഗം

പാശുപാല്യം	176	2
പശ്വുദഞ്ചനം	,,	3
പ്രാജനം	178	13
പാടലഃ	179	16
പ്രിയംഗുഃ	180	20
പലാലഃ	,,	22
പൃതം	,,	24

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രസ്രോടനം	181	26
പ്രസേവഃ	,,	27
പിടഃ	,,	,,
പാകസ്ഥാനം	,,	,,
പൌരോഗവഃ	,,	28
പിംഠഃ	182	32
പിഷ്ടപചനം	,,	33
പാനഭാജനം	,,	,,
പാത്രം	183	34
പൂഥീ	,,	37
പൃഥുഃ	,,	,,
പൃഥീ	184	41
പൃഥുഃ	,,	,,
പീതാ	,,	,,
പാക്യം	,,	43
പൈഠരം	185	45
പ്രണീതം	,,	46
പ്രയസ്യം	,,	,,
പിച്ഛിലം	,,	,,
പിജിലം	,,	,,
പൌലിഃ	,,	47
പൃഥുകഃ	186	48
പൂപഃ	,,	,,
പിഷ്ടകഃ	,,	,,
പയഃ	,,	51
പയസ്യം	187	52
പീയൂഷം	,,	54
പിപാസാ	,,	56
പ്രകാമം	188	57
പയ്യാപൂം	,,	,,
പാദബന്ധനം	,,	58
പ്രങ്ഖവാകം	189	64
പ്രാസംഗ്യഃ	,,	,,
പങ്ഖവാകം	,,	,,
പ്രക്ഷൌഹീ	190	70
പരേഷ്ടകാ	,,	71

പദം	പേജ്	പദ്യം
പിനോഷ്ണി	191	72
പീവരസ്തനീ	,,	,,
പശുരജ്ജുഃ	,,	74
പണ്യാജീവഃ	192	79
പരിപണനഃ	,,	80
പരിമാനം	,,	81
പരീവത്തഃ	,,	,,
പ്രതിമാനം	,,	,,
പണിതവ്യം	,,	82
പണ്യം	,,	,,
പങ്ക്തിഃ	193	85
പായ്യം	,,	,,
പ്രസ്ഥമാനം	194	86
പലം	,,	,,
പലശതം	,,	87
പണഃ	,,	88
പ്രസ്ഥഃ	195	89
പാദഃ	,,	90
പദ്മരാഗഃ	,,	93
പ്രവാളം	,,	,,
പിണ്ഡം	196	98
പാരദഃ	197	100
പാരതഃ	,,	,,
പുഷ്പകേതു	,,	103
പുഷ്പകം	,,	,,
പിഞ്ജരം	,,	104
പീതനം	,,	,,
പ്രാണഃ	,,	105
പിണ്ഡഃ	,,	,,
പിച്ചടം	,,	106
പിചുഃ	,,	,,
പാക്യഃ	198	109
പിപ്പലീമൂലം	,,	111
പത്രാംഗം	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

പലഗണ്ഡഃ	200	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാർഷ്ണികൽ	200	7
പ്രതിഹാരകഃ	201	11
പാണിവാദഃ	,,	13
പാണിഘ്നഃ	,,	,,
പാമരഃ	202	16
പ്രാകൃതഃ	,,	,,
പൃഥക്ജനഃ	,,	,,
പ്രൈഷ്യഃ	,,	17
പ്രേഷ്യഃ	,,	,,
പരിചാരകഃ	,,	,,
പരാചിതഃ	,,	18
പരിസ്കന്ദഃ	,,	,,
പരജാതഃ	,,	,,
പരൈധിതഃ	,,	,,
പേശലഃ	,,	19
പടുഃ	,,	,,
പ്ലവഃ	,,	20
പുല്ലസഃ	,,	,,
പ്രതിരോധീ	203	25
പരാസ്കന്ദീ	,,	,,
പാടച്ചരഃ	,,	,,
പുസ്കം	204	28
പാഞ്ചാലികാ	,,	29
പിടകഃ	,,	30
പേടകഃ	,,	,,
പേടാ	,,	,,
പാഠകഃ	,,	,,
പാഠ്ടഃ	,,	,,
പ്രശ്നനഃ	205	33
പത്രപരശുഃ	,,	,,
പാഷ്ണഭാരണഃ	,,	34
പ്രതിമാനം	206	36
പ്രതിബിംബം	,,	,,
പ്രതിമാ	,,	,,
പ്രതിയാതനാ	,,	,,
പ്രതിച്ഛായാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രതികൃതിഃ	206	36
പ്രതിനിധിഃ	,,	,,
പ്രതീകാശഃ	,,	38
പണഃ	,,	39
പ്രതിസ്സൽ	,,	,,
പ്രസന്നാ	,,	40
പരിസ്തൃതാ	,,	,,
പാനഗോഷ്ഠികാ	207	43
പാനപാത്രം	,,	,,
പ്രതിഭവഃ	,,	44
പണഃ	,,	45
പാശകാഃ	,,	,,
പരിണായഃ	208	46
പ്രാണിദ്യൂതം	,,	,,

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

പുണ്യവാൻ	209	3
പ്രവീണഃ	,,	4
പൂജ്യഃ	,,	5
പ്രതീക്ഷ്യഃ	,,	,,
പരീക്ഷകഃ	210	7
പ്രമനാഃ	,,	,,
പതിഃ	,,	9
പ്രഭുഃ	,,	10
പരിവൃഢഃ	,,	,,
പിതൃസന്നിഭഃ	211	12
പരതന്ത്രഃ	,,	15
പരാധീനഃ	,,	,,
പരവാൻ	,,	,,
പരാന്നഃ	212	19
പരപിണ്ഡാദഃ	,,	,,
പ്രണേയഃ	213	24
പ്രശ്രിതഃ	,,	,,
പ്രഗത്ഭഃ	,,	,,
പ്രതിഭാനവിതഃ	,,	,,
പ്രതിഭാ	,,	,,
പതയാലുഃ	,,	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാതുകഃ	213	26
പ്രസാരീ	214	29
പ്രപലായിതഃ	,,	30
പരാങ്മുഖഃ	,,	31
പരാചീനഃ	,,	,,
പ്രിയംവദഃ	215	34
പ്രത്യാദിഷ്ടഃ	216	38
പ്രത്യാഖ്യാതഃ	,,	,,
പ്രതിഹതഃ	,,	39
പ്രതിബദ്ധഃ	,,	,,
പ്രതിക്ഷിപുഃ	,,	40
പുരോഭാഗീ	217	44
പിശുനഃ	,,	45
പാപഃ	,,	,,
പ്രിയം	218	51
പ്രതികൃഷ്ടഃ	,,	52
പൂതം	219	53
പവിത്രം	,,	,,
പ്രധാനം	,,	55
പ്രമുഖഃ	,,	,,
പ്രവേകഃ	,,	,,
പ്രബഷ്ഠഃ	,,	,,
പരാഭ്യഃ	,,	56
പ്രാഗ്രഹരഃ	,,	,,
പ്രാഗ്ര്യഃ	,,	,,
പുഷ്കലഃ	,,	,,
പുംഗവഃ	,,	57
പൃഥു	,,	58
പൃഥുലം	,,	,,
പീനം	,,	59
പീവ	,,	,,
പീവരം	,,	,,
പ്രകൃതം	220	61
പ്രവുരം	,,	,,
പ്രാജ്യം	,,	,,
പുരുജം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പൃതു	220	61
പരശ്ശതാഃ	,,	62
പൂർണ്ണം	,,	63
പേലവം	,,	64
പ്രാംശുഃ	221	68
പ്രഹ്ലണഃ	,,	70
പാരിപ്ലവഃ	222	73
പരിപ്ലവഃ	,,	,,
പ്രവൃദ്ധം	,,	74
പ്രൌഢം	,,	,,
പുരാണഃ	,,	75
പ്രാക്തനഃ	,,	,,
പ്രത്നഃ	,,	,,
പുരാതനഃ	,,	,,
പ്രത്യൂഢഃ	,,	,,
പ്രത്യക്ഷം	223	77
പൂർവ്വഃ	,,	78
പൌരസ്ത്യഃ	,,	,,
പ്രഥമഃ	,,	,,
പാശ്ചാത്യം	,,	79
പശ്ചിമം	,,	,,
പ്രവ്യക്തം	,,	,,
പ്രസവ്യം	,,	82
പ്രതിച്ഛലം	,,	,,
പരിവാഹിതം	224	83
പ്രാപ്യം	,,	84
പ്രണിഹിതം	,,	,,
പ്രേംഖിതഃ	,,	85
പരിക്ഷിപ്യം	,,	86
പ്രവൃദ്ധം	,,	,,
പ്രസൃതം	,,	,,
പങ്കജം	225	89
പ്രാപ്യം	,,	90
പൃഥഗ്വിധഃ	,,	91
പങ്കജം	226	94
പരിണതം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പുഷ്പം	226	95
പുഷ്പിതം	,,	,,
പ്രോത്ഥിതഃ	,,	,,
പൂജിതഃ	,,	96
പൂർണ്ണഃ	,,	,,
പൂരിതഃ	,,	,,
പ്രൃഷ്ടഃ	227	97
പ്ലുഷ്ടഃ	,,	,,
പ്രസ്ഫുന്നഃ	,,	101
പ്രമുദിതഃ	,,	,,
പ്രീതഃ	,,	,,
പന്നം	,,	102
പ്രാപ്യം	,,	,,
പരിഷ്കൃതം	228	104
പ്രതിപന്നം	,,	106
പ്രതിജ്ഞാതം	,,	,,
പണായിതം	,,	107
പനായിതം	,,	,,
പ്രണതം	,,	,,
പണിതം	,,	,,
പനിതം	,,	,,
പ്ലാതം	,,	108
പ്രത്യവസിതം	,,	,,
പ്രേങ്ഖഃ	,,	109

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

പാരായണം	229	2
പരായണം	,,	,,
പ്രവാരണം	230	3
പ്രഹാരണം	,,	,,
പ്രീണനം	231	4
പയ്യാപൂഃ	,,	5
പരിത്രാണം	,,	,,
പചം	232	8
പാകഃ	,,	,,
പ്ലോക്ഷഃ	,,	9
പ്രഥാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രകൃതിഃ	232	9
പ്രമിതിഃ	,,	10
പ്രമാ	,,	,,
പ്രസൂതിഃ	,,	,,
പ്രസവഃ	,,	,,
പ്രഹ്വാരഃ	,,	,,
പരിമളഃ	233	13
പ്രസിതിഃ	,,	14
പരിണാമഃ	,,	15
പ്രത്യാഹ്വാരഃ	234	16
പരിക്രമഃ	,,	,,
പ്രവാഹഃ	,,	18
പ്രവൃത്തിഃ	,,	,,
പ്രവാസഃ	,,	,,
പ്രത്യൂഹഃ	,,	19
പരിസപ്പഃ	,,	20
പരിക്രിയാ	,,	,,
പ്രവിശ്ലേഷഃ	,,	,,
പര്യവസ്ഥാ	235	21
പരിസര്യ്യാ	,,	,,
പരിസാരഃ	,,	,,
പരിചയഃ	,,	23
പ്രസരഃ	,,	,,
പ്രയാമഃ	,,	,,
പവനം	,,	24
പവഃ	,,	,,
പ്രസ്ഥാവഃ	,,	,,
പ്രജനഃ	,,	25
പ്രശ്രയഃ	,,	,,
പ്രണയഃ	,,	,,
പ്രത്യുൽക്രമഃ	236	26
പ്രയോഗഃ	,,	,,
പ്രക്രമഃ	,,	,,
പ്രതിബന്ധഃ	,,	27
പ്രതിഷ്ടംഭഃ	,,	,,
പ്രതിഘ്ന്യായിഃ	,,	28

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രതിജാഗരഃ	236	28
പാഠഃ	,,	29
പരിരംഭഃ	237	30
പരിഷ്വംഗഃ	,,	,,
പ്രത്യാഖ്യാനം	,,	31
പ്രത്യാദേശഃ	,,	,,
പര്യയഃ	,,	33
പ്രതിശാസനം	,,	34
പശുപ്രേരണം	238	39
പാർശ്വം	239	41
പൃഷ്ഠ്യം	,,	,,
പാശ്യാ	,,	42

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

പൃഥുകഃ	240	3
പുഷ്കരഃ	241	5
പേചകഃ	,,	6
പ്രതീകം	,,	7
പിണ്യാകഃ	,,	9
പുണ്ഡരീകഃ	242	11
പിനാകഃ	,,	14
പതംഗഃ	244	21
പൂഗഃ	,,	,,
പരാഗഃ	,,	22
പ്ലവഗഃ	245	24
പരിഷ്കഃ	246	28
പ്രപഞ്ചഃ	,,	29
പ്രജാഃ	247	33
പട്ടഃ	249	41
പ്രഗാഢം	250	46
പണഃ	251	48
പ്രമാണം	252	55
പ്രവണഃ	253	58
പോതഃ	254	61
പ്രേതഃ	,,	,,
പ്രപൂഃ	255	70

പദം	പേജ്	പദ്യം
പങ്ക്തിഃ	256	73
പത്തിഃ	,,	74
പക്ഷതിഃ	,,	,,
പ്രകൃതിഃ	,,	,,
പ്രതീതഃ	258	83
പുരസ്കൃതഃ	259	85
പ്രസ്ഥഃ	260	89
പാദഃ	,,	91
പ്രസാദഃ	,,	92
പദം	261	95
പരിധിഃ	262	98
പ്രണിധിഃ	,,	101
പ്രസിദ്ധഃ	263	106
പൃഥക്ജനഃ	264	107
പത്നീ	,,	,,
പ്രമിയതഃ	,,	108
പക്ഷ്മ	267	122
പവ്വ്	,,	123
പ്രധാനം	,,	124
പ്രജ്ഞാനം	,,	,,
പ്രസൂനം	,,	,,
പിശുനഃ	268	128
പരിവാപഃ	,,	131
പ്രാപൃതഃ	269	132
പൂവ്വഃ	270	137
പ്ലവംഗമഃ	271	141
പരാക്രമഃ	,,	,,
പ്രഥമം	272	147
പഞ്ജന്യഃ	273	150
പയ്യായഃ	,,	,,
പ്രത്യയഃ	,,	151
പൂജ്യഃ	274	154
പ്രണയഃ	,,	155
പ്രതിശ്രുയഃ	,,	156
പ്രായഃ	,,	157
പുണ്യം	276	163

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രകാരഃ	276	166
പയോധരഃ	277	167
പ്രദരഃ	,,	168
പരികരഃ	,,	169
പരിവാരഃ	278	172
പ്രതീഹാരഃ	,,	173
പതീഹാരീ	,,	,,
പരിസരഃ	279	177
പാത്രം	280	182
പത്രം	,,	,,
പോത്രം	,,	184
പുരം	281	187
പുഷ്കരം	282	189
പിംഗരം	,,	191
പരഃ	283	194
പീലുഃ	,,	197
പാളിഃ	284	201
പടലം	285	205
പലം	,,	,,
പാതാളം	,,	206
പ്ലവാളം	286	207
പേശലഃ	,,	208
പ്രസവഃ	,,	211
പ്രഭവഃ	287	213
പാരശവഃ	,,	214
പ്രകാശഃ	289	221
പുരുക്ഷഃ	,,	222
പ്രൈക്ഷഃ	,,	223
പക്ഷഃ	,,	224
പൊരുക്ഷഃ	290	226
പ്രേക്ഷാ	,,	228
പ്രസൂഃ	291	233
പയഃ	292	236
പ്രഗ്രഹഃ	293	240
പ്രഗ്രഹഃ	,,	,,
പരിഗ്രഹഃ	,,	241
പരിബർഹ	,,	242

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാനാത്മാവ്യയങ്ങൾ		
പശ്ചാൽ	295	4
പ്രതി	,,	6
പുരസ്താൽ	296	7
പുനഃ	297	14
പുരാ	,,	15
പ്രാദുഃ	298	17
അവ്യയവർഗ്ഗം		
പുനഃ	298	1
പൃഥക്	299	3
പ്രഭൃതം	,,	4
പാടു്	,,	7
പുരഃ	,,	,,
പുരതഃ	,,	,,
പ്രത്യൂ	,,	8
പ്രസഹ്യ	300	10
പ്രാദുഃ	,,	12
പരമം	,,	,,
പരിതഃ	,,	13
പുനഃ	301	15
പ്രാക്	,,	16
പ്രഗേ	302	19
പ്രാതഃ	,,	,,
പരുൽ	,,	20
പരാരി	,,	,,
പൂർവ്വേദ്യുഃ	,,	21
പരേദ്യുഃ	,,	,,
പരശ്വഃ	,,	22
പ്രാക്	,,	23
പ്രത്യക്	,,	,,
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
പഞ്ചപാത്രം	304	3
പാശ്യാ	,,	4
പ്രച്ഛട്ടികാ	,,	,,
പ്രവാഹികാ	,,	,,
പ്രജ്യാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാല്ലവം	305	5
പഞ്ജികം	,,	7
പഞ്ജികാ	,,	,,
പ്രാചികം	306	8
പിപീലികം	,,	,,
പിച്ഛം	,,	9
പാരീ	,,	10
പൂഷ്പാഹ്നഃ	307	12
പ്ലവഃ	308	15
പ്രശ്നഃ	,,	,,
പ്രസ്ഥഃ	,,	,,
പ്രധിഃ	,,	,,
പുംഖഃ	309	17
പട്ടഃ	,,	,,
പിണ്ഡഃ	,,	18
പിചണ്ഡഃ	,,	,,
പൂരഃ	,,	20
പുൽഗലഃ	,,	,,
പുരോഡാശഃ	310	21
പട്ടസഃ	,,	,,
പതൽഗ്രഹഃ	,,	,,
പണ്ണം	,,	22
പയഃ	,,	24
പാത്രം	311	25
പഞ്ചരാത്രം	,,	,,
പാണിപാദം	,,	26
പ്രശ്നഃ	,,	27
പ്രസ്ഥഃ	,,	,,
പാകഃ	,,	,,
പുണ്യാഹം	,,	,,
പിഞ്ഛരം	313	30
പത്ത്രം	314	31
പിഞ്ജരം	,,	,,
പഞ്ജരം	,,	,,
പിണ്യാകഃ	,,	32
പാതകം	,,	33

പദം	പേജ്	പദ്യം
പാരാവാരം	315	35
പ്രഗ്രീവം	,,	,,
പാത്രിവം	,,	,,
പാത്രഃ	317	42
പാത്രീ	,,	,,
പാത്രം	,,	,,
പുടഃ	,,	,,
പുടാ	,,	,,
പുടം	,,	,,
പേടഃ	,,	,,
പേടീ	,,	,,
പേടം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
പ്രാപൂജീവികഃ	318	43
പഞ്ചകപാലഃ	,,	,,
പ്രിയത്രയഃ	,,	,,
പ്രിയതിസ്രഃ	,,	,,
പ്രിയത്രീണി	,,	,,
പരമസവ്യഃ	,,	,,
പരമസവ്യം	,,	,,
പരമസവ്യം	,,	,,
പാചകഃ	319	44
പാചികാ	,,	,,
പാചകം	,,	,,
പഞ്ച	,,	46
പാത്രം	,,	,,

ഫ

കാലവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫാൽഗുനഃ	30	17
ഫാൽഗുനികഃ	,,	,,

പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫണീ	53	7
ഫണാധരഃ	,,	9
ഫണം	54	10

വനവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫലേഗ്രഹിഃ	76	6
ഫലവാൻ	,,	7
ഫലിനഃ	,,	,,
ഫലീ	,,	,,
ഫുല്ലഃ	77	8

കൃഷ്ണധിവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫേനിലഃ	81	14
ഫേനിലം	82	19
ഫലാധ്യക്ഷഃ	83	28
ഫലേഗ്രഹാ	85	37
ഫലിനീ	,,	38
ഫലീ	,,	,,
ഫൽഗുഃ	86	44
ഫലപൂരഃ	89	61
ഫണിജ്ജകഃ	,,	,,
ഫലിനീ	98	119

മൃഗവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫേരുഃ	104	6
ഫേരവഃ	,,	,,
ഫാലം	133	112

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫലകപാണിഃ	165	71
ഫലകഃ	170	90
ഫലം	,,	,,

വൈശ്യവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഫലം	178	13
ഫാലഃ	,,	14
ഫാണിതം	185	44
ഫേലാ	188	57
ഫേനഃ	197	105
ഫലത്രികം	198	112

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഫൽഗു	219	54
ഫാണ്ടം	225	92
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഫലം	285	204

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഫാൽഗുനീ	305	6
ഫേനഃ	309	19
ഫലം	310	23

ബ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സഭ്യവർഗ്ഗം		
ബഹിർമ്മുഖഃ	6	4
ബൃഹ്യഃ	7	8
ബ്രുഹ്മാ	8	11
ബലിധ്വംസീ	,,	18
ബലഭദ്രഃ	9	20
ബലദേവഃ	,,	,,
ബലഃ	,,	22
ബ്രഹ്മസൂഃ	10	25
ബ്രാഹ്മീ	12	37
ബാഹ്ലേയഃ	14	44
ബഹിഃ	16	59
ബൃഹൽഭാനുഃ	,,	60
ബാഡവഃ	,,	62
ബഡവാനലഃ	,,	,,
ബാഢം	18	74
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ബിംബഃ	23	15
ബൃഹസ്പതിഃ	24	24
ബുധഃ	25	26
ബ്രഹ്മാ	,,	29
കാലവർഗ്ഗം		
ബാഹ്ലഃ	30	20
ബീജം	33	31
ധീവർഗ്ഗം		
ബുദ്ധിഃ	33	1
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ബ്രാഹ്മീ	38	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാട്യവർഗ്ഗം		
ഭാഷാ	47	14
ഭീഭത്സഃ	48	17
ഭീഭത്സം	,,	19
ഭിംഭോകഃ	50	32
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ഭലിസത്മ	52	1
ഭ്രുഹ്മപുത്രഃ	54	12
നരകവർഗ്ഗം		
ഭദ്ധാ	55	3
വാരിവർഗ്ഗം		
ഭിന്ദുഃ	56	6
ഭളിശം	58	17
ഭാഹ്ലദേ	62	34
ഭീജകോശഃ	63	45
വനവർഗ്ഗം		
ഭുല്ലഃ	77	12
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ഭാഷ്ടം	79	1
ഭോധിദ്രുമഃ	,,	3
ഭഹുപാൽ	81	15
ഭഹുവാരകഃ	82	17
ഭദരീ	,,	19
ഭദരം	,,	,,
ഭ്രുഹ്മണ്യഃ	83	24
ഭ്രുഹ്മദാരു	,,	,,
ഭസ്മകപുഷ്പഃ	,,	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബാലതനയഃ	84	32
ബകൗ	86	47
ബസ്മകഃ	88	55
ബസ്തുജീവകഃ	,,	,,
ബാണഃ	,,	57
ബീജപൂരഃ	89	61
ബുകഃ	,,	64
ബ്രാഹ്മണീ	91	72
ബ്രാഹ്മണയഷ്ടികാ	,,	,,
ബാഡേയഃ	,,	,,
ബഭ്രുഃ	,,	,,
ബാഭ്രവയശാകഃ	,,	,,
ബൃഹതീ	,,	76
ബഹ്വസുതാ	92	83
ബലാ	93	89
ബദരാ	95	98
ബാലം	,,	104
ബഹിഷ്ഠം	,,	,,
ബഹ്വലാ	96	107
ബഹ്വപത്യം	97	115
ബ്രാഹ്മീ	98	120
ബിംബികാ	,,	121
ബഭ്രുരാ	,,	122
ബ്രഹ്മദണ്ഡഃ	99	127
ബലഭദ്രികാ	100	133
ബദരാ	,,	,,
ബൽബജഃ	102	145
ബാലതൃണം	103	150

മൃഗവർഗ്ഗം

ബിഡാലഃ	104	7
ബാലമൂഷികാ	106	13
ബലിപുഷ്ടഃ	107	21
ബലിഭുക്	,,	,,
ബകഃ	108	23
ബർഹിണഃ	109	31
ബർഹീ	,,	,,
ബർഹം	,,	33

പദം	പേജ്	പദ്യം
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ബന്ധകീ	114	10
ബാന്ധകിനേയഃ	116	26
ബന്ധുലഃ	,,	,,
ബാന്ധവഃ	118	34
ബന്ധുഃ	,,	,,
ബന്ധുതാ	,,	35
ബാല്യം	119	40
ബാലഃ	120	42
ബലവാൻ	,,	44
ബൃഹൽകക്ഷിഃ	,,	,,
ബധിരഃ	121	48
ബീജം	124	63
ബുക്കഃ	,,	65
ബാഹ്ലമൂലേ	127	80
ബാഹ്ലഃ	,,	81
ബാലഃ	130	97
ബാലപാശ്യം	132	104
ബാദരം	133	112
ബഹ്വമൂല്യം	134	114
ബൃഹതികാ	135	119
ബാൽഹികം	136	125
ബഹ്വൃചഃ	,,	129

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ബിഭ്യുഃ	139	2
ബ്രഹ്മചരീ	,,	3
ബാന്ധവഃ	,,	4
ബ്രാഹ്മണഃ	,,	,,
ബുധഃ	140	5
ബ്രഹ്മവാദീ	,,	7
ബലിഃ	142	16
ബ്രഹ്മവർച്ചസം	147	42
ബ്രഹ്മാഞ്ജലിഃ	,,	43
ബ്രഹ്മവിന്ദവഃ	,,	,,
ബ്രഹ്മാസനം	,,	,,
ബ്രഹ്മചാരിണഃ	148	46

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബ്രഹ്മസൂത്രം	149	53
ബ്രാഹ്മം	,,	54
ബ്രാഹ്മതീർത്ഥം	,,	,,
ബ്രഹ്മഭ്രൂയം	150	55
ബ്രഹ്മതപം	,,	,,
ബ്രഹ്മസായുജ്യം	,,	,,

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ബാഹുജഃ	150	1
ബലം	154	17
ബന്ധനം	156	26
ബലിഃ	,,	27
ബന്ധസ്തംഭഃ	159	41
ബാൽഹികാഃ	,,	45
ബഡവാ	,,	46
ബാഡവം	,,	,,
ബാലഹസ്തഃ	161	50
ബാലധിഃ	,,	,,
ബലം	166	78
ബലവിന്യാസഃ	,,	79
ബാണഃ	169	86
ബോധകരാഃ	171	97
ബലം	172	102
ബൃംഹിതം	173	107
ബലാൽകാരഃ	,,	108
ബന്ധനാലയഃ	175	119

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ബീജാകൃതം	177	9
ബുസം	180	23
ബാൽഹികം	184	40
ബാഷ്ടികാ	,,	41
ബൃഹക്ഷാ	187	55
ബാഹ്ലസ്തുതിഃ	190	71
ബഷ്കയണീ	,,	,,
ബസ്തഃ	191	75
ബാലേയാഃ	192	78
ബിസ്തഃ	194	87

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബോളഃ	197	105
ബലഃ	198	107

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ബഹുപ്രദഃ	210	6
ബഹ്വകരഃ	211	16
ബൃഹക്ഷിതഃ	212	19
ബഹുശയ്യാവകഃ	215	84
ബദ്ധഃ	216	40
ബാലിശഃ	217	46
ബൃഹൽ	219	58
ബഹുലം	220	61
ബഹു	,,	,,
ബന്ധുരം	221	67
ബഹുവിധഃ	225	91
ബദ്ധം	226	93
ബൃദ്ധം	228	106
ബുധിതം	,,	,,
ബംഹിഷ്ഠഃ	,,	109
ബാഢം	229	111
ബഹു	,,	,,

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ബന്ധനം	233	14
ബ്രാഹ്മണ്യം	239	41
ബാഡവ്യം	,,	,,

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

ബാൽഹികം	241	9
ബാഢം	250	46
ബാണഃ	,,	47
ബൃഹതീ	257	76
ബുധഃ	263	102
ബ്രഹ്മബന്ധുഃ	,,	105
ബ്രഹ്മ	266	116
ബ്രഹ്മാ	,,	,,
ബാഷ്ടഃ	269	132
ബഭ്രുഃ	278	174

പദം	പേജ്	പദ്യം
ബലിഃ	284	198
ബലം	,,	199
ബഹ്വലാഃ	285	202
ബഹ്വലഃ	,,	,,
ബാലഃ	286	209
ബാലിശഃ	289	221
ബീഭത്സുഃ	292	238
ബഹ്മം	293	239

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

ബത	295	5

അവ്യയവർഗ്ഗം

ബഹിർ	298	2
ബഹിഃ	301	17

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

ബ്രാഹ്മണതം	304	4
ബഹുസീമം	305	5
ബുദ്ബുദഃ	309	19
ബലം	310	22
ബിലം	311	25
ബാല്ഹികം	314	32
ബുസ്സം	315	34
ബ്രാഹ്മണീ	,,	37
ബ്രാഹ്മണഃ	,,	,,
ബഹുധനഃ	319	44

ഭ

സാമാന്യവർഗ്ഗം

ഭൂതഃ	7	6
ഭഗവാൻ	,,	9
ഭാർഗ്ഗവീ	10	27
ഭൂതേശഃ	11	32
ഭർഗ്ഗഃ	,,	35
ഭവഃ	,,	36
ഭീമഃ	,,	,,
ഭൂതിഃ	12	38
ഭവാനീ	13	40
ഭൈരവീ	,,	41
ഭൃംഗിരിടിഃ	14	45
ഭിദുരം	15	52
ഭൂതിഃ	17	63
ഭസിതം	,,	,,
ഭസ്മ	,,	,,
ഭരഃ	18	73
ഭൃശം	,,	,,

ദീഗചർഗ്ഗം

ഭിത്തം	23	16
ഭം	24	21
ഭദ്രപടഃ	24	22
ഭാർഗ്ഗവഃ	25	25
ഭൌമഃ	,,	,,
ഭാസ്കരഃ	,,	29
ഭാസചാൻ	,,	,,
ഭാനുഃ	,,	31
ഭർഗ്ഗഃ	,,	33
ഭാനുഃ	26	36
ഭാ	,,	,,
ഭാഃ	,,	,,

കാലവർഗ്ഗം

ഭാദ്രഃ	30	19
ഭാദ്രപടഃ	,,	,,
ഭദ്രം	32	28
ഭാവുകം	,,	,,
ഭവികം	,,	,,
ഭവ്യം	,,	,,
ഭാഗധേയം	,,	30
ഭാഗ്യം	,,	,,

ധീവർഗ്ഗം

ഭാവനാ	34	4

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭ്രാന്തിഃ	34	6
ഭ്രമഃ	,,	,,
ശബ്ദാടിവർഗ്ഗം		
ഭാരതീ	38	1
ഭാഷാ	,,	,,
ഭാഷിതം	,,	,,
ഭർത്സനം	40	14
നാടൃവർഗ്ഗം		
ഭേരീ	45	6
ഭ്രകുംസഃ	46	11
ഭ്രകുംസഃ	,,	,,
ഭ്രകുംസഃ	,,	,,
ഭാവഃ	,,	12
ഭർത്തൃദാരകഃ	,,	,,
ഭട്ടാരകഃ	47	13
ഭർത്തൃദാരികാ	,,	,,
ഭട്ടിനീ	,,	,,
ഭയാനകഃ	48	17
ഭൈരവം	,,	19
ഭീഷണം	,,	20
ഭീഷ്മം	,,	,,
ഭീമം	,,	,,
ഭയാനകം	,,	,,
ഭയങ്കരം	,,	,,
ഭീതിഃ	,,	21
ഭീഃ	,,	,,
ഭയം	,,	,,
ഭാവഃ	,,	,,
ഭ്രകുടിഃ	52	37
ഭ്രകുടിഃ	,,	,,
ഭ്രകുടിഃ	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ഭുജഗഃ	53	6
ഭുജംഗഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭുജംഗമഃ	53	6
ഭോഗീ	,,	8
ഭോഗധരഃ	,,	9
ഭോഗഃ	54	10
വാരിവർഗ്ഗം		
ഭുവനം	56	3
ഭംഗഃ	,,	5
ഭ്രമഃ	,,	7
ഭേകഃ	60	25
ഭേകീ	,,	,,
ഭാഗീരഥീ	61	33
ഭീഷ്മസൂഃ	,,	,,
ഭൂവർഗ്ഗം		
ഭൂഃ	66	2
ഭൂമിഃ	,,	,,
ഭൂധാത്രീ	,,	4
ഭുവനം	,,	7
പുരവർഗ്ഗം		
ഭിത്തിഃ	70	4
ഭവനം	,,	5
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഭൂഭൃഃ	74	4
കാഷ്ഠാടിവർഗ്ഗം		
ഭൂപർണ്ണീ	82	18
ഭൂമിജംബുകാ	,,	20
ഭല്ലാതകീ	83	25
ഭൂർജ്ജഃ	,,	28
ഭൂരുഹഃ	85	36
ഭൂതാവാസഃ	,,	41
ഭസ്മഗർഭാ	86	45
ഭണ്ഡിലഃ	,,	46
ഭൂയവം	87	49
ഭൂരുണ്ഡീ	,,	52
ഭൂപതീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പട്ടം
ത്രയവേശീ	87	53
ത്രഞ്ജികാ	91	72
ത്രാസ്ത്രീ	,,	,,
ത്രണ്ഡീരീ	,,	73
ത്രണ്ഡീ	,,	,,
ത്രീരുപത്നീ	92	83
ത്രാണ്ഡാകീ	94	96
ത്രജംഗാക്ഷീ	,,	97
ത്രാരദ്വാജീ	95	99
ത്രമിജംബുകാ	,,	100
ത്രസ്മഗന്ധിനീ	,,	103
ത്രട്ടവിലാസിനീ	97	112
ത്രംഗം	98	117
ത്രനിംബഃ	99	125
ത്രരിഷേനാ	,,	126
ത്രംഗരാജഃ	100	134
ത്രഞ്ചലാ	,,	135
ത്രാസ്ത്രീ	101	141
ത്രദ്രുസ്മകഃ	102	142
ത്രസ്ത്രണം	103	149

മൃഗവർഗ്ഗം

ത്രദ്വാരഃ	104	3
ത്രല്ലുകഃ	,,	4
ത്രല്ലുകഃ	,,	5
ത്രരിമായുഃ	,,	6
ത്രരദ്വാജഃ	106	16
ത്രംഗഃ	107	17
ത്രംഗാരീ	109	29
ത്രംഗഃ	,,	31
ത്രമരഃ	,,	,,
ത്രജംഗളകൾ	,,	,,

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

ത്രീരുഃ	112	3
ത്രാമിനീ	,,	4
ത്രോഗിന്യഃ	113	5

പദം	പേജ്	പട്ടം
ത്രാസ്ത്രം	113	6
ത്രഗിനീ	117	29
ത്രാതൃജായാ	,,	30
ത്രഗിനേയഃ	118	32
ത്രത്താ	,,	35
ത്രാത്രീയഃ	,,	36
ത്രാതൃജഃ	,,	,,
ത്രാതരൌ	,,	,,
ത്രാസ്ത്രപതീ	119	38
ത്രണഃ	,,	39
ത്രക്ഷേജം	121	51
ത്രൈക്ഷേജ്യം	,,	,,
ത്രഗന്ദരഃ	122	56
ത്രിക്ഷകൾ	123	58
ത്രഗം	126	77
ത്രജാന്തരം	127	79
ത്രജശിരഃ	,,	80
ത്രജഃ	,,	81
ത്രവൌ	130	93
ത്രമരകാഃ	,,	98
ത്രഷിതഃ	131	102
ത്രാജിഷ്ണുഃ	,,	,,
ത്രഷണം	,,	,,
ത്രശ്രീ	137	132
ത്രാവിത്യം	,,	135

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ത്രദേവഃ	139	4
ത്രിക്ഷുഃ	148	45
ത്രൈക്ഷം	149	50

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ത്രപഃ	151	1
ത്രൌരികഃ	152	7
ത്രഭേദഃ	155	20
ത്രഭേദഃ	,,	21
ത്രഷേഃ	156	23

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭ്രംശഃ	156	23
ഭജമാനം	,,	24
ഭാഗധേയഃ	,,	27
ഭദ്രാസനം	157	31
ഭദ്രകംഭഃ	,,	32
ഭൃംഗാരഃ	,,	,,
ഭടാഃ	163	61
ഭിന്ദിപാലഃ	170	91

വൈശ്യവർഗ്ഗം

ഭ്രമിസ്പൃശഃ	175	1
ഭംഗാ	177	7
ഭംഗാ	180	21
ഭക്ഷ്യകാരഃ	182	29
ഭ്രാഷ്ട്രഃ	,,	31
ഭാണ്ഡം	183	34
ഭാജനം	,,	,,
ഭടിത്രം	185	45
ഭാവിതം	,,	47
ഭിസ്സം	186	49
ഭക്തം	,,	,,
ഭിസ്സടാ	,,	,,
ഭോജനം	187	56
ഭക്തസമൃദ്ധിതം	188	57
ഭദ്രഃ	,,	60
ഭാരഃ	194	87
ഭാഗഃ	195	90
ഭമ്മ	196	95
ഭൃതകേശഃ	198	111

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

ഭരതാഃ	201	12
ഭൃതകഃ	202	15
ഭൃതികേ	,,	,,
ഭാരവാഹാഃ	,,	,,
ഭാരികഃ	,,	,,
ഭൃത്യഃ	,,	17

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭുജിഷ്യഃ	202	17
ഭക്ഷകഃ	203	22
ഭാരയഷ്ടിഃ	204	30
ഭസ്ത്രാ	205	33
ഭൃത്യാ	206	38
ഭൃതിഃ	,,	,,
ഭമ്മ	,,	,,
ഭരണ്യാ	,,	39
ഭരണം	,,	,,
ഭക്ഷണം	,,	40

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ഭരണ്യൂകൽ	212	18
ഭക്ഷകഃ	,,	19
ഭീരുഃ	213	25
ഭീരുകഃ	,,	,,
ഭീലുകഃ	,,	,,
ഭ്രഷ്ണുഃ	,,	27
ഭവിഷ്ണുഃ	,,	,,
ഭവിതാ	,,	,,
ഭയദ്ഭൃതഃ	216	40
ഭദ്രം	219	59
ഭ്രയിഷ്ഠം	220	60
ഭ്രയഃ	,,	,,
ഭ്രരി	,,	,,
ഭഗ്നം	221	69
ഭിന്നഃ	227	98
ഭേദിതഃ	,,	,,
ഭ്രഷ്ടം	,,	102
ഭാവിതം	,,	,,
ഭൃതം	,,	,,
ഭാഷിതം	228	105
ഭക്ഷിതം	,,	108
ഭക്തം	,,	109

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ഭിദാ	231	5

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭിക്ഷാം	231	6
ഭ്രമഃ	232	9
ഭ്രമിഃ	,,	,,
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
ഭ്രുതികം	241	8
ഭോഗഃ	245	24
ഭഗം	,,	27
ഭാണ്ഡം	250	45
ഭ്രൂണഃ	,,	47
ഭർത്തരം	254	61
ഭ്രൂൽ	,,	62
ഭ്രുതിഃ	256	71
ഭോഗവതി	,,	,,
ഭ്രുതം	257	79
ഭാനുഃ	264	106
ഭ്രുതാത്മാ	,,	,,
ഭ്രുതവ്യഃ	273	149
ഭാഗ്യം	275	158
ഭ്രുതി	281	186
ഭവഃ	286	209

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഭാവഃ	286	211
ഭിക്ഷാം	290	228
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഭ്രയഃ	298	1
ഭോഃ	299	7
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഭ്രുഃ	302	2
ഭ്രുമിഃ	304	3
ഭിദാ	,,	4
ഭംഗിഃ	306	8
ഭീരുഃ	307	13
ഭരദ്വാജഃ	,,	14
ഭാവഃ	308	15
ഭല്ലുഃ	310	21
ഭവിതവ്യം	311	27
ഭാവ്യം	,,	,,
ഭ്രുതം	,,	,,
ഭൈക്ഷം	,,	,,
ഭാവം	,,	,,
ഭാഷ്യം	314	31

2

സച്ഛവർഗ്ഗം		
മഹാരാജികഃ	6	5
മലീ	7	8
മരജിൽ	,,	9
മുനീന്ദ്രഃ	8	10
മുനിഃ	,,	,,
മായാദേവീസുതഃ	,,	11
മാധവഃ	,,	15
മധുരിപുഃ	,,	17
മുകുന്ദഃ	,,	19
മുരമർദ്ദനഃ	,,	,,
മുസലീ	9	21
മൂർത്തനഃ	,,	22

മന്മഥഃ	9	22
മാരഃ	,,	,,
മീനകേതനഃ	,,	,,
മാനസിജഃ	,,	23
മകരധ്വജഃ	,,	24
മാ	10	27
മംഗലദേവതാ	,,	,,
ശമഖപുഷ്പഃ	11	29
മഹേശ്വരഃ	,,	31
മൂഡഃ	,,	32
മൃത്യുഞ്ജയഃ	,,	33
മഹാദേവഃ	,,	34
മഹാനാട്ടഃ	,,	36

പദം	പേജ്	പദ്യം
മാതരഃ	12	37
മഹിമാ	,,	38
മൂഡാനീ	13	40
മേനകാതമജാ	,,	41
മഹാസേനഃ	14	43
മരുത്വാൻ	,,	46
മഘവാ	,,	,,
മേഘവാഹനഃ	,,	49
മാതലിഃ	,,	50
മേരുഃ	16	55
മന്ദാരഃ	,,	,,
മാതരിശ്വാ	18	68
മാരുതഃ	,,	69
മരുൽ	,,	,,
മഹാവാതഃ	,,	70
മനുഷ്യധർമ്മാ	19	75
മയുഃ	,,	78
മഹാപാതമഃ	20	79
മകരഃ	,,	,,
മുകുന്ദഃ	,,	,,

ദിഗ്വർഗ്ഗം

മരുൽ	21	2
മണ്ഡലം	,,	6
മേഘഃ	,,	,,
മുദിരഃ	,,	7
മേഘമാലാ	22	8
മേഘനിഷ്ഠോഷഃ	,,	,,
മേഘജ്യോതിഃ	,,	10
മൃഗാങ്കഃ	,,	14
മണ്ഡലം	23	15
മീഹികാ	,,	18
മൈത്രാവരുണിഃ	24	20
മൃഗശീർഷം	,,	23
മൃഗശിരഃ	,,	,,
മഹീസുതഃ	25	25
മന്ദഃ	,,	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
മരീചിഃ	25	27
മേഷഃ	,,	28
മാർത്താണ്ഡഃ	,,	30
മിഹിരഃ	,,	,,
മിത്രഃ	,,	,,
മാഠരഃ	26	34
മണ്ഡലം	,,	35
മയൂഖഃ	,,	,,
മരീചിഃ	,,	36
മന്ദോഷ്ണം	,,	37
മൃഗതൃഷ്ണാ	,,	38
മരീചികാ	,,	,,

കാലവർഗ്ഗം

മദ്ധ്യാഹ്നഃ	27	4
മാത്രാ	29	11
മുഹൂർത്തഃ	,,	12
മാസഃ	,,	13
മാർഗ്ഗശീർഷഃ	30	16
മാർഗ്ഗഃ	,,	,,
മാഘഃ	,,	17
മധുഃ	,,	,,
മാധവഃ	,,	18
മൃത്	32	27
മംഗലം	,,	28
മതല്ലികാ	,,	29
മതച്ചികാ	,,	,,

ധീവർഗ്ഗം

മാനസം	33	1
മനഃ	,,	,,
മനീഷാ	,,	,,
മതിഃ	,,	,,
മേധാ	34	2
മനസ്കാരഃ	,,	3
മിത്ഥ്യാദൃഷ്ടിഃ	,,	5
മിത്ഥ്യാമതിഃ	,,	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
മുക്തിഃ	35	8
മോക്ഷഃ	,,	9
മധുരഃ	,,	11
മുഖവാസനഃ	36	13
മേചകഃ	,,	16
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
മിത്ഥ്യാഭിയോഗഃ	40	10
മിത്ഥ്യാഭിശംസനം	,,	,,
മുഹുർഭാഷാ	41	16
ക്ലീഷ്ടം	42	22
മമ്മരഃ	43	24
മണിതം	,,	25
നാട്യവർഗ്ഗം		
മന്ദ്രഃ	44	2
മൃദംഗാഃ	,,	5
മുരജാഃ	,,	,,
മർദ്ദളഃ	45	8
മർദ്ദകഃ	,,	,,
മധ്യം	46	9
മാതാ	47	14
മാരിഷഃ	,,	,,
മാനഃ	48	22
മദഃ	,,	,,
മന്ദാക്ഷം	49	24
മന്യുഃ	,,	25
മനോരഥഃ	,,	28
മഹഃ	52	39
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
മാലുധാനഃ	53	6
മായൂലാഹിഃ	,,	,,
മുക്തകഞ്ചുകഃ	,,	,,
നരകവർഗ്ഗം		
മഹാരൌരവഃ	54	1
വാരിവർഗ്ഗം		
മേഘപുഷ്പം	56	5

പദം	പേജ്	പദ്യം
മത്സ്യധാനീ	58	17
മത്സ്യവേധനം	,,	,,
മത്സ്യഃ	59	18
മീനഃ	,,	,,
മത്സ്യസംഘാതഃ	,,	20
മൽഗുരഃ	,,	,,
മഹീലതാ	60	22
മുക്താസ്ഫോടഃ	,,	24
മണ്ഡൂകഃ	,,	25
മേഖലകന്യകാ	62	34
മഹോല്ലോലം	63	41
മീനാളം	,,	44
ഭൂവർഗ്ഗം		
മേദിനീ	66	3
മഹീ	,,	,,
മൂൽ	,,	5
മൃത്തികാ	,,	,,
മൃത്സാ	,,	,,
മരുഃ	,,	6
മ്ലേച്ഛദേശഃ	,,	,,
മദ്ധ്യദേശഃ	,,	,,
മധ്യമഃ	,,	,,
മാർഗ്ഗഃ	68	16
പുരവർഗ്ഗം		
മന്ദിരം	70	5
മന്ദുരാ	,,	8
മഠഃ	71	9
മടിരാഗൃഹം	,,	,,
മണ്ഡപഃ	,,	11
മുഖം	73	21
ശൈലവർഗ്ഗം		
മഹീധ്രഃ	74	1
മാല്യവാൻ	,,	3
വനവർഗ്ഗം		
മഹാരണ്യം	75	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
മഹീരുഹഃ	76	5
മൂലം	77	12
മജ്ജാ	,,	,,
മഞ്ജരീ	78	13
മുകുളഃ	,,	16
മകരന്ദഃ	79	17

കാഷധിവർഗ്ഗം

മന്മഥഃ	79	3
മന്ദാരഃ	80	8
മധുദ്രുമഃ	,,	10
മധൂകഃ	,,	,,
മധുശ്രീലഃ	,,	,,
മധൂലകഃ	,,	,,
മോചകഃ	81	13
മധുശിഗ്രുഃ	,,	14
മാലൂരഃ	,,	,,
മാഞ്ജനഃ	,,	15
മധുപർണ്ണികാ	82	18
മോക്ഷഃ	,,	22
മുഷ്കകഃ	,,	,,
മൂർദ്ധപുഷ്പകൻ	83	28
മോചാ	84	29
മക്കടീ	,,	31
മരുവകഃ	85	35
മദനഃ	,,	,,
മഹിളാഹ്വയാ	,,	37
മണ്ഡൂകപർണ്ണഃ	,,	39
മലയൂഃ	86	44
മാലകഃ	,,	,,
മല്ലികാ	87	52
മാഗധീ	,,	53
മാധവീ	,,	54
മാലതീ	88	55
മാഹ്ലൃം	,,	,,
മഹാസഹാ	,,	56

പദം	പേജ്	പദ്യം
മാതുലഃ	89	60
മദനഃ	,,	,,
മാതുലപുത്രകഃ	,,	,,
മാതുലുംഗകഃ	,,	61
മരുവകഃ	,,	,,
മന്ദാരഃ	,,	63
മധുപർണ്ണീ	90	65
മൂർവ്വാ	,,	66
മധുരസാ	,,	,,
മോരടാ	,,	,,
മധൂലികാ	,,	,,
മധുശ്രേണീ	,,	,,
മത്സ്യപിത്താ	,,	68
മക്കടീ	,,	69
മൂഷികപർണ്ണീ	,,	70
മയൂരകഃ	,,	71
മഞ്ജിഷ്ഠാ	91	73
മണ്ഡൂകപർണ്ണീ	,,	,,
മധുപർണ്ണികാ	,,	77
മാഗധീ	92	79
മഹൗഷധം	,,	82
മധുരികാ	93	87
മിസിഃ	,,	,,
മിശ്രേയഃ	,	88
മൂടീകാ	,,	90
മധുരസാ	,,	,,
മയൂരവിടലാ	,,	91
മധുകം	94	92
മധുയഷ്ടികാ	,,	,,
മഹാശ്വേതാ	,,	93
മയൂരഃ	,,	94
മോചാ	,,	95
മൂൽഗപർണ്ണീ	,,	96
മഹാജാലീ	95	100
മുസലീ	,,	101
മുകുന്ദഃ	,,	104

പദം	പേജ്	പദ്യം
മുരം	95	105
മഹേശ്വരണാ	96	106
മൂത്സാ	97	113
മൂത്താളം	,,	,,
മുസ്തകം	,,	114
മരുന്മാലഃ	,,	115
മാംസീ	,,	116
മിശീ	,,	,,
മത്സ്യാക്ഷീ	98	120
മാഷപർണ്ണീ	,,	121
മഹാസഹാ	,,	,,
മധുസ്രവാ	99	124
മധുകരഃ	,,	125
മക്കുലകഃ	,,	126
മഹൌഷധം	100	130
മഹാകന്ദഃ	,,	131
മാക്ഷവഃ	,,	134
മധുരാ	,,	,,
മിസിഃ	,,	,,
മൂലകം	101	140
മേഘനാമാ	102	142
മുസ്താ	,,	,,
മുസ്തകം	,,	,,
മസ്തരഃ	,,	143
മാലാതൃണകം	103	149

മൃഗവർഗ്ഗം

മൃഗേന്ദ്രഃ	104	1
മൃഗരിപുഃ	,,	,,
മൃഗദൃഷ്ടിഃ	,,	,,
മൃഗാദനഃ	,,	,,
മൃഗദ്വിപം	,,	2
മൃഗാദനഃ	,,	,,
മക്കടഃ	,,	4
മഹിഷഃ	,,	5
മൃഗധൂർത്തകഃ	,,	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
മാർജ്ജാലഃ (രഃ)	104	7
മൃഗഃ	105	9
മൂഷികഃ	106	13
മുസലീ	,,	,,
മക്കടകഃ	,,	14
മൈകലിഃ	107	22
മാനസൌകസഃ	108	25
മല്ലികാക്ഷഃ	,,	26
മക്ഷികം	109	28
മധുമക്ഷികാ	,,	,,
മധുവ്രതഃ	,,	30
മധുകരഃ	,,	,,
മധുലിട്	,,	,,
മധുപഃ	,,	,,
മയൂരഃ	,,	31
മേഘനാദാനുലാസീ	,,	32
മേചകഃ	,,	,,
മൽഗുഃ	110	36
മിഥുനം	111	40
മായൂരം	,,	44

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

മനുഷ്യാഃ	112	1
മാനുഷാഃ	,,	,,
മർത്ത്യാഃ	,,	,,
മനുജാഃ	,,	,,
മാനവാഃ	,,	,,
മഹിളാ	,,	2
മാനിനീ	,,	3
മത്തകാശിനീ	,,	4
മഹിഷീ	113	5
മധ്യമാ	,,	8
മഹാശ്രോത്രീ	114	13
മലിനീ	115	20
മാതാ	117	29
മാതുലാനീ	,,	30
മാതുലീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
മാതുലഃ	117	31
മാതാമഹഃ	118	33
മാതാപിതരൌ	119	37
മാതരപിതരൌ	,,	,,
മാണവകഃ	120	42
മാംസളഃ	,,	44
മുണ്ഡഃ	121	48
മുണ്ഡിതഃ	,,	,,
മണ്ഡലകം	122	55
മേഢഃ	,,	56
മൂത്രകൃച്ഛ്രം	123	57
മൂർച്ഛാലഃ	124	62
മൂർത്തഃ	,,	,,
മൂർച്ഛിതഃ	,,	,,
മായുഃ	,,	63
മാംസം	,,	64
മേദഃ	,,	65
മന്യാ	,,	66
മസ്തിഷ്കം	,,	,,
മലഃ	,,	,,
മൂത്രം	125	69
മൂർത്തിഃ	,,	72
മേഢ്രഃ	126	77
മേഹനം	,,	,,
മുഷ്കഃ	127	78
മദ്ധ്യമാ	,,	81
മദ്ധ്യഃ	,,	,,
മധ്യമാ	128	84
മുഖം	129	90
മൂർദ്ധാ	130	96
മണ്ഡിതഃ	131	101
മണ്ഡനം	132	103
മകുടം	,,	,,
മുക്താവലീ	,,	106
മാണവകഃ	,,	107
മേഖലാ	133	110

പദം	പേജ്	പദ്യം
മഞ്ജിരഃ	133	111
മൃഗരോമജം	,,	113
മഹാധനം	134	114
മാർഷ്ടിഃ	135	122
മാജ്ജനാ	,,	,,
മൂജാ	,,	,,
മംഗല്യം	136	128
മൃഗനാഭിഃ	137	131
മൃഗമദഃ	,,	,,
മലയജഃ	,,	132
മാല്യം	138	136
മാലാ	,,	,,
മഞ്ചഃ	,,	139
മകരഃ	139	141
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
മഹാകുലഃ	139	3
മനീഷീ	140	5
മീമാംസകഃ	,,	7
മഖഃ	142	15
മഹായജ്ഞഃ	,,	16
മൈഥുനം	146	38
മൈത്രാവരുണിഃ	,,	,,
മുഖ്യഃ	147	43
മസ്കരീ	148	45
മുനിഃ	,,	,,
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
മൂർദ്ധാഭിഷിക്തഃ	151	1
മഹീക്ഷിത്	,,	,,
മണ്ഡലേശ്വരഃ	,,	2
മന്ത്രീ	152	4
മഹാമാത്രഃ	,,	5
മിത്രം	153	12
മൈത്രീകഃ	154	14
മൈത്രേയഃ	,,	,,
മയ്യാദാ	156	26
മന്ത്രഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
മതംഗജഃ	157	34
മദോൽകടഃ	158	35
മദകളഃ	,,	,,
മത്തഃ	,,	36
മദഃ	,,	37
മന്ദഗാമീ	165	72
മന്ഥരഃ	,,	,,
മൌഢ്യീ	169	85
മണ്ഡലം	,,	,,
മാർഗ്ഗണഃ	,,	87
മണ്ഡലാഗ്രഃ	,,	88
മേഖലാ	170	90
മുക്തിരഃ	,,	91
മംഗധഃ	171	97
മഗധഃ	,,	,,
മൂധം	173	104
മൂർച്ഛാ	,,	109
മോഹഃ	,,	,,
മാരണം	174	114
മൃത്യുഃ	,,	116
മരണം	,,	,,
മൃതഃ	175	117

വൈശ്യവർഗ്ഗം

മൂതം	176	3
മാഷം	177	7
മൌദ്ഗീനം	,,	8
മേധിഃ	179	15
മംഗല്യകഃ	,,	17
മസൂരഃ	,,	,,
മകഷ്ടകഃ	,,	,,
മയുഷ്ടകഃ	,,	,,
മാതുലാനീ	180	21
മുസലഃ	181	26
മഹാനസം	,,	27
മണീകഃ	182	31

പദം	പേജ്	പദ്യം
മരിചം	183	36
മഹൌഷധം	,,	38
മാണിമന്ഥം	184	42
മത്സ്യണ്ഡീ	185	44
മാജ്ജിതാ	,,	,,
മുഖ്യം	,,	45
മസൂണം	,,	47
മണ്ഡം	186	49
മാസരഃ	,,	50
മഥിതം	187	54
മസ്തു	,,	,,
മഹോക്ഷഃ	188	61
മാഹേയീ	189	67
മാഹാ	,,	,,
മന്ഥഃ	191	74
മന്ഥാനഃ	,,	,,
മന്ഥാഃ	,,	,,
മന്ഥദണ്ഡകഃ	,,	,,
മയഃ	,,	75
മഹാംഗഃ	,,	,,
മന്ഥനീ	,,	,,
മേഢ്രഃ	,,	77
മേഷഃ	,,	,,
മൂല്യം	192	80
മൂലധനം	,,	,,
മരതകം	195	92
മൌക്തികം	,,	93
മുക്താ	,,	,,
മണിഃ	196	
മഹാരജതം	,,	95
ശ്ലേഷ്മമുഖം	,,	98
മണ്ഡൂരം	,,	99
മയൂരകം	197	101
മഹാരജനം	198	107
മേഷകം	,,	,,
മധു	,,	108

പദം	പേജ്	പദ്യം
മധൂച്ഛിഷ്ടം	198	108
മനശ്ശിലാ	,,	,,
മനോഹ്വയാ	,,	,,
മനോഹരാ	,,	,,
മോരടം	,,	110

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

മാഗധഃ	199	2
മാഹിഷഃ	,,	3
മാലാകാരഃ	200	5
മാലികഃ	,,	,,
മുണ്ഡീ	201	10
മണ്ഡഫാരകഃ	,,	,,
മായാ	,,	11
മായാകാരഃ	,,	,,
മാട്ടംഗികഃ	,,	13
മൈരജികഃ	,,	,,
മാംസികഃ	202	14
മന്ദഃ	,,	18
മാതംഗഃ	,,	19
മൃഗവധാജീവഃ	203	23
മൃഗയാ	,,	,,
മോഷകഃ	,,	24
മലിമ്ലുചഃ	,,	25
മൃഗബന്ധനീ	204	26
മഞ്ജൂഷാ	,,	30
മൂഷാ	205	33
മൂല്യം	206	39
മഹിരാ	,,	40
മദ്യം	,,	,,
മദസ്ഥാനം	,,	41
മധുവ്യരാഃ	,,	,,
മധുക്രമാഃ	,,	,,
മധ്വാസവഃ	,,	,,
മാധ്വകഃ	,,	,,
മദ്ധു	,,	,,
മാർദ്ദവികം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
മൈരേയം	207	42
മേദകഃ	,,	,,

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

മഹേച്ഛഃ	209	3
മഹാശയഃ	,,	,,
മഹോത്സാഹഃ	,,	,,
മഹോദ്യമഃ	,,	,,
മൂകഃ	211	12
മനോജ്ഞവഃ	,,	,,
മൃതസ്നാതഃ	212	18
മത്തഃ	213	22
മണ്ഡനഃ	,,	27
മേടിരഃ	214	28
മുഖരഃ	215	34
മനോഹതഃ	216	39
മുസല്യഃ	217	43
മൂഢഃ	,,	46
മൂർഖഃ	,,	,,
മിതംപചഃ	,,	,,
മാർഗ്ഗണഃ	,,	47
മനോരമം	218	50
മനോജ്ഞം	,,	,,
മഞ്ജു	,,	,,
മഞ്ജുളം	,,	,,
മലിമസം	219	53
മലിനം	,,	,,
മലദൂഷിതം	,,	,,
മേധ്യം	,,	,,
മൃഷ്ടം	,,	54
മൃഡ്യുഃ	,,	55
മഹൽ	,,	58
മാത്രം	220	60
മൃത്തിമൽ	222	74
മൂർത്തം	,,	,,
മൂർദ്ധലം	,,	76
മൂർദ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
മോഘം	223	79
മമ്മസ് പൂക്കൾ	,,	81
മുണ്ഡിതം	224	83
മൃഷിതം	,,	86
മുഷിതം	,,	,,
മൃതം	226	93
മീഡ്യം	,,	94
മൃത്രിതം	,,	,,
മത്തഃ	227	101
മാർഗ്ഗിതം	228	103
മൂഗിതം	,,	,,
മനിതം	,,	106
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
മൂലകമ്മ	231	4
മാദഃ	233	12
മദഃ	,,	,,
മുഷ്ടിബന്ധഃ	,,	14
മർദ്ദനം	235	22
മേളനം	236	29
മാർഗ്ഗണം	,,	30
മൂഗണം	,,	,,
മാണവ്യം	239	40
മാനുഷ്യകം	,,	42
നാനാത്വവർഗ്ഗം		
മയൂഖഃ	243	19
മൃഗഃ	244	21
മാതംഗഃ	,,	22
മരുൽ	253	60
മൂർദ്ധാഭിഷിക്തോ	254	63
മൂർത്തിഃ	255	68
മഥതീ	256	71
മഥൽ	257	80
മൂർച്ഛിതഃ	259	84
മദഃ	261	93
മൂർദ്ധഃ	,,	96

പദം	പേജ്	പദ്യം
മന്ദഃ	261	96
മധു	263	104
മൈഥുനം	267	123
മന്യുഃ	274	157
മധ്യം	276	164
മരുഃ	,,	166
മന്ത്രഃ	277	170
മിത്രഃ	,,	,,
മത്സരഃ	279	176
മാത്രം	280	181
മാത്രം	,,	,,
മന്ദിരം	281	187
മധുരഃ	283	194
മൌലിഃ	,,	196
മലഃ	284	200
മൂലം	285	203
മഹഃ	292	234
നാനാത്വാവ്യയങ്ങൾ		
മിഥഃ	298	17
അവ്യയവർഗ്ഗം		
മുഹുഃ	298	1
മംക്ഷു	,,	2
മുധാ	299	4
മനാക്	,,	8
മാസ്മ	300	11
മാ	,,	,,
മൃഷാ	301	15
മിഥ്യാ	,,	,,
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
മാതാ	302	2
മൌഷ്ടാ	305	5
മൂഗയാ	,,	6
മൂണാളീ	,,	7
മാഢീ	306	8
മസീ	,,	10

പദം	പേജ്	പദ്യം
മധ്യംഹ്നഃ	307	12
മന്ഥവാ	,,	13
മഹിമൻ	308	15
മല്ലിഫഃ	310	21
മാംസഃ	,,	22
മുഖഃ	,,	,,
മനഃ	,,	24
മന്ദം	313	30
മർമ്മം	,,	,,
മാണിക്യം	314	31
മോദകഃ	,,	33
മുണ്ഡം	315	34
മാനുഷീ	,,	37
മാനുഷഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
മൃഗീ	315	37
മൃഗഃ	,,	,,
മല്ലികാ	,,	,,
മല്ലകഃ	,,	,,
മൃഷാ	316	38
മൈത്ര്യം	,,	39
മൈത്രീ	,,	,,
മൈഥുനികം	,,	,,
മൈഥുനികാ	,,	,,
മയൂരീകൃകടൌ	318	42
മാധുരഃ	319	45
മാധുരീ	,,	,,
മാധുരം	,,	,,
മാനുഷഃ	,,	46
മാനുഷീ	,,	,,

യ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവർഗ്ഗം		
യക്ഷഃ	7	6
യജ്ഞപുരുഷഃ	8	19
യമുനാഭ്രാതാ	17	65
യമരാട്	,,	,,
യമഃ	,,	,,
യാതുധാനഃ	18	67
യാതു	,,	,,
യാദസാംപതിഃ	,,	,,
യക്ഷരാട്	19	75
യക്ഷഃ	,,	76
കാലവർഗ്ഗം		
യാമിനീ	27	5
യാമഃ	28	7
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
യജുഃ	38	3
യശഃ	40	11
നാടുവർഗ്ഗം		
യശഃപടഹഃ	45	6
നരകവർഗ്ഗം		
യാതനാ	55	3
വാരിവർഗ്ഗം		
യാദഃപതിഃ	55	2
യാനപാത്രം	58	14
യാദാംസി	59	21
യമുനാ	61	33
കാഷ്ഠൌഷധിവർഗ്ഗം		
യജ്ഞാംഗഃ	80	4
യുഗപത്രകഃ	,,	5
യൂഥികാ	87	54
യോജനവല്ലി	91	73
യാഷ്ടഃ	,,	74
യവാഷ്ടഃ	,,	,,
യഷ്ടിമധുകം	94	92
യോഗ്യം	,,	95

പദം	പേജ്	പദ്യം
യുക്തരസാ	98	122
യവാനികാ	99	127
യവഫലഃ	102	143
യവസം	103	150
മൃഗവർഗ്ഗം		
യൂഥം	111	40
യുഗളം	,,	,,
യൂഥം	,,	43
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
യോഷിൽ	112	2
യോഷാ	,,	,,
യുവതി	113	8
യൌവതം	116	22
യാതരഃ	117	30
യൌവനം	119	40
യുവാ	120	42
യവീയാൻ	,,	43
യക്ഷ്മാ	122	52
യകൃൽ	125	67
യോനിഃ	126	77
യവനികാ	135	122
യാവഃ	136	126
യക്ഷധൂപഃ	,,	129
യാവനഃ	137	130
യക്ഷമട്ടകഃ	,,	134
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
യഷ്ടാ	140	10
യജമാനഃ	,,	,,
യായജൂകഃ	,,	,,
യജ്ഞാ	,,	,,
യജ്ഞഃ	142	15
യാഗഃ	,,	,,
യാജകാഃ	143	19
യൂപകടകഃ	,,	20
യൂപാഗ്രം	143	21
യജ്ഞീയം	145	29
യാച്ഞാ	146	34
യാചനാ	,,	,,
യതിനഃ	148	47
യതയഃ	,,	,,
യമഃ	149	52
യജ്ഞസൂത്രം	,,	53
യാജഃ	151	60
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
യഥാഹ്വർണ്ണഃ	153	13
യാനം	154	18
യുക്തം	156	24
യൌതകം	,,	28
യൂഥനാഥഃ	158	35
യൂഥപഃ	,,	,,
യയൂഃ	159	45
യാപ്യയാനം	161	53
യാനമുഖം	162	55
യുഗന്ധരഃ	,,	57
യാനം	,,	58
യുദ്ധം	,,	,,
യന്താ	163	59
യോധാഃ	,,	61
യോദ്ധാരഃ	,,	,,
യാഷ്ടീകഃ	164	70
യാത്രാ	171	95
യുദ്ധം	172	103
യുൽ	173	106
യോധസംരാവഃ	,,	107
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
യാചിതകം	176	4
യവ്യം	177	7
യവക്യം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
യോത്രം	178	13
യോക്ത്രം	,,	,,
യുഗകീലകഃ	,,	14
യവഃ	179	16
യവകഃ	,,	19
യവാഗ്രഃ	186	50
യഥേപ്സിതം	188	57
യുഗപാർശ്വകഃ	189	64
യുഗ്യഃ	,,	,,
യൌതവം	193	85
യാമുനം	197	101
യോഗേഷ്ടം	,,	106
യവക്ഷാരഃ	198	109
യവാഗ്രജഃ	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

യോഗിതഃ	203	22

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

യഥാജാതഃ	217	46
യാചനകഃ	,,	47
യാചകഃ	,,	,,
യാപ്യഃ	218	52

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

യട്ടിപ്പൂ	230	2
യാച്ഞാ	231	6
യാമഃ	234	18
യമഃ	,,	,,

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

യോഗഃ	244	23
യുഗഃ	245	25
യുഗം	245	25
യന്താ	254	61
യാതയാമം	272	148
യാത്രാ	279	179

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

യംവൽ	296	8

അവ്യയവർഗ്ഗം

യൽ	299	3
യതഃ	,,	,,
യഥാ	300	9
യദി	,,	12
യഥാസ്വം	301	14
യഥായഥം	,,	,,
യഥാർത്ഥം	,,	15
യഥാതഥം	,,	,,
യുഗപൽ	302	22

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

യൂപഃ	307	14
യജ്ഞഃ	308	15
യൂപഃ	309	19
യജ്ഞഃ	310	24
യോജനം	313	30
യുഗന്ധരം	315	35
യൂപം	,,	,,
യൂഷം	,,	,,
യഷ്ടിഃ	316	38
യോനിഃ	,,	,,
യവസുരം	317	40
യവസുരാ	,,	,,

ര

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്വർഗ്ഗവർഗ്ഗം		
ര്ക്ഷഃ	6	5
രക്ഷഃ	7	6
രജോമൂർത്തിഃ	8	14
രേവതീരമണഃ	9	21
രാമഃ	,,	,,
രൌഹിണേയഃ	,,	,,
രതിപതിഃ	,,	24
രമാ	10	27
ര്ക്ഷഃ	11	36
ര്ക്ഷാണീ	13	40
രത്നസാനുഃ	16	55
രോഹിതാശ്വഃ	,,	60
രക്ഷാം	17	64
രക്ഷസഃ	,,	66
രാത്രിഞ്ചരഃ	,,	,,
രാത്രിചരഃ	,,	,,
രക്ഷഃ	18	67
രംഹഃ	,,	71
രയഃ	,,	,,
രാജരാജഃ	19	75
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
രസിതം	22	8
രോഹിതം	,,	10
രാധാ	24	22
രൌഹിണേയഃ	25	26
രാഹുഃ	,,	27
രവിഃ	,,	35
ര്ക്	26	36
രുചിഃ	,,	,,
രോചിഃ	,,	37
കാലവർഗ്ഗം		
രാത്രിഃ	27	4
രജനീ	,,	5
രജനീമുഖം	28	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
രാകാ	28	8
രാധഃ	30	18
രജഃ	33	32
ധീവർഗ്ഗം		
രാദ്ധാന്തഃ	34	6
രൂപം	35	9
രസഃ	,,	,,
രോഹിതഃ	37	17
രക്തഃ	,,	,,
രോഹിണീ	,,	20
രോഹിതാ	,,	,,
രക്താ	,,	,,
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
രുശതീ	41	18
രവഃ	43	23
രതിക്രൂജിതം	,,	25
രുതം	,,	26
നാട്യവർഗ്ഗം		
രാഷ്ട്രിയഃ	47	14
രൌദ്രഃ	48	17
രസാഃ	,,	,,
രൌദ്രം	,,	20
രീഡാ	49	23
രോഷഃ	,,	26
രുട്	,,	,,
രോമാഞ്ചഃ	51	35
രോമഹർഷണം	,,	,,
രുദിതം	,,	36
രിംഖണം	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
രസാതലം	52	1
രോകം	,,	2
രന്ധ്രം	,,	,,
രാജിലഃ	53	5

പദം	പേജ്	പദ്യം
നകാരവർഗ്ഗം		
രൌരവഃ	54	1
വകാരവർഗ്ഗം		
രത്നാകരഃ	55	2
രോധഃ	56	7
രോഹിതഃ	59	20
രാജീവഃ	,,	,,
രക്തപാ	60	23
രോധോവക്രാ	61	32
രേവാ	62	34
രക്തസന്ധ്യകം	63	38
രാജീവം	,,	42
രക്തസരോരുഹം	,,	43
ഭകാരവർഗ്ഗം		
രസാ	66	2
രത്നഗർഭാ	,,	4
രാജനഗാൻ	68	14
രാജവാൻ	,,	,,
രോദസ്യൌ	69	20
രോദസീ	,,	,,
രമാ	,,	,,
പകാരവർഗ്ഗം		
രത്നാ	60	3
രാജസദനം	71	12
മകാരവർഗ്ഗം		
രേഖാഃ	76	4
രാജയഃ	,,	,,
ഷകാരവർഗ്ഗം		
രാജവൃക്ഷഃ	80	6
രഥർഭഃ	,,	9
രഥഃ	81	12
രസാലഃ	,,	16
രാജാദനഃ	82	17
രാജാദനഃ	83	28
രാചനഃ	84	29
രോഹീ	,,	31
രോഹിതകഃ	,,	,,
രുചകഃ	,,	33
രക്തകഃ	88	55
രുദ്രപുഷ്പം	,,	58
രുചകഃ	89	61
രസാ	90	67
രണ്ഡാ	,,	70
രാദനീ	91	74
രാഷ്ട്രികാ	,,	76
രഞ്ജിനീ	,,	77
രേചനീ	93	91
രംഭാ	94	95
രാസ്നാ	,,	97
രേണുകാ	95	103
രസാ	96	106
രാക്ഷസീ	97	111
രക്തഫലാ	98	121
രാസ്നാ	,,	122
രക്താംഗഃ	100	129
രേചനീ	,,	,,
രസോനകഃ	,,	131
രാജബലാ	,,	135
രുഹാ	101	141
രസാളഃ	102	146
രോഹിഷം	103	149
ഗകാരവർഗ്ഗം		
രുരുഃ	105	11
രോഹിഷഃ	,,	,,
രോഹിതഃ	,,	,,
രംകുഃ	,,	,,
രോഹിഷഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
രാമഃ	106	12
രഥാംഗഃ	108	24
രാജഹംസാഃ	,,	25
രാശിഃ	111	44
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
രമണീ	112	4
രാമാ	,,	,,
രൂപാജീവാ	115	19
രജസ്വലാ	115	20
രജഃ	,,	21
രുക്പ്രതിക്രിയാ	121	50
രുക്	,,	51
രുജാ	,,	,,
രോഗഃ	,,	,,
രോഗഹാരി	123	58
രേതഃ	124	63
രക്തം	,,	65
രുധിരം	,,	,,
രത്നിഃ	128	88
രദനച്ഛദഃ	129	91
രദനാഃ	,,	92
രദാഃ	,,	,,
രസജ്ഞാ	130	93
രസനാ	,,	,,
രോദനം	,,	95
രോമ	131	100
രോചിഷ്ണുഃ	,,	102
രശനാ	133	110
രാംകവം	,,	113
രല്ലകഃ	135	118
രാക്ഷഃ	136	126
രക്തം	,,	,,
രാജാംഹം	,,	128
രാമഃ	,,	129
രഞ്ജനം	137	133

പദം	പേജ്	പദ്യം
രക്തചന്ദനം	137	133
രചനാ	138	138
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
രാജബീജീ	139	2
രാജവംശ്യഃ	,,	,,
രാംഭഃ	148	49
രതം	151	60
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
രാജന്യഃ	151	1
രാജാ	,,	,,
രാട്	,,	,,
രാജകം	152	3
രാജന്യകം	,,	4
രക്ഷിവർഗ്ഗഃ	,,	6
രുപ്യാധ്യക്ഷഃ	152	7
രിപുഃ	153	10
രാഷ്ട്രം	154	17
രാജ്യാംഗാനി	,,	18
രഥഃ	156	23
രഹസ്യം	,,	,,
രഥം	157	33
രഥ്യഃ	160	46
രേചിതം	,,	48
രഥഃ	161	51
രഥ്യാ	162	55
രഥകഡ്യാ	,,	,,
രഥാംഗം	,,	,,
രഥാംഗം	,,	56
രഥഹൂഡിഃ	,,	57
രഥിനഃ	163	60
രഥിരഃ	166	76
രഥികഃ	,,	,,
രഥീ	,,	,,
രോപഃ	169	87

പദം	പേജ്	പദ്യം
രിഷ്ടിഃ	169	89
രേണുഃ	172	98
രജഃ	,,	,,
രണഃ	173	104
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
രേണുകഃ	179	17
രാജികാ	180	20
രസവതീ	181	27
രാമഠം	184	40
രൌമകം	,,	43
രുചകം	,,	,,
രസാളാ	185	44
രോഹിണീ	189	67
രാസഭഃ	192	78
രിക്ഥം	195	90
രാഃ	,,	91
രൂപ്യം	,,	92
രത്നം	196	94
രുക്മം	,,	96
രജതം	,,	97
രൂപ്യം	,,	,,
രീതിഃ	196	97
രസഃ	197	100
രസാഞ്ജനം	,,	102
രസഗർഭം	,,	,,
രീതിപുഷ്പം	,,	103
രംഗം	,,	106
രുചകം	198	110
രക്തചന്ദനം	,,	111
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
രഥകാരഃ	200	4
രംഗാജീവഃ	,,	7
രുക്മകാരകഃ	201	8
രഥകാരഃ	,,	9
രജകഃ	,,	10
രജ്ജുഃ	204	27

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
രവണഃ	215	36
രുചിരം	218	50
രുച്യം	,,	,,
രേഫഃ	,,	52
രിക്തകം	219	54
രൂഷിതം	224	87
രൂക്ഷം	225	88
രുഗ്ണം	,,	89
രീണം	,,	90
രക്ഷിതം	228	104
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
രക്ഷ്ണഃ	232	8
രണഃ	,,	,,
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
രുചിഃ	246	30
രിഷ്ടം	248	37
രണഃ	251	50
രീതിഃ	255	70
രജതം	258	81
രക്തം	,,	,,
രാജാ	265	113
രത്നം	268	128
രേഫഃ	269	134
രശ്മിഃ	271	141
രാമഃ	,,	143
രൂപ്യം	276	164
രാഃ	277	169
രാഷ്ട്രഃ	281	187
രാശിഃ	288	218
രൂക്ഷഃ	290	229
രസഃ	291	230
രോദസ്യൌ	,,	233
രോദസീ	,,	,,
രജഃ	292	235

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
രാത്രിഃ	304	3
രഥകഡ്യാ	,,	4
രാജസഭാ	306	9
രസഃ	307	14
രല്ലകഃ	309	17
രോമന്ഥഃ	309	19
രഭസഃ	310	21
രുധിരഃ	,,	22
രക്ഷസ്സഭാ	,,	26
രാജ്യം	311	27
രമ്യം	313	30
രാജസൂയം	314	31

ല

പദം	പേജ്	പദ്യം
സചർവർഗ്ഗം		
ലേഖാഃ	6	3
ലോകജിൽ	7	8
ലോകേശഃ	8	12
ലക്ഷ്മീഃ	10	26
ലോകമാതാ	,,	27
ലോകജനനീ	,,	,,
ലഘിമാ	12	38
ലംബോദരഃ	13	42
ലേഖർഷഭഃ	14	47
ലാഘു	18	71
ദിഗ്വർഗ്ഗം		
ലാഞ്ഛനം	23	17
ലക്ഷ്മ	,,	,,
ലക്ഷണം	,,	,,
ലോപാമുദ്രാ	24	20
ലോഹിതാംഗഃ	25	25
ലഗ്നം	,,	28
ലോകബന്ധുഃ	,,	32
ലോകബാന്ധവഃ	,,	33
ധീവർഗ്ഗം		
ലവണാഃ	35	11
ലോഹിതഃ	37	17
ലോഹിനീ	,,	20
ലോഹിതാ	,,	,,
ലോഹിനീകാ	37	20
ലോഹിതികാ	,,	,,
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ലപിതം	38	1
ലുപ്തവർണ്ണപദം	42	20
നാടൃവർഗ്ഗം		
ലാസികാ	45	8
ലയഃ	46	9
ലാസ്യം	,,	10
ലജ്ജാ	49	24
ലിപ്സാ	,,	28
ലാലസാ	,,	,,
ലളിതം	50	32
ലീലാ	,,	,,
ലീലാ	51	33
ലക്ഷം	,,	,,
പാതാളഃഭോഗിവർഗ്ഗം		
ലേലിഹാനഃ	53	9
വാരിവർഗ്ഗം		
ലവണോദഃ	55	2
ഭൂവർഗ്ഗം		
ലോകഃ	66	7
ലവണാകരഃ	69	20
ശൈലവർഗ്ഗം		
ലോകാലോകഃ	74	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
വനവർഗ്ഗം		
ലതാ	77	9
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ലോധ്രഃ	81	15
ലാക്ഷാപ്രസാദനഃ	83	23
ലതാ	85	38
ലകുചഃ	,,	43
ലികുചഃ	,,	,,
ലതാ	87	54
ലാംഗലീ	94	93
ലോചനമസൂകഃ	,,	94
ലക്ഷ്മീഃ	,,	95
ലാംഗലികീ	95	101
ലതാ	97	115
ലഘ്വ്യഃ	,,	,,
ലംകോപികാ	,,	116
ലോമശാ	,,	,,
ലതാക്കഃ	100	130
ലശുനം	,,	131
ലതാ	,,	132
ലാമജ്ജകഃ	102	147
ലഘുലയം	,,	,,
ലാംഗലീ	103	151
മൃഗവർഗ്ഗം		
ലുലായഃ	104	5
ലൂതാ	106	14
ലോഹപുച്ഛഃ	107	17
ലക്ഷ്മണാ	109	27
ലാബഃ	110	36
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ലലനാ	112	3
ലോഹിതം	124	65
ലാലാ	125	68
ലപനം	129	90
ലലാടം	130	93

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലോചനം	130	94
ലോമ	131	100
ലലാടികാ	132	104
ലംബനം	,,	105
ലലന്തികാ	,,	,,
ലാക്ഷം	136	126
ലോഹിതചന്ദനം	,,	,,
ലവംഗം	,,	127
ലോഹം	,,	128
ലലാമകം	138	137
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ലജ്ജാവല്ലഃ	140	6
ലൌകായതികഃ	,,	8
ലിംഗവൃത്തിഃ	150	57
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ലിപികാരഃ	154	15
ലേഖകഃ	,,	,,
ലിഖിതം	,,	16
ലിപിഃ	,,	,,
ലിങ്ഗിഃ	,,	,,
ലഭ്യം	156	24
ലൂമം	161	50
ലാംഗൂലം	,,	,,
ലുഠിതഃ	,,	,,
ലക്ഷ്മീഃ	167	82
ലസ്യകഃ	169	85
ലക്ഷം	169	86
ലിപുകഃ	,,	88
ലോഹാഭിസാരഃ	171	94
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ലോഷ്ടാനി	178	12
ലോഷ്ടവഃ	,,	,,
ലോഷ്ടഭേദനഃ	,,	,,
ലവിത്രം	,,	13
ലാംഗലം	,,	14

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലാംഗലദണ്ഡഃ	179	15
ലാംഗലപദ്ധതിഃ	,,	,,
ലാജഃ	185	47
ലേഹഃ	187	56
ലേപഃ	,,	,,
ലാഭഃ	192	80
ലോഹിതകം	195	93
ലോഹഃ	196	98

ക്ഷുദ്രവർഗ്ഗം

ക്ഷേപകഃ	200	6
ക്ഷോഭകാരകഃ	,,	7
ക്ഷുണ്ണകഃ	203	21
ക്ഷോപ്തൃം	,,	25
ക്ഷണകഃ	207	44

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ക്ഷമീവാൻ	211	13
ക്ഷമണഃ	,,	,,
ക്ഷുണ്ണഃ	212	21
ക്ഷോഭുപഃ	,,	,,
ക്ഷോഭുഭഃ	,,	,,
ക്ഷോഫലഃ	215	35
ക്ഷയഃ	220	60
ക്ഷേശഃ	,,	,,
ക്ഷോഭം	222	72
ക്ഷിപ്യം	225	88
ക്ഷജിതഃ	,,	89
ക്ഷൂനം	227	101
ക്ഷണ്ഡം	227	102
ക്ഷചിതം	228	105
ക്ഷീഢം	,,	108

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ക്ഷയഃ	235	24
ക്ഷയനം	,,	,,

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

ക്ഷോകഃ	240	2
ക്ഷലാടികഃ	243	17
ക്ഷിംഗം	245	26
ക്ഷാമ്യഃ	246	29
ക്ഷക്ഷ്മ	267	126
ക്ഷലാമം	272	147
ക്ഷീലഃ	285	203
ക്ഷോലഃ	286	209
ക്ഷാലസം	291	232

ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം

ക്ഷതാ	304	3
ക്ഷംകാ	305	7
ക്ഷടാ	306	10
ക്ഷാക്ഷാ	,,	,,
ക്ഷിക്ഷാ	,,	,,
ക്ഷഡഃ	309	18
ക്ഷോഫം	310	23
ക്ഷവണം	,,	,,
ക്ഷക്ഷാ	,,	24
ക്ഷോകായതനം	314	32

വ

സാധുവർഗ്ഗം

വിബുധാഃ	6	2
വൃന്ദാരകാഃ	,,	4
വിശേ	,,	5
വസവഃ	,,	,,
വിദ്യാധരാഃ	7	6
വിനായകഃ	,,	9
വിരിഞ്ചഃ	8	12
വേധാഃ	,,	13
വീധാതാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിശ്വസ്രുട്	8	13
വിധിഃ	,,	,,
വിഷ്ണുഃ	,,	14
വൈകുണ്ഠഃ	,,	,,
വിഷ്ടരശ്രവാഃ	,,	,,
വിഷ്വക്സേനഃ	,,	16
വാസുദേവഃ	,,	17
വനമാലീ	,,	18
വിശ്വംഭരഃ	,,	,,
വിധുഃ	,,	19
വിശ്വരൂപഃ	8	19
വസുദേവഃ	9	20
വലാഹകഃ	11	29
വൈനതേയഃ	,,	30
വിഷ്ണുരഥഃ	,,	31
വാമദേവഃ	,,	34
വിരൂപാക്ഷഃ	,,	,,
വൃഷധ്വജഃ	,,	35
വ്യോമകേശഃ	,,	36
വിഭ്രതിഃ	12	38
വശിത്വം	13	39
വിനായകഃ	,,	42
വിഷ്ണുരാജഃ	,,	,,
ചിശാഖഃ	14	44
വിഡൌജഃ	,,	46
വൃദ്ധശ്രവാഃ	,,	,,
വജ്രീ	,,	47
വാസവഃ	,,	,,
വൃത്രഹാ	,,	,,
വൃഷഃ	,,	,,
വാസ്തോഷ്പതിഃ	,,	48
വലാരാതിഃ	,,	,,
വൈജയന്തഃ	15	51
വജ്രം	,,	52
വ്യോമയാനം	,,	53

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിമാനഃ	15	53
വൃഷണാശ്വഃ	,,	54
വിയൽഗംഗാ	,,	,,
വൈധാത്രഃ	16	56
വൈശ്വാനരഃ	,,	58
വഹ്നിഃ	,,	,,
വീതിഹോത്രഃ	,,	,,
വായുസഖഃ	,,	60
വിഭാവസുഃ	,,	61
വനഹ്രതാശനഃ	17	64
വൈവസ്വതഃ	,,	65
വരുണഃ	18	67
വായുഃ	,,	68
വാതഃ	,,	69
വ്യാനഃ	,,	70
വൈശ്രവണഃ	19	76

വ്യോമവർഗ്ഗം

വ്യോമ	20	1
വിയൽ	,,	2
വിഷ്ണുപദം	,,	,,
വിഹായഃ	,,	,,
വിഹായസഃ	,,	,,

ദിഗ്വർഗ്ഗം

വഹ്നിഃ	21	2
വരുണഃ	,,	,,
വാമനഃ	,,	3
വിദിക്	,,	5
വാരിവാഹഃ	,,	6
വലാഹകഃ	,,	,,
വാരിദഃ	,,	7
വിദ്യുത്	22	9
വജ്രനിർഘ്രാക്ഷഃ	,,	10
വൃഷ്ടിഃ	,,	11
വർഷം	,,	,,
വർഷാപലാഃ	,,	12

പദം	പേജ്	പദ്യം
വ്യവധാ	22	12
വിധുഃ	,,	14
വിശാഖാ	24	22
വാചസ്പതിഃ	,,	24
വിധുന്തുദഃ	25	27
വൃഷഃ	,,	28
വിഭാകരഃ	,,	29
വിവസ്വാൻ	,,	,,
വികർത്തനഃ	,,	30
വിരോചനഃ	,,	,,
വിഭാവസുഃ	,,	31
വ്യഞ്ജനീപതിഃ	,,	33

കാലവർഗ്ഗം

വാസരഃ	27	2
വൃഷ്ടം	,,	3
വിഭാതം	,,	,,
വിഭാവരീ	,,	5
വത്സരഃ	29	14
വിഷുവൽ	,,	15
വിഷുവം	,,	,,
വൈശാഖഃ	30	18
വസന്തഃ	,,	20
വർഷാഃ	,,	21
വത്സരഃ	31	22
വ്യൃജിനം	32	26
വൃഷഃ	,,	,,
വിധിഃ	,,	30
വ്യക്തിഃ	33	33

ധീവർഗ്ഗം

വിചാരണാ	34	3
വിമർശഃ	,,	4
വാസനാ	,,	,,
വിചികിത്സാ	,,	,,
വ്യാപാദഃ	,,	5
വിഹിംസാ	,,	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിജ്ഞാനം	35	8
വിക്ഷയഃ	,,	,,
വിക്ഷയി	,,	10
വിസ്രം	36	14
വിശദഃ	,,	,,
വളർക്ഷഃ	,,	15

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

വാക്	38	1
വാണീ	,,	,,
വ്യാഹാരഃ	,,	,,
വചനം	,,	,,
വചഃ	,,	,,
വാചകഃ	,,	2
വാക്യം	,,	,,
വേദഃ	,,	3
വാർത്താ	39	7
വൃത്താന്തഃ	,,	,,
വിവാദഃ	40	9
വ്യവഹാരഃ	,,	,,
വാങ്മൂലം	,,	,,
വിലാപഃ	41	16
വിപ്രലാപഃ	,,	,,
വിരോധോക്തിഃ	,,	,,
വാചികം	,,	18
വിതഥം	42	22
വിരാവഃ	43	24
വാശിതം	,,	26

നാട്യവർഗ്ഗം

വീണാ	44	3
വിപഞ്ചീ	,,	,,
വല്ലകീ	44	3
വാദ്യം	,,	5
വാദിത്രം	,,	,,
വീണാദണ്ഡഃ	45	7

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിളംബിതം	46	9
വാസ്യഃ	47	14
വ്യഞ്ജകഃ	,,	16
വീരഃ	48	17
വീരഃ	,,	18
വികൃതം	,,	19
വിസ്മയഃ	,,	,,
ശ്രീമാൻ	49	24
വൈരം	,,	25
വിരോധഃ	,,	,,
വിദ്വേഷഃ	,,	,,
വിപ്രതീസാരഃ	,,	26
വാഞ്ഛാ	,,	28
വ്യവസായഃ	50	30
വീര്യം	,,	,,
വ്യാജഃ	,,	,,
വിലാസഃ	,,	32
വിഭ്രമഃ	,,	,,
വ്യാജഃ	51	33
വിഹസിതം	,,	35
വിപ്രലംഭഃ	,,	36
വിസംവാദഃ	,,	,,
വേപഥുഃ	52	38

പാതാളഃഭോഗിവർഗ്ഗം

വിവരം	52	1
വിലം	,,	,,
വപാ	,,	2
വാസുകിഃ	,,	4
വാഹസഃ	53	5
വിഷധരഃ	,,	7
വ്യാളഃ	,,	,,
വിലേശയഃ	,,	8
വിഷം	54	11
വത്സനാഭഃ	,,	12
വിഷവൈദ്യഃ	,,	13
വ്യാളഗ്രാഹീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈതരണീ	54	2
വിഷ്ടിഃ	55	3
വ്യർഥം	,,	,,

വാരിവർഗ്ഗം

വാഃ	56	3
വാരി	,,	,,
വനം	,,	,,
വീചിഃ	,,	5
വിപ്രുഷഃ	,,	,,
വിദാരകഃ	57	10
വൈസാരിണഃ	59	18
വിസാരഃ	,,	,,
വഷ്കാളഃ	60	25
വഷ്കഭീ	,,	,,
വേശന്തഃ	,,	29
വാപീ	,,	,,
വിഷ്ണുപദീ	61	32
വിപാശാ	62	34
വിപാൾ	,,	,,
വേത്രവതീ	,,	36
വാരിപർണ്ണി	63	39
വിസിനീ	,,	40
വിസപ്രസൂനം	,,	42
വിസം	,,	44
വരാടകഃ	,,	45

ഭൂവർഗ്ഗം

വിശ്വംഭരാ	66	2
വസുമതീ	,,	3
വസുധാ	,,	,,
വസുന്ധരാ	,,	,,
വിപുലാ	,,	4
വിഷ്ടപം	,,	7
വിക്ഷയഃ	67	9
വേതസ്വാൻ	,,	10

പദം	പേജ്	പദ്യം
വാമമൂരഃ	68	15
വന്മീകം	,,	,,
വന്മീകഃ	,,	,,
വർത്മ	,,	16
വർത്തനി	,,	,,
വ്യധഃ	,,	17
വിപഥഃ	,,	,,

പുരവർഗ്ഗം

വേശഃ	69	2
വേശ്യാജനസംശ്രയഃ	,,	,,
വിപണിഃ	,,	,,
വിശിഖാ	,,	3
വപ്രം	,,	,,
വരണഃ	,,	,,
വേശ്മ	70	4
വസ്ത്യം	,,	5
വാസ്തു	,,	6
വാസഃ	,,	7
വാജിശാലാ	,,	8
വിഹാരഃ	71	9
വാസഗൃഹം	,,	10
വാതായനം	,,	11
വിഷ്കുന്ദകഃ	,,	13
വലീകം	72	16
വല്ലഭീ	,,	17
വിടങ്കം	,,	,,
വിതർദ്ദിഃ	73	18
വേദികാ	,,	,,
വേശ്മഭൂഃ	,,	21
വാസ്തുഃ	,,	,,
വിസ്ത്യഃ	74	3
വാരിസ്രവമാത്രഃ	,,	5

വനവർഗ്ഗം

വിപിനം	75	1
വനം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൃക്ഷവാടികാ	76	2
വീഥിഃ	,,	4
വന്യാ	,,	,,
വൃക്ഷഃ	,,	5
വിടപീ	,,	,,
വാനസ്പത്യഃ	,,	6
വനസ്പതിഃ	,,	,,
വന്ധ്യഃ	,,	7
വ്യാകോശഃ	,,	,,
വികചഃ	,,	,,
വികസിതഃ	77	8
വല്ലീ	,,	9
വ്രതതിഃ	,,	,,
വീരുൽ	77	9
വല്ക്കം	,,	12
വല്ക്കലം	,,	,,
വല്ലരീ	78	13
വിടപഃ	,,	14
വൃന്തം	,,	15
വാനം	,,	,,

കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം

വൈണവം	79	1
വിശാലതാലം	80	5
വിഷമച്ഛദഃ	,,	,,
വ്യാധിഘാതഃ	,,	6
വരണഃ	,,	7
വരണഃ	,,	,,
വഞ്ചുളഃ	,,	9
വാനസ്പത്യഃ	,,	10
വാതപോഥഃ	81	12
വേതസഃ	,,	,,
വിദുലഃ	,,	,,
വാനീരഃ	,,	,,
വഞ്ചുളഃ	,,	,,
വഞ്ചുളഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിട്ടളഃ	81	13
വിലപഃ	,,	14
വടഃ	,,	15
വികങ്കതഃ	82	20
വ്യാഘ്രപാൽ	,,	,,
വരവൃക്ഷഃ	83	25
വീരതരുഃ	,,	27
വിഭീഖദിരഃ	84	32
വല്മഗനഃ	,,	34
വൃദ്ധംബകഃ	,,	,,
വ്യാഘ്രപുച്ഛഃ	,,	33
വിഷ്വക്സേനാ	85	38
വയസ്ഥാ	,,	40
വിഭീതകഃ	,,	,,
വഞ്ചുളഃ	86	47
വൈജയന്തികാ	87	48
വത്സകഃ	,,	49
വേണീ	,,	51
വാസന്തീ	87	54
വജ്രപുഷ്പം	88	58
വഹ്നിസംജ്ഞകഃ	89	62
വസുകഃ	,,	63
വികീരണഃ	,,	,,
വസുഃ	,,	64
വൃന്താ	,,	,,
വൃക്ഷാദനീ	,,	,,
വൃക്ഷരുഹാ	,,	,,
വത്സാദനീ	90	65
വിശല്യാ	,,	,,
വിഭ്രകണ്ണീ	,,	66
വനതിക്തകാ	,,	,,
വൃഷാ	,,	70
വികസാ	91	73
വ്യാഘ്രീ	,,	76
വാകുചീ	,,	78

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈദേഹീ	91	79
വസിരഃ	,,	80
വനശൃംഗാടഃ	92	81
വിശല	,,	82
വിഷം	,,	,,
വിശലവിഷം	,,	,,
വരീ	,,	83
വചാ	,,	85
വൈദ്യമാതാ	,,	,,
വാശികാ	,,	,,
വൃഷഃ	93	86
വാസകഃ	,,	,,
വാജിദന്തകഃ	,,	,,
വിഷ്ണുക്രാന്താ	,,	,,
വജ്രദ്രുഃ	,,	88
വേല്ലം	,,	,,
വിളംഗം	,,	89
വാത്യുലകഃ	,,	,,
വിദാരീ	94	92
വാത്താകീ	,,	96
വാരണബൃസാ	,,	95
വിദാരിഗന്ധാ	95	98
വൃഷദഃ	95	99
വൃക്ഷഃ	,,	,,
വിഷ്ണാണീ	,,	102
വാലുകം	,,	104
വൃദ്ധം	96	105
വ്യാധിഃ	,,	108
വാപ്യം	,,	,,
വിതുന്നകഃ	,,	109
വ്യാളായുധം	97	111
വ്യാഘ്രനഖം	,,	,,
വിദ്രുമലതാ	,,	112
വാനേയം	,,	114
വധൂഃ	,,	116

പദം	പേജ്	പദ്യം
വരാംഗകം	98	117
വേധമുഖ്യകഃ	,,	,,
വിശല്യാ	,,	119
വൃദ്ധദാരകഃ	,,	,,
വയസ്ഥാ	,,	120
വിമലാ	99	126
വായസാളി	,,	,,
വിതുന്നം	100	131
വാക്ഷികം	,,	133
വിഷപ്രക്ഷേനപ്രിയാ	,,	,,
വാരാഹീ	,,	,,
വായസീ	,,	134
വിശാലാ	101	139
വാസ്തുകം	,,	140
വംശഃ	102	143
വേണുഃ	,,	,,
വീരണം	,,	146
വീരതരം	,,	,,

മൃഗവർഗ്ഗം

വ്യാഘ്രഃ	104	2
വരാഹഃ	,,	3
വലീമുഖഃ	,,	4
വാനരഃ	,,	,,
വനൌകാഃ	,,	,,
വാഹദക്ഷിൽ	,,	5
വഞ്ചുകഃ	,,	6
വൃഷദംശകഃ	,,	7
വാതപ്രമീഃ	105	8
വാതമൃഗഃ	,,	,,
വൃകഃ	,,	,,
വാതായുഃ	,,	9
വൃത്തികഃ	106	15
വൃശ്ചികഃ	,,	,,
വയസാരാതിഃ	,,	16
വ്യാഘ്രാടഃ	,,	,,
വനപ്രിയഃ	107	20

പദം	പേജ്	പദ്യം
വായസഃ	,,	21
വലാകാ	108	26
വിസകണ്ഠികാ	,,	,,
വരടാ	109	27
വല്ഗണാ	,,	28
വനമക്ഷികാ	,,	,,
വരടാ	,,	29
വിഹംഗഃ	,,	33
വിഹഗഃ	,,	,,
വിഹംഗമഃ	,,	,,
വിഹായഃ	,,	,,
വാജീ	110	35
വികിരഃ	,,	,,
വിഃ	,,	,,
വിഷ്കിരഃ	,,	,,
വർത്തകഃ	,,	37
വർത്തികാ	,,	,,
വ്യൂഹഃ	111	40
വിസരഃ	,,	,,
വജ്രഃ	,,	,,
വ്രാതഃ	,,	41
വാരഃ	,,	,,
വൃന്ദം	,,	42
വർഗ്ഗഃ	,,	,,

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

വധൂഃ	112	2
വാമാ	,,	,,
വനിതാ	,,	,,
വാമലോചനാ	,,	3
വരാരോഹാ	,,	4
വരവർണ്ണിനീ	,,	,,
വയ്യാ	113	7
വധൂഃ	,,	9
വൃക്ഷസ്ഥന്തീ	,,	,,
വിശ്വസ്യാ	114	11
വിധവാ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വയസ്യാ	114	12
വൃദ്ധാ	,,	,,
വീരപത്നീ	115	16
വീരഭാര്യാ	,,	,,
വീരമാതാ	,,	,,
വീരസൂഃ	,,	,,
വാരസ്ത്രീ	,,	19
വേശ്യാ	,,	,,
വാരമുഖ്യാ	,,	,,
വിപ്രശ്നികാ	,,	20
വിഗതാത്മവാ	,,	21
വൈമാത്രേയഃ	116	25
വിമാതൃജഃ	,,	,,
വൈജനനഃ	119	39
വൃദ്ധതാം	,,	40
വാല്കം	,,	,,
വിസ്രസാ	,,	41
വയസ്ഥഃ	120	42
വൃദ്ധഃ	,,	,,
വക്ഷീയാൻ	,,	43
വലിനഃ	,,	45
വലിഭഃ	,,	,,
വികലാംഗഃ	,,	46
വാമനഃ	,,	,,
വിഗ്രഃ	,,	,,
വിഗതനാസികഃ	,,	,,
വലിരഃ	121	49
വ്യാധിഃ	,,	51
വിപാദികാ	122	53
വിചച്ചികാ	,,	,,
വിസ്ഫോടഃ	,,	54
വ്രണഃ	,,	,,
വിബന്ധഃ	,,	55
വമിഃ	,,	56
വമഥുഃ	122	56
വിദ്രധിഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈദ്യഃ	123	58
വാത്തഃ	,,	,,
വികൃതഃ	,,	59
വ്യാധിതഃ	,,	,,
വാതകീ	,,	60
വാതരോഗീ	,,	,,
വൃദ്ധനാഭിഃ	124	62
വീര്യം	,,	63
വല്ലൂരം	,,	64
വപാ	,,	65
വസാ	,,	,,
വസ്നസാ	125	67
വച്ചസ്കം	,,	69
വിഷ്ടാ	,,	,,
വിഡ്	,,	,,
വപുഃ	,,	72
വർഷ്മ	,,	,,
വിഗ്രഹഃ	,,	,,
വംക്ഷണഃ	126	74
വസ്തിഃ	,,	75
വൃഷണഃ	127	78
വത്സം	,,	79
വക്ഷഃ	,,	,,
വിതസ്തിഃ	128	85
വ്യാമഃ	,,	88
വക്ത്രം	129	90
വർത്മനം	,,	,,
വേണീ	131	99
വേഷഃ	,,	101
വിഭ്രാഡം	,,	102
വിഭ്രഷ്ണം	132	103
വലയഃ	133	108
വാല്കം	,,	112
വർത്തയഃ	134	115
വിശാലതാ	,,	116
വസ്ത്രം	,,	117

പദം	പേജ്	പദ്യം
വാസഃ	134	117
വസനം	,,	,,
വരാസിഃ	,,	,,
വിതാനം	135	121
വിശേഷകം	136	124
വരം	,,	125
വംശികം	,,	128
വൃകയൂപഃ	137	130
വർത്തിഃ	,,	135
വല്ലകഃ	,,	,,
വിലേപനം	,,	,,
വാസയോഗാഃ	,,	,,
വാസിതം	,,	,,
വൈകക്ഷ്യകം	138	137
വ്യജനം	139	141

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

വംശഃ	,,	1
വർണ്ണഃ	,,	,,
വാനപ്രസ്ഥഃ	,,	3
വിപ്രഃ	,,	4
വിദ്വാൻ	140	5
വിപശ്ചിൽ	,,	,,
വിചക്ഷണഃ	,,	6
വേദാന്തീ	,,	7
വൈശേഷികഃ	,,	,,
വ്രതീ	,,	9
വിധിശിനഃ	142	18
വേദിഃ	143	20
വഷട്കൃതം	145	29
വിഷ്വസഃ	,,	30
വിഷ്വാപിതം	,,	31
വിസർജ്ജനം	,,	,,
വിശ്രാണനം	,,	,,
വിതരണം	,,	,,
വരിവസ്യാ	146	37

പദം	പേജ്	പദ്യം
വ്രജ്യാ	146	37
വാല്മീകഃ	,,	39
വിശ്വാമിത്രഃ	,,	,,
വ്യാസഃ	,,	,,
വ്രതം	147	41
വിവേകഃ	,,	,,
വിധിഃ	147	43
വാചംയമഃ	148	45
വർണ്ണിനഃ	,,	46
വിരജസ്കമസഃ	,,	48
വൈണവഃ	,,	49
വൃസീ	,,	,,
വീരഹാ	150	56
വ്രാത്യാ	,,	,,
വിവാഹഃ	151	59
വ്യവായഃ	,,	60

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

വിരാട്	151	1
വഷ്വരഃ	153	9
വൈരീ	,,	10
വിപക്ഷഃ	,,	11
വയസ്യഃ	,,	12
വിഗ്രഹഃ	154	18
വൃദ്ധിഃ	,,	19
വിവിക്തഃ	155	22
വിജനഃ	,,	,,
വിസ്രംഭഃ	156	23
വിശ്വാസഃ	,,	,,
വാരണഃ	157	34
വശാ	158	36
വമഥുഃ	,,	37
വിദ്വഃ	,,	,,
വാഹിത്ഥം	,,	39
വേണുകം	159	41
വരത്രാ	,,	42

പദം	പേജ്	പദ്യം
വർണ്ണഃ	159	42
വീതം	,,	43
വാരീ	,,	,,
വീതിഃ	,,	,,
വാജീ	,,	44
വാഹഃ	,,	,,
വിനീതാഃ	,,	,,
വനായുജാഃ	,,	45
വാമീ	160	46
വൽഗിതം	,,	48
വൈയാഘ്രഃ	161	53
വാസ്രഃ	,,	54
വശ്രഥഃ	162	57
വൈനീതകം	,,	58
വാഹിനീപതിഃ	163	62
വാരവാണഃ	,,	63
വർമ്മ	,,	64
വർമ്മിതഃ	164	65
വ്യൂഢകങ്കടഃ	,,	,,
വൈജയന്തികഃ	165	71
വേഗീ	,,	73
വീരഃ	166	77
വിക്രാന്തഃ	,,	,,
വാഹനീ	,,	78
വശ്രഥിനീ	,,	,,
വ്യൂഹഃ	,,	79
വിപത്തിഃ	167	82
വിപൽ	,,	,,
വേശാഖം	169	85
വേധ്യം	,,	86
വിശിഖഃ	,,	,,
വാജഃ	,,	87
വ്രജ്യാ	171	95
വൈതാളികാഃ	,,	97
വന്ദിനഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൈജയന്തീ	172	99
വീരാശംസനം	,,	100
വിക്രമഃ	,,	102
വീരപ്രാണം	,,	103
വിഗ്രഹഃ	173	104
വിഷ്ടരഃ	,,	108
വിജയഃ	174	110
വൈരനിര്യ്യാതനം	,,	,,
വൈരശുദ്ധിഃ	,,	,,
വിദ്രാവഃ	,,	111
വിശസനം	,,	114
വിശരഃ	,,	115
വധഃ	,,	,,
വന്ദീ	175	119

വൈശ്യവർഗ്ഗം

വൈശ്യഃ	,,	1
വിശഃ	,,	,,
വാർത്താ	,,	,,
വൃത്തിഃ	,,	,,
വർത്തനം	,,	,,
വാണിജ്യം	176	2
വാണിജ്യം	,,	3
വണിഗ്ഭാവഃ	,,	,,
വൃദ്ധിജീവികാ	,,	4
വാർദ്ധുഷികഃ	,,	5
വൃദ്ധ്യുപജീവഃ	,,	,,
വാർദ്ധുഷിഃ	,,	,,
വൈദേഹേയം	177	6
വപ്രഃ	178	11
വ്രീഹിഃ	179	16
വനമുദ്ഗഃ	,,	18
വ്രീഹിഃ	180	22
വല്ലവാഃ	181	28
വർദ്ധമാനകഃ	182	32
വേഷവാരഃ	183	35

പദം	പേജ്	പദ്യം
വേശവാരഃ	183	35
വൃക്ഷാമ്ലം	,,	36
വേല്ലജം	,,	,,
വിതുന്നകം	,,	38
വിശ്വം	184	39
വിശ്വൗഷധം	,,	,,
വരവർണ്ണിനീ	,,	41
വസിരം	,,	42
വസുകം	,,	43
വിഡം	,,	,,
വാന്തിതം	185	47
വിലേഖീ	186	50
വല്ലവഃ	188	58
വലീവട്ടഃ	,,	60
വൃഷഭഃ	,,	,,
വൃഷഃ	,,	,,
വാത്സകം	,,	61
വൃദ്ധോക്ഷഃ	,,	,,
വത്സഃ	,,	62
വത്സതരഃ	,,	,,
വഹഃ	189	63
വശാ	190	69
വന്ധ്യാ	,,	,,
വേഹൽ	,,	70
വൈശാഖഃ	191	74
വൃഷ്ണിഃ	,,	77
വൈദേഹകഃ	192	78
വാണിജഃ	,,	,,
വണിക്	,,	,,
വിക്രേതാ	,,	79
വിക്രയികഃ	,,	,,
വാണിജ്യം	,,	80
വണിജ്യാ	,,	,,
വസ്നഃ	,,	,,
വിക്രേയം	,,	82

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിപണഃ	193	83
വിക്രയഃ	,,	,,
വാഹഃ	195	89
വണ്ടകഃ	,,	90
വിത്തം	,,	,,
വസുഃ	,,	,,
വിഭവഃ	,,	91
വിഭ്രമഃ	,,	93
വരിഷ്ഠം	196	98
വിതുന്നകം	197	101
വപ്രം	,,	106
വംഗം	,,	,,
വഹ്നിശിഖം	198	107
വംശരോചനാ	,,	110
വ്യോഷം	,,	112

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

വൃഷലഃ	199	1
വൈദേഹകഃ	,,	3
വ്യോകാരഃ	200	7
വല്കികിഃ	201	9
വേണുധ്മാഃ	,,	13
വൈണവികഃ	,,	,,
വീണാവാദകഃ	,,	,,
വൈണികഃ	,,	,,
വംശ്രികഃ	202	14
വൈതംസികഃ	,,	,,
വൈതാനികഃ	,,	15
വാത്സ്യവഹഃ	,,	,,
വൈധവികഃ	,,	,,
വിവർണ്ണഃ	,,	16
വ്യാധഃ	203	21
വിശ്വകർമ്മഃ	,,	22
വിലിചരഃ	,,	23
വക്രഃ	,,	,,
വീതംസഃ	204	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
വാഗുരാ	204	26
വരാടകം	,,	27
വടീ	,,	,,
വടഃ	,,	,,
വടം	,,	,,
വേമാ	,,	28
വായദണ്ഡഃ	,,	,,
വാണിഃ	,,	,,
വ്യൂതിഃ	,,	,,
വിഷംഗികാ	,,	30
വല്ഗ്വീ	,,	31
വരത്രാ	,,	,,
വേധനികാ	205	34
വൃക്ഷാദനീ	,,	,,
വൃക്ഷാദനഃ	,,	,,
വൃക്ഷഭേദീ	,,	,,
വിധാ	206	38
വേതനം	,,	,,
വരുണാത്മജാ	,,	39

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

വിജ്ഞഃ	209	4
വൈജ്ഞാനികഃ	,,	,,
വദാന്യഃ	210	6
വരടഃ	,,	7
വികുണ്ഠാണഃ	,,	,,
വിമനാഃ	,,	8
വത്സലഃ	211	13
വിധേയഃ	213	23
വിനയഗ്രാഹീ	,,	,,
വചനേസ്ഥിതഃ	,,	,,
വശ്യഃ	,,	24
വിനീതഃ	213	,,
വിയാതഃ	,,	,,
വിലക്ഷഃ	,,	25
വിസ്മയാനിതഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വത്തിഷ്ണുഃ	213	27
വത്തനഃ	,,	,,
വിദ്ദരഃ	214	28
വിന്ദുഃ	,,	,,
വികാസീ	,,	,,
വികസ്വരഃ	,,	,,
വിസ്തൃതചരഃ	,,	29
വിസ്മരഃ	,,	,,
വിസാരീ	,,	,,
വിഷ്വച്ഛ്രൃങ്ഖ്	,,	32
വടഃ	215	33
വടാവടഃ	,,	,,
വക്തൃ	,,	,,
വാഗീശഃ	,,	,,
വാങ്കപതിഃ	,,	,,
വാചോയുക്തിപടുഃ	,,	,,
വാഗ്മീ	,,	,,
വാവദൂകഃ	,,	,,
വാചാലഃ	,,	34
വാചാടഃ	,,	,,
വിപ്രകൃതഃ	216	39
വിപ്രലബ്ധഃ	,,	,,
വഞ്ചിതഃ	,,	,,
വ്യസനാർത്തഃ	,,	41
വിഹ്വസ്സഃ	,,	,,
വ്യാകുലഃ	,,	,,
വിക്ലബഃ	,,	42
വിഹ്വലഃ	,,	,,
വിവശഃ	,,	,,
വധ്യഃ	217	43
വിഷ്യഃ	,,	,,
വഞ്ചകഃ	,,	45
വൈധേയഃ	,,	46
വനീപകഃ	,,	47
വല്ലഭം	218	51

പദം	പേജ്	പദ്യം
വീര്യം	219	53
വിമലം	,,	,,
വശികം	,,	54
വയ്യഃ	,,	55
വരേണ്യഃ	,,	,,
വ്യംഗ്യഃ	,,	57
വിശങ്കടം	,,	58
വിശാലം	,,	,,
വിപുലം	,,	,,
വീശഃ	220	63
വിരളം	,,	64
വിപ്രകൃഷ്ടകം	221	66
വഞ്ചുളം	,,	67
വൃത്തം	,,	,,
വാമനഃ	,,	68
വൃജിനം	,,	69
വേല്ലിതം	,,	,,
വക്രം	,,	,,
വ്യസ്തഃ	,,	70
വാമം	223	82
വിസ്മൃതം	224	84
വിസ്മൃതം	,,	,,
വിസ്മൃതം	,,	,,
വേല്ലിതഃ	,,	85
വേഷ്ടിതം	225	88
വലയിതം	,,	,,
വിനാശോന്മുഖം	,,	89
വൃതഃ	,,	90
വൃത്തഃ	,,	,,
വ്യാവൃത്തഃ	,,	,,
വിവിധഃ	,,	91
വേധിതഃ	227	97
വിദ്ധഃ	,,	,,
വിന്നഃ	,,	,,
വിത്തഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിചാരിതഃ	227	97
വിഗതഃ	,,	98
വിലീനഃ	,,	,,
വിദ്രുതഃ	,,	,,
വരിവസിതം	,,	100
വരിവസ്യിതം	,,	,,
വൃങ്ണം	,,	101
വിന്നം	,,	102
വിധുതം	228	105
വിദിതം	,,	106
വിദിതം	,,	107
വർണ്ണിതം	,,	108
വരിഷ്ടഃ	,,	109
വൃന്ദിഷ്ടഃ	,,	110
വ്യായതഃ	229	111
വൃന്ദാരകഃ	,,	,,
വാമനഃ	,,	,,

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

വിലക്ഷണം	230	2
വശക്രിയാ	231	4
വിധൂനനം	,,	,,
വിധുവനം	,,	,,
വിദരഃ	,,	5
വേദനാ	,,	6
വർഷനം	,,	7
വശാഃ	232	8
വ്യധഃ	,,	,,
വേധഃ	,,	,,
വരഃ	,,	,,
വൃതിഃ	,,	,,
വൃദ്ധിഃ	,,	9
വിഷയഃ	,,	11
വിമർദ്ദനം	233	13
വിപ്ലവഃ	,,	14
വിപ്രകാരഃ	,,	15

പദം	പേജ്	പദ്യം
വികാരഃ	233	15
വികൃതിഃ	,,	,,
വിക്രിയാ	,,	,,
വിഹാരഃ	234	16
വ്യയഃ	,,	17
വിയാമഃ	,,	18
വിയമഃ	,,	,,
വിഷ്ണുഃ	,,	19
വിധുരം	,,	20
വിരോധനം	235	21
വിസ്മാരഃ	,,	22
വിഗ്രഹഃ	,,	,,
വ്യാസഃ	,,	,,
വിസൂരഃ	,,	,,
വിനാശഃ	,,	,,
വിസപ്പണം	,,	23
വിലേപനം	236	27
വിപ്രലംഭഃ	,,	28
വിപ്രയോഗഃ	,,	,,
വിശ്രാവഃ	,,	,,
വിലംഭഃ	,,	,,
വിചയനം	237	30
വിശായഃ	,,	32
വ്യത്യാസഃ	,,	33
വിപര്യാസഃ	,,	,,
വ്യത്യയഃ	,,	,,
വിപര്യയഃ	,,	,,
വിക്ഷാവഃ	238	37
വിരതിഃ	,,	,,
വാമ്മണം	239	43

നാനാത്ഥവർഗ്ഗം

വിനായകഃ	241	6
വൃശ്ചികഃ	,,	7
വത്തകഃ	242	11
വ്യൂഹീകം	,,	12

പദം	പേജ്	പദ്യം
വൃന്ദാരകഃ	243	16
വേഗഃ	244	21
വരാംഗം	245	27
വ്രജഃ	246	31
വലജം	247	32
വലജം	,,	,,
വൃഷ്ടിഃ	248	40
വ്യാഡഃ	250	44
വ്യൂഢഃ	,,	46
വർണ്ണഃ	251	49
വർണ്ണം	,,	,,
വിപണിഃ	252	53
വാരുണീ	,,	,,
വിഷാണം	,,	57
വിഷാണഃ	,,	,,
വിഷാണീ	,,	,,
വിവസ്വാൻ	253	59
വ്യക്തഃ	254	64
വൃത്താന്തഃ	,,	65
വ്രതതിഃ	255	68
വസതിഃ	,,	,,
വൃത്തിഃ	256	74
വനിതാ	,,	75
വാശിതാ	257	77
വാത്താ	,,	,,
വാത്തം	,,	,,
വൃത്തം	,,	80
വിവിക്തഃ	259	84
വീഥീ	260	89
വിശാരദഃ	261	97
വിവധഃ	262	98
വീവധഃ	,,	,,
വിധുഃ	,,	101
വിധിഃ	,,	,,
വൃദ്ധഃ	263	102

പദം	പേജ്	പദ്യം
വിധാ	263	103
വിധുഃ	,,	,,
വിനീ	264	109
വിരോചനഃ	,,	110
വൃജിനഃ	,,	,,
വിശ്വകർമ്മാ	,,	,,
വിണിനീ	265	113
വിഹിനീ	,,	,,
വിതാനം	,,	115
വ്യഞ്ജനം	266	117
വ്യതാനം	,,	120
വ്യസനം	267	122
വർത്മ	,,	123
വർഷ്മ	,,	125
വനം	268	128
വൃഷാകപിഃ	,,	131
വിടപഃ	269	132
വിസ്രംഭഃ	270	138
വല്ലഭഃ	,,	140
വിക്രമഃ	271	144
വിഭ്രമഃ	272	145
വാമഃ	,,	148
വിഷയഃ	274	156
വീര്യം	275	158
വിശല്യാ	,,	159
വൃഷാകപായീ	,,	,,
വക്തവ്യഃ	276	163
വദാന്യഃ	,,	164
വരഃ	,,	165
വൃത്രഃ	277	167
വിഷ്ടരഃ	278	173
വരഃ	279	176
വജ്രഃ	281	188
വ്യഗ്രഃ	282	193
വാതുലഃ	284	199

പദം	പേജ്	പദ്യം
വ്യാളഃ	284	200
വേലാ	285	202
വിഭം	288	217
വംശഃ	,,	218
വികാശഃ	,,	,,
വശാ	,,	220
വൃഷഃ	289	224
വിഷം	290	226
വഷ്ടം	,,	227
വിഭാവസുഃ	291	229
വത്സഃ	,,	230
വസുഃ	,,	231
വസു	,,	,,
വേധാഃ	,,	232
വയഃ	292	234
വച്ചുഃ	,,	,,
വിദ്വാൻ	,,	238
വരീയാൻ	293	239
വ്യൂഢഃ	,,	242

നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ

വൃഥാ	296	9
വാ	,,	11

അവ്യയവർഗ്ഗം

വിനാ	299	3
വൃഥാ	,,	4
വൈ	,,	5
വ്യാട്	,,	7
വൈഷമ്യേ	,,	8
വഷട്	,,	,,
വ	300	9
വാ	,,	,,
വിഷ്വക്	,,	13
വൈ	301	15
വ	,,	,,
വം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
വിപഞ്ചി	304	3
വ്യാഘ്രക്രോശീ	,,	4
വ്യാഘ്രീ	,,	,,
വചാ	,,	,,
വംശീ	305	7
വിതണ്ഡാ	306	9
വേധാഃ	307	13
വേപഥുഃ	308	15
വടകഃ	,,	16
വിടഃ	309	17
വരണ്ഡഃ	,,	18
വേതാളഃ	310	21
വ്യഞ്ജനം	,,	23
വപുഃ	,,	24
വർമ്മ	,,	,,
വിസം	311	25
വിപഥം	,,	26
വിച്ഛായം	,,	,,
വേപഥുഃ	,,	27
വാജപേയം	314	31
വിദളം	,,	32
വരാടകം	316	38
വരാടികാ	,,	,,
വല്ലകം	,,	,,
വല്ലികാ	,,	,,
വാടഃ	317	42
വാടീ	,,	,,
വാടം	,,	,,
വാസുവ്യഃ	319	45
വാസുവ്യാ	,,	,,
വാസുവ്യം	,,	,,

ശ

സച്ഛൂദ്രവർഗ്ഗം		
ശുക്രശിഷ്യാഃ	7	7
ശ്രമണഃ	,,	8
ശ്രീഘ്നഃ	8	10
ശാസ്താ	,,	,,
ശാക്യമുനിഃ	,,	,,
ശാക്യസിംഘഃ	,,	,,
ശൗദ്ധോദനിഃ	,,	,,
ശാർങ്ഗീ	,,	16
ശൗരിഃ	,,	17
ശ്രീപതിഃ	,,	,,
ശ്രീവത്സലാഞ്ഛനഃ	,,	18
ശംബരാരിഃ	9	23
ശൃംഗാരയോനിഃ	,,	24
ശ്രീപുത്രഃ	,,	,,
ശൂർപ്പകാരാതിഃ	,,	,,
ശ്രീഃ	10	25
ശാർങ്ഗം	11	29
ശ്രീവത്സഃ	,,	,,
ശൈബ്യഃ	,,	,,
ശംഭുഃ	,,	31
ശിവഃ	,,	,,
ശൂലീ	,,	,,
ശർവ്വഃ	,,	32
ശങ്കരഃ	,,	,,
ശിതികണ്ഠഃ	,,	33
ശ്രീകണ്ഠഃ	,,	,,
ശിവാ	13	40
ശർവ്വാണീ	,,	,,
ശരജന്മാ	14	43
ശിഖിവാഹനഃ	,,	44
ശക്തിധരഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൃംഗീ	14	45
ശൂനാസീരഃ	,,	46
ശക്രഃ	,,	47
ശതമന്യുഃ	,,	,,
ശചീപതിഃ	,,	48
ശചീ	,,	50
ശതകോടിഃ	15	52
ശംഖഃ	,,	,,
ശോചിഷ്കേശഃ	16	59
ശുഷ്മാ	,,	,,
ശിഖാവാൻ	,,	60
ശുക്രഃ	,,	61
ശുചിഃ	,,	62
ശിഖാ	,,	,,
ശ്രാദ്ധദേവഃ	17	65
ശമനഃ	,,	,,
ശ്വസനഃ	18	68
ശീഘ്ര്യം	,,	74
ശേവധിഃ	19	75
ശ്രീദഃ	,,	76
ശംഖപദ്മാദയഃ	,,	78
ശംഖഃ	20	79

ദിഗ്വർഗ്ഗം

ശുഭദന്തീ	21	5
ശംപാ	22	9
ശതഹ്രദാ	,,	,,
ശക്രധനുഃ	,,	10
ശീകരഃ	,,	11
ശീതാംശുഃ	,,	14
ശശധരഃ	23	15
ശകലം	,,	16
ശീതം	,,	19
ശിശിരഃ	,,	,,
ശീതളഃ	,,	,,
ശീതഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശ്രവിഷ്ഠാഃ	24	22
ശുക്രഃ	25	25
ശനൈശ്ചരഃ	,,	26
ശനിഃ	,,	,,
ശോചിഃ	26	37

കാലവർഗ്ഗം

ശർവ്വരീ	27	4
ശുക്രഃ	30	18
ശുചിഃ	,,	,,
ശ്രാവണഃ	,,	,,
ശ്രാവണികഃ	,,	,,
ശിശിരഃ	,,	20
ശരൽ	,,	21
ശരൽ	31	22
ശ്രേയഃ	32	26
ശമ്മ	,,	27
ശിവം	,,	28
ശുഭം	,,	,,
ശസ്യം	,,	,,
ശരീരീ	33	33

ധീവർഗ്ഗം

ശേമുഷീ	33	1
ശ്രേയഃ	35	8
ശബ്ദഃ	,,	9
ശുക്ലഃ	36	14
ശുദ്ധഃ	,,	,,
ശുചിഃ	,,	,,
ശ്വേതഃ	,,	,,
ശ്വേതഃ	,,	,,
ശ്യാമഃ	,,	16
ശ്യാമളഃ	,,	,,
ശോണഃ	37	17
ശ്യാവഃ	,,	18
ശബളഃ	,,	19
ശോണീ	,,	21

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശോണാ	37	21
ശ്യേനീ	,,	,,
ശ്വേതാ	,,	,,
ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം		
ശ്രുതിഃ	38	3
ശപനം	40	9
ശപഥഃ	,,	,,
ശ്ലാഘാ	41	17
ശബ്ദഃ	43	23
ശിഞ്ജിതം	,,	24
നാടൃവർഗ്ഗം		
ശൃംഗാരഃ	48	17
ശൃംഗാരഃ	,,	,,
ശുചിഃ	,,	,,
ശോകഃ	49	25
ശുകം	,,	,,
ശീലം	,,	,,
ശാഠ്യം	50	31
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
ശപ്തഭം	52	2
ശേഷഃ	,,	4
ശയുഃ	53	5
ശൌക്ലികേയഃ	54	12
വാരിവർഗ്ഗം		
ശംബരം	56	4
ശാടഃ	57	9
ശണസൂത്രം	58	17
ശകലീ	59	18
ശകലാർക്കഃ	,,	,,
ശിശുകഃ	,,	19
ശഫരീ	,,	,,
ശകലഃ	,,	20
ശാലഃ	,,	,,
ശുക്തിഃ	60	24

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശംഖഃ	60	24
ശംഖനഖാഃ	,,	,,
ശംബൂകാഃ	,,	,,
ശാലൂരഃ	,,	25
ശിലീ	,,	,,
ശൃംഗീ	,,	26
ശൈവലിനീ	61	31
ശമനസപ്തസാ	,,	33
ശതദ്രുഃ	62	34
ശൂദ്രീ	,,	,,
ശോണാ	,,	,,
ശരാവതീ	,,	36
ശാലൂകം	63	39
ശൈവാലഃ	,,	40
ശൈവലഃ	,,	,,
ശതപത്രം	,,	41
ശിഫാകന്ദഃ	,,	44
ഭൂവർഗ്ഗം		
ശാദ്വലഃ	67	11
ശർക്കരാ	,,	12
ശർക്കരിലഃ	,,	,,
ശാർക്കരഃ	,,	,,
ശൃംഗാടകം	69	18
പുരവർഗ്ഗം		
ശാഖാനഗരം	69	2
ശരണം	70	6
ശാലാ	,,	7
ശില്പിശാലാ	,,	8
ശിരോഗൃഹം	71	10
ശൂദ്ധാന്തഃ	,,	14
ശിലാ	72	15
ശോധനീ	73	20
ശബ്ദരാലയഃ	,,	22
ശൈലവർഗ്ഗം		
ശിഖരീ	74	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൈലഃ	74	1
ശിലോച്ചയഃ	,,	,,
ശിലാ	,,	4
ശിഖരം	,,	,,
ശൃംഗം	,,	,,
വനവർഗ്ഗം		
ശ്രേണീ	76	4
ശാഖീ	,,	5
ശങ്കുഃ	77	8
ശിഫഃ	,,	,,
ശാഖാ	,,	11
ശാലാ	,,	,,
ശിഫാ	,,	,,
ശാഖാ	,,	,,
ശിഫാ	,,	,,
ശിരഃ	,,	12
ശിഖരം	,,	,,
ശലാടുഃ	78	15
ഔഷധിവർഗ്ഗം		
ശാരദീ	80	5
ശമ്യാകഃ	,,	6
ശീതഃ	81	12
ശിഗ്രുഃ	,,	13
ശാണ്ഡില്യഃ	,,	14
ശൈലൂഷഃ	,,	,,
ശ്രീഫലഃ	,,	,,
ശാബരഃ	,,	15
ശേലുഃ	82	17
ശ്ലേഷ്മാതകഃ	,,	,,
ശീതഃ	,,	,,
ശ്രീപർണ്ണി	,,	18
ശിതിസാരകഃ	,,	21
ശ്രീമാൻ	,,	22
ശ്രീപർണ്ണികാ	83	23
ശല്ലകിഃ	84	29

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശല്ലകീവേഷ്ടഃ	84	29
ശമീരഃ	,,	34
ശമീ	,,	,,
ശിവാ	,,	,,
ശാസനഃ	85	35
ശല്യഃ	,,	,,
ശക്രപാദപഃ	,,	,,
ശ്യാമാ	,,	37
ശുകനാസഃ	,,	39
ശോണകഃ	,,	40
ശ്രേയസീ	,,	42
ശിവാ	,,	,,
ശിംശപാ	86	45
ശിരീഷഃ	,,	,,
ശ്രീപർണ്ണം	87	48
ശക്രഃ	,,	49
ശ്രീഫസ്മിനീ	,,	52
ശീതഭീരുഃ	,,	,,
ശേഫാലികാ	,,	53
ശേതസുരസാ	,,	,,
ശതപ്രാസഃ	88	59
ശിവമല്ലീ	89	64
ശ്രേയസീ	90	67
ശകലാദനീ	,,	68
ശുകശിംബിഃ	,,	69
ശംബരീ	,,	70
ശൈഖരികഃ	,,	71
ശാകഃ	91	72
ശാകഖണ്ഡുരഃ	,,	,,
ശ്രീഫലീ	,,	77
ശൌണ്ഡീ	92	79
ശ്രേയസീ	,,	80
ശടംഷ്ഠാ	,,	81
ശൃംഗീ	,,	82
ശൃംഗിഃ	,,	

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശതമൂലീ	92	83
ശതാവരീ	,,	,,
ശതപുഷ്പികാ	,,	85
ശാലേയഃ	93	87
ശീതശിവഃ	,,	,,
ശണപുഷ്പികാ	,,	89
ശ്യാമാ	,,	91
ശാരദീ	94	93
ശകുലാദനീ	,,	,,
ശ്യാമാ	,,	94
ശാരിബാ	,,	,,
ശൃംഗീ	95	99
ശീതശിവം	96	105
ശൈലേയം	,,	,,
ശംഖിനീ	,,	109
ശിവാ	,,	,,
ശുക്തിഃ	97	113
ശംഖഃ	,,	,,
ശുകം	,,	115
ശാകാഖ്യം	98	118
ശകുപുഷ്പികാ	,,	119
ശതവേധീ	99	123
ശൃംഗഃ	,,	125
ശോഫഘ്നീ	100	131
ശീതളഃ	,,	132
ശതപർണ്ണീ	,,	,,
ശതപുഷ്പാ	,,	134
ശടീ	101	136
ശതപുഷ്പികാ	,,	140
ശതവീര്യാ	,,	141
ശകുലാക്ഷികഃ	,,	,,
ശതപുഷ്പാ	102	143
ശരഃ	,,	144
ശ്യാമാകഃ	103	148
ശഷ്പം	,,	150

പദം	പേജ്	പദ്യം
മൃഗവർഗ്ഗം		
ശാർദ്ദൂലഃ	104	2
ശാഖാമൃഗഃ	,,	4
ശിവാ	,,	6
ശാവഹിം	105	8
ശല്യഃ	,,	,,
ശലലീ	,,	,,
ശലലം	,,	,,
ശലം	,,	,,
ശംബരഃ	,,	11
ശരഭഃ	106	12
ശശഃ	,,	,,
ശതപദീ	,,	14
ശുകകീടഃ	,,	15
ശശാദനഃ	,,	,,
ശ്യേനഃ	,,	16
ശതപത്രകഃ	107	17
ശുകഃ	108	23
ശ്വേതഗരുത്തഃ	,,	25
ശരാരിഃ	,,	26
ശലഭഃ	109	30
ശിഖാവലഃ	,,	32
ശിഖീ	,,	,,
ശിഖാ	,,	33
ശിഖണ്ഡഃ	,,	,,
ശകുന്തിഃ	110	34
ശകുനിഃ	,,	,,
ശകുന്തഃ	,,	,,
ശകുനഃ	,,	,,
ശംബുകഃ	111	39
ശിശ്നഃ	,,	,,
ശൌകം	,,	44
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ശ്രുതീ	114	1
ശ്രുതൌ		,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശംഭളി	115	19
ശ്രദ്ധാലുഃ	,,	21
ശശ്വൽ	117	31
ശശ്വരഃ	,,	,,
ശശ്വശശ്വരൌ	119	37
ശശ്വരൌ	,,	,,
ശിശുത്വം	,,	40
ശൈശവം	,,	,,
ശാന്തഃ	120	44
ശ്രോണഃ	121	49
ശോഷഃ	122	52
ശോഫഃ	,,	53
ശവയഥുഃ	,,	,,
ശോഥഃ	,,	,,
ശചിത്വം	,,	55
ശ്ലീപദം	123	57
ശ്ലേഷ്മളഃ	,,	61
ശ്ലേഷ്മണഃ	,,	,,
ശ്ലക്ഷ്ണം	124	63
ശ്ലേഷ്മാ	,,	,,
ശ്ലക്ഷ്ണമാംസം	,,	64
ശോണിതം	,,	65
ശമലം	125	69
ശകൃൽ	,,	,,
ശരീരാസ്ഥി	,,	70
ശരീരം	,,	72
ശ്രോണിഫലകം	126	75
ശ്രോണിഃ	,,	,,
ശിശ്നഃ	,,	77
ശേഫഃ	,,	,,
ശയഃ	128	83
ശിരോധിഃ	129	89
ശബ്ദശ്രഫഃ	130	96
ശ്രോത്രം	,,	,,
ശ്രുതിഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശ്രവണം	130	96
ശ്രവഃ	,,	,,
ശിരഃ	,,	,,
ശിരോരുഹഃ	,,	97
ശിഖണ്ഡകഃ	,,	98
ശിഖാ	131	99
ശീർഷണ്യഃ	,,	,,
ശിരസ്യഃ	,,	,,
ശ്മശ്രു	,,	100
ശൃംഖലം	133	110
ശ്രീസംജ്ഞം	136	127
ശ്രീവാസഃ	137	130
ശ്രീവേഷ്ടഃ	,,	,,
ശേഖരഃ	138	138
ശയ്യാ	,,	139
ശയനീയം	,,	,,
ശയനം	,,	,,

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

ശ്രോത്രിയഃ	140	6
ശൂന്യവാദീ	,,	7
ശിഷ്യഃ	141	13
ശൈക്ഷഃ	,,	,,
ശമനം	144	28
ശ്രാദ്ധം	145	33
ശുശ്രൂഷാ	146	37

ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം

ശാത്രവഃ	153	11
ശത്രുഃ	,,	,,
ശക്തയഃ	154	19
ശാസനം	156	25
ശിഷ്ടിഃ	,,	26
ശുൽക്കഃ	,,	27
ശിബിരം	157	33
ശൃംഖലം	159	41
ശഫം	160	

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശതാംഗഃ	161	51
ശകടഃ	,,	52
ശിഖികാ	,,	53
ശീഷ്കം	163	63
ശീഷ്ണ്യം	,,	64
ശിരസ്ത്രം	,,	,,
ശസ്ത്രംജീവഃ	164	67
ശാക്തികഃ	,,	69
ശക്തിഷ്ഠേതികഃ	,,	,,
ശൂരഃ	166	77
ശ്രീഃ	167	82
ശസ്ത്രം	,,	,,
ശരാസനം	,,	83
ശിഞ്ജിനീ	169	85
ശരവ്യം	,,	86
ശരാഭ്യാസഃ	,,	,,
ശരഃ	,,	87
ശസ്ത്രീ	170	92
ശല്യം	171	93
ശങ്കുഃ	,,	,,
ശൌണ്ഡം	172	102
ശുഷ്മം	,,	,,
ശക്തിഃ	,,	,,
ശ്മശാനം	175	118
ശവം	,,	,,

വൈശ്യവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശാവൃത്തിഃ	176	2
ശാലേയം	177	6
ശാകശാകടം	,,	8
ശാകശാകിനം	,,	,,
ശംബാകൃതം	178	10
ശമ്യാ	,,	14
ശുകഃ	180	23
ശമീ	,,	,,
ശിംബാ	,,	,,
ശുല്പം	181	26
ശരാവഃ	182	32
ശാകം	183	35
ശിഗ്രുഃ	,,	,,
ശൃംഗിവേരം	,,	38
ശുണ്ഠീ	,,	,,
ശീതശിവം	184	42
ശക്കരാ	,,	44
ശുലാകൃതം	185	45
ശുല്യം	,,	,,
ശോധിതം	,,	46
ശ്രാണാ	186	50
ശൃംഗിണീ	189	67
ശബലീ	190	68
ശിവകഃ	191	73
ശൃംഖലകാഃ	,,	76
ശുഭഃ	,,	,,
ശതം	193	85
ശോണരത്നം	195	93
ശാതകുംഭം	196	95
ശൃംഗിനകം	,,	96
ശേഫതം	,,	97
ശുൽബം	,,	98
ശസ്ത്രകം	,,	,,
ശിഖിഗ്രീവം	197	101
ശിലാജതു	,,	104
ശശോണ്ണം	198	107
ശശലോമ	,,	,,
ശിഗ്രുജം	,,	110
ശേഫതമരിചം	,,	,,

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശൂദ്രാഃ	199	1
ശില്പീ	200	5
ശ്രേണിഃ	,,	,,
ശസ്ത്രമാജ്ജഃ	,,	7

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശാംഖികഃ	201	8
ശൌൽബികഃ	,,	,,
ശൌണ്ഡികഃ	,,	10
ശാംബരീ	,,	11
ശൈലാലിനഃ	,,	12
ശൈലൂഷഃ	,,	,,
ശാകനികഃ	202	14
ശീതകഃ	,,	18
ശപചഃ	,,	20
ശ്വനകഃ	203	22
ശവഃ	,,	,,
ശ്വനീ	,,	,,
ശുൽബം	204	27
ശിക്യം	,,	30
ശാണഃ	205	32
ശില്പം	,,	35
ശുണ്ഡാപാനം	206	41
ശീധുഃ	207	42
ശാരിഫലം	208	46

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

ശിക്ഷിതഃ	209	4
ശാസ്ത്രവിൽ	210	6
ശ്രീലഃ	211	13
ശ്രീമാൻ	,,	,,
ശാഷ്കുലഃ	212	18
ശൌണ്ഡഃ	213	22
ശാലീനം	,,	25
ശ്രദ്ധാലുഃ	,,	26
ശയാലുഃ	214	31
ശയിതഃ	,,	,,
ശക്തഃ	215	34
ശബ്ദനഃ	,,	36
ശീഷ്ട്വേദ്യഃ	217	43
ശിശചിദാനഃ	,,	44
ശഠഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശുഭംയുഃ	217	48
ശുഭാനഭിതഃ	,,	,,
ശോഭനം	218	50
ശോധിതം	219	54
ശൂന്യം	,,	,,
ശ്രേയാൻ	,,	56
ശ്രേഷ്ഠഃ	,,	,,
ശാർട്ടലഃ	,,	57
ശ്ലക്ഷ്ണം	,,	59
ശാശ്വതഃ	221	70
ശിക്യിതം	224	87
ശാതം	225	89
ശ്യുതം	,,	93
ശാന്തഃ	226	95
ശമിതഃ	,,	,,
ശസ്തം	228	107

സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം

ശമഥഃ	230	3
ശമഃ	,,	,,
ശാന്തിഃ	,,	,,
ശ്യോതഃ	232	10
ശ്ലേഷഃ	,,	11
ശ്രായഃ	233	12
ശ്രയണം	,,	,,
ശാഷ്കുലികം	239	40

നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം

ശ്ലോകഃ	240	2
ശല്യം	242	13
ശിലീമുഖഃ	243	19
ശംഖഃ	,,	,,
ശിഖാ	,,	20
ശൃംഗം	245	27
ശുചിഃ	246	29
ശിപിവിഷ്ടഃ	248	36

പദം	പേജ്	പദ്യം
ശരണം	252	54
ശ്രീപർണ്ണം	,,	,,
ശകന്തഃ	253	59
ശുദ്ധാന്തഃ	255	67
ശക്തിഃ	,,	68
ശുക്തിഃ	256	75
ശ്രുതം	257	78
ശേവധം	258	81
ശുക്തഃ	259	84
ശിതിഃ	,,	,,
ശാദഃ	260	91
ശരൽ	261	94
ശാരദഃ	,,	96
ശുദ്ധം	263	104
ശിഖരീ	264	108
ശിഖീ	,,	,,
ശിഫാ	269	134
ശഫം	,,	135
ശബ്ദഗ്രാമഃ	271	144
ശ്യാമഃ	272	146
ശ്യാമാ	,,	,,
ശപ്തശ്ലൂഃ	273	149
ശാരഃ	277	169
ശക്കരാ	279	179
ശാസ്ത്രം	280	183
ശസ്ത്രം	,,	,,
ശാവ്വരം	282	192
ശുഭ്രം	283	196
ശുല്വം	284	200
ശീലം	285	204
ശിവാ	287	216

പദം	പേജ്	പദ്യം
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ശശ്വൽ	295	5
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ശശ്വൽ	298	1
ശ്രൗഷട്	299	8
ശശ്വൽ	300	11
ശനൈഃ	301	17
ശഃ	302	22
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ശ്രീഃ	302	2
ശുക്ലതാ	304	4
ശായികാ	,,	,,
ശ്രോണിഃ	305	5
ശാർങ്ഗരവീ	,,	,,
ശ്വൈനംപാതാ	,,	6
ശേഫാലികാ	,,	7
ശാരികാ	306	8
ശാണീ	,,	9
ശ്രീവേഷ്ടഃ	307	13
ശഷ്പം	310	22
ശീതം	,,	,,
ശുൽബം	,,	23
ശുഭം	,,	,,
ശാടകഃ	314	33
ശീധു	315	34
ശതമാനം	,,	,,
ശംബലം	,,	,,
ശാടീ	316	38
ശനിശം	317	40
ശനിശാ	,,	,,

ഷ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവർഗ്ഗം		
ഷഡഭിജ്ഞഃ	7	9
ഷഡാനനഃ	14	43
ഷാണ്മാതുരഃ	,,	44
വാരിവർഗ്ഗം		
ഷണ്ഡം	63	44
ഷണ്ഡഃ	,,	,,
കൃഷ്ണധിവർഗ്ഗം		
ഷൾഗ്രന്ഥഃ	84	31
ഷൾഗ്രന്ഥാ	92	85
ഷൾഗ്രന്ഥികാ	101	136
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഷൾപദഃ	109	31
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഷണ്ഡഃ	119	39
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഷൾകർമ്മാ	139	4
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഷണ്ഡഃ	153	9
ഷൾഗുണഃ	154	19
ഷണ്ഡം	157	33
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഷഷ്ടികൃം	177	7
ഷഷ്ടികം	181	25
ഷണ്ഡതായോഗ്യഃ	189	63
ഷണ്ഡഃ	,,	,,
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഷൾപദഃ	315	37
ഷഡിമേ	319	46
ഷഡിമഃ	,,	,,
ഷഡിമാനി	,,	,,

സ

പദം	പേജ്	പദ്യം
സപ്തവർഗ്ഗം		
സഃ	6	1
സപ്തഃ	,,	,,
സുരലോകഃ	,,	,,
സുരാഃ	,,	2
സുപർവ്വാണഃ	,,	,,
സുമനസഃ	,,	,,
സാധ്യഃ	,,	5
സിദ്ധഃ	7	6
സുരർഷിഃ	,,	7
സർവ്വജ്ഞഃ	,,	8
സുഗതഃ	,,	,,
സമന്തഭദ്രഃ	,,	9
സർവ്വാർത്ഥസിദ്ധഃ	8	10
സുരജ്യേഷ്ഠഃ	,,	11
സപയംഭ്രഃ	,,	12
സ്രഷ്ടാ	8	13
സദാനന്ദഃ	,,	14
സത്യകഃ	,,	,,
സപത്രഃ	,,	15
സംകഷ്ണഃ	9	22
സീരപാണിഃ	,,	,,
സ്മരഃ	,,	23
സുദർശനം	11	28
സുഗ്രീവഃ	,,	29
സുപർണ്ണഃ	,,	31
സർവ്വജ്ഞഃ	,,	34
സ്മരഹരഃ	,,	35
സ്ഥാണഃ	,,	36
സർവ്വമംഗലാ	13	40
സ്കന്ദഃ	14	43
സേനാനീ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സുത്രാമാ	14	47
സുരപതിഃ	,,	48
സ്വാരാട്	,,	,,
സംക്രന്ദനഃ	,,	49
സഹസ്രാക്ഷഃ	,,	,,
സ്വരുഃ	15	52
സുരഷ്വയഃ	,,	53
സുധർമ്മാ	,,	,,
സുധാ	,,	,,
സ്വർനദീ	,,	54
സുരദീഗ്ഘികാ	,,	,,
സുമേരുഃ	16	55
സുരാലയഃ	,,	,,
സന്താനഃ	,,	56
സനൽകുമാരഃ	,,	,,
സ്വർവൈദ്യൌ	,,	,,
സ്വർവ്വേശ്യാഃ	,,	57
സപുഞ്ജിഃ	,,	61
സ്ഥൂലിംഗഃ	17	63
സന്താനഃ	,,	,,
സജ്വരഃ	,,	,,
സമവർത്തീ	,,	64
സ്ഥൽനഃ	18	68
സദാഗതിഃ	,,	,,
സമീരഃ	,,	69
സമീരണഃ	,,	,,
സമാനഃ	,,	70
സ്വേദഃ	,,	71
സതപരം	,,	72
സതതം	,,	,,
സന്തതം	,,	,,

വ്യോമവർഗ്ഗം

സുരവർത്മ	20	1

ദിഗ്വർഗ്ഗം

സാവ്വഭൌമഃ	21	4

പദം	പേജ്	പദ്യം
സുപ്രതീകഃ	21	4
സുനയിത്നുഃ	,,	6
സുനിതം	22	8
സൌദാമിനീ	,,	9
സ്ഫൂർജ്ജഥുഃ	,,	10
സുധാംശുഃ	,,	14
സോമഃ	,,	,,
സുഷമാ	23	17
സുഷിമഃ	,,	19
സിഷ്വുഃ	24	22
സുരാചാര്യഃ	,,	24
സൌമ്യഃ	25	26
സൌരിഃ	,,	,,
സപ്താനഃ	,,	27
സൈംഹികേയഃ	,,	,,
സൂരഃ	,,	28
സൂര്യഃ	,,	,,
സപുരുശഃ	,,	29
സഹസ്രാംശുഃ	,,	31
സവിതാ	,,	,,
സൂര്യസൂതഃ	26	34

കാലവർഗ്ഗം

സമയഃ	27	1
സംയം	,,	3
സന്ധ്യാ	,,	,,
സൂര്യേന്ദുസംഗമഃ	28	9
സിനീവാലീ	,,	,,
സോപപ്ലവഃ	,,	10
സഘാഃ	30	16
സഹസ്യഃ	,,	17
സുരഭിഃ	,,	20
സംവത്സരഃ	31	22
സമാഃ	,,	,,
സംവത്സഃ	32	25
സുകൃതം	,,	26

പദം	പേജ്	പദ്യം
സമ്മദഃ	32	27
സംതം	,,	,,
സുഖം	,,	,,
സഹാശ്രയം	,,	28
സതഹം	33	32
സാമാന്യം	,,	33

ധീവർഗ്ഗം

സഹാന്തം	33	1
സംവിൽ	34	2
സങ്കല്പഃ	,,	,,
സമാധാനം	,,	3
സംഖ്യാ	,,	,,
സംശയഃ	,,	4
സന്ദേഹഃ	,,	5
സിദ്ധാന്തഃ	,,	6
സങ്കേതഃ	,,	,,
സമയഃ	,,	,,
സംവിൽ	35	7
സംശ്രവഃ	,,	,,
സമാധിഃ	,,	,,
സ്പർശഃ	,,	9
സമകാഷ്ഠീ	36	13
സുരഭിഃ	,,	,,
സുഗന്ധിഃ	,,	,,
സിതഃ	,,	15
സിതം	37	21

ശബ്ദാടിവർഗ്ഗം

സരസഹതീ	38	1
സാമ	,,	3
സഹരാഃ	,,	4
സ്മൃതിഃ	39	6
സമാഹൃതിഃ	,,	,,
സംഗ്രഹഃ	,,	,,
സമസ്യാ	,,	7
സംഹൃതിഃ	,,	8

പദം	പേജ്	പദ്യം
സമജ്ഞാ	40	11
സ്തവഃ	,,	,,
സ്തോത്രം	,,	,,
സ്തുതിഃ	,,	,,
സല്ലാപഃ	41	16
സുപ്രലാപഃ	,,	,,
സുവചനം	,,	,,
സന്ദേശവാക്	,,	18
സാന്ത്വം	42	19
സംഗതം	,,	,,
സ്തുതം	,,	,,
സങ്കുലം	,,	20
സത്യം	,,	22
സമ്യക്	,,	,,
സഹനഃ	43	23
സഹനഃ	,,	,,
സംരാവഃ	,,	24
സോല്ലുണ്ഠനം	,,	25
സോൽപ്രാസം	,,	,,

നാടുവർഗ്ഗം

സഹരാഃ	44	1
സമനഹിതലയഃ	,,	3
സുഷിരം	,,	4
സാതഹികം	47	16
സംധഹസം	48	21
സ്മയഃ	,,	22
സ്നേഹഃ	49	27
സ്പൃഹാ	,,	28
സ്തുതിഃ	50	29
സേഹഃ	51	34
സംവേഗഃ	,,	,,
സംഭ്രമഃ	,,	,,
സ്മിതം	,,	35
സ്മേലനം	,,	36
സഹപനം	52	37

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്വാപഃ	52	37
സ്വപ്നഃ	,,	,,
സംവേശഃ	,,	,,
സംസിദ്ധിഃ	,,	38
സ്വരൂപം	,,	,,
സ്വഭാവഃ	,,	,,
പാതാളഭോഗിവർഗ്ഗം		
സുഷിരം	52	1
സുഷിഃ	,,	2½
സന്തമസം	,,	4
സപ്പ്രരാജഃ	,,	,,
സപ്പഃ	53	6
സരീസൃപഃ	,,	7
സ്ഫുടാ	54	10
സൈരാഷ്ട്രിയഃ	,,	12
നരകവർഗ്ഗം		
സംഹാരഃ	54	2
വാരിവർഗ്ഗം		
സമുദ്രഃ	55	1
സരിൽപതിഃ	,,	,,
സിന്ധുഃ	,,	,,
സരസ്വാൻ	,,	,,
സാഗരഃ	,,	,,
സലിലം	56	3
സർവ്വതോമുഖം	,,	4
സൈകതം	57	9
സികതാമയം	,,	,,
സ്രോതഃ	,,	11
സാംയാത്രിക	,,	12
സേകപാത്രം	,,	13
സേചനം	,,	,,
സമുദ്രിയം	58	14
സാമുദ്രികഃ	,,	,,
സാമുദ്രികാ	,,	,,
സഹസ്രദംഷ്ട്രഃ		19

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാലഃ	59	20
സരസീ	60	29
സരഃ	,,	,,
സരിൽ	61	30
സ്രോതസ്വിനീ	,,	31
സ്രവന്തീ	,,	,,
സരസ്വതീ	,,	32
സുരനിമ്നഗാ	,,	,,
സൗദാമനയം	,,	33
സോമോത്ഭവാ	62	34
സദാനീരാ	,,	,,
സൈതവാഹിനീ	,,	,,
സരസ്വതീ	,,	36
സംഭേദഃ	,,	,,
സിന്ധുസംഗമഃ	,,	,,
സരവഃ	,,	37
സൈഗന്ധികം	63	38
സഹസ്രപത്രം	,,	41
സാരസം	,,	42
സരസീരുഹം	,,	,,
സിതാംഭോജം	,,	43
സംവർത്തികാ	,,	45
ഭൂവർഗ്ഗം		
സ്ഥിരാ	66	2
സർവ്വംസഹാ	,,	3
സ്ഥലം	,,	6
സ്ഥലീ	,,	,,
സേതുഃ	68	15
സ്ഥിതിഃ	,,	16
സരണിഃ	,,	,,
സുരപന്ഥാഃ	,,	17
സൽപഥഃ	,,	,,
സംസരണം	69	19
പുരവർഗ്ഗം		
സ്ഥാനീയം	69	1

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാലഃ	69	3
സത്മ	70	4
സദനം	,,	5
സ്ഥാനം	,,	6
സംസ്ത്യായഃ	,,	,,
സഭാ	,,	7
സഞ്ജവനം	,,	,,
സത്രശാലാ	71	9
സൂതികാഗൃഹം	,,	10
സ്രസ്തികം	,,	11
സ്രസ്തികഃ	,,	12
സർവ്വതോഭദ്രഃ	,,	,,
സൈന്ധഃ	,,	,,
ഉസംപാനം	73	20
സമ്മാർജ്ജനീ	,,	,,
സങ്കരഃ	,,	,,
സന്നിവേശഃ	,,	21
സംവസഥഃ	,,	,,
സീമാ	,,	22
സീമാ	,,	,,

ശൈലവർഗ്ഗം

സ്നഃ	74	5
സാനുഃ	,,	,,

വനവർഗ്ഗം

സാലഃ	76	5
സംഹല്ലഃ	,,	7
സ്കന്ധഃ	,,	,,
സ്ഥാണുഃ	77	8
സ്കംബഃ	,,	9
സ്കന്ധഃ	,,	10
സ്കന്ധശാഖാ	,,	11
സാരഃ	,,	12
സമിൽ	78	13
സസ്യം	,,	15
സ്തംബകഃ	,,	16

പദം	പേജ്	പദ്യം
സുമനസഃ	79	17
സുമം	,,	,,
സുമനോരജഃ	,,	,,

കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം

സപുപർണ്ണഃ	80	5
സുവർണ്ണകഃ	,,	6
സേതുഃ	,,	7
സ്യന്ദനഃ	,,	9
സ്രംസീ	81	11
സൈഭഞ്ജനഃ	,,	13
സഫകാരഃ	,,	16
സന്നകദ്രുഃ	82	17
സർവ്വതോഭദ്രം	,,	18
സൈവീരം	,,	19
സാഡികണ്ടകഃ	,,	,,
സ്രുവാവൃക്ഷഃ	,,	20
സ്ഫൂർജ്ജകഃ	,,	21
സുപാർശ്വകഃ	83	25
സജ്ജകഃ	,,	26
സാലഃ	,,	27
സജ്ജഃ	,,	,,
സസ്യസംവരഃ	,,	,,
സ്ഥിരായുഃ	84	29
ഉസോമവല്ക്കഃ	,,	32
സകൃത്ഫലാ	,,	34
സ്യോനാകഃ	85	39
സരളഃ	,,	42
സർവ്വതോഭദ്രഃ	86	44
സുഷേണഃ	87	50
സിന്ധുകഃ	,,	,,
സിന്ധുവാരഃ	,,	51
സുവഹാ	,,	53
സുമനാഃ	88	55
സപുലാ	,,	,,
സഹാ	,,	

പദം	പേജ്	പദ്യം
സൈരേയകഃ	88	57
സഹചരീ	,,	58
സമീരണഃ	89	61
സോമവല്ലീ	90	65
സ്രുവാ	,,	66
സ്ഥാപനീ	,,	67
സുതശ്രേണീ	,,	70
സമംഗാ	91	73
സമുദ്രാന്താ	,,	74
സിംഹപുച്ഛീ	,,	75
സ്പൃശീ	,,	76
സോമരാജിഃ	,,	78
സുവല്ലീഃ	,,	,,
സോമവല്ലികാ	,,	,,
സാദികണ്ടകഃ	92	81
സിംഹീ	,,	85
സിംഹാസ്യഃ	93	86
സിംഹണ്ഡഃ	,,	88
സ്നുക്	,,	,,
സ്നുഹീ	,,	,,
സമന്തദൃശ്യാ	,,	,,
സാടവീ	,,	90
സുവ്വാനഭ്രുതിഃ	,,	,,
സരള്ളാ	,,	,,
സുഷേണികാ	,,	91
സിദ്ധിഃ	94	95
സഹാ	,,	96
സിംഹീ	,,	,,
സുരസാ	,,	97
സുഗന്ധാ	,,	,,
സുവഹാ	,,	,,
സാലപർണ്ണീ	95	98
സ്ഥിരാ	,,	,,
സമുദ്രാന്താ	,,	,,
സുവഹാ	,,	101

പദം	പേജ്	പദ്യം
സുഗന്ധി	95	103
സുവഹാ	96	106
സുരഭിഃ	,,	,,
സല്ലകീ	,,	,,
സുഭിക്ഷാ	,,	107
സുഷിരാ	97	112
സുരാഷ്ട്രജം	,,	113
സ്ഥൗണേയം	,,	115
സ്പൃക്കാ	,,	,,
സമുദ്രാന്താ	,,	116
സോമവല്ലരീ	98	120
സച്ഛിരീ	,,	,,
സുവഹാ	,,	122
സഹസ്രവേധീ	99	123
സമംഗാ	,,	124
സപ്പുലാ	,,	125
സാതലാ	,,	126
സാദരസാ	,,	,,
സുകന്ദകഃ	100	130
സുനിഷണ്ണകം	,,	131
സിതച്ഛത്രാ	,,	134
സാരണീ	,,	135
സംസ്പർശാ	101	136
സുഷവീ	,,	137
സ്മരണഃ	,,	139
സമങ്കിലാ	,,	,,
സഹസ്രവീര്യാ	,,	141
സേവ്യം	102	147
സൗഗന്ധികം	103	149

മൃഗവർഗ്ഗം

സിംഹഃ	104	1
സൂകരഃ	,,	3
സൂഷ്മരോമാ	,,	,,
ഒസൈരിഭഃ	,,	5
സൃഗാലഃ	,,	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
സമൂഢഃ	105	10
സ്മരഃ	106	12
സരടഃ	,,	13
സാരംഗഃ	107	18
സകൃൽപ്രജഃ	,,	21
സാരസഃ	108	23
സരഘാ	109	28
സന്ധിനം	110	38
സ്ത്രീപുംസൌ	111	40
സമൂഹഃ	,,	,,
സന്ദോഹഃ	,,	,,
സ്തോമഃ	,,	41
സംഘാതഃ	,,	,,
സഞ്ചയഃ	,,	,,
സമുദായഃ	,,	,,
സമുദയഃ	,,	,,
സമവായഃ	,,	,,
സംഹതിഃ	,,	42
സംഘഃ	,,	,,
സംഘാഃ	,,	,,
സമജഃ	,,	43
സമാജഃ	,,	,,

മനുഷ്യവർഗ്ഗം

സ്ത്രീ	112	2
സീമന്തിനീ	,,	,,
സുന്ദരീ	,,	4
സധർമ്മിണീ	113	5
സുചരിത്രാ	,,	6
സതീ	,,	,,
സാധ്വീ	,,	,,
സ്വയംവരാ	,,	7
സ്നുഷാ	,,	9
സുവാസിനീ	,,	,,
സൈരിണീ	114	11
സഖീ	,,	12

പദം	പേജ്	പദ്യം
സഭർത്തൃകാ	114	12
സഞ്ചാരികാ	115	17
സൈരന്ധ്രീ	,,	18
സ്ത്രീധർമ്മിണീ	,,	20
സൌഭാഗിനേയഃ	116	24
സൂനുഃ	117	27
സുതഃ	,,	,,
സുതാ	,,	,,
സ്വസാ	,,	29
സുതാത്മജാ	,,	,,
സ്യാലഃ	118	32
സ്വസ്രീയഃ	,,	,,
സപിണ്ഡഃ	,,	33
സനാഭയഃ	,,	,,
സമാനോദർയ്യഃ	,,	34
സോദർയ്യഃ	,,	,,
സഗർഭ്യഃ	,,	,,
സഹജഃ	,,	,,
സഗോത്രഃ	,,	,,
സ്വഃ	,,	,,
സ്വജനഃ	,,	,,
സൂതിമാസഃ	119	39
സ്ഥാവിരാ	,,	40
സൂനപാ	,,	41
സൂനസൂയീ	,,	,,
സ്ഥവിരഃ	120	42
സംജ്ഞൂഃ	121	47
സംഗതജാനുകഃ	,,	,,
സിധ്മം	122	53
സിധ്മ	,,	,,
സംതിസാരഃ	123	60
സിധ്മലഃ	124	62
സിരാ	,,	66
സ്നായുഃ	125	67
സൂണികാ	,,	68

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്യന്ദനീ	125	68
സിംഘ്രാണം	,,	,,
സംഘനനം	,,	72
സക്ഥി	126	74
സ്ഥിചൌ	,,	77
സ്തനൌ	127	78
സ്കന്ധഃ	,,	80
സിംഹതലഃ	128	86
സരത്നിഃ	,,	88
സ്രുകിണീ	130	93
സടാ	131	99
സപൃകീ	133	110
സാരസനം	,,	,,
സ്ഥൂലശാടകഃ	134	117
സുചേലകഃ	,,	,,
സംവ്യാനം	135	119
സ്നാനം	,,	123
സ്ഥാസകഃ	,,	,,
സങ്കോചം	136	126
സജ്ജരസഃ	,,	129
സവ്വരസഃ	,,	,,
സിൽഹഃ	137	130
സരളദ്രവഃ	,,	,,
സിതാഭ്രഃ	,,	132
സ്രുക്	138	136
സമുദ്ഗകഃ	,,	140
സംപുടകഃ	,,	,,

ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം

സന്തതിഃ	139	1
സന്താനഃ	,,	,,
സഭ്യഃ	,,	3
സജ്ജനഃ	,,	,,
സാധുഃ	,,	,,
സൻ	140	5
സുധീഃ	,,	,,
സംഖ്യാവാൻ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സൂരിഃ	140	6
സൌഗതഃ	,,	7
സ്യാദ്വാദികഃ	,,	8
സൽകാര്യഃ	,,	,,
സാംഖ്യഃ	,,	,,
സ്ഥപതിഃ	141	11
സോമപീഥീ	,,	,,
സോമപാഃ	,,	,,
സവ്വേദഃ	,,	,,
സമാവൃത്തഃ	,,	12
സുത്വാ	,,	,,
സുബ്രഹ്മചാരിണഃ	,,	13
സതീത്ഥ്യഃ	,,	14
സവഃ	142	15
സപൃതന്തുഃ	,,	,,
സമജ്യാ	,,	17
സഭാ	,,	,,
സമിതിഃ	,,	,,
സംസൽ	,,	,,
സദഃ	,,	,,
സദസ്യഃ	,,	18
സഭാസദഃ	,,	,,
സഭാസ്ഥാരഃ	,,	,,
സഭ്യഃ	,,	,,
സാമാജികഃ	,,	,,
സ്ഥണ്ഡിലം	143	20
സമൂഹ്യഃ	,,	22
സ്വാഹാ	,,	23
സാമിധൈനീ	144	24
സ്രുചഃ	,,	27
സാന്നായ്യം	145	29
സ്പ്യഃനം	,,	31
സന്നിഃ	146	34
സപയ്യാം	,,	36
സത്യവതീസുതഃ	,,	39
സത്യവചസഃ	148	46

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്നാതകഃ	148	46
സ്ഥണ്ഡിലശായീ	,,	47
സ്ഥാണ്ഡിലഃ	,,	48
സച്ചലിംഗിനഃ	,,	,,
സാഭ്യായഃ	,,	50
സുത്യാ	,,	,,
സവനം	,,	,,
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
സാച്ചഭൌമഃ	151	2
സമ്രാട്	152	3
സ്നായുകഃ	,,	7
സൌവിദല്ലഃ	,,	8
സ്ഥാപത്യാഃ	,,	,,
മസൌവിദാഃ	,,	,,
സേവകാഃ	153	9
സപത്നഃ	,,	10
സ്നിഗ്ധഃ	,,	12
സവയാഃ	,,	,,
സച്യം	,,	,,
സാപൂപദീനം	,,	,,
സഖാ	,,	,,
സുഹൃൽ	,,	,,
സ്പൃശഃ	,,	13
സാംവത്സരഃ	154	14
സതീ	,,	15
സന്ദേശഹരഃ	,,	16
സചാമി	,,	17
സുഹൃത്	,,	,,
സന്ധിഃ	,,	18
സ്ഥാനം	,,	19
സാമഃ	155	20
സാഹസം	,,	21
സാമ	,,	,,
സാന്ത്വം	,,	,,
സമഞ്ജസം	156	24

പദം	പേജ്	പദ്യം
സംപ്രധാരണാ	156	25
സമർത്ഥനം	,,	,,
സംസ്ഥാ	,,	26
സ്ഥിതിഃ	,,	,,
സുദായഃ	,,	28
സാന്ദൃഷ്ടികം	157	29
സിംഹാസനം	,,	31
സജ്ജനം	,,	33
ശസനാംഗം	,,	,,
സ്തംഭേരമഃ	158	35
സ്തുണിഃ	159	41
സജ്ജനാ	,,	42
സൈന്ധവഃ	,,	44
സപൂഗിഃ	,,	,,
സ്ഥൌരീ	160	46
സ്യന്ദനഃ	161	51
സൂതഃ	163	59
സാരഥിഃ	,,	,,
സവ്യേഷ്ടുഃ	,,	60
സ്യന്ദനാരോഹാഃ	,,	,,
സാദിനഃ	,,	,,
സേനാരക്ഷാഃ	,,	61
സൈനികാഃ	,,	,,
സൈന്യാഃ	,,	,,
സൈനികാഃ	,,	,,
സാഹസ്രാഃ	,,	62
സഹസ്രണഃ	,,	,,
സേനാനീഃ	,,	,,
സാരസനം	,,	63
സന്നദ്ധഃ	164	65
സജ്ജഃ	,,	,,
സുപ്രയോഗവിശിഖഃ	,,	68
സാധിതിഃ	,,	70
സഹായഃ	165	71
സാംയുഗീനഃ	166	77

പദം	പേജ്	പദ്യം
സേനാ	166	78
ഒസൈന്യം	,,	,,
സേനാമുഖം	167	81
സയൽ	,,	,,
സന്ധത്തിഃ	,,	82
സമപദം	169	85
സംഗ്രാഹഃ	170	90
സ്യൂഗഃ	,,	91
സപധിതിഃ	,,	92
സവ്വലാ	171	93
സവ്വാഭിസാരഃ	,,	94
സവ്വൌഷധഃ	,,	,,
സവ്വസന്നഹനം	,,	,,
സ്തുതിപാഠകാഃ	,,	97
സംശപ്തകാഃ	172	98
സമുൽപിഞ്ജഃ	,,	99
സഹഃ	,,	102
സ്ഥാമഃ	,,	,,
സംഖ്യം	173	104
സമീകം	,,	,,
സാന്നരായികം	,,	,,
സമരഃ	,,	,,
സംപ്രഹാരഃ	,,	105
സംസ്ഫോടഃ	,,	,,
സംയുഗഃ	,,	,,
സമാഘാതഃ	,,	,,
സംഗ്രാമഃ	,,	,,
സമുദായഃ	,,	106
സംയൽ	,,	,,
സമിതിഃ	,,	,,
സമിൽ	,,	,,
സിംഹനാദഃ	,,	107
സ്ഖലിതം	,,	108
സന്ദ്രാവഃ	174	111
സന്ദ്രാവഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സംജ്ഞപനം	174	113
സംസ്ഥിതഃ	175	117

വൈശ്യവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
സേവാ	176	2
സിലഃ	,,	,,
സത്യാനൃതം	,,	3
സീത്യം	177	9
സീരഃ	178	14
സീതാ	179	15
സിതശ്ലകഃ	,,	16
സതീനകഃ	,,	,,
സഫടഃ	,,	18
സുമനാഃ	,,	,,
സിദ്ധാന്തഃ	,,	,,
സസ്യശ്ലകഃ	180	21
സസ്യമഞ്ജരീ	,,	,,
സ്തംബകരിഃ	,,	24
സ്തംബഃ	,,	,,
സ്യൂതഃ	181	27
സൂചകാരാഃ	,,	28
സൂദാഃ	,,	,,
സേചനീ	182	31
സ്ഥാലീ	,,	32
സുഷവീ	183	37
സൌവീരം	184	39
സഹസ്രവേധി	,,	40
സൈന്ധവഃ	,,	42
സിന്ധുജം	,,	,,
സൌവച്ചലം	,,	43
സിതാ	185	44
സുസംസ്യൂതം	,,	46
സംമൃഷ്ടം	,,	,,
സ്നിഗ്ധം	,,	47
സപ്പിഃ	187	52
സപീതിഃ	,,	55
സശ്ചിഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സൌഹിത്യം	188	57
സൌരഭേയഃ	,,	60
സംസ്ഥാ	189	63
സൈരികഃ	,,	65
സവ്യൂരീണഃ	,,	66
സൌരഭേയീ	,,	67
സ്രവദ്ഗർഭാ	190	69
സന്ധിനീ	,,	,,
സുകരാ	,,	71
സുവ്രതാ	191	72
സുഖസന്ദോഹ്യം	,,	,,
സമരംസമീനാ	,,	73
സന്ദാനം	,,	74
സാത്മ്യാഹഃ	192	78
സത്യാപനം	193	83
സത്യംകാരഃ	,,	,,
സത്യാകൃതിഃ	,,	,,
സഹസ്രം	,,	85
സുവർണ്ണഃ	194	87
സപാപതേയം	195	90
സപ്തർണ്ണം	196	94
സുവർണ്ണം	,,	,,
സിംഹാണം	,,	99
സൂതഃ	197	100
സ്രോതോഞ്ജനം	,,	101
സൌവീരം	,,	,,
സൌഗന്ധികഃ	,,	103
സിന്ദൂരം	,,	105
സീസകം	,,	106
സിക്ഥകം	198	108
സജ്ജികാക്ഷാരഃ	,,	109
സുഖവച്ചകഃ	,,	,,
സൌവച്ചലം	,,	110

ശൂദ്രവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
സംകീർണ്ണഃ	199	1
സൂതഃ	199	3
സൌചികഃ	200	6
സപർണ്ണകാരഃ	201	8
സൂത്രധാനഃ	202	19
സാരമേയഃ	203	21
സരമാ	,,	22
സ്യേനഃ	,,	24
സൈന്യം	,,	25
സ്യേയം	,,	,,
സൂത്രാണി	204	28
സുമ്മീ	205	,,
സ്ഥൂണാ	,,	,,
സമഃ	206	37
സദൃക്ഷഃ	,,	,,
സദൃശഃ	,,	,,
സദൃക്	,,	,,
സാധാരണഃ	,,	,,
സമാനഃ	,,	,,
സംകാശഃ	,,	38
സുരാ	,,	39
സന്ധാനം	207	42
സുരാമണ്ഡഃ	,,	43
സുരകഃ	,,	,,
സഭികാഃ	,,	44

വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം

പദം	പേജ്	പദ്യം
സുകൃതീ	209	3
സഹൃദയഃ	,,	,,
സാംശയികഃ	,,	5
സംശയാപന്നമാനസഃ	,,	,,
സ്ഥൂലലക്ഷഃ	210	6
സമൽകഃ	,,	7
സരളഃ	,,	8
സുകലഃ	,,	,,
സാമീ	,,	9
സമൃദ്ധഃ	,,	10

പദം	പേജ്	പദ്യം
സിംഹസംഹനനഃ	210	11
സ്നിഗ്ധഃ	211	13
സ്മരതഃ	,,	14
സ്വതന്ത്രഃ	,,	,,
സൈരീ	,,	,,
സ്വച്ഛന്ദഃ	,,	,,
സോദരപൂരകഃ	212	20
സ്വാന്നീനഃ	,,	21
സ്വാന്നഭോജീ	,,	,,
സോന്മാദഃ	213	22
സമുദ്ധതഃ	,,	,,
സംസ്നിഗ്ധഃ	214	28
സഹിഷ്ണുഃ	,,	29
സഹനഃ	,,	,,
സ്വപ്നകൻ	,,	31
സദ്യുഷ്ടു	,,	32
സാധിതഃ	216	38
സംയതഃ	,,	40
സംകസുകഃ	,,	41
സൂചകഃ	217	45
സോദജാഃ	218	49
സുന്ദരം	,,	50
സുഷമം	,,	,,
സാധു	,,	,,
സത്തമഃ	9	56
സിംഹഃ	,,	57
സ്ഥൂലം	,,	59
സ്തോകം	,,	,,
സൂക്ഷ്മം	,,	,,
സ്താരം	220	61
സംഖ്യാതം	,,	62
സമം	,,	,,
സവ്വം	,,	,,
സമസ്തം	,,	63
സമ		,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സകലം	220	63
സാന്ദ്രം	,,	64
സമീപഃ	,,	,,
സന്നികൃഷ്ടഃ	,,	,,
സന്നീഡഃ	,,	,,
സദേശഃ	,,	65
സവിധഃ	,,	,,
സമൃദ്ധഃ	,,	,,
സവേശഃ	,,	,,
സംസക്തം	221	66
സുദ്ദരം	,,	67
സദാതനഃ	,,	70
സനാതനഃ	,,	,,
സ്ഥാസ്നുഃ	222	,,
സ്ഥിരതരഃ	,,	,,
സ്ഥേയാൻ	,,	,,
സ്ഥാവരഃ	,,	,,
സമധികഃ	,,	73
സംഹതഃ	,,	,,
സുകുമാരം	,,	76
സ്പഷ്ടം	223	79
സ്ഫുടം	,,	,,
സാധാരണം	,,	80
സാമാന്യം	,,	,,
സവ്യം	,,	82
സങ്കടം	224	83
സംബാധഃ	,,	,,
സങ്കീർണ്ണം	,,	,,
സംകുലം	,,	,,
സന്ദിതം	,,	84
സമുദസ്യം	225	88
സംവീതം	,,	,,
സംയോജിതഃ	,,	90
സമാസാദ്യം	,,	,,
സ്യന്നം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്തൃതം	225	90
സ്ത്യതം	,,	,,
സംഗ്രഥഃ	,,	91
സംകലിതഃ	,,	,,
സപനിതം	,,	92
സന്ദാനിതം	226	93
സന്ദിതം	,,	,,
സിതം	,,	,,
സോഢം	,,	95
സിതഃ	,,	96
സിദ്ധഃ	227	98
സ്യൂതം	,,	99
സന്താപിതഃ	,,	100
സന്തപ്യഃ	,,	,,
സ്രസ്തം	,,	102
സ്രസ്തം	,,	,,
സാർദ്രം	228	103
സ്മിമിതം	,,	,,
സമുന്നം	,,	,,
സമുജ്ജിതം	,,	105
സംഗീർണ്ണം	,,	107
സംശ്രുതം	,,	,,
സമാഹിതം	,,	,,
സ്തൃതം	,,	108
സ്ഥവിഷ്ണുഃ	,,	109
സംധിഷ്ണുഃ	,,	110
സ്ഥേഷ്ണുഃ	,,	,,
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
സൈവരിതാ	230	2
സംവനനം	231	4
സേവനം	,,	5
സീവനം	,,	,,
സ്യൂതിഃ	,,	,,
സ്യൂടനം	,,	,,
സംവേദഃ	,,	6

പദം	പേജ്	പദ്യം
സമൂർച്ഛനം	231	6
സഭാജനം	,,	7
സമ്പ്രദായഃ	,,	,,
സ്തുതിഃ	232	9
സ്പൃഷ്ടിഃ	,,	,,
സ്നവഃ	,,	,,
സ്രവഃ	,,	,,
സമൃദ്ധിഃ	,,	10
സ്മരണം	,,	,,
സ്മൃരണാ	,,	,,
സന്ധിഃ	,,	11
സംഗ്രാഹഃ	233	14
സ്ഫുൾഃ	,,	,,
സ്പ്രഷ്ടാ	,,	,,
സംഹാരഃ	234	16
സമുച്ചയഃ	,,	,,
സംയാമഃ	,,	18
സംയമഃ	,,	,,
സംക്ഷേപണം	235	21
സമസനം	,,	,,
സ്ഥിതിഃ	,,	,,
സംവാഹനം	,,	22
സംസ്രവഃ	,,	23
സന്നിധിഃ	,,	,,
സന്നികൃഷ്ണം	,,	,,
സൂത്രവേഷ്ടനം	,,	24
സംക്രമഃ	,,	25
സംഭ്രമഃ	236	26
സമാലംഭഃ	,,	27
സ്നേമഃ	,,	29
സമുന്ദനം	,,	,,
സംഗഃ	,,	,,
സംഗമഃ	,,	,,
സംവീക്ഷണം	237	30
സംശ്ലേഷഃ	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സംസ്ഥാവഃ	237	34
സംബഹ്ലഃ	,,	35
സംബഹുനഃ	,,	,,
സാതിഃ	238	38
സഹായതാ	239	40
സാഹസ്രം	,,	43
നാനാർത്ഥവർഗ്ഗം		
സംയകഃ	240	2
സോമവല്ലഃ	241	9
സാലാവൃകഃ	242	12
സർഗ്ഗഃ	244	23
സാരംഗഃ	245	24
സംജ്ഞാ	247	34
സൃഷ്ടം	248	40
സ്ഥാണുഃ	251	50
സ്ഥൂണാ	,,	52
സംസരണം	252	56
സമുദ്ധരണം	,,	57
സങ്കീർണ്ണഃ	253	58
സരസ്ഥാൻ	,,	59
സൂതഃ	254	62
സ്ഥപതിഃ	,,	,,
സൂ	,,	63
സാതിഃ	255	69
സമിതിഃ	256	72
സികതാ	,,	75
സിതഃ	258	82
സംസ്കൃതം	,,	,,
സൽ	259	85
സമർത്ഥഃ	,,	88
സൂദഃ	260	92
സംവിൽ	261	94
സ്ഥാഴഃ	,,	96
സമാധിഃ	262	99
സ്കന്ധഃ	263	102

പദം	പേജ്	പദ്യം
സിന്ധുഃ	263	102
സാധുഃ	,,	103
സുധാ	,,	,,
സന്ധം	,,	104
സമുന്നദ്ധഃ	,,	105
സാദീ	264	108
സ്തനഃ	265	114
സ്ഥാനം	266	119
സാധനം	,,	121
സംസ്ഥാനം	267	126
സമാനഃ	268	129
സുരൂപഃ	269	133
സ്തംഭഃ	270	138
സുരഭിഃ	,,	140
സഭാ	,,	,,
സ്തോമഃ	271	144
സൂക്ഷ്മം	272	147
സ്ഥൂലോച്ചയഃ	273	152
സമയഃ	,,	,,
സാംപരായഃ	274	154
സന്നയഃ	,,	,,
സംസ്ത്യായഃ	,,	155
സമൂഹ്യഃ	,,	,,
സത്യം	,,	157
സൌമ്യം	276	164
സംസ്കരഃ	,,	165
സംഗരഃ	277	170
സത്രഃ	278	171
സാരഃ	,,	173
സത്രം	280	184
സൈവരഃ	283	196
സ്ഥൂലം	286	208
സചിവഃ	,,	210
സഭഃ	287	215
സഭം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
സ്വഃ	287	215
സത്തമം	,,	216
സ്ഫുർഃ	288	217
സഹഃ	292	236
സഹാഃ	,,	,,
സ്രോതഃ	,,	237
സ്വാധീയാൻ	293	239
നാനാർത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
സ്വസ്തി	295	3
സ്വിൽ	,,	,,
സകൃൽ	,,	4
സാക്ഷാൽ	,,	5
സാമി	296	11
സമയാ	297	14
സ്വഃ	,,	16
അവ്യയവർഗ്ഗം		
സ്രക്	298	2
സപദി	,,	,,
സുഷ്ഠു	,,	,,
സു	,,	,,
സാകം	299	4
സാകം	,,	,,
സത്രാ	,,	,,
സമം	,,	,,
സഹ	,,	,,
സ്മ	,,	5
സു	,,	,,
സാചി	,,	6
സമയാ	,,	7
സഹസാ	,,	,,
സ്വംഹാ	,,	8
സ്വധാ	,,	,,
സത്യം	300	9
സപദി	,,	,,
സമുപജോഷം	,,	10

പദം	പേജ്	പദ്യം
സാമ്പ്രതം	300	11
സ്ഥാനേ	,,	,,
സമന്തതഃ	,,	13
സർവ്വതഃ	,,	,,
സംവൽ	301	16
സ്വയം	,,	,,
സനാ	,,	17
സുഷ്ഠു	302	19
സായം	,,	,,
സർവ്വദാ	,,	22
സദാ	,,	,,
സമ്പ്രതി	,,	23
സാമ്പ്രതം	,,	,,
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
സരിൽ	304	3
സ്വധാ	305	6
സിധ്മകാ	306	8
സുരുംഗാ	,,	,,
സൂചിഃ	,,	,,
സാതിഃ	,,	9
സിഹ്മലാ	,,	10
സ്വനം	307	12
സൈരാഷ്ട്രികഃ	,,	,,
സേതുഃ	,,	13
സീരഃ	,,	14
സൂയ്യകാന്തഃ	308	16
സമുൽഗഃ	309	17
സീമന്തഃ	,,	19
സുഖം	310	23
സപ്തിഃ	,,	24
സൈശമികന്ധം	311	26
സഹിതം	,,	27
സുദിനാഹം	,,	,,
സിന്ദൂരം	314	31
സ്ഥാലം	,,	32

പദം	പേജ്	പദ്യം
സംഗമം	315	34
സല്ലകീ	,,	37
സല്ലകഃ	,,	,,
സഹതിഃ	316	38
സുപാടീ	,,	,,
സപ്പഭീതിഃ	318	42
സഖ്യേ	,,	43
സഖ്യം	,,	,,
സഖ്യംണി	,,	,,
സ്ഥാലീ	319	46

൨൦

സപത്നവർഗ്ഗം

ഹിരണ്യശൃംഗഃ	8	12
ഹംസവാഹനഃ	,,	14
ഹൃഷീകേശഃ	,,	15
ഹലായുധഃ	9	21
ഹലീ	,,	,,
ഹരിപ്രിയാ	10	26
ഹരഃ	11	35
ഹൈമവതീ	13	39
ഹേരംബഃ	,,	42
ഹരിഹയഃ	14	48
ഹ്രാദിനീ	15	52
ഹേമാദ്രിഃ	16	55
ഹരിചന്ദനം	,,	56
ഹിരണ്യരേതാഃ	,,	61
ഹുതഭുക്	,,	,,
ഹവ്യവാഹനഃ	,,	,,
ഹേതിഃ	,,	62

ദിഗവർഗ്ഗം

ഹരിതഃ	20	1
ഹ്രാദിനീ	22	9
ഹിമാംശുഃ	,,	13
ഹിമം	23	18
ഹിമാനീ	,,	,,
ഹിമസംഹതിഃ	,,	,,
ഹിമഃ	,,	19
ഹരിദശ്വഃ	25	29
ഹംസഃ	,,	31

കാലവർഗ്ഗം

ഹേമന്തഃ	30	20
ഹായനഃ	31	22
ഹർഷഃ	32	27
ഹേതുഃ	33	31

ധീവർഗ്ഗം

ഹൃദയം	33	1
ഹൃൽ	,,	,,
ഹൃഷീകം	35	10
ഹരിണഃ	36	15
ഹരിശ്രോഭഃ	,,	16
ഹരിതഃ	,,	,,
ഹരിൽ	,,	,,
ഹരിണീ	37	21
ഹരിതം	,,	,,

ശബ്ദാദിവർഗ്ഗം

ഹ്രുതിഃ	39	8
ഹൃദയംഗമം	42	19
ഹന്ധേ	47	15
ഹഞ്ജേ	,,	,,
ഹളാ	,,	,,

നാട്യവർഗ്ഗം

ഹാസ്യം	48	17
ഹസഃ	,,	18
ഹാസഃ	,,	19
ഹാസ്യം	,,	,,

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഹ്രീഃ	49	24
ഹാട്ടഃ	,,	27
ഹേലാ	50	32
ഹാവാഃ	,,	,,
പാതാളഃഭോഗിവർഗ്ഗം		
ഹരിഃ	53	9
ഹലാഹലഃ	54	11
ഹാലാഹലഃ	,,	,,
വാരിവർഗ്ഗം		
ഹ്രദഃ	60	26
ഹ്രദിനീ	,,	31
ഹിരണ്യവാഹഃ	62	34
ഹല്ലകം	63	38
പുരവർഗ്ഗം		
ഹർമ്മ്യം	71	11
ഹസ്തിനഖഃ	73	19
ശൈലവർഗ്ഗം		
ഹിമവാൻ	74	3
വനവർഗ്ഗം		
ഹ്രസ്വശംഖഃ	77	8
കാഷ്ഠധിവർഗ്ഗം		
ഹേമദുഗ്ധകഃ	80	4
ഹലിപ്രിയഃ	83	24
ഹരീതകീ	85	42
ഹൈമവതീ	,,	,,
ഹിജ്ജുലഃ	,,	43
ഹിംഗുനിര്യ്യാസഃ	86	44
ഹേമപുഷ്പകഃ	,,	46
ഹേമപുഷ്പികാ	87	54
ഹയമാരകഃ	88	59
ഹരിദ്രുഃ	92	84
ഹരിദ്രാ	,,	,,
ഹൈമവതീ	,,	85
ഹിംഗുലീ	94	96

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഹ്രസ്വഗവേധുകാ	95	99
ഹരേണുഃ	,,	103
ഹരിവാലുകം	,,	,,
ഹ്രീബേരം	,,	104
ഹ്രാദിനീ	96	106
ഹന്തുഃ	97	112
ഹൈമവതീ	98	120
ഹിമാവതീ	,,	,,
ഹയപുച്ഛീ	,,	121
ഹ്രസ്വാംഗഃ	99	125
ഹീലമോചികാ	101	140
മൃഗവർഗ്ഗം		
ഹര്യക്ഷഃ	104	1
ഹരിഃ	,,	,,
ഹരിണഃ	105	9
ഹംസഃ	108	25
ഹാരീതഃ	110	36
മനുഷ്യവർഗ്ഗം		
ഹസ്വഃ	120	46
ഹൽ	124	65
ഹൃദയം	,,	,,
ഹസ്തഃ	128	87
ഹന്തുഃ	129	92
ഹന്തൃ	,,	,,
ഹാരഃ	132	106
ഹംസകഃ	133	111
ഹിമവാലുകാ	137	132
ഹരിചന്ദനം	,,	133
ബ്രഹ്മവർഗ്ഗം		
ഹോമഃ	142	16
ഹോതാ	143	19
ഹുതഭുക്പ്രിയാ	,,	23
ഹവ്യം	144	26
ഹരണം	156	28

പദം	പേജ്	പദ്യം
ക്ഷത്രിയവർഗ്ഗം		
ഹസ്തീ	157	33
ഹസ്തീ	,,	34
ഹാസ്തീകം	158	36
ഹയഃ	159	44
ഹേഷാ	160	47
ഹ്രേഷാ	,,	,,
ഹസ്തിപകഃ	163	59
ഹസ്ത്യാരോഹഃ	,,	,,
ഹഠഃ	173	108
വൈശ്യവർഗ്ഗം		
ഹല്യം	177	9
ഹലം	178	14
ഹരേണുകഃ	179	17
ഹരിമന്ഥകഃ	,,	19
ഹസന്തീ	182	30
ഹസനീ	,,	,,
ഹരിതകം	183	35
ഹിംഗു	184	40
ഹരിദ്രാ	187	52
ഹൈയംഗവീനം	,,	53
ഹാലികഃ	189	65
ഹിരണ്യം	195	91
ഹിരന്മണിഃ	,,	92
ഹിരണ്യം	196	94
ഹേമ	,,	,,
ഹാടകം	,,	,,
ഹരിതാലകം	197	104
ശൂദ്രവർഗ്ഗം		
ഹലിപ്രിയാ	206	39
ഹാലാ	,,	,,
വിശേഷ്യനിഘ്നവർഗ്ഗം		
ഹൃദയാലുഃ	209	3
ഹഷ്മാണഃ	210	7
ഹൃഷ്ടമാനസഃ	,,	,,
ഹതഃ	216	39
ഹൃദ്യം	218	51
ഹ്രസഃ	221	68
ഹ്രീണഃ	225	89
ഹ്രീതഃ	,,	,,
ഹന്നം	226	94
ഹൃഷ്ടഃ	227	101
ഹീനം	228	105
ഹ്രസിങ്കുഃ	,,	110
സങ്കീർണ്ണവർഗ്ഗം		
ഹസ്വധാരണം	231	5
ഹവഃ	232	8
ഹൂതിഃ	,,	,,
ഹിംസാകർമ്മ	234	19
ഹ്രണീയം	237	32
ഹല്യം	239	41
നാനാത്ഥവർഗ്ഗം		
ഹരിണീ	251	52
ഹരിണഃ	,,	,,
ഹസ്തഃ	253	60
ഹേതിഃ	256	72
ഹായനഃ	264	109
ഹ്രാദിനീ	265	114
ഹീനഃ	268	129
ഹരിഃ	279	178
ഹവഃ	286	210
ഹംസഃ	291	229
ഹിംസാ	,,	232
നാനാത്ഥാവ്യയങ്ങൾ		
ഹന്ത	295	6
ഹും	297	14

പദം	പേജ്	പദ്യം
ഹം	298	18
ഹി	,,	,,
അവ്യയവർഗ്ഗം		
ഹിങ്കേ	299	3
ഹി	,,	5
ഹ	,,	,,
ഹോ	,,	7
ഹൈ	,,	,,
ഹിങ്കേ	,,	,,
ഹി	300	9
ഹും	301	18
ഹ്യഃ	302	22

പദം	പേജ്	പദ്യം
ലിംഗാദിസംഗ്രഹവർഗ്ഗം		
ഹസ്തിനീ	305	5
ഹിക്കാ	306	8
ഹോരാ	,,	10
ഹേതുഃ	307	13
ഹോമഃ	,,	,,
ഹട്ടഃ	309	18
ഹരിൽ	,,	19
ഹിംഗുലഃ	,,	20
ഹിമം	310	22
ഹേമം	,,	23
ഹരീതാലം	314	32

സമാപ്തം.

കുറിപ്പ്: ഈ പദാനുക്രമണികയിൽ വ്യാഖ്യാതാവിന്നു സുസമ്മതങ്ങളും ഭാഷയിൽ പ്രചുരപ്രചാരമുള്ളവയുമായ ചില പാഠാന്തരപദങ്ങളേയും അത്യാവശ്യമെന്നുതോന്നുന്ന ചില ഉദാഹൃതപദങ്ങളേയും ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ട്. അത്തരം പദങ്ങൾ മൂലത്തിൽ കാണില്ലെങ്കിലും വ്യാഖ്യാനത്തിൽ നിഷ്പ്രയാസം കണ്ടെത്താം. മൂലത്തെ അനുപദം അനുസരിച്ചതാകകൊണ്ടു്, ചില പദങ്ങളുടെ ആവർത്തനം അനുക്രമണികയിലും കണ്ടേയ്ക്കും

DHARMARAM LIBRARY

BANGALORE-560 029

ue Date	Due Date	Due Date

DC Library
0006043 5
T36 W34